ПАМЯТКИ

українсько-руської мови і літератури.

V.

MONUMENTA LINGUAE NECNON LITTERARUM
UKRAINO-RUSSICARUM (RUTHENICARUM)
a collegio archaeographico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita.
VOL. V.

ПАМЯТКИ

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

ВИДАЄ

АРХЕОЇРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

ТОМ V.

У ЛЬВОВІ 1906.

З ДРУКАРНЇ НАУКОВОЇО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарского.

MONUMENTA
LITTERARUM POLEMICARUM
exeuntis saec. XVI et ineuntis saec. XVII.
Edidit dr. Cyr. Studyńskyj.

ПАМЯТКИ
ПОЛЄМІЧНОГО ПИСЬМЕНСТВА
КІНЦЯ XVI І ПОЧ. XVII В.

ВИДАВ

Др. Кирило Студинський.

ТОМ І.

У ЛЬВОВІ, 1906.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Передмова.

До тому, який видаємо в сьвіт, увійшли отсї полємічні твори:

I. Венедикта Гербеста: „Wypisanie drogi". Є се виїмок з твору п. з. „Odpowiedź na Confessią" ((1567 р.). Ми користали з еґземпляра, що находить ся в бібліотецї Осолїнських у Львові. стр. 1—12.

II. Щасного Жебровського: „Kąkol, który rozsiewa Stephanek Zizania" (Вільно 1595 р.). Є се передрук брошури, що переховує ся в бібліотецї Осолїнських у Львові. Заголовну карту, якої у сїм примірнику не достає, скопіював для нас ласкаво п. Богдан Лепкий з еґземпляра бібліотеки Чарториських в Кракові. стр. 13—30.

III. Стефана Зизанїя: Казанье св. Кирилла о Антихристѣ"... (Вільно 1596 р.) в паралєльнім польсько-руськім текстї. При копіованю користали ми з повного еґземпляра бібліотеки Красїнських у Варшаві а при коректї з неповного примірника бібліотеки ОО. Василиян у Львові. стр. 31—200.

IV. Незвісний твір Клирика Острогського (1599), з рукописи, оправленої при руськім виданю „Апокрисиса" Христофора Филалета (Бронського) з р. 1597, власности бібліотеки Осолїнських у Львові. В приписках відмічені ріжниці в текстї в порівнаню з рукописию, переховано в бібліотецї крехівського монастиря. стр. 201—229.

V. Іпатия Потїя: „Relacia y Vważenie" (1609 р.) передрукована з еґземпляра бібліотеки Баворовських у Львові. стр. 230—249.

VI. Рукопись Мелетия Смотрицького з р. 1609, що находить ся в Публичній царській бібліотеці в Петербурзі (Разнояз. Q. I, 47). стр. 250—302.

В томі сім хотіли ми подати свого рода заокруглену цілість. Та на жаль, не довело ся нам дістати до рук, мимо щирих заходів, брошури Щасного Жебровського п. з. „Plewy“, виміреної против виданя Стефана Зизанія п. з. „Казанье... о Антихристѣ“. Всї, видані нами твори вяжуть ся тісно з нашим релїґійним рухом при кінци XVI і поч. XVII віка і через те мають они для нас значну вартість. Нї один з них не війшов до видань археоґрафічних комісий в Петербурзї та Київі і через те рішились ми зібрати їх в один окремий том. Щоби не обмежитись на сухім виданю материялів, ми вважаємо відповідним обговорити бодай деякі питаня, важні для характеристики чи то самих творів, чи їх авторів. Найдовше задержимо ся при виясненю ґенези творів Клирика Острогського і при розвязці загадки, хто скрив ся під сим анонїмом.

Видаючи отсей том, ми вважаємо нашим обовязком, зложити щиру подяку згаданим нами Зарядам бібліотек, що дозволили нам користати зі своїх зборів. Специяльну подяку складаємо Впр. о. прал. Подолинському за випожичене книжок з капітульної бібліотеки в Перемишли і др. Йосифу Корженьовському за ласкаву поміч при відчитаню і скопіованю нечиткої рукописи Смотрицького. З щирою вдячностию згадуємо також бл. п. о. Аристарха Крижановського за те, що випожичав нам книжки з монастирів у Львові і Крехові.

У Львові 1906 р.

Др. Кирило Студинський.

I.

Коли в р. 1500 київський митрополит, Йос. Болгаринович робив в Римі заходи в справі злуки руської церкви з Римом[1]), канонїк краківської капітули, Іван Сакран видав брошуру п. з. „Elucidarius errorum ritus Ruthenici", в якій перестерігав Рим перед унїєю з Русинами, бо они є „infensissimi hostes Ecclesiae Romanae", бо нема другого християнського народа, що бувби „in defensione sui erroris schismatici pertinacior gente Ruthena". „Adeo namque, характеризував Сакран Русинів, insecta et errore suo dura et inflexibilis gens est, ut nulli scripturarum ueritati, nulli ecclesiastice determinationi, nulli doctorum Catholicorum, aut Conciliorum Sententie assensu cedit vnquam" [2]).

Сими словами відкидав Сакран гадку про можливість злуки Русинів з Римом, тих Русинів, яким важив ся навіть кинути в лице докір, що они є „atrocissimi" [2]). Свій погляд на Русинів старав ся Сакран уарґументувати вичисленєм 40 „блудів", які, немовби, відділювали від себе на все церкву руську від латинської.

Однак, як справедливо замітив проф. Третяк[4]), зміняли ся часи, люди, а з ними й погляди. В сорок і чотири літ пізнїйше ста-

---

[1]) Макарій »Исторія русской церкви« Т. IX. стр. 101—7.

[2]) Еґземпляр в бібліотецї Осолїнських у Львові. Гляди передмову. Точний зміст сеї брошури подав Макарій »Исторія русской церкви« Т. IX. стр. 140—48. Порівнай також Завитневичъ: »Палинодія Зах. Копыстенскаго« Варшава 1883 стр. 34—5. Близші дані про Сакрана видрукував проф. Моравський: „Historya Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1900. T. II. str. 66—82. „Elucidarius" Сакрана передруковано (Apud Lasicium „de Russorum, Moscovit. et Tartarorum religione" стр. 184—198 Spirae 1582 р.).

[3]) Заголовок другого, скороченого виданя з р. 1508 звучить: „Errores atrocissimorum Ruthenorum".

[4]) Dr. Józef Tretiak: „Żywioł ruski w literaturze polskiej" str. 2. (III. zjazd historyków polskich w Krakowie)

нув в обороні Русинів против Сакрана Станїслав Оржеховский, який писав про них: „Quid enim humanius hac gente? quid morum antiquorum tenacius, quid obseruantius erga maiores? quid religiosius in Deum dici, aut cogitari potest“?[1])

Минуло ще дальших 22 лїт, а єзуіт Венедикт Гербест видає свій трактат п. з. „Wypisanie drogi“, в якім іґноруючи „apage“, проголошене Сакраном під адресою Русинів, говорить про потребу унії руської церкви з Римом.

В згаданій брошурі, яку видаємо на першому місци, Венедикт Гербест описує подорож, яку відбував зі своїм товаришом, Андрієм. Оба їхали з Калїша через Краків до Бжозова, Перемишля, Нового Міста (родинного місця Гербеста), Солї, Самбора, Львова і з поворотом до Калїша, зглядно Познаня. Опис подорожі невеликий, але незвичайно інтересний. В помічанях Гербеста, що впрочім зрозуміле, беруть все верх справи релїґійні. Він, щиро відданий католицькій церкві, радїє, що в Кракові упадає протестантизм [2]), тїшить ся, що в Перемишлї бачить помиреного вже з католицькою церквою, Станїслава Оржеховського [3]); його радує, що Вірмени признають власть папи, і їм присьвячує Гербест доволї широкі, симпатичю овіяні згадки [4]). Взагалї до народів, про які Гербест згадує, не чує він ніякого упередженя. Навіть в оповіданю про жидівські розрухи в Калїши, які Гербест застав з поворотом, не видно слїдів суспільної, або расової ненависти автора до Жидів. Він зазначує вправдї, що „zaiste nazbyt wznaszaią rogi Zydowie v nas w Polszce“ і вважає страту, яку понесли Жиди в часї розрухів заслуженою карою за те, що сьміли кинути ся на католицького монаха, — але й їх, вже й так Богом покараних за те, що розпяли Христа, радби Гербест пригорнути до католицької церкви і з свого рода гордостию підносить факт, що папа охрестив недавно в Римі первосьвященика Жидів Ілию враз з його родиною [5]).

З цїлого невеликого твору Гербеста пробиває ся вдача автора-місїонаря, що радби бачити католицьку церкву осередком віри всїх країв і народів. В першім однак рядї хотївби автор, як член польської народности, заповнити для католїцизму сї прогалини, які ви-

---

[1]) Baptismus Ruthenorum. Bulla de non rebaptisandis Ruthenis. Cracovia 1514 картка знач. A. IIII. Еґземпляр, з якого користаю, є власностию бібліотеки краківського університета.

[2]) Гляди нашого виданя стор. 2—3.

[3]) Тамже стр. 4.

[4]) Тамже стр. 5—8.

[5]) Тамже стр. 10—11.

творив в Польщі протестантизм. Мало се звершити ся коштом православної церкви на Руси. Виходячи з сего становиска, Гербест використує свій побут на Руси, виголошує у Львові проповідь, в якій толкує про потребу злуки Русинів з католицькою церквою, заходить тут до руської церкви і розмовляє через кілька годин з її сьвящеником. Про сю розмову пише Гербест: „Czyta pismo ten Baytko Ruski, który tam iest we Lwowie, y zezwalał nam na wszystko, y na Posłuszeństwo Namiastkowi Piotra S; tylko tę rzecz składał na Przełożone swoie, na Oyca Władikę y na Patriarchę Konstantinopolskiego“. Так само диспутує Гербест з руськими сьвящениками в Новім Містї і Перемишли, але й до них мимо ріжниці в образованю, не чує він нїякого упередженя. Коли навіть в їх поглядах бачить Гербест „niemało opiniy prawym Chrześcijanom nieprzystoynych“, то рівночасно вияснює, що они „vrosły z Niewiadomości y Nieumieiętności ich, y za potwarzą tych, kthorzy niechcą ku zgodzie“ (протестантів) [1]. Проповідь Гербеста, про яку він згадує, була, о скільки знаємо, першою взагалї прихильною енунциациєю на тему злуки руської церкви з Римом, а опис подорожи Гербеста був рівночасно першою, аґітацийною брошурою в сїм напрямі.

А однак дивна річ! Хоть питанє, порушене Гербестом, стало в 25 лїт пізнїйше актуальним, хоть оно глубоко заворушувало уми сучасної, руської і польської суспільности, то однак про Гербеста, про його заходи в справі унїї і про його брошуру сучасні люди не згадували, а так само майже непоміченою остала она в три віки пізнїйше в студиях над полємічною лїтературою кінця XVI і XVII віка. Вішнєвский передрукував її вправдї, але лише як сухий матеріял [2], а знамениті дослїдники на поли полємічного письменства, Завитневич і Брікнер [3]) не згадали навіть про неї.

Що так, а не инакше стало ся, на се зложили ся ріжні причини. Брошура Гербеста була немовби додатком до його широкої працї, зверненої против протестантів, і тому губила ся она серед ріжнородного матеріялу. Саме питанє, піднесене Гербестом, не було ще на часї, бо саме тодї мусїв католїцизм в Польщі зводити тяжку боротьбу з протестантизмом, який полонив широкі верстви польської та руської суспільности, так що справа унїї мусїла сходити на

---

[1]) Тамже стр. 8.

[2]) Wiśniewski: „Historya literatury polskiej“ T. VII Краків 1845. стр. 569—81.

[3]) Маю тут на гадцї студию Завитневича: »Палинодія Захарія Копыстенскаго« і працю проф. Ал. Брікнера п. з. „Spory o unię w dawnej literaturze“ („Kwartalnik historyczny“ за рік 1896 І.І.)

дальший плян. А впрочім і сам Гербест подбав о се, щоби на його брошуру забуто, коли в двайцять літ після виходу „Wypisania drogi" кинув камінем на гадки, які в ній підніс, пятнуючи Русинів в подібний спосіб, як се вчинив свого часу Сакран. Маємо на гадці його брошуру, вид. в р. 1586 п. з. „Wiary kościoła rzymskiego wywody", в якій Гербест кинув против Русинів те саме „apage" як колись Сакран в своїм Elucidarius ї, пишучи:

„Bóg żydy gdy w łasce karał, dawał im proroki; teraz iż w gniewie są Bożym, prorokow nie mają. Takżeć też Grekom, y Rusi naszey, przy nich, Bog wszystko odiął. Nie mają ani pamięci, aby vmieć Oycze nasz y Wieru w Boha; ani rozumu, aby zbawienne rzeczy baczyć; ani woli dobrey, żeby dobrze żyć. Z strony też sakramentow, dziatek małych dusze zabiiaią, nie maią biskupiego bierzmowania, ani wiedzą, co to jest porządne rozgrzeszenie, przy Ciele Pańskim dopuszczaią się bałwochwalstwa, w małżeństwiech dopuszczaią się iawnego cudzołoztwa, charakter co to iest, ani pytay, etc. Panie Boże! racz się zmiłować y odiąć wodze ślepe...." [1]).

Лишаючи пояснене сего звороту в поглядах Гербеста його біографови [2]), тут підчеркуємо, що наведений уступ був головною причиною, для якої його „Wypisanie drogi" забуто. А однак найшов ся один сучасний Гербестови чоловік, що на гадки w „Wypisaniu drogi" кинені звернув увагу, що підняв їх за свої, уарґументовав їх ширше, убрав в богословський апарат, пустив поновно в сьвіт і з залїзною консеквенцією перевів їх в діло.

Чоловіком сим був Петро Скарга, що на основі „Wypisania drogi" видав в р. 1577 свою брошуру „O Jedności" [3]), подбав про друге, розширене її видане в р. 1590 [4]) і не зважаючи на „apage" Сакрана та Гербеста, брав живу участь в приготованях до берестейської унії, засїдав на соборі в Берестю, боронив опісля його правосильности в брошурі „Synod Brzeski i jego obrona" [5]) та ще

---

[1]) „Wiary rzymskiego kościoła wywody" передрук. в »Памятник-ах полемич. литературы« Т. II стр 581—600.

[2]) Олекс. Сушко: »Предтеча унії« (Записки наук. тов. ім. Шевченка Т. 51—2 (праця доси не скінчена).

[3]) Передрукована она в II томі »Памятник-овъ полемич. литературы« стр. 223-526.

[4]) Передруковано Тамже Т. II стр. 527—612.

[5]) Передрук. Тамже Т. II стр. 939—1002 і в паралельнім польсько-руськім тексті Тамже Т. III. стр. 183—328.

на склоні свого житя видав в користь унії відповідь против »*Θρῆνος*-а« Смотрицького [1]).

В подрібне порівнане „Wypisania drogi“ Гербеста з брошурою Скарги „O Jedności“ не входимо, зазначимо хиба, що оба автори годили ся в богатьох гадках, а навіть в пляні переведеня унії. Гербест, взиваючи Русь в „Wypisaniu drogi“ до злуки з католицькою церквою, вказував виразно на те, що она при своїх обрядах остатись може [2]). Та сама гадка найшла відгомін в творі Скарги „O Jedności“ [3]). Обовязок переведеня унії вкладав Гербест на „Pasterzy y Panów“ [4]), а те саме повторив Скарга в брошурі: „O Jedności“, в специяльнім розділї „Kto się o to ziednoczenie starać nawięcey ma“ і хиба ширше вказав, що під „pasterzami“ треба розуміти „naszych duchownych, arcybiskupów i biskupów“, а під „panami“ — królów y panów katolickich. za których chęcią y nabożeństwem w tey mierze wiele by się y owszem wszystko sprawić mogło“ [5]).

Вже сї дрібні помічаня доказують, що брошура Гербеста сповнила своє завданнє, хоть ширший сьвіт нею не заінтересував ся. Автор її відкрив другим поле до роботи, від якої сам усунув ся. А коли доси загально тверджено, що брошурою Скарги „O Jedności“ вперве піднесено питанє про введенє унії на Руси, то була се помилка. Не твором Скарги, а „Wypisaniem drogi“ Гербеста треба рівнож починати історію полемічного, польсько-руського письменства в справі берестейської унії.

Задля ваги брошури Гербеста передруковуємо її вдруге а склонює нас до сего ще й та обставина, що у Вішнєвського замітні деякі пропуски та й взагалї неточність в передачі ориґіналу.

II.

Дальші два твори, видруковані в нашій збірці (стр. 13—30 і 31—200) вяжуть ся тїсно з особою Стефана Зизанія, що від р. 1586—1593 був дидаскалом львівської, братської школи, поки не візвало його до себе віленське братство „на поратунокъ якъ чоловѣка навчоного“, де він визначив ся як знаменитий аґітатор против берестейської унії. Іменований в р. 1591 від митрополита Михайла

---

[1]) Брошура вийшла під заголовком: „Na Threny y Lament Theophila Orthologa, do Rusi Graeckiego Nabożeństwa przestroga X. Piotra Skargi, Societatis Jesu. W Krakowie 1610.

[2]) Гляди в нашім виданю стр. 9.

[3]) Памятн. полемич. литературы Т. II. стр. 491.

[4]) Гляди в нашім виданю стр. 9.

[5]) Памятн. полемич. литературы Т. II. стр. 498—500.

Рагози, хоть був сьвітским чоловіком, проповідником по православних церквах у Львові, він використав свою позицию у Вільні, коли пронесли ся перші слухи про намір епіскопів в справі введеня унії. Одарений безсумнївим ораторським таланом, проповідував Зизаній на ратуши, по дорогах і церквах та взивав нарід до вірности в православію, пятнуючи митрополита та епіскопів за те, що тайком готовились покинути православну церкву. В наслїдок сего почала ся між Зизанієм а епіскопатом завзята боротьба. Митрополит Рагоза видавав против него в р. 1595 грамоти і довів до вилученя його з церкви на соборі в литовськім Новгородку, відбутім дня 25 січня 1596 р., а король Жигмонт III. розіслав против него банніцию. Православні зі своєї сторони виправдали Зизанія з закидуваних йому єресий на соборі в Берестю в жовтни 1596 р. Банніция видана королем, веліла Зизанієви на якийсь час притихнути. Зизаній перебував дальше в Вільні та, імовірно, в р. 1599 постриг ся в черцї у сьвято-троїцькім монастири під іменем Сильвестра. Руська лавиця маґістрату піднесла ся до него з повним довірєм та симпатиєю, коли віддала йому „книги и всѣ приходы церковные, яко самому архимандриту“ [1]). Та король і митр. Потій не лишили тут Зизанія в спокою. Руська лавиця маґістрату і місцеве духовеньство, навернені Потієм на унію, а затрівожені королївською загрозою, що лавиця заплатить три тисячі кіп литовських гроший за те, що дозволила Зизанієви проповідати, змінили свої погляди на Зизанія. Руська лавиця вдерла ся силою до монастиря, почала топорами розбивати двері та грозити Зизанієви смертию. Зизаній утїк перед насиллєм з монастиря дня 15. жовтня 1599 р. Чи умер Зизаній вскорі після 1599, як думає проф Брікнер [2]), або чи закінчив він житє після 1610 р., як твердить Харлампович [3]), — річ тяжка до рішеня. Імовірнїйшою видає ся нам перша гадка.

На переслїдованя, яких Зизаній зазнав від Рагози, Потія та короля Жигмонта III., зложила ся не лише його аґітаторська діяльність против унії, ведена живим словом, але також його літера-

---

[1]) Жуковичъ: »Сеймовая борьба православнаго западно-русскаго дворянства съ церковной уніей« СПБ. 1901. стр. 362.

[2]) Al. Brückner: „Spory o unię w dawnej literaturze“ str. 590.

[3]) К. Харламповичъ: Западнорусскія православныя школы XVI. и начала XVII. вѣка Казань 1898 стр. 380. Крім Харламповича, що у своїй студиї подав нам дуже цїкаві вісти про житє і творчість Зизанія, писали про него ще Завитневич в »Палинодіи« стр. 110–24, Бєляновський в окремій праці п. з. »Стефанъ Зизаній« (Волынскія епарх. вѣдомости« за рік 1887 ч. 6—17) і я у студиї над »Пересторогою« стр. 142—168.

турна творчість. Вже на соборі в Новгородку литовськім обвиняв Рагоза Зизанія, що він виступав „противъ всей церкви святыхъ апостолъ и учителей Вселенскихъ, запустивши ся въ великое еретичество, училъ людей по вся часы, ижъ дей Господь нашъ Іисусъ Христосъ ходатаемъ нашимъ до отца Бога не есть, аргументуючи далѣй не письмомъ слова щирого Бога и апостолького и учителей церковныхъ въ книжцѣ своей, выданой на Римскій костелъ, а только силогизмою; которая книжка друку польского була вся достаточнѣ передъ нами (собором) читана и всему духовеньству предкладана"[1]).

Під книжкою Зизанія треба розуміти його „Катехисисъ" (1595 р.), який до наших часів не доховав ся, а против якого полемізував Щасний Жебровский в брошурі „Kąkol, który rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach ruskich w Wilnie" (1595).

Лише завдяки брошурі Жебровського міг проф. Завитневич сконструовати, хотьби лише в приближеню, зміст „Катехисис-а" Зизанія[2]). По при се старав ся Завитневич оборонити Зизанія перед замітами Рагози і Жебровського в справі єресий, хоть иньші великоруські учені, як митр. Макарий та проф. Ґолубев добачали в деяких точках „Катехизиса" Зизанія його відступство від православної церкви та вияснювали промахи Зизанія невеликим ровенем розвою сучасної, богословської науки, що не успіла ще одержати оконечне оброблене в дусї строго православнім. Завитневич пішов навіть так далеко, що посудив Жебровського о клевети на Зизанія, на мою гадку цілком безосновно[3]). В обороні правовірности Зизанія виступив останними часами ще й Харлампович[4]), але з його, звичайно дуже поважними арґументами, сим разом погодити ся не можна.

Над поясненем ґенези поодиноких тез в „Катехисис-і" Зизанія не зроблено доси нічого. Так само не вияснено, з яких жерел користав Жебровський в полеміці против Зизанія. Окрім Беллярміна „Disputationes de controversiis fidei Christianae", сеї величної енцикльопедиї, писаної в обороні католицьких доґм, мусїв мати Жебровський ще й иньші, сучасні, католицькі підручники. Всї ті питаня лишаємо на разї вітвертими.

Коли вже „Катехисисъ" Зизанія викликав острі інвективи в брошурі Жебровського та довів до вилученя автора з церкви, то

---

[1]) Порівнай мою працю п. з. »Пересторога« стр. 141.

[2]) Завитневичъ: »Палинодія« стр. 119—30.

[3]) Більше на сю тему гляди в моїй »Пересторoз-ї« стр. 146—51.

[4]) Харламповичъ: »Западнорусскія православныя школы« стр. 381.

ще більше негодоване і подражнене спричинив в католицькім таборі другий полемічний твір Зизанїя п. з. „**Казанье св. Кирилла о антихристѣ**“.

Був то фальсифікат в цїлім сего слова значіню. Автор взяв вправдї на основу проповідь св. Кирила, в якій названий отець церкви говорив про знаки, по яких можна буде пізнати антихриста, однак деякі з тих знаків старав ся Зизанїй від себе примінити до папи, щоби виказати, що не хто иньший а папа є антихристом. Річ природна, що основати подібний абсурд на проповіди св. Кирила було тяжко і тому Зизанїй пустив ся на дорогу крайної несовісности. Дещо з проповіди св. Кирила Зизанїй пропустив, не одно перекрутив, а богато додав від себе, роблячи се так зручно, що нераз годї відріжнити, де кінчать ся слова св. Кирила, а починають ся його власні. Подрібне порівнанє твору Зизанїя з проповідию св. Кирила подав Бєляновський [1]).

Хоть Зизанїй старав ся довести у своїм творі крайний, до неможливости сьмішний абсурд, то мимо сего викликував він „Казаньемъ св. Кирилла“ поміж православними велике вражінє. Не треба забувати, що від часу Гуса, в богатім гуситськім письменстві не раз і не двічи арґументовано ту саму гадку; що розвинула ся она широко в протестантській лїтературі в письмах Лютра, Кальвіна, Мелянхтона, Іллїрика, Хитрея, Вольфґанта Мускуля, Теодора Бези, Теодора Біблїяндра, Генрика Панталеона, Буллїнґера та иньших; що перейшла она до польського, протестантського письменства, поки не найшла відгомону в творах Русинів [2]). Подражнені заходами католиків в справі введеня унїї, православні підносили єї нераз, поки остаточно Зизанїй не виступив зі своїм твором, якому православні вірили більше, чим евангелиї [3]). Авторітет св. Кирила, яким заслонив себе Зизанїй, не дозволяв навіть сучасним Русинам припускати, що се фальсифікат, грубий, несовісний, крайно тенденцийний, опертий в головних точках на творі кальвіна, Зібранда Люберта. „De papa Romano“ (1594 р.) [4]). Хоть в проповіди св. Кирила нема згадки анї про опрісноки, анї про походженє св. Духа, Зизанїй добачує знаки „антихристова наставаня“ і в науцї римської цер-

---

[1]) »Волынскія епарх. вѣдомости« за рік 1887 при кінци студиї п. з »Стефанъ Зизаній«.

[2]) Порівнай мою працю п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieia“ Lwów 1902. стр. 67—72.

[3]) Порівнай Потїя »Гармонію«, передрук. в »Памятникахъ полемич. литературы« Т. II. стр. 180.

[4]) Гляди мою працю про »Пересторогу« стр. 162—66.

кви про опрісноки та в доґмі католицької церкви про походжене св. Духа „и отъ Сына". Сим двом питаням присьвячує Зизаній специяльні трактати, які основує на творі Суражського „О единой вѣрѣ" [1]). Так само не згадав св. Кирило анї про первеньство папи, анї про чистилище, анї про посередництво Христа перед Богом, хоть Зизаній вважав умісним під заголовком „Казанье св. Кирилла о антихристѣ" видрукувати на сю тему цїлі розвідки, вимірені против католицької церкви. На яких жерелах опер він сї останнї екскурзи — се поки що не розслїджене. Нам здаєсь однак, що богато з сего, що писав на сї теми Зизаній, можна би найти в сучаснім, претестантськім письменстві.

Ми мали вже нагоду вказати на иньшім місци, що твір Зизанїя п. з. „Казанье св. Кирилла о антихристѣ" був почасти відповідлю на брошуру Потїя п. з. „Унія" (1595 р.). Потїй стає в „Унії" в оборонї папи і його первеньства та старає ся опрокинути підозріне, кинене протестантами, немовби папа був антихристом, — Зизаній подає одинайцять знаків „антихристова наставаня", примінюючи їх до папи. Потїй виступає в „Унії" в оборонї католицької доґми про походжене св. Духа „и отъ Сына" — Зизаній бачить в сїй науцї семий знак „антихристова наставаня" і дїло антихриста. Потїй боронить доґми про чистилище — Зизаній називає її єресию Оріґена. Потїй хвалить григорияньский календар — Зизаній перестерігає перед ним православних, пишучи, що єретиками є ті люди, що бажають після планет і сонця відмінити дни і сьвята [2]) Потїй зазначує, що в „Апокаліпсї" має антихрист число 666 і взиває, щоби протестанти показали свій розум та довели, що в імени „папа" містись ся антихристове число 666 [3]) — Зизаній немовби в відповідь укладає свого рода ребус [4]), в якім вдоволяє бажаню Потїя. Та саме в тім ребусї та в знаках „антихристова наставаня" лежить цїла коміка твору Зизанїя, яка вказує, що був се чоловік невеликого, богословського образованя, релїґійний фанатик, що не перебирав в оружю, яким боров ся та в жерелах, якими користував ся. Його „Казанье" цїнне нинї і цїкаве як сьвідоцтво нечуваного завзятя, з яким православні виступили против берестейської унїї. Фанатизм Зизанїя мусїв повести його на дорогу противорічностий, історичних

---

[1]) Тамже стр. 167—8.

[2]) Порівнай мою студию „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja" стр. 74—5.

[3]) Памятники полемич. литературы. Т. II. стр. 158.

[4]) Гляди нашого видання стр. 200.

фальшів, тверджень натягнених, самовільних, без доказів, та фальшованя тексту св. Кирила, о скільки він не надавав ся до його арґументациї [1]).

Польський текст твору Зизанія є повнійший. Се доказ, що Зизаній писав „Казанье о антихристѣ“ в польській мові. Руський переклад, богатий в пропуски і часто через те не зрозумілий, робить вражінє, що богато місць пропущено на те, щоби цїлість змістити на 108 картках.

Жалуємо дуже, що ми не могли роздобути брошури Жебровського, виміреної против „Казанья... о антихристѣ“ Зизанїя п. з. „Plewy“, бо она була би цікавим доповненєм полєміки між сими двома людьми, як репрезентантами двох ворожих таборів. За пізно дізнали ся ми, що „Plewy“ переховують ся в царській бібліотецї в Петербурзї і через те не могли їх видруковати в сїм томі.

III.

З черги видрукували ми в нашій збірцї незвісний доси твір Клирика Острогського, виміреннй против еп. Потїя. Для нас спеціяльно інтересне питанє, хто крив ся під псевдонїмом Клирика Острогського і розвязка сего питаня буде нашою цїлею. Поки однак прийдемо до сего, мусимо поперід приглянути ся цїлій творчости Клирика Острогського, бо она для розвязки висше поставленого питаня може подати деякі вказівки.

Володимирсько-берестейський епіскоп, Іпатий Потій завважав вскорі після берестейського собора, що богато його заходів в справі унїї піде на марне, коли не позискає для неї сторонників поміж впливовою, православною шляхтою. З поч. 1598 року вінчали ся вже заходи Потїя в сїм напрямі певними результатами. Трийцять і пять руських шляхтичів з волинського воєвідства списало тодї інтересну заяву. Підписані шляхтичі дякували в заяві сїй частинї духовеньства, що дбала про унїю і висказували негодованє під адресою православного табору, що в спілцї з єретиками повстає несправедливо против „сьвятого дїла“ [2]). Не доставало поміж підписаними особи князя Константина Острогського, якого видвигнули

[1]) Гляди: А. Лиловъ »О такъ называемой Кирилловой книгѣ« Казань 1858 стр. 119—20 і 145—9. Студия Лїлова важна тим, що автор виказав, як великий вплив мало »Казанье« Зизанїя на вірованє раскольників про прихід антихриста і конець сьвіта.

[2]) Cypryan Żochowski: „Colloquium Lubelskie“ Lwów 1680 str. 36—7. Порівнай: Жуковичъ: »Сеймовая борьба православнаго русскаго дворянство съ церковной унiей« С. Петербургъ 1901 стр. 340.

на чільне місце — майно, суспільне становиско і заходи на полї розбудженя духового житя на Руси. Потій розумів знаменито, що колиб повело ся йому приєднати для унії князя Острогського, то бувби се тяжкий удар для православного табору, якиї через те утратив би визначного, богатого і впливового провідника. В сей спосіб боротьба православних против унії стратила би на силї, а сам примір великого маґната мігби повести за собою широкі верстви руської суспільности.

В сїв цїли вислав Потій до князя, з яким лучили його родові звязи а не так давно й приятельські відносини, лист з датою 3. червня 1598 року[1]). На вступі листу просив Потій у князя „покою хотяжбы и несправедливого, который далеко естъ лепшый а нежли вражда и война справедливая межи побожными и хрестыянъскими людми“[2]). Дальше зазначував Потій, що унїя не є нїякою новостию, що на деяких грецьких островах, як Креті, Корцирі, Закинтї, Кефальонії Греки находять ся в єдности з Римлянами і відбувають спільні богослуженя та процесиї[3]) і тому накликував князя, щоби сам, або через послів переговорював з папою і довів справу до доброго кінця[4]). В закінченю листу замітив Потїй, що не він перший підніс справу унії, але що заохочував його до неї сам князь, який бажав, щоби переведено її в порозуміню з московським і грецьким народом, чого він підняти ся не міг, бо в можливість такої церковної злуки не вірив[5]).

Отсе короткий зміст листу Потія. Відповіди на него від князя Потій не дістав, бо відносини між ними були вже від трех лїт зірвані, бо обурювали, певно, князя аподиктичний тон листу, питомий всїм творам Потїя, певність себе, що пробивала ся майже з кождого його уступу, вітвертість, далека від дипльоматиї, що не дозволяла нїколи Потієви, перебирати в словах, що велїла йому, не щадити нікого, навіть самого князя. Потій в листї не стільки просив, скільки приказував, покликуючись на своє становиско епіскопа, а попри се закидав князеви, що він був одним з перших промоторів унії, дорікав йому, що він висилав на собор протестантів в Торуни лист з погрозами против короля, через що ударемнив

[1]) Вперве видав Потій сей лист w „Ἀντίῤῥησις-ї (1590—1600 р.). Його передрукувала археоґрафічна комісия в Петербурзї в III. томі »Памятник-овъ полемической литературы« стр. 983—1034 в паралельнім русько-польськім текстї.

[2]) Тамже Т. III. стр. 991.

[3]) Тамже Т. III. стр. 996—7.

[4]) Тамже Т. III. стр. 1013—15.

[5]) Тамже Т. III. стр. 1015—28.

скликанє собору в цїли порозуміня над унією [1]), докорював князеви за те, що дозволив видруковати в „Апокрисисї" його довірочні листи і грозив такою самою відплатою [2]), накликував князя до єдности, вказуючи на божий суд, що не омине князя за згубу власної душі і душ руського народа [3]).

Ми можемо уявити собі обуренє князя Острожського, до якого, майже рівночасно, слав листи алекс. патриярх, Мелетий Піґас, а в них величав князя „стовпом і оборонцем віри против всяких, страшних ворогів" [4]), порівнував його з Константином Великим, взивав до витревалости в боротьбі против унїї [5]), та іменував своїм ексархом [6]).

Хоть сам Острожський не відповів на лист Потїя, то всеж таки, не без волї князя [7]), виручив його в тім хто иньший, молоденький письменник, що скрив ся під звісним нам анонїмом Клирика Острогського. Він видав в Острозї 1598 року твір п. з. Отпи́съ на ли́стъ въ Бо́зѣ веле́бного Отца́ Ипа́тія володи́мерского и берестейского епископа, до я́сне освецо́ного княжа́ти Костентина Острозского, воевб́ды Ки́евского [8]).

На свою молодість „в лѣтахъ и розумѣ" вказує автор на вступі. Він прирівнує себе до „пастушка, надъ гусятками поставленого", що „ви́дячи хи́трого ли́са, укладност'ю до о́ныхъ прилужа́ючого ся, хотя не мо́жетъ его поконати, предся доко́ла хто сильнѣйшій на рату́нокъ не припадетъ и о́нъ отгоня́етъ [9]). Відганяючи хитрого лиса, перестерігає Клирик православних перед унією, бо під „плащикомъ згоды" можна легко впасти в сїть диявола. Унію

---

[1]) Тамже Т. III. стр. 1007—9. Сам лист до протестантів видрукував Потїй в „Ἀντίῤῥησις-ї" Тамже Т. III. стр. 641—54.

[2]) Тамже Т. III. стр. 1005.

[3]) Тамже Т. III. стр. 1032.

[4]) »Памятн. полемич. литературы« Т. I. стр. 1097 в »Апокрисис-ї«.

[5]) И. Малышевскій: »Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ Т. II. стр. 73, 94—5.

[6]) Тамже Т. II. стр. 25. Замітимо, що листи Піґаса видав князь Острожський 1598 в Острозї п. з. »Книжица«. Великоруський переклад видав проф. Малишевський в II. томі висше цитованої книжки.

[7]) Промовляє за сим факт, що на приватне письмо до князя відповідає чужий чоловік, що відповідь вадано в друкарнї князя, хоть Потїй в р. 1603, руководячись політичними зглядами в виду особи князя, писав на сю тему: „A zatym y to się daie znać, że takie pisma nie z świadomości W. X. M. wychodzą". Порівнай брошуру Потїя видану під іменем Piotra Fiedorowicza: „Obrona ś. Synodu Florenskiego powszechnego" Wilno 1603 картка 2 об. в посьвятї князеви.

[8]) Передрукований в »Памятн. полем. литературы« Т. III. стр. 377—432.

[9]) Тамже Т. III. стр. 380.

зве він або „оцукрованою зверху потравою“, в якій містить ся отруя[1]), або „мѣшаною колотливою згодою, оному Бабелю подобною“. Як однодушна згода при будові вавилонської вежі довела „до помешанья языкомъ“, так теперішня згода спричинила „помешанье сумнѣнья и вѣры“ [2]). Потієви підсуває Клирик слова будьто би писані в листі до князя, „же лѣпшая естъ нагоршая згóда, нижли налѣпшая незгóда“ і приводить кільканайцять примірів зі старого і нового завіта, щоби виказати, що не кожда згода була Богу милою[3]).

Про єдність на грецьких островах, на яку вказував Потій, висказує ся Клирик з глузованєм, пишучи: „Княжá его милость по тыхъ Корцúрахъ и Зацинтехъ не бывалъ, ани дынъдовалъ, и мóлодости лѣтъ своихъ по марнотрáвствѣ и рóспустахъ на бýркахъ не трáтилъ, — прóто тежъ цвѣту и кглянсу вѣры прародительной своей чужúми п'строгúнами не помазалъ“ [4]). Так само глузує Клирик з пропозициї Потія, щоби князь сам, або через послів переговорював з папою. Князь до Риму не поїде, бо не має „зáпасу в калитѣ“, а через послів, колиб були „мало умѣетные, а до упаданья и ногъ его милости (папи) цѣловáнья неприступные“ не богато можна би вдіяти. Коли однак сам Потій хоче їхати, то православні його від наміру ані „не отводятъ“, ані „не радятъ а просити... обавя́ются“. Потій може віддавати поклін папі „насъ однáкъ до тогó ярма не виклáючи, ани за насъ шлюбуючи и присягáючи“ [5]). Князь не мавби і так по що їхати до Риму, бо правдива церква не в Римі, але на Сході. Щоби останний погляд уарґументовати, Клирик містить широкий трактат в обороні східної церкви, вимірений против первеньства папи [6]). Потій вказував, по приміру иньших католицьких письменників [7]), що за осуджене фльорентийської унії стрінула Грецію страшна кара, володіне Турків, причім покликував ся на твір Вессаріона. Клирик глузує з Вессаріона, а побіч него з папів та самого Потія. „Бы былъ тотъ доводъ Висаріóновъ подпертъ еще Швитригайловымъ статýгомъ а Томáшовыми паралипомéны, штò орлà въ Вавилóнъ къ Іеремій слáно,

---

[1]) Тамже Т. Ш. стр. 386.

[2]) Тамже Т. Ш. стр. 387—8.

[3]) Тамже Т. Ш. стр. 386—404.

[4]) Тамже Т. стр. 407—8.

[5]) Тамже стр. 409—12.

[6]) Тамже стр. 413—27.

[7]) Порівнай хотьби твори Скарги „O Jedności“ (1597) передр. в »Памятниках полемич. литерат.« Т. II. стр. 502 і сл. „Synod Brzeski“ (1597) передр. Тамже Т. II. стр. 985 і сл. та Т. Ш. стр. 291 і слід.

такъ бы бы́лъ моцный, же бы́ на́нь и уме́рлый отпо́ру не далъ, и нѣмы́й бы сло́вка ни́ рекъ". Сьвідоцтво Вессаріона, в очах Клирика, так само важне, як сьвідоцтво папів „еретиків", або з „воску улѣпленая евангелія" Ґенадия Схолярха, або й слова самого Потїя. Як Вессаріон для кардинальства, так продав себе Потїй за добра монастирів печерських, лавришевських, жидичинських і т. п. [1]) Сьміє сь вкінци Клирик з унїятських владиків, що не діпняли права, засїдати в сенатї, пишучи: „Южъ оди́нъ зъ васъ въ ра́дѣ, за пѣчью зъ робя́ты усѣвши, я́ко голо́дный о́ный и́стый до ку́хни на лю́ди съ ты́лу загледа́лъ" [2]).

Так виглядала арґументация Клирика Острогського. Переплїв її автор чудовими, реторичними зворотами, які мусїли глубоко зворушувати уми і почуваня читачів. Так прим., навязуючи унїятам вину за погром нової віленської, братської церкви і братських домів, доверщений в р. 1598, Клирик Острогський кличе:

„Чомужъ, отче владыка, такъ смѣле и беспе́чне замыдля́ешь о́чи, и на но́жки вы́ставити а пра́ве всему́ свѣту свою несхва́лную оцукрова́ти усилуешъ згоду? Аза́жъ не явны тоей ва́шее бѣдное згоды о́воцы по всему́ тому́ пан'ству?.. Погляди́жъ тепе́ръ о́комъ а послу́хай слу́хомъ: чого́ есте свое́ю, пла́чю и рыда́нію го́дною згодою наброили? Не естъ тотъ градъ, не естъ мѣсто, где́ бы есте плачю́ и рыда́нія, стогна́нія и во́пля, и сле́зъ отеческія Богопреда́нныя вѣры людей и душъ не наполнили. Отъ розли́чного в'здыха́нья го́лосовъ и болѣзни наро́довъ сердечный крикъ и непостоа́нный шумъ всю́ вселенную испо́лнилъ: не то́лько ста́рыхъ, молодыхъ, отце́въ и ма́терей, чадъ и пита́телницъ боголюби́выя сердца отъ жа́лости и стогна́ній па́даются, але стѣны, каменіе, самые елемента дви́жутся... Мо́жетъ ся ту́тъ слу́шне припомяну́ти: „гласъ въ Ри́мѣ слы́шанъ бы́сть, плачъ, рыда́ніе и вопль многъ" (Мат. II, 18) Рахи́ль, Рахиль, Восто́чнаа церковъ пла́четса чадъ свои́хъ, и не хо'четъ ся утѣшити, яко не суть! Раз'сы́пана, разсы́пана ра́дость сердца ея́, пога́шена пѣснь ея́, злу́плена коро́на з' головы́ ея́!... Яко́го есте́ переслѣдова́нья, якого руга́нья, яко́го поличкова́нья, якого оплеваня, якого замешаня і затрясненя, якого на оста́токъ кро́вопролійства, мужобо́йства, забійства, тира́нства, морды́рьства, нахоже́нья кгва́лтовъ на до́мы, на шко́лы, на церкви, обелженья шкара́дого невѣстъ, пане'некъ чи́стыхъ, ду́шъ неви́нныхъ, па́ній за́цныхъ и вельмо́жныхъ, при само́й начи́стьшой и страшной а непостижи́мой

[1]) Тамже Т. III. стр. 428—9.

[2]) Тамже Т. III. стр. 429.

таémницп и офѣре, при пріймованю святѣйшихъ тáинъ тѣла и честныя крóви Христовы, наполнúли и набройли!... Якожъ тýтъ побóжного и святоблúвого душа человѣка ýмыслу, на тóе смóтрячи, не мáетъ в'здыхáти, не мáетъ стогнáти, не мáетъ плáкати?! Яко побóжное и чúстое сердце не мáетъ ся пýкати?! Яко землá не вострепéщетъ, нéбо не ужаснется, сóлнце не помéркнетъ, луна не измѣнится, громи не в'дарят', силы небесныя не подвúгнутся?! Яко вáшю тýю оплаканую и нещастлúвую згóду — згодою, а не слушнѣй — Вавилóномъ або óнымъ тéмнымъ хаóсомъ и самымъ пекéлнымъ проклятствомъ, называти и розумѣти хтó не мáетъ?!... Повадили есте свѣтъ, потурбовáли лю́де, вы́сушили в' лю́дехъ зобопол'ную мúлость, повасúли рóдичовъ зъ дѣтмú, поятрили брата з' братомъ, побудúли одногó протúвъ другóму, роспорошúли брáтерство, прогнáли пріязнь, в'провáдили заягрéнье. В'неслú надýтость, бýту, пыху, легкое уважене, легкомы́сльность, злóе одномý о другомъ мнимáнье. Повáдили есте пана съ подъдаными, припрáвили есте о мнимáнье и дúвное розумéнье монáрховъ зъ монáрхами, крóлевъ съ крóлми и зацными а велікими духовными. Нарушили естé сумнѣня, зломáли присягу, звелú есте отцá папежа, зостáли естé емý в' слóвѣ. Присягáли естé за насъ всѣхъ, справовáли есте отъ насъ посéлство, о которомъ мы не мыслили, в'казовали естé отъ насъ лúсты, о котóрыхъ ся нáмъ не снúло. Переступіли естé отеческіе границы, нарýшили есте старожúтную вѣру. Стрáтили есте прадѣдній жрéбій, поваріовáли есте отеческій тестамéнтъ. Пороскопывáли есте грóбы прéдковъ, порýшили естé кóсти отецъ, в'згордúли естé ихъ вѣру, пога'ньбили естé ихъ честные и святы́е спрáвы, задоптáли естé ихъ стéжки, затмúли естé ихъ пресвѣтлую слáву... Зневáжили есте святыхъ, уничижáли естé преподоб'ныхъ, посоромотúли естé мучениковъ, котóрые за тýю вѣру крóвь свою розливáли. Помáзали естé ихъ корóны, погубúли естé отъ ихъ намъ зостáвленые скáрбы, погреблú естé талáнты ихъ в' зéмлю, засмутúли естé ихъ святые души, наполнили естé ихъ слезъ, накормúли естé ихъ воздыхáньми, напойли естé ихъ гóрестію, раз'сыпали есте ихъ пáмять со шýмомъ!..." [1])

На иньшім місци стає Клирик Острогський в обороні східних церков, питаючи униятів: „.... Чомý тыхъ церквей — церквáми признáти не хочете? чомý имъ тóтъ титýл', отъ Духа Святого дарóваный, уймуете? чомý зъ нихъ óные чúстые шáты здирáете? чомý имъ той гóдности зáзрите? чомý ихъ úмена съ книгъ животá вы-

---

[1]) Памятн. полемич. литерат. Т. III. стр. 404—6.

гладити усилуете? чому имъ тые двери затворяете? чому ихъ отъ дрéва оного райского отгоняете? чому оные книги, оные листы, оные привилья, до нихъ писаные, имъ надáные, выдираете? чому оный вѣнецъ, оную корону зъ головы ихъ шарпаете? чому не памятаете: Богъ оправдáаи, кто осуждáай (Римл. VIII. 33—4.) [1])

До таких, чудових, глубоким смутком вилелїяних поетичних зворотів належить також заява Клирика, що князь не бувби противний злуцї церков східної і західної, опертій на любові ближнього, любові, що є жерелом огню, що кріпить душу чоловіка, що підносить упавших, гріє серця озяблих... „Хтó бы съ правдивыхъ сынóвъ, видячи мáтку свою, цéрковъ — мóвлю, въ такъ великомъ смутку и плáчу для незгóды дѣтей, не прослезилъ?!... Хтó бы тáкъ великого мнозства, абы одными усты и однымъ сердцемъ слáвили и выхваляли пречестное і великое Бога нáшего имя, не радъ видѣлъ“?... [2])

Клирик не обмежає ся на безлїчи цитатів з сьвятого письма, але й сягає до творів сьвітських людий, як Гіларіона і Петрарки [3]), щоби й їх полємічними зворотами украсити свій твір. Кінчить Клирик Острогський свою брошуру прегарною молитвою [4]), до якої ще в дальшій части повернемо.

Твір Клирика Острогського зраджував в авторі чоловіка з визначим поетичним таланом. Іронїя Клирика, страшне оруже в кождій полємінї, одїта в дїйсно артистичну форму, надавала його творови специяльної примани, ставила молодого автора в ряди письменників, з якими навіть противник мусів числити ся. І не злегковажив сего першого лїтературного виступу Клирика Острогського Іпатий Потїй, а хоть у своїм „Отписѣ на листъ нияко го Клирика Острозъского Безъименного“ [1]) не на однім місци глузовав з його особи та способу його арґументацнї [2]), то по при се писав про него поміж иньшим отсї знаменні слова: „Ale iakom z pisania

[1]) Тамже Т. III. стр. 422.

[2]) Тамже Т. III. стр. 429—31.

[3]) Тамже Т. III. стр. 426.

[4]) Тамже Т. III. стр. 431—2.

[5]) Сей памятник передруковано в паралельнім польсько-руськім текстї в »Памятникахъ полемической литературы« Т. III. стр. 1041—1122.

[6]) Потїй зове Клирика Острогського »машкарьникомъ«, що лице »машкарою закрылъ« (Тамже стр. 1043 і 1049), »комедейнымъ жакомъ«, »жакомъ«, що »по жаковску пишетъ« (Тамже стр. 1043 і 1115), »Авраамомъ Острозкимъ«, що ріже кози

twego zrozumiał, widzę, żeś student akademicy sławney Ostrozskiey; y ieśliże ta godność twoia z niey wyszła, nie lada ingenium młodości twey bydź widzę; y mogło by co godnego bydź z ciebie napotym, gdzieby lepsze czwiczenie przystąpiło, bowiem buyna rola dobrego nasienia potrzebuie[1]).

Як бачимо, навіть завзятий противник Клирика признавав йому поетичний талан та вроджений дотеп (врожоный довстипъ), але рівночасно, і то цїлком оправдано, відмічував його слабу сторону, брак річевої арґументациї. Арґументи Клирика не все йшли в парі з його поетичним таланом, а навіть дотепу надуживав нераз Клирик лише на те, щоби осьмішити Потїя.

При точнім перегляді листу Потїя і відповіди Клирика недостатки в арґументациї Клирика виступають дуже ярко на яву. Передовсім впадає в очи, що на історичну часть листу Потїя Клирик або не відповів, або збув її пасквілем. Так, примірои, Потїй дорікав князеви Острожському за те, що він вислав на з'їзд протестантів в Торуни посла з письмом і через се унеможливив скликанє собору для нарад над унїєю, — Клирик Острогський поминув сей заміт мовчанєм. Потїй виказував, що порозумінє з царгородським патриярхом в справі злуки церкви східної з західною є неможливе, хотьби з огляду на тяжку залежність грецької церкви від Турків, причім з дїйсним полетом начеркнув образ гнету, в якім жила Греция [2]), — Клирик Острогський нє дав на се рівнож ніякої відповіди. Потїй покликував ся у своїм листї до князя Острожського, на Фльорентийський собор, — Клирик Острогський назвав сей собор розбійничим (лїстрикійським) та видав як додаток до своєї відповіди Потїєви пасквіль [3]), що ходив вже в рукописях

(Тамже стр. 1047—8) і т. п. Виступаючи против глузовань Клирика, Потїй пише про него, що певно не в острожській школї, але »подобно рыхлей где въ корчме за горилкою научилесь ся тои диялектики« (Тамже стр. 1117). Ще в р. 1603 в брошурі п. з. „Obrona św. Synodu Floreńskigo" називає Потїй Клирика „pachołkiem, ktory abo po Ostrogu od karczmy do karczmy pielgrzymuie, albo przy dworze vstawicznie nad kuflem, nie nad księgami siedzi" (стр. 79—80). Річ природна, що витягати з останних слів які небудь висновки для характеристики особи Клирика — годї, бо і против автора »Апокриси-са« писав Потїй в досадї: „Ale y ia na błaznam poszedł, że się tak długo w rzecz wdaię z szalonym chłopem, ktory, podobno maśloku opiwszy się, tak szaleje" (Пор. Ἀντίῤῥησις в »Памятникахъ полемич. литературы« Т. III стр. 948).

[1]) Тамже Т. III стр. 1054. Цитуємо нарочно текст польський, бо руський в сїм уступі досить баламутний.

[2]) Памятн. полемич. литературы Т. III стр. 1018—1028.

[3]) Передруковано єго Тамже Т. III стр. 433—476.

поміж православними, до якого однак Клирик долучив від себе деякі нові части. Як тяжко кривдячими були заміти Клирика Острогського против фльорентийського собору, так само неоправданими були його обвиненя униятів о участь в виленськім погромі. Вся вина погрому переводженого в братській, новій церкві і в братських домах протягом трех днів, від страстної суботи до сьвітлого понеділка, була виключно по стороні студентів віленської єзуітської академиї [1]).

На деякі з тих слабих сторін арґументациї твору Клирика Острогського, які ми доси піднесли, реаґував вже Потій. Так прим. в своїм „Отписѣ“ дав він коротку, але влучну відправу Клирикови на тему фльорентийського собору [2]). Він станув в обороні собору і заповів, що „в короткомъ часе особливый отказъ“ вийде, який однак появив ся доперва в р. 1603. Видав його Потій п. з. „Obrona św. Synodu Floreńskiego powszechnego“ [3]), а хоть був автором сеї брошури, то не поклав на ній свого імени, лише чуже прізвище Piotra Fiedorowicza [4]). В останній брошурі розширив і поглубив лише Потій ті гадки, які висказав раньше в „Отписѣ“ Клирикови Острогському. На обвиненя Клирика Острогського, звернені против униятів о участь в віленськім погромі, відповів Потій коротко, зазначуючи, що „замешанья и буръды виленъское вашыжъ сцызматикове, а што горъшая — жонъки, которые оною церъковою справуютъ, были причиною, ижъ не мало людей невинъныхъ побито, поранено. А ты предъся смеешъ то намъ причитати, што вашижъ наброили. Але ачей панъ помъститъся кривды своее, ижъ таковые своволъникове возмутъ заплату свою“ [5]).

---

[1]) Жуковичъ: »Сеймовая борьба... стр. 358- 60.

[2]) Памятн. полемич. литературы Т. III стр. 1104—1116.

[3]) Польський еґземпляр сеї рідкої брошури переховує ся в бібліотеці Осолїньских у Львові під ч. 4460. Про руський еґземпляр сеї книжки подав короткі вістки Копітар в листї до Дениса Зубрицького. Порівнай мою працю п. з. »З кореспонденциї Дениса Зубрицького«. (Записки наук. тов. ім. Шевченка Т. XLIII стр. 38).

[4]) Признаєсь до авторства сеї брошури сам Потій в листї до князя Сапіги з р. 1603. Archiwum Domu ks. Sapiehów T. I Nr. 433 стр 368.

[5]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 1061—3. Потій докорює православним також в иньших творах, що їх жінки вмішують ся в справи церкви, як прим. в „'Αντίῤῥησις-ї“, де пише: »не только вы, але и жонъки ваши церквами справують! Смотритежъ, што за порядокъ въ церквахъ вашыхъ: же ся вже не разъ и кровью людъскою띠 ополокали, за рядомъ и справою тыхъ кролевенъ Ангельскихъ и патрыяръшыцъ новыхъ« (Тамже Т. III стр. 681), або на иньшім місци: »бо у васъ и жонки писмомъ шырмуютъ и непосланые будучи кажутъ« (Евреемъ 5) (Тамже Т. III стр. 939), або вкінци: »Хтожъ теперъ епископомъ тое церъкви? Жонъки, которые и въ церкви людей бити кажутъ! О, мои милые кролевны Ангельские, паметайтеся!

Не богато більше щасливим був Клирик Острогський в тих частях своєї відповіди Потієви, в яких оперував богословським матеріялом.

Ми чули вже, що Клирик підсунув Потієви слова, писані ним будьто-би до князя, що „лѣпшая естъ нагоршая згбда, нижли налѣпшая незгода". Сам концепт не був новий. Раньше вже доказували Стефан Зизаний [1]) та автор „Апокрисиса", Христофор Бронський [2]), що не кожда згода була милою Богу, а Клирик Острогський підхопив лише їх гадку та суґестіонував її Потієви. Украшуючи її значним числом примірів з Старого і Нового Завіта, молодий автор хотїв почванити ся знанем св. письма. З другої сторони бажав Клирик осьмішити Потія та перестеречи православних перед унією, сею „з верха оцукрованою стравою", в якій не тяжко найти отрую.

Потій не лишає сего заміту без відповіди та глузує з Клирика, що він хиба тодї мусів бути без окулярів, коли щось подібного міг вичитати в його листї до князя. Рівнож поучає Потій Клирика, що примірів треба уживати скромно, немовби яких присмаків, або як соли, щоби нею не пересолити страви. Вкінци підозріває Потій, що автор, добираючи таке значне число примірів мусів користовати ся якоюсь протестантською проповідию, та радить Клирикови, щоби не твердив, що унія не згоджує ся з божою волею, бо хиба дорадником Бога не був, щоби міг знати, „умъ Господень" (Рим. XI. 34) [3]).

На иньшім місци містить Клирик Острогський широкі богословські виводи, звернені против первеньства папи. Для оцїнки вартости арґументациї Клирика та відповіди Потія подамо короткий зміст трактатів на сю тему, які дали нам оба автори.

вшакъ то еще не Анъкглия«. (Тамже Т. III стр. 945). В иньшім творі „Poselstwo do Papież... Sixta IIII." (Wilno 1605) читаємо навіть вірш Потія:

„Lepsza by drugiey kądziel, niż pismem szermować,
Z prześlicami na kościoł, na prawdę szturmować,
Żonce milczeć, a słuchać w kościele kazano,
Nie świegotać nie rządzić, to im prawo dano". (Картка 5 -6).

Мимоходом замітимо, що в р. 1587 писав на сю тему православний письменник, Герасим Данилович Смотрицький: »Къ тому не только музчизны, але і зъ бѣлыхъ головъ нѣкоторые хотятъ вѣдати глубокости писма таемницы догматъ церковныхъ, которымъ призвоитша бы куделя зъ веретеномъ а нижли тое, што писано перомъ (Архивъ юго-западной Россіи ч. 1 Т. VII стр. 234. Порівнай Малышевскій: »Мелетій Пигасъ« Т. II стр. 103.

[1]) Порівнай: »Казанье о Антихристѣ« в нашім виданю стр. 67—9.

[2]) Памятн полемич. литературы Т. II. стр. 1587.

[3]) Памятн. полемич. литературы Т. III стр. 1052—8. Останнього цитату (Рим. XI 34) ужив також Клирик против Потія (Тамже Т. III стр. 383).

Клирик доказував безлїчию цитатів, що основи церкви покладені не в Римі, але в Сіонї [1]). Коли дехто твердить, що Петро був в Римі і через те правдива церква находить ся в Римі, Клирик відповідає, що Петро був перед тим в Єрусалимі, опісля в Самариї, Лідиї, Азиї, Бітинії, Понтї, Галатї, Йопії і Кападокії, тому на кождім з сих місць, а не лише в Римі, може бути признана правдива церква. Коли католики твердять, що Петро умер смертию мученика в Римі і там лишив після себе намісника, Клирик зазначує, що Христос умер в Єрусалимі і оставив після себе намісником свого брата Якова, тому нїчо не стоїть на перепонї, щоби там признавано правдиву церкву. Слова „Ты еси Петръ и на семъ камени созижду церковь мою" велить Клирик розуміти в сей спосіб, що Христос построїв церкву на ісповіданю Петра та на його вірі, а не в Римі [2]). Коли католики твердять, що св. Петро був старшим від других апостолів, Клирик відповідає, що після слів св. Киприяна [3]), св. Петро мав рівну повагу і власть з прочими апостолами, а колиб навіть був старшим, то і в такім разї не виходить з сего, щоби правдива церков мала бути в Римі, бо старшим над Петра був Христос в Єрусалимі. Коли католики говорять, що для того є в Римі правдива церква, бо Христос молив ся за Петра, щоби не уставала його віра, Клирик відповідає, що Христос молив ся також за тих, що увірили в него через апостолів, а що перед всїми увірила була східна церква, тому можна уважати її правдивою [4]). Годї також, по гадцї Клирика, признавати римську церкву тому правдивою, що она велична й богата та що числить богато ісповідників, бо Христос прирік бути й там серед вірних, де збере ся двох, або й трех в його імени, бо церква Христа довго терпіла переслїдованя, бо сам Христос платив за себе податок а через те був в неволї, бо

---

[1]) Клирик Острогський не був тут оригінальним. Гадку сю підносив вже раньше та арґументовував Василь Суражський в творі п. з. »Книжица о вѣрѣ«, передрук. в Памятн. полемич. литературы Т. II порівнай стр. 736—7.

[2]) Клирик йде тут за гадкою Лютра, який твердив, що під каменем треба розуміти віру, або ісповіданє Петра і тим ріжнить ся від автора »Апокрисиса«, що лучить арґументацию Лютра з тверджeнєм Кальвіна, що під каменем можна розуміти також Христа (Памятн. полемич. литер Т. II стр. 1363—5. Порівнай також студию Скабалановича: »Объ Апокрисисѣ Филалета« СПБ. 1873 стр. 46.

[3]) На сьвідоцтво Киприяна покликував ся раньше автор »Апокрисиса« Тамже Т. II стр. 1345.

[4]) Порівнай »Апокрисисъ«, де читаємо: „Co sie tyczy Ewanieliey Chrystusa Pana, rzecz iest pewna, że iako w przyimowaniu iey greckie narody zaraz po żydowskim chodzily, tak w dotrzymaniu statecznym y w vdzielaniu iey inszym przodek przed rzymskim kościołem maią". Тамже Т. II стр. 1655.

кого Бог любить, того навідує нещастями. Правдивість східної церкви доказує Клирик тим, що Христос окупив її своєю кровию, що установляв для неї епіскопів, що апостоли в Антиохиї і Єрусалимі спільно нараджували ся і презвітерів для тамошних церков установляли. Коли Атаназия питано, по чім можна пізнати правдиву віру і правдиву церкву, відповів: „Як король, лишаючи своє королївство, віддає своїм слугам на переховок дорогоцїнности, так зіставив Христос у східній церкві величезні скарби: „Вефлиєм, де тїлом родив ся, Назарет, де виховав ся, Йордан, де охрестив ся, Тавор, де перемінив ся і показав славу свого божества, Сіон, або Єрусалим, де довершив спасенє для сьвіта, Оливну гору, з відки вознїс ся на небо". На кінци трактату питає Клирик з насьмішкою Потїя, чи може тому він не хоче признати східної церкви правдивою, що она не вірить в дві голови в церкві та що она не додає до символу віри „и отъ Сына" [1]).

Трактат Клирика против первеньства папи піддає Потїй точній аналїзї, послугуючи ся при сїй нагодї знаменито дібраними арґументами з твору Беллярміна. Передовсїм не перечить Потїй, що спасенє людий вийшло з Сіону і дивує ся, на що Клирик зібрав таку безлїч цитатів, скоро кождий знає, що в Сіонї основав Христос свою церкву, що сам Христос родив ся з жидівського поколїня, що однак ученики його, хоть були Жидами в жидівстві не остали. Христос покинув жидівство, бо Жиди убили його а його ласка мала перейти на поган, над якими майже всюди володїли Римляни. Після довгих подорожий прибув до Риму визначнїйший апостол Христа, Петро, основав тут свою столицю і приняв смерть мученика. Де була столиця всїх блудів та ідолопоклоньства, там основав Петро столицю сьвятости і віри, як про се сьвідчать еп. сьвятий Максим [2]), римський папа Лев [3]), якого халькидоньський собор дивно вихвалює [4]) а Греки признають своїм сьвятим та семий вселеньский собор, що хвалить лист папи Адрияна, в якім Рим названий головою всїх церков [5]).

Потїй зазначує дальше, що католики шанують місця, на яких Христос принїс сьвіту спасенє, але не для теперішньої віри, бо

---

[1]) Памятники полемич. литературы. Т. Ш стр. 413—27.

[2]) Maximus sermo 5. de natali Apostolorum. Цитат взяв Потїй з Беллярміна „Disputationes de controversiis fidei Christianae" (вид. з р. 1588) Т. I „De Romano Pontifice" lib. 2 cap. 2 стр. 725.

[3]) Leo serm. 1 de natali Apostolorum. Тамже lib II cap. 2 стр. 726.

[4]) Порівн. Тамже Т. I „De Rom. Pontif." lib. II cap. 4 стр 730.

[5]) Гляди Тамже Т. I „De Rom. Pontif." lib. II cap. 13 стр. 755.

місця сї замешкують тепер головно магометани. Дивує ся рівночасно Потїй, чому Клирик, ставляючи так високо Єрусалим, не вважає єрусалимського патриярха старшим від царгородського, на що, певно, прочі патриярхи не пристали би. Потїй нагадує рівнож Клирикови, що за часів св. Єронїма, на якого він покликує ся, коли ще єдність в церкві та нїкейські канони заховувано, єрусалимський патриярх був під властию неокесарийського епіскопа [1]). Що Христос умер в Єрусалимі, сего нїхто не перечить. Потїй велить лише памятати, що Христос установив св. Петра намісником не лише Єрусалиму, але й цїлого сьвіта словами: „Паси овцы моя, паси агнцы моя". Під вівцями треба розуміти всїх вірних, під агнцями церковних наставників. Тричи повторив Христос сї слова, бо тричи Петро вирік ся його [2]). Колиж Христос іменував Петра найвисшим пастирем, вільно було Петрови назначити намісника з такоюж властию в Єрусалимі, Александриї, або Антиохиї, однак Петро сего не вчинив, а лишив його в Римі, про що сьвідчить Оптат Мілєвітанський, який вичисляє всїх папів аж до Сириция [3]). Сьвідоцтва отця церкви, Киприяна, наведеного Клириком на доказ, що иньші апостоли були рівні Петрови, Потїй не перечить. Всї апостоли мали рівну власть в основуваню церков, установлюваню пастирів, проповіданю евангелия, бо заходила тодї сего потреба, однак власть иньших апостолів була дочасна, а Петра безнастанна, чого доказом, що не маємо тепер 12 патриярхів, як колись було 12 апостолів. Колиб апостоли мали були таку власть, як Петро, були би лишили після себе наслїдників. Не вчинили сего, бо не мали власти і сам Петро патриярхів установив.

На заміт Клирика, що сам Христос установив епіскопом в Єрусалимі свого брата Якова, Потїй ствердужує на основі сьвідоцтва Златоуста [4]), що Якова назначив епіскопом св. Петро, а ви-

---

[1]) Останний арґумент взятий з Роберта Беллярміна: „Disputationes de controuersiis fidei Christianae" T. I з трактату „De Rom. Pontifice" lib. 1 cap XXVI стр. 704.

[2]) Дословно ту саму арґументацию находимо в Беллярміна Op. cit. T. I „De Rom. Pontifice" lib. I cap. 14 стр. 665—7. Що під агнцями треба розуміти церковних наставників, порівнай Тамже T. I lib I cap. 16 стр. 671.

[3]) Optatus Milevitanus lib. II contra Parmenianum (а не contra Donatistas, як хибно подає Потїй). Доказ взятий рівнож з Беллярміна Op. cit T. I „De Rom. Pontifice" lib. I cap. 25 стр. 700.

[4]) Chrysostomus in Joann. hom. ultima Цитат взятий дословно з Беллярміна Op. cit. T. I „De Rom. Pontifice" lib. 1 cap. 26 стр. 703.

сьвятили його, як сьвідчить Евзебий [1]), Петро, Йоан і старший Яков. Петро назначив також патриярхами в Александриї Марка евангелиста а в Антиохиї Еводия. Щоби хто не думав, що св. Петро свою власть, яку мав в Антиохиї, де раньше була його столиця, там лишив, тому назначив свого найліпшого ученика Марка патриярхом в Александриї, де сам столиці не мав. Через те уважано з давна александрийського патриярха старшим після папи, як про се сьвідчить нікейський собор. Коли православні, каже Потій, ставлять свою голову то в Сіонї, то в Царгородї, то в Антиохиї, в такім разї сьвідчать про себе, що не мають голови. Комусь мусїла бути повірена зверхня власть, а кому, сего православні не кажуть. Колиж твердять, що зверхня власть віддана всїм, тодї згоджують ся з еретиками, які вірять, що всї вірні є головами, а рівночасно й членами церкви. Невірно думають також православні, що патриярхи є рівні папі, так само, як апостоли були собі рівними, бо противлять ся сему виразні сьвідоцтва отців церкви, а специяльно Григория Назиянзенського, якого сьвідоцтво Потій приводить [2]).

В дальшій части трактату вказує Потій на потребу видимої голови церкви, папи і невидимої голови, Христа, причім висьміває Зизанїя, який твердив, що Христос є видимою і невидимою головою церкви [3]). На питане Клирика, чого не дестає східній церкві, відповідає Потій, що бракує їй учителів і проповідників божого слова, бо ті, що приїздять на Русь з Греції, шукають тут лише власних користий. За брошурою Скарги „O Jedności“ [4]) зазначує Потій, що придаток „и отъ Сына“ в символї віри є конечний а хто не вірить в походжене св. Духа від Отця і Сина, сей є Ариянином і еретиком. На кінци трактату радить Потій Клирикови не чванитись, що кого Бог любить, сего карає, бо годї назвати любовю божою, коли Турок забирає у Християн що найкрасші дїти, зневолює їх до своєї віри та повертає їх у янїчарів. Признакою правдивої церкви було се, що в часї найбільшого гнету, тристалїтної війни, мученики триюмфовали над своїми тиранами, погани ставали хри-

---

[1]) Eusebius lib. 2. historiarum cap. 1 наводить сьвідоцтво Климентия, що Петро, Яков і Йоан висьвятили молодшого Якова. Пор. Беллярмін Op. cit. T. I lib. 1 cap. 26 стр. 703.

[2]) Gregorius Nazianzenus, oratione de moderatione. Цитат взяв Потій рівнож з Беллярміна Op. cit. T. I „De Rom. Pontifice“ lib. I c. 25 стр. 698—9.

[3]) Порівнай Стеф. Зизанїя: »Казанье... о Антихристѣ« нашого виданя стр. 89.

[4]) Памятн. полемич. литерат. T. II стр. 431.

стиянами, а не на відворот, як тепер діє ся, що з Греків повстають Турки [1]).

Стежучи слідом за богословськими виводами Клирика Острогського, та піддаючи їх основній критиці, Потій відповідає не меньше влучно й на иньші заміти, що мали ширше, подекуди загальне значінє.

Клирик сьміяв ся, що унїятським владикам не повело ся війти до сенату. Потій зазначує, що владикам руської церкви се право повинно прислуговати, що оно принесло би для церкви чималі користи, що сам князь Острожський в листі до него з 1593 р. між иньшими условиями принятя унії жадав також сего привілею для руського епіскопату. Про себе зазначує Потій, що він не бажає місця в сенаті, хоть був сенатором аж до часу, коли його висьвячено на епіскопа [2]). Про виєднанє сего права для епіскопату він сам з нїким не говорив, анї о се нїкого не просив, хоть владики мали в сїм напрямі приреченє від короля і части сенаторів. З заду через людий заглядати до кухнї він не потребує, бо уродив ся в стариннім, шляхотськім, хоть не богатім домі, так що з кождим, навіть найповажнїйшим сенатором, може станути на рівнї. Доси жив він так чесно, що нїхто нїяких замітів против него піднести не може, хиба би лише „съ тою униею на пляцъ хотелъ выехати“. А чи переводив він унїю для власних користий, чи для божої слави, — про се нехай Бог судить [3]).

З повною сьвідомостию стає також Потій в оборонї подорожий молодїжи на науку за границю. На живих примірах сучасних, визначних людий, як Солїковського, Замойського та троцького воєводи, князя Радзївіла вказує Потій на користи, які з їх виїздів за границю, а специяльно до Італії, плили. Тому замічає він, не яло ся Клирикови глузовати з Коркир, Закинтів, Кофальонїй та й взагалї чужих країв, в яких молодїж набирала знаня та ширших поглядів. Потій начеркує при сїй нагоді кількома чертами образ сучасного, сибаритнього житя шляхти. Богато з тих каже він, що сидїли дома, ставали жебраками, а сї, що

---

[1]) Цїлий трактат Потія в обороні первеньства папи уміщений в »Памятниках полемич. литерат.« Т. III стр. 1078—1102.

[2]) Причину, чому Потій не старає ся війти до сенату, вияснив він в 'Αντίῤῥησις-ї, пишучи, що не один з сенаторів волїв би в спокою дома остати, бо »не кождый зъ сейму до своего власного дому трафитъ, рыхлей до арендара, албо до заставъника, а часомъ мимо ворота своего власного дому шыетъ«. Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 685—9.

[3]) Тамже Т. III. стр. 1117—19.

виїздили за границю, „уходечи обжиръства, домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати“, не лише, що батьківщини не стратили, але й научили ся того, за чим на дармо шукали би в Польщі, Литві та Волині. І князеви Острожському, що по чужих краях не бував, скарбів не прибуло. Годї також дивувати ся, коли князь не хоче їхати до Риму, бо „не всимъ дано естъ доступити Коринту“ (Йоан. 6) [1]). За те унїятські владики до Риму їздити не перестануть, бо волять мати над собою ярмо Христа, як проклятого Турка. Хоть князь по чужих краях не їздив, то мимо сего він і православні давно свою віру „пстротинами помазали“, коли не вірять сьвідоцтвам грецьких отців церкви, що св. Дух походить від Отця і Сина, коли не признають чистилища і первеньства папи, коли не вірять, що душі сьвятих видять вже лице Бога [2]).

Бороняче виїзду молодїжи за границю, Потїй сам відчував, що є односторонним, що не все вертає молодїж з чужих країв з запасом зная, з охотою, служити вітчинї, з почутєм та сьвідомостию сего важкого обовязку, тому вернув ще раз до сего питаня у своїм знаменитім „Kazaniu na niedzielę o marnotrawnym synie“, щоби ним впливати на ширші верстви своєї суспільности. Згадана проповідь є знаменитим доповненєм поглядів Потїя, висказаних в полєміцї з Клириком Острогським, тому позволимо собі навести з неї поодинокі уступи:

„Pociecha Oycu, Domowi ozdoba, Syn z nauk w oyczyste powraca progi“ — кличе Потїй до своїх вірних. „Czego żeś się pożądany w odległey nauczył krainie, Synu? co za cnoty na ozdobę Domu, co za uczynki na pociechę zstarzałym Rodzicom z sobą przywiozłeś? iakiey nauki, na podporę Oyczyzny, bystrym dociekłeś rozumem? iakich talentow na wysławienie Imienia Boskiego, na rozszerzenie Wiary świętey zgodnych dostąpiłeś? co za sławę Imienia twego, między Obywatelami odległey krainy, do miłey powracaiąc Oyczyzny, zostawiłeś? O nieszczęśliwy Synu! szatańskie plemię! Ohydo oyczyzny! omierzłość Bogu! wstydzie ludziom. „Rozproszył maiętność swą, żyiąc rozpustnie, przystał do iednego Obywatela oney krainy, y posłał go do wsi swoiey, aby pasł wieprze, y radby był napełnił brzuch swoy młotem, ktory iadali wieprze, a nikt mu nie dawał“. Ciesz się, Oycze, z tak za-

---

[1]) Тамже Т. III стр. 1075.

[2]) Памятн. полемич. литерат. Т III стр. 1065—75. Заміт, що православні давно покинули віру отцїв грецької церкви, висловив Потїй майже дословно так само в »Ἀντίῤῥησις-ї« Тамже Т. III стр. 717—19.

cnego Posagu, ktory syn twoy marnotrawny, po nierządnicach z postronnych narodow wnosi do domu twego, ponieważ nie słuchaiąc Ekklezyasta Pańskiego wydzieliłeś mu Fortunę na stracenie oney y na zgubę duszy iego, a w czas dalszy: „Nie daway Synowi swey woli za młodu, a nie lekce sobie waż myśli iego“ (Eccl. 30), bo oprocz przymiotow wszeteczeństwa, y piiaństwa, ktore z sobą dziedzicznym prawem, za nierządnicami postronnemi, w Dom twoy przyniosł, wiekszą nakarmi obelgą“ [1]).

Вину злого поведеня сина на чужині, причину браку почутя обовязку, служити вітчині, бачить Потій в гулящім житю висших верств тодішньої суспільности, в злім вихованю дітий... „Sromota Oycowska iest z Syna źle wychowanego“ кличе за Екклесіястом (22) Потій. Покликуючи ся на приміри, взяті з творів мудрців Сольона і Кратеса, з сьвідоцтв отців церкви і св. Письма, Потій відзиває ся до своєї суспільности: „O nieszczęśliwe, opłakane naszych wiekow, krain naszych czasy! w ktore niemiłosierni Rodzice, aby Potomstwu doczesne zostawili Bogactwa, szalenie ubiegaią się, a o duszę onych krwią niewinnego Chrystusa z niewoli okupione szatańskiey, żadnego nie przykładaią starania, do obżerstwa, aby nie schudli Synowie, do tańcow, aby się Polityki przyuczyły, Corki przymuszaią, do Cerkwi zaś, aby tylko widziane były, a nie dla oddania winney czci Maiestatowi Boskiemu, posyłaią“ [2]).

Побіч голосу горожанина, що хотів бачити молодїж за границею окрасою вітчини, а після повороту до краю славою дому, підпорою рідної землї, пробиває ся з наведених слів ще й голос сьвященика, що в релїгійнім житю своєї суспільности шукав для неї красшої будуччини.

На сїм кінчимо перегляд полєміки Потїя з Клириком Острогським. З відповіди Потїя поминули ми лише натяки на особу автора, до яких вернемо в однїй з дальших частий нашої студиї, дальше нецікаву оборону Вессаріона та Ґенадия Схолярха перед замітами Клирика [3]) і перестороги Потїя, писані під адресою православних на тему їх дружби з протестантами [4]).

З перегляду письм обох авторів бачимо, що Клирик стояв висше від Потїя в поетичнім обробленю свого твору, хоть треба признати, що й відповідь Потїя писана живо та інтересно. За те

---

[1]) Hipacyusz Pociej: „Kazania y Homilie“ (видане Льва Кишки) Supraśl 1714, стр. 17—18.

[2]) Тамже, стр. 20.

[3]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 1111—13.

[4]) Тамже, Т. III стр. 1121.

брав верх Потій над Клириком в арґументациї. Не на однім місци, а специяльно в обороні подорожий молодїжи за границю, ставав Потій на ширшім становиску, обіймав оком більші овиди. Не дорівнував Потій Клирикови в тоні і на спокійну, хоть, що правда, докучну і їдку іронію Клирика відповідав нераз брутальностию [1]), що не лицювала з повагою його арґументациї. В обороні своїх церков були оба автори однаково пристрастні. Оба бачили вину по стороні противника, а ніколи по своїй. Клирик шукав за виною неповоджень православної церкви лише в унії, а Потій бачив причину замішань і незгоди виключно по стороні православних, до яких кликав: „Чи мы на сеймикахъ шляхту бунтуемо? чи мы на сеймы позываемъ васъ? господара, короля и пановъ радъ чи мы турбуемъ и справами речи посполитое мешаемъ? [2]). Забував Клирик, що унія виросла на розстрою православної церкви, а Потій, бороначи праз уніятської церкви, не хотів погодити ся з тим, що і православні мають рівнож право до житя і до оборони свого стану посїданя.

Хоть Потієви проба поєднаня князя Острожського з собою та приєднаня його для унії в р. 1598 не повела ся, то мимо сего він не покидає гадки про се також в пізнійших лїтах. Коли в р. 1603 повело ся Потієви приєднати для унії нових 58 шляхтичів з новгородським воєводою, князем Скумином Тишкевичем на чолї [3]), він не забуває також на князя Острожського і присьвячує йому свою брошуру п. з. „Obrona ś. Soboru Floreńskiego powszechnego“. Видає її Потій нарочнє під чужим іменем, бо, як сам пише до князя Сапіги, Острожський від него присьвяти не приняв би [4]). І ся проба була рівнож безуспішною. З незвісного твору Клирика Острогського, який вперве друкуємо, дізнаємо ся, що й перед 1603 р. заходив ся щиро Потій, щоби злагодити гнів князя і помирити його з унією. Вказує на се заголовок твору Клирика, в якім автор зазначує виразно, що відповідає на „другїй листъ велебного отца ипатїя володымерского и берестейского епископа“ [5]). Тому можна

---

[1]) Тамже Т. III. стр 1094, 1106, де Клирик названий »блазном« і т. п.

[2]) Тамже Т. III стр 1065.

[3]) Пор. Żochowski: „Colloquium Lubelskie“ стр. 37—8, де видруковано відповідну заяву з всїма підписами. Гляди також Жуковичъ: »Сеймовая борьба«... стр. 438—9.

[4]) Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 433.

[5]) Гляди в нашім виданю стр. 201.

здогадувати ся, що з початком 1599 р. і то перед виданєм в сьвіт відповіди Клирикови, яку ми обговорили, звернув ся Потій до князя з новим листом, в якім вказував, що через унїю не нарушено нїчого у східній церкві, та що лише для удержаня ладу в церкві на Руси руські владики мусїли покинути патриярхів. Однак і на сей лист Потій відповіди не дістав від князя. В його імени відповів знов Клирик Острогський. Вправдї під твором підпису Клирика нема, але зі слів передмови, де автор виразно каже, що буде „повторе отповѣдати“ [1]), можемо на певно твердити, що маємо тут до дїла з Клириком Острогським. Як в першій відповіди Потїєви [2]), так і в сїй новій додав Клирик Острогський під передмовою дописку: „Писано у Острогу в школї грецкой“ [3]).

Провідні гадки сеї нової, другої відповіди подає сам автор в передмові. Він вияснює, що хоть є найменьше потрібним членом церкви, то таки важить ся відповідати епіскопови, бо кличе його до сего обовязок. З оружиєм св. письма буде він „строфовати епископа (Потїя) а з ним прочих єго єдиномыслников нерозсоудный и легкомыслный постоупок мѣшанои а вихроватои и бурливои згоды“, до чого долучить, „стосованье а оуваженье порядковъ восточнои церкви старожитныхъ съ порядками римскими“ [4]).

Переходячи до полєміки против унїятських епіскопів, Клирик зазначує, що прикметами, які украшували патриярхів, якими сьвяті побіджували королївства, доступали обітниць, замикали уста львам, були: постійність у вірі, статочність ума, відвага серця і розвага. Наводячи цїлий ряд примірів з житя старозавітних патриярхів, автор зазначує, що унїятські владики не визначували ся сими прикметами а забрали ся до сьвятих річий легкодушно, підриваючи старинний стовп і основу окраси і слави руського народа, не памятаючи притім на кару, яка стрінула Датана і Авірона, що важились без розваги на великі річи і справи [5]).

Гнїв князя Острожського против унїятських владик, Клирик вповнї оправдує, бо нема такого чоловіка, якого не розгнївав би легкодушний крок Потїя та його товаришів. Обовязком кождого чоловіка є, виступати против владик та їх згоди, що має зі всїх сто-

---

[1]) Тамже стр. 202

[2]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 381.

[3]) Гляди наше видане стр. 202.

[4]) Тамже, стр. 201—2

[5]) Тамже, стр. 202—11.

рін розвалені стіни, що не має основ і умов до житя. Кождий, хто хоче що не будь бурити, повинен добре над сим розважити. Протягом шести днів Бог сотворив сьвіт, а однак, коли мав збурити Єрихон, сім днів велів обходити мури міста і доперва осьмого дня мури упали. Коли пророк Йона бажав для Ненииви заглади, Бог докорював йому за се, бо Ненива була твором рук Бога а не Йони. А унїятські владики рішили ся знищити не Єрихон, не Нениву, але місто великого короля, Сіон, церкву і заворушили мир та місто него „рогатую нѣякуюс (плащем ркомо зверху покóю, але внутрнего розруху цикри́тую) монстранцію мнѣманюи згоды клѣтятъ". Великий Давид задумав построїти для божої слави величний храм, а однак Бог звістив йому, що не він, але син його, Соломон довершить се дїло, яке потребує великої розваги. Сам Соломон ледви докінчив будову протягом кількадесяти літ, проливши чимало сліз. А ти, отче владико, „тоую свою архи синагогоу згоды... на пѣскоу легкомыслного оу́пору, оутлыми стѣнками лѣпячи, за так короткії часъ склѣтити оусилоуючи ся, якого конца сподѣваешь ся, якои потѣхи сподѣваешь ся и заплаты"? [1]).

Невдячність чоловіка, пише дальше Клирик, доводить Бога до гніву. Бог сотворив чоловіка, одарив його розумом і настановив володарем всіх сотворінь. Через невдячність в виду Бога, все те стратив чоловік. Так само невдячним став Потїй, бо погордив своїм тихим і бідним патриярхом а утворив собі нового. Жиди погордили колись манною і за се стрінула їх кара, якої епіскопи, що покинули православє, рівнож не уйдуть. Як колись Жиди, за пророка Самуїла, погордили Богом, бажаючи нового короля і нових порядків, так злегковажили унїятські владики Христа і бажають нових чужоземних законів, незвичайних порядків, нового архипастиря, любуючи ся в зверхнім блеску иньшої церкви. Щож найшли они злого у східній церкві, чому віддають їй за манну жовч, за воду оцет, чому переслїдують її, на взір Савла, чи не чують они слів Бога: я уродив синів і виховав їх, а они вирекли ся мене? [2]).

На сїм кінчить автор першу частину свого твору. В другій веде порівнанє порядків східної з порядками західної церкви, питаючи: „Яких порядків, отче владико, крім старинних, божих, бажаєте? Чи милїйші вам нові, людські? Бо чи лїпший сей порядок: „ісповідуємо, що лише під одним видом правдивого Христа приймаємо", понад сеї: „єсли не снѣсте плоти сына человѣческаго и не пїєте

[1]) Тамже стр. 211—14.

[2]) Тамже стр. 215—16.

крови его, живота не имѣете?“… Чим ліпші великі скарби з розкоши від двох шелягів бідної вдови з недостатку? Чим ліпша назва „папежь“ над імя: „патриярха“. Назва „патриярх“ має свою основу в сьвятім письмі а про слово „папежь“, коли хто має яку вістку, нехай нас поучить. Чим ліпший є сей порядок: „папа є всесьвітним судию всїх“ [1]) понад сей: „єдинъ єстъ законоположникъ и судія, могый спасти й погубити?“ Чим красший є порядок: „жадні синоди не можуть прав римській церкві становити“ [2]) понад сей: „хоть Римляни, вступаючим в дияконьство і презвітерство, велять покидати жінки, однак ми (шестий собор) приказуємо дияконам і презвітерам жити в подружю?“ Чим ліпший є лад: „повага римського епіскопа є висшою понад всї собори і не підлягає нїчиїй критиції“ [3]) понад сей: „Царгородський собор скидає Гонория, римського папу і царгородського патриярха, Сергія?“ [4]) Чим лїпший є порядок, що велить сидїти на високих престолах та пишатись на окрашених тронах, понад сей, що каже вдоволяти ся з прутя плетеним престолом Христа?… Чи ліпшим є сей ряд, що навертає до віри, зглядно до послуху насиллєм, як ви се творите, понад слова св. письма, що сего боронюють?… Чи ліпше називати ся Петровим, Павловим, чим Христовим? Чи близшим до спасеня є, бачити камень в Петрі, а не в Христї? [5]) Чи безпечнїйше будовати церкву на Петрі, чим на Христї? Чи лїпше Петра називати головою церкви, чим Христа? Покликуючись, як в першій відповіди, на сьвідоцтво Киприяна, що всї апостоли мали рівну власть, та на слова св. Письма „Павлові уста — Христові уста“, Клирик Острогський запитує унїятських владик: „чим лїпший ключар неба, Петро над Павла? В чім вам патриярхи так дуже завинили? Чого їх безчестите? Чому про них злорічите? Чому з них глузуєте? Чи се пристоїть христіянам, а що більше, духовним, прибільшати недужим недуги, скалїченим рани, сумним зітханя? Лише клеветники, коли бачуть, що хтось постить, — кажуть, що він гіпокрит, а коли їсть, говорять, що він обжора; коли ходить, твердять, що неспокійний,

---

[1]) Порівнай »Апокрисисъ« в Памяти полемич. литератур. Т. III стр. 1635.

[2]) Порівнай »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр 1637.

[3]) Порівнай »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр 1637.

[4]) Порівнай Василя Суражського »Книжицу о вѣрѣ« (1588) Тамже Т. II стр. 774, 5, 6 і »Апокрисисъ« Тамже Т. II стр. 1241 і 1265.

[5]) Коли в першій відповіди Потїєви йшов Клирик за гадкою Лютра, що під каменем треба розуміти ісповідане, або віру Петра, тут слїдує за гадкою Кальвіна, що під каменем розумів Христа. Порівнай нашої передмови стр. XX.

а коли відокремлений сидить — звуть його лінивим; коли мовчить, кажуть, що простак, коли говорить, називають його говірким; коли дає милостиню, кажуть, що хвалить ся, коли не дає її, посуджують о скупство і лакомство; коли мудрий — кажуть: гордий; коли тихий, звуть його сумним; коли веселий, посуджують його о розпусту... а коли люди на кого не ласкаві, кажуть злі людські голоси, що се — лотр". Такими словами поневіряють злі люди патриярхів, як колись безчещено Івана Хрестителя. І чи мають патриярхи упадати на дусї, що не посїдають коний з срібними уздами, що не блестять від золота та срібла, що не їздять на возах, кованих золотом, що їх не носять на лєктиках, що місто воза, уживають власних ніг, що не мають богацтва, слуг, що чужими ногами до ходу не користують ся, що не сплять на слоневих ліжках?" [1])

Клирик Острогський дивує ся, що Потїй сьмів твердити, будьто би униятські владики нїчого нового до церкви не внесли, нїчого в нїй не нарушили і не відмінили. Забув, видно, каже Клирик, про Потїя, що собор царгородський зборонював духовеньству відступати патриярха, доки сей не є собором осуджений а картаґенський собор наказав під загрозою вилученя з церкви, щоби нїхто з духовних не звертав ся від патриярха до папи[2]). Кінчить Клирик Острогський свій твір чудовою апострофою до униятських епіскопів, з якої поодинокі частини передамо в живій, теперішній мові:

„І чи не зворушить вас плач і страх, що ви свою матїр, Сіон, яка вас сплодила і на лонї пестячи, як дїтий любяча голубка викормила та виховала, покинули і виреклись я? Місто сеї звичайної пісоньки Дамаскина „Радоуйся сїоне сьвятый", яку сьпівали її дїти поверх сїмсот лїт, ви підносите і спричиняєте плач і стогін, розжалюєте матїр-церкву, гасите сьвічку її сьвічника, спустошуєте її сьвятости, нищите олтар, зміняєте псалтир, заглушуєте пісню, звязуєте радість, перевертаєте кївот нового завіта, ...та безчестите сіонське імя!"... Прикметою ангела є, не грішити, прикметою диявола, згрішивши, не покутовати, а прикметою чоловіка, по грісї каяти ся. Покайте ся тому́ і ви епіскопи,... прийдїть до Сіону, обійміть його, та віддайте хвалу живучому в нїм Богу!... Чи не бачите сего, що ви мало що не виставили на небезпечність здоровля короля, пана нашого, чого цїла

---

[1]) Тамже стр 216—21.

[2]) Порівнай »Апокрисисъ" Памятн. полемич литер. Т. II стр. 1501—7 і 1683—5. Против сего погляду, висловленого в »Апокрисис-ї« про картаґенський собор, полемізував Потїй в 'Αντιρρησις-ї Тамже Т. III стр 550—60.

корона до судного дня не могла би віджалувати? Прокиньтесь з такого сну заблудженя, наверніть ся до чудового сходу сьвіта, вступіть до сіонської винниці!... Викиньте з поміж себе таке лукавство і не товаришуйте з хитрим зводником (еп. Кирилом Терлецьким), який натворив так богато лихих вчинків, що земля буде кликати і стогнати, коли ми будемо мовчати, з котрим, по словам апостола Павла, не то що приставати, але навіть їсти не яло ся, а котрий у вашій єдности мало що не був провідником. Уважайте, чи добре є, коли золото змішаєсь з іржою, чи не шкідний марципан приправлений отруєю, чи добра милостиня з руки грабежи, чи мила жертва — кров безроги і вонюче стерво?... Не годить ся говорити з слабим про силу, з сліпим про сьвітло, з розбійником про мир і згоду, з блудником про чистоту, з деруном про милостиню, з безсоромним про побожність. з обжорою про піст, з пяницею про повздержливість! Послухайте тому, сіонські сини, вашої матери, що вас повила і в плачу промовляє до вас: Прийдіть і глядіть, сини, бо я вдовиця собі полишена: виховала я вас з радостию а потратила з журбою... Щож маю діяти тепер з вами, я вдовиця опущена? Ідіть лише, сини мої, і просіть в Бога милосердя!... Заманені умом, ви погубили свою давну доброту і віддалили ся від раю... І щож маю діяти нині, сини мої? Не стало сліз в очах моїх, розсипала ся по землї слава моя!... Хтож порадить менї, хто потішить мене, сини мої? Хто улїчить мене? Всї, що переходять побіч мене і минають мене дорогою, похитають головами,... отворять уста, заскрегочуть зубами і скажуть: „Чи се мати Сіон, чи се корона, слава і потїха всеї землї? Отсе маємо день, якого ми ждали і годину, якої ми бажали, тепер маємо її і бачимо. Стопчім її і знищмо!“... Отсе розлила ся вода моїх сліз висше моєї голови, око моє померкло, стратило блеск, замкнуло ся і не отворить ся, доки не засяє сьвітло правди перед моїми воротами, доки не настане в серцї моїм ранна зоря! Наверніть ся проте, сини мої, а Бог вислухає вас і прийме до своєї слави. А хто з вас не наверне ся, сего зїсть божий гнїв!...[1]).

Чи був сей твір в своїм часї друкований? Підозрівати можемо, що в друку він не явив ся, бо анї не відповідав на него Потій, анї згадки про него в сучаснім, полемічнім письменстві не маємо.

---

[1]) Тамже стр. 225–9.

Не знаємо навіть, чи післано його Потїєви і чи мав він про него яку небудь вістку. Зближений сей твір до першоїˇ відповіди Клирика Потієви настроєм і тенденциєю. Глубока любов до православної церкви пробиває ся з обох творів з однакою силою. Бажане помиреня „відступних" синів з православною церквою зазначив автор в другій відповіди Потієви не в порівнаню сильнїйше. Так само замітна ріжниця в композициї обох творів. В першім перемагали глузованя, в другім незвичайна повага. В першім читаємо безліч цитатів та примірів, в другім їх рівнож не брак, хоть маємо їх може у трохи відповіднїйшім числї. Реторичні звороти, якими переплетений перший твір, виступають у значно більшій степени в другім і дають нам точнїйше понятє про дїйсно незвичайний талан автора, що одів свою нову відповідь Потієви в одежу правдивої поезиї сліз і плачу. Легкий відгомін впливу сучасного полємічного письменьства, а специяльно „Апокрисиса" лишив також тут свої сліди.

IV.

Розглянувшись основно у змістї і жерелах творів Клирика Острогського, можемо перейти до розвязки цїкавого для нас питаня, хто скрив ся під анонїмом Клирика Острогського?

Потїй, якому залежало на тім, щоби дізнати ся про прізвище автора, нїчого певного про него не знав. Потїй не був навіть певний, чи Клирик походив зі шляхти [1]). І хоть як рад був Потїй, щоби Клирик відкрив лице та зняв з себе „машъкару", однак анї Клирик, анї нїхто з сучасних письменників не заспокоїв його цїкавости. Тому почав Потїй губити ся в здогадах та вже в відповіди Клирикови дав натяки, що під Клириком треба розуміти автора „Апокрисиса". Уважному читачеви полєміки Потїя з Клириком впало, певно, на гадку, чому Потїй у своїй відповіди Клирикови боронив короля і порівнував його з Константином Великим [2]), хоть Клирик анї одним слівцем против короля не виступив. Так само незрозумілим буде для читача, чому Потїй пятнував Балабана і Ко-

---

[1]) В відповіди Клирикови писав Потїй: „Patrzay ty vrodzenia swego y kondyciy, ieślisz tego godzien przymawiać ślachcicowi, nie będąc onym" (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 1120). Цитуємо польський текст, бо в руськім сих слів не достає.

[2]) Так само назвав Потїй короля у своїй відповіди на »Апокрисисъ« п. з. »Ἀντίῤῥησις« Тамже Т. III. стр. 672.

пистенського за їх дволичність в справі унії [1]), хоть про них рівнож Клирик у своїм творі не згадав, та вкінци, по що він вивів справу свого спору з брацлавською каштеляновою, Маривю Загоровською [2]), хоть про неї нема також в творі Клирика ніякої звістки. Не підлежить сумнївови, що сими натяками велїв Потїй здогадувати ся про особу автора, якого бачив в Філялеті, а який в „Апокрисисї" короля не щадив [3]), Балабана і Копистенського перед замітами католиків боронив [4]) та справу Загоровської против Потїя видвигнув [5]). В кілька лїт пізнїйше зазначив Потїй в иньшім творі про автора „Апокрисис-а". що він уложив пасквіль против фльорентийського собору. На сю тему Потїй писав: „Lecz nie tak się barzo dziwuię głupiemu Diakowi (Стефанови Зизанїєви), ktory iako sowa z pustei stodoły z takiem rozumem wileciał. Ale się dziwuię iednemu w rzeczy mądremu szlachcicowi, ktory iako do Philaleta, tak y do tego Synodu się przyłożył, abo raczei on sam oboie napisał. Nie przystoi zaprawdę uczciwemu szlachcicowi baśniami y kłamstwy narabiać, ale się z każdym szczyrze, cnotliwie, iako zakon chrześciański y uczciwosć uczy, obyść. Ale to ma heresia, zwłaszcza Nowochrzczeńska, że sromu, cnoty y uczciwości sobie nie poważa" [6]).

---

[1]) Ширше виказував Потїй дволичність обох владик в »'Αντιῤῥησις-ї« Тамже Т. III стр. 522, 544, 592, 702, 704, 708, 766. Про Балабана твердив Потїй, що він дуже давно вів пертрактациї з лат. архиепіскопом у Львові, Дим. Солїковським в справі свого переходу на унїю (Тамже Т. III стр. 618).

[2]) Княжна Загоровська мала право патронату над церквою св. Ілиї в Володимири. Потїй каже про неї, що она зборонювала презвітерам служити службу божу що недїлї і домагала ся від них, щоби в тім часї відправляли богослуженє, коли їй догіднїйше. Розгнїваний за се Потїй забрав з церкви антимінс, а коли княжна добула новий від царгородського патриярха, Потїй хотїв судово відобрати княжнїй церкву св. Ілиї і тому кілька разів просив князя Сапїгу, щоби прислав йому з литовської метрики копію одного документу, який мав виказувати, що церкву сю построїли володимирські епіскопи (Archiwum Domu Sapiehów T. I стр. 320—1, Nr. 389, стр. 232, Nr. 391. стр. 336—7 Nr. 404, стр. 342 Nr. 409, стр. 353, Nр. 420 і стр. 369 Nr. 437). Про всї повисші натяки гляди в відповіди Клирикови (Памятн. полемич. литер. T. III стр. 1059—61). Про спір з княжною Загоровською говорить також Потїй в »'Αντιῤῥησις-ї« Тамже Т. III стр. 930—4.

[3]) Тамже Т. II стр. 1803, 5, 12. За легковаженє особи і власти короля дорікав Потїй Філялетови і православним в »'Αντιῤῥησις-ї« Тамже Т. III стр. 488, 489, 564, 764, 788, 806, 808, 822—4, 868, 924, 946, 950 і 952.

[4]) Тамже Т. II стр. 1123, 1155, 1179, 1195, 1315, 1317.

[5]) Тамже Т. II стр. 1767.

[6]) „Obrona ś. Synodu Floreńskiego powszechnego... przez Piotra Fiedorowicza стр. 7.

Річ природна, що всї ті натяки та підозріня не мають нїякої реальної основи. Вистане порівнати сю обєктивність, з якою Філялет писав про фльорентийський собор в „Апокрисис-ї“ [1]) з пасквілем, виданим Клириком Острогським, щоби рішучо оречи, що Філялет з Клириком не є ідентичним. Милити ся в здогадї міг Потїй хотьби тому, що Клирик користував ся подекуди твором Філялета.

Не був також Клирик, як здогадує ся Потїй, протестантом, бо протестантським в його двох відповідях Потїєви є хиба вияснюване „Ты еси Петръ“ в дусї Лютра, або Кальвіна і сам спосіб полєміки проти папів, уживаний майже у всїх творах протестантів. Клирик був православним, але підлягав, як майже всї тодїшні, руські письменники, впливови лїтератури протестантів.

Не підлежить сумнївови, що Потїй старав ся засягнути близших подробиць про Клирика, однак його цїкавість була лише о стільки заспокоєна, що до пасквілю против фльорентийського собору приложив рук не лише сам Клирик, але й його „bakałarz Nowochrzczeniec“ [2]), який умістий там трактат против походженя св. Духа „и отъ Сына“. Останню вістку потвердив, як се зараз побачимо, також Мелетий Смотрицький.

Після свого вітвертого переходу на унїю, Мелетий Смотрицький пятнував частїйше твори Клирика [3]), причім звертав ся головно не против його „Отпису“ на лист Потїя до князя Острожського, але против пасквілю на фльорентийський собор [4]). Робив се Смотрицький, як здає ся, нарочно, бо Клирик Острогськйй завдячував свій розголос в православнім таборі майже виключно останньому творови. Хоть Мелетий Смотрицький мусїв мати дуже точні вістки про особу Клирика, то однак сказав нам про него дуже мало. Не

---

[1]) Памятн. полемич. литерат. Т. II стр. 1171. Розуміємо тут польський текст »Апокрисис-а«, бо в руськім перекладї пороблено вже ріжні зміни і названо фльорентийський собор розбійничим і т. п. Порівнай Тамже Т. II стр. 1168 і дальші.

[2]) В „Obron-ї ś. Synod-y Floreńsk-oro“ писав Потїй: „A isz imienia swego zamilczał (при пасквілю на фльор. собор) znać, że się bał, aby go za kłamstwo wstyd nie było, tak głupi Rusin Kleryk, iako niezbożny Nowochrzczeniec“ (стр. 9); „Przemudry Philosophie (алюзия до Клирика), rozwiąż, ten Syllogizm, ieśli możesz, y z onem twoiem Bakałarzem Nowochrzczeńcem (стр. 21). „Ale pierwey, писав ще Потїй, śmieszne dowody greckie, które głupi Synodopisca, a ieszcze głupszy Nowochrzczeniec w swym Scripcie z Grekami przeciw Łacinnikom położyli zmyślone pokażę y zdradę ich odkryie (стр. 48—9).

[3]) Гляди загальні згадки про Клирика в Смотрицького: „Apologii“ (1628) стр. 24, 88, 89, 90, 91, 92, 107 w „Exaetesis-ї“ (1629) картка 27, 50 об. 69 об. 70 91, 95 в „Paraenesis-ї стр. 15, 25, 27—9.

[4]) Порівнай в „Apologi-ї“ стр. 76—87, в „Exaetesis-ї“ картка 90—5 в „Paraenesis-ї“ стр. 6, 7, 14, 89.

виключена річ, що Сметрицький хотів бути діскретним, бо православні уміли задержувати в найбільшій тайнї прізвища своїх полемістів, а сам Мелетий Смотрицький досьвідчив на собі сеї діскреції, як творець „$\Theta\varrho\tilde{\eta}\nu o\varsigma$-а“, про що з признанем по своїм переході на унїю висказував ся [1]). Можна би також здогадувати ся, що про особу Клирика Смотрицький не хотів богато говорити, бо Клирик належав ще тодї до числа живучих людий [2]). Не виключена ще й иньша причина, яка могла здержувати Смотрицького від виявленя прізвища Клирика, на яку звернемо увагу в дальших, наших дослїдах.

Клирика ставить Смотрицький на рівні з Зизанїєм, Філялетом, Ортольоґом, пишучи про них, що серед православних мали они велику повагу, бо були між ними „iakoby Boskie iakie oracula“ [3]) Про житє Клирика зрадив нам Смотрицький не богато більше понад се, що писав вже раньше Потїй. Смотрицький писав про Клирика: „Co zacz y Klerik? Podobny Zyzaniemu Dydyskał, do ktorego się przełożył y przemierzły Ponurzeński Dydaskał, ktorego przeklęty Ariański duch znaczny iest w Sylogizmach naprzeciw pochodzeniu Ducha św. y od Syna, u tego Kleryka położonych“ [4]).

Иньший письменник XVII віку, Яков Суша передав нам про Клирика дуже суху вістку: „Anonymus clericus Ostrogiensis, Doctorum Russiae ordine tertius (перші два: Зизанїй і Філялет), quem gymnasii ejus civitatis, superstite Basilio Duce, praecipuum fuisse, aiunt, didascalum“ [5]).

Зрозумілим є для нас, що пізнїйші письменники не були в силї доповнити сего, чого не подали про Клирика сучасні йому люди. Тому не розвязали нам сеї загадки анї письменник XVIII віку, Стебельський [6]), анї митр. Евгений [7]), що особою Клирика цїлком не

---

[1]) Гляди Смотрицького „Exaetesis“ картка 70.

[2]) Імовірно тому, що крім »Отпис-у« на лист Потїя і злученого з ним пасквілю, Клирик нїчого більше не друкував під сим анонїмом, здогадує ся Арсенїй Сїлецький, що Клирик умер вскорі після 1598 р. (Волынск. эпарх. вѣдомости з р. 1885 в статиї »Острожская типографія и ея изданія« стр. 295). Здогад Сїлецького подїляє також Харламповичъ в статиї »Острожская православная школа« (»Кіевская Старина« з р. 1897 Т. 57 стр. 380).

[3]) Гляди Смотрицького: „Paraenesis“ стр. 6.

[4]) Порівнай: Смотрицького „Apologi-ю“ стр. 96.

[5]) Jacobus Susza: „Saulus et Paulus“ стр. 86—7.

[6]) Ignacy Stebelski: „Dwa wielkie światła“ (вид. друге — Львів 1866) стр. XXX.

[7]) Словарь историческій о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина грекороссійской церкви. СПБ. 1827.

заінтересував ся. Найбільше розповсюдненою була ще гадка Філярета [1]), що ототожнював Клирика з Острогським презвітером, Василем (Суражським), автором „Книжицы о вѣрѣ" (вид. 1588 р.). Здогад сей опрокинув остаточно Харлампович, вказуючи на те, що згаданий презвітер підписував ся всюди повним іменем, що виступив на літературнім полї вже в р. 1588, коли зі слів самого Клирика та Потія дізнаємо ся, що Клирик був чоловіком молодим, не так давним учеником острожської школи, а в письменьстві чоловіком незвісним, „homo novus" [2]). Цїлком справедливо стверджує також Харлампович, що не можна мішати Клирика з особою виленського диякона, Василя троїцького, що вже в р. 1596 виступив як презвітер і жив ще в 20-тих роках XVII віку [3]). Не згоджує ся також Харлампович з поглядом проф. Брікнера, що, на основі непорозуміня, назвав Клирика Острогського, дидаскалом Авраамом [4]). Нових здогадів Харлампович не висказує, а ставить справу о стільки ясно, що бачить в Клирикови ученика а опісля дидаскала острогської школи, чоловіка на лїтературнім полї цїлком нового.

Крім повисших здогадів мусимо зазначити ще погляд знаменитого ученого, Вартоломея Копітара, висловлений ще в р. 1843 в однім з нечисленних, але дуже цїкавих його листів, писаних до Дениса Зубрицького. Копітар питав поміж иньшим Зубрицького: „Wer kann in der Ostroger Polemik von 1596 seq. der Clericus Ostrog. seyn? Wäre es der junge Meletius Smotrycki? Er starb nach Eugenij A. 1663 in. am Brand der Eingeweide und könnte

[1]) Филаретъ, архиеп. черниг. и нѣжинскій: »Обзоръ русской духовной литературы« 1859 I 238.

[2]) Вистане також порівнати дуже тяжкий стиль Василя Суражського з живою арґументациєю, та поетичним полетом Клирика Острогського, щоби прийти до пересьвідченя, що се дві окремі постати.

[3]) Харламповичъ: »Острожская православная школа« в »Кіевск. Старинѣ« за рік 1897 Т. 57 стр. 378—81 і »Западнорусскія православныя школы XVI и нач. XVII в. Казань 1898 стр. 270—1.

[4]) Brückner: „Spory o unię" стр. 596 і 598 Харламповичъ: »Острожская православная школа« стр. 379. Останний пише: »Звісний історик Брікнер називає Клирика Авраамом. Коли проф. Брікнер основує свій погляд на тім, що так зове його Іпатий Потій у своїй відповіди на його »Отписъ«. (»Отче Аврааме«, »Пане Аврааме« Пам. полем. литер. Т. III стр. 1047), то помиляє ся. Дїло в тім, що Клирик дав на один з епіґрафів до свого »Отпису« слова Авраама з притчі про богача і Лазаря: »Помяни, яко воспріялъ еси добра твои въ животѣ твоемъ« (Пам. полем. литер. Т. III стр. 382). Потій доглянув в сих словах натяк на себе, на своє давнїйше високе становиско (він був сенатором) і тому відплатив ся Клирикови за його пробу, ототожнити себе з Авраамом: »А такъ, пане милый, Аврааме Острозский! пильнуй себе: жебысь и зъ Лазаромъ своимъ, которого на лони своемъ пестуешъ, не досталесь ся на богачово местце...«.

also 1597 wohl ein clericus von 15—18 Jahren seyn; um so mehr, da ihn Eugenij 1599 auf dem Dissidenten-Congress sucht, ein paar Neffen studieren lässt (in Schlesien) und er 1610 schon als voller Mann mit dem „Θρῆνος“ auftritt“ [1]).

Копітар не уаргументовує близше свого здогаду. Сумнівою навіть є річию, чи основу до него дало Копітарови порівнанє стилю творів Клирика і Смотрицького. Найімовірнїйше, грала тут ролю бистра інтуіция, якою визначав ся Копітар у своїх дослїдах на полї славістики взагалї. Зублицький був в сїй справі иньшої гадки. Він бачив в Клирикови, автора „Апокрисиса“, Христофора Бронського (Филялета) [2]). Так само не годив ся з поглядом Копітара иньший галицький письменник, Антін Добрянський, що в р. 1852 реаґував на здогад Копітара сими словами: „Ктобы тотъ наймевшій клирыкъ церкви Острогскои мо̂гъ быти, — не знати. Ученый Копитаръ въ листѣ своемъ, писанôмъ передъ лѣты до єдного ученого Русина въ Галичинѣ, гадкує, чи не былбы то Мелетій Смотрицкій; но той року 1601 бывши еще въ школахъ єзуитôвъ въ Вильнѣ, не могъ вже р. 1598 клирикомъ быти“ [3]).

Не зважаючи на сї рішучі запереченя стійности здогаду Копітара, ми станемо в його оборонї та наведемо цїлий ряд доказів, що його імовірність викажуть.

Про молодечі лїта Мелетия Смотрицького знаємо дуже мало. Звісним нам є лише те, що він був учеником острогської школи, де образував ся під проводом свого вітця, Герасима Даниловича Смотрицького [4]), ректора сеї школи, та архимандрита Кирила Люкаріса, пізнїйшого царгородського патриярха [5]). Річ цїлком природна, що молоденький Мелетий, тодї ще Максим Смотрицький мусїв у своїх перших творах брати взірцї з писань своїх учителїв. Переглядаючи твір Герасима Даниловича Смотрицького п. з. „Ключь

---

[1]) Гляди мою працю п. з. »З Кореспонденциї Дениса Зубрицького« (»Записки наук. тов. ім. Шевченка« Т. 43 стр. 37, де я вияснив і розвязав деякі похибки митр. Евгения.

[2]) »Вѣстникъ Народнаго Дома« Львів 1906 Ч. 3 стр. 50 в статиї проф. Ф. Свистуна: »Кореспонденція Дениса Зубрицкого съ Копитаромъ«.

[3]) Гляди календар »Перемышлянинъ« за р. 1852, де видруковано статию Ант. Добрянського п. з. »Вѣдомость историческая о Перемышли« стр. 112—13.

[4]) П. Голубевъ: »Петръ Могила« Кіевъ 1883 Т. I стр. 93 Харламповичъ: »Западно-русскія православныя школы« стр. 391. Про Герасима Даниловича Смотрицького, гляди замітки Харламповича в статиї »Острожская правосл. школа« стр. 271—8 и »Западно-русскія правосл. школы« стр. 262—4.

[5]) Порівнай Смотрицького: „Paraenesis“ (1629 р.) стр. 68 в його листї до Люкаріса.

царствія небесного"[1]), ми справдї переходимо до пересьвідченя, що Клирик Острогський в него сильно вчитував ся, так що поодинокі його части, або й арґументи війшли майже живцем до відповідий Клирика Потієви.

Таким відгомоном впливу „Ключа царствія небесного" є в першім рядї передмова Клирика до читача в першім „Отписѣ" Потієви. Герасим Дан. Смотрицький зазначував, що обовязком чоловіка є, давати відповіди на питаня, бо і св. письмо (І Петр. гл. Ш, 15) взиває нас до сего словами: „Готови будте завжды ку отповѣди каждому пытаючому васъ". Колиб його відповідь (Герасима Дан. Смотрицького) не вдоволяла, в такім разї нехай читач має на увазї, що взяв ся він до неї з конечности, на приказ кн. Острожського, хоть добре знав про себе, що він є одним „отъ худыхъ простакъ", що підняв ся сеї працї „не безъ великого жалю и сумненя, власне якъ плохий а голый за збройного рыцера воевати, а простакъ неученый за мудрого оратора отповедати". Дивувати ся його слабій відповіди не повинні руські народи, коли самі про відповідь не дбали, маючи поміж собою гіднїйших, що могли би „взявши бронь духовную отъ недужого и неумѣлого, сами по вѣре крѣпко дѣйствовати, и сопостатомъ истинный ответъ давати", тямлячи на слова Христа (Рим. XV 1): „Братие должніи есмы силни немощи немощныхъ носити и не собѣ угожати"[2]). Клирик Острогський парафразує лише сей уступ Герасима Даниловича Смотрицького, послугуючись майже дословно поодинокими зворотами та користуючись тими самими цитатами з св. письма. Свого додав Клирик в предмові до читача дуже не богато[3]).

Герасим Данилович Смотрицький зазначував, що не в богацтві, не в значнім числїісповідників треба бачити признаку правдивої церкви, бо Христос не звав себе царем сьвіта[4]), бо прирік бути навіть між двома, або трема, коли зберуть ся в його імя[5]), — те са-

---

[1]) »Ключь царствія небесного« або »Календарь римскій новый« (твір має два заголовки) був відповідию на брошуру Венедикта Гербеста п. з. „Wiary rzymskiego kościoła wywody" (порівнай нашої передмови стр. IV. Вийшов твір Герасима Даниловича Смотрицького в Острозї в р. 1587. Передруковано його з неповного еґземпляра в Архивѣ юго-западной Россіи Ч. І Т. VII стр. 232—65 і в великоруськім перекладї в Малышевск-ого »Мел. Пигасъ« Т. II.

[2]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. І Т. VII стр. 237—9.

[3]) Памятн. полемич. литер. Т. Ш стр. 377—81.

[4]) Архивъ юго-зап. Россіи Ч. І Т. VII стр. 249.

[5]) Тамже стр. 243 і 246.

ме повторив Клирик Острогський у своїй відповіди Потієви [1]). По гадці Даниловича Смотрицького всї апостоли були собі рівні [2]), а те саме підносить Клирик Острогський двічи, наводячи, по приміру „Апокрисиса", сьвідоцтво св. Киприяна [3]). Герасим Данилович Смотрицький докорював католицькій церкві за придаток до символа віри „и отъ Сына" [4]), за причастиє під одним видом [5]) — а майже так само підносив сї заміти Клирик Острогський у своїх відповідях Потієви [6]). Герасим Смотрицький писав в обороні православноі церкви: „Его же бо отецъ любитъ сына сего и наказуетъ, не търпящаго же наказаня, и двомъ господиномъ работающаго презираетъ и мимо пущаетъ и учинилъ декретъ черезъ праотца и патриярха нашего Авраама, межи таковыми сынами мовячи, чадо, ты въсприялъ еси благая своя въ животѣ своемъ, Лазарь же злая, сего ради сей утѣшается, ты же страждеши, такъ и теперъ разумѣймо, кого дочасне Богъ караетъ, вѣчно зъ собою мѣти хочетъ" [7]) — Клирик Острогський повторив сю оборону майже дословно [8]).

Не оригінальним був також Клирик Острогський в поетичнім плачу східної церкви, яким украсив свої твори. Раньше вже нарікав Герасим Смотрицький на байдужність православних для справ своєі церкви та кликав до них:

„Повстанте, почуйтеся и поднесѣте очи душъ вашихъ, а обаче съ пилностю якъ спротивникъ вашъ дияволъ не спитъ, и не толко якъ левъ рикаючи ищеть, кого пожерети, але явне сами въ пащенки ему розними способы многие отъ крови и повинныхъ вашихъ впадаютъ а звлаща отъ единое матере вашее невѣсты непорочнои, царя небоснаго, роженые братя и сестры. О чемъ она яко мати ваша (церковъ святая мати вѣрнымъ объщая) болезно васъ породивши, водою святого крещенія омывши, дары духа святого просвѣтивши, и хлѣбомъ животнымъ учениемъ евангельскимъ воскормивши, жениху своему, кровию пречестною васъ откупившему, яко сыны свои за слуги и дворяны отдати з радостю, яко родителей и прародителей вашихъ надѣяла ся, и съ ни-

[1]) Порівнай нашої передмови стр. XX.

[2]) Архивъ юго-зап. Россіи Ч I Т. VII. стр. 245.

[3]) Перівнай нашої передмови стр. XX і XXX.

[4]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. I Т. VII стр. 258.

[5]) Тамже стр. 258.

[6]) Гляди нашої передмови стр. XX і XXIX—XXX.

[7]) Архивъ юго-западной Россіи Ч. I Т. VII стр. 248.

[8]) Гляди нашої передмови стр. XXXVII і XX—XXI.

ми, и съ вами вѣчно царствовати певна была, теперъ вмѣсто надѣи, радости, и потѣхи, жалостно нарекаетъ и многослезно плачетъ, единыхъ, же отъ нее отступаютъ, другихъ же о тое не дбаютъ, и вси вобецъ на повинность свою мало памятаютъ, колеблючи ся дивными способы у вѣре, один з другого большую слабость и згоршене беручи...." [1]).

Річ зрозуміла, що всї повисші помічаня на тему спорідненя творів Клирика Острогського з „Клю-чем царствія небесного" не доказували би ще нїчого, бо крім сина могли взорувати ся на творі Герасима Даниловича Смотрицького ще й иньші його ученики, або автори, колиб не факт, що плач православної церкви кинений мов би від нехочу в першім „Отписѣ" Клирика, одїтий в чудову, реторичну одежу в другій відповіди, находимо не лише в закінченю пасквілю на Фльорентийський собор [2]), але також в однім з творів Мелетия Смотрицького а іменно в його „Θρῆνος-ї", оброблений з таким артизмом, чувством та поетичним полетом, що й по нинї виклйкує він величезне вражінє.

„Niestetysz mnie nędzney, кличе Смотрицький в імени церкви, niestetysz nieszczęsney! Ach ze wszech stron z dobr złupioney, niestetysz na świecką ciała mego hańbę z szat zwleczoney, biada mi nieszczęsnemi brzemiony obciążoney. Ręce w okowach, iarzmo na szyi, pęta na nogach, łańcuch na biodrach, miecz nad głową oboiętny, woda pod nogami głęboka, ogień po stronach nieugaszony, zewsząd wołania, zewsząd strach, zewsząd prześladowania. Biada w mieściech y na wśiach, biada w polach y dąbrowach, biada w gorach y przepaściach ziemie...[3]). Ach ciężkoż mi zaprawdę z tym nievkorzonym potomstwem, z tym iadowitym iaszczorczem plemieniem ciężko. Y ktoż boleści tey zarowno ze mną nie podeymie? Kto mi płakać nie dopomoże. Synym rodziła y wychowała, a oni się mnie wyrzekli, y iadowite ięzykow swoich żądła na mnie wyrzucili...[4]). Iam strapiona, ia mizerna y nad wszystkie matki nieszczęśliwsza. Ktora gdziesiękolwiek obrocę, wszędy syny moie na zdradzie mnie nayduię ..[5]). Kto potoki łez moich pohamuie? Biada mnie nieszczęsney, żem syny ro-

---

[1]) Архивъ юго-западной Россiи Ч. I Т. VII стр. 238—9.

[2]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 474—6.

[3]) Theophil Orthołog „Θρῆνος, To iest Lament iedyney ś. Powszechney Apostolskiey Wschodniey Cerkwie, z obiaśnieniem dogmat Wiary. Wilno 1610 Rozdział I картка 1.

[4]) Тамже, Rozdz. I картка 3 обор.

[5]) Тамже, картка 9 обор.

dziła na boleść moię, y Corki na zranienie moie...[1]) Synu, oto Matka ze wszelkim błogosławieństwa Bożego winszowaniem, stawię się przed cię... Użal się niezmiernego płaczu, żalu boleści, y strapienia moiego, ktorego ty sam y z drugą Bracią twoią, a młodszymi Synami moimi przyczyną iesteście. Wychowałam bowiem was z radością, a potraciła z płaczem y z boleścią[2]), porodziłam was na vciechę y podporę starości moiey, a doznawałam po was gorszey, niż po iawnych przeciwnikach moich, nieprzyiaźni, gorętszey nienawiści, sroższego vcisku, okrutnieyszego prześladowania, y szkodliwszego vpadku... Głos w Ramie słyszan iest, płacz y krzyk bardzo wielki, Rachele płaczącey synow swoich, a nie chciała się dać vtulić, że ich niemasz...[3]).

Читаючи сї дрібні виїмки з великої поеми Мелетия Смотрицького і глядячи на споріднене гадок з твором Герасима Смотрицького „Ключь царствія небесного“ та писанями Клирика, мимохіть мусимо здогадувати ся, що молодий Мелетий, взоруючи ся на творі отця, під іменем Клирика Острогського виступив і гадку, кинену отцем, тричи, як початковий письменник обробив, а вкінци по раз четвертий, як визначний поет ту саму гадку одів в одежу чудової поезиї у своїм знаменитім „*Θρῆνος*-ї“.

За здогадом Копітара, що Клирик Острогський є ідентичним з Мелетием Смотрицьким, сьвідчили би ще й иньші помічаня.

Перший „Отписъ“ Потїєви кінчить Клирик чудовою молитвою, яку находимо знов в „*Θρῆνος*-ї“ Смотрицького. Останний розширив її лише та з більшим артизмом обробив. Наведемо схожі місця в обох творах.

Клирик Острогський писав:

„Владико, Господи и Творче всяческыхъ! от всѣхъ дубравъ земскыхъ и от всѣхъ древесъ избралъ еси Собѣ виноградъ одинъ: отъ всѣхъ цвѣтовъ полныхъ выбралъ еси Собѣ цвѣтъ одинъ: от всѣхъ безднъ морскыхъ наполнилъ еси Собѣ источ-

В „*Θρῆνος*-ї“ читаємо:

„Boże Oycze y Tworco wszystkiego, ktory ze wszystkich lasow ziemie y ze wszech drzew iego, obrałeś iedyną Winnicę... ze wszystkich kwiatow świata obrałeś sobie lilię iedną, a ze wszystkich przetchlin Morskich napełniłeś sobie potok ieden y ze wszystkich budowanych miast

---

[1]) Тамже, картка 12.

[2]) Порівнай нашої передмови стр. XXXI.

[3]) Theophil Ortholog: *Θρῆνος* — картка 22 і обор. Порівнай нашої передмови стор. XIV.

никъ одинъ: отъ всѣхъ градовъ и мѣстъ осветилъ єси Собѣ Сїонъ: отъ всѣхъ сътворенїй летаючихъ оулюбилъ єси Собѣ голубицу одну, отъ всѣхъ сътворенїй скота провидѣлъ єси Собѣ агницу одиноу: от всѣхъ розмноженыхъ людій изыскалъ єси Собѣ люди єдины..... Которого престолъ єстъ безцѣненъ и слава неиспытана, Которомоу предстоятъ вои ангельстїи съ трепетомъ, Которого слово истино, и мовене сильно и росказа'нье моцно и разсмотреніе страшно"..... пода'й миръ церкви твоей... взыщи заблоуждьшее... оутверди православіемъ церковъ Свою... всели единодушіе, абысмо одною мыслїю, одными оусты, однымъ сердцемъ выславовали имя Твоє, и о Тобѣ, Цари нашемъ веселячи ся, служили Тобѣ єдиному, Иже въ Тройци славивому Богу.!...[1]).

poświęciłeś sobie sam Sion, a ze wszech powietrznych ptakow mianowałeś sobie gołębicę iedną, y ze wszystkiego stworzonego bydła, obrałeś sobie owcę iedną, a ze wszystkich rozmnożonych narodow zdobiłeś sobie lud ieden,..... ktorego Thron iest myślą nieogarniony y sława niepoięta, przed ktorym stoi z boiaźnią y drzeniem woysko Aniołow, y wszystkich gornych mocarstw, ktorego słowo prawdziwe y powieści trwałe, ktorego rozkazanie mocne a rozprawienie straszne"... weyrzy miłosiernym okiem na niewysłowiony żal, vcisk, y strapienie moie,... vsmirz serdeczną boleść moię, ktorey mi przyczyną są właśni synowie, przyidź z Libanu, przyidź mi na pomoc, niech się zawstydzą, y niech się wstecz obrocą, ci ktorzy szukaią dusze moiey y zostrzaią na mnię niewstydliwie ięzyki swoie...[2]).

З виїмкою закінченя оба автори і Клирик і Мел. Смотрицький в наведеній молитві нїчим між собою не ріжнять ся. Тяжко припускати, щоби оно вийшло припадково. Мимоволї підозріваємо, чи своїх власних гадок, висказаних раньше під іменем Клирика, не повторяє і не украшує Смотрицький у своїм пізнїйшім творі?

Щоби понижити католицьку церкву, Клирик Острогський в першім „Отписѣ" Потієви покликує ся між иньшим на слова Петрарки (з книги листів): „И хтожъ охолодитъ утисненый свѣтъ, хто до першого стану приведетъ утисненое мѣсто? Хто превротныи обычаи направитъ, хто роспорошеные овцы згромадитъ, хто пастыри блудячіе скараетъ, хто наведетъ, хто натягнетъ до клюбы своеи? И не будетъ же конца своволенству и злостямъ"?[3]).

---

[1]) Памятник. полемич. литератур. Т. III стр. 431–2.

[2]) Theophil Orthologː „Θρῆνος" картка 20—1.

[3]) Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 426.

В „Θρῆνος-ї“ містить Смотрицький цілий ряд гадок і поезий ріжних письменників, як Петрарки, Баптіста Мантуана, Івана Монаха Ґаранци, Плятини, Бернарда Опата і иньших та примінює їх до католицької церкви в сій цїли, щоби її осьміяти. Наведених слів Петрарки Смотрицький не повтарає, однак уживає досаднїйшого вірша сегож поета в польськім перекладї:

Rzymie, źrzodło nieszczęścia, domie gniewu pełny,
Szkoło błędow, haereziy kościele odmienny.
Rzymem byłeś, a teraz iesteś Babylonem:
Skąd tak wiele kłopotow płynie w każdą stronę.
O matko zdrad, o dobrych okrutne więzienie,
A złych tarczo, y wdzięczne nadder opatrzenie.
Żywych piekło, dziw będzie wielki niesłychany,
Ieśli cię w swym nie zetrze gniewie Pan nad pany.
W ubostwieś fundowane, w pokorze, w czystości,
Teraz wszystko to tłumisz rogiem swey hardości [1]).

Завважати мусимо, що в сім напрямі анї Клирик Острогський, анї Мелетий Смотрицький ориґінальними не були. Йшли они тут за протестантами, а специяльно за твором Зібранда Любберта „De papa Romano“ (1594), автора на Руси любленого і популярного [2]). Оружієм Зібранда Любберта в боротьбі против власти папи були не лише богословські арґументи, але також гадки сьвітських письменників і твори поетів. Наслїдувати Зібранда Любберта почав вже Клирик, а Мелетий Смотрицький брав для свого „Θρῆνος-а“ [3]) повні пригорщи поетичних арґументів з твору „De papa Romano“. Ідентичний спосіб полеміки против Риму в творах Клирика і Смотрицького робить на нас враженє, що маємо тут до дїла з одним автором, що під анонїмом Клирика, ставив молодечі, несьмілі кроки, доки не виступив під іменем Ортольоґа зі своїм „Θρῆνος-ом“, в якім гарними поетичними перекладами ріжних авторів підніс ся в сій манєрі до висоти дїйсного таланту.

Не від річи буде також згадати, що Клирик наводячи в першім „Отписѣ“ слова св. Єронїма, писав: „Отповѣдаемо зъ онымъ

---

[1]) Theophil Ortholog: „Θρῆνος“ картка 69 обор. і 70.

[2]) Під впливом Зібранда Любберта писали Стефан Зизаний своє »Казанье... о антихристѣ« і Юрий Рогатинець богословську часть своєї »Перестороги«. Гляди мою студию над »Пересторогою« стр. 162—6, 169—86.

[3]) На се звернув я вже був увагу в працї над »Пересторогою« стр. 31.

вашимъ Єронимомъ, а по нашему Герасимомъ" [1]) Хоть ототожнюванє імени Єроніма з Герасимом є хибне, то однак насуває ся на гадку, чи не хотів в сей спосіб Мелетий Смотрицький, що скрив ся під анонїмом Клирика, ушановати памяти свого вітця, Герасима Даниловича Смотрицького?

Завважаємо також, що в обох авторів, як Клирика, так і Смотрицького находимо часто ті самі арґументи.

Так прим. Клирик твердив, що східна церква перед західною увірила в Христа і тому може бути признана правдивою [2]), те саме читаємо в „Θρῆνος-ї" в ширшій арґументацвї [3]). Клирик зазначував за Лютром, що під каменем в словах „Ты єси Петръ" треба розуміти віру і исповіданє Петра [4]), або твердив за Кальвіном, що камень означає Христа [5]), те саме читаємо в „Θρῆνος-ї" [6]) як відзвук комбінаций Філялета [7]). Клирик вичисляв, по приміру Зібранда Любберта [8]), або Філялета [9]), по імени папів, яких вважав єретиками [10]), а робив те саме Смотрицький в „Antigrafe" [11]) і в „Θρῆνος-ї" [12]). Клирик завірював, що антиохійська церква має ту саму повагу, що римська церква [13]), а повторив те Смотрицький у своїм „Θρῆνος-ї" [14]). Клирик подав за Філялетом цитат з творів св. Киприяна, що всї апостоли мали рівну власть [15]), а навіть його рів-

---

[1]) Памяти полемич. литератур. Т. III стр. 419.

[2]) Тамже Т. III стр. 417.

[3]) Theophil Orthologъ „Θρῆνος" картка 85—7.

[4]) Памятн. полемич. литерат. Т. III стр. 416 в першім »Отписѣ«.

[5]) В другій відповіди Потїя гляди нашого вид. стр 221.

[6]) Theophil Ortholog: „Θρῆνος" картка 36 обор. і 37.

[7]) Порівнай нашої передмови стр. XX.

[8]) Sibrandi Lubberti: „De Papa Romano" libri decem (1594 р.) стр. 24, 25, 51, 620, 623, 637, 649, 653—9, 664, 666—7, 670, 677 82. 907, 905.

[9]) Памятн. полемич. литературы Т. II стр. 1241.

[10]) Єретиками зове Клирик Острогський отсих папів: Лїберия, Гонория, Анастазия, Маркелина, Івана XII. і Григория VII (Тамже Т. III стр. 428).

[11]) Смотрицький вичисляє поміж папами »єретиками« Лїберия, Маркелина, Анастазия, Гільдебрандина, Евгения IV, Гонория, Сильвестра, Івана VIII. і Івана XXIII. Додамо, що протестанти начислювали аж сорок папів »єретиків«. Белярмін наводить їх арґументи і боренить папів у своїм знаменитім творі „Disputationes de controversiis fidei Christianae" Т. I „De Rom. Pontifice lib. IV cap. VIII—XIV стр. 974—1020,

[12]) Theophil Ortholog: „Θρῆνος" картка 35 об.

[13]) Памятн. полемич. литер. стр. 422—3.

[14]) Theophil Ortholog: „Θρῆνος" картка 180.

[15]) Памятн. полемич. литерат. У. III стр. 416 в першім »Отписѣ« та в другій відповіди нашого видання стр. 222.

нож Смотрицький в „*Θρῆνοσ*-ї“ [1]) Клирик поборював за Філялетом автентичність „з воску зліпленої евангелиї“ Ґеннадия Схолярха [2]), а не в порівнаню ширше полемізував против неї Смотрицький в „Antigrafe“ [3]). Клирик Острогський перестерігав Потїя у своїй другій відповіди перед Кирилом Терлецьким, пишучи против него, що „він тілько лиха натворив, що коли ми мовчати будемо, тодї земля стане кричати і стогнати“ [4]), Мелетий Смотрицький навіть після смерти Терлецького не простив йому та писав про него, що він „mężoboystwem, wszeteczeństwem, y innemi temu podobnemi sprotami, o ktorych wszystek Łucki Powiat bardzo dobrze wie, nie po iednokroć siebie przyozdobiwszy y ieszcze za żywota nosa na twarzy z dworskiey choroby pozbywszy, za drugimi się pospieszył“ (умер) [5]).

Користуванє тими самими жерелами, оброблюванє ідентичних мотивів, однаковий спосіб полєміки, гарний, реторичний і поетичний стиль вказують на духове спорідненє Клирика і Смотрицького, спорідненє так визначне, що часто годї відріжнити від себе тих двох людий. Одну хиба бачили би ми ріжницю, що в творах Клирика виступає Смотрицький, як молодець, а в „Antigrafe“ та „*Θρῆνος*-ї“ як муж, як письменник з виробленим пером та великою ерудицією.

Окрім Герасима Даниловича Смотрицького, другим духовим провідником молодечих лїт Мелетия був Кирило Люкаріс. Прибув він вперве до Острога в р. 1594, де забавив не довго, бо в першій половинї 1595 р. бачимо його в Вільнї. В сїчни 1596 стрічаємо його знов в Острозї, звідки переїздить до Вільна а в жовтни сегож року бере участь в берестейськім соборі. З собору вертає Люкаріс

---

1) Theophil Orthоlog: „*Θρῆνος*“ картка 36.

2) Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 428–9.

3) Тамже Т. III стр. 1278 і д.

4) Гляди нашого виданя стр. 227.

5) Theophil Ortholog „*Θρῆνος*“ картка 76 Православні письменники кінця XVI і поч XVII. віку бачуть в Терлецькім чоловіка на скрізь неморального. (Гляди »Апокрисисъ« Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 1057, 1245, 1759, твір Вишенського в »Актахъ южной и западной Россіи« Т. II стр. 230 і »Пересторогу« в моїй студиї стр. 54. Дивним і невиясненим контрастом до замітів православних письменників є слова Потїя, який в »*Ἀντιῤῥησις*-ї« боронить Терлецького перед Філялетом, зове його чоловіком »добрымъ и непереконанымъ« (Памятн. полемич. литерат. Т. III стр. 925) та застерігає ся в листї до князя Сапіги перед докором „iakobym miał go zaniechiwać y lekce poważać“ (Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 433 стр. 368). Можлива річ, що Потїй вірив в невинність Терлецького, хоть судові акти, видані Орестом Левицьким (Архивъ юго-зап. Россіи Ч. I Т. VI) сьвідчать, що Терлецький був не лише процесовичом, але й чоловіком грубих пороків та убийником.

знов до Вільна, а в короткім часї їде по раз третий до Острога, де перебуває через цїлий рік. При кінци 1597 р. або з початком 1598 р. виїхав Люкаріс з Острога до західної Европи, де відбував фільозофічні та богословські студиї на унїверситетах в Віттенберзї і Женеві. В р. 1600 прибув Люкаріс ще раз на Русь, висланий сюди своїм кревним, алекс. патриярхом, Мелетием Пігасом з листами до православних князїв і протестантів, однак сим разом педагогічною працею, з причини иньших поручень, не займав ся. Був се останний побут Люкаріса на Руси, бо небавом заняв він, з причини смерти Мелетия Пігаса, александрійський престол а опісля царгородський патриярхат.

За часів свого першого побуту в Острозї обняв Кирило Люкаріс становиско ректора острогської школи, учив туг грецької мови а рівночасно вів спори і диспути з Єзуітами та Францїсками. Приїздили до него на науку навіть старші люди, як прим. зі Львова, Гавриїл Доротеєвич. Тодї, то, а, імовірно, і в р. 1597 находив ся між його учениками молодий Максим, пізнїйше Мелетий Смотрицький. Про педагогічну дїяльність Люкаріса на Руси зібрано доси дуже скупі вістки. Його відносини до Мелетия Смотрицького рівнож не вияснені. Коли однак маємо дані, переказані нам автором XVIII віку [1]), що Люкаріс ставав по диспут з Єзуітами і Францїсканами, то мусимо також приняти, що він мусїв мати ширше, богословське образоване [2]) А в такім разї насуває ся нам, мимохіть, на гадку питане, чи не написав він трактату против походженя св. Духа, „и отъ Сына" що був видрукований при пасквілю на Фльорентийський собор, виданий Клириком Острогським? На ствердженє нашого здогаду не маємо на разї ніякого доказу. Однак можемо ствердити на певно, що автором його мусїв бути один з визначних дидаскалів острогської школи, коли значну часть його арґументів повторив в десять лїт пізнїйше Мелетий Смотрицький у своїм

[1]) Thomas Smithus: Collectanea de Cyrillo Lucario patriarcha Constantinopolitano Londini 1708 стр. 48. Порівнай Харламповича: »Западно-русскія православныя школы« стр. 266, де зібрана основно лїтература про Люкаріса.

[2]) Видає ся нам неімовірною річию, щоби Люкаріс, як твердить Піхлер (Geschichte des Protestan.ismus in der or. Kirche im 17. Jahrhund. oder der Patriarch Cyrillus Lucaris und seine Zeit. München 1862 стр 50) не відбував до приїзду на Русь ніяких позитивно богословських, історичних, догматичних і екзеґетичних студий немовби тому „da der Hass und die Verachtung gegen Rom, die mächtig in ihm genährt wurden, mussten ihm solche nicht nur als überflüssig, sondern als gefährlich und verwerflich erscheinen lassen".

„Antigrafe“ [1]) Тому й впадає нам на гадку, що автором його міг бути Кирило Люкаріс, учитель Мелетия Смотрицького. Сам факт, що Клирик Острогський надрукував чужий трактат про походженє св. Духа і що опіля арґументами сего трактату покористував ся Мелетий Смотрицький, бувби знов одним з доказів на стверджене нашого здогаду, що Клирик Острогський міг бути ідентичним з Мелетием Смотрицьким.

Щоби остаточно заокруглити наші помічаня, мусимо ще розвіяти деякі сумніви, які насувають ся нам на гадку. Там прим. Клирика назвав Смотрицький „podobnym Zyzaniemu Dydaskałem“. Чи міг вже бути Смотрицький в р. 1598, коли числив літ 21, дидаскалом школи в Острозї? На мою гадку не є се виключеною річию, коли будемо мати на увазї визначний талант Смотрицького. Вкінци тяжко навіть підозрікати, щоби в 21 роцї житя Мелетий Смотрицький мав бути лише учеником острогської школи.

Антін Добрянський, полемізуючи протий підозрінь Копітара про ідентичність Клирика з Смотрицьким, зазначив, що він з сею гадкою не може погодити ся, бо Смотрицький був ще в р. 1601 в школї Єзуітів у Вільнї і тому не міг в р. 1598 бути клириком. Однак тут Добрянський помиляв ся, беручи назву Клирика буквально, перед чим перестерігав Ґелязий Диплїц, коли писав: „A takim sposobem też y Kleryk Cerkwie Ostrozkiey siebie podpisał: iezeli słowo Kleryk nie w ściśleyszym znaczeniu, w iakim w Kanonach Synodalnych pospolicie się bierze, brać będziemy, ale w bogatszym, iakie się wywodzić daie z Rozdz. 5. listu I. B. Piotra Apostoła, wiersza 3. [2]).

Однак чи не найбільшу трудність подає розвязка третого а рівночасно останного сумнїву. Впадає в очи, що Смотрицький, зраджуючи по своїм переходї на унїю свої анонїмні твори [3]), Кли-

---

[1]) Мелетий Смотрицький повтаряє в „Antigrafe“ в трактатї про походженє св Духа (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 1187—1210) отсї сьвідоцтва отцїв церкви: Дионїзия Ареопаґіта »про божество« гл. II, Василя Великого (против Ария і Савелия), Юстина мученика »про віру« гл. I, Теофілякта на 3 гл. Йоана, Хризостома з проповіди про св. Духа, Атаназия з книг про віру, Дамаза з листу до Павлїна, Єронїма в передмові до книги Дидима. Порівнай »Исторія о листрикійскомъ ... сынодѣ« (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 449—55).

[2]) Gelazyusz Dyplic: „Antapologia“ (1632) стр. 614. Дуже рідкий, неповний еґземпляр переховує ся в бібліотецї перемиської капітули.

[3]) На можливий заміт, чому не заждав з виданєм своєї „Apologii“ і з переходом на унїю до собору, або чому не покинув православної церкви раньше, Смотрицький відповів: „Uczyniłem to tedy, kiedy Pan Bog zezwolił y zdarzył. A uczyniłem to po

рика вважав цїлком окремою від себе постатию [1]). Чи робив се може тому, що соромно йому було признати ся до пасквілю против фльорентийського собору, виданого ним під іменем Клирика? До такого підозріня управнюють нас його власні слова, якими він протиставив свій „Lament“ *(Θρῆνος)* пасквілеви Клирика Острогського.

„Przeszłego roku, писав Мел. Смотрицький, zszedł z tego świata tu w tym kraiu mąż w narodzie Ruskim, tak w pobożności żywota, iako w wiadomości dogmat wiary, nie lada exystimacyey (Ojciec Damian Nalewayko [2]); są iednak żywi ci poważni mężowie z Ostrogskiey Kapituły Świeszczennicy, przy ktorych obecności, w głos o Lamentowym skrypcie to mowił, że iest w poważności opisaney wnim prawdy Bożey, pismom św. Złotoustego rowny: za ktory krew swoię nam wylewać y dusze zań pokładać godzi się... O skrypcie Klerykowym z ust tegoż zeszłego męża słyszałem, że go nie chwalił: y iż on był, ktory odwiodł od tego, że się imienno do tego skryptu nie podpisał ten, czyie było to miasto, ktorym się ten Kleryk otytułował [3]); (na czym iuż przez Au-

---

wielkim moim wybadywaniu y doświadczeniu. Świadomi są tego dobrze ci, ktorym wiadome były moie lucubracie naprzeciw scriptu Unia otytułowanego, naprzeciw rozmowie Brześcianina z Bratczykiem, naprzeciw zmartwychwstałego Nalewayka, naprzeciw Politice, Ignorantiam y nabożeństwu nowo-Cerkwian Wileńskich napisane y do publikowania przez druk iuż po wydaniu Lamentu puszczone bydź nagotowane, nie wspominam Verificatiey, obrony iey, Elenchu, Iustificatiey, y tym podobnych, w ktorych iedney po drugiey im daley, tym rzadszy byłem w następywaniu na dogmata, prawdziwy, szczery w rzeczach potocznych, pod te czasy nagle przepadłych. Niemal y teraz nayduie się w Bibliotece Monastera Bractwa Cerkiewnego Wileńskiego Traktat o pochodzeniu Ducha św. Sposobem syllogismow, od Graekow Rzymianom, y wzaiem Graekom od Rzymian zadawać się zwykłych, polskiem ięzykiem napisany, y przodkowi memu na mieyscu tym Archimandrytowi do czytania podany. Za ktorym na ten czas mieysce to tak się było poruszyło, że aż na większy, zaszkodny gomon, niż na zbawienny pożytek zaniosłey się sprawie milczeniem złożyć musiałem. Przyszło było czasu swego y do tego, żem był y Palinodyą na Lament napisał, ktorą do rąk Kapitule Ostrozskiey w tym Monasterzu, w ktorem teraz residuię y to piszę, podana odemnie bywszy, zaległa“... Apologia стр. 105—6, порівнай Exaetesis картка 15 і Paraenesis стр. 22.

[1]) Смотрицький писав: Bym ia był znał, com wierzył, szedłbym ia był tak daleko za Zyzanim? słuchałbym ia był tak długo Philaleta? dałbym ia był tak mocną wiarę Klerykowi?... Paraenesis стр. 27.

[2]) Гляди про него: Харламповичъ: »Западнорусскія православныя школы« стр. 271—3.

[3]) Розуміти тут треба князя Острожського.

thora Skryptu tego rzecz była stanęła) daiąc tę przyczynę: że gdy wielkiemu y zacnemu imieniowi twemu lada Klecha karczemne słowo zada, czym tę swoię powieść wesprzesz? A tak na ten skrypt za iego radą na bezimiennym Kleryku stanął: żeby dobrze Klecha Klesze co nie w smak przymowił, nie wielki miał bydź uraz...“ [1]).

На сїм кінчимо наші замітки про особу Клирика Острогського. Чи учені згодять ся тепер зі здогадом Копітара, що під Клириком треба розуміти Мелетия Смотрицького — не пересуджуємо. Ми збирали в сїй цїли наші помічаня совістно, бажаючи розяснити всякі сумнїви, з якими стрічали ся по дорозї. Залежало нам на тім, щоби конче дійти до правди, тим більше, що не видавало ся нам річию можливою, щоби чоловік з талантом міри Клирика мав лише двічи виступити на лїтературнім поли, а не припадав нам також до вподоби нїчим не попертий здогад. будьто би Клирик, вскорі після свого виступу з р. 1598, мав закінчити житє.

Колиб наші виводи признано вірними, то в такім разї лїтературна творчість Мелетия Смотрицького в лїтах 1595—1610 [2]) обіймала би отсї твори, звернені майже виключно против брошур Потїя:

I. Рік 1595 або 1596: його полємічне письмо против брошури Потїя п. з. „Унїя“ (1595) (lucubracie naprzeciw scriptu Unia otytułowanego) [3]). Твір сей затратив ся.

II. Рік 1598: „Отписъ“ Потїеви, виданий під іменем Клирика Острогського враз з пасквілем против Фльорентийського собору;

III. Рік 1599: другу відповідь Потїеви, писану рівнож під іменем Клирика Острогського, яку у перве видаємо в нашій збірцї;

IV. Рік 1604 або 1605: його полємічний твір против „Розмови Берестянина з братчиком“ [4]) (lucubracie naprzeciw

---

[1]) Paraenesis стр. 7.

[2]) Голубевъ »Петръ Могила« Т. I стр. 95. починає твори Смотрицького числити з р. 1610, з виходом „Θρῆνος-а“, що є очивидною похибкою.

[3]) Порівнай мою студию п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja“ Львів 1902 стр. 95—6.

[4]) Автором »Розмови Берестянина з братчиком« був Потій, як про се сьвідчить полємічний, доси невиданий твір незвісного автора п. з. »О ереси отступниковъ, которыя сут Новое Руси, сирѣчъ унѣятовъ«, де читаємо: »Пробог оунѣя-

rozmowie Brześcianina z braciszkiem). Як „Розмову", так і відповідь на неї знаємо лише з заголовків;

V. Рік 1607: полємічну брошуру против „Zmartwychwstałego Nalewayka", твору, як судитиб по заголовку, писаного рівнож Потїєм, що перший почав називати православних „Наливайками", а православну церкву „Наливайковою"[1]). Оба твори не доховали ся рівнож до наших часів;

VI. Рік 1608: „Antigrafe", що було відповідию на два твори Потія п. з. „Haeresiae, Ignorantiae y Polityka Popow y Mieszczan Bractwa Wileńskiego"[2]) і „Гармонїя"[3]);

VII. Рік 1610: „Θρῆνος", в якім Смотрицький рівнож виступав против полємічних писань Потія[4]).

З перегляду, який подаємо, бачимо, що три з поміж найвчаснїйших творів Смотрицького, до яких він сам признавав ся, пропали. Може бути, що ще поталанить ся кому віднайти їх будьто в порводруках, будьто в переписї, будьто в перекладї на латинську мову. Від покійного вже нинї Василиянина, о. Аристарха Крижановского дізнались ми, що в однїй з рукописий Корсака, які переховують ся в дух. семинариї св. Атаназия в Римі, находить ся вістка, що на бажанє римської столицї перекладено твори Мелетия Смотрицького на латинську мову. Переклади, як здаєсь, зберегли ся по нинї в ватиканській бібліотецї. Колиб їх віднайдено і показало ся, що Рим велїв справдї перекласти всї твори Мелетия Смотрицького, а не лише ті, які він видав після свого переходу на унїю, то тодї мали би ми побіч змісту його затрачених творів також пев-

---

тове покайте ся! Єже оуперед и веспол со жиды Пасху обходити, празновати позволити и сего року ҂аχѕ, што оупрод жидов за д недѣлѣ была обхожена пасха жидовская, Потѣй и писмомъ оухвалилъ в деспутацїи своей, которую деспутацїю подписалъ, яко бы братскїй братъ з берестеницею гдес ся диспутовали« (стр. 16) Твір датований р. 1606. Переховує ся він в бібліотецї крехівського монастиря.

[1]) Гляди »Αντιῤῥησις« (»Памятн. полемич. литературы« стр. 946); листи до князя Сапіги (Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 408 стр. 339, Nr. 538 стр. 438, Nr. 561 стр. 458—9 і 458).

[2]) „Haeresiae..." не доховали ся до нашого часу. Понятє про їх зміст можемо мати з „Antigrafe". Сконструовати їх зміст старав ся Завитневич (»Палинодія« стр. 197—8). Браки, слїдні в його працї, доповнимо в окремій студиї на тему „Haeres-ій", »Гармонїї« та „Antigafe". до якої матеріяли у нас вже цїлком зібрані. При сїй нагодї викажемо, що автором „Haeres-ій" та »Гармонїї« був на певно Потїй.

[3]) Передрук. в »Памятн. полемич. литературы« Т. II стр. 169—222 в паралєльнім русько-польськім текстї.

[4]) Порівнай: Theophil Orthologo: „Θρῆνος"... картка 5 „Przedmowy do czytelnika".

ні вістки, чи під Клириком скрив ся Смотрицький. Всеж таки, колиб навіть остаточне рішене питаня про особу Клирика не випало по гадці Копітара і нашій, то ми сьвідомі сего, що наша праця не пішла на марне, бо шукаючи за автором, вияснили ми ґенезу творів Клирика Острогського і виказали, який вплив мали його писаня на творчість Смотрицького.

V.

З твору „Relacia y vważenie", який друкуємо на пятім місци, подав вже був свого часу широкі виписки Коялович [1]). Цінну студию на тему подій, яких сьвідком було Вільно в р. 1609–11 написав проф. Жукович [2]). Автор опер свою працю не лише на „Relaci-i y vważeniu", але також на цілім ряді історичних актів. Нам лишає ся хиба вияснити, на якій основі приписуємо „Relaci-ę y vważenie" Іпатиєви Потієви, хоть сего в заголовку брошури не зазначено.

Читаючи „Relaci ę y vważenie", мусимо завважати, що в нім поміщені дуже точні дані про Сенчила [3]), Вартоломея Зашковського [4]), Веляміна Рутського [5]) та їх відносини до Потія. Про Сенчила і Зашковського автор „Relaci-ї" подав оригінальні, консисторські акти, будьто в цілости, будьто в виписках, які могли бути доступні в першім ряді Потієви, в другім його найблизших сторонникам і помічникам. Вістки про заходи Рутського та Потія в паралїжованю акциї Сенчила та Зашковського розказані з такими подробицями, що міг їх реєстровати або Рутський, або Потій. Про Рутського не маємо даних, щоби він вмішав ся в письменну полеміку против православних, а за те знаємо цілий ряд полемічних творів Потія, в яких він списував важні для історий руської церкви події, серед котрих йому, як епіскопови, зглядно митрополитови довело ся проживати. Тому, вилучаючи особу Рутського від ав-

---

[1]) М. Коялович: »Литовская церковная унія« СПБ. 1861 Т. II стр. 298–301, 303–4, і 305–11.

[2]) П. Н. Жуковичъ: Послѣдняя борьба духовенства митрополичьей епархіи съ Потѣемъ и уніей 1609–1611. (Христіанское Чтеніе 1901, августъ стр. 258–91 і сентябрь стр. 370–89). З раньших праць треба би згадати ще й проф Василевськ-ого: »Очеркъ города Вильны« в Батюшкова »Памятн. русск. старины« Вып. V СПБ. 1872.

[3]) Гляди нашого виданя стр. 233–4.

[4]) Тамже стр. 234–6.

[5]) Тамже стр. 238–9 і 240–2.

торства сеї брошури, звертаємо увагу на Потія, на якого, як на її творця вказували би ще отсї помічаня.

Коли приглянемо ся полемічному письменьству від р. 1595—1610, то побачимо, що окрім Потія та Скарги нїхто більше з католиків не взяв в нїм участи. Першим уніятом, що побіч Потія станув в оборонї уніятської церкви, був доперва його ученик, Мороховський, що в р. 1612 видав свою „*Παρηγορεῖ*-ю“, звернену против „*Θρῆνος*-а“ Смотрицького. Від 1595 р. до виступу Мороховського одиноким полемістом з посеред уніятів, що обстоював інтереси своєї церкви, був Потій. Сей факт промовляв би дуже рішучо за тим, що й „Relacia y vważenie“ могли вийти рівнож з під пера Потія.

Хто вчитував ся в твори Потія, сей мусїй завважати, що він любував ся в повторюваню тих самих гадок. Те, що читаємо в його „Унії“ (1595 р.), можемо найти в його листах до князя Острожського та Сапіги, в його відповіди Клирикови Острогському, в „*'Αντιῤῥησις*-ї“, в „Obron-ї sw. Synodu Floreńskiego powszechnego“, в передмові до „Poselstwa Misaela do Syxta IIII.“ в „Гармонії“. Як червона нитка тягнуть ся крізь його писаня ті самі гадки і погляди, висловлені з часта тими самими словами [1]). Те саме бачимо в „Relaci-ї“. Поодинокі гадки, або звороти, які стрічаємо тут, читали ми вже раньше в иньших його творах.

Вже давнїйше дивував ся Потій в „*'Αντιῤῥησις*-ї„ [2]) та в листах до князя Сапіги [3]), що патриярх Єремія міг затвердити статути церковних братств у Вільнї та Львові, якими піддавав під власть братств не лише сьвітських людий, але також епіскопів і низше духовеньство. Йому здавало ся, що се річ неможлива, щоби патриярх важив ся віддати руських сьвященників „sub iugum prostych chłopów, krawców, szewców, garbarzy“. Пересьвідчившись однак, що се правда, виступив він в „Relacii“ рівнож против сеї постанови патриярха. Ще з часу, як Потїй був сьвітським чоловіком, мав він пересьвідчене, що патриярхи і всякі грецькі висланцї приїздять на Русь лише для наживи [4]), ту саму гадку висловлював він частїйше в иньших своїх творах [5]), а повторив її рівнож в „Rela-

---

[1]) Порівнай мою працю п. з. „Pierwszy występ literacki Hipacyusza Pocieja“ стр. 32—6, 46—7, 56, 59, 62—4.

[2]) Памятн. полемич. литерат. Т. III стр. 830—2.

[3]) Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 461 стр. 458.

[4]) Theiner: „Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae“ T. III Nr. 46.

[5]) Порівнай лист Потія до князя Острожського (Памятн. полемич. литер. Т. III стр. 1023—5), його »*'Αντιῤῥησις*« (Тамже Т. III стр. 694, 826, 862).

сіі" [1]). В „Унії" [2]) і в „'Αντιῤῥησις-і" [3]) жалив ся Потій, що униятські владики терплять часто великі переслїдованя за те, що почали призадумувати ся над ладом у своїй церкві, що повели за собою в тій цїли своє стадо під власть папи, — в „Relacii" повторив Потій ту саму гадку, подекуди навіть дословно так само [4]). На кінци попереднього роздїлу нашої передмови вказали ми, що Потій був одним з перших людий, які православних називали „Наливайками", а православну церкву „Наливайковою", — ті самі прізвища стрічаємо в „Relacii" [5]). В своїй невгомонній і пристрастній вдачі пятнував Потій на ріжних місцях православє як „przeklętą schizmę" [6]), арґументи противників, як „bałamutnią" [7]), людий, що пакостили унії прозивав, „przeklętymi szatanami" [8]) або „wierutnymi zbrodniarzami" [9]) — а те саме читаємо в „Relacii" [10]). До ряду специяльно Потієм люблених слів, якими він часто послугував ся, належала „машъкара [11]). Покористував ся ним Потій також в „Relacii" [12]). Та й не лише поодинокі гадки і звороти, але також весь спосіб писаня, невязаний нїякими конвенціональними формами, стиль живий і ядерний, що характеризує всї твори Потія, виступає рівнож в „Relacii" з такою самою силою.

Против наших виводів можна би піднести лише один заміт. В „Relacii" вихвалений Потій, його „dobrotliwa natura" [13]), його вдача „skłoniejsza do miłości, aniżeli pomsty" [14]), його „zacna osoba" [15])

---

[1]) Гляди нашого виданя стр. 243.

[2]) Памятник. полемич. литератур. Т. II стр. 115.

[3]) Тамже Т. III стр. 954.

[4]) Гляди нашого виданя стр. 243—4.

[5]) Тамже стр 248 і 9.

[6]) Гляди: »'Αντιῤῥησις« Памятн. полемич. литер Т. III стр. 484, 560, 561, 564, 566, 700, 704, 918, 968, 980; його лист до князя Острожського (Тамже Т. III стр. 992, 1000); його відповідь Клирикови (Тамже Т. III стр. 1100) і т. п.

[7]) Тамже Т. III стр. 804, 812, 820, 836, 900, 906, 952, 966 (»'Αντιῤῥησις-і«), стр. 1018 (в листї до князя Острожського) стр. 1104 і 1110 (в відповіди Клирикови Острогському) і т. п,

[8]) Archiwum Domu Sapiehów T. I Nr. 433 стр. 362.

[9]) Тамже Nr. 420 стр. 352.

[10]) Гляди нашого виданя стр. 233 і 249.

[11]) Порівнай „'Αντιῤῥησις" (Памятн полемич. литератур. Т. III стр. 490 і 574), відповідь Клирикови Острогському (Тамже Т. III стр. 1044 і 1050) та цїлий ряд його проповідий (Hipacyusz Pociej: „Kazania y homilie" Suprasl 1714 стр. 7, 53, 194—5, 270 і 321)

[12]) Гляди нашого виданя стр. 234

[13]) Тамже стр. 236.

[14]) Тамже, стр. 247.

[15]) Тамже, стр. 248.

і т. п., а все те могло би вказувати, що не Потій, але хто иньший міг таке про него писати, а тим самим бути також автором „Relacii“, — однак тут не треба забувати, що в безіменно виданій брошурі міг Потій користувати ся більшою свободою в оцінюваню своєї праці і особи. В прочім і в иньших творах, які вийшли без сумнїву з під пера Потія, як прим. в „Ἀντίῤῥησις-ї“ зове він сам себе „человѣкомъ добримъ и невиннымъ“, „цнотливымъ“[1]), або й кличе про себе, як прим. у відповіди Клирикови Острогському: „ни чимъ ми тежъ, зъ ласки Божое нихто ока въ житю моемъ цнотливомъ запорошити не можетъ, хиба если бысь съ тою униею на пляцъ хотелъ выехати“[2]). В виду сего піднесений нами заміт упасти мусить.

VI.

На кінци нашої збірки видрукували ми латинсько-польську рукопись з р. 1609., приписувану Мелетиєви Смотрицькому.

Мошиньский, що перший подав про неї вістку, думав, що писав її Смотрицький в лїтах 1620–5, перед своїм вітвертим переходом на унїю[3]). Харлампович, опираючись на тім, що автор рукописи покликував ся на 7 том Баронія „Annali-um“, який вийшов в р. 1601, здогадував ся, що Смотрицький уложив її в перших лїтах після свого повороту з Нїмеччини[4]). Однак Харлампович не доглянув, що автор рукописи цитував сторони твору єзуїта Каспра Пентковського про фльорентийський собор[5]), що вийшов в друку в р. 1609, а се вказує, що рукопись повстала не раньше 1609 року. Саме на рік 1609 вказувала би ще й та обставина, що

[1]) Памят полемич. литературы Т. III стр. 570, 572, 686.

[2]) Тамже Т. III стр. 1119. В тім самім творі називає себе Потій »епископомъ цнотливымъ« (Тамже Т. III стр. 1069).

[3]) X. Antoni Moszyński: „Wiadomość o rękopismach polskich oddziału teolog. w cesarskiej biblijotece w Petersburgu“. Rozprawy akad. Umiej. filolog. I. 1874 стр. 309.

[4]) Харламповичъ: »Западнорусскія православныя школы« стр. 391–2.

[5]) Порівнай рукопись в нашім виданю стр. 296, примітка 6 і 7. Автор має тут на думці переклад Каспра Пентковського: „Święty a powszechny sobor we Florenciey odprawiony: Abo z Grekami Vnia. Spisany ode trzech Kościoła Greckiego na to od nich samych wysadzonych Pisarzow, ktory po łacinie iest trochę skrocony. A tu się z Greckiego na Polskie właśnie przekłada, na żądanie Iego M. X. Biskupa Kuiawskiego, Kanclerza Koronnego, y nakładem iego wydaie się. W Krakowie w drukarni Mikołaia Loba, Roku Pańskiego 1609.

рукопись писана під впливом одного з творів Зібранда Люббер-та, який появив ся рівнож в 1609 році.

На Смотрицького, як на автора сеї рукописи, вказувала би замітка, імовірно, з XVIII віку, уміщена на заголовній картці:

„Smotrzycki Maximi (се останне слово перечеркнене) Meletii mss. Polemica. Codex hic scriptus est manu Meletii Smotrzycky arch. ep. Poloc. ex Schismatico Unionis Promotor".

Хоть подібних записок не яло ся легковажити, то все таки можемо висловити жаль, що не маємо під рукою ніякого автографу Мелетия Смотрицького, щоби на основі порівнаня почерку можна було остаточно сказати, що писав її він а не хто иньший.

До висказаня сеї гадки склонює нас не лише обережність, але й факт, що між рукописею, яку друкуємо, а „*Θρῆνος*-ом" Смотрицького, що появив ся в р. 1610., нема виднійшого спорідненя. Згоджують ся з собою оба твори лише в тенденциї, піднести на глум зверхню власть папи, та в користуваню з однакових жерел, а специяльно з творів Зібранда Любберта. Колиб виказало ся, що записка про автора, додана на рукописи, є вірна, то в такім разї можна би лише ствердити, що Смотрицький в „*Θρῆνος*-ї" щасливо оминув богато таких місць з рукописи, які, певно, не принесли би йому чести. В рукописи, яку друкуємо, маємо таку безлїч нїсенїтниць, повторених за протестантами, а вимірених против папів, що приходить ся нераз здвигнути плечима. Сама рукопись, хоть в перших трех частях ведена після пляну, при кінци четвертої части стає хаотичною, так що робить на нас вражінє не самостійного, до друку призначеного твору, а радше записок, чи там виписок з ріжних авторів.

Автор записок збирав, по приміру протестантських богословів, матеріяли на доказ, що папа був антихристом. Тому в першій частинї ставить він тезу, що хто через сварнї, насилле, убийства, чари, сімонїю, обманьство і „szybalskie oszukanie" добуде який небудь пастирський уряд, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Такими средствами доходили до пастирського уряду папи, тому не мають вони післанництва від Бога, лише від чорта [1]). Гадка не була нова. Підносили її в сей спосіб ріжнї протестантські письменники,

---

[1]) Порівнай рукопись в нашім виданю стр. 250—60.

а специяльно Рудольф Ґвальтер[1]) та Зібранд Любберт,[2]) останний з них у двох своїх творах з р. 1594 і 1609. Майже всї приміри, які зібрав автор рукописи в 1. части, взяті з названих авторів.[3]) Яку вартість мали сї матеріяли, мігби читач пересьвідчити ся з твору Беллярміна „Disputationes de controuersiis fidei christianae", в яких сей знаменитий учений боронив 40 папів перед ріжними монструальними замітами протестантів.[4]) Для приміру наведемо оповідане про папу Сильвестра 2, який, бутьто би, чарами дїпняв папської столицї. Він мав запродати свою душу дияволови, який допоміг йому, що він став зразу архиепископом в Ремі, опісля в Равеннї, а вкінци папою. Перед смертию мав Сильвестер каяти ся свого тяжкого гріху та просити, щоби його тїло волочили конї по містї, а опісля щоби похоронено його в тім місци, де конї остановлять ся. Конї станули при лятеранській базилїцї, де Сильвестра похоронено.[5]) Беллярмін називає всї ті вигадки казками і вказує на те, що в лятеранській церкві є й доси нагробник Сильвестра з епітафією папи Сергія IV, мужа сьвятого, що лише в пять лїт пізнїйше засїв

---

[1]) Rudolphi Gvaltheri Tigurini Antichristus, Id est homiliae quinque, quibus Romanum Pontificem verum et magnum illum Antichristum esse probatur, quem prophetarum Christi et Apostolorum oracula venturum et cavendum praedixerunt. (без місця і року виданя). Нема сумнїву, що книжка Ґвальтера видана перед 1580 р., бо в сїм роцї покликує ся вже на неї Michael Hager, ss. Theologiae Doctor et in Friburgensi Archigymnasii Professor у своїм творі п. з. „Tractatus de singularitate contra nostri temporis haereticos breviter et dilucide, ac ob multarum cum historiarum, tum rerum cognitionem necessariam necessario ac saeculo huic accomodate conscriptus." Ingolstadii 1580 пор. стр. 14.

[2]) Sibrandi Lubberti „De Papa Romano libri decem" (1594) і його ж: De papa Romano replicatio ad defensionem tertiae controversiae Roberti Bellarmini scriptam a Jacobo Gretzero. Franckeranae apud Aegidium Radaeum, ordinum Frisiae Typographum (1609).

[3]) З твору Ґвальтера взяті оповіданя рукописи про Боніфатия III. (стр. 251), про Христофора I. (стр. 252), Івана XIII. (стр. 254), Боніфатия VII. (стр. 274), Дамаза II. (стр. 255), Сильвестра 2 (стр. 256), Івана 18, Сильвестра III, Григория VI, Венедикта IX (стр. 258) і Іванну-папіссу (стр. 259) — Порівнай: Rudolphi Gvaltheri op. cit. картки 35, 62—3, 63 обор., 64, 65, 64 обор, 64—5, і 61. Про папу Боніфатия III. гляди також оповіданя Sibrandi Lubberti: „De Papa Romano" (1594) стр. 488, про Сильвестра 2. (Тамже стр. 676—7 побіч згадок на стор. 25, 51 та 85) і в творі Зібранда з р. 1609 стр. 39—40, 104—5 і 262), про Венедикта IX. в творі Зібранда Любберта „De Papa Romano" (1594) стр. 622. З останного твору (стр. 51) взяв також автор нашої рукописи вістку про папу Григория VII (стр. рукоп. 255). Оповіданя рукописи (стр. 257) про папів Формоза і Стефана 6 міг автор взяти або з твору Зібранда Любберта „De Papa Romano" (стр. 674—5), або з його нового твору, вид. в р. 1609 стр. 137.

[4]) Порівнай нашої передмови стр. XLV. замітка 11.

[5]) Гляди нашого виданя стор. 256.

на апостолській столиці. Сильвестер займав ся ґеометриєю, а всїх таких людий посуджувано о чари.[1])

Крім Ґвальтера та Зібранда Люберта користував ся ще автор рукописи в сїй першій частинї хронїкою Мартина Бельского, з якої наводить два приміри на тему „szybalskiego oszukania“ через яке будьто би Келестин V. та Іван XXII стали папами.[2])

В другій частинї рукописи твердить автор, що хто ширить балвохвальство, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Сю провину бачить знов автор по сторонї папів, які евхаристию не вважають сотворінем, лише Творцем, які зовуть Матїр Божу Єговою та Ісусом і віддають честь образам і крестови.[3]) Ся частина є на скрізь протестантською.

В третій части ставить автор тезу, що хто вивисшає ся понад Бога, сей є антихристом. Колиж папа присвоїв собі імя Бога, вивисшає ся понад Бога, велить цїлувати свої ноги, вводить до церкви зіпсуте, установляє такси за розгрішеня від убийств і. т. п., та легковажить повагу вселенських соборів, — то папа є антихристом.[4]) Цїлий сей трактат є в значній части відгомоном творів Зібранда Люберта[5]) і зближує ся подекуди до „*Θρῆνος*-а“ Мелетия Смотрицького.[6])

В четвертій части зазначує автор, що хто є архиеретиком, сей має післанництво не від Бога, а від диявола. Папам закидує автор, що вони є ісповідниками ересий Валентинїянів, Євстатиянів, Пеляґіянів, Манїхеїв, Євтихіянів, Марціонїтів, Присцилїянів, та що вони невірно викладають декальоґ. На кінци говорить автор про чистилище, целїбат, про повагу антихриста, про признаки, по яких можна пізнати правдиву церкву і против первеньства папи. Лише останний трактат сеї части рукописи вказує на невеличке споріднене з „*Θρῆνος*-ом“ Смотрицького.[7])

---

[1]) Roberti Bellarmini: Disputationes de controversiis fidei Christianae T. I. трактат De Rom. Pontif. l. IV. cap XII. стр. 1005.

[2]) Гляди нашого виданя стр. 259—60.

[3]) Гляди нашого виданя стр. 260—5.

[4]) Гляди нашого виданя стр. 265—81.

[5]) Sibrandi Lubberti: „De Papa Romano“ (1594) стр. 798—802, 858, 875, 876, 879, 880—1, 900—5 і цит. твір з р. 1609 стр. 194—8.

[6]) Theophil Ortholog: »*Θρῆνος*« картка 32—4.

[7]) В трактатї против первеньства папи цитує Смотрицкий в „*Θρῆνος*-ї“ (картка 36. обор. і 37. обор.) сьвідоцтво Хризостома: sermo 2 in Pentecost. tomo 3. і Августина Retract. lib. 2⁰ cap. 25. Ті самі сьвідоцтва стрічаємо в рукописи нашого виданя стр, 301—2.

Про твори Ґвальтера та Зібранда Люbберта, які лишили визначний вплив на рукописи, автор не згадує. За те наводить цілий ряд латинських, часто католицьких письменників, з яких важнійших назвемо по імени. Він цитує Плятіну,[1]) Навклєра,[2]) Бальба Єроніма,[3]) Павла диякона,[4]) Баронія,[5]) Беллярміна,[6]) Сіґеберта Ґемблєценського,[7]) Івана Трітемія,[8]) Панвівія Онуфрия,[9]) Люітпранда,[10]) св. Антоніна,[11]) Матея Па-

---

[1]) Вартоломей Плятіна (1421+1481) лишив твір: Platinae historici liber de vita Christi ac pontificum omnium hactenus ducenti et viginti duo fuere. Venetiis 1479.

[2]) Nauclerus Joannes (+1510) написав „Memorabilium omnis aetatis et omnium gentium chronici commentarii“ (1516) і „Tractus de symonia“.

[3]) Balbus Hieronymus (+1535). Його поезиї вийшли в р. 1772 і 1791—2 п. з. Hieronymi Balbi Veneti Gurcensis (був епіскопом в Ґурк в Каринтиї) olim episcopi opera poëtica, oratoria, ac politico-moralia. Автор нашої рукописи покликує ся на його статию: »De coronatione“ (Bononia 1530), яка найшла ся на індексї заборонених книжок задля виводів про становиско найвисших сьвітских властий до духовної. Крім сеї статиї писав він їх значно більше.

[4]) Paulus Diaconus, син Варнефріда (720+797) написав „Historia Longobardorum“ I. вид. 1514 в Парижи, а опісля передрук в „Monumenta Germ. histor. Scriptorum“.

[5]) Baronius Caesar, кардинал (1538+30. VI. 1607 р.) написав „Martyrologium Romanum restitutum, Gregorii XIII iussu editum cum notis Caes. Baronii“ I. вид. в Римі 1586. і „Annales ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198“ I. том вийшов 1588 р. Продовжували сей твір його наслїдники.

[6]) Bellarmin Franc. Romulus Robertus, єзуїт (1542+1621 дня 17. IX.) написав знамениту апольоґію католїцизму „Disputationes de controversiis fidei Christianae“ (1581—1592). Вийшло її чимало видань.

[7]) Sigebertus Gemblacensis (1030+1112) лишив хроніку від р. 381—1111, як продовжене твору св. Єроніма (віддруков. в „Monum. Germ. hist. scriptorum“ VI. стр. 300—374.

[8]) Joannes Trithemius, опат Бенедиктинів, історик (1462+1516) писав богато аскетичних творів (прим. вид. в 1604 в Моґунциї: „De vanitate et miseriis humanae vitae“), научно-духовних, природничих, лїчничих і т. п.

[9]) Panvivius Onuphrius, монах Августинів, археольоґ та історик, в р. 1554 професор богословія у Фльоренциї, опісля бібліотекар ватиканської бібліотеки, ур. 1529 в Веронї + в Палєрмо 1568 в 39 роцї житя. Автор нашої рукописи покликує ся на його твір п. з. „Platina de vitis Pontificum restitutus cum LX ad eas annotationibus et additione Pontificum a Sixto IV. usque ad Pium IV. (1562). Богато його творів вийшло протягом 16 в. Крім сего лишив він чимало невикінчених праць, які використав в части кардинал Маі в „Specilegium Romanum“ Romae 1842. Томи VIII і IX.

[10]) Luitprand, епіскоп Кремони (922+972). Писав: „Antapodosis“, де описав події в Нїмеччинї, Грециї, Італії; „De rebus gestis Ottonis Magni imperatoris“; De legatione Constantipolitana (дотепна сатира на грецький двір). Найлїпше видане його творів зладив Перц (Pertz) в „Monumenta Germaniae historica‘ Т. III.

[11]) Antoninus Sanctus, архиеп. Фльоренциї в лїтах 1446—59, родив ся у Фльоренциї 1389+1459. Автор нашої рукописи покликує ся на його: „Chronicon“ (середних віків), що містить ся в трех томах (видав єзуїт Петро Матурус в Ліонї 1586 р.) і на „Summa theologica“ (теольоґія моральна видана в лїтах 1477—80). Дуже добре видане зладив Петро Баллєріні в Веронї 1740 р.

різия,[1] Мартина Поляка, [2]Вінкентия Белльовака,[3] Костера Франца,[4] Слейдана Івана,[5] Марияна Скота,[6] Баптиста Івана Мантуана,[7])

---

[1]) Mathaeus Parisius, англійський історик 13 віку, уродж. около 1200 р. +1259. Лишив „Historia major“ (добре видане вийшло в Льондоні 1872—83 в семи томах).

[2]) Martinus Polonus (званий також Scotus, Carsulanus, Cartulanus, Bohemus, Streptus, Marcin Strempa), ур. в Опаві на Шлезку, домініканин, сповідник папів, знаменитий проповідник, висьвячений на архиеп. в Гнїзнї дня 21. мая 1278 р. умер тогож року в дорозї до своєї столицї, написав хроніку папів, яку видано з хронікою Марияна Скота в Базилеї 1559 р. п. з. Mariani Scoti Chronicon. Adjecimus Martini Poloni, archiep. Consentini (місто Gnesnensis) eiusdem argumenti historiam. Пяте видане сего твору Мартина Поляка з пропущенем казки про Іванну-папіссу вийшло в Кольонїї 1616 р. Його перекладено на мову чеську, французьку, італїйську та німецьку. Крім сего писав він ще иньші твори та лишив багато рукописий.

[3]) Vincentius Bellovacensis (Belvacensis, Belluacensis), учений домінїканин 13 віку, побіч Альберта Великого і Томи з Аквіну, один з найбільше трудящих мужів написав „Speculum maius“ (кольосальну енцикльопедию). Иньші його працї педагогічні і богословські видав Іван Амербах 1481 р. Крім сего лишив він багато рукописий.

[4]) Costerus Franc., єзуіт (1531+1619 в 88 роцї житя а в 67 яко монах-єзуіт), знаменитий полєміст, що мав великий вплив на католиків, яких піддержував і навертав з протестантизму. Автор нашої рукописи покликує ся на його „Enchiridion controversiarum“ (Кольонїя 1585 р.). Твір сей явив ся в кількох виданях і в перекладах на ріжні мови. Його поборювали сильно протестанти, яким Костер відповідав чим раз то новими справленими і розширеними виданями. Крім сего видав він кілька аскетичних творів, кілька томів проповідий і богато дрібних писань.

[5]) Sleidanus Joanes (власт. імя Ioann. Philippi) р. 1506, або 1508 в місцевости Schleiden +1556. Є се історик протестантизму. Написав: „Commentaria de statu religionis et reipublicae Carolo V. Caesare“ (Штрасбург 1555). Доси вийшло 80 видань сего твору, який між протестантами має велику популярність.

[6]) Marianus Scotus, р. в Ірляндиї 1083 р. +1083 був монахом-затворником. Він написав хроніку. Перша книжка обіймає старинну історию, друга житє Христа і апостолів, трета християнську історию по рік 1082. Першу часть видано в Базилеї 1559, зміст другої і цїлу трету книжку передруковано в Monumenta Germ. Script. V. також Migne Patrologia lat. CXLVII.

[7]) Baptista Joannes Mantuanus, також Spagnoli, або Spagnolus званий, тому що його родина походила з Іспанії, родив ся 1448 в Мантуї. Він був кармелїтом, професором і пріором монастиря. Умер після 1513 р. Був се ново-латинський поет. Як розумів він звaнє поета, се виявив в гарній поезиї п. з. „De praesidentia oratoris et poëtae“ а також в „Carmen contra poëtas, impudice loquentes“. В „Apologeticon“ дав він відправу тим людям, що робили йому заміти з причини його поетичної творчости. З поміж його поезий найкрасші три книжки: „De calamitate temporum“. Другим важним твором є сім книжок „Parthenice“. Є се епічна поема, в якій автор описав житє Пресьвятої Діви та иньших сьвятих дів. В „Parthenice“ дав автор дуже гарні артистичні, високо драматичні і сильними красками начеркнені житєписи. Крім численних поезий писав він прозою „Isagoge ad patientiam“ і „Libellus de vita beata“. Перше видане його творів зладив в Парижи Ascensius 1513 р. в трех томах. Повне видане в 4 томах явило ся в Антверпії 1576 р.

Генрика Агріпу Корнелія,[1]) Лаврентия Валля,[2]) Теодорика з Нієму[3]) Григория Валентияна,[4]) Кассандра Ґеорґія[5]) Торзелліна Горация,[6]) Андраза,[7]) знаменитого каноніста католицької церкви

---

[1]) Agrippa Henricus Cornelius р. 1487 в Кольонії †1535 в Ґренобле. Був се фільозоф з кабалістичним напрямом і хоть належав до католицької церкви, сприяв Лютрови і писав против католіцизму. Автор нашої рукописи покликує ся на його „De vanitate et certudine scientiarum". Його твори вийшли в Ліоні 1550 і 1600 р., а в німецькім перекладі в Штутґарті 1856 р.

[2]) Laurentius Valla, гуманіст, р. 1406 або 1407 р. в Римі а умер в Лятерані на становиску каноніка. Він написав „De voluptate ac vero bono", де вияснював погляди стоїків, епікурейців та християн про найвисше добро, лишив також статию п. з. „De elegantiis linguae latinae", дальше дуже важний твір, посередний між лексіконом і граматикою „Dialecticarum disputationum l. LIII", „De libero arbitrio", переклав, на приказ папи, Тукідеда. В р. 1440 написав він „De falso credita et ementita Constantini donatione declamatio". В сїм творі, на який покликував ся також автор нашої лїтописи, нападав Валля на папів, приписував їх сьвітській власти цїле нещастє Італії, називав папів тиранами, злодїями та розбишаками. Против сего твору видав Steuchus: „Contra Laurentium Vallam De Falsa Donatione Constantini LLII". Lugduni 1548. Його „Opera" вийшли в друку в Базилеї 1540 р., деякі окремо раньше. В р 1869 видав Vahlen в „Sitzungs-berichte der Wiener Akademie philos. hist. LXI—LXII нові твори: „Laurentii Vallae Opuscula tria".

[3]) Theodoricus à Niem (Дітріх з Нієму) історик, род. ся в половині XIV в. †22. марта 1418 р., на становиску каноніка. Він описав велику схизму між папами: 1) „Nemus unionis" (6 частий) 2) „De schismate" libri III, 3) De vita et factis Johannis XIII, а крім сего „Privilegia et iura imperii circa investituras episc. et abbat." Деякі його твори остались в рукописи.

[4]) Gregorius Valentinianus, визначний доґматист і полеміст. Родив ся в р. 1551, вступив в р. 1565 до ордену єзуїтів, став професором в римській колеґії, умер 25. V. 1603 р. Папа Климент VIII. звав його „doctor doctorum". Він належав до ряду найзнаменитших богословів, що бороли ся против реформациї. Він написав: „Commentariorum Theologicorum tomi IV.", в яких вияснив на основі творів св. Томи з Аквіну цїлу теольоґію. Перше виданє явило ся в Інґольштаті в лїтах 1491—7, почім вийшло множество видань. Він видрукував також полемічні твори против антитринітариїв „Analysis fidei Catholicae" (1585) і „De Trinitate" (1586). В роках 1587—91 боронив він церковну науку про Евхаристию. Всїх його твор'в начислюють 42.

[5]) Cassander Georgius (р. 1513†1566) написав: „Consultatio de articulis Religionis inter Catholicos et Protestantes controversiis". Сим твором користував ся автор нашої рукописи. Більше його творів, в числї 18, враз з „Consultatio" видруковано між иньшим 1616 в Парижи п. з. „Opera omnia".

[6]) Torsellini (Turselinus) Horatio, єзуїт, р. 1544†1599. Найважнїйшим його твором є істория сьвятого дому в Льорето: „Lauretanae historiae libri quinque" Romae 1597.

[7]) Andrada, Didicus, або Diego Payva, славний португальський богослов 16. віку, родив ся дня 26 VII. 1528 р. Він був професором теольоґії. Король Себастиян вислав його задля учености на тридентський собор. Против Chemnitza „Theologiae Jesuitarum praecipua capita" видав він Orthodoxarum explicationum libri X. (Венеция 1564 і 1594, Кольонїя 1564 і 1570). На сей твір покликує ся автор нашої

Ґрациява[1]) та иньших. З польских письменників покликує ся автор нашої рукописи окрім Бельского на твори Вуйка і Пекарського.

Рукопись, яку друкуємо, є одним новим доказом, як сильно стояло наше полемічне письменство кінця 16 і поч. 17 віку під впливом протестантизму.

На закінчене додамо, що картки рукописи (велич. 4⁰) йдуть в сім порядку: 1, дальше 8—34, почім вставлені дві порожні картки, а після них вправлені картки 2—7. На кінци рукописи маємо знов три порожні картки.

У Львові 1906 р.

Др. Кирило Студинський.

рукописи. Chemnitz відповів на него твором „Examen Concilii Tridentini", против якого видав Андрада свою знамениту працю „Defensio Trid. fidei cath. libri V." (вид. 1578, 1580, 1595), яка однак кінчить ся описом пятого засїданя, бо смерть (+ 1. XII. 1575) спинила його в дальшій роботї.

[1]) Gratianus Італїянець, був монахом камедулом в Больонїї. Він видвигнув канон. право до становиска окремої науки. В р. 1139 написав він начерк канон. права, позбиравши канони (canones) з ріжних збірників в одну, систематичну цїлість, вяжучи їх короткими виводами, званими dicta Gratiani. Заголовок цїлого твору є „Concordantia discordantium canonum", бо автор мав на цїли погодити з собою суперечности канонічних постанов. Пізнійше названо його твір „Decretum". Він умер 1160 р. Його ученик Павкапалея додав нових 106 канонів (paleae). Після тридентського собору скликано на приказ папи Пія IV. окрему комісию (correctores Romani), яка усунула канони, що противили ся постановам собору. Так повстало офіцияльне виданє, зване editio Romana. Найновійше, критичне виданє зладив Фрідберґ п. з. „Corpus iuris canonici" (Липск 1879).

ПАМЯТКИ
ПОЛЄМІЧНОГО ПИСЬМЕНСТВА.

Венедикт Гербест.

Wypisanie drogi (1566).

Wielmożnemu Panu, P. Stanisławowi Herborthowi, Kasztellanowi Lwowskiemu, y Zupnikowi Ruskiemu, Xiądz Benedikt Herbest Laski y Pokoiu od Pana Boga żąda.

SWięty Paweł, Apostoł Pana CHristusow, M. Panie Lwowski, napisał tak do Korinthow: [1]) Błogosławiony Bog y Oćiec PAna naszego Jesu Christa, Oćiec Miłosierdzia, y Bog każdego Poćieszenia: ktory nas ćieszy, w każdym smętku naszym. Tych słow Apostolskich y ia słusznie teraz vżywać mogę; gdy tę drogę, którąm tego roku do patriey czynił, dał nam Pan Bog fortunnie obiechać. Abo-(об.)-wiem mamy za co Panu Bogu dziękować, iako Oycu miłosiernemu, y w smętkach naszych dźisieyszych nas ćieszącemu: kthory na tey drodze, nie mało nam pokazać raczył; zkąd ia do thego cżasu, y z moim miłym towarzyszem M. Andrzeiem, osobliwie sie cieszę, co też krotko chcę wypisać, dla tych osobliwych dwu przyczżyn: [2]) aby ten, od ktorego wszelkie Poćiechy wychodzą, od nas był błogosławion; a Katholicy naszy mieli też ztąd nieiakie poćieszenie, bo nie wszyscy o tym, co thu przypomnię, wiedzą: a wiedzieć niezawadźi. Jestći zkąd bogoboynym Chrzescijanom smęćić sie, v nas, gdy na rostargnienie iedney Wiary Kosciola iednego patrząc, z Rzeczy pospol. Koronney nic też poćiesznego nie odnoszą; wszakże nie opuszcża nigdy P. Bog swoich, aby im też cżego, zkądby słuszne poćieszenia wzięli, niemiał okazować. Te nasze Poćiechy, niektore są Osobliwe, a niektore Pospolite: ia te napilniey, vmyslilem thu

[1]) На боцї: 2. Cor. 1. [2]) Przycżyny thego Pisania.

wypisać, im nakrocey będę vmiał: ktore mogą iaki pożytek vczynić. (2 к.) Przyiechałem naprzod do Kalisza[1]) w pierwszą Sobotę po Wielkiey Nocy: zastałem towarzysza mego, z kthorym na drogę miałem wyiechać, nieprawie zdrowego: (bo y na pierwszym noclegu, Febrę miał nie małą), ale Pan Bog miłosierny, Oćiec każdego Poćieszenia, raczył nas tym zaraz obdarzyć; iż ona zła (iako nasza Ruś mowi) Ciotka w źiemię wnet przepadła: y przyiechalismy do Krakowa,[2]) za łaską Bożą, w dobrym zdrowiu. Z tamtąd odnieslismy ten List,[3]) ktoregom ia przepis zostawił w Ruśi, na niektorych mieyscach: z kthorego acż niemały smętek; wszakże też y poćiechę niemałą może wźiąć prawy Chrzescijanin. Mądrze tego Listu dostano: co w sobie zamyka; iako mi P. Bog mił, prawdźiwie oznaymię. Pisany iest do nieiakiego Simona v Nowowiernikow przy KRakowie Ministra, o sprawach y o Wierze nowey Ministrow Litewskich. Ci (powieda ten; ktory pisał) Wilneńscy Ministrowie, Wędrogouius, Coscinius, Kurnicianus, Kuterlanus, więcey iuż niż przez (об.) trzy lata trzymaią z Arriany y z Nowokrzczeńcy: prawdziwą naukę o S. Troycy, każą: niezgodne swe y fałszywe Konfessiae wydaiąc, ine potępiaią: pamiątkę Christusa Zbawićiela chcąc zniszczżić, osobliwe Swięta (iako Narodzenia iego, Zmartwychwstania, Swiątki, wespołek z inymi) wymietuią: żadnego Artikułu Wiary Chrzescijańskiey, gdy tego cżas iest, niewykładaią: imiona pewnych Cżasow, Swiąt y Dni, wygładzić chcą: na swym tu Konciliabulum, Krzest małych dziatek kuśili się wyrzućić: Wiecżerzą Pańską y nieucżciwie, y bardzo rzadko, iakoby rzecż niepotrzebną, cżynią: miasto Kazania, obycżaiem Nowokrzcżeńcow, prorokuią: to iest, swoie Sny i Widzenia; to iest, straszliwe Bluźnierstwa, powiedaią: wiele Zon mianie, dobra naszego społeczność, wzgardę Vrzędu, Sądow, y każdego Stanu, wnoszą: do zniszczżenia Krztu dziatek małych rzecż toczżąc, na 16 Niedziel y daley, Krzest odwłacżaią; a Rodzicow y Kmotrow nie przypuszcżaią: gotowanie ku Wie-(3 к.)-cżerzy Pańskiey, za niepożyteczżną rzecż, y prawie za śmiech, v siebie maią: Poddani Panom y Urzędowi pisząc, tytułu Braterskiego vżywaią: do zrownania Stanow, y do wzgardy Vrzędu, wszystkę rzecż wiodą: przy Wiecżerzy, na iednym mieyscu Pan z Chłopem siedzą: ludzie prośći a nieucżeni, rzecży Swięte sprawuią; według swey mysli Dekreta cżynią; y na przeciw Vrzędowi wiele sie ważą. Tu w Wilnie gadano o tym; Maiąli być przypuszcżani do Wiecżerzy Pańskiey, kthorzy Niewolniki swe wolnymi niecżynią? W Kosciele niemasz nic; tylko stoł szynkowny, w pośrzod Koscioła: o Groby niedbaią:

---

[1]) на боцї: Kalisz. [2]) на боцї: Krakow. [3]) List o sektach Litewskich.

z Małżeństwa, z Pogrzebow, z wszystkich rzeczy Swiętych, wielkie idą zgorszenia y wzgarda Religiey. Mnie (powieda) nad wolą nieboszczyka Pana Radźiwiła, nigdy ani do Rady ani do Kazania nieprzypuscili: y iesli tu będą ći dłużey rządźić, nietylko Błędow będzie pełno; ale też trzeba sie bać nakoniec Sediciey. Atoż masz W. M. Miłosciwy Panie Lwowski, pewne No-(об.)-winy Litewskie: z ktorych Katholicy y smęcą sie; y ćieszą. smęcą, dlatego; iż Braćia naszy, ktorzy z nas wyszli, z nami trwać niechcą; a za tymi Sektami swymi, Gniew Boży do Polski y do Litwy wnoszą: a weselą się przeto; iż przy tey Wieży Babilońskiey,[1]) ktorą Luter Apostala budować począł, Pan Bog tych Nowowiernikow ięzykami miesza. Jasnyć to znak iest Wieże Babelskiey: „Fałsz sie z sobą niezgadza, y zawżdy sie mieni; nie thak Prawda. Wicher iest Szatan; nieodmienny Pan Bog: on iest oycem Klamstwa; a ten istą Prawdą. Począł iuż Pan Bog karać [2]) Litwę Moskwićinem: co tham teraz za nędza; w Wierszach swych opłakuie X. Suffragan Wileński, miedzy inych nie mało, tymi słowy:

Scilicet huc redijt dictum memorabile Vatis:
Sic iam non nobis, terra quod êdit, erit;
Sic nos non nobis, quod cumulamus, erit etc.
Summa mali species! ego porto pondus et aestus;
Alter praeripiet parta labore meo.

Panie Boże, bądź y z nami, bo nie lepsze są nowiny Polskie z strony nowey (4 к.) Wiary; niźli te Litewskie. Z Krakowa wyiechawszy, y przy pamiątce Męczennika Polskiego S. Stanisława, Panu Bogu posłużywszy (cosmy też nieomieszkali czynic y w Częstochowie,[3]) na Gorze Swiętey), fortunnie z łaski Bożey przyiechalismy do Brzozowa,[4]) do X. Biskupa Przemyskiego, Brata W. M. rodzonego. Tam przez trzy dni mieszkaiąc, vczylismy sie Kapłańskiego żyćia, nie tylko z słow; ale też z przykładu Biskupa dobrego. Panie BOże, racz nam thakie dawać Pasterze. Dziwna rzecz; prawie vmartwił w sobie wszystkie swe affekty![5]) Piszą to o Sokratesie; iż go nigdy nic nieobruszyło, ani szczęscie, ani przećiwność: we dwu też naszych Biskupach, w drugim X. Hosiuśie Kardinale, przypatrzywałem sie y ia temu; co to iest I d e m V u l t u s e a d e m q u e F r o n s. Miał na then czas X. Biskup Sciatikę, iakoby iey nie miał: wszystko v niego za iedno było. Nazaiutrz po nas, wyiechał on na Siem Lubelski, a mysmy do Przemysla [6]) przyiechali, na dzień wielebnego S. Stanisława. Tam (об.) zastalismy onego dobrze

---

[1]) На боцї: Wieża Babel. [2]) Kaźń Boża. [3]) Częstochow. [4]) Brzozow. [5]) Affekty vmartwić. [6]) PRZEmysl.

vczonego y slachetnego Czlowieka, ktory y Pisaniem y Przykładem swoim, wiele ludźi do Kosciola Powszechnego za sobą wiodł. Dorozumie sie każdy, o kim mowię; znali dobrze y obcy ludzie Stanisława Orzechowskiego, Philosopha Wymowcę y Theologa wielkiego, z niemałym żalem naszym, teraz niedawno zmarłego. A czego iemu niedostawało; gdyby chćiał był niedbać o Rzymski Kosciol? według głupiego świata; wszystko miałby był lepiey, do nas niemysląc: ale on mądrze wolał wszytkimi pożytki wzgardźić, dla iedney swey Dusze.[1]) Y ktożby mu kazał bronić Papieża Rzymskiego; przećiw kthoremu przed tym y pisał y czynił; gdyby był zbawienia Dusze swey nie miłował? V ludźi vczonych, a na świećie zawołanych, to iest naćięższa; ganić, co przed tym chwalił, y Piorem tego poprawić. A coż ztąd onemu przybyło; iż tho był vczynił? vtraćił łaskę wszystkich Nowowiernikow: zginęły mu Pensiae: sstał sie vboższym; niźli był przed tym. Według tedy Swiata, le-(**5 к.**)-piey było trzymać z onymi (a zwłaszcza, że też o żonę, kthorą był poiął, miał wielkie trudnosci; ani mogł, choćiay za Papieżem pisał, Papieskiey otrzymać Dispensaciey), ale według Pana Boga, lepiey tak vczynił, iż do Kosciola Powszechnego, z kthorego był niemądrze na czas wyszedł, mądrze w czas sie nawróćił. Abowiem y siebie samego Duszę pozyskał; y wiele inych zacnych Slacheckich domow, w Owczarni Piotrowey trzymał, a ku niey zgromadzał: wielką za tho iż będzie miał odpłatę, mamy o tym Nadzieię dobrą. Zaiste z tego iednego zawołaney nauki Człowieka, mogłby sie każdy kaiać: gdyby chćiał pilno weźrzeć w Prawdę, złożywszy affekty, a odłożywszy na stronę persony. Teżći on niechwalił złych w Kosciele Obyczaiów: Prawdy samey przestrzegał y bronił; y tę, w Pisaniu swoim, wszystkim iasnie mowił. O wielka Dobroći y Opatrznosci Boska;[2]) gdyby ią ludzie chćieli baczyć! Dał Pan Bog podporę w Grzech vpadłym ludziom, vpadek niegdy Dawidow;[3]) ktorego on, (**об.**) Krolem y Prorokiem będąc, w Psalmiech swych pisać nie wstydźił sie: S. Paweł też,[4]) Pana Christusow Apostoł, swoie Bluźnierstwa y Przesladowanie Kosciola Pańskiego, w Pismie swym wspomina: thakże y naszym Polakom miłym Pan Bog dał znaczny przykład Stanisława Orzechowskiego; ktory też przed wszystkim światem Grzech swoy w swoich Xięgach obwoływa: PAnie Boże tylko day, aby ći, ktorym tego iest potrzeba, słyszeć to y widzieć chcieli.

Gdyby to oni czynili, a czynić vmieli y chćieli, co P. Bog dał był Orzechowskiemu: naleźliby Prawdę. do starych Doktorow[5]) trzeba sie vdać temu, ktho zbłądźić niechce; nad S. Hieronymem y on siedział

---

[1]) На боцї: Miłosć Dusznego Zbawienia. [2]) Opatrznosc Boża! [3]) Ps. 50 etc. [4]) I. Tim. 1, I. Cor. 15 et caet. [5]) Czytanie Doktorow S.

w ten cżas, gdysmy do Przemysla przyiechali. A ktoresz Xięgi cżytał, w on czas? te; w ktorych tak iest napisano: [1]) „Scripturae intelligentiam absque Dei Gratia et Doctrina Maiorum, sibi imperitissimi vel maxime vendicant". W dzień S. Stanisława przyiechalismy do patriey moiey: [2]) dał mi Pan Bog, iako Oćiec Miłosierdzia, Ro-(**6 к.**)-dźice moie miłe zdrowo oglądać: zastalismy tak prawie wszystko; iakosmy sobie od Pana Boga życżyli. Jechałem ia potym do Soli, a z Soli do Sambora, y z towarzyszem moim przyiechałem do Lwowa,[3]) we Wtorek przed Bożym Wstąpieniem. Thu acżkolwiek wielce bylismy poćieszeni, z niemało rzecży: wszakże to nawiętsza była, Jednośc Wiary Swiętego Kosciola Powszechnego w onym sławnym Miescie. Osobna łaska BOZA ieszcże iest nad Lwowem; tak, iako też nad Przemyslem: iednym sercem, iednymi vsty, iednego Pana Boga wszyscy po staremu chwalą. Takći tam bywa: [4]) gdzie „thoż wierzy Pan, co Sługa; toż Starostowie, co Mieszcżanie; toż Vrzędnicy, co Poddani". Poćieszna to była, w iednym bacżnym Mieszcżaninie LWowskim, discipule niegdy w Witembergu Philippowym: ktoregom ia był odiechał, przed ośmią lat, wielkim Luteranem; tegosmy naleźli, z niemałym podźiwieniem naszym, wielce bogoboynym Katholikiem. Takową nam theż dawano (**об.**) sprawę w Krakowie, o niektorych Mieszcżanach: ći, za łaską Bożą, do nas chutliwie przystaią; ktorzy, w nowych Zborzech, zdali sie być naprzednieyszy. A ktoby niemogł bacżyć; co tho iest za Ewangelia, prawie każdy rok odmienna? małegoć tu trzeba wzroku: gdyby tylko chćieli przeźrzeć. Ale więtsza tho poćiecha; kthorą teraz przypomnię.

Gdym Kazanie cżynił we Lwowie, (acż wolałbym był inych słuchać) w dzień Bożego Wstąpienia; Znaki prawego Koscioła Pańskiego sama podawała nam Ewangelia: [5]) (bo ten ma Apostoły, porządnie wysłane: po wszem świećie, każdego narodu ma Wierne: Pan w nim z swymi Robotniki robi: y Naukę Znakami vtwierdza) y przetosz vcżyniłem był krotką zmiankę Ormian y Ruśi; aby chćieli znać Kosciol Apostolski, pod Pasterzem iednym Piotrem. Krotko mowiąc, dowiedzielismy sie tego pewnie, iż Ormianie [6]) są z nami iedney Wiary, iako to każdy może z tych znakow poznać. Abowiem Legata niedawno Papieskiego, Kardinała Kom- (**7 к.**) -mendona, człowieka osobliwie mądrego y vcżonego, y (cżegom ia doznał w Poznaniu) bogoboynego, z wielką wdzięcżnością y vcżćiwoscią (gdy we Lwowie był) Ormianie przyięli: X. Arcybiskupa Lwowskiego nad Biskupem y Kapłany swymi władzą, iawnie wyznawaią, do Kosciołow naszych radźi chodzą; y przy Mszy

---

[1]) На боцї: In. Dan. Cap. 11. [2]) Nowe Miasto. [3]) Lwow. [4]) Wiary iednosć, zkąd. [5]) Mar. 16. [6]) Ormianie.

vććiwie bywaią: v nas naostatek, gdy tego iest im potrzeba, Koscielne Sakramenta biorą. Abowiem ieden brat ich, Jurek Ormianin, we wszystkiey Ruśi naszey Kupiec dobrze znaiomy, przeszłego roku [1]) rozniemogł sie w Mosciskach, od Przemysla cżterzy mile, na Jarmarku tam będąc, w dzień Wszech Swiętych: y tam Spowiedź vcżyniwszy przed Kapłanem naszym, z rąk iego przyiął Sakrament; y po śmierći, obycżaiem Kosciola naszego, na Swiętym mieścu iest pogrzebion. Nic inego lepiey pokazać nie może, iakiey kto iest Wiary; iedno społeczne vżywanie Swiątosci Koscielnych. Przy Obiedzie też, w tenże dzień Wniebowstąpienia Pańskiego, przyszedł (об.) Ormiański Kapłan do X. Arcybiskupa: tam theż vczćiwość ich przećiwko Przełożonym Kosciola naszego, y Posłuszeństwo winne świętey Stolicy Papieskiey, bacżylismy oczyma naszymi.

To tedy y wiedząc y widząc, szlismy z ochotą do ich Kosciola: słuchalismy w Sobotę, ich Liturgiey; to iest Mszey: z rozmow społecżnych, kthoresmy z ich Kapłany mieli, nic inego niemoglismy rozumieć, iedno iż, pod roznym Obrzędem Koscielnym zwierzchnim, iedney są Wiary z nami. Dali nam też pewną sprawę, zkąd oni swe Kapłaństwo porządnie biorą: maią Patriarchę w Armeniey; ktory im Biskupy święći, y daie: a Patriarcha wźiął moc od Papierza z Rzymu. Napierwszy ich Patriarcha, y prawie Apostoł Ormiański, był nieiaki S. Grzegorz: temu (iako oni powiedaią) dał moc Sylwester Papież, Swięćić y stanowić w Ormiańskiey źiemi Biskupy: y potwierdzaią to świadectwem Nicephora, Historyka Graeckiego, bo tak ten o tym pisze, miedzy inymi słowy: [2]) Swięty Grzegorz on, (8 к.) ktory wielkie Cuda cżynił, wiele ćierpiąc dla Pana Christusa od Teridatesa (Dertadiusem zowią Ormianie tego Krola swego; iesli dobrze pomnię) nakoniec przez 14 lat był zamknion w dole błotnym y ćiemnym: dla czego gdy Pan Bog Teridatesa, ze wszytkim Domem iego y z Pany, ćieszko karał: (bo ludzie obracali sie w Wieprze; y sami siebie żarli) z onego dołu wyćiągniony S. Grzegorz, tym iednym Znakiem na wiarę ich nawroćił, Koscioły im zbudował, Msze miewał; [sacra arcani et mystici Sacrificii celebrauit] y nowymi Cudy z tamtąd Diabły wypędził. Powiedaią też niektorzy; (thak tenże Niceph. pisze) iż ten Grzegorz, wespołek z Teridatesem, do Cesarza Konstantynusa przyiechał, z czego sie barzo vweselił Cesarz; y Grzegorza onego, vcżyniwszy go wszystkiey oney źiemie Biskupem, tam do Armeniey posłał. Z tych słow y z inych Nicephorowych, vtwierdza sie ta powieść Kapłanow Ormiańskich, iako Patriarcha ich ma moc y władzą od Sylwestra Papieża, (then (об.) okrzćił Cesarza Konstantinusa; według y Ormiańskiego wyznania) pred Xij set lat daną. A cho-

---

[1]) На боцї: Roku 1565. [2]) Li. 8. Capit. 35.

ćiay że na cżas mogli byli niektorzy Ormianie odstąpić od posłuszeństwa Stolice Apostolskiey: na Koncilium zasię Florentskim, ktore było przed 120 lat, posłuszeństwo przyięli. Y powiedał nam to zapewne Xiądz Simon, Kapłan v nich we Lwowie cżelnieyszy: iż gdy był z swym Biskupem, (ktory tam v nich we Lwowie leży) nie barzo dawno w Rzymie; tham, w iednym ich na to vcżynionym Kosciołku, swoim Ormiańskim Obrzędem Biskup on Mszą sprawował. Niezmyslam nic: thak sie działo: są żywi Swiadkowie: Xiądz then Simon osobliwie, dawał nam o tych rzecżach sprawę: a Liturgią miał przy nas, z vcżćiwością wielką y z nabożeństwem, Xiądz drugi (bo ich iest cżterzey podobno, we Lwowie) Michał. Y kthorysz Katholik nie miałby mieć ztąd poćiechy, gdy ze wszą Wiary swey Powszechney, przećiw tym nowym nowey Ewangeliey ludziom, vtwierdzenie baczy? Iż pod iedną Wia-(9 к.)-rą rozmaite są Obrzędy [1]) spraw Koscielnych; iedność Wiary tho potwierdza. Abowiem nie mogą tego rzec, bez wstydu wielkiego, naszy Przećiwnicy; aby Papieżowie Mszę sobie zmyslili; a przy Mszy, pamiątkę Swiętych, Vmarłych y Zywych: gdyż taż Msza (acż sposobem inym zwierzchnim) iest v Ormian, v Graekow, v Rusi, v Moskwy etc. Y ta v nas rozność Zakonow, rozność spraw zwierzchnich w Dioecesiach, iednosci Wiary nie każą; ale twierdzą: osobliwa to iest sprawa Boża: tak chce mieć Pan Christus [2]) swą Oblubienicę, w bryżowaniu rozmaitym. Ormiańskiey Mszey Ceremoniae barzo ku naszym przychodzą w Chlebie przasnym y okrągłym, iako v nas, poświącaią: Ciało Pańskie y Krew podnaszaią: dla niemocnych, tylko zmacżane we Krwi, Hostiae chowaią; y takie też pospolstwu rozdawaią, sami Kapłani tylko z kielicha przy Ołtarzu piiąc: w Vbierze naszemu podobnym, v Ołtarza służą: Ciborium także, iako y my, Ołtarze, Obrazy, z wielkim w Kosciele ochędostwem (об.) maią. Kapłani są żonaći, ale żonę poymuią, przed Kapłaństwem; (nie tak; iako Luter z swoimi) a poymuią Pannę: y nad thę, iesliby vmarła, inszey (chcąli być Kapłany) nigdy mieć nie mogą. Do Ołtarza gdy iść maią; winną Cżystość przez kilka dni chowaią, nie tak; iako ći nowey Ewangeliey Mułowie. Wielkie zaiste iest vtwierdzenie Wiary Kosciola Rzymskiego, z spraw Ormiańskich: dał ie nam Pan Bog do naszey Ruśi dla wielkiego zaiste pożytku Kosciola swego. Abowiem y Xiąg niemało maią tych; ktorym ći Nowowiernicy, gdy ich my Prawdą spieramy, wierzyć niechcą: maią Xięgi S. Dionysiusa,[3]) zwolennika Apostoła S. Pawła; ktory opisał sprawy Kosciola Apostolskiego, Mszą, Modlitwy za Vmarłe, y wiele inych rzecży świętych: y zwolennika

[1]) На боцї: Obrzędow kościelnych rozność. [2]) Psal. 44. [3]) Dionys.

S. Piotra, Papieża Rzymskiego, Clemensa,[1]) ktory także wypisał wiele świętych Vstaw Apostolskich, ktore my trzymamy, a Luter imi gardźić począł, maią też Pismo: Liturgią [2]) naostatek y Mszą S. Jakuba, z Ba-(**10 к.**)-siliusza, y S. Chrysostoma, w ktorych y Ofiara iest Ciała Pańskiego y Przyczyna Swiętych, y Modlitwy za Vmarłe, nie tylko Ormianie maią; ale theż y nasza Ruś, ludzie Graeckiey Wiary. Iest drukowana Msza Ormiańska; ktorą niegdy wydał X. Andrzey Lubelczyk, Kanonik y Kaznodzieia Lwowski: sprawę Krztu świętego, y Błogosławienie Kapłańskie rodzących Niewiast, z osobliwymi też Ceremoniami, (co przed XX lat, tenże Auctor wydał) mamy też drukowaną: dali nam na ostatek swoię Confessią, y wyznanie swey Wiary: zdroznego nic nie maią: zgadzaią sie z nami; y maią sie, y znaią, do tego. Z strony tedy Ormian, wielkąsmy wźięli we Lwowie poćiechę, ktorą w nas vtwierdźili Lwowscy Kaznodzieie. Mielismy też tam nieco poćiechy, (acż nie do końca) y z naszey Rusi,[3]) ktorzy Graeckiego Koscioła sprawę chowaią. o kthorych Wierze chcąc mieć rzecż pewnieyszą, szlismy do ich Cerkwie: y tam rozmawiaiąc o Wierze z ich Popem, kilka godzin strawili-(**об.**)-smy. Cżyta Pismo ten Baytko Ruski; ktory tam iest we Lwowie y zezwalał nam na wszystko, y na Posłuszeństwo Namiastkowi Piotra S.: tylko tę rzecż składał na Przełożone swoie, na Oyca Władikę y na Patriarchę Konstantinopolskiego. O gdyby naszy Pasterze pilno przed się tę rzecż wzięli, azaby P. Bog, za ich pilnym staraniem, racżył Ruś naszę z nami ziednocżyć. Gadałem ia y w patriey moiey, z Popem tam Ruskim, Pismo cżytaiącym: cosmy też cżynili z Xiędzem Officiałem y Kaznodzieią Przemyskim, w Klasztorze ich v S. Spassa; y Waszey M. Miłosciwy Panie Lwowski, ta rzecż iest nietayna. Maiąć oni nie mało swych opiniy, prawym Chrzescijanom nieprzystoynych: ale te wszystkie vrosły z Niewiadomosci y z Nieumieiętnosci ich, y za potwarzą tych; kthorzy niechcą ku zgodzie. mnie sie tak widzi, y X. Officiał Przemyski lepiey to bacży, iż obłędliwe ich mnimania łatwieby sie im zbiły: gdyby tylko przyść mogło do porządney z nimi rozmowy. Panie Boże day to; aby naszy (**11 к.**) Przełożeni mogli ten lud Panu Bogu pozyskać: zwłaszcża tego cżasu; ktorego oni też są ku nam przychylnieyszy. Abowiem ta Sekta nowa iuż sie też zawadza y miedzy ich Popy; ktorzy są pod Pany Nowowiernymi. a zwykł tho Pan Bog tak cżynić z Miłosierdzia swego,[4]) iż, gdy iedni od Koscioła Powszechnego odstaią, on drugich na tho mieysce wzywa. Wzgardzili byli Graekowie Papieżem: obrał sobie Pan Bog nas Polaki, Niemce, Węgry; a Graeki w Turecką

---

[1]) На боцї: Clemens. [2]) Liturgiae. [3]) Ruska Wiara. [4]) Laske P. bog przenosi.

moc dał na ostatek. także też tego naszego wieku, odstali Niemcy y Węgrzy od Wiary; y Polacy niektorzy poczęli im tego dopomagać: a Pan Bog co? obrał sobie wielki lud, w Indiey, y w inych nowych Insulach, Ziemiach, Krainach; do ktorych swą Laskę przeniosł: a Węgrow część wielką podał iuż Turkowi, Niemcom straszliwemu. Panie Boże racż to dać; aby sie y nam kiedy niedostało. Aza niewidźimy dokąd sie zaniosło? aza nasz miły dobrey pamięći Stanisław Orzechowski niewywodźił to, y prawie demonstro-(об.)-wał; iże ći Nowowiernicy, Turkowi drogę do Polski śćielą? Wzgardźili Zydowie Wiarą; Pan Bog obrał Pogany: wzgardźili Papieżem Graekowie; na to mieysce mysmy wstąpili: odstali zasię teraz Niemcy od Piotra Rzymskiego; iako w Indiey, tak też w naszey Ruśi, może Pan Bog Ruś z nami ziednoczyć. Trzeba by nam o to Pana Boga prośić, a Pasterzom y Panom o tym chodźić; iakobysmy być mogli z sobą pod iednym Pasterzem, w iedney Owczarni. Wiele może być pozwolono Graekom; gdy iedna Wiara y iedno Posłuszeństwo będzie: pozwoliło im Koncilium Floreńtskie wszystkich ich Ceremoniy; tak, iako też Ormianom: y o Liturgiey, y o żonach Kapłańskich, toż trzymaią Graekowie; com o ORmianiech niedawno powiedział: y Sakrament chowaią do roku, dla niemocnych, pod iedną tylko Osobą. Bylismy też przy Ruskiey Mszy,[1]) w Monasterzu S. Spassa: służą, według Liturgiey; ktorą S. Chrysostom y Basiliusz napisał: mam ia nadzieię o łatwiey zgodzie, (**12 к.**) za pilnym staraniem Biskupow y Panow naszych. Xiądz Biskup Przemyski, gdysmy v niego byli, powiedał nam nieco; iako w inych Krainach, Graekowie zgadzaią sie z naszymi[2]): Panie Boże day to; aby nam też tę, w naszey patriey, pamiątkę po sobie zostawił; aby my do Ruskiego, Ruś do naszego Koscioła, w iednosci Wiary y Posłuszeństwa, moglibysmy chodźić. A byłoć to w naszey Ruśi, wnet po Florentskim Koncilium: mam ia tego pewny Dowod, z Xiąg Grockich Lwowskich. Ktoby chćiał widzieć; niechay czyta in Actis, Feria 6 post festum S. Andreae, Anno 1537: tham naydzie Przywiley[3]) Krola Węgierskiego y Polskiego Władysława; y o tey Vniey Wiary Ruskiey z nami, ztamtąd weźmie pewną sprawę. Trzy rzeczy tam maią Władikowie y Popowie Ruscy, na swym Przywilegiu, Roku Bożego 1443 sobie danym: iedna; aby też, ktore naszy maią, Wolnosci Praw mieli: druga; aby przy swey Iurisdikciey zachowani byli: a trzećia; aby też Imienia swoie (об.) Koscielne, tak iako naszy, spokoynie trzymali: a to wszystko dano im dla

---

[1]) На боцї: Msza Ruska. [2]) Zgoda Graekow z Lacinniki. [3]) Przywiley Kośćiołow Ruskich.

tego; iż cżasu Eugeniusa Papieża, (ktorego tham iest zmianka) z Kosciołem Rzymskim y Powszechnym Vnią Wiary [1]) przyięli byli. Zaiste iesli Cerkwie Ruskie maią co wolnosci; za tym Przywilegiem maią: y przetoż byliby oni podobno pochopnieyszy do odnowienia they świętey Vniey, za staraniem Panow y Pasterzow naszych. Szatan rad zawżdy targa Iedność. co im on radnieyszy cżyni; tym nam potrzeba iest być cżuynieyszym, y w zbawieniu Dusz braći naszey pilnieyszym. [2]) Przez ktore Naiemniki (bo dobrzy Pasterze tego niecżynią) rozerwana iest ona święta Vnia; dali ći iuż licżbę Panu Christusowi, dla Ziednocżenia rosproszonych narodzonemu: [3]) y my, gdybysmy co z nas iest niecżynili, na to sie gotuymy: ia, co ze mnie było, z Miłości winney ku ziemkom y Braći moiey, radem też to vcżynił: iż w Pisaniu moim, niechćiałem thego zamilcżeć. Iako trudno ma ktho wnióć do Nieba, komu Piotr Pasterz nieotwo- (**13 к.**) -rzy; [4]) (a nie otwiera on wszystkim; ktorzy głosu Pańskiego przezeń niesłuchaią [5]) na inym mieyscu, dowodnie to wywodzę: [6]) teraz tylko chcę błogosławić Pana Boga; iż patrią naszę, w tych dźisieyszych smętkach racży nieiako ćieszyć: tylkoby nam potrzeba, być thego wdzięcżnym; a pilniey Panu Bogu cżystym sercem służyć. Insze recży, na drodze naszey, opuszcżam. bo tylko te wspominam; ktore ku pożytku pospolitemu należą. Nawiedzilismy też swiętą onę, v Opatowa, Lysą Gorę; [7]) gdzie iest cząstka Krzyża Pańskiego: a do Kalisza [8]) przyiechawszy w dobrym zdrowiu, z łaski Bożey, trafilismy na rozruchy Zydowskie. [9]) ktorzy acż niemałą szkodę ayw popadli; wszakże dali do thego wielką przycżynę: iż śmieli sie targnąć na Zakonnika, na Kapłana, v Fary w Kaliszu Kaznodzieie. Zaiste nazbyt wznaszaią rogi Zydowie, v nas w Polszce: a onoby mieli być tymi, ktorymi chce ich mieć sam Pan Bog: iako Błoto po vlicach; tak wzgardzeni, według Pisma Prorockiego, [10]) maią być Zydowie. a to (**об.**) wszystko z Miłosci maią cżynić Chrzescijanie: aby thak, dla cżego dani są w niewolą y w wzgardę, tym łatwiey obacżyć mogli. [11]) Vkrzyżowali oni Syna Bożego: Sługi iego pobili y pomordowali: y dźiś (oprocż iawnego przez Lichwę drapiestwa) iakimi są Chrzescijanom Przyiaćielmi; wypisał to niektory Zyd okrzcżony, Hieronymus de sancta Fide. [12]) Abowiem naukę Chrzescijańską, w swym Talmućie, gorszą cżynią niż Pogańską: Biblią zfałszowali: Ewangeliae, gdzie mogą, palą: Pana Christusa maią za nawiętszego na świećie Złocżyńcę: y w Piekle,

---

1) На боцї: Vnia Wiary Ruskiey z Rzymską. 2) Ioan. 10. 3) Ioan. 11. 4) Mat. 16. 5) Mat. 10, 21. 6) Lic. 88 etc. 7) Gora S. Krzyża. 8) Kalisz. 9) Zydowie. 10) Psal. 17. 11) Act. 2. Mat. 22. 12) Lib. 2. Capit. 5 et 6.

w naplugawszym smrodzie, mieysce iemu daią: Chrzescijanskie persony násromotnieyszymi słowy mianuią: mimo nasze Koscioły idąc; Dom ten smrodliwy, powiedaią, niechay Bog rozwali: trzy kroć przez dzień nas przeklinaią: niethylko zdradźić Chrzescijanina; ale też zabić nakoniec, (gdyby iedno mogł) za Ofiarę Bogu maią. wszytko to ten Hieronym Zyd okrzczony wypisał, przed 150 lat: podobnoć nieodmienili do tego czasu, wy- (**14 к.**) -myslnego, y bluźnierstwa pełnego, Zydowskiego Talmuthu swego. Oprocż Zaslepienia serdecżnego, y kaźni wiecżney,[1]) odiął im Pan Bog Krolestwo, Kapłana, Ofiarę; y rosproszył ie, iako lud wzgardzony, po wszystkim świećie: przetosz Panowie Chrzescijańscy, ktorzy Zydy wynoszą, a przećiw woley Bożey to cżynią, będą za to Panu Bogu odpowiedać. Azaby nielepiey o to sie starać; iako by też, w ich Bużnicach, ich błędy im pokazowano? zaiste trzebaby tego: gdybysmy woleli Dusze ich pozyskać; niźli Cżerwone złote, Pieprze y Szafrany, od nich brać. Z Miłosci tho ia mowię; nie złym vmysłem: wie Pan Bog. iako sam w sobie Grzechu miłować niechcę; tak theż w Bliźnich moich. Teżći szalonemu nie miło bywa; gdy go wiążą; ale ku rozumowi przyszedszy wdzięcżen bywa tego. y Niemocni Lekarzom pierwey niedziękuią; ażby dobrodzieystwa ich poznali.

Wiem też, co sie dźiś dzieie w Indiey, y w samym iuż (za łaską Bożą, y osobliwym staraniem prawie świętego (**об.**) Oyca Papieża dźisieyszego) w Rzymie: we Wtorek Swiąteczny przeszły, sam Papież swymi rękami okrzćił iednego znacżnego Zyda, Eliasza, w Rzymie v Zydow nawyższego Kapłana, w bogactwiech, w nauce, y w rozumie zawołanego; a z nim wespołek, trzy iego syny, y cżwartego wnęka. Ten Eliasz, teraz iuż Michał, ma pilne o inych staranie: y okrzćiło sie ich, niedługo potym, więcey niż XXX; miedzy ktorymi y żona iego była, przed tym barzo temu przećiwna. Panie Boże day to, aby to naszy Nowowiernicy pierwey obacżyć chćieli; niźli nas z nimi P. Bog nawiedźi. Moglićby iuź iasnie widzieć; iako Pan Bog swą łaskę, od iednych do drugich, zwykł przenośić: nietylko Zydowie vznawaią Pasterza Chrzescijańskiego; ale też y Krolestwa ine do Posłuszeństwa Papieskiego wracaią sie.

Po szkodzie, oni mądrzy: o gdyby Polak, przed szkodą. Tak ći bywa, za staraniem pilnym Pasterzow dobrych: takowi Pasterze z Klasztorow niegdy wychodźili. Nieogląda sie nic na swe dźi- (**15 к.**) -sieyszy Papież: osobna iest Skromność w życiu; a niewymowna Pokora: niedarmo daie mu Pan CHRistus moc y Diabelstwa wypądzania, za Błogosławieniem Papieskim. Pewną nowinę z Rzymu pisano,

---

[1]) На боцї: Ps. 68. 54. Esa. 3. etc.

ieszcże Miesiąca Lipca; iż siedmi pewnych od Diabelstwa wybawił. Tho ia, dla naszych: Panie Boże, racż nam tego Papieża Piusa, y teraż prawego Zakonnika, dlugo na świećie trzymać. etc. Amen. W Kaliszu przetrwawszy przez dzień S. Iana, (bo tak Przyiaćiele chćieli) przyiechałem do swych do POZnania,[1]) za łaską Bożą w dobrym zdrowiu. Teć są Poćiechy nasze niemałe na tey drodze: do ktorych przydałem trzy insze materie; iednę o Miłosciwym Roku; drugą, o Spowiedźi do P. Boga y Swiętych: a trzećia rzecż iest, List do Bernardina nieiakiego; ktory z Klasztora niedawno ayw wystąpił. Pamiętam, M. Panie Lwowski, com z W. M. o Spowiedzi rozmawiał; [2]) gdym był thą drogą w Soli: niechćiałem zaniedbać, tego napisać; co niewiele podobno lu-(об.) -dźi wiedzą: Miłosciwy [3]) też Rok abysmy vcżćiwie przymowali od Oyca S. Papieża; y tego nam potrzeba: a List [4]) ten Laćiński, ktory zbija zgwałtowniki Slubow Bożych, nietylko Ministry tych Nowowiernikow wymaluie; ale też prawey Wiary wyznanie, Koscioła prawego y Pasterza pokazanie, za gruntownym starych Doktorow z Pisma S. świadectwem, gruntownie wypisze. Niechcę więcey słowy bawić Waszę M: gdy W. M. to, co tu iest napisano, przecżćisz: mam tę nadzieię; iż y rzecży niepoganisz, y dar ten mały za wdzięczne przyiąć racżysz. co wszytko, iż ku W. M. mianowićie piszę; nieucżyniłem tego bez słusznych przycżyn: chcę być tego wdzięcżen; co mi W. M. thą drogą, w domu swym, łaskawie racżył pokazać. Panu Bogu W. M. pocżam, wszytkiego Domu W. M. (acż niegodny) Bogomodlca.

Dan z Tumu Kosćioła Poznańskiego, Miesiąca Listop. Roku P. 1566.

---

[1]) На боцї: Poznań. [2]) Spowiedź do S. [3]) Miłosciwe Lato. [4]) List.

Щасний Жебровский: Kąkol (1595 р.).

KĄKOL
KTORY ROZSIEWA
STEPHANEK ZIZANIA
W CERKWIACH RUSKICH
W WILNIE
PRZYTYM
Napomnienie krotkie do vniey Kośćioła
Ruskiego z Laćinskim
(орнамент)
W Wilnie,
Roku Pańskiego, 1595.

(2 стор.) Ioan. 10. v. 16.

Y będzie iedna owczarnia y ieden Pasterz.

Ioan. 17. v. 11. 18. 20. 23.

Oycze święty zachoway ie w imie twoie,
aby byli iedno iako y my. Poświęć ie w prawdzie. Zeby wszyscy iedno byli, iako ty Oycze we mnie, a ia w tobie: aby też oni w nas iedno byli. Aby byli iedno, iako y my iedno iesteśmy, ia w nich, a ty we mnie, aby byli dokonani w iedno.

Ioan: II. v. 32.

Jezus miał vmrzeć za narod, a nietylko za narod, ale aby syny Boże którzy byli rozproszeni zgromadził w iedno.

(стор. 3).

Iasnie Wielmożnemu Panu, Iego Mczi Panu Hieronimowi Chodkiewiczowi, Panu Wileńskiemu, etc. etc. etc. Panu y dobrodzieiowi memu Miłościwemu.

ONe stare a dobre wieki w przodkach swych vtraciwszy, Iasnie Wielmożny a moy Mciwy Panie, trafilismy na tak złe y nieszczesne czasy, w ktore, niemal we wszystkich rzeczach Bozkich, nic się tak dobrego, prawdziwego, gruntownego y szczerego nie znayduie, czegoby ludzie, ktorzy się imieniem Chrześciańskim nazywaią, psować, ganić y wywrocić nie vsiłowali. Aza niewiemy, przy wierze gruntowney a starożytney, iaki węzeł iest zgoda zobopolna y iedność stateczna, ktora wszystko Chrześciaństwo, nietylko w swey klubie zachowuie, ale ie szerzey gruntuie, mnoży, y wynosi: A wżdy się ludzie niektorzy tacy znayduią, ktorzy związek miłości Chrześciańskiey, y chwalebne ziednoczenie nie tylko targaią, ale rozmaite błędy w wierze sieiąc, w nienawiść y w ohidę, tych co się do zgody nachylaią, przywodzą. Miedzy takimi słusznie ma być położony ten, przeciwko ktoremu tę rzecz moię teraźnieyszą prowadzę, ktory wszelakiem sposobem o to się nawięcey stara, aby ludzie nabożeństwa Ruskiego od ziednoczenia y związki z kościołem Katholickim odwiodł: a żeby do tego łacnieyszy przystęp miał, nauki Kacerskie y wielkich błędow pełne, miedzy nimi rozsiewa. Ktorego smiałość aby nieiako pohamowana była. Tę małą Xiązkę pod imieniem W. M: swego (стор. 4) Mciwego Pana wydaię, a to stey miary, aby tym miley była czytana, im w więtszey powadze v wszystkich iest imię y zacność starożytnego domu Chodkiewiczowskiego, y własney osoby W. M. mego Mciwego Pana. Małyć to w prawdzie podarek iest, lecz ia z pokorą y vniżeniem proszę, abyś W. M. moy Mciwy Pan nie tak dar iako vmysł daruiącego vważywszy, to małe podarze z miłościwą łaską przyiąć raczył. w Wilnie 16. Septembris. Roku Pańskiego, 1595.

W. M. Pana mego Miłościwego

namnieyszy sługa
Sczesny Zebrowski.

(стор. 5).

K Ą K O L

Ktory rozsiewa Stephanek Zizania w Cerkwiach Ruskich w Wilnie.

WYdał tych czasow Stephanek Zizania Xiązkę małą, w ktorey się zamyka obiaśnienie Symbolum Niceńskiego. Godna zaiste Xiązka takiego sprawcy. Abowiem iako sprawca sam Zizania, tak y Xiązka pełna iest

Zizaniey, abo kąkolu fałszywey y bluźnierskiey nauki: a to nie w małych rzeczach, ale w przednieyszey taiemnicy wiary naszey, to iest Boga w Troycy iedynego. Tak że to w wielkim podźiwieniu v każdego być muśi, iako tak iawnemu bluźniercy stolica Kaznodźieyska zwierzona iest, od starszych Ruskiego nabożeństwa, y tego za nauczyćiela wiary maią, ktory nigdy się nie vczywszy, ale od kachlow y od prasy prosto, na kaznodźieyskie mieysce wstąpiwszy, niedowiarstwa y błędy rozmaite, od kośćioła Katholickiego iuż dawno potępione, ludźiom podaie. Acż podobno stało się to z opatrznośći Bożey, aby ta taka Xiązka na iasnią wyszła. Bo gdyby to Ruśi naszey przedtym kto **(стор. 6)** powiedał, iż takiego Kaznodźieię maią, ktory ich nie Greckiey ale Heretyckiey wiary vczy, wiaryby podobno v nich niemiał. Lecż teraz za takowym świadectwem Xiążek własnych iego każdy vwierzyć muśi. Dla tego vmyśliłem krоćiuchno te bluźnierstwa, błędy y kąkole iego z Xiążek iego wyczerpione zebrać, y przed ocży wszystkim położyć. A to nie z nienawiśći iakiey przećiwko Autorowi, ktoremu życzę (Bog lepiey wie) nawrocenia y wiecżnego zbawienia, ale z miłośći Chrześćiańskiey, boiąc sie aby tak swowolną nauką wielu dusz prostych ludźi a zwłaszcża niewinnych dźiatek, ktorym te błędy na naukę Chrześćiańską podane są ku vcżeniu, zarażonych nie było, y na wiecżne potępienie nie szło.

Pierwszy Kąkol z bluźnierstwem złącżony: Iż Pan Chrystus nie iest naszym przycżyńcą v Boga.

TAk o tym pisze Zizania w śiodmym Artykule.

Potępiamy rożnych Heretikow, ktorzy vymuiąc cżći Synowi Bożemu etc. przycżyncą go do Oyca powiadaią. Przeto my śiedzącego na prawicy Bóga Oyca wierzymy. y iedney chwały y wielmożnośći z Bogiem Oycem, a nie podleyszey wład'ey. Ani Przycżyncą, gdyż ten ktory śię do kogo przycżynia śiedźieć z nim nie może, ani rowney z nim możnośći iest. Poty Zizania.

(стор. 7) Iest to tak gruby błąd, że od początku Ewangeliey aż do tego cżasu, żaden tak głupi nie był, ktoryby go miał twierdźić. Abowiem tak iasnie przećiwna rzecż iest w pismie wyrażona, że nikt wątpić niemoże, pisze naprzod o tym Paweł ś. do żydow cap: 7. v. 25. Przetoż y zbawić na wieki nas może, przystępuiąc sam przez się do Boga, zawsze żywiąc aby się przycżyniał za nami.[1]) Przy ktorym mieyscu ś. Jan Chrizostom tak pisze: Nie rzekł (prawi) że się za nas Pan Chrystus modlił, tylko na ten cżas gdy się dla nas vniżył, ale zawżdy y kiedykolwiek nam potrzeba, nie do cżasu tylko, ale y w przyszłym żywoćie. Tenże Paweł ś. do Rzymian cap. 8. v. 34. tak o Chrystuśie pisze: Ktory iest na prawicy Bożey, ktory się też przycżynia za nami.

---

[1]) На боці: Pan Chrystus się za nami przycżynia.

Na ktore słowa Chrizostom S. tak mowi. Y w zacnośći swoiey starać się o nas nie przestał, ale przyczynia się za nami. Toż mowi Homil: 24 in Matthaeum A Jan ś. w pierwszym liśćie cap: 2. v. 1. tak pisze: Iesliby kto zgrzeszył przyczyńcę mamy v Oyca, Iezusa Chrystusa. Coż nad te świadectwa pisma ś: iasnieyszego być może? a zatym co za głupstwo być może temu rowne, odeymować vrząd przyczyńcy Panu Chrystusowi w niebie kroluiącemu. Głu- **(стор. 8)** -pia tedy iest ona racya,[1]) ktorą na podparćie błędu swego przynośi Zizania, że ten ktory się do kogo przyczynia rownym mu w możnośći nie iest. Abowiem kiedy P. Chrystus na źiemi będąc modlił się za nas Bogu Oycu, pytam, byłli na ten cżas rowny Bogu Oycu, cżyli nie? ieśli nie był rownym, tedyć ani był Bogiem prawdźiwym, bo dlatego iest rownym Oycu, iż iest także Bogiem iako y Oćiec, ieśliż był rownym a przedśię sie modlił, tedyć modlitwa do Oyca rownośći Chrystusowi nie odeymuie, iako na źiemi tak y na niebie.[2]) A przyczyna tego ta iest. Abowiem Pan Chrystus nie dla tego się modli Bogu Oycu, aby sam przez się wszystkiego vczynić nie mogł, ale iako pięknie Chryzostom Hom: 15. ad Romanos. wykłada, aby nam miłość swoię pokazał, chcąc nas iako przez śmierć, tak y przez przyczynę swoię zbawić, choć mogł bez tego iednym tylko słowem vczynić. Ktemu że nie lży maiestatu Boskiego modląc się za nami, dowodźi tego tenże Chryżostom ś. na tymże mieyscu z pisma ś. Abowiem y Bogu Oycu to przyczyta pismo ś. 2. Cor: 5. v. 20. Miasto Chrystusa poselstwo sprawuiemy, iakoby Bog przez nas was prośi, *Παρακαλοῦντοσ* y Duchowi ś. Rom: 8. v. 22. samże Duch prośi za nami wzdy- **(стор. 9)** -chaniem niewymownym.[3]) Iako tedy żadney nieprzystoinośći w tym niemasz, iż się Bog Oćiec y Duch ś. w nas modli, tak ani w tym, że się Syn Boży za nas modli w naturze naszey. Abowiem acż w naturze Boskiey iest rowny Bogu Oycu, wszakże w naturze człowieczey wedlug ktorey się modli, iest niższym niżli Oćiec. Ioan. 14.

Wtory Kąkol. Duch S. nie iest dchnieniem Bożym.

W Dźiewiątym Artykule tak pisze Zizania: Doskonała persona Troyce S. Duch iest a nie dchnienie, gdyż sam dycha gdźie chce: ani dar, abowiem sam dary daruie, ani palec, gdyż nie iest członkiem Bostwa. Y to grubi błąd z wielkiey nieumieiętnośći pochądzący. Bo mowić że Duch S. nie iest dchniony od Boga, iest mowić że Duch ś. nie pochodźi od Boga. Pochodzenia bowiem Ducha ś [4]) własnieyszym imieniem nazwać niemożemy

---

[1]) На боцї: Racia głupia. [2]) Że się Christus modli za nami czci się tym nic nie vwłacża iego. [3]) Duch S. za nami się modli. [4]) Pochodzenie Ducha ś. iest dchnienie.

iedno dchnieniem. A tego nas y pismo S. y Doktorowie nauczyli. Abowiem dla czego pismo ś. Ducha ś. Duchem vst Bożych nazywa, iedno że z vst Bożych pochodźi? a pochodzenie ducha z vst iest dchnienie. słłowem Pańskim, mowi Dawid, Psal. 32. v. 6. niebiosa vmocnione są, a du- (стор. 10) -chem vst iego wszystka moc ich. Co o personie Ducha ś. Greczcy Doktorowie wykładaią, a osobliwie Cyrylus Aexandryiski w księgach że Duch ś. iest Bog. Toż daie znać Pan Christus Ioan: 20. gdy daiąc Apostołom Ducha ś. dchnął na nie y rzekł: bierzćie Ducha ś. nie żeby ono dchnienie zwierzchne był Duch ś. ale że onym dchnieniem zwierzchnym znaczył, iż przez dchnienie Duch ś. pochodźi.[1]) O czym też mamy wyznanie Oycow ś. tak Greckich iako y Laćińskich, zgromadzonych na walnym Synodzie Lugduńskim, na ktorym stała się vnia Grekow z Laćinnikami. Wyznawamy (mowią Oycowie ś.)[2]) iż Duch ś. wiecznie z Oyca y z Syna pochodźi, nie iako ze dwu początkow ale iako z iednego początku, nie dwoiakim dchnieniem, ale iednym dchnieniem. To wyznawał do tego czasu, przepowiadał y vczył ś. Rzymski kośćioł, matka wszystkich wiernych, y ten iest vmysł nieodmienny starożytnych Oycow y Doktorow Laćińskich rowno y Greckich. Poty są słowa kanonu Synodu Lugduńskiego. A żeby kto co podłego o dchnieniu Ducha ś: nie rozumiał, ma każdy wiedźieć, iż dchnienie Ducha ś. nie iest ćiełesne[3]) iako w nas iest, ale duchowne: bo iż Bog Duchem iest, dchnienie (стор. 11) też iego duchowne iest, to iest przez miłość y wolą. Abowiem iako Syn Boży, iż iest Mądrośćią Boża, przez rozum od Boga pochodźi. Tak Duch ś. iż iest miłośćią Bożą, pochodźi od Boga przez wolą: a iż iest miłośćią Oyca y Syna: tedy rowno od Oyca y od Syna pochodźi. Nie iest tedy nasz błąd Ducha ś. dchnieniem Boga Oyca nazywać, ale Zizaniey nieumieiętność, ktory się tego w pismie y w Doktorach nie doczytał.

Trzeći Kąkol. Duch ś. nie iest darem.

NIe wiem komu wierzyć, czy pismu y Doktorom ś. ktorzy Ducha ś. darem Bożym barzo często zowią, czy błędnemu Zizaniey. Paweł ś. do Rzymian cap: 5. v. 5. tak pisze: Miłość Boża rozlała się w sercach naszych, przez Ducha ś. ktory dany nam iest,[4]) iesli Duch ś. dany nam iest od Boga, toć iest darem Bożym. Na ktore słowa Chrizostom ś. pisząc tak mowi: Dał nam prawi Bog takowy dar, ktory iest naywiętszy, nie niebo, nie ziemie, nie morze, ale co nad to wszystko droższe iest, y ktore z ludźi y z Anyołow syny Boże y braćią Chrystusową czyni.

[1]) На боцї: Dchnienie zwirchnie co znaczyło. [2]) Wyznania Oycow Greckich o pochodzeniu Ducha ś. [3]) Dchnienie nie ćielesne. [4]) Duch ś. iest dar.

Coż to za dar taki, nieinszy iedno Duch ś. poty Chryzostom ś. A żeby się kto nie mylił, ro- (стор. 12) -zumieiąc tu przez Ducha ś. dary iakie stworzone,[1]) dla tego iaśnie tu dźieli Apostoł personę Ducha ś. od inszych darow stworzonych.. Abowiem o darach stworzonych, iaka iest wiara, nadźieia, miłość, mowi że są rozlane w sercach naszych przez Ducha ś. ktory nam iest dan. Iesli przez Ducha ś. ktory nam iest dan: toć nietylko dary rozlane w sercach naszych, ale y sam Duch ś. rozlewaiący te dary, iest nam od Boga dany. Iest y inych barzo wiele mieysc w pismie ś. ktore o tym świadczą, iż Duch ś. nam bywa dany od Boga. A że to się rozumieć ma o samey personie Ducha ś. nie o iakich darach stworzonych, ze dwuch rzeczy pokazać się może. Naprzod że Duch ś. ktorego nam Zbawićiel obiecał dać, iest Paracletus. Duch poćieszyćiel Ioan: 15. ktory że iest personą Boską, stegoż mieysca iasno się pokazuie: bo słyszy, mowi, vczy, przepowieda, co personie tylko służy nie rzeczy niemey. Druga, że acż często w pismie ś. Duch znaczy dary stworzone,[2]) wszakże kiedy w pismie znayduiemy, złączone oboie te słowa DVCH S. na ten czas persona sama Ducha ś. znaczona bywa. Iako gdy rozkazał krzćić Pan Christus w imię Oyca y Syna y Ducha ś. pewnie przez Ducha ś. nie rozumiał rzeczy iakiey stworzoney, ale trzećią personę w bostwie. Iest tedy błąd wielki (стор. 13) nie przyznawać Ducha ś. być darem Bożym.

Cżwarty Kąkol. Duch ś. źle bywa nazwany palcem Bożym.

IEśli zła rzecż nazywać Ducha ś. palcem Bożym, tedyć źle go tak nazwał Pan Chrystus gdy mowił Lucae 11. v. 20. Ieśli palcem Bożym wyrzucam dyabelstwo, przyszło na was krolestwo niebieskie. Ktore słowa wykładaiąc Cyrillus Alexandryiski lib: 13. Thesauri 3. mowi. Palec Boży nazywa tu Ducha ś. gdyż podobnym sposobem z istnośći Bożey wychodźi Duch ś. iako z ludzkiey ręki palec.[3]) Abowiem iako z ćiała ręka, z ręki zaś palec idźie, tak y Duch ś. nietylko z Oyca ale y z Syna pochodźi. Ponieważ toż pismo ktore Ducha ś. Palcem Bożym zowie, zowie też y Syna Bożego prawicą y ramieniem. Esaiae 52. v. 10. Nagotował Pan ramię święte swoie przed ocżyma wszytkich narodow. Skąd znać głupstwo Zizaniey ktory cżego nie rozumie to gani. Bo acż Bog członkow ćielesnych niema, wszakże pismo ś. własnośći Boże przez własnośći cżłonkow ćielesnych zwykło znacżyć o cżym pełno w pismie, docżytać się każdy może.

---

[1]) На боці: Duch ś. nie iest darem stworzonym. [2]) Dar stworzony iako rozeznac od Ducha ś. ktory też iest darem. [3]) Duch ś. palcem Bożym może być nazwany. [4]) Chrystus ramie Boże iako.

(стор. 14)

Piąty Kąkol. Duch S. nie pochodźi od Syna ale od samego Oyca.

A Tego cżym podpiera? Bo (powiada) Syn Boży o tym świadectwo daie gdy mowi v. Iana ś, cap: 15. Duch prawdy ktory od Oyca pochodźi. Lecż z tegoż samego mieysca ta iego podpora się wywraca. Abowiem trzy rzecży tu Pan Christus o Duchu świętym mowi: że od Oyca pochodźi, y że iest Duchem prawdy, y że go on miał posłać od Oyca. Ieśliż iest Duchem prawdy: a prawda iest Pan Christus (bo o sobie mowi: Ia iestem droga, prawda y żywot) tedyć iest Duchem Chrystusowym, a zatym y od Chrystusa pochodźi: Nie iest to moy argument, ale świętego Cyrilla Alexandryiskiego w liśćie do Nestoryusa Heretyka, ktory list iż miał w sobie dostatecżne wyłożenie wiary Chrześćiańskiey, przeto był przyięty, nietylko od Synodu wielkiego Ephezkiego, ale y od inszych pozad idących zborow, iako się ex Actis tychże zborow pokazuie.[1]) Tak tedy wtym liśćie Cyrillus ś. pisze. Duch ś. iest Duch prawdy nazwany, a Christus prawda iest: tedyć pochodźi z niego, iako y z Boga Oyca. Skąd się pokazuie, iaka wiara była starożytnych Greckich Oycow, o pochodzeniu Ducha **(стор. 15)** świętego, to iest, że oni wespoł zebrani na Synodach swoich, zgodnie wyznawali, iż Duch ś. nietylko od Oyca ale y od Syna pochodźi, abo (co wtąz idźie) od Oyca przez Syna: iako na Florenskim Synodźie declarowali się Biskupi Grecżcy, że oni mowiąc iż Duch ś. pochodźi od Oyca przez Syna, toż rozumieią co y Laćinnicy, gdy mowią iż pochodźi od Oyca y od Syna. Pokazuie się też że Pan Chrystus w słowiech przerzecżonych dostatecżnie wyraźił, iż Duch ś. nietylko od Oyca ale y od niego pochodźi, gdy go nazwał duchem prawdy. A jeszcże więcey gdy mowił: Ktorego ia wam poślę od Oyca.[2]) Bo ieśli Duch ś. od Syna nie pochodźi, iakoż go syn posyła? Abowiem miedzy personami Boskimi, iedna drugiey nie posyła, ktora od niey nie pochodźi. Oćiec posyła Syna y Ducha ś. bo te dwie personie pochodzą od Oyca. Syn zaś, ani Duch ś. nie posyła Oyca, bo Oćiec od nich nie pochodźi. Ieśliż tedy Ducha ś. Syn posyła: tedyć Duch ś. pochodźi od Syna. A nie szkodźi temu nic, to, co z Izaiasza Zizania przywodźi, iż Duch Boży posłał Chrystusa. Bo to prawda iest, iż Chrystus ile człowiekiem iest był posłany od Ducha ś.[3]) ponieważ tam rzecż się tocży o posłaniu na **(стор. 16)** przepowiadanie Ewangeliey. A to posłanie było wedle człowiecżeństwa. A my mowiemy o posłaniu person Boskich

---

[1]) На боцї: Wiara starich Grekow o pochodzeniu Ducha ś. [2]) Syn posyła Ducha ś. [3]) Chrystus iako posłany od Ducha ś.

w swey własney naturze. Nie nasz tedy to iest błąd, ktorzy z Epheskim zborem wierzymy y wyznawamy Ducha ś. od Oyca y od Syna pochodzącego, ale błąd iest y barzo wielki Zizaniey, ktory przećiw Synodowi Epheskiemu y świętemu Cyryllowi Alexandryiskiemu, przeć się tego nie wstydźi, wyrzekaiąc się rzeczą samą Oycow y przodkow swoich, ktorych teraz dla krotkośći nie wyliczam.

Szosty, Siodmy, y Osmy Kąkol. Ani źli do piekła, ani dobrzy do Nieba przed dniem sądnym idą.

SLowa własne Zizaniey są w artykule osmym. Tym Artykułem potłumiamy błąd onych ktorzy powiadaią, aby iuż miał być sąd, y aby iuż mieli grzesznych dusze męki, a sprawiedliwych zapłaty doskonałe otrzymać, co iest przećiw pismu y samemu rozumowi.

Trzy rzeczy tu twierdźi Zizania. Pierwsza: że sądu osobnego zaraz po śmierći niemasz. Druga: że dusze grzesznych zaraz po śmierći mąk żadnych nie ćierpią. Trzećia: że dusze sprawiedliwych przed dniem sądnym zapłaty nie od- **(стор. 17)** -noszą. Każda z tych trzech rzeczy iest falszywa, przećiwko pismu, y potępiona iuż dawno od Kośćioła Katholickiego, a naostatek y od samych Grekow y Laćinnikow na zborze Floreńskim, na ktorym się ziednoczyli znowu Grekowie z Laćinnikami. Naprzod tedy szczery błąd iest nie przyznawać sądu osobnego, ktory się dźieie zaraz po śmierći każdego, abowiem wyraźnie pismo swięte mowi Ecclesiastici 11. v. 28. Latwia rzecz iest przed Bogiem wdźień śmierći, zapłaćić każdemu według drog iego.[1]) Tu opisuie mędrzec iż P. Bog ma oddać każdemu, to iest iż ma każdego osądźić: a to kiedy? dnia ześćia abo śmierći. Toć przed wielkim onym dniem sądnym. A iakoż ma oddać? każdemu według drog iego, to iest dobrym zaplaći, złych skarze. Lecz Zizaniey widźi się to przećiwko rozumowi, aby Pan Chrystus miał sądźić po śmierći, y drugi raz na końcu świata. Iakoby to rzecz nieprzystoyna była, aby Bog sprawiedliwość sądu swego, ktory nad każdym z osobna czyni, swego czasu iawnie przed wszytkim światem pokazać miał, skąd y więtsza chwała dobrym, y złym więtsze karanie będzie. Rzecze podobno kto: dosyćby na onym ostatnim sądźie, tego osobnego nie potrzeba?[2]) Odpowiadam. **(стор. 18)** Oboyga sądu potrzeba:[3]) Onego ostatniego dlatego aby wszystkiemu światu sprawiedliwość Pańska, w karaniu złych, y w zapłaćie dobrych pokazana była. Tego zaś sądu osobnego potrzeba z tey miary: aby się zasłużona zapłata świętym sługom Bożym długo nie

---

[1]) На боцї: Dusza skoro po śmierći sądzona bywa. [2]) Pytanie. [3]) Przyczyna sądu dwoiakiego.

odwłoczyła, Ponieważ sam Bog to zakazał Leuit: 19. v. 15. Nie zostanie przy tobie zapłata naiemnika twego aż do iutra. Iż tedy ludźie sprawiedliwi zasłużyli sobie na tym świećie krolestwo niebieskie, tedy to sprawiedliwośći Bożey należy, aby słudzy iego zaraz iak znidą z tego świata, zapłatę swą odnośili.

Powtore y to drugi błąd wielki, mowić. że dusze złych przed Sądnym dniem nic nie ćierpią. Przećiwko temu błędowi mamy niemało przykładow w pismie ś. Pierwszy przykład iest o szataniech, o ktorych tak pisze Piotr ś. 2. Pet: 2. v. 4. Ieśliż Bog Anyołom grzeszącym nie przepuśćił, ale łancuchami piekielnymi stargnąwszy ie do piekła, podał ie na męki, na sąd ie zachowawszy. Iako od słowa do słowa y w Laćińskich y w Greckich kśięgach napisano. Ieśliż tedy Szatany podał na męki,[1]) ieśli podał ie do ćiemnice wieczney, ieśli ie przykował łancuchami piekielnymi: tedyć pewnie roskoszy nie **(стор. 19)** zażywaią, ale sprawiedliwym sądem Bożym y na ćiemnice, y na łańcuchy, y na męki skazani ćierpieć muszą. A iż ie śćiągnął do piekła, a piekło pełne iest ognia, tedyć iuż w ogniu pałaią, y w ogniu straszliwego onego wielkiego sądnego dnia oczekiwaią, na ktorym z wielką hańbą y podobno ieszcze z więtszym pomnożeniem mąk, będą przed wszytkim światem znowu do piekła strąceni y na wieczne vdręczenie skazani. Wtory przykład mamy Sodomy y Gomory, o ktorych miastach mowi Iudas Apostoł ś. w liśćie swym v. 7. Iż wystawione są na przykład, ćierpiąc mękę ognia wiecznego.[2]) Iuż tedy Sodomczycy ognia a nieiakiego inszego ognia ale ognia wiekuistego karanie odnoszą. Trzeći przykład mamy o Chore Datan y Abiron, o ktorych tak czytamy Num: 16. v. 32. Rozstąpiła się źiemia pod nogami ich, a otworzywszy się pożarła ie z przybytkami ich, y ze wszytką maiętnośćią ich, y zstapili żywo do piekła. Pewnie że nie na gody, ale aby dla złośći swoiey pałali w ogniach piekielnych.[3]) Czwarty przyklad mamy Bogacza onego, ktory po śmierći był pogrzebion w Piekle, y tam męki wielkie ogniowe ćierpiał. Lucae 16. v. 22. Zakrzykuie tu Zizania: że to przypowieść w **(стор. 20)** rzeczy samey tego nigdy nie było. Ale ten okrzyk obrony mu żadney nie przynieśie. Bo naprzod proszę, kto mu to powiedźiał, żeby to przypowieść a nie prawdźiwa Historya była? Kiedykolwiek Ewangelistowie iaką przypowieść Pańską nam opisuią, na początku kładą, iż P. Chrystus taką a taką przypowieść powiedźiał a tu Lukasz ś. nie powiada żeby przypowieść iaka była. Ktemu, w przypowieśćiach, iż nigdy skutecznie na świećie nie były, nie bywaią mianowane imiona y nazwiska

---

[1]) На боці: Diabli w piekle męki ćierpią. [2]) Sodoma y Gomora w ogniu męki ma. [3]) Chore, Datan, Abiron w piekle.

własne, iako w inszych przypowieśćiach Pana Chrystusowych, iasnie każdy obaczyć może: a tu iako w prawdźiwey Historyey persony własnymi nazwiskami mianowane są, Lazarz, Abram, Moyżesz[1]). Nad to wszystkie insze rzeczy tu opisane, prawdźiwe są, niezmyślone, iako piekło, przepaść, Abraham, Moyżesz, Prorocy: toć też pewnie nie zmyślona persona iest Bogacża y Lazarza. A co mowią iż tu iest wzmianka ięzyka y palca, czego dusze nie maią: to ieszcże przypowieśći nie czyni. Bo y Bog acż członkow niema, przedsię pismo o nim pod podobieństwem członkow tych ćielesnych mowi. Nie dźiw tedy że y o duszach zmarłych ludźi także mowi, pokazuiąc że co żywi ćierpią na ćiele, to zmarli ćierpią **(стор. 21)** na duszy: inacżey bez tych podobieństw zrozumiećbysmy rzecży duchownych nie mogli. Ale daymy to żeby to przypowieść y rzecż zmyślona była: ku cżemuż proszę tę przypowieść P. Chrystus przywiodł, iedno aby nam pokazał to co się na tamtym świećie dźieie? Inacżey przypowieść żadnegoby podobieństwa nie miała, gdyby o rzecżach niepodobnych była. Iż tedy ta przypowieść iest o mękach zaraz po śmierći: tedyć pewna rzecż być muśi, iż dusze złych po śmierci męki ćierpią. Przydam y to co Paweł ś. do Korynthow pisze I. Corint: 3. v. 13. Iż gdy dźień Pański w ogniu przyidźie, iesli ktorego vczynek zostanie zapłatę weźmie, a ieśli ktorego vczynek zgore szkodę podeymie, a sam zbawion będźie, wszakże tak iako przez ogień[2]). Ktory to iest dźień pański w ktorym się to dźiać będźie? Pewnie nie dźień żywota naszego; bo dźień żywota naszego w pismie ś. iest nazwany dźień nasz, nie dźień Pański[3]). Ani też iest on dźień wielkiego y ostatniego sądu. Bo na onym sądźie żaden nie będźie przez ogień zbawiony, ale ktorykolwiek do ognia będźie posłany, na wieki tam zostanie: bo rzecże Pan, Idźćie przeklęći do ognia wiecżnego. Muśiem tedy rzec, że tu Duch ś. mowi o dniu Pańskim, ktory się **(стор. 22)** pocżyna zaraz po śmierći każdego, w ktorym Pan rozdaie każdemu według vcżynkow swych.

Potrzećie pokazuie się y trzeći błąd. Zeby dusze sdrawiedliwych przed Sądnym dniem nie miały być w niebie.

Bo gdźież się kwapił Paweł ś. gdy mowił, Philip: I. v. 23. Pragnę być rozwiązany a być z Chrystusem: Wiedźiał pewnie że rozwiązany będąc z tego ćiała, miał się tam dostać. gdźie Chrystus, to iest do nieba[4]). Do tegoż służy y ono mieysce 2 Corinth. 5. v. 1. v. 8. Kędy Paweł ś. chce wyszedszy z ćiała, być obecnie przy Panu w niebie. A łotrowi na krzyżu wiszącemu y proszącemu o krolestwo niebieskie:

---

[1]) На боці: O Bogacżu prawdźiwa Historia. [2]) Cżyśćiec. [3]) Co dzień nasz a co dzień Pański. [4]) Swięći w niebie są.

kiedy Pan Chrystus obiecał krolestwo niebieskie? Dźiś (mowi) będźiesz zemną wraiu. Toć nie po dniu sądnym ale zaraz po śmierći. Bo co łotr nazywa Krolestwem Chrystusowym, to P. Christus nazywa Raiem. Także Stephan pierwszy Męczennik kiedy miał vmrzeć, widźiał niebiosa otworzone, y Jezusa stoiącego na prawicy mocy Bożey: Acto: 7. nie dla inszey przyczyny, iedno aby rozumiał że tam miał być zarazem po śmierći przenieśiony, y dla tegoż wnet przydaie one słowa Acto: 7. v. 59. Panie Jezu przyimi Ducha mego. A że o tym także trzymali Doktorowie swięći, nic wątpić nie trzeba: **(стор. 23)** Abowiem Chryzostom ś. Hom: 3 ad Philip: tak pisze: Sprawiedliwi choć na tym choć na przyszłym świećie są, z Krolem (to iest z Chrystusem) są. Wszakże na onym świećie bliżey przystępuią, nie przez wiarę, ale twarz w twarz. Basilius ś. o czterdźieśći męczennikach pisze, iż ich niebo przyięło, y że otworzone są im Rayskie wrota. Homil: in 40. Martyr. Grzegorz Nazyazeński toż pisze o Basiliuszu ś. Oratione in Basil. Grzegorz Niseński także pisze o ś. Ephrem Oratione in sanctum Ephrem. Chryzostom ś. nieraz twirdźi o Pawle świętym iż w niebie iest.

Jasnie się tedy z tych dowodow pokazuie wielka nieumnieiętność y błąd wielki Zizaniey, ktory się tego zapiera, o czym iasne są świadectwa pisma świętego y Doktorow świętych.

Dźiewiąty Kąkol. Heretykami są ktorzy nie w kwasnym chlebie sprawuią Sakrament Ciała Pańskiego.

JEśli to tak iest, iako Zizania powiada: toć napierwszy Heretyk był sam Pan Chrystus, ktory iż ostatnią Wieczerzą sprawował pierwszego dnia przasnikow, Matth: 26. v. 13. Mar: 14. v. 12. Lucae 22. v. 7. kiedy pod **(стор. 24)** przeklęctwem Bożym nie godźiło się mieć nic kwaszonego wdomu, tedyć nad to nic pewnieyszego, że nie kwaśnym chlebem ale przasznym Wieczerzą swoię odprawował[1]). Bredźi tedy lada co Zyzania. Bo to do wiary nie należy, bądż w kwaśnym iako Grecki, bądź w przasnym chlebie iako Laciński Kośćioł czyni, Sakrament Pański iest sprawowany: ani dla tey roznośći iak żywo Kośćioł Laćiński Greckiego ani Grecki Laćińskiego nie potępiał: y owszem do tego czasu Greczcy Katholikowie ktorzy nie daleko Rzymu mieszkaią, alla grotta ferrata, w kwaszonym chlebie odprawuią Mszą ś.

---

[1]) На боці: Pan Jezus w przasnym chlebie wieczerzą swą odprawował.

Dźieśiąty Kąkol. Heretykami są, ktorzy małych dźiatek do Sakramentu ćiała Pańskiego nie przypuszczaią.

ANi pisma żadnego, ani postanowienia Kośćioła powszechnego, o tym niemasz, aby dźiatki małe, poki do rozumu przyidą, Sakramentu Ciała Pańskiego pożywać mieli: (Acż na niektorych mieyscach był ten zwyczay przez czas niemały zachowany: aby dźiatkom małym ćiało Pańskie rozdawano. O czym pisze Cyprianus Sermone de lapsis). Y owszem gdy się pisma (стор. 25) świętego dołożemy, znayduiemy, że nietylko nie iest rzecz potrzebna dźiatkom ku zbawieniu, ale ani do końca przystoyna[1]). Niepotrzebna: bo oni przez Krzest zstaią się synami Bożymi, a zatym y dźiedźicmi Krolestwa Bożego. Nieprzystoina: abowiem taiemnica ta Ciała Pańskiego bez wiary y bez doświadczenia siebie samego, y bez przypamiętywania męki pańskiey nie ma być sprawowana: bo y Pan Christus kazał to czynić na swoię pamiątkę, y Paweł ś. każe się przed przyięćiem dobrze doświadczać. A dźiatki małe acż wlaną wiarę na krzćie maią, wszakoż vżywać iey nie mogą, a przeto ani rozważać sobie tey taiemnice, ani pamiątki męki Pańskiey, wedle godnośći czynić, ani samych śiebie doświadczać y przygotować mogą. Dla tego Kośćioł Laćiński tego zwyczaiu niema, aby małe dźiatki do tak wielkiego Sakramentu przypuszczał: ani im dla tego zagradza do nieba: bo tym tylko iest potrzebny do zbawienia Sakrament Ciała Pańskiego, ktorzy go z przygotowaniem y z wiarą vżywać mogą. Y do takich śćiągała się ona mowa Chrystusowa. Jeśli nie będźiećie pożywać ćiała mego, y pić krwie moiey, nie będźiećie mieć żywota w was. Do czego y ten dowod (стор. 26) niech przystąpi: Poki kto iest Synem Bożym, poty ma prawo do krolestwa niebieskiego. Jeśli synami tedy y dźiedźicami mowi Paweł ś. Rom: 8. Lecż dźiatki małe przez Krzest zstali się synami Bożymi[2]), a tego synowstwa nie mogą traćić iedno przez grzech: grzeszyć zasię niemogą poki do rozumu nie przyidą. A zatym poki do rozumu nie przyidą, choć nie przyimuią Sakramentu, nie grzeszą ani przestaią być synami Bożymi, y dźiedźicami Krolestwa Bożego. Niechże baczy Zizania gdźie to wyczytał, aby to był błąd Heretycki bronić Sakramentu Ciała Pańskiego dźiatkom małym.

Fałsze abo potwarzy Zizaniey.

NIe dosyć mu było grube nazbyt y przećiwne wierze Katholickiey błędy, za szczyrą prawdę vdawać, ale chćiał ieszcże przydać do

---

1) На боці: Dziatkom małym ćiało pańskie dawać nietrzeba.
2) Dziatki maią prawo do nieba oprocż przyięćia ćiała pańskiego.

błędow y te potwarzy. Pierwsza na zacnego onego, ktory kośćioła Greckiego wielkiem był Filarem, świętego Atanasiusa. Abowiem Symbolum iego przekładaiąc na polskie: to mieysce gdźie mowi o Duchu ś. dwoiako zfałszował. Bo gdźie Atanasius ś. mowi: Duch ś. od Oyca y od Syna nie sprawiony, nie stworzony, nie v- **(стор. 27)** -rodzony, ale pochodzący: tam ten wierny tłumacż przekłada: Duch Swięty od samego Oyca nie sprawiony. y przydawaiąc ono słowko Samego, a wyrzucaiąc drugie słowko y od Syna, przećiwko wszytkim księgom starym Greckim y łaćińskim fałsz buduie: za co ten fałszerz tak niewstydliwy srogą licżbę Panu Bogu dnia sądnego oddać muśi. Nam teraz fałsz iego wytknąć iest dosyć. Jeszcże się ten falsz y stąd pokazać może: że Atanasius ś. na inszych mieyscach, a zwłaszcża Sermone 4. contra Arium, Ducha świętego zowie światłośćią z obudwu pochodzącą.[1]) Abowiem Oyca zowie słoncem, Syna iasnośćią, Ducha ś. światłośćią z obudwu pochodzącą. Drugą potwarz, kładźie na łaćinniki, iakoby oni twierdźili, iż Duch ś. od dwuch początkow pochodźi. A Kośćioł Laćinski tak się tym brzydźi, że też przeklina y za Heretyki ma te, co tak trzymaią: iako się z Canonu Concilium Lugduńskiego wyższey pokazało. Lecż Zizania tak z sobą argumentował: Wedle Lacinnikow Duch ś. pochodźi od Oyca y od Syna, otoż od dwu początkow. Głupie co prawda Argumentum. Bo rownymby obycżaiem tak kto mogł argumentować, Bog Oćiec, Syn, y Duch ś. stworzyli świat, otoż trzey są stworzyćiełowie świa- **(стор. 28)** ta: Iako tedy to nie idźie tak ani owo: Bo acż Oćiec, Syn, y Duch ś. są trzy persony, wszakże ći trzey iedno są,[2]) y iednę wszechmocność maią, a przeto iako są iednym Bogiem, tak y iednym stworzyćielem świata. Także względem Ducha ś. Acż Oćiec y Syn są dwie personie, wszakże ći dwa są iednym Bogiem, y iednę moc maią, tedyć też iednym są początkiem Ducha ś.

Trzećia potwarz iest na Macedoniusza Heretyka, iakoby on twierdźił, że Duch ś. od Oyca y od Syna pochodźi, y iakoby za to miał być potępiony od Synodu Constantinopolskiego. Lecż to iest fałsz: Abowiem Macedonius Heretyk trzymał o Duchu ś. z Aryanami, iako o tym świadcży Augustyn święty de Haeresibus, cap: 52. A Aryanowie twierdźili że Duch ś. iest stworzeniem Synowskim, iako świadcży Basilius ś. 2 contra Eunomium: gdźie pisze iż tak dowodźili, Syna Bożego być mnieyszym niżli Oćiec: Bo Oćiec, stworzył Boga mnieyszego, to iest

---

[1]) На боцї: Duch ś. od Oyca y od Syna pochodźi. [2]) Duch ś. ieden ma początek.

Syna. A Syn nie mogł stworzyć Boga ani wielkiego ani małego, ale tylko stworzył Ducha ś. ktory nie iest Bogiem. A toć było bluźnierstwo Macedoniuszowe potępione na Zborze Constantinopolskim: [1]) nie to co sobie zmyśla Zizania. Iż tedy Macedoni' twier- **(стор. 29)** -dźił Ducha ś. być stworzeniem Syna: Oycowie święci przećiwko temu vtwierdźili, że Duch ś. nie iest stworzony, ale od Oyca pochodzący, tym iednak nic nie zagradzaiąc pochodzeniu od Syna: bo ani tak to twierdźili, żeby od samego Oyca pochodźił: ani tam na ten cżas o tym gadka była, ieśli od obudwu pochodźi, abo od iednego, ale ieśli iest stworzony abo pochodzący. A te questie vważywszy, roskazali wierzyć że Duch ś. nie iest stworzony, ale pochodzący od Oyca wedle pisma.

Teć są przednieysze błędy y iawne fałsze tego to Mistrza w Izraelu. Dźiwna rzecż zaiste y pożałowania godna, iako w tak małą książkę, tak wiele błędow mogł natkać. Cożby było gdyby co więtszego pisał, iakoby trudno policżyć wszystkie błędy, omyłki y fantazmata iego. Lecż się dźiwować nie trzeba: bo tak pospolićie bywa, iż głupi na ten cżas nawięcey błądźi, kiedy mądrze y wysoko chce mowić. Więc y Zizania iż się rzecży głębokich nigdy nie vcżył, a przedsie chćiał się vdać za vcżonego Teologa do ludźi: tedy nie dźiw że w tak sprosne y gęste błędy wpadł, skąd nie tylko dobre mniemanie v ludźi vtraćił, ale y za bluźnierce słusznie od każdego bacżnego pocżytany być ma. Dobrze **(стор. 30)** takiemu radźi Mędrzec w Pismie ś. aby racżey milcżał. Bo Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Głupi poki milcży, vydźie za mądrego, a gdy mowić pocżnie, głupstwo swe wydaie. A ieśliż milcżeć niechce, niechże się lepiey poucży y namyśli, aby ani sobie ani swoim sromoty nie cżynił. A co więtsza aby głupstwem swym dusz Chrześćiańskich iako trućizną nie zarazał, oglądaiąc się na straszliwy Sąd Boży.

Vpominanie do Vniey narodu Ruskiego.

IVż się do ćiebie obracam cny narodźie Ruski. Gdy się przodkom twoim przypatruię, wydźiwić się niemogę, iako cnotami wszelakiemi, pobożnośćią, świątobliwośćią, a osobliwie zgodą y miłośćią Chrześćańską kwitnęli: tak że o nich się rzec mogło: Ten iest lud ktorego błogosławił Pan. Abowiem y przełozone Duchowne takowe mieli, ktorzy nauki y świątobliwośći swoiey wonność po wszystkim świećie rozlawszy, aż do tych cżasow znaki wielkie swoiey doskonałośći zostawili:

---

[1]) На боцї: Błąd Macedoniuszow iaki.

mowię onego Bażylego, Chryzostoma, Atanazyusza, Grżegorza Nazyańskiego, y Nissenskiego, y wielu innych: **(стор. 31)** ktorzy iako gwiazdy Niebo, tak Kośćioł Grecki zdobili y oświecali, ćiemnośći Herezyey y błędow rozganiali, owieczki Christusowe zdrową a zbawienną nauką pośilali, przykładem swym do miłośći Bożey y do wszelakiego nabożeństwa wzbudzali.

O świeckich też przełożonych mowiąc,[1]) miedzy tymi wiele takowych było, ktorzy nad wiarę Katholicką, nic na świećie zacnieyszego sobie nie pocżytali, onę sobie nad wszytko przekładaiąc, y do gardł swych oney broniąc, przykład osobliwy y wiecżney pamięći godny wszystkim Panom Chrześćiańskim, po sobie zostawili. Tacy byli oni zacni Cesarze, Konstantinus, Theodosiusowie oba, Martynianus, Iustinianus, Tiberius, Basilius y inszy. Skąd rzecżpospolita Grecka miedzy inszymi Państwy Chrześćiańskimi długo y szcżęśliwie kwitnąca była. Miała znacżną łaskę, opatrzność Bożą, y obronę nad sobą: miała sławę, cżasy y lata dobre, y mnostwo wszystkiego dobrego, owa krotko mowiąc, miała swoię moc y władzą, wolność, swobodę, pokoy, zwyćięstwo. A tego wszystkiego szcżęśćia y błogosławieństwa Bożego iednę tylko naprzednieyszą przycżynę [2]) wynayduią, zgodę y miłość Kośćioła Gre- **(стор. 32)** -ckiego z kośćiołem Laćińskim: Abowiem poki ta była, poty wszytkie te kleynoty w Greckich Państwach statecżnie y nieodmiennie trwały. A iako skoro ta vstała, tak też zrazu wszystko błogosławieństwo y szcżęśćie pomalucżku vstawać pocżęło,[3]) a potym za wiadomośćią wszystkiego świata prawie niemal wszystko vpadło, co każdy mądry od osmi set lat sobie cżasy rozbieraiąc dobrze obacżyć może.

Ty tedy narodźie zacny, przykład takich przodkow maiąc za część wielką sobie rozumieć masz ich naśladować, ich przykładem żyć, y ich stopami chodźić. Nie wstydźili się oni zwać y cżćić vrząd Pana Chrystusow w Biskupach Rzymskich: bo z Kośćiołem Rzymskim iako dusza z ćiałem iedno będąc tegoż ćiała iednę głowę od Chrystusa postanowioną znali, w rzecżach dusznych powolni mu byli, z wielkim nabożeństhwem onemu posłuszenstwo powinne oddawali: wiedząc iż wtym nie człowieka samego, ale Chrystusa Pana cżćili, ważyli, szanowali. Niemasz się tedy y ty wstydźić, tegoż za onych przykładem vcżynić. Nad miłość vnią y zgodę, oni nic pięknieyszego, milszego, ani droższego

---

[1]) На боці: Przełożonych Greckich tak Duchownych iako y Swieckich iednakie serce było do Kościoła Laćinskiego. [2]) Szcżęśćia y trwałośći Greckiey przycżyna. [3]) Grekowie vtraćiwszy zgodę vtraćili wiele.

nie rozumieli. Niechćiey się też y ty w niezgodźie y rozerwaniu kochać, bunto- (стор. 33) -wniki wszelakie ktorzy ćię od iednośći odwodzą, za głowne nieprzyiaćiele sobie poczytay, dla pożytku twego od nich vćiekay, a głosu ich szkodliwego nie słuchay. Słuchay raczey głosu Pasterzow y Biskupow twoich, ktorzy czuiąc się w powinnośći swey y w vrzędźie swoim, drogęć do zgody y do vniey świętey otwieraią. A maiąc na baczeniu pożytki ktore za tym niepochybnie vrość mogą, w te słowa do ćiebie y do synow twoich mowią. My na ktorych ramiona Bog Wszechmogący ćiężar ten barzo ćiężki starania o dusze ludzkie włożył,[1]) y nam do szafunku y do zachowania polećił skarb barzo drogi, ktorego on krwią swoią naświętszą nabył: znaiąc to barzo dobrze co powinność nasza Pasterska nieśie, nierazechmy z płaczem wylali serca nasze do Pana Boga, za was owieczki nasze, iakobysmy was za niedbalstwem naszym wiecznie nie zgubili, ale Panu Chrystusowi samemu, iako wierni szafarze do rąk oddawali. Teraz tedy na wszystkie się strony oglądaiąc y vpatruiąc co wam iest zdrowego y zbawiennego: do świętey zgody y do iednośći was wzywamy. abysmy tę ligę y to przymierze, poddanośċ y posłuszeństwo, ktore Oycowie naszy, stolicy Apostolskiey Piotra ś. mocno trzymali, za przykładem y powodem ich przy- (стор. 34) -ięli: a związawszy się węzłem nie rostargnioney miłośći, lepiey Panu Chrystusowi służyli: gdyż on sam powiedźieć raczył. Stąd poznaią iż vczniowie moi iesteśće, ieśli się wespoł miłować będźiećie. Słuchayćiesz owieczki miłe wiernego głosu Pasterzow waszych, nie pogardzayćie napominaniem naszym, idźćie z stopy w stopę torem onym dawnym za Biskupami waszymi. Mieyćie się do zgody y do miłośći. Bo miłość Bog iest, y kto mieszka w miłośći mieszka w Bogu, a Bog w nim. Niesłuchayćie tych warchołow, ktorzy miedzy wami zaiątrzenie y niezgody rozśiewaią. Abowiem Bog nie iest Bog niezgody y rozdwoienia, ale iednośći y społeczności. Przydayćie tę śliczną ozdobę zgody świętey do wszystkich nabożeństw waszych, aby tym milsze y przyiemnieysze Panu Bogu były: bo bez zgody nic się Panu Bogu nie podoba. gdyż y Pan Chrystus ofiary do ołtarza nośić y kłaść nie kazał, ażbyś się pierwey poiednał z bratem swoim. Vćieszmy tym Pana Boga y Anioły iego, ktorzy nadewszystko zgodę miłuią:[2]) daymy tę poćiechę y oczekiwaną ochłodę wszystkiemu Chrześćiańtwu: ktore z poiednania nas braćiey swoiey niewymownie się ćieszyć będźie. Nie dopuszczaymy aby się więcey iuż nieprzyiaćiele kośćioła Bożego z niezgody naszey śmiali

---

[1]) На боцї: Głos pastyrzow ruskich do owieczek swoich. [2]) Zgoda s. Bogu y Angołom miła.

y ćieszyli: ktorym daleko lepszy y (стор. 35) potężnieyszy odpor damy, kiedy w iednośći wespoł z sobą związani y ziednoczeni będźiemy. Niech tedy dla Boga synaczkowie mili głos Oycow waszych vszu waszych dośięże, a v was daremny nie będźie: otoli się przed Maiestatem Bożym y przed wszytkim dworem Niebieskim oświadczamy, iż zatraczenia waszego winni być niechcemy, omywamy przed wszystkim światem ręce nasze ze krwi waszey. Na zaniedbanie nasze vskarżać się nie możećie, wolne iest z tey strony oko nasze od zmazy y grzech od nas odszedł: bo o to nie milczemy. Ieśli nas nie vsłuchaćie, nie my za was ale sami za się dnia onego sądnego odpowiadać będźiećie, gdyż nie z nas ale z was zguba wasza.

Te takie abo tym podobne są głosy do ćiebie pasterzow twoich: ktore ieśli wdźięcznie y sposzłuszeństwem przyimiesz, pożytek sobie vczynisz, a panu Bogu samemu w Pasterzach twoich do ćiebie mowiącemu tę poczćiwość wyczuiesz. Ieśli zaś czego Boże nieday, starszym twoim duchownym sprzećiwiać się będźiesz, vszy zawrzesz, a do Pana Boga twego tyłem śię obroćisz, żadney wymowki ani przed ludźmi, ani przed Bogiem mieć nie będźiesz: ale przeklęctwo wieczne nad tobą będźie wiśiało, ktore ćię swego czasu poraźi. A nie wymawiay śię tym, że podobno nie wszyscy Władikowie na to (стор. 36) śię zgodźili: bo do dobrego dosyć y na iednym. Złość ludźi niezgodnych do miłośći zobopolney przeszkadzać nie ma. A ieśli o wielość Biskupow idźie, masz za sobą niepoliczony poczet Biskupow onych świętych przodkow twoich, na ktorych przykładźie y powodźie możesz bespiecznie polegać. Niezgodni Panu Bogu za się rachunek dadzą. Ty twego dobra nie opuszczay z ktorego y doczesne y wieczne poćiechy od Pana Boga otrzymasz. Amen.

DO ZIZANIEY.

DZiwuieć się miły Zizania, że ty będąc tym czymeś iest, tak śię wielkich rzeczy ważysz. Z niebem y z źiemią walczysz, ani Bogu ani ludźiom nie przepuszczasz. Swiętych z nieba wypychasz. Szatanow do piekła nie puszczasz. Chrystusa przyczyńcę naszego nie wierzysz. Ducha ś. bluźnisz. nie przyznawaiąc go być od Oyca y od Syna pochodzącym. Niedosyć ći na tym, y na przełożone twoie tak duchowne iako y świeckie ięzykiem szpetnie się targasz. Krola Pana naszego niepięknie na kazaniach twoich wspominasz. Metropolićie łaiesz. Laćinniki przeklinasz. Ruś do buntow y do niezgody podżegasz: y żeć krotko powiem, vrząd Dyabelski na źiemi odprawuiesz. Czego ći ktorzy kazań twoich słuchaią poświadczyć mogą. Niewiem na co się oglądasz y wczim

tak bardzo vfasz. Iako się ći, ktorim to należy wiedźieć, na ćię tego dowiedzą, niewiem iako im za to dosyć vczynisz.

DO TEGOSZ.

PLaćiś ty Zizania onego niewiedźiał,
Co Pan Chrystus o takim naśieniu powiedźiał:[1])
Niech kąkol czasu żniwa do szczętu wyrwany
Będźie w snopach na wieczne spalenie podany.

---

[1]) На боці: Matt. 13. v. 30.

Стефан Зизанїй.

(картка I ненум.)

КАZАNЬЕ

Сͭ҃го Ки́риллѧ

Патрїа́ръхи і҆е҃рли́мъского, ѿ
атї́христѣ и҆ знакѡх є҆гѡ҆. з ров
ширéнїемъ на́уки протꙶ҇ви
є҆̑ресей ро́зъных.

K A Z A N I E.

S. Cyrylla Patryarchy Jerozolim
skiego, o Antichryśćie, y Znakoch
iego, z rozszyrzeniem nauki prze-
ćiw Herezyam roznym.

Брошура Стефана Зизанїя, напечатана в Вільнї 1596 р. в руській і польскій мові, числить всїх карток 224 мал. 8⁰. Перші картки, в числї 8, ненумеровані. Они містять в собі заголовок, герб кн. Острожського, посьвяту і реєстр. В передруку означуємо їх римскими цифрами. Властива брошура починає ся доперва з девятою карткою, від якої замічаємо нумерацию аркушів на руськім текстї кирилицею, на польскім ґотиком по серединї картки. Всїх аркушів числить брошура: 1 ненумерований + 27 нумерованих. Нумерация карток починає ся в рускім текстї доперва з 13 карткою (кирилицею гі) а на попередних она пропущена; в польскім текстї є рівнож 12 карток без нумерациї, однак через помилку означено в старопечатнїй брошурі 13 картку числом 12 (арабскими цифрами) і так переведено дальшу нумерацию до кінця. Через сю помилку вийшло те, що польский текст числить 107 карток, хоть в дійсности має їх, подібно, як і руський, 108 карток, не числячи перших вісьмох, ненумерованих карток. В передруку будемо означувати так ненумеровані, як і нумеровані картки обох текстів арабськими цифрами, починаючи від числа 1. При сїй нагодї мусимо звернути увагу на се, на що вказав вже був у своїй біблїоґрафії Каратаєв, що деякі картки руського тексту мають блудну нумерацию. Так прим. 21 картка означена числом кд҃; 22 картка числом ке҃; 23 картка числом кѕ҃; 24 картка числом кѕ҃; нумерациї карток 79, 102 і 108 не відпечатані, так що картки остали ся без неї. Перепечатуючи оба тексти паралельно, відмічуємо гранчастими клямрами ті слова, чи реченя, яких в другім текстї нема. Крім того подаємо розстріленими черенками в кирилиці а курсівою в польскім текстї ті місця, що не годять ся з собою, або що свобіднїйше перекладені.

Bo gdy rzeką pokoy y zmocnie
nie: tedy nagle ze wszystkim zginie
nie przyidźie na nie, I. Thess: 5.
W Wilnie.
Roku od stworzenia świata. 7104
а҃ ѿ воплощеніѧ г҃а нш҃е і҃с х҃а, ҂а҃ф҃ч҃ѕ.

(картка I об.)

Herb Jaśnie Oświeconego wielmożnego
Pana Konstantina Konstantinowicza Kxiążęćia Ostrozskiego, Woiewody Kijewskiego, Marszałka
żiemię wołyńskiey, starosty
Włodźimierskiego, etc.

[Герб кн. Острожських.]

Męstwo twoie z wiarą iest Kleynot nadroższy,
Czego sye nieprzyiaćiel lęka by nasroższy:
Ktore w domu Ostrozskim nigdy nie vstaie,
Bo wiernym iego potomkom tę łaskę Bog daie:
Ze skarbow maiętnośći z ynąd nie potrzebuią,
Lecz w swey stałośći y wierze wiecznie sye funduią.

(картка II ненумер.)

Ӕсне Ѡсвецоному Пану, а҃ Пану Ко҃статіну Ко҃статіновичу. Въ светомъ крещеніи Васілію. княжати ѡстров̾ скому Воеводѣ кіевскому, Мар̾шалкови зе҃лѣ Волнское, Старостѣ Володимеескому. и҃ про҃ч.

Пану Моему Мл҃тивому.

Мнѡго е҃стъ речій непевъных̾, в которих̾ сѧ кохаю҃ люде. лечъ побожъность [самаѧ] ӕсне вельможъный Княже маетность вѣчнаѧ и҃ несмертелнаѧ [е҃стъ] чл҃кови. котораѧ нетолко на се҃ свѣтѣ а҃ле и҃ по смеръти ѻ҃ному помагаетъ. Єсли вовѣмъ бога҃ство, то е҃стъ непевъно. ӕкъ тыж̾ мо-

(картка III об.)

Jaśnie Oświeconemu Panu a Panu, Konstantemu Konstantinowiczowi, we Krzćie świętym BAZYlemu Kśiążęciu Ostrozskiemu, Woiewodzie Kijewskiemu, Marszałkowi Ziemię Wołyńskiey, Staroscie Włodźimierskiemu etc. Panu memu Miłośćiwemu.

Wiele iest rzeczy nie pewnych w ktorych sie ludzie kochaią, lecz Pobożność, Jasnie wielmożne Kśiąże, maiętność wieczna y nie śmiertelna człowiekowi, ktora nie telko na tym świećie, ale y po śmierći onemu pomaga: Jesli bowiem Bogactwo, to nie iest pewne, iako też możność y śiła trwa telko do czasu, Zdrowie ta-

жность и҆ си҃ла тръва́еⷮ то́лко
до ча́сꙋ. здоро́вѧ та́къже пс҃ꙋе
хоро́ба. а҆ мо́лодости ѡ҆з'до́бꙋ,
звѣтѧжꙋе ста́рость. Побо́жъ-
ность сама́ѧ тоⷧко в право-
сла́въной вѣ́рѣ чл҃кови е҃стъ
за́въжды мо́цъна. кото́рои
розъмайтиⷨ спо́собомъ правъ-
ди́вын сн҃ѡ́ве собѡ́ръной це́ръкве
собѣ̂ набыва́ли. є̂дны̂ бовѣмъ
по́стоⷨ, [и҆] моли́твою, ꙗ҆лъ-
мꙋ́жною. чи́стостю, и҆ пов'стѧ-
гли́востю т҃ѣла. а҆ дрꙋгі́н ста-
те́чъностю и҆ смѣ́лостю
вызънанѧⷨ праⷡди́вои вѣ́ри. Ꙗ҆ко
проро́ци, А҆по́столове, Мꙋ́ченни-
ци ст҃ыи. кото́рїи своє́ю побо́ж-
ностю наⷣ всѣⷯ с҃ꙋтъ поли́чени.
а҆бовѣⷨ жа́леⷨ кри́въды бо́жеи
знѧ́ты бꙋдꙋчи, ꙗ҆ко и҆ ге́тъ-
маны проти́въ на́йпотꙋжнѣй-
шиⷨ мона́ръхѡⷨ свѣ̂та того̀ ста-
нови́ли сѧ. вы́ⷥнанѧ ѡ҆ є҆дъно́й
ст҃о́й правосла́въной вѣ́рѣ чи-
нѧчи, и҆ въ въ о҃но̀ до кон'ца̀
тръва́ючи живота̀ своє́го не
жа́ловали. што̀ все́ длѧ҃ мило-
сти г҃а б҃а и҆ [ме́нъшеи], бра́тїи
своє́и чини́ли. кото́рыⷯ вѣ́ри по-
бо́жности (картка II об.) и҆ мꙋ́ж-
ства наслѣдова́ли, ѡ҃ные за́цъ-
ные. ст҃о́е па́мѧти про́дъкове
Костаⷩтиⷩ о҃нъ вели́кїй ге́тмаⷩ
Ѿц҃ъ ва̀шеи кнѧжа́цъкои млⷭти.
кото́рого ста́лость, мꙋ́жство,
пова́гꙋ мꙋ́дрость, вѣ́рꙋ, г҃ꙋ б҃ꙋ
и҆ па́нꙋ своє́мꙋ. нето́л'ко в' тꙋ-
тошниⷯ, а҃ле и҆ в' и́ныⷯ па́ⷩстваⷯ
дозна́ли за́цъныⷯ на́родѡⷡ
лю̂де. неⷡспоминаю т҃ꙋ длѧ хва-
лы̀ бо́жеи на ро́зъныи м҃ѣсъца

kież psuie choroba, a młodośći
ozdobę źwećięża starość. Pobo-
żność sama, *ta* w Prawosławney
wierze człowiekowi iest zawżdy
pomocna, ktorey rozmaitym spo-
sobem Synowie pra- **(картка IV
ненум.)** -wdźiwi Soborney Cer-
kwie sobie nabywali, iedni bo-
wiem Postem, Modlitwą, Jałmużną,
Czystośćią, y powśćiągliwośćią
ćiała, a drudzy *Męstwem* [y] wy-
znaniem prawdziwey wiary, iako
[są] Prorocy, Apostołowie, Mar-
tires święći, ktorzy [dla męstwa]
w pobożnośći nade wszystkich są
policzone, abowiem żalem krzyw-
dy Bożey zięći będąc, iako *Ryce-
rze sławni* przećiw napotężniey-
szym Monarchom świata stano-
wili sye, wyznanie o Jedney świę-
tey prawosławney wierze czyniąc,
y w niey do końca trwaiąc ży-
wota swego nie żałowali, co
wszystko dla miłośći Pana Boga,
y braćiey swey czynili, kthorych
wiary Pobożnośći y męstwa na-
śladowali zacni oni świętey pa-
mięci przodkowie Konstantin on
wielki Hetman Oćiec W. Kx. M.
ktorego Stałość Męstwo, Powagę,
Mądrość, Wiarę Panu Bogu, y
Panu swemu nie telko w tutesz-
nich, ale y w inych Państwach
doznali zacnych *Familiey* ludźie:
Nie wspominam thu onego dla
chwały Bożey na rozne mieysca
(картка IV об.) Bożey maiętnośći
nadania, ozdoby, Domow Bożych
wielkim kosztem budowania, dla
rozszyrzenia chwały Bożey, y
vspokoienia *Reliey* Jiedney święt-

маєтъности надана. ѡзъдобы,
великими кошъты бȣдована
домовъ божїихъ дла розъши-
рена побожности, и въспокоєнїа
набожєнства єдъной сватой
кадолическои црькви грєческои.
на што былъ праве гдȣ бȣ
ȣвесь вѣкъ свой офѣровал. за-
што тыж єго богъ вседеръжи-
тел гойне благословити рачил.
Вашȣ кнажацъкȣю млсть, пан-
скои годъности потомка. В до-
мȣ кназства ѡстровского дѣ-
дича, а въ православной
вѣрѣ перєднѣишого даровати
рачил. которого можъность,
сталостъ, мȣжство, вѣрȣ, пан-
скїи постȣпъки натажшїй не-
приатель затайти не може.
Але кождый домȣ ѡстровскомȣ
признати тоє завъжды мȣ-
ситъ. Прото іа абым са не здалъ
непотребъне мовачи вспомина-
ти не хочȣ тоє. тол'ко што
Павелъ до Тимофеа [1]) напи-
салъ мовити мȣшȣ. Дакȣю
богȣ которомȣ слȣжоу с праро-
дителей чистым сȣмънѣнам, и
безъ перестанкȣ тебе в'спомин-
наю в проз'бах моих в ночи и
вoдне жадаючи тебе видѣти,
памятаючи на слезы твои,
абых был радости напол'ненъ.
приводачи собѣ на памат онȣю
вѣрȣ которая єстъ в тобѣ не-
лицемѣрная. которая пер'вѣй
мешъкала в бабцѣ твоей Лоидѣ,
и в' матцѣ твоей Єв'нікїи, а

[1]) В руськім тексті цитату нема.

tey Katholickiey Cerkwie Greckiey, na co był prawie Panu Bogu wszystek wiek swoy ofiarował, za co też go Bog wszechmogący hoynie vbłogosławić raczył, Waszą Kx. M. Pańskiey dostoyności Potomka, w domu Księstwa ostrozskiego Dźiedźicza, *w sławney Familiey Ruskiey* Przodkuiącego darować raczył, ktorego Możność, Męstwo, Stałość, Wiarę, postępki Pańskie naćięższy nieprzyiaćiel zamielczeć nie może, ale każdy Domu Ostrozskiemu zawżdy przyznać to muśi: przeto ia abym sye nie zdał, przożno mowiąc wspominać ich nie chce, to telko co Pawel święty do Timoteusza[1]) napisał mowić muszę: Dźiękuie Bogu, ktoremu służę z przodkow, czystym sumnieniem, iż bez przestanku ćiebie wspominam w proźbach moich w nocy y wednie, żądaiąc ćię widźieć, pamiętaiąc na łzy twoie, abym był **(картка V ненум.)** radośći napełnion, przywodząc sobie na pamięć onę wiarę, ktora iest w tobie nie obłudna, ktora pierwey mieszkała w Babce twoiey Loydźie y w Matce twoiey Ewnicey, a iestem tego pewien że y w tobie, dla ktorey przyczyny napominam cię, abyś wznicał dar Boży, ktory iest w tobie przez włożenie Rąk moich. Abowiem[ći] Bog nie dał nam Ducha boiaźni, ale mocy, y miłośći, y trzezwośći. Nie wstydayże sye tedy ćierpienia Pana naszego,

[1]) На боці: 2. Tim: 1.

єсте̑м того̀ пе́ве̑н жѐ и҆ в' то́бѣ. для которой причи́ны напоминаю тя а҃бы̑с (картка III) роспаля̑в даръ бо́жїй, кото́рїй єстъ в то́бѣ рꙋкоположе́нїемъ мои̑м. а҆бовѣмъ бо́гъ не да́лъ на̑м дх҃а бо́язни, а҃ле мо́ци, и҆ лю̑бвѐ, и҆ тре̑зво́сти. Не в'стыда́йже ся те́ды тер'пе́нїя г҃а на́шего. а҃нѣ менѐ вя́зня єго̀. а҃ле поспо́лꙋ працꙋи въ єѵ҃лїи, ве́дле мо́ци бо́жеи. Длятого и҆ тꙋю малꙋю кни̑жкꙋ. в̑ш, к̑н, м̑л, припи́сꙋю. и҆ пи́л'не прош҃ꙋ а҃бы є҆и в̑ш, к̑н, м̑л, чита́ти и҆ мн҃ѣ мл̑стивы̑м па́номъ бы́ти рачилъ. В вил'ни, Маꙗ, к҃, ве́дле старожи̑тного календъдаря.

в̑ш, к̑н, м̑л.

Слꙋга̀ и҆ богомо́лецъ
Стефа́нъ зїза́нїй
Сло́ва бж҃̑го пропо вѣ̑дни̑к.

(картка V об.).

Рее҃стръ
ѡ҆значе́нїя потребънѣ́йшихъ ре́чїй в тыхъ кни́ж'ка̑х.

Ѡ дво̑х прихо́дѣхъ хв҃ы̑х з не́ба. роз'дѣлъ, пе́р'вый.

Ѡ чи́сцꙋ. роз'дѣлъ. вто́рїй.

[Ꙗко не самы́мъ дш҃амъ сꙋдъ бꙋдетъ тамъже є҃стъ].

[Ꙗко] нѣма́шъ поеди̑нко̑м сꙋдꙋ а҃ле в'сѣмъ заро́въно [ма́етъ бы́ти, та́мъ же], ли́стъ деся́тый.

Гдѐ сꙋ̑т дш҃ѣ грѣшны̑х, ли̑стъ д҃і.

Гдѐ [сꙋ̑т] дш҃ѣ справе̑дливы̑х, ли̑ст є҃і.

ani mnie więźnia iego, ale pospołu rob okoïo Ewanyeliey, wedle mocy Bożey. Dla czego y tę małą Kśiążkę W. Kx. M. przypisuię, y pilnie proszę, aby ią W. Kx. M. czytać y mnie Miłośćiwym Panem być raczył, w Wilnie, Maia 20. wedle starożytnego Kalendarza.

W. Kx. M.

Sługa y Bogomodlca
Stephan Zyzanj
Didaskał.

(картка VII об.)

Regestr Oznaczenia rzeczy co potrzebnieyszych w tych Książkach.

O dwu przyśćiach P. Chrystusowych z Nieba. Rozdźiał, 1.

O Czyscu, Rozdźiał, 2.

Nie masz poiedinkiem Sądu, ale wszystkim wespoł, list, 10.

Gdzie są Dusze grzesznych list 14.

Gdzie Dusze *świętych*, list 15.

[Што ест] чистецъ хрстїанский, лист зı.

Злое зъедночене причїною погибели свѣтѹ. роздѣлъ третїй.

Ѡ [новом] календари и ѡзмышленнѡ главѣ. [тамже.] листъ кд.

Ѩко въ ѡсмом вѣкѹ конецъ томѹ свѣтѹ мает быти. розд, лист кз.

В которїй час Антїхрист ѡстатний маетъ быти. листъ ки. (картка VI).

Сам Хс главою црквѝ своѐ естъ а нѣмашъ иншеи. листъ, лв.

В котори часъ и кто бѹдет един пастыр и една овчарнье. лист. лг.

Дѹхѡвныи нѣмают мечем свѣцким карати, и нѣкого бѹдь до православной вѣры примѹшати. лд.

В которий час папѣж ѿ грекѡв ѿщепил сѧ, и гоненїе на хрстїаны подвигнѹлъ, и цѣсаръство римское ѹстало. листъ, ле.

Ѡ [теперѣшнем] ѿщепенствѣ дѹхѡвных рѹских. [знак г, лист лз.]

Ѡ приѣздѣ патрїаршом до нашеи землѣ, и ѡ братствѣ. знак г, лист ли.

Кто [навпервѣи] правила стых ѿцъ покасовалъ, и [православной] вѣри вызнанѧ. знак е, лист мa.

Czyściec Chrześćijańskiy, list 17.

[Dlaczego modlim sye za vmarłe, 18].

Złe ziednoczenie przyczyną zginienia świątu, Rozdźiał, 3. [list 19].

O Kalendarzu, y o zmyszloney Głowie, list, 24.

Iż w osmym wieku skończenie temu światu ma być, roz: 4. l. 27.

W ktory czas [on] ostatniy Antichryst ma być, list 28.

Sam Chrystus Cerkwi swoiey Głową, y nie iest inszey, list, 32.

W ktory czas y kto będzie, ieden Pasterz y iedna owczarnia list, 33.

Duchowni nie maią karać mieczem świeckim, y choć do Prawosławney wiary nie przymuszać żadnego, Znak, 2. list, 34.

W ktory czas Papież od Gre- **(картка VIII)** kow odszczepił sie y woiować począł na Chrześćijan, y [kiedy] też *rzymscy Cesarze* vstali, list 35.

O odszczepieństwie Duchownych ruskich: *Y o bytności tu Patryarchow, y o Bratstwach*, Z. 4. list 38.

Prawidła Konsyligine y wiary wyznanie kto skasował, z. 5. list 41.

Што̀ єст мє́рзост запѹстѣнїѧ лiст м҃в.

Ѡ ѡ̂прѣснокѹ, знак ѕ҃, лист м҃д.

[Ѝжъ] х҃с не ѡ̂прѣсноком, а҃ле досконáлым хлѣбом вечéрѹ тáйнѹю чи- (картка VI об.) нйлъ. знак шéсты̀, лист м҃з.

Ѡ ѿщепéнствѣ [што̀] перед А̂нтiхристом [ѡ̂стáтнимъ,] знак з҃, лист н҃.

Ѡ̂ похожéню ст҃ого дх҃а, лист н҃а.

Ѝжъ антiхрист маєт рúмское панство похопѝти, [ѝ люд] зводiти, лiст ѯ҃в.

Ꙗ̂ким спóсобом антiхрист пóръвєт влáдзѹ рúмскѹю, [и кóлкѡ бѹдєт пановáти. знак д҃, лѝстъ ѯ҃є.]

А̂ inж [А̂н'тiхрiстови] рúмского костéла ѹ҆чи́тєлѣ люд бжїй выдадѹт бы́вши ним ѿшѹ́кани. лист ѯ҃є.

Ѡ̂ которог часѹ зачáло сѧ пáнство а̂н'тiхрїстово в рíмѣ, лист ѯ҃ѕ.

[За чим сѧ ма̂єм сподѣвáти ѿстáтнего антiхриста,лѝстъ ѯ҃з.]

В котóрой цр҃кви на ѿстатку ѹ̆сѧдєт а̂нътiхристъ, до конца̀ зводѧчи [лю̂дє.] лѝстъ ѯ҃и.

Ѝжъ [антiхрист] прєвознесѐт сѧ над всѧ́кого бóга. знак ї҃, лист о҃

Длѧ чог бог антiхрїста пошлєт, о҃в.

Co sye rozumie Obrzydliwość spustoszenia [stoiąca], Znak, б. list, 42.

O [Chlebie y] Przaśniku list, 44.

Chrystus nie Przaśnik ale doskonały chleb *nam podał,* list 47.

O odszczepieństwie przed Antichr: Y o pochodzeniu ś. Ducha, list 50, 51.

Iż Antichryst ma państwo Rzymskie pochwyćić y zwodźić, z. 8, list 62.

Jako Antichrystus porwie władze Rzymską, a vczyćiele Rzymskiego Kośćioła wydadzą lud y sami theż będąc zwiedźieni, Roz: 9. list, 65.

Od ktorego czasu Antichrystowe panstwo zączęło sye w rzymie, [y kiedy ostatnie będzie], list. 65. y 66.

W ktorey Cerkwi na ostatku vśiędźie Anti: do końca zwodząc, list, 68.

Jako to miał sye wywyszyć nad wszelakiego Boga, Znak 10. list 69,

Dlaczego Antichryst będźie, list 71.

(картка VII ненум.).

Колѝ рѣкà ѿгні́стаѧ потечет о҃е.

Крсть хсвъ на нб҃ѣ ѡка́же сѧ. о҃и.

Ѿ знаменіи хв҃ом и антіхрістовом п҃.

Ижъ голсвà нóво вы́никълаѧ ест зміевà ѐресь. ли́стъ, п҃д.

Сам хс҃ ѐдин ест головóю црк҃ви. п҃ѕ.

Ꙗко сн҃ъ бж҃і юж сѧ не мóлит Ѿцéви, и што̀ ест приповѣдáніе, п҃з.

Выклад на ентинхáнин [правдівы̀] ч҃а.

Ꙗкъ хс҃ был ходотаем, ли́стъ ч҃в.

Хс҃ ру́кóнима и дóсытучині́тел, ч҃г.

Їѡан [бг҃ослов] пи́шет жè оутѣшіте́лѧ мáемо а҃не ходотáѧ. лист ч҃д.

Параклит непрі́чінѧет сѧ, лист ч҃е.

Чл҃чаѧ натýра з бóзкою рóвно ест ч҃з.

На ново кр҃щéнцѡв, ли́стъ, ч҃и.

Йжъ хс҃ оужè тепер не ест ходотаем р҃а.

Ѿ їерèйствѣ. і ѡ о̂фѣ́рѣ, лист р҃в.

(картка VIII об.).

Rzyka ognista kiedy pоćiecze, list 75.

[Ze] sie krzyż na niebie pokaże list 76.

O znaku Chrystusowym, y Antichrystusowym, list, 79.

Ze Głowa Nowowynikła, iest Herezys Smoka [onego], list, 84.

Ze Chrystus [ma władzę na wieki, y] sam iest Głową Cerkwi [swoiey, a inszego żadnego nie iest], list 85.

Jako Syn Boży iuż sye nie modli Oycu [swemu,] *y wykład Chryzostomow na opowiadanie,* list 86. y 87.

Wykład na Entichanin, 91.

Jako Chrystus był Pośrzednikiem, y iako iest Rękoymią y dośić vczynićielem za dług, list, 93.

Jan pisze: że Pоćieszyćiela mamy [v oyca] a nie pośrzednika, list 94.

Paraklit [Duch ś.] nie przyczynia sye [za nami do Oyca,] list 95.

CZlowiecza Natura rowney iest czći z Boską [Syna Bożego,] list 97.

Na nowokrzczeńce [Dowody,] list 98.

Chrystus iuż nie Pósrzednikiem, 101.

O Jereystwie Chrystusowym 101.

O ofierze, list, 103.

Ѿ ѻ҆бы́чаи и҆ подава́ню т а́ин, ли ст р҃е.	O obyczaiech Cerkiewnych, y o podawaniu *ciała y krwie*, list, 106.
[што̀ сѧ до н де́же роз8мѣет,] ли ст р҃ѕ.	
С8ма знаков ѧ҆нътї́христовых на конци.	Summa znakow Anti: list, 107.

(картка I).

Do Czytelnika.

KAżdemu to iawna czytelniku miły, iż Pan Bog opatrnego strzeże, iako sam nas vcząc mowi[1]: strzeżćie się aby was kto nie zdradźił, abowiem wiele ich przyidźie w imię moię mowiąc, ia iestem chrystus, y wiele ich zwiodą. A iż przed przyśćiem P. Chrystusowym byli prawdźiwi Prorocy, byli też y fałszywi zwodźićiele, o kthorych Piotr S. mowi: także y w was będą, ktorzy wniosą Herezye zatracenia[2]). Przeto Pan gdy przyszedł lud Izraelski od zdrady odwodząc mowił[3]): Pytaycie pisma w ktorym wy mniemaćie mieć żywot wieczny, a to świadczy o mnie. Y ktorzy tedy pismu prorockiemu wierzyli, cy Pana Jezusa poznali. A ktorzy zaś więcey fałszywym swym przełożonym, a niżli pismu wierzyli Pana Jezusa y z nimi vkrzyżowali. A iż po Chrystusie miał być Antichrystus, ktoremu mieysce gotuiąc wiele ich było ludzi za sobą zwodząc, przeto P. Chrystus w Cerkwi swoiey iako y na on czas dla przestrogi postanowił swoie proroki Doktory ś.[4]) ktorzy nam iaśnie wszytko pismo prorockie y Apostolskie obiaśnili, a nawięcey czego sye mamy strzec prawie znacznie y mieysce y wszystek sposob Antichrista ostatniego, y teraznieyszych łżywych chrystusow sług iego opisali. Co y ia będąc prożbami ludżkimi vśiłowany, rozumieiąc być rzecz gwałtownie potrzebną od Doktorow S. poczęśći zebrawszy napisałem y kto im będźie wierzyć Antichrysta sye vstrzeże, a nie wierni zaś śidła iego nie vydą.

(Паралельного, руського тексту сеї передмови в творі Зизанїя нема. Тому містимо його на першім місци, хоть картки польского тексту в старопечатній брошурі йдуть після карток руського тексту).

(картка I, аркуш значений ЛВ҃).

С҃тогѡ Ѡц҃а [нашегѡ]

КИРИЛЛЯ ПЯТРІ-
ЯРХЯ ІЕРУСЯЛИМ-
ского казан҃е, на ѻ҃смый ар̑ти-
кꙋлъ вызнанѧ вѣ́ры. ꙗ҃кѡ х҃с

(картка I об.)

Swiętego Oyca

CYRILLA PATRI
ARCHI IEROSOLIM-
skiego kazanie na osmy Artikuł
wyznania wiary, iako Christus

---

[1]) math: 24.[2]) piot: 2. [3]) Jan 5. [4]) 1. Kor: 12. Efes: 5.

ѥщѐ прїйти̇ мáетъ сѹдити живымъ и̂ мéртвымъ, котóрого цр҃ствѹ нé бѹдетъ конца̀. и̂ ѡ̂ а̃н'тїхрїстѣ взѧ́вши ѡ пророка данїила.

РОЗДѢЛЪ ПЕРВЫИ,

Сѹм'ма.

Ѡ двохъ х҃выхъ приходѣхъ. и̂ ѡ̂ способѣ ихъ, т҃ѹ кирилъ ст҃ый в пéршомъ роздѣлѣ ѡ̂повѣдáетъ, напоминáючи а̂бысмы з рáдостю ѥ̂гѐ ѡ̂жидáли. гдыжъ прїйдетъ не знóвѹ сѹдъ принѧ́ти, а̃ле всѣхъ протúвникѡвъ ѡ̂сѹди́ти. а̂ вѣрныхъ своихъ ѿ мѹкъ а̂нтїхрїстовыхъ высвободивши заплáтѹ дати.

Х҃въ приходъ нѐ ѥ̂дїнъ толко ѡ̂повѣдáемъ, а̃ле и̂ дрѹгїй надъ пéр'шїй бáрзѡ ѡ̂здоб'нѣйшїй. пéршїй бовѣмъ тер'- (картка 1 об.) -плївости м̂ѣлъ ѹ̂казáнїе. а̂ втóрый цр҃ства бóжего клейнóты принóситъ. а̂бóвѣмъ ꙗ̃къ и̃ншого мнóго всѐ двоѧ́ко ѹ̂ г҃дѣ нáшемъ і҃ х҃ѣ замыкáет сѧ, тò ѥ̃стъ, двоѧ́кое рожéнїе, ѥ̀дїно ѿ б҃а предъ вѣ́ки, а̃ дрѹгóе ѿ д҃вца подъ лѣтомъ. тáкже и̂ двоѧ́кїй приходъ, ѥ̂дїнъ нѐ знáчный, а̂ дрѹгїй котóрый мáетъ бы́ти. в пéрвый приходъ повитый былъ в пещéрѣ, а̃ в дрѹгїй прїодѣ́ет сѧ в' свѣ̀тлостъ ꙗ̃къ в шáтѹ. в пéрвый притерпѣлъ распѧ́тїе не дбáючи на̀ в'стыдъ. а̂ в' дрѹгїй прїйдетъ гѹфы а̃гг҃лскими хвалúмый.

Нѐ мѣймо́жъ тедый дóсытъ на̀ пе́рвомъ прихóдѣ, а̃ле и̂ дрѹгогъ

ieszcze przyść ma sądźić żywe y vmarłe, ktorego Krolestwu nie masz końca. Y o Antichryśćie wźiąwszy od Proroka Daniela.

Rozdźiał pierwszy

Summa.

O dwu Chrystusowych przychodźiech, y o sposobie ich tu Cirillus s. w pierszjm rozdźiale opowiada, napominaiąc, abysmy z radośćią onego oczekiwali, gdyż przijdźie nie znowu sąd przijąć, ale wszytkich przećiwnikow osądźić a swym wiernym od męki Antichrystusowey onych wyswobodźiwszy zapłatę im dać.

CHrystusowe przyśćie opowiadamy, nie iedno telko, ale y drugie, nad pierwsze barzo (картка 2), ozdobnieysze. Pierwsze abowiem cierpliwośći miało vkazanie, a drugie Krolestwa Bożego Kleynoty przynośi. Abowiem iako inego wiele, wszystko dwoiako w Panu naszym Jezuśie Chrystuśie zamyka sye, to iest, dwoiakie rodzenie. Jedno od Boga przed wieki. A drugie od Panny pod laty. Także y dwoiakie przyśćie. Jedno nieznaczne, A drugie ktore ma być. W pierwsze przyśćie vwiniony był w Jaskini, a w drugie oblecze sye świałłośćią iako szatą w pierwsze vćierpiał vkrzyżowanie nie dbaiąc o wstyd, a w drugie przyidźie hufy Anyelskimi chwalony.

Nie mieymyż thedy dośić na pierwszym przyśćiu, ale y dru-

ѻжидаймо. и в первый мовивши блсвенъ градый въ имя гсдне, и во вто- **(картка 2)** -рый тоежъ зас мовячи, абы из ангелы зустрѣтивши га и кланяючи ся реклисмы, блсвенъ который приходитъ въ имя гне.

Приходит избавитель не знову соуд приняти, але которїи его ѡсудили ѡсудити. которїй молчал перше гды его судили, тепер вспоминаючи мовит законопреступником, которїи не встыдливе распятїе учинили. тое ты чинил; а я молчал тогды для управленїя. теперъ проситъ людей учачи, а тогды мусят поддати ся бы и не хотѣли.

Наука.

Христов приход ѡповѣдаем, не единъ толкѡ але и другїй. приход хвъ первый был з неба на землю, в полшосты тисячи лѣт ѿ **(картка 2 об.)** створѣня свѣта, гды ся рачил в животѣ пречстои двцѣ ѿ дха стго ведле члчства зачати и народити [1]).

Перше хс на землю пришолъ убого, покорно, не славно, и дому своего ту на земли не маючи. а то чинилъ для тых причинъ.

---

[1]) Михаил пселло в зерцалѣ.

giego oczekiwaymy. Y w pier- **(картка 2 об.)** w pierwsze mowiąc: Błogosławiony kthory przychodźi w imię Pańskie, y w drugie też mowiąc, aby y z Anyoły potkawszy Pana y kłaniaiąc sye rzeklismy: Błogosławiony ktory przychodźi w imię pańskie.

Przychodźi tedy zbawićiel, nie znowu sąd przyiąć, ale ktorzy go osądźili osądźi, ktory mielczał gdy go sądźili, teraz wspominaiąc mowi *swowolnikom*, ktorzy go nie wstydliwie *vkrzyżowali*: toś ty czynił a iam milczał na on czas dla *vprawowania*: teraz prośi ludźi vcząc, a na ten czas muszą sye poddać by y nie chćieli.

Nauka.

Chrystusowe przyśćie powiadamy, nie iedno telko ale y drugie. Przyśćie Pana chrystusowe pierw- **(картка 3)** -sze było z nieba na źiemię, w połszosta tysiąca lat od stworzenia świata, gdy sie raczył w żywocie czystey Panny od Ducha świętego wedle człowieczeństwa począć, y narodzíc [1]).

Pierwey Chrystus przyszedł na źiemie vbogo, pokorno, niesławno, y domu swego tu na ziemi nie maiąc, a to czynił dla tych przyczyn.

---

[1]) Strzykowiusz we 2, księga: Rozdź: 7.

Пе́рвам, а҃бы всѣ покорныи, оу҆бо́гїи и҆ ѿ свѣта в҆згорже́ныи доброво́лне, и҆ безпе́чне до не́го присту́пили, и҆ сним посполи́тованє мѣти могли̑. ѡ҆ кото́рых за́вжды пи́лность чини́т, бра́тїею их называ́ючи за них сѧ поруча́ет, мо́вѧчи,[1]) што́сте им оу҆чини́ли, мнѣсте оу҆чини́ли, ꙗ҆ за них ѿдам.

Друга́м, а҃бы тым спо́собом оу҆каза́лъ нам собо́ю слугъ своих, а҃ на҆болше і҆ерєѡв хв҃ых. гдыж ꙗ҆кі́й сам (картка 3) х҃с был, такі́н и҆ слугы є҆го̀[2]), нѐ болшїи над пн҃а сво́єго, ма́ло што̀ на̀ сем свѣ́тѣ ма́ючи, ѿ люде́й в҆згорже́ни и҆ ѡ҆смѣ́ѧни, му́су жа́дного нѣко́му нѐ чи́нѧчи, са́ми долеглѝвости и҆ бѣ́ды поно́сѧчи.

Тре́тѧм, а҃бы а҆нти́христа и҆ слугъ є҆го̀ оу҆каза́лъ[3]), кото́рїи во всем є҆му̑ проти́вни[4]) го́рди вывыше́ни, бога́ти, сла́вни, христо́вым при́кры и҆ страшли́ки. фо́ртелем, а҃ кгва́лтом всѣх за собо́ю тѧ́гънучи. са́ми долегли́востей нетерпѧчѝ, всѣм бѣ́ды задаючѝ, а҃ на҆болше хв҃ым. нѐ так ѡ҆ оу҆богых ꙗ҆къ бо́лше ѿ бога́тих стара́ючи сѧ, и҆ их подсѣда́ючи, хотѧчѝ сѧ на́

На боції: 1) мат. к҃є. 2) в҃ кори а҃і. мат і҃ 3) ꙗ҆кі́н панъ такі́н и҆ слуги є҆го̀. 4) Ӏю́да а҃. в҃ тим г҃. дѣѧ к҃.

Pierwsza: Aby wszyscy pokorni y vbodzy, od świata tego wzgardzeni, dobrowolnie y bespiecznie do niego przystąpić mogli, y z nim pospolitowanie mieli, o ktorych zawżdy staranie czynić raczy, braćią swoią onych nazywaiąc, y ręczy sye o nich mowiąc:[1]) Cośćie onym vczynili, mnieśćie vczynili, [a iako indźiey mowi]: Ja wam zapłacę za nich.

Druga: Aby tym sposobem [sam] sobą vkazał nam sług swych, a na więcey Jiereiow Chrystusowych: gdyż iakowy sam był CHrystus (картка 3 об.) takowe y słudzy iego[2]), nie więtsze nad Pana swego, [pokorni, y vbodzy,] mało co na tym świećie maiąc, od ludźi wzgardzeni y ośmiani, musu żadnego nikomu nie czyniąc, same dolegliwośći, y biady ponosząc.

Trzećia: Aby Antichrystusa, y sług iego vkazał[3]) ktorzy *Chrystusowi* y z swym Panem we wszystkim [mieli być] przećiwni[4]), pyszni, wywyszeni, bogaći, sławni, Chrystusowym przykrzy, y straszliwi, fortelmi a gwałtem wszystkich za sobą ćiągnąc, sami dolegliwości nie cierpiąc, [a] wszystkim biady zadaiąc a nawięcey CHrystusowym. Nie tak [dalece] o vbogich iako o boga-

На боції: 1) math: 25. 2) 2. Kor: 11. Math: 10. 3) Jaki pan tacy y słudzy iego. 4) Judasz: 1. 2. Tim: 3. Dźieie: 20.

сем свѣ́тѣ воцари́ти и҆ кто́бы сѧ им нѐ покорил мꙋчи́телѣ окрꙋтные ѿ кото́рых нам даючѝ х҃с престро- (картка 3 об.) -гꙋ мо́вилъ[1]), Кнѧжа̀ свѣта сего̀ и҆дет, але въ мнѣ нема́етъ нѣчо́го, то̀ е҆стъ, нѐ в моих мѣ́сце бꙋде мѣти[2]).

Х҃въ прихо́д ѿповѣда́ем нетолко пе́рвый, але и҆ дрꙋгі́й над пе́ршій ѿздобнѣйшій, кото́ры̀ ма́етъ бы́ти осмого вѣ́кꙋ. А҆бо́вѣм свѣд'чат до́кторове ст҃ыи[3]), иж ꙗ҆ко х҃съ пришол дрꙋгі́й раз въ о́смый дн҃ь по̀ въскр҃сніи из мер'твых до̀ ᲂу҆чеников свои́х, та́къже и҆ дрꙋгі́й раз въ о́смый вѣкъ з не́ба пріити ма́етъ.

А҆ бꙋ́дет прихо́д е҆го̀ вто́ры̀ на́ землю сла́вный, з мо́цꙋ ба́рзѡ вели́кою из стра́хом на̀ проти́вных.

Пе́рвое, абы мо́цꙋ и҆ дх҃омъ ᲂу҆стъ своих, то̀ е҆стъ ро́сказом, оного го́рдого тꙋ на̀ свѣтѣ людмѝ нѐ звѣтѧжо́ного ан- (картка 4) -ти́хрі́ста и слꙋгъ е҆го̀ фалши́вых пророков заби́л. Ꙗ҆ко сам през пророка мо́вит, ѿво а҆з на̀ пророки фалши́вый кото́рїи зво́дѧт людій моих.[4])

[1]) На боці: Тут паралельного цитату (Йоан 14) нема. [2]) х҃с и҆ правила боронѧт дꙋхо́вным влада́ти па́н'ствы. [3]) Е҆ѵ҃глїе ᲂу҆чи́телное недѣлѣ доминны̀. [4]) Їереме́а к҃г.

tych sye staraiąc y onych podśiadaiąc, chcąc tu na świećie nad wszystkimi Panować, a ktoby sye im nie pokłonił Tyrani okrutni, o kthorych nam daiąc przestrogę Chrystus mowił[1]) : Książe świata tego idźie, ale we mnie niema nic. (картка 4) to iest, nie w moich mieysce będźie mieć [2]).

Chrystusowe przyśćie opowiadamy nie *iedno* telko, ale y drugie, nad pierwsze ozdobnieysze: kthore ma być osmego wieku. Abowiem [iako] świadczą Doktorowie święci:[3]) Iż iako Chystus przyszedł drugi raz w osmy dźień po zmartwychwstaniu do vczniow swoich, także y z nieba drugi raz w osmy wiek ma przyść.

A będźie wtore na źiemię przyśćie iego sławne z mocą barzo wielką, y z strachem *przećiwnikom iego*.

Pierwsza: aby mocą y duchem vst swych, to iest, rozkazaniem [swoim], onego Hardego tu na świecie ludźmi nie źwieciężonego Antichrystusa y sług iego fałszywych Prorokow żabił. iako sam przez Proroka mowić [raczy]: Owo ia na proroki fałszywe, kthore zwodzą lud moy [4]). **(картка 4 об.)**

На боці: [1]) Jan. 14. [2]) Ducho(w)ny świeckim panstwe(m) iesli władnie Antichrystus. [3]) Ekklesi: Kapit: 11. [4]) Jere: 23.

Дрꙋгое. а҆бы всѣхъ свои[х] которїи звести сѧ не дакши до конца̀ ждꙋчи ѥ҆го̀ вытерꙑпѧ[т], ѿ всѧкого страхꙋ и҆ небе[з]печен'ства А҆н'тїхрїстова [моцꙋ своею] быбави[л], и҆ славою вѣ[ч]ною тꙋ на свѣтѣ в'згор[ж]е[н]ны[х] тогды прослави[л]. ꙗ҆ко са[м] мови[т], славѧчи[х] мѧ прослав'лю, а҆ которїи мною в'згор'жаютъ бе[з]честни зостанꙋтъ. и҆ зась мови[т], Прїидѣте ко мнѣ вси змор'дова[н]ныи и҆ ѡ҆бтѧженныи, а҆ ѧ҆ ва[с] ꙋ҆спокою[1]).

РОЗДѢЛ ВТОРЫЙ.

Ꙗ҆ко про[о]роци и҆ с҃тыи а҆п҃сли ѻ҆бадва приходы х҃вы знаючи людъ ꙋ҆поминали, а҆бы его̀ в' приход (картка 4 об.) первый вдѧчне прїимили, а҆ на вторый з добрыми ꙋ҆чин- ками готови были, гдыж втотъ часъ всѣмъ сꙋдъ бꙋдетъ, и҆ ѻ҆гнь все спрꙋбꙋетъ.

А ѿ ты[х] ѻ҆бо[х] приходѣ[х], мови[т] Малахїѧ про[о]рокъ.[2]) знагла прїиде[т] в цр҃ковъ свою г[с]дь, которого вы шꙋкаете. ѿто прїиде[т] мови[т] г[с]дь вседержите[л], и҆ ктожъ стерпи[т] днь приходꙋ ѥ҆го̀, а҆лбо кто̀ вытрвае[т] пре[д] ѡ҆бличностю ѥ҆го̀. а҆бовѣ[м] приходи[т] ꙗ҆къ ѻ҆гнь ро[з]варѧючи, и҆ ꙗ҆къ мыло перꙋчи[х] и҆ сѧде[т] ро[з]варꙋючи и҆ ѡ҆чищаючи. и҆ пото[м] зара[з] мови[т] са[м] и[з]бавите[л], прїидꙋ до ва[с] в сꙋдѣ, и҆ бꙋдꙋ свѣ[д]комъ скоры[м], на чаровникѡ[в], и҆ на чꙋжоло[ж]никѡ[в], и҆ на

На боці: [1]) Ма[т] а҃i. [2]) мала[х] е҃.

Druga: aby wszystkich swych ktorzy zwieść sye niedali, y do końca onego oczekiwaiąc *wytrwaią*, od wszelakich strachow y niebezpieczności Antichrystusowey wybawił, y sławą wieczną tu *od świata* wzgardzone wysławił, iako sam mowi: Kthorzy mie wysławiaią y ia ich wysławię, a ktorzy mną wzgardzaią bezecnemi zostaną. y zas mowi: przydźćie do mnie wszyscy spracowani y obćiążeni, a ia was vspokoię[1]).

Rozdźiał wtory.

Jako prorocy y święći apostołowie oboie przyśćie chrystusowe wiedząc lud vpominali, aby go w pierwsze przyśćie wdźięcznie przymowali, a na wtore zdobrymi vczynkami gotowemi byli, poniewaź w ten czas wszystkim sąd będźie, y ogien wszystko sprobuie.

(картка 5, аркуш значений B).

A O tych obudwu przyśćiach mowi Małachijasz Prorok [2]), z prędka przyidzie w Cerkiew swoię Pan, ktorego wy szukacie. Oto przyidźie mowi Pan wszechmogący, y ktoż zćierpi dźień przyśćia iego, albo ktho wytrwa przed oblicznośćią iego. Abowiem przychodźi iako ogień rozwarzaiąc, y iako mydło praczek, a vsiędźie rozwarzaiąc y oczyszczaiąc. A potym zaraz mowi sam zbawićiel: Przyidę do was w sądźie, y będę świadkiem prędkim na czarownikow, y na cudzołoż-

---

На боці: [1]) Math: 11. [2]) Mała: 5.

присѧгаючих и҆менем моим фалшиве. и҆ далѣй.

Протож перше оу҆певнѧючи васъ павел мовил, 1) Є҆сли кто бѹдѹетъ на фѹдаментѣ є҆го злото, сребро, (картка 5) дорогое камѣнє. дрова, сѣно, соломѹ, кождого справа ꙗ҆вна бѹдет, а҆бовѣм днь ѡ҆кажет, поневаж о҆гнем ѿкрыетсѧ.

Вѣдал ѡ҆ба приходы павелъ до тита пишѹчи, гды мовит 2); о҆казала сѧ ласка бжїѧ збавен'наѧ всѣм людем, наѹчаючи нас, а҆бы ѿвергши сѧ незбожности, и҆ телесных пожадливостей, в чистости, и҆ в' справедливости, и҆ в православной вѣрѣ жилисмы в нынѣшнем вѣкѹ. о҆чекиваючи щасливои надѣи, и҆ о҆свѣчена хвалы великог ба, и҆ спса ншего і҆с ха.

Розѹмѣеш'ли ꙗ҆к'ти мовит. и҆жъ за пер'шїй приход дѧкѹем, а҆ дрѹгого о҆чекиваем, гдыж и҆ Символон тепер вам о҆повѣдаемый, о҆пѣвает. И҆ вошедшаго на нбса, и҆ сѣдѧщаго ѡ҆деснѹю ѿца. И҆ паки грѧдѹщаго (картка 5 об.) со славою сѹдити живым и҆ мертвым, егоже црствїю не бѹдет кон'ца.

На боцї: 1) а҆ корин. г. 2) до тита в.

nikow, y na tych kthorzy przysięgaią na imię moię fałszywie, y daliey.

Dla tegoż pierwey vpewniaiąc was Paweł mowił 1): Jesli kto buduie na *swym* fudamenćie złoto, śrebro, drogie kamienie. Drwa, śiano, słomę: każdego sprawa iawna będźie, abowiem Dźień **(картка 5 об.)** okaże, ponieważ sye ogniem odkryie

Wiedźiał [thedy] oboie przyśćie Paweł Swięty gdy do Tytusa pisząc mowił 2): Okazała sye Laska Boża zbawienna wszystkim ludźiom, navczaiąc nas: Abysmy odrzoćiwszy niezbożnośći, y ćielesne pożądliwośći: w czystośći y w sprawiedliwośći, y w prawosławney wierze żyli w *teraznieyszym* wieku, oczekiwaiąc szczęśliwey nadzieie, y oświecenia chwały wielkiego Boga, y zbawićiela naszego JEZVSA Chrystusa.

Rozumieszli iakoć mowi, *abysmy* za pierwsze przyśćie dziękowali, a drugiego oczekiwali: gdyż y Symbolum teraz opowiadane, opiewa: Ktory wszedł na niebiosa, y śiedźi na prawicy Oycowskiey. Y Powtore ma przyść z chwałą sądzić żywe y vmarłe, **(картка 6)** kthorego Krolewstwu nie będźie końca.

На боцї: 1) 1. Kor: 3. 2) Tit: 2.

Наѹка.

Ябо́вѣм прихо́дит ꙗ҆ко ѻ҆гнь ро҆звараꙗ́ючи. Тоѐ Малахі́ѧ проро҆к мо́вит[1]); а сам и҆збави́тел та́м҆же пре҆в проро́ка мо́вит. сам прі́йдѹ до вас в҆ сѹ́дѣ, и҆ бѹ́дѹ свѣдком скóрым. Я двдъ мо́вит[2]); в҆зы́йде дым гнѣвом є҆гѡ̀ и҆ ѻ҆гнь ѿ лицà є҆гѡ̀ запа́лит сѧ. оу҆глѧ роспа́лит сѧ ѿ не́го, и҆ прикло́нивши нбса и҆зы́҆де҆т. И҆ в дрѹгом[3]); Бгъ ꙗ҆вне прі́йдет Бъ на́ш҆, и҆ незамолчит ѻ҆гнь пред ним ро҆згорит сѧ, и҆ ѻ҆коло не́го бѹ́рѧ ве́ликаа. призовет нбо звысо́кости. и҆ зе́млю ро҆зсѹди́ти лю́ди̑ свои̑.

И҆ є҆щѐ[4]); Ѿгнь пред ним впред по́йдет. и҆ попа́лит ѻ҆коло вóрѡги є҆гѡ̀. И҆ па́вел пи́шет[5]) ко́ждого спрâва ꙗ҆в҆на бѹдет. âбо́вѣм днь ѿка́жет, поневаж ѿгнем ѿ (картка VI) крыет сѧ. Ісáиѧ пророкѹет[6]). ѻ҆то гсдь ꙗ҆къ ѻ҆гнь прі́йдет. и҆ ꙗ҆къ бѹ́рѧ ѻ҆рѹ́жїе є҆гѡ̀. ѿда́ти запалчи́востю помстѹ своѭ̀, и҆ ро́сказ є҆гѡ̀ ѻ҆гнь во по́ломени, âбо́вѣм ѻ҆гнем гсдним ѡ҆сѹ́дит сѧ всѧ̂ земля̂. и҆ ѻ҆рѹжїемъ є҆гѡ̀ всѧ̂кое поколѣнѧ. и мнѡ́го бѹдет пораже́ных го́сподем.

Nauka.

Abowiem przychodźi iako ogień rozwarżaiąc, tho Małachyasz Prorok mowi[1]). A sam Zbawićiel tamże przez Proroka mowi: Sam przyidę do was w sądźie, y będę świadkiem prędkim. A Dawid mowi[2]): Wznidźie dym gniewem iego, y ogień od oblicznośći iego rospali sye, węgle rozżarzy sye od niego, y skłoniwszy Niebiosa znidźie. Y w drugim[3]): Bog iawnie przyidzie, Bog nasz y nie zamilczy, ogień przed nim rospali sye, a około niego *zaburzenia wielkie*, przyzowie Niebo z wysokośći, y źiemię rozsądźić lud swoy.

Y ieszcze[4]): Ogień przed nim wprzod poidźie, y popali około nieprzyiaćiele iego. Y Paweł [Swięty] pisze[5]): Każdego sprawa iawna będźie, abowiem dźień okaże, po **(картка 6 об.)** -nieważ ogńiem odkryie sye. Izayiasz Prorokuie[6]): Oto PAN iako ogień przyidźie, y iako *zaburzenie* oręże iego, oddać zapalczywośćią pomstę swoię, a roskaz iego ogień w płomieniu, abowiem ogniem Pańskim osądzona będźie wszystka źiemia, y Orężem iego wszelakie Pokolenie, y wiele będzie porażonych Panem.

На боці: 1) малахі́ѧ г҃. 2) ѱалом з҃і. 3) ѱалом м҃д. 4) ѱалом ч҃ѕ. 5) а҃ корин. г҃. 6) Ісаиѧ ѯ҃є.

На боці: 1) malach. 3. 2) Psal. 17. 3) Psal. 49. 4) Psal. 96. 5) 1. Kor. 3. 6) Izay. 66.

А тоє всѐ скоро пред сꙋдным днем по воскрсенїи мает быти, ꙗко кирил стый в роздѣлѣ шестом пишет, иж всѐ сѧ мает огнем сполѧровати, и нѣчого нечистого до неба невнидет. гдыж ꙗко Петръ апслъ мовит[1]; Якъ во дны ноєвы в'вес свѣт затонꙋл был и погинꙋл водою. также в'днь сꙋдный нбо и зем'лю огнь ѡгор'нет, который бꙋдет в погибел нечестивым людем. абовѣм мовит; оного днѧ пан'ского, нбса зажже- (картка 6 об.) ны и планеты горѧчи ростопѧт сѧ; а землѧ и штокол'век єстъ на не згорит. новых теды нбсъ и новои землѣ ведлꙋг ѡбѣт'ницы єго ѡжидаєм, в которых правда живет.

Прото злѐ оригенъ єретик, и дрꙋгиє єретицы ꙋчат. ꙗкобы мꙋки дочасныє были. и тепер пред днем сꙋдным грѣшных дшѣ сами без тѣла в'огни полеровном мѣли с мꙋчити. из мѣсца на мѣсцє перєходити. што противно правдѣ поневаж Апслъ стый ꙋчит нас мовѧчи[2]). А которїє неслꙋхали євгліѧ гда нашего іс ха, мꙋкꙋ прїимꙋт погибелнꙋю вѣчнꙋю. ѿ лица гсднѧ и ѿ славы крѣпости єго. гды прїидет прославити сѧ во стыхъ своих.

На боцї: [1]) в Петръ г. [2]) в Солꙋ. а.

Ato wszystko *tuż zaraz* w dźień sądny w przyśćie Pana Chrystusowe być ma, iako Cyrillus święty w rozdźiale szostym pisze: Iż sye wszystko ma ogniem spolerować. y nic nie czystego do nieba nie wnidźie. Gdyż iako Piotr Swięty mowi[1]): Jako we dni Noego wszystek świat zatonął y zginął wodą: tak też w dzien sądny Niebo y źiemię ogień ogarnie, kthory będźie na zatracenie niecnotliwym ludźiom. Abowiem [tamże niżey] mowi: Onego dnia Pańskiego, Niebiosa zapalone, **(картка 7)** y Płanety goraiąc rostopią sye. A źiemia y cokolwiek iest na niey zgory, nowych tedy Niebios, y Nową źiemię, według obietnice iego oczekiwamy w ktorych prawda żywie.

Przeto zle Oryhenes heretik, y drudzy Heretіcy vczą: Jakoby męki doczasne byli: Y teraz przed sądnym dniem grzesznych Dusze sami bez ćiała w ogniu polerownym mieli sye męczyć. Y z mieysca na mieysce przechodźić, co *iest przećiwko* prawdźie, ponieważ Apostoł Swięty vczy nas mowiąc[2]): A kthorzy nie słuchali Ewanyeliey Pana naszego Jezusa Chrystusa mękę wezną zatracenia wieczną od oblicznośći Pańskiey, y od *wielmożnośći* mocy iego, gdy przyidźie wysławionym być w Swiętych swoich.

На боцї: [1]) 2. Piotr 3. [2]) 2. Tesa. 1.

Іѡан златоꙋстый на тыє слова́ так пишет[1]); гдѐ сꙋт тыє кото- (картка 7) рїє мо́вѧт, иж сꙋт невѣчныє мꙋки, а̂ле длѧ потре́бы ѿпра́ва. ѿ є̂диного бовѣм то́л'ко лицѧ̀ хв̂а, то̀ єст, гды̂ прі́йдет хс҃. ѡ҃вїи в мꙋ́кꙋ. а ѻ҃вїи в ца́реcтво нбcноє по̀'дꙋт. такжє Дамаскин ст҃ы̀ пи́шет[2]). поневаж дш҃а а̂нѣ добра̀, а̂нѣ грѣха̀ т̂ꙋ бꙋ́дꙋчи беѕ тѣ́ла не могла̀ чини́ти, є̂дно̀ вкꙋ́пѣ, про́тож ѡ̂бо́є вкꙋ́пѣ запла́тꙋ прі́ймꙋт.

Ѧ григо́рій богословв на ꙋѧз-вле́нїє гра̂да пи̂шет[3]). тꙋ́ сѧ полерꙋем ѿ б҃а навѣже́нїем и̂ бѣда́ми, а̂бо́вѣм там мꙋ́кам, а̂ не ѡчище́нїю ча́съ, ꙗ̂ко ѻ̂риге́нъ брѣ́дитъ.

Ѧ што̀ є̂ретицы̀ берꙋт собѣ̂ на своѭ̂ є҃рес дово́ды, перв ы̀ ѿ є̂ѵгл҃иѧ, што̀ хс҃ напомина́ет[4]), а̂бы̀ ка́жды̀ по́ки на̀ свѣтѣ живет розправил'сѧ конечне с проти́вником своим. а̂бо́вѣм (картка 7 об.) в'вержен бꙋ́дет в тем'ни́цꙋ. и̂ не зы̀дет ѿтолѣ аж ѿда́сть послѣдни̇̀ кодрантъ. и҃но там ꙗ҃в'не мо́вит; же то ма́ет быти по сꙋдном дни̂, гды̂ здекретꙋ здан бꙋдет до вѣ́чных мꙋк[5]), и̂ не мо́жет сѧ нѣчим ѿтамтолѧ

На боцї: [1]) златоꙋсты̀ на̀ є̂пистел. [2]) Дамаскин книгы д҃. глав к҃и. [3]) Григо́рїй богосло́въ стих г҃і. [4]) Мат є҃. [5]) Пред де́крето̀м нѣхто̀ мꙋки неподоймꙋє кромѣ вѧзенѧ.

Jan [Swięty] Złatousty na te słowa pisząc tak *mowi* [1]): Gdźie są ćij (картка 7 об.) ktorzy powiadaią: Iż są nie wieczne męki, ale dla potrzeby odprawa. abowiem od iednego telko oblicza Pana Jezusowego, to iest, gdy przyidźie Chrystus, Jedni na męki, a drudzy do Krolestwa niebieskiego poydą. Toż y Damascenus Swięty pisze[2]): Ponieważ dusza ani dobrego, ani złego tu będąc bez ćiała nie mogła czynić. iedno w kupie, przetoż oboie w kupie zapłatę wezmą.

A Gregorz Theolog *o nawiedzeniu miasta* pisze[3]): Tu sye powiada poleruiemy od Boga nawiedzeniem y biadami, abowiem tam mękam anie czyszczenia czas, iako Orygenes plećie.

A co Hereticy biorą sobie na tę swoię herezye dowody. Pierwszy od Ewanyeliey, co chrystus napomina[4]): Aby każdy poki [tu] na świećie żywie rosprawił sye koniecznie z przećiwnikiem swym, abowiem wrzocon będźie w ćiem- (картка 8) nicę, y nie wynidźie stąd aż odda ostatni Kodrant. *Tedy na tym mieyscu* iawnie mowi, że to po sądnym dniu ma być, gdy z Dekretu zdan będzie do wiecznych mąk[5]). y *nie będźie*

На боцї: [1]) Chryzost. na Epist. [2]) Damasc: księgi 4. Kapi: 28. [3]) Gregorz Theolog wiersz 13. [4]) Math: 5. [5]) Przed dekretem żaden karania nie podeymuie, telko więźienie.

выкꙋпити. бы дал и ѡстатнїи кодрантъ, што бо вѣм члкъ может дати измѣнꙋ за дꙋшꙋ своѫ. так тое мѣсце всѣ стыи розꙋмѣют[1]). ꙗкож и самое тое слово донде́же. на конци сего слова кирил стыи толкꙋет[2]) которое и натом мѣсци значит вѣчность а не дочасные мꙋки.

Дрꙋгїй ѿ апсла што мовит[3]), если чїй ѹчинки згорѧт шкодꙋ подоймет. а сам спсет сѧ, то есть; незгорит или захован бꙋдет так ꙗкъ огнем. теды и тое в страшныи и ѡстатныи ѡн ден великїи сꙋдныи быти (картка 8) мает. иж ꙗко сѧ рекло огнь всю землю огорнет. през которыи всѣ длѧ пробы ѹчинкѡв своих пройти мꙋсѧт[4]). И так ꙗко златоꙋстыи мовит[5]); е(с)ли кто золотое орꙋжїе носѧчи пройдет рѣкꙋ ѡгненꙋю. свѣтлѣйшїй выходит. а если сѣно дрова носѧчи пройдет. нетолко абы собѣ што помоглъ, але и тое погꙋбит што бы мѣл. Тымже способом и при ѹчинках. прото мовит иж шкодꙋ подоймет. а то есть перваѧ мꙋка. а сам спсет сѧ,

На боці: 1) Θеофилакт. 2) Синаѯаръ сꙋботы мѧсопꙋстнои. 3) а҃. корин. г҃. 4) што стыи писали ѡ дни сꙋдном тое еретицы теперъ быти повѣдаютъ. 5) златꙋстыи на епистолїю до корин.

sye *mogł* ztamtąd żadną rzeczą wykupić by dał y ostatni kodrant, ktorą bowiem odmianę da człowiek za duszę swoię. Tak to mieysce wszyscy Swięći [Doktorowie] rozumieią[1]). Jakoż y same to słowko, aż poki, na końcu Kazania thego CYryllus Swięty wykłada[2]): że to, aż poki, znaczy wieczność. ktore y na tym mieyscu wieczność powiada anie docześne męki.

Drugi, od [Pawła] Aposztoła, co mowi[3]): Jesli czyie vczynki zgoraią szkodę podeymie, a sam *zachowan będźie,* to iest, nie zgory, albo zachowan będźie, tak iako ogniem. Tedy y to w straszny y ostatni on wielki sądny dźień Pański ma być. Ponieważ iako sye iuż **(картка 8 об.)** mowiło, że ogień wszystkę źiemię ogarnie. przez kthory wszyscy dla proby vczynkow swoich przeyść muszą[4]). Y tak iako Chryzostom święty mowi[5]): Jesli kto złotą zbroię nosząc przeydzie rzekę ognistą, świetleyszy wychodźi. A iesli śiano drwa nosząc przeydźie, nie telko aby sobie co pomogł, ale y to *straći* coby miał. Tymże sposobem y przy vczynkach, y dla tego mowi, że szko-

На боці: 1) Theofiila. 2) Тут цитату нема. 3) 1. Kor: 3. 4) Co święći pisali o sądnym dniu to hereticy iuż być powiadaią. 5) chryzostom na Epist: do korin:

але так ꙗко огнем, и ото дрꙋ-
гаѧ. А што апслъ мовит так то
ест ижъ сам з ꙋчинками не зги-
нет, абы не мѣл быти, але пре-
бꙋдет на вѣки в огни. абовѣм
и нам естъ ѡбыча мовити спа-
саетсѧ. отой речи котораѧ во
огни не згарает зараз. прото и
тꙋ реклъ спаcетсѧ (картка 8
об.) не што иное, толко дол-
гость мꙋки значит. ꙗкобы
реклъ, сам пребꙋдет непре-
стан'но мꙋчачи сѧ. поты сꙋт
слова стго златоꙋстого.

Прото нѣмашъ мꙋк и огнѧ
дочасного, анѣ дшѣ без тѣла
скоро по смер'ти полерꙋючого.
гдыж в ден сꙋдны тойже огнь
которы справедливые пройдꙋт,
грѣшных по декретѣ страш'-
ном1), гды рече идѣте ѿ мене
не знаю вас2) з собою загор'-
нетъ, и навѣки вѣчные мꙋчи-
ти бꙋдетъ.

А той сꙋд и декрет бжїй не
самым дшам без тѣла, анѣ пред
воскрсенїем ꙗко дрꙋгого блꙋдꙋ
ѹчат еретици3), мает быти. але
гды дша з тѣлом по воскресе-
нїи на сꙋдъ повстанет, тог'ды
и заплатꙋ за ꙋчинки каж'ды
члкъ принѧти мает.

На боцї: 1) златꙋсты там'-
же. 2) в петръ г. 3) дрꙋгий блꙋд
еретицкий.

dę podeymie, a to iest pierwsza męka. a sam *zachowan* będźie, ale tak iako ogniem, a oto druga. A co Aposztoł mowi tak to iest, iż sam z uczynkami nie zginie, aby nie miał być, ale *będźie* na wieki w ogniu, abowiem y nam iest obyczay mowić *zachowało się* o tey rzeczy kthora w ogniu nie zgara zaraz, dla tegoż y tu mowi *zachowan będźie,* nie innego co telko *wieczność* męki znaczy: iako by rzekł sam będźie, *na wieki wieczne* męcząc syę. poty są **(картка 9, арк. знач. С.)** słowa Chryzostoma Swiętego.

Przeto niemasz mąk y ognia docześnego, anie dusz bez ciała skoro po śmierći polcruiącego. ponieważ w dźień sądny tenże ogień ktorego šprawiedliwi przeydą, grzesznych po Dekrećie strasznym1), gdy [Pan] rzeknie idźcie odemnie nie *wiem* was2), z sobą zagarnie, y na wieki wieczne męczyć będźie.

A ten sąd y Dekret Boży nie samym duszam bez ćiała, anie przed zmartwychwstaniem, iako drugiego błędą (sic!) vczą heretícy3), ma byc, ale gdy dusza z ćiałem po zmartwychwstaniu na sąd stanie, na ten czas y zapłatę za vczynki swoie każdy człowiek przyiąć ma.

На боцї: 1) chryzostom tamże. 2) 2. Piotr 3. 3) Drugi błąd hereticki.

(картка 9, аркуш значений Б) ꙗко апслъ пишет¹): Ябовѣм всѣм нам подобает ꙗвити сѧ пред сꙋдищем хрстовым, абы кождый принѧл, што з' тѣлом ѹчинил, или доброе, или злое,

нато златоѹстый пишет. приймет тѣло што ѹчинило, или доброе или злое, абовѣм в' обох ѹчинках послꙋжило дши, так'же и заплатꙋ з нею приймет²). загорожает же тꙋтъ ѹста еретиком которыи мовѧт, иное тѣло тог'да встанет, што не естъ так³). абы иное тѣло грѣшило, а иное мꙋчити сѧ мѣло. и иное добре чинило а иное корꙋновано, поты златоѹстый.

Ѡ чом и сам хс мовит⁴). абовѣм идет час, в' который всѣ бꙋдꙋчїи въ гробѣхъ. ѹслышат глас сна божего, изыйдꙋт которїи добре чинили на воскрсенїе живота. а ко- **(картка 9 об.)** торїи злѣ чинили на воскрсенїе сꙋдꙋ.

Ѡтож видишъ иж нѣмашъ самым дшам сꙋдꙋ и заплаты те-

На боцї: ¹) к корин е. ²) не инъшїй дꙋши а инъшїй тѣлꙋ соуд. але обом еденъ и едного часꙋ. ³) дша с тѣлом грѣшила. с тѣлом и соуд мает принѧти. ⁴) їωан е.

Jako [Paweł Swięty] Aposztoł pisze [mowiąc] ¹): Abowiem wszystkim nam przysłusza okazać sye przed sądem [Pana] Chrystusowym **(картка 9 об.)** aby każdy przyiął co z ćiałem vczynił, albo dobrze albo złe.

Na to Chryzostom Swięty pisze [mowiąc]: Przyimie ćiało co vczyniło *iesli* dobrze albo zle, abowiem oboygom vczynkom posłużyło duszy także y zapłatę z nią weźmie²). A zagradza tu vsta Heretykom, ktorzy mowią: insze ćiało na on czas powstanie, co nie iest tak³), aby insze ćiało grzeszyło, a insze męczyć sye miało. Y insze dobrze czyniło, a insze Korunowano. *poty są słowa Chryzostoma Swiętego.*

O czym y sam [Pan nasz Jezus] Chrystus mowić [raczy]⁴): Abowiem idźie czas w ktory wszyscy będące w grobiech vsłyszą głos Syna Bożego, y wynidą ktorzy dobrze czynili na zmartwychwstanie zywota, a ktorzy źle czynili na zmartwychwstanie sądu. [Y indźiey pisze: Ze ie rozdźieli, iako rozłącza Pasterz owce od kozłow, y daliey] **(картка 10).**

Otoż widźisz iż niemasz samym duszam sądu y zapłaty te-

На боцї: ¹) 2 kor. 5. ²) Nie inszy duszy a inszy ćiału sąd, ale oboigom ieden y iednego czasu. ³) Dusza z ćiałem grzeszyła, z ćiałem y sąd weźmie. ⁴) Jan 5.

пер перед сȣдым днем, але аж по сȣдѣ веспол з тѣлом. ꙗко и индеи пишет[1]). Лѣта абовѣм невѣдомости пребачил Бъ, а нинѣ всѣм всюды роскаȥȣет каѧти сѧ. поневаж ѹстановил днь сȣдити всю вселен'нȣю въ прав'дȣ[2]).

Іωан стыи тоеж пишет[3]): И двадцат и чотыри старцѣ ѹпали на лицѐ своѐ, и поклонили с Бȣ мовѧчи: Хвалим тѧ Ги Бе вседержителю, иж пришол гнѣв твой, и час мертвым сȣд принѧти, и дати заплатȣ слȣгам твоим, и стым, и которыи боѧт сѧ имени твоего, малым и великим[4]).

Видишъ иж не поединком сȣд и заплата бывает. але всѣм єдного часȣ. ꙗко и сам Хс мовит: (картка 10) Ѿставте рости обое вкȣпѣ до жнива. а часȣ жнива рекȣ женцом зберѣте перше плевелы и звѧжѣте их в снопы, так ꙗко на спаленѐ, а пшеницȣ зберѣте в жит'ницȣ мою[5]).

што нижѐ там же викладает мовѧчи, жниво єстъ конецъ вѣкȣ. а женцѣ сȣт аггелы. и ꙗкъ

raz przed sądnym dniem, ale aż po sądźie wespoł z ćiałem. Jako y *na inszym mieyscu* mowi[1]): Lata abowiem nie wiadomośći przebaczył Bog: a dźiśia wszystkim wszędźie roskazuie pokutować, ponieważ vstanowił dźień, sądźić wszystek świat *wedle sprawiedliwośći*[2]).

Jan święty [w swoim Obijawieniu] tož pisze mowiąc[3]): A dwadźieśćia y czterzy starcy vpadli na oblicze swoie, y pokłonili sye Bogu mowiąc: Chwalimy ćię Panie Boże *wszechmogący*, iż przyszedł gniew twoy, y czas martwym sąd przyiąć, y dać zapłatę sługom twym, y Swiętym, y ktorzy boią sye imenia twego, małym y wielkim[4]).

Widźisz iż nie poiedinkiem sąd y [wieczna] zapłata bywa, ale wszystkim iednego czasu będźie. Jako sam Chrystus [raczy] mowić: (картка 10 об.) Ostawćie rość oboie wespoł do żniwa, a czasu żniwa rzeknę żeńcom zbiercie pierwey kąkole y związćie ich w snopy tak iako na spalenie, a przenicę zbierzcie w żytnicę moię[5]).

Co niżey tamże [Pan] wykłada mowiąc: Zniwo iest koniec wieku, a żence są Anyeli, y iak

---

На боцї: 1) дѣѧнїѧ зі. 2) нѣмаш поединком сȣдȣ але всѣм веспол. 3) апокал. аі. 4) сȣд и заплатȣ всѣм разом а не поединком ѹчинит Бъ. 5) Мат гі.

На боцї: 1) dźieie 17. 2) Niemasz poiedinkiem sądu ale wszystkim wespoł. 3) Apok: 11. 4) Sąd y zapłatę wszytkim razem vczyni Bog. 5) Math: 13.

плевéлы збирáютъ и̑ огнемъ спáлюютъ такъже бꙋдетъ и̑ на конци̑ вѣка сегò. пошлетъ сн҃ъ чл҃скїй а̑гг҃лѡвъ своихъ; и̑ зберꙋтъ ѿ црствꙗ е̑гò всѧкое погоршенѐ и̑ которїе чи́нѧтъ безакóнство и̑ в'вéр'гꙋтъ ихъ в п̑ѣчъ ѡ̑гнистꙋю. т̑ꙋ бꙋдетъ плачъ и̑ скрéжетъ з̑ꙋбомъ. тогды̑ справедливыи просвѣтѧтъ сѧ ꙗ̑къ слн҃це в црсвїи ѿц҃а ихъ а̑ ктò мáетъ оу҃ши слꙋ́хати нехаи̑ слꙋхаетъ[1]).

слꙋхаи̑же [т̑ꙋ] е̑ретикꙋ вы́кладꙋ штò х҃с мóвитъ. ижъ дн҃ѧ ѡ̑стáтнего на сконъ- (картка 10 об.) чанью тогò с̑вѣта, всѣмъ сꙋдъ мáетъ быти, тогдыжъ и̑ заплáта грѣ́шнымъ и̑ справедли́вымъ да̑на б̑ꙋдетъ.

А если̑ речéшъ ижъ малые грѣхи̑ теперъ сꙋдѧтъ и̑ за нихъ дочасне кáрꙋтъ. и̑но и̑ на томъ сѧ мылишъ. Мóвитъ бовѣмъ х҃с[2]), ижъ с кáж'дого слóва порожнего. котóрое е̑сли̑ мóвити бꙋдꙋтъ чл҃ци дадꙋтъ личбꙋ з нéго в' дн҃ь сꙋ́дный.

ӑто видишъ ижъ нетолько за ꙋчи́нокъ а̑ле и̑ за слóво, не теперъ а̑ле на онъ часъ сꙋди́ти б҃ъ б̑ꙋдетъ[3]).

такъже и̑ за тóе[4]) штò голóдного не накорми́ли, и̑ прагнꙋ́чого не напои́ли. не до чи́стцꙋ, а̑ле до вѣ́чныхъ м̑ꙋкъ ѡ-

На боцї: 1) Стыи по сꙋдѣ в' царъство нб҃сное войдꙋтъ. 2) матъ в҃і. 3) грѣхи̑ малыи тепéръ не сꙋ́дѧтъ. 4) матъ. к҃е.

Kąkole zbiraią y ogniem spalaią tak też będźie y na końcu wieku tego. poszle Syn człowieczy Anyoły swoie y zbiorą od Krolestwa iego wszelakie pogorszenię, y kthorzy czynią bezakońntwo, y wrzocą ich w pieć ognistą, gdzie będźie płacz y zgrzytanie zębow. Na ten czas sprawiedliwi *będą sye świećić* iako Słońce w Krolewstwie Oyca ich, a ktho ma vszy ku słuchaniu, niechay słucha[1]).

Słuchayże Heretiku [tego] wykładu *Pana Chrystusowego*, co mowi: Iż dnia ostatniego na koń- **(картка 11)** -cu tego świata wszystkim sąd ma być, a na ten czas też y zapłata grzesznym y sprawiedliwym dana będźie.

A iesli rzekniesz iż małe grzechy teraz sądzą, y za nich docześnie karzą. Tedy sye y na tym mylisz, abowiem mowi Chrystus[2]): Jako z każdego słowa prożnego ktore iesli mowić będą człowiecy, dadzą liczbę z niego w dźień sądny.

Otoż widźisz, iż nie telko za vczynek, ale y za słowo nie teraz, ale na on czas Bog sądźić będźie[3]).

Jako też y za to[4]): co głodnego nie nakarmili, y pragnącego nie napoili, nie do czyscu ale do wiecznych mąk osądźiwszy

Na boцї: 1) Swięći po sądźię do Krolestwa Niebieskiego wnidą. 2) Math: 12. 3) Grzechy małe teraz nie sądzą. 4) Math: 25.

сꙋдивши ѿдошлет ꙗко мовит: и пойдꙋт сїи в мꙋкꙋ вѣчнꙋю, а праведници в живот вѣчный 1).

для того ж за ꙋмерлых молим ся и млстню чиним иж еще и малых грѣхов не сꙋжено. абы тым пред декретом сꙋдїю ꙋблагати 2).

(картка 11) А не толко дшѣ без тѣла теперъ не бываютъ сꙋжени и карани. але и аггли которїи згрѣшили, то ест дїꙗволи, еще сꙋдꙋ и за ꙋчинки свои, караня не взяли 3), и не мꙋчат ся в' огни пекелном. але сꙋт заперты въ адѣ 4), который не естъ пеклом. ꙗкъ еретици выкладают. абовѣм пекло ся розꙋмѣет, што печет и палит. а Адъ грец'кое естъ слово 5) и розꙋмѣет ся мѣсце невѣдомое, или мѣсце темностем, [и низких пропастей.] до котрых Хс дшею обожен'ною. дшѣ ѿ ада высвобожаючи стꙋпил. ѿ чом пишет 6). ꙋмер'ши тѣлом а ѡживши дхом, которым зышол и в темници проповѣдал.

odeszle, iako mowi: Y owi poidą do wiecznych mąk, a sprawiedliwi do żywota wiecznego 1).

Dla tegoż za vmarłe modlimy sye, y Jałmużny czynimy iż ieszcze y małych grzechow nie sądzono, aby tym przed Dekre(te)m sędźiego vbłagać 2).

(картка 11 об.) A nietelko Dusze bez ćiała teraz nie bywaią sądzeni y karani, ale y Anyeli ktorzy zgrzeszyli, to iest Dijabli ieszcze sądu, y za vczynki swoie karania nie wźięli 3) [ktorych wybrani Boży sądźić będą, przeto] nie męczą sye ieszcze w Ogniu piekielnym, ale [iedni lud zwodzą, a niektore] są zawarte w Adźie 4), ktory Adis nie iest piekłem iako Heretici źle wykładaią, abowiem piekło *sye rozumie* y nazywa stąd, że piecze y pali, a Adis Greckie 5) iest słowo, y rozumie sye mieysce niewiadome albo mieysce ćiemnośći, do ktorych Chrystus *BOską* duszą [swoią] dusze Swięte od Adu wywodząc sstąpił, O czym pisze 6): Vmarszy ćiałem, a ożywszy Duchem, ktorym sstąpił, y w ćiemnośći duszam przepowiadał.

На боці: 1) Хс не до чист'цꙋ але до вѣчных мꙋк ѿтошлетъ. 2) за ꙋмерлых для чого ся молим. 3) а кори. е. 4) дъꙗбли и дшѣ грѣш'ных въ адѣ сꙋт в безднах. 5) Адъ што ест. 6) а пет. г.

На боці: 1) Chrystus nie do czyscu ale do wiecznich mąk odeszle. 2) Za vmarłe dlaczego sye modlim. 3) 1. Kor: 5. 4) Dijabli y dusze grzesznych są w Adźie w ćiemnośćiach. 5) Adis co iest. 6) 1. Piot: 3.

й пророк мо́вит[1]). вывѣл их йс тмы̀ й тѣни смр҃тнои й вя́зенье их розор'вал то̀ есть, вѣрных то́лко вы́вѣл, а̂ невѣр- (картка 11 об.) ных там з бѣсы̀ зоста́вил. гдѐ й тепе́ръ бѣсы̀ дш҃ъ грѣшных[2]) волочат до своих ста́р'ших. кото́рыи та́мъ ѡ̂глушени сѣдят в' те́мностех до дн҃е судного. а̂ йные ту на земли пакостят людем[3]).

Про́то гды̀ х҃с второнѣ гер'гесянско̀, вы́гнал их з чл҃кώв[4]), злякнися были, сподѣва́ючи ся, иж их х҃с юж мучити будет. й вола́ли, што̀ тобѣ до нас, і̂с҃е сн҃е бж҃їй, пришо́л' ес пред часом мучити нас. я̂кож х҃с за их прозбою, не въ о҃гнь а҃ле в' свинѣ посла́лъ их. видишъ еретику иж й бѣси зна́ют, жѐ ещѐ им не пришо́лъ час мучити ся.

А ѡ̂ тых кото́рыи сут во а҃дѣ. Ї̈юда брат г҃дньь пи҃шет[5]). а̂ ѡ̂ а҃гг҃елѣх, кото́рыи не заховали своеи звер'хности. а҃ле ѡ̂ста́вили своѐ ме́ш'канье. На суд великого (картка 12) дн҃я вязе́ньемъ оўставичным под темностю захова́лъ[6]). При том златоустый ст҃ы̀ пи҃шет. што̀ им бу-

На боці: [1]) ѱалом ρ҃ѕ. [2]) дш҃ѣ грѣшных в' а҃дѣ в' невѣдомом мѣсци. [3]) е̂фесі́ѡм ѕ҃. [4]) мат. и. [5]) Ї̂юда а̂. [6]) бѣсы ещѐ несужены.

A Prorok mewi[1]): Wywiodł ie z ćiemnośći: y ćienia śmiertelnego, y więźienie ich rozerwał, to iest wiernych telko wywiodł, a niewier- (картка 12) nych tam z Dijabły zostawił, gdźie y teraz dijabli dusze grzesznych[2]) ludźi włoczą do swych starszych, ktorzy tam ogłuszeni siedzą w *ćiemnicach* do dnia sądnego, a insze tu na źiemi y na powietrzu pod niebem *walczą z ludźmi*[3]).

Przeto gdy Chrystus w powiećie Gergiesinow wygnał ich z człowieka[4]) zlękli sye byli, spodźiewaiąc sye iż ie Chrystus iuż meczyć *roskaże*, y wołali [mowiąć]: Coż tobie do nas Jezuśie Synu Boży, przyszedłeś przed czasem męczyć nas. Jakoż Chrystus za ich prożbą nie w ogień, ale w świnie posłał ie. *Patrz że thu* Heretiku iż y Dijabli wiedzą, że ieszcze im nie przyszedł czas męczyć sye.

A o tych [zaś], ktorzy są w Adźie Judasz brat Pański pisze [mowiąc][5]): A o Anyeliech ktorzy nie zachowali swey zwierchnośći[6]), ale zostawili swoie mieszkanie, na Sąd wielkiego (картка 12 об.) dnia więźieniem vstawicznym pod ciemnośćią zachował. Przytym Swięty Chryzo-

На боці: [1]) Psal: 106. [2]) dusze grzesznych w niewiadomym mieyscu. [3]) Efes: 6. [4]) Mat: 8. [5]) Judusz 1. [6]) Dyiabli ieszcze nie sądzeni.

детъ в страшнꙑй днь сꙋдный, єдин толко вѣдает праведнꙑй сꙋдїѧ, которꙑй кождомꙋ ведле достойнства справедливе заплатит. Видишъ иж в темности сѣдѧт до сꙋдꙋ.

Ꙗко й петръ стꙑй пишет[1]). єсли Бъ агглѡв которїи згрѣшили непошановал, але звѧзками темности звѧзавши ѿдалъ на сꙋд заховати[2]). При том златоꙋстꙑй стꙑй пишет.

Смотри ꙗк сѧ агглы згрѣшивши мꙋчат. абовѣм гдꙑ пришолъ Хс з нба, тедꙑ што переднѣйших бѣсѡв заперъ в пропасть. а то єстъ ꙗвно ѿ оного гдꙑ Ха просили, абꙑ их не послалъ в пропасть. єдных бовѣмъ (картка 12 об.) звѧзалъ в темность замкнꙋлъ. а дрꙋгих росказалъ гонити. до ꙋчеников мовѧчи[3]), ото даю вам моцъ на нечистыи дхи. а в днь приходꙋ єго выведет их на болшїи мꙋки. й што тепер запер их в пропасти, то на тот час ѿдасть их огню вѣчномꙋ. потꙑ златоꙋстꙑй.

На боцї: [1]) в. пет в. [2]) розꙋмѣки вѧзенье темности гдє нѣмаш бжей ласки. [3]) мат. ї.

stom pisze [mowiąc]: Co im będźie w straszny dźień sądny, ieden telko wie sprawiedliwy Sędźia, ktory każdemu wedle dostoiestwa *sprawiedliwą zapłatę* zapłaći. Widźisz iż [ieszcze nie przyięli zapłaty, ale] w ciemnicach śiedzą do sądu.

Jako y Piotr Swięty [o nich] pisze [mowiąc][1]): Jesli Bog Anyołom ktorzy zgrzeszyli *nie przepuśćił*, ale związkami ćiemnośći związawszy oddał na sąd zachować[2]). Przy tym Chryzostom święty pisze [mowiąc]:

Patrz iako sye Anyeli zgrzeszywszy męczą, abowiem gdy przyszedł Chrystus z nieba, tedy co przednieysze Dyiabły zawarł w przepaść, a to iest iawna od onego: gdy Chrystusa prośili, aby ich nie posłał w Przepaśći. Jednych abowiem **(картка 12 зв., арк. знач. Г)** związał w ćiemność zamknął. A drugich roskazał gonić, do vczniow [swych] mowiąc[4]): Oto daię wam Moc na Nieczyste Duchy. A w dzień przyśćia iego wywiedźie ich na więtsze męki. Y co teraz zawarł ich w Przepaśći tho na ten czas odda ich ogniowi wiecznemu. Poty *są słowa Swiętego Chryzostoma.*

На боцї: [1]) 2. Piot: 2. [2]) rozumiey więzienie ćiemnośći gdźie nie masz bożej łaski. [3]) повинно бути: картка 13; гляди замітку на початку брошури. [4]) [Łukasz 10,] Math: 10.

Ꙗ иж пред дн҃ем сꙋдным д꙯ꙗволи [в огни] сѧ не мꙋчат[1]). поготовꙋ и дш҃е людей грѣшных. ꙗко пишет [2]), Вѣдает г҃ъ в҃ъ добре цнотливых ѿ напасти вызволѧти, а несправедливых на дн҃ь сꙋдный кꙋ мꙋченю заховати. ѡ чом ꙗсне Iѡанъ ст҃ый пишет[3]). гды юж сꙋд бꙋдет. Тогды см҃рть и адъ въкерженни бꙋдꙋт въ езеро огнистое ато есть смр҃ть втораѧ. и х҃с мовит[4]). Так бꙋдет на конци вѣка. вы дꙋт агг҃ли (картка 13, аркуш значений Г) и ѿлꙋчат злых з посродкꙋ добрых и вверговт их в пѣч огненнꙋю, тꙋ бꙋдет плач и скрежет зꙋбѡм. И мовил им і҃с розꙋмѣете ли тое все; а они рекли розꙋмѣем. также розꙋмѣй и ты еретиче.

Ꙗ ꙗко Дш҃е грѣшных[5]) анѣ поединком без тѣла сꙋдꙋ, анѣ пред сꙋдом мꙋкъ пекелных неподоймꙋют. также и справедливых дш҃е без тѣла анѣ корꙋнованѧ, анѣ цр҃ства небесного, где х҃с естъ телесне еще недостꙋпили. але аж по воскр҃нїи из тѣлом веспол тое ѡдержатъ.

На боції: [1]) ꙗко дїаволи так и дꙋшѣ грѣшных в огни сѧ не мꙋчат. [2]) в҃. пет в҃. [3]) Апок. к҃. [4]) мат. г҃і. [5]) на противъ третего блꙋдꙋ еретицкого.

A iż przededniem sądnym Dyiabli sye nie męczą: pogotowiu y dusze ludźi grzesznych[1]), iako [Piotr S. w liśćie swoim] pisze [mowiąc]: Wie Pan Bog dobrze cnotliwych od *przypadkow* wybawiać, a niesprawiedliwych na dźień sądny ku męczeniu zachować. O czym [thymże sposobem prawie] iaśnie Jan Swięty [w swoim Obijawieniu mowiąc] pisze[2]), gdy iuż *sądny dźień* będzie: Tedy Smierć, y Adis wrzoceni będą w Jezioro ogniste, a tho iest śmierć wtora. A Chrystus mowi[3]): Tak będźie na skończeniu wieku, wy (картка 12 об.) nidą Anyeli, y odłączą złych z pośrzodku dobrych, y wrzocą ich w Piec ognistą, tu będźie płacz y skrzytanie zębow Y mowił im [PAN] Jezus, a rozumiećież to wszystko? a oni odpowiedźieli, rozumiemy. także rozumiey y ty heretiku.

A iako Dusze grzesznych[4]) ani sądu poiedinkiem bez ćiała, ani przed Sądem mąk [ogniowych] piekielnych niepodeymuią: także y sprawiedliwych Dusze bez ćiała, ani korunowania, anie Krolestwa Niebieskiego, gdźie Chrystus iest ćieleśnie ieszcze niedostąpili, ale aż po zmartwych-

---

На боції: [1]) Jako dijabli, tak y grzesznich dusze nie męczą się w ogniu. [2]) Apok. 20. [3]) Math. 13. [4]) Naprzećiw trzećiego błędu heretickiego.

ѩко самъ хс мовит[1]). еще знову прийду и пойму вас к собѣ. нж далек ѩ естемъ, и вы будете. И индє мовит[2]); Абовѣм гдѣ будет труп там сѧ зберут и орли. И ѿ того часу початок взѧвши вѣчне з ним (картка 13 об.) будут. Ѩко павелъ стыи пишет[3]). ижъ сам гь, в росказѣ и в' голосѣ ар'хагглвѣ и во трубѣ божей зыйдет з неба. а мертвыи ѡ хѣ воскреснутъ перше, потом мы котрыи живо зостанем вкупѣ з ним похвачени будемъ на оболоцѣх потыкаючи га на повѣтру, и так завжды з господемъ будемъ.

Але ту еретик речет, ижъ павел и всѣ стыи юж с хмъ сут, то естъ доступили вѣчнои заплаты [и] цртва нбснаго, абовѣм сам павелъ мовит[4]): Тѣсно ми з обох сторон пожадание маючи розвѧзати сѧ, а со хмъ быти мнѡго надто лѣпше, и на другомъ мѣсци[5]). А уфаем и зезволѧемъ раднѣи выити з тѣла и ити до бога.

Ѿповѣдаю. иншаѧ естъ речъ хотѣти, а ин- (картка 14) шаѧ пожелание доступити.

Павел з тѣломъ розвѧзати сѧ ѩко доброи речи прагнул. А што

wstaniu z ćiałem wespoł ono otrzymaią, iako sam Chrystus mowić [raczy][1]): Jeszcze znowu przyidę y poimę was z sobą, iż *gdźie* ia iestem y wy będźiećie. Y *na drugim mieyscu* mowi[2]): Abowiem gdźie będźie trup, tam sye zbiorą y Orli. Y od tego czasu początek wźiąwszy wiecznie z nim bę- (картка 13) dą. Jako Paweł Swięty pisze[3]): Iż sam Pan w roskazaniu y w głośie Archanyoła y w trąbie Bożey znidźie z nieba, a pomarli w Chrystuśie zmartwychwstaną pierwey, potym my kthorzy żywo zostaniem wkupie z nim pochwyceni będźiem na obłokach, potykaiąc Pana na powietrzu, y tak zawżdy z Panem będźiem.

Ale tu Heretik rzecze iż Paweł y *drudzy* Swięći iuż są z Chrystusem, tho iest, dostąpili wieczney zapłaty Krolestwa niebieskiego: Abowiem sam Paweł mowi[4]) ćiasno mi z obu stron, *pragnienie* maiąc rozwiązać sye: a z Chrystusem być daleko ieszcze liepiey. Y na drugim mieyscu [mowi][5]): A vfamy y zezwalamy radniey wyniść z ćiała a iść do Boga.

Odpowiedz [mu]: [Iż] insza [to] iest rzecz co *pożądać*, a insza pożądaney obietnice dostąpić.

(картка 13 об.) Paweł [Swięty] z ćiałem rozwiązać sye, iako

На боці: [1]) Іѡа. ді. [2]) Мат. кд. [3]) Солуна, д. [4]) Филип, а. [5]) в, корин, є.

На боці: [1]) Jan 14. [2]) Mat. 24. [3]) Tesal. 4. [4]) Filip. 1. [5]) 2. Kor. 5.

з х҃мъ бы́ти, ѻповѣда́ет жѐ ещѐ на́д'то лѣп'шее е҃стъ. про́то до́брои достꙋпил, а лѣпшеи ещѐ сѧ сподѣвает. Ꙗбо́вѣм всѣ ст҃ыи чстно ꙋмѐрши прагнꙋт и вѣ́рꙋют с х҃мъ бы́ти. ач и те-пе́ръ хотѧ̀ на том, хотѧ̀ на при́шломъ свѣ́тѣ з х҃мъ сꙋтъ, вѣ́рою и надѣ́ею[1]), и х҃с з ни́ми е҃стъ ꙗ̑ко мо́вит. Ꙗ е҃стемъ з ва́ми аж до скон'чанѧ вѣ́кꙋ. а вша́к'же во ѻ҃номъ вѣ́кꙋ, гды стѣломъ из мер'твыхъ, ꙗ̑ко и х҃с воскреснꙋтъ не презвѣ́рꙋ и надѣю кото́раѧ юж ꙋста́нет, а҃ле лицем, к' лицꙋ̀ з ним вѣч'не пребыка́ти бꙋдꙋт.

Про́то [и] павелъ ст҃ый не мо́вит ско́ро розлꙋчи́в'ши сѧ с тѣла, бꙋ́дꙋ за́рав (картка 14 об.) корꙋно́ван в црствїи нбсномъ, а҃ле ѻповѣда́ет, а што̀ в тѣ́лѣ з х҃омъ бы́ти мнѡ̑го на́д'то лѣпше.

Ꙗбо́вѣм е҃ретїцы маних҃е́и повѣда́ют[2]); иж дш҃ѣ без тѣла корꙋнова́ни и вѣ́чных запла т црства нбсного достꙋпи́ли, про́то юж и тѣла з мертвых не ма́ют по́што воскреснꙋти. гдыж и разбо́йника х҃с вв҃ѣлъ юж до

dobrey rzeczy pragnął. A co z chrystusem być, opowiada że ieszcze nad to liepiey iest, przeto dobrey [rzeczy] dostąpił, a lepszey ieszcze spodźiewa sye. Abowiem wszyscy święći vczćiwie *vmiraiąc* pragną y wierzą z Chrystusem być: acz y teraz chocay na tym, chocay na przysyłym świećie z Chrystusem są, wiarą y nadźieią[1]), y Chrystus z nimi iest, iako sam mowić [raczy]: Ja iestem z wami aż do skończenia wieku: a wszak że w onym wieku gdy z ćiałem iako y Chrystus z martwych powstaną, nie przez wiarę y nadzieię ktora iuż na on czas vstanie, ale twarz w twarz z nim wiecznie mieszkać będą.

Przeto Paweł Swięty nie mowi skoro rozłączywszy sye z ćiałem będę [z Chrystusem] zaraz, [y będę] w Krolestwie niebieskim korunowan, ale opowiada, że [ma pożądanie ro- **(картка 14)** związać sye z ćiałem,] a co w [tymże] ćiele z Chrystusem być *daleko* nad to lepiey.

Abowiem Heretícy Manicheuszowe powiadaią[2]) iakoby Dusze bez ćiała iuż są korunowani, y wiecznych zapłat Krolestwa Niebieskiego dostąpili, przeto iuż ćiała zmartwych wstać niemaią poco, [y biorą sobie ono na do-

---

На боцї: 1) Ст҃ых ꙋсоп'ших вѣ́ра и надѣѧ не ꙋста́ла е҃пифа́нїй въ а҃гкѵротосѣ. 2) Маних҃е́йскаѧ е҃ресь.

На боцї: 1) Swiętych dusz wiara y nadźeia nie vstała. Epifaniusz, w Angirot: 2) Manicheyska Herezyia.

црства нбсного. и без тѣла дал мѹ црство нбсное.

Которых ѱами невстыдливыми златоѹстый стый называет, и пишѹчи на тое слово, што хс мовил [до разбойника,] нн҃ѣ со мною бѹдеши в раи, ѹказѹет ижъ рай не естъ црством нбсным[1]), которого радостѣ око не видѣло, ѹхо не слышало. и на срдце не пришло чл҃кѹ. а рай зас око адамле видѣло. и ѹхо павло- **(картка 15)** во радости невымовныи гды там былъ до раю захвачен слышалъ. в которїй то рай хсъ дшѹ разбойника и иных стых ѹвѣлъ. іако [пишет.][2])

а до црства нбсного аж по въскрснїи из мртвых, и по сѹдѣ из тѣлом хс корѹновати и ѹвести обецал іако прчстое еѵглїе опѣвает[3]).

На боцї: [1]) Рай не естъ црством небесным павелъ тое роздѣляетъ. а корин. к. [2]) дшѣ стых в раи на высоком и роскошном мѣсци гдѣ навѣжаетъ свѣт облича бжог Лѹка, кг. [3]) Мат. ке.

wod, co Pan rzekł do Zboyce: Dźiś ze mną będźiesz w raiu, y powiadaią] że oto iuż Chrystus Zboyce [onego] wwiodł do Krolestwa Niebieskiego, y bez ćiała *otrzymał doskonałą zapłatę.*

Ktorych Psami nie wstydliwemi Złotovsty Swięty nazywa, a pisząc na to słowo co Pan rzekł : Dźiś ze mną będźiesz w raiu [y] *mowi* [tam ze iuż trzy dni spiralismy sye oto,] że Ray nie iest Krolestwem Niebieskim ſonym][1]), ktorego radośći oko nie widziało, vcho nie słyszało y na serce nie przyszło człowieku: a Ray zaś oko Adamowe widźiało, a vcho Pa- **(картка 14 об.)** włowe radośći niewymowne tam słyszało, gdy był zachwycon do Raiu, do ktorego tho Raiu Chrystus dusze Zboyce onego y innych [wszystkich] Swiętych wwiodł, iako [sam na Krzyżu do niego mowić raczył: Dźiś ze mną będźiesz w Raiu.][2])

A do Krolestwa Niebieskiego aż po zmartwychwstaniu, po sądźie, z ćiałem Chrystus Korunować y wwieść obiecał, iako *pisze*[3]) : [Na ten czas rzeknie, Przydźcie Błogosławieni Oyca mego, odźiedźiczcie zgotowane wam Krolestwo od stworzenia świata.]

На боцї:[1]) Ray nie iest Krolestwem niebieskim rozdźiela to Paweł 1. Kor: 20. [2]) dusze świętych w Raiu na wysokim y roskosznym mieyscu gdźie nawiedza świetłość Oblicza Bożego. Luk: 23. [3]) Mat: 25.

Рай а̂бо́вѣм дш҇ам юж дал, кото́ры̀ єст в' о̑па́т'рности и̑ в' рꙋках бо́жїих ꙗ҆ко пи́шет[1]) Дш҇ѣ пра́ведных в рꙋках бж҇їих, и̑ недоткнет сѧ их м҇ꙋка. а҇ црс҇тво нбс҇ное є̂щѐ да́ти мо̂етъ ꙗ҆ко златоꙋсты̀ ст҇ы̀ [ѿ лица̀ х҇ва] мо́вит[2]): стра́тилесь был ра́й возми̑ є̂го̀, а҇ въскрс҇нїе, нѐ зоп'со́ванѐ, и̑ з' а҇гг҇лы весе́лїе, сн҇а на̀ о҇болоцѣх' потыкане, ив ним в̂ѣчне бы̂ти, ра́дости кото́рїи непришла̀й на̀ срдце чл҇вкꙋ, гды̑ прїйдешъ до ѿца мо- (картка 15 об.) е́го тогды ти дам. а҇ тепер на̀ вѣ́рѣ и̑ на̀ надѣ́и до̀ сꙋ́дного дн҇ѧ в'се нале́жит. ꙗ҆ко выразне и̑ на дрꙋгом мѣ́сци златоꙋсты̀ пи̑шет[3]); Поневаж гды̑ ѿ тѣла дш҇а ѿлꙋчивши сѧ и̑дет ѿсе́лѧ потыка́ют є̂и̑ а҇гглскїи си́лы до́брїи. и̑ бѣсо́в'скїи гꙋ́фы прев'ротныи, а̂бы̀ ведле справ кото́рих ꙋчини́ла, и҇ли злых и҇ли добрых и̑ розных мѣ́сцъ, и̑ли сі́и и҇ли о҇вїи посади́ли є̂и̑ захо́вꙋючи, аж до послѣднег дн҇е, в' кото́рїй на сꙋд в'сѣ ста́нем. и̑ тогды̂ и҇ли до вѣ̂чного живота̀, и҇ли в' непроходи́мы̀ по́ломен о̑г'ни́сты̀ во̀`дем. по́ты златоꙋсты̀.

Ray abowiem [z ktorego był Adama wygnał y zawarł, znowu skoro za grzech Adamow vmarszy otworzył y wwiodszy do niego] dusze [Zboyce, Adama, y inych tam] im [mieszkanie] dał, *ktorych* ma w ręku y w opatrznośći swoiey, iako pisze[1]): Dusze sprawiedliwych w ręku Bożych, y [iuż] sye ich nie dotknie męka. a Krolestwo Niebieskie ieszcze dać ma, [kthorego święci wiarą oczekiwaią.] iako Złotovsty Swięty *pisze*[2]): Straćiłeś był **(картка 15)** Ray, weź że go [zaś]: a zmartwychwstanie, niezepsowanie, y z Anyoły wesele, Syna na Obłokoch potykanie, y z nim wiecznie być, radośći ktore nie przyszły na serce człowiekowi gdy przyidźiesz do Oyca mego na ten czas dam ći: a teraz na wierze y nadźieiey do Sądnego dnia wszystko należy. Jako wyraźnie y na drugim mieyscu Złatovsty [Swięty] pisze[3]): Ponieważ, gdy Dusza od ćiała rozłączywszy sye y idźie stąd, tedy ią potykaią Anyelskie Siły dobre, y Dijabelskie Hufy przewrotne, aby wedle spraw ktore czyniła lub złych, lub dobrych, y [wedle] roznych mieysc, albo ćij albo owi posądźili ią zachowuiąc aż do ostatniego

---

На боцї: [1]) Премꙋд. г҇. є҇. мо̀`. л҇г. [2]) в' словѣ о̂ предста̀ царица. [3]) на̀ є̂пи́сто́лꙋ юды ꙗ҆ко сѧ спирал шатан [ѿ мо̀`се́овом тѣлѣ.]

На боцї: [1]) mądrośći salom: 3. 5. moy. 33. [2]) W Kazaniu Stanęła Krolewna [na prawicy twoiey]. [3]) Na Epistołę Judasza iako sye szatan spirał.

Вѣрже правдѣ, а не зводй сѧ мнѣманием. абовѣм сам павелъ ꙗсне до Тимофеѧ пишꙋчи мовитъ[1]; Бѣгъ мой доконалемъ, и вѣрꙋ заховалъ. далѣй захована (картка 16) ми естъ корона правды. которꙋю ми дасть днѧ оного справедливый сꙋдїѧ. а нетолко мнѣ, але и всѣм милꙋючим приход его[2]). Притом златоꙋстый пишет: Гды всѣх на сꙋдный днь корꙋновати бꙋдет, на тот час Тимофеѧ стго и павла.

Тоеж и ѡ всѣх стых пишет[3]) Которїи вѣрою звѣтѧжили кролевства. чинили справедливост, достꙋпили ѡбѣтницъ, то естъ [чꙋда чинити,] ꙗко тамъ нижей пишет. а предцѧ недостꙋпили ѡных ѡбѣтницъ. абовѣмъ бгъ оусмотрил лѣпшость, абы без нас досконалост не взѧли[4]). Притом Златоꙋстый; Тогды бовѣмъ в кꙋпѣ з нами, и ѡни досконалыми ꙗвѧт сѧ, хотѧ нас в бою оупередили, але в корꙋнованю не ꙋпередѧт. и бгъ не чи-

На боцї: [1]) в тим. д. [2]) Павел и всѣ стыи еще не корꙋнованї. [3]) евреѡм аі. [4]) Звѣтѧжъство в тѣлѣ, перваѧ обѣтница а дрꙋгаѧ по воскрсенїи заплата.

dnia, w ktory na Sąd wszyscy staniem, y na ten czas albo do wiecznego żywota, albo w nieprzechodzący płomień ognisty wnidźiemy. Poty Chryzostom [święty.]

Wierz że prawdźie, a nie zwodź sye mniemaniem, abowiem sam Paweł do Timoteusza pisząc mowi[1]): **(картка 15 об.)** Bieg moy dokonałem, y wiarę zachował, a daliey zachowana mi iest Korona prawdy, ktorą mi da dnia onego sprawiedliwy sędźia, a nie telko mnie, ale y wszystkim miłuiącym przyśćie iego[2]). Przytym Złotovsty święty *mowi*: Gdy wszystkich w dźień sądny korunować będźie, na ten czas Timoteusza świętego y Pawła.

Toż też y o wszystkich Swiętych pisze[3]). Ktorzy wiarą źwiećiężyli krolestwa, czynili sprawiedliwość, dostąpili obietnic[4]), to iest, [tu na tym świećie znaczney łaski Bożey,] iako tam niżey pisze: A przedśię nie dostąpili onych obietnic, abowiem Bog vpatrzył lepszość, aby bez nas doskonałość nie wźięli. Przytym [pisze święty] Złotovsty: *Na ten czas* abowiem w kupie z nami, y oni doskonałemi okażą sye, chocaż nas w

На боці: [1]) 2. Tim. 4. [2]) Paweł y wszyscy s. ieszcze nie korunowani. [3]) Ebre 11. [4]) Zwiećiężstwo w ćiele pierwsza obietnica a druga po zmartwychwstaniu zapłata.

(картка 16 об.) ниⷮ и҆́мъ в тоⷨ ѹ҆ближе́нїѧ, а҃ле и҆ наⷭ ꙗ҆ко ѾЦ҃ъ всѣⷯ в кѹ́пѣ почита́еⷮ.

Показало сѧ ꙗ҆сне ѡ троⷯ ре́чаⷯ блѹ́дѹ е҆ретиц҆кого. Пе́рьваѧ[1]) иⷢ нѣма́шъ мѹⷦ доча́сныⷯ, а҆бо́вѣⷨ и҆ дїѧ́колы доⷧго мѹ́чиⷡшиⷭ и҆ за грѣⷯ до́сыⷮ ѹ҆чиниⷡши вы́ш҆ли бы потоⷨ з҆ ниⷯ. ꙗ҆ко ѡ҆ригеⷩ иⷡ помоⷱника́ми своѝми брѣ́диⷮ. кото́рыⷯ всѣⷯъ таковыⷯ на пѧтоⷨ в҆селеⷩскоⷨ събо́рѣ ст҃ыи патрїѧⷬхи иⷡ ни́ми вири́лїй па҃па риⷨскїй прокла́ли вѣч҆не.

Дрѹга́ѧ[2]). иⷢ сѹдѹ поединⷦкового Б҃ъ нѣко́мѹ нѐ чи́ниⷮ. бо̀ е҆сли́ бы таⷦ бы́ло, юⷢ бы сѹ́дѹ ж҆да́ти непотре́ба. а҃ле то̀ блѹⷣ, а҆бо́вѣⷨ Б҃ъ ꙗ҆ко вѣ́римѡ иⷢ ма́еⷮ прїй́ти̏ съ сла́вою сѹди́ти живыⷨ и҆ меⷬтвыⷨ, то̀ е҃сть всѣⷨ едного̀ ча́сѹ.

Тре́тѧѧ[3]) ꙗ҆ко дш҃ѣ сами́ беⷡ т҃ѣла цр҃ства нб҃ного (картка 17 арк. знач. Д) заплаⷮ вѣчныⷯ преⷣ въскр҃нїемъ е҆щѐ нѐ принѧ́ли, а҆бо́вѣⷨ е҆сли́бы дш҃а беⷡ т҃ѣла мѣ́ла бы́ти корѹно́вана. ꙗ҆ко повѣда́юⷮ проклѧтїи манихе́и, то̀ тѣ́лѹ нѣмашъ по што̀ въскр҃нѹти. и҆ вѣра и҆ надѣѧ ст҃ыⷯ юⷢ бы ѹста́ла.

На боці: [1]) а҃. [2]) в҃. [3]) г҃.

boiu vprzedźili, ale w korunowaniu nie vprzedzą, y Bog nie czyni (картка 16, арк. знач. Д.) im w tym vbliżenia, ale y nas iako Oyćiec wszystkich w kupie poczyta.

Pokazało sye iaśnie o trzech rzeczach błędu heretickiego. Pierwsza[1]) iż niemasz mąk docześnych, abowiem y Dijabli długo męcząc sye y za grzech dośić vczyniwszy wyszli by potym z nich. iako Oryhenes y z pomocnikami swemi plecie: ktorych wszystkich takowych na Piątym powszechnym Zborze Swięći Patryarckowie y Wiriliusz Papież rzymski z nimi wiecznie przeklęli.

Druga[2]) iż Sądu poiedinkowego Bog żadnemu nie czyni: bo iesliby tak było iuż by Sądu czekać nie potrzeba, ale to błąd, abowiem Bog iako wierzymy ma przyść w chwale swoiey sądzić żywe y umarłe, to iest wszystkim iednego czasu.

Trzećia[3]), iako Dusze same bez ćiała Kroleszwa Niebieskiego zapłat (картка 16 об.) wiecznych przed zmartwychwstaniem ieszcze nie przyięli, abowiem iesliby Dusza bez ćiała miała być Korunowana; iako powiadaią przeklęći Manicheuszowie, iuż ćiało niema poco zmartwychwstać, y wiara y nadźieia świętych iużby *vstać muśiała.*

На боці: [1]) 1. [2]) 2. [3]) 3.

Прóто нѐ дх҃ъ ст҃ы̀ а҃ле дȣхъ антíхрїстов вы́мыслил тȣю дочаснȣю мȣкȣ[1]), а҃бы всѣх к' нечи́стости телесной и҃ к' роспȣстном житїй, є̂гò вóлю пополнѧючих оу̂безпéчил. страх мȣк ȯкрȣтных и҃ вѣчных ѿложивши дочáсны̀ о҃г'нь чисти́телный нá то, бы́ти повѣдáетъ. в' котóром дȣшà самà без т̂ѣла в'сѐ ѿбы́ти мóже. чемȣ подпора о̆ное жидов'скóе ми́лостивое л̂ѣто[2]).

Дрȣгáѧ[3]): а҃бы тȣ пред смертю бѣдáми хрстїѧнским чи́ст'цем. покȣ· **(картка 17 об.)** тами пóстом пренаслѣдованием выгнанемъ, мȣками люд не з'неволил сѧ полѧровати, чим всѣ полѧрȣючисѧ лáски бóжеи достȣпи́ли.

Кȣ томȣ́ тьж а҃би[4]) лю́де сȣдȣ стрáш'ного и҃ сȣдїи̂ грозного нѣчого сѧ не лѧкáли, тепер сȣдъ дш҃ам самым без тѣла бы́ти повѣдáетъ и҃ а̂бы сам вс̂ю влáд'зȣ хв҃ȣ нà сéбе похвативши дш҃ѣ пред часом, є̂дны на час до чи́ст'цȣ ѿсылал. а҃ дрȣгых своéю мóцȣ ѿтамтолѧ вы́водил, и҃ до црства нбсного посылал. а̂ тò всѐ о̂ м а́ н а.

Przeto nie Duch święty, ale duch Antichrystusow wymyślił tę docześną mękę[1]), aby wszystkich w nieczystośći ćielesney, y w rospusnym żyćiu, iego wolą wypełniaiących vbespieczył, strach mąk okrutnych y wiecznych odłożywszy, docześny ogien czyścowy na tho być twierdzi, w ktorym dusza sama bez ćiała wszystko odbyć może: do czego podpora ono żydowskie miłośćiwe Lato[2]).

Druga[3]). aby tu przed śmierćią Chrześćijańskim czyścem biadami Pokutami, Postem, Przenaśla- **(картка 17)** dowaniem, wygnaniem, mękami, ludzie nie zezwolili sye polerować, czym wszyscy [święći] poleruiąc sye łaski Bożey dostąpili.

Ku temu też[4]), aby ludźie Sądu strasznego, y Sędźiego groźnego nic sye nie lękali, teraz sąd duszam samym bez ćiała być powiada: y aby sam wszystką władzę Chrystusową pochwyciwszy dusze przed czasem iedne na czas do czyścu odsyłał, a drugich swoią mocą stamtąd wywodźił, y do Krolestwa niebieskiego posyłał: a to wszystko *omamienie*.

На боцї: [1]) причи́на чи́стъцȣ. а҃. [2]) г҃. мой, к҃е. [3]) в҃. Чи̂стецъ хрстїѧнскїй. [4]) г҃.

На боцї: [1]) Przyczyna czyścu 1. [2]) 3. moy. 25. [3]) 2. Czyśćiec chrześćijański. [4]) 3.

РОЗДѢЛ ТРЕТІИ.

Ѡповѣдаетъ и҆жъ па́нъ нѐ могꙋчи̇ зло́стє бо́льше терпѣти прі́йдетъ, и҆ всю̑ сплюга́вленꙋю ѡ҆здо́бꙋ ѡ҆бновитъ. а҃ геретикѡвъ ꙋ҆поминаєт, а҆бы̀ нѐ бо́л'ше над сло́во бж҃іе, слн҃це и҆ мс҃цъ, и҆ всѐ не́бо з' звѣзда́ми собѣ̀ поважа́ли. понева́жъ оно є҆́стъ вѣчно, а҃ то́е нѐ пе́вно.

(картка 18)

Прїйдет заисте пн҃ъ наш избави́тель х҃съ з не́ба. а҆ прі́йде на скончанїю того̀ свѣта, съ сла́вою въ ѡ҆ста́тнїй дн҃ь. бꙋдет бовѣм коне́цъ томꙋ свѣтꙋ, и҆ всѐ сее створе́нѧ за́сь ѡ҆бнови́т сѧ. понева́жъ мꙋжебо́йство, и҆ чꙋжело́жство, и҆ злодѣйство, и҆ всѧкїй грѣхъ попо́лнил сѧ на землѝ И҆ кров на кров змѣша́ла сѧ на́ свѣтѣ, а҃бы бо́льше не было стра́шъное таково́е ме́шкание не справедливости наполне́ное.

Переминꙋ́ти ма́етъ та́ѧ ѻ҆здо́ба а҆бы̀ сѧ лѣ́пшаѧ показа́ла. и҆ е҆сли хо́чешъ слы́шати ꙋ҆ка́зы ѿ пис҃ма́, слꙋ́хаже Ісаи́ю кото́рый мо́вит[1]). И҆ зови́т сѧ ꙗ҆къ цидꙋ́ла нб҃о, а҆ всѣ ѕвѣ́зды спа́дꙋт ꙗ҆къ листѧ фи́кговое.

И҆ Є҆ѵг҃лїе мо́вит[2]) (картка 18 об.) слн҃це затми́т'сѧ, а҆ мѣ́сѧцъ не да́сть свѣта своего, и҆ звѣ́зды спа́дꙋт з не́ба.

На боці: [1]) Ісаи́ѧ гі. [2]) матѳе кд.

Rozdźiał Trzeći.

OPowiada, iż Pan nie mogąc złośći wiecey ćierpieć przyjdźie, y wszystkę splugawioną ozdobę obnowi. a Heretikow vpomina, aby nie więcey nad słowo Boże Słonce y mieśiąc, y wszystko niebo z gwiazdami sobie poważali, ponieważ ono iest wieczne, a to nie pewne.

(картка 17 об.)

PRzyidźie zaiste PAN nasz, Zbawićiel Chrystus z nieba a przyidźie na skończeniu tego świata z sławą w ostatni dźień. Będźie bowiem koniec tego świata, y wszystko *teraznieysze* stworzenie zaś sye odnowi, ponieważ mężoboystwo, y cudzołożstwo, y złodźieystwo, y wszelaki grzech popełnion iest na źiemi. Y krew na krew zmieszała sye na świećie, aby więcey nie było straszliwe takowe mieszkanie, nie sprawiedliwośći napełnione.

Przeminąć tedy ma ta ozdoba, aby sye lepsza pokazała, a iesli chcesz słyszeć *dowody* [na tho] od pisma, słuchayże Izayiasza ktory mowi[1]): Zwinie sye iako Ceduła Niebo, y wszystkie Gwiazdy spadną iako liśćie Figowe.

A *Ewanyelista* mowi[2]): Słońce sye (картка 18) zaćmi, a Miesiąc nie da światłośći swoiey, y Gwiazdy spadną z Nieba.

На боці: [1]) Izay: 13. [2]) Mat: 24.

Не жа́лꙋймож же̑ са́ми ѹ҆мира́ем, гдыж и҆ звѣзды ꙗ҆къ слы́шим ѹ҆мира́ют а҆ле зас вста́нꙋт.

Зо́віет те́ды нб҃са гь҃, не дла то́го а҆бы̑ их затра́тилъ, а҆ле а҆бы̑ е҆ще̑ цꙋднѣ́йшими их поста́вил.

Слꙋха̀ дв҃да прр҇ока мо́вѧчого 1). на початкꙋ зе́млю ты̑ пн҃е ѹ҆фꙋндова́лес, и҆ спра́вы рꙋк твоих сꙋт нб҃са, ты̑е зги́нꙋтъ, а ты̑ тръва́ешъ.

Тꙋ речет кто̀ ѡ҆то ꙗ҆вно мо́вит, поги́внꙋт. Слꙋха́йже ꙗ҆ко ма́ешъ розꙋмѣти з дрꙋгих слѡв ꙗ҆къ то поги́внꙋт, всѣ ꙗ҆къ ша̑та зветша́ют. І ꙗ҆къ ѡ҆де́жꙋ зове́шъ их и҆ ѿмѣнѧт сѧ. што́ сѧ в посло́вици мо́вит, и҆ до чоловѣка. видите ѡ҆то невинный зги́нꙋл. а҆ нѣкто̀ так не держит на се́рци а҆бы̑ зги́нꙋл. а҆бо́вѣм так (картка 19) воскр҇ніѧ ꙗ҆къ и҆ небе́съ ѡ҆бновле́ніѧ ѡ҆чекива́ем.

Слн҃це перемѣнит сѧ в те́мность, а҆ м҇цъ въ кро́въ.

Неха̀же сѧ наꙋчат кото́рїе ѿ маніхе́йское е҆реси наверꙋли сѧ. и҆ юж болше тых свѣтил бога́ми неха̀ не чи́нѧт, а҆нѣ померка́ючого потемнѣва́ющаго сѧ сего̀ слн҃ца, в мѣсто х҃а неꙋчтиве неха́й не мнѣма́ют.

И҆ зас слꙋха́й пн҃а мо́вѧчого 2), нб҃о и҆ землѧ̑ перемине́т, а҆ сло-

На боцї: 1) ѱал. ра҃. 2) матфе́ кд҃.

Nie żałuymyż że sami vmiramy, gdyż y gwiazdy iako słyszymy vmiraią, ale zaś powstaną.

Zwinie tedy Pan Niebiosa, nie dla tego aby ie zatraćił, ale aby ieszcze cudnieyszymi ich postanowił.

Słuchay Dawida Proroka mowiącego1): Na początku źiemię ty Panie vfundował, a sprawy rąk twoich są niebiosa, te zginą, a ty trwasz.

[Ale] tu rzecze kto, Oto iawnie mowi, że zginą. Słuchayże iako tho masz rozumieć z drugich słow iako to zginą. Wszystkie iako Szata zwietszaią, a iako Suknie zwiniesz ich y odmienią sye. Co więc mowimy w przypowieśći y do człowieka: *Patrzćie* oto nie winny zginął, a żaden tak nie trzyma na Sercu aby zginąć [miał]. Abowiem tak zmartwychwstania, iako y Niebios odnowienia oczekiwamy. **(картка 18 об.)**

Słońce sye odmieni w ciemność, a Mieśiąc w Krew.

Niechże sye nauczą, kthorzy od Manicheyskiey Herezyey są nawroceni, a iuż więcey te światła Bogami niech nie czynią, anie *mrocznego* poćiemniwaiącego tego słońca w miasto Chrystusa nie vczćiwie niech nie mniemaią.

Y zaś słuchay Pana mowiącego2): Niebo y ziemia przemi-

На боцї: 1) Psal: 101. 2) Mat: 24.

ва̀ мой не ми́мо пойдѹтъ. не є҃стъ бовѣмъ ро́вной го́д'ности створѣнѧ з сло́вомъ пан'ским.

Наѹка.

И кро́въ на кров змѣша́ла сѧ на́ свѣтѣ. ꙗко пе́р'ше при нои, длѧ зедноче́нїѧ и свѣта того̀ вшетече́н'ства згладил Бгъ[1]) в'ве́сь (картка 19 об.) свѣт потопом. та́к'же и тепер, гды́ сѧ всѣ на едино̀ вшетечное, и свѣта того̀ безпечное своеволное ме́ш'канѧ зго́дѧт, свѣт тот и з ни́ми Бгъ затра́тит.

росказал абовѣм Бгъ сном своим на онъ ча́съ, абы́ сѧ несъвокѹпла́ли з' сынми люд'скими, и жадной сполечности з ни́ми не мѣли. але ѡнѝ нѣчого дѹхо́вного в со́бѣ не ма́ючи, ро́скошам свѣта того̀ да́ли сѧ ѹвести. и почали на ѡздобѹ дочаснѹю. и щастѧ людей своволных взирати, и ѡ собѣ любовати. ано ꙗко Давыд мо́витъ[2]);

сынове их ꙗко ново сажо́ные лѣторосли в мо́лодости свое, цорки их ѹродивые прекраса шенные, ꙗко ѡздоба цркве. спѣжарнѣ ихъ албо скар'бницѣ напол'не́ны, и ѿ зыбткѹ напол-

---

На боці: [1]) зло́е з'єдноченe причи́ною погибели свѣтѹ. [2]) ѱалом. рмг.

nie, a słowa moie nie odmienią sye, nie iest bowiem rowney godnośći stworzenie z słowem Bożym.

Nauka.

I Krew na Krew zmieszała sye na świecie. Jako pierwey *za czasu Noego,* dla ziednoczenia się y świata tego wszeteczeństwa zgładźił [Pan] Bog[1]) wszystek Swiat po- **(картка 19)** topem, także y teraz, gdy sye wszyscy na iedno wszeteczne, y świata tego bezpieczne swowolne mieszkanie zgodzą, Swiat ten y z nimi Bog zatraći.

Abowiem na on czas roskazał był Bog Synom swoim, aby sye nie ziednoczali z synmi ludzkimi, y żadney społeczności z nimi aby nie mieli. ale oni [vtraćiwszy łaskę ducha świętego, y] nic w sobie duchownego nie maiąc, roskoszam świata tego dali sye vwieść, począwszy na ozdobę docześną, y na szczęśćie ludzi swowolnych *skłaniać sye,* y *ono* sobie *smakować,* ano iako Dawid ś. mowi[2]).

Synowie ich iako nowosadzone latorostki w młodośći swoiey, Corki ich vrodźiwe *vbrane* iako ozdoba Kośćielna, Spieżarnie ich albo skarbnice napełnione, y od zbytku napełniaiąc ziedney dru-

---

На боці: [1]) Złe ziednoczenie przyczyną zginienia świata. [2]) Psal: 143.

на́ючи, з' той к дрꙋгꙋю. (картка 20) ѡ҆вца̀ их мнѡ́го пло́д'ны, и҆ мнѡ́жат сѧ на паст'-вискаx своиx. воло́ве и҆́хъ то́л-сты, мѣ́ста иx споко̑ны, мѣш'-кан҃е и҆́хъ без' трво́ги, тыx те́-ды люде́й собѣ́ оу҆хвали́ли, ꙗ҆́ко пи҃шет [1]).

И҆ ѡ҆ба́чили с҃нѡве бо́жїи цо́р'ки с҃нѡв лю́д'скиx иж сꙋт кра́сные, и҆ забы́ли ро́сказꙋ бо́-жего. изедно́чили сѧ изм'ѣша́ли сѧ з ни́ми.

А҆ б҃ъ зас ре́клъ: Не пребꙋ́дет дꙋх мо̑ в тыx ч҃лкѡx, поневаж т҃ѣло сꙋ́тъ. то̀ е҆́стъ; и҆́жъ ве́-дле т҃ѣла, а҆ ве́дле того̀ до-ча́сного св҃ѣта живꙋт. и҆ та́къ гды́ сѧ с҃нѡве бо́жїи з сын҃ми̑ люде̑ св҃ѣта того̀ зедно́чили в'вес св҃ѣтъ б҃ъ затопил по-то́пом.

То́еж власне и҆ тепе́ръ оу҆жѐ на кон҃ци̑ св҃ѣта дѣ́ет' сѧ, иж ц҃ркве х҃вы, с҃нѡве, так свѣт-скїи ꙗ҆́къ и҆ дꙋхо́вныи вс҃ѣ о҃ныи доча́сныи ре́чи (картка 20 об.) и҆ живот без'кло́потны̑ оу҆ Ѿщепе-нцѡв и҆ є҆ретикѡв ви́дѧт, кото́-рїе сами̑ прел'стивши сѧ, и҆ им [ꙗ҆́ко телесным] нево́лю св҃ѣта того̀ [и҆ терпли́вость х҃вꙋ] и҆ оу҆-бозство за проклѧтство и҆ вѣ́ч-ные мꙋ́ки покладаю́т [2]), а вол҃ност пан҃ство и҆ роспꙋ́стность за благослове́н'ство и҆ ц҃рство

Na boci: [1]) быт. ѕ҃. [2]) лꙋк. ѕ҃. матѳе̑ а҃ї. лꙋк. г҃ї.

gą, Owce (картка 19 об.) ich rodzayne, y mnożące sye na pastwiskach swoich, Woły ich tłuste, Miasta ich spokoyne, mieszkania ich bez trwogi, tych tedy ludźie chwalili iako pisze[1]):

Y obaczyli Synowie Boży Corki Synow ludzkich iż są vrodźiwe, y zapomnieli roskazania Bożego, a ziednoczyli sye y zmieszali sye z nimi.

A Bog zaś rzekł: Nie będzie duch moy trwać w tych ludźiach, ponieważ ćiało są, to iest, iż wedle ćiała, a wedle tego docześnego świata żyią. A tak gdy sye Synowie Boży z Synmi ludźiey świata tego ziednoczyli, wszystek świat Bog zatopił potopem.

Tož właśnie y teraz iuż na końcu świata sye dźieie. Iż *Cerkiewni* Synowie tak świeckie, iako [więcey] duchowne, wszystkie one doczesne rzeczy, y żywot bez kłopo(t)ny (картка 20, арк. знач. F.) v odszczepieńcow y heretikow widząc [vbłogosławiaią szyroką drogą chodzących, ktora na wieczne zatracenie wiedźie, a ćiasney wszędzie vbiegaią[2]) do Krolewstwa Bozego wiodącey, dla] ktorey sye zgorszyli, y *inych* [ludźi grubych y ćieleśnych

На боцї: [1]) Genes: 6. [2]) Luk: 6.

нб҃сное быти повѣдаютъ, протожъ нехотячий в долегливости и в терпѣнїи Хвомъ быти до нихъ ся зъедночаютъ. и з ними в житїи своволномъ свѣта того посполитꙋютъ запомнѣвши што имъ речено[1]). еретика чл҃ка. по первомъ и второмъ напоминаню оудаляй ся вѣдаючи ижъ ся таковый розсвоеволилъ и грѣшитъ, и естъ само ѡсꙋженъ. И павелъ ст҃ый мовитъ[2]). телесное мꙋдрованїе ворогꙋетъ на Бга, и законꙋ божемꙋ непокаряетъ ся анѣ можетъ.

(картка 21, аркуш знач. Ѥ)

А ижъ яко видимо, же сами дх҃овные телесне все розꙋмѣючи. и тꙋ ведле тѣла на свѣтѣ а не ведле дх҃а живꙋчи. для свободного житїя законы кгвалтятъ. изъ границъ имъ замѣреныхъ оутѣкаютъ, и ѿще-

На боцї: [1]) тит. г. [2]) к рим. и.

zgarszaią y zwodzą] *powiadaiąc* vbostwo, [dolegliwośći, biady, przenaśliadowania, wszelakie od Boga nawiedzenia, niewolą świata tego,] za przeklęstwo y vtracenie łaski Bożey, [co Chrystus sam ćierpiąc, toż nam zalećić raczył mowiąc[1]): Biedne iest Krolestwo niebieskie, y biedzące sye chwytaią go. y ieszcze mowi[2]): Starayćie sye wniść ciasnymi wroty, etc.] A [swowolnicy zaś] rospusność, państwo, [dostatek,] wolność za [przednieysze] błogosławieństwo *poczytaią* [co y poganie okwićie maią,] przeto nie chcąc w dolegliwośći y w ćierpliwośći Chrystusowey być [do Synow świata tego vćiekaią, y] z nimi sye ziednaczaią y pospolituią, zapomniawszy co iest im *zakazano*[3]): **(картка 20 об.)** Heretika człowieka po pierwszym y wtorym vpomnieniu odprzysięgay sye, wiedząc że sye takowy stał swowolnym, y grzeszy, y iest samosądzon. Y Paweł święty mowi[4]): Ćielesne *rozumienie* nieprzyiaźń iest przećiw Bogu, a zakonowi Bożemu nie pokarza sye ani może.

A iż iako widźimy, że sami duchowni ćieleśnie wszystko rozumieiąc, y tu wedle ćiała na świećie, a nie wedle ducha zyiąc: dla świebodnego żyćia zakony gwałcą, a z granic im zamierzonych vćiekają. y odszczepień-

На боцї: [1]) Math: 11. [2]) Luk: 13. [3]) Tit: 3. [4]) do rzym. 8.

пенцами стаютъ сѧ. и̑ православїе з҆ еретичествомъ мѣшаютъ. скоро и̑ антихрїста и̑ скончєнїѧ свѣта сподѣватис маем.

Перше бовѣм прїйдет ѿщепенство, потом антихристъ[1]). И зас х҃с з помстою на всѧких вшетечникѡв прїйдет ꙗ҆ко сам мовит[2]). кто шкодит нехаи ещє шкодит. а̑ кто е̑стъ в плюгавствѣ, нехаи ещє плюгавѣє. а̑ кто справедливы е̑стъ, нехаи е̑щє бꙋдє справедливы. а̑ ст҃ы нехаи сѧ е̑щє ст҃ит. ѿто идꙋ скоро, а̑ заплата моѧ̑ зо мною е̑стъ, а̑бым (картка 21 об.) ѿдал кождомꙋ ведлꙋг оу҆чинков е̑го. ꙗ҆мъ е̑стъ а̑лфа и̑ ѡ҆мекга, першїй и̑ ѡ҆станнїй, початок и̑ конецъ щасливыи которыи захокываютъ росказанє е̑го. а̑бы их владза была над древом живота, и̑ вороты войдꙋт до мѣста. а̑ з надворѧ ѱы и̑ чарвницы, и̑ вшетечницы, и̑ мꙋжебойцы, и̑ балвохвалцы. и̑ кождый которїй милꙋетъ, и̑ которїй чинит кламство. ꙗ̑ ї҃с послалем а̑гг҃ла моего а̑бы то вам свѣдчил во церквах.

Нехаи же сѧ наꙋчат которїе ѿ манихейскои е̑реси, а̑бы неболше планеты и̑ с҃лнце над слово божїе поважали[3]). а̑нѣ кволи с҃лнцꙋ церковного порѧдкꙋ

cami staią sye, a prawosławije z hereticstwem mieszaią. rychło [tedy] y Antichrystusa, y skończenie świata spodźiewać sie mamj.

Pierwey bowiem [mowi], przyidzie odszczepieństwo, a potym Antichrystus[1]). Y zaś Chrystus z pomstą na wszelakich wszetecznikow przyidźie, iako sam [przez Jana S.] mowić [raczy][2]). Kto szkodzi niech ieszcze szkodzi, a kto iest w plugawstwie niech ieszcze plugawieie: a kto sprawie- **(картка 21)** dliwy iest, niech ieszcze będźie sprawiedliwy, a święty niech sye ieszcze święci. Oto idę rychło, a zapłata moia zemną iest, abym oddał każdemu według vczynkow iego. Jam iest Alfa y Omega, pierwszy y ostatni, początek y koniec, szczęśliwi ktorzy zachowywaią roskazanie iego, aby ich władza była nad drzewem żywota, y *Broną* wnidą do miasta, a znadworza Pśi, y czarownicy, y wszetecznicy, y mężoboyce, y bałwochwalce, y każdy ktory miłuie y ktory czyni kłamstwo: ia Jezus posłałem Anyoła mego, aby tho wam świadczył w Cerkwiach.

Niechże sye nauczą, ktorzy od Manicheyskiey Herezyey, aby nie wiencey płanety y słońce nad słowo Boże poważali[3]), a nie kwoli *planetam* Cerkiewnego po-

---

На боцї: 1) к сол. в҃. 2) а̑пок. к҃в. 3) неслꙋшне календар ѿмѣнено.

На боцї: 1) Tess: 2. 2) Apok: 22. 3) Niesłusznie kalendarz odmieniono.

сло́вом бо́жиим оумоцне́ного непсова́ли, гдыж прев всѣх седмъ вселенских соко́ров дхом стым и сло́вом бжїим седмъ крот полерова́ным (картка 22) всѣ спра́вы цер'ко́вные сут замкне́ны и оумо́цнены. а набо́льше дны набоженстка и стую па́сху, абы не з жиды, анѣ впере́д жидов, анѣ з' еретики Ѡбходи́ти варова́но[1]). про́то слушнѣй нбу и слнцу Ѡмѣну приня́ти. а нѣжли [к] церкви в чом ся Ѡмѣни́ти. Ꙗко златоустый стый пишет[2]). поневаж есть сло́вом бо́жїим оумоцне́на. а сло́во бо́жїе над нбо и землю есть моц'нѣйшее. ꙗко сам Хс ре́клъ. нбо и земля пре́йдет а слова́ мои не ми́мо идутъ.

А если и мо́вят еретицы. же́ того́ ве́дле планет и слнца бы́ла потре́ба, абы дни и ста Ѡмѣни́ти.

Ино зна́ем же́ не ин'шая потре́ба, то́л'ко абы тако́ю хи́тростю. Ѡ едино́й всѣх зверхности, и правди́вой цер'ко́вной главы хрста. под другую (картка 22 об.) прифор'мо́ваную всѣх проста́ков звести могли[3]), кото́рых шире втом Павел стый перестерѣгает пишучи[4]) Бра́тїя

На боцї: [1]) правила апслкїи о҃ златоустъ [к' маргаритѣ] сло́во: а҃. в҃. [2]) Ѡ црькви. златоустъ. [3]) календаръ новый естъ ома́на. [4]) колас. в҃.

rządku słowem Bożym vmocnionego nie psowali, gdyż przez wszystkie śiedm powszechne Zbory duchem świętym y słowem Bożym śiedmkroć polerowanym **(картка 21 об.)** wszystkie sprawy Cerkiewne są zamknione y vmocnione, a nawięcey dny nabożeństwa y Swiętą Paszchę aby nie z Zydy, anie w przod żydow anie z heretiki obchodźić warowano[1]). Przeto słuszniey Niebu y *źiemi* odmianę przyiąć, aniżli Cerkwi [Pana Chrystusowey] wczym sye odmienić, iako złotousty święty pisze[2]), ponieważ iest słowem Bożym vmocniona, a słowo Boże nad niebo y źiemię iest mocnieysze, iako sam Chrystus mowić [raczył]: Niebo y źiemia przeminie, a słowa moie nie *odmienią sye.*

A iesli y mowią heretycy, że tego wedle Planet y Słońca była potrzeba, aby Dni y święta odmienić.

Ale wiemy, że nie insza [iaka] potrzeba, telko aby takową chytrośćią od iedney [nad] wszystkie zwierzchnośći, prawdźiwey Cerkiewney głowy Chrystusa pod drugą **(картка 22)** przyformowaną wszystkich prostakow [a raczy mowiąc swowolnikow] zwieść mogli[3]), ktorych

На боцї: [1]) Apostolski kanon 70. Chryzostom [na żidy] u Kazaniu 1. 2. [2]) Цитату брак. [3]) Kalendarz nowy iest omamienie.

стережѣте сѧ, абы вас нѣкто не ѡшукал філософїею. и прожным ѡманенїем ведле оуставы людской, ведле стихий. албо планет свѣта того[1]), а не ведлуг Ха Їса гдыж в нюм мешкает всѧка зуполност бозтва телеснѣ, и абысте в нюм были зуполни. Который есть главою всѧкого преложенстса, и владзы.

Ото Павел стый оупоминает абы длѧ ѡблудного змыслу до другой главы кром Ха пана неприступати. А на другом мѣсци нарѣкает пишучи[2]). Але на он часъ незналисте Бга, служилисте тым, которыи сприроженїѧ не сут богове, а тепер познавши Бга, и овшем (картка 23) познани будучи ѿ Бга, ꙗкож сѧ зас навертаете ку стихїѧм, албо планетом мдлым и недостатечным. которым зас з высокости[3]) служити хочете. дни перестерїгаючи, и мсцы, и часы и лѣта. Боюсѧ ѿ вас, абым снат дармо не працовалъ оу вас, ꙗкобы реклъ. опустившии рав оузна(ну)ю правду, и правдивого Бга. длѧ днов мсцый и часов. за марным

szczyrze w tym Paweł święty przestrzega pisząc[1]): Braćia strzeżćie sye aby was żaden nie oszukał Filozofiją, y prożnym omamieniem wedle vstawy ludzskiey wedle Elementow albo Planet świata tego[2]), a nie wedle Chrystusa JEzusa, gdyż w nim mieszka wszelka zupełność Bostwa ćieleśnie, y abyśćie w nim byli zupełni, kthory iest Głową wszelakiego przełożeństwa y władzy.

Otoż Paweł S. vpomina, aby dla obłudnego wymyszlenia do iney głowy krom Chrystusa Pana [naszego] nie przystępowali, [ale zupełnie w nim iedinym byli, to iest, namniey sye od niego pod inszą głowę nie odrywaiąc, gdyż on sam iest iediny widomą cieleśną głową Cerkwi swoiey.] [Jako] y na drugim mieyscu narzekaiąc pisze[3]): Ale na on czas nie znaliście Boga, służyliśćie tym ktorzy z przyrodzenia nie (картка 22 об.) są Bogowie, a teraz poznawszy Boga, y owszem poznani bedąc od Boga, iakoż sye zaś nawracaćie ku elementom, albo płanetom mdłym y niedostatecznym, ktorym zaś, [iuż], zwysokośći służyć chcecie, Dni *zachowywaiąc*, y Miesiące, y

На боцї: 1) Стихїѧ реч. другим речам початок. а планета ѕвѣзда блуднаѧ. 2) галат д. 3) з высокости на дол ѿ правды к неправдѣ не каже сходити.

На боцї: 1) Tesal: 2. 2) Elementum iest, rzecz drugim początek, a Planeta gwiazdą błądzącą. 3) Galat: 4.

чл҃ком идете. А якъ данїил пророк пишет[1]) всю божую и ст҃ых его правду покусит ся превратити, которы злостьми перевѣтяжит всѣх перше него бывших, и трох царев звалчит, и [слова] навышнего мовити будет, и ст҃ых вышнего перелестит, и помыслит перемѣнити часы и закон. Штож явне предтечов антихристовых в которых справуе (картка 23 об.) дух его, познати можешъ. И не смѣй мовити на Б҃а, абы тя прев пророков и апслов ст҃ым дх҃ом не мѣл перестеречи. Анѣ тыж розумѣй, абы духом бж҃їим умоцненая црков потребовала дни и мцы отмѣнити гдыж естъ во всѣх постановленїях своих не отмѣнна, и еднако трвает, аж до конца вѣку.

czasy, y lata, boię sye o was, abym snać prożno nie pracował v was. iakoby [tak do wszystkich] rzekł, [boię sye o was, iż wy z wysokośći[1]) na doł, to iest,] opuśćiwszy raz vznaną prawdę, y prawdźiwego [doznawszy] Boga dla dniow mieśięcy y czasow za marnym człowiekiem idźiećie: A iako Daniel *S.* o nim pisze[2]): [Ktory] wszystke Bożą y świętych iego [postanowioną] prawdę będzie sye kuśił przewroćić, ktory złośćią [miał] przewićiężyć wszystkich co pierwey niego byli: A trzech krolow zwałczy, y bedźie mowić [z strony] naywyszego, a święte nawyszego zmami, y pomyśli przemienić czasy y Zakon. Skąd iawnie Predoteczow Antichrystusowych w kto (картка 23) rych to sprawuie duch iego każdy poznać może, a żaden nie smiey mowić, abycię *Pan Bog* przez Prorokow y Apostołow duchem świętym niemiał przestrzec, anie też rozumiey aby potrzebowała [Chrystusowa] Cerkiew duchem Bożym vmocniona [będąc,] dni y Miećiące odmienić, gdyż iest we wszystkich postanowieniach swoich nie odmienna, y [w nich] iednako trwa, [y trwać będźie] aż do końca wieku.

На боці: [1]) данїил. з҃.

На боці: [1]) Z wysokośći na doł, od prawdy do nieprawdy nie każe schodźić. [2]) Daniel. 7.

але дхъ антихристов през слуг своих. iакъ Апслъ сты пишет. лъжею члчскою зводити мел молодых и неwпатрных в розумѣ, ѿ чого нас высте рѣгати сѧ научает. мовѧчи[1]) Абысте болше не были дѣтми в розумѣ, хвѣючими сѧ и тулаючими в кождом вѣтрѣ науки през зраду людскую през хитрость до заведенiѧ в блуд.

нашто Златоустыи сты [так] мовит дѣтем абовѣм естъ присвойто не **(картка 24)** сталыми быти, слухаючи которiи лжѣ оучат. тепер тое, а потом иное, преходѧчи все довтѣпне, хотѧчи зрадит. так бовѣм всѣ еретицы чинѧт.

(апслъ) але заховуючи правду в милости. абысмы росли в него во всем, которiй ест глава хс. При том златоустый. Лож довтѣпом называет. они ѿповѣдает, спроснои и лживои науки оучат. А мы правду чиним в наущѣ, в житiю, в словѣ, и в любви. иначе бовѣм жаден не может праву чинити толко абысмы будовали мешкане, слово, и науку нашу в хѣ главѣ ншей[2]).

На боцї: [1]) къ ефесеwм д. [2]) при иной головѣ кром хa жаден не може правды оучити.

Ale Duch Antichrystusow przez sług swoich iako Aposztoł święty pisze, Klamstwem człowieczym zwodźić miał młodych i *nie statecznych* w rozumie, *w czym* [nas vpominaiąc a nawięcey] przestrzegaiąc vczy [mowiąc][1]) : Abyśćie więcey nie byli dżiećmi w rozumie, chwieiącymi sye y tułaiącemi w każdym wietrze nauki przez zdradę ludzką, przez chitrość do zawiedźienia w błąd.

Przytym Chryzostom S. *pisze:* Dżiećiom abowiem iest przyswoito **(картка 23. об)** nie stałemi być, [tych] słuchaiąc, ktorzy *falszu* vczą, teraz to, a potym insze, przechodząc wszystko *dowćiepem* chcąc zdradźić: tak abowiem wszyscy hereticy czynią.

(Apostoł) Ale zachowuiąc prawdę w miłośći, abysmy rośli w niego we wszystkim, kthory iest Głową Chrystus. Przytym Chryzostom [święty pisze:] Leż dowśćipem nazywa, oni, opowiada sprośney y łżywey nauki vczą: a my prawdę czynimy w nauce, w żyćiu, w słowie y w miłośći, inacey bowiem żaden nie może prawdę czynić, telko abysmy budowali mieszkanie, słowo, y naukę naszę w Chrystuśie Głowie naszey[2]).

На боцї: [1]) Efes. 4. [2]) Przy iney Głowie krom chrystusa żaden nie może prawdy vczyc.

(а҃пⷭлъ) з которо́го всѐ тѣ́ло[1]) згодли́ве сло́жоно и҆ спо́ено бꙋ́дꙋчи преⷥ вши́тки ста́вы споле́ⷱного додава́нїѧ, ве́длꙋⷢ дѣⷧности каⷤдого члоⷩка, ве́длꙋⷢ (картка 24 об.) мѣри свое́и, чи́ниⷮ взроⷭⷮ тѣла кꙋ̀ збꙋдо́ванию само́го себѐ в ми́лости.

Є҆ѵⷢлїе ѿ матѳе́ѧ которое кириⷧ ст҃ы в каза́нью семъ припомина́етъ, Глава̀, к҃д. зача́ло, ч҃и.

Гды̀ х҃с сѣдѣⷧ на горѣ̀ о̑ли́вноⷨ. пристꙋпи́ли до него̀ ꙋ҆ченици о̑со́бно мо́вѧчи. повѣⷤ наⷨ коли̑ то́е бꙋ̑деⷮ. и҆ што̀ за знаⷦ прихо́дꙋ твое́го, и҆ до коⷩчеⷩе свѣта, а҆ ѿповѣда́ючи і҆с ре́клъ и҆мъ. Стережѣ̑те а҆бы̀ ва́съ кто̀ не здра́диⷧ. а҆бо́вѣⷨ мно́гѡ иⷯ пріи́деⷮ[2]) во имѧ̀ моѐ мо́вѧчи ѧ҆ е҆стеⷨ х҃с, и҆ мнѡ́гиⷯ перелестѧⷮ[3]). а҆ бꙋ́дете слы́шати ѡ҆ воⷩнаⷯ и҆ ѿповѣди вое́нные смотрѣ̑те а҆ не лѧкаⷤте сѧ. при́стоиⷮ бовѣⷨ всемꙋ̑ томꙋ̑ бы́ти, а҆ле не [тогды̀] е҆щѐ е҆сть коⷩчина̀. а҆бо́вѣⷨ поⷡста́неⷮ на́роⷣ на на́роⷣ, и҆ крꙋлеⷡство на крꙋлеⷡство. и҆ бꙋдꙋⷮ го́лоды и҆ мо- (картка 25, арк. знач. Ж.) ри̑ и҆ трѧсѣⷩе по мѣстоⷨ, а҆ то̀ всѐ поча́тоⷦ болестеⷨ.

На боці: 1) саⷨ х҃с глава̀ тѣлꙋ цр҃кві. межи [тѣлоⷨ и҆ главо́ю нѣ́чого не маеⷮ бы́ти.] 2) мнѡ́го аⷩтихристоⷡ е҆дино́мꙋ ѡ҆стаⷮнемꙋ слꙋжа́чиⷯ мѣло бы́ти.

(Aposztoł) Z ktorego wszystko ćiało[1]) zgodliwie złożone y spoione będąc przez wszystkie stawy społecznego dodawania, według dźielnośći każdego członka, według miary swo- **(картка 24, арк. знач. g.)** iey, czyni wzrost ćiała, ku zbudowaniu samego śiebie w miłośći.

Ewanyelia Matheusza S. ktorey Cyryllus święty w tym Kazaniu vżywa. Kapitula 24. Zaczało 98.

Gdy Chrystus śiedźiał na gorze Oliwney, przystąpili do niego vczniowie osobno mowiąc: powiedz nam kiedy tho będźie, y co za znak przyśćia twego, y dokończenie świata: a odpowiadaiąc Jezus rzekł im. Strżeżćie aby was kto nie zdradźił, abowiem wiele ich przyidźie[2]) w imię moię mowiąc: ia iestem Chrystus, y wiele ich zwiodą, y będźiecie słyszeć o woynach, y opowiedźi woienne, patrzćie a nie lękaycie sye, *muśi* bowiem wszystko to być, ale nie iuż będźie koniec, abowiem powstanie narod na narod, y Krolewstwo na Krolewstwo, y będą głody, y mory, **(картка 24 об.)** y trzęśienie po miastom, a to wszystko początek boleśćiam.

На боці: 1) Sam chrystus Głowa ćiału Cerkwi. Między (дальшої части цитату нема). 2) wiele antichrystow iednemu ostatniemu służących miało być.

тогды̑ вы́дадꙋⷮ ваⷭ на фрасꙋⷩки, и҆ оу̑бюⷮ ва́съ и҆ бꙋдете в нена́висти оу҆ всѣⷯ на́родѡⷡ длѧ̑ и҆ме́не моего.

и҆ тогды̑ погоⷬшаⷮ сѧ иⷯ мнѡ̑го и҆ є҆деⷩ дрꙋго́го вы́даⷭⷮ, и҆ зненави́диⷮ є҆деⷩ дрꙋго́го.

и҆ мнѡ̑го фаⷧшивыⷯ проро́кѡⷡ поⷡста́неⷮ и҆ перелестѧⷮ мнѡ́гихъ.

а҆ длѧ мнѡ́гого беⷥзакоⷩства иⷥга́снеⷮ любоⷡ мнѡ́гиⷯ. а҆ кто̀ вы́теⷬпиⷮ до коⷩца̀ тоⷮ сп҃сеⷮсѧ.

и҆ проповѣⷭⷮ сѧ є҆ѵⷢлі́е ца́рества по всю̏ вселеⷩно̏, на свѣдо́ц'ство всѣⷨ на́родоⷨ, и҆ тогды̑ прі́йдеⷮ кон'чина̀.

Ꙗ кгды оу̑зритѐ ѡ̑бридли́воⷭⷮ спꙋстошѣнѧ рече́ⷩнꙋю Даніи́лоⷨ проро́коⷨ стоѧ́чꙋю на мѣсци ст҃оⷨ, а҆ хто̀ чита́еⷮ неха́й розꙋмѣеⷮ. тогды̑ кото́рїи бꙋ́дꙋⷮ в жидоⷡствѣ, неха́й бѣжаⷮ на го́ры, а҆ (картка 25 об.) кото́рїй на дахꙋ̑ неха́й не схо́диⷮ взѧ́ти што̀ в домꙋ̀ єго̀.

и҆ котори̏ на роли̑ неха̏ сѧ в заⷣ не веⷬта́еⷮ взѧ́ти шаⷮ своиⷯ.

[Ꙗ҃] бѣда̀ бере́мѣⷩныⷨ и҆ пеⷬсѧми коⷬмѧчиⷨ в' о́ныє дны̑.

Мл҃те сѧ а̑бы̀ не бы̑ло оу̑тѣкаⷩє вш҃е зимѣ, а҃нѣ в сꙋбо́тꙋ. бꙋдеⷮ бовѣⷨ тоⷢды̑ оу̑трапеⷩє велі́кое, ꙗ̑ко́е не бы̑ло ѿ почаⷮкꙋ свѣта аⷤ до ты а҃нѣ бꙋдеⷮ. и҆ є҆сли́бы неꙋкоро́че-

Na on czas wydadzą was na frasunki, y vbiią was, y będźiećie w nienawiśći v wszystkich narodow dla imienia mego:

A na ten czas zgorszą sye ich wiele, y ieden drugiego wyda, y znienawidźi ieden drugiego.

A wiele fałszywych Prorokow powstanie, y zwiodą ich wiele:

A dla wielkiego bezakoństwa zgaśnie miłość między wielą. A kto wyćierpi do końca, ten zbawion będźie.

Y opowie sye Ewanyelia Krolewstwa po wszystkim świećie, na świadectwo wszystkim narodom, y na ten czas przyidźie *dokończenie.*

A gdy obaczyćie Obrzydliwość spustoszenia, opowiedźianą Danielem Prorokiem, stoiącą na mieyscu świętym, a kto czyta niech rozumie: na ten czas ktorzy będą w żydowstwie, niech bieżą na gory, a kto (картка 25) ry na dachu niech nie schodźi wźiąć co w domu swoim.

Y ktory na Roli, niech sye nazad nie wraca wźiąć szat swych.

Biada brzemiennym y pierśiami karmiącym onych dniow.

Modlćie sye aby nie było vćiekanie wasze Zimie ani w Sobotę: będźie bowiem na ten czas vtrapienie wielkie, iakie od początku świata nie było aż *do tego czasu,* ani będźie. Y iesliby

ны дны҃ о҃ные не бы́лобы зба́в-
лено вса́кое т҃ѣло а҃ле дла вы́-
браныⷯ оу҃корóчены бꙋдꙋⷮ дны҃
о҃ные.

тогды҃ е҃сли҃ ктò ваⷨ речеⷮ,
о҃во т҃ꙋ х҃с, аⷧбо оⷩ де невѣⷬте.
Пов'ста́нꙋⷮ бовѣⷨ лже́ христи[1])
и҃ лжи́вые проро́ци. и҃ дадꙋⷮ
знакѝ и҃ ч҃ꙋда, а҃бы̀ звели҃ е҃сли҃
моⷤнаа реⷱ и҃ навыбоⷬнѣ̈шиⷯ.

ѿто впе́реⷣ повѣⷧеⷨ ваⷨ.
про́то е҃сли҃ рекꙋⷮ ваⷨ, ѿто в пꙋ-
сты́ни еⷭⷮ невыхоⷣ҃ѣте. (картка
26) ѿто в поко́аⷯ не имѣте
вѣ́ри, а҃ко́вѣⷨ ꙗ́къ блискави-
ца выхо́диⷮ ѿ в'схо́дꙋ и҃ ꙗ҃вла́·
еⷮ са аⷤ на за́ходѣ таⷦ б҃ꙋдеⷮ
и҃ прихоⷣ с҃на чл҃чⷭкаго. Ѧ гдѐ
[бовѣⷨ] б҃ꙋдеⷮ трꙋⷫ, таⷨ са збе-
рꙋⷮ и҃ о҃рли.

а҃ за́раⷡ по ꙋтрапе́нїю днѡⷡ
о҃ныⷯ сл҃нце затмиⷮ са и҃ мⷭць
недаⷭⷮ с҃вѣта своего. Ѧ҃ звѣ́ⷥды
спа́дꙋⷮ з не́ба, и҃ мо́цы нбⷭные
подвиⷢнꙋⷮ са.

тоⷢды҃ ꙗ҃виⷮ са зна́ма сы-
на чл҃ческого на н҃бси и҃ тог'ды҃
пла́кати са бꙋдꙋⷮ всѣ́ поколѣ́-
на зеⷨлѣ. и҃ оу҃зраⷮ с҃на чл҃чⷭко-
го и҃дꙋ́чого на о҃блацѣхъ
нбⷭныⷯ. з мо́цꙋ иⷥ сла́вою ве-
ли́кою, и про́чаа.

nie były vmnieyszone dni one, nie byłoby zbawione wszelkie ciało. ale dla wybranych vmieyszone będą dni one.

Na ten czas iesli kto wam mowić będźie, owo tu Chrystus, albo *ono tam* nie wierzćie: Powstaną bowiem łżywi chrystusowie[1]), y łżywi prorocy, y dadzą znaki y cuda aby zwiedli iesli można rzecz y nawybornieyszych.

Oto wprzod powiedźiałem wam, przeto iesli rzekną wam oto w pustyni iest nie wychodźćie, oto w poko- (картка 25 об.) iach nie *wierzćie:* abowiem iako błyskawica wychodźi od wschodu, y okazuie sye aż na zachodźie, tak będźie y przyśćie Syna człowieczego. A gdźie będźie Trup, tam sye zbiorą Orli.

A zaraz po vtrapieniu dni onych, Słońce sye zaćmi, a mieśiąc nieda świątłośći swoiey. Y gwiazdy spadną z nieba, a mocy niebieskie dźwigną sye.

Na ten czas okaże sye Znamie Syna człowieczego na Niebie, y w ten czas płakać będą wszystki pokolenia źiemię. y vyźrzą Syna człowieczego idącego na obłokach niebieskich, z mocą y z sławą wielką. etc.

На боці: [1]) лжѐ христоⷡ
розꙋмѣ̈ ан'тихристоⷡ.

На боцї: [1]) Lżywych Chrystusow rozumiey antichrystow.

РОздѣл Четвертыи.

Ꙗко Хс час приходȣ своего и конец того свѣта, жадномȣ неѡзнаимил, толко знаки певные, и престрогȣ для антихристѡв ѡповѣл, которiи ѡномȣ остатнемȣ антихристȣ люд до кȣпы зводячи. пред єго приходомъ мѣли повстати.

(картка 26 об.)

Переменȣтъ тѣды речи видомые, а прийдȣт которых ѡчекиваем цȣдне(й)шïе над них. Але часȣ жаден не пытай ся. Абовѣм мовит не ваша єстъ речъ розȣмѣти часы и лѣта, которïе Ѡцъ мает во свей владзы. анѣ смѣ оукказовати коли то бȣдет. анѣ тыж зас в знак лежачи спи, не спѣте мовит абовѣм в которïй днь несподѣваете ся сынъ человечïй прийде.

А поневаж пристояло нам знати знаки скончанïя свѣта. и поневаж Хрⷭ҇та ѡчекиваемо, абысмы зведени бывши не померли. и лживым антихристом не были ѡшȣкани.

божим тѣды зезволенемъ порȣшени апⷭ҇ли приступили до правдивого оучителя, и мовили, повѣж нам коли тое бȣдет. и которïй ест знак **(картка 27)** твоего приходȣ, и скончанïе вѣка.

ѡжидаем тебе нж маешъ єще прийти. але шатан перемѣ-

Rozdźiał Czwarty.

Jako Chrystus czas przyśćia swego, y koniec tego świata żadnemu nie oznaymił, telko znaki pewne y przestrogę dla Antichtystusow opowiedźiał, kthorzy o-nemu ostatniemu Antichrystusowi lud do kupy zwodźić, przed iego przyśćiem mieli powstać.

(картка 26).

PRzeminą tedy rzeczy widome, a przyidą ktorych oczekiwamy *pięknieysze* nad nie: ale o czasie żaden nie pytay sye, abo wiem mowi: Nie wasza iest rzecz *wiedźieć* czasy y lata, ktore Oćiec ma w swoiey władzy, a nie śmiey vkazować kiedy to będźie: ani też zaś .wznak leżąc spi: Nie spićie mowi, abowiem w ktory dźień nie spodziewaćie sye Syn człowieczy przyidźie.

A ponieważ *potrzeba* nam było wiedźieć znaki skończenia świata, y ponieważ Chrystusa oczekiwamy, abysmy oszukani będąc nie pomarli, y łżywym Antichrystusem nie byli omamieni.

Bożym tedy zezwoleniem poruszeni Apostołowie, przystąpili do prawdźiwego vczyćiela, y mowili: Powiedz nam kiedy to będźie, y kto- **(картка 26 об.)** ry iest znak przyśćia twego, y dokończenia wieku.

Oczekiwamy cię iż masz przyść, 'ale Szatan przemienia sye

нѧ́ет сѧ во а̂гг҃ла свѣ̂тла[1]). повѣж нам запевна, а̂бых мо сѧ ко-м̂ѹ инше мѹ вм̂ѣсто тебе непоклони́ли. а̂ он ѡ̂твори вши свои бжстве нныи оу̂ста̀, рѣк щасли́вым.

Єтережѣ́те сѧ а̂бы̂ ва́съ жа́ден незра́дил. а̂ вы̀ тепе́ръ слѹхаючи, дѹше́в'ныма ѡ̂чи́ма ꙗ҃ко бысте е̂го̀ видѣли й̂ слы-шали то́еж й̂ до ва́съ мо́вѧчого. Єтережѣ́те сѧ а̂бы̂ вас нѣхто̀ незра́дил.

й̂ оупевнѧ̂ет всѣх ва́съ, то́е сло́во а̂бы́сте зрозѹмѣва́ли. Ne исторі́ѧ то̀ е҃стъ ѡ̂ про́ш'лых ре́чах. а҃ле проро ковани е ѡ̂ тых всѣх кото́рїи ма́ют быти.

не мы̀ пророкѹем бо́смы й̂ не годни. а҃ле пи̂смо ва́мъ поклада́ем. й̂ знакѝ ѡ̂ кото́рыхъ мовълено, (картка 27 об.)

N а ѹ к а.

Ne ва́ше е҃стъ розѹмѣ́ти часы̂ и лѣта, што̀ положил ѿц҃ъ во своё вла́дзы. длѧ слѹшных те́ды [й̂] мнѡ́гих при-чин закрил х҃с рок й̂ час пе́внӹ прихо́дѹ свое́го. а̂ звла́щıа длѧ людѐ̈ превротных ꙗ҃ко ст҃ӹ пе́тръ пи̂шет[2]). иж им то̀ оу̂таено̀ ѹ̂дет. [а̂ до своих] х҃с мо́вит[3]). вам е҃стъ да̂но разѹмѣ-ти таемницѣ цр҃ства небе сного, а̂ и́ным в' приповѣстѧх.

На боцї: [1]) в҃. Ко́рин. а҃ı. [2]) в҃. петръ г. [3]) лѹка̀ и҃.

w Anyoła świateego[1]), powiedz nam pewnie abysmy sye komu inemu wmiasto ćiebie nie pokłonili: A on otworzywszy swe Boskie vsta rzekł szczęśliwym.

Strzeżćie sye aby was żaden nie zdradźił. Y wy teraz słuchaiąc duchownymi oczyma iako byśćie go widzieli, y słyszeli toż do was mowiącego: Strzeżćie sye, aby was żaden nie zdradził.

A vpewnia wszystkich was to słowo abyśćie zrozumiewali, nie Historija to iest o przeszłych rzeczach, ale prorokowanie o tych wszystkich ktore maią być.

Nie my prorokuiemy bośmy y niegodni, ale pismo wam pokładamy, y znaki o ktorych mowiono. (картка 27)

N a u k a.

Nie wasza iest rzecz rozumieć czasy y lata, ktore położył Oyćiec w swey władzy.) Dla wielu tedy y słusznych przyczyn, zakrył chrystus Rok y Czas pewny przyśćia Swego, a zwłaszcza dla ludźi przewrotnych, iako Piotr święty pisze[2]) : Ktorym to zakryto będzie. [Co też y Pan] chrystus mowic [raczy][3]). Wam iest dano rozumieć taiemnice Krolewstwa Niebieskiego, a inym w przypowieśćiach.

На боцї: [1]) Цитату брак. [2]) 2. piotr: 3. [3]) Luk: 8.

А̃ ниж то̀ е̂стъ во вла́дзы х҃свы час8 дла̑ проз̾бы людскои продол̾жити, и̑ дла̑ зло́сти оу̑коротѝти. Про́то с҃тыи ро́к8 дн҃а и̑ час8̀ певного̾ не ѡ̂писа́ли, а̃ле ведла̑ соломо́на[1]) всѣ̑ згодли̑ве во о́смом вѣ́к8 доконч̾ѣна семѹ̑ вѣ́к8, и̑ почато̾к пришломѹ бы́ти повѣда́ют[2]).

А iż to iest we władzy chrystusowey czasu dla prozby ludzkiey, [y dla polepszenia żywota ich] przedłużyć, tak też dla złośći vmnieyszyć. Przeto święći [Boży] Roku dnia, y czasu pewnego nie opisali: iednakże wedle *Ekklesiasta*[1]) wszyscy zgodliwie w osmym wieku dokończenie tego wieku y początek pryszłego być powiadaią[2]), [ktory pisząc o skończeniu świata mowi: Day cześć śiedmiom y osmym.] **(картка 27 об.)**

а̑ ꙗ̃ко чловѣ́ка ста́ро́го вѝдѧчи зна́ем, жѐ **(картка 28)** корзо оу̑мерети̑ ма́ет, бо м8 вы́ш'ли лѣта̀. а̃ле кото́рого дн҃а и̑ годи́ны нез'на́ем. так же и̑ ѡ̂ прихо́дѣ х҃вом и̑ ѿ сконч̾ѣню того̀ свѣ̑та роз8мѣ̾мо, иж по выпол̾нѣню лѣт и̑ знаков которїе нам дх҃ъ ст҃ы през пророки и̑ сам х҃с ѡ̂повѣвши, росказал сѧ пил̾но в тые часы̀ стере́чи[3]).

A iako człowieka starego widząc, znamy że ma rychło vmrzeć, bo mu [iuż] *wychodzą* lata: ale kthorego dnia y godźiny [ma vmrzeć] nie wiemy. Także y o przyszćiu Chrystusowym y o dończeniu tego świata rozumieć [mamy], iż po wypełnieniu lat, [a nawięcey pewnych] znaków, ktore nam duch święty przez Proroki [Boże, y swięte Doktory], y Sam Chrystus opowiedźieć [raczył]: y pilno sye warować w te czasy roskazał[3]).

а̀бо́вѣмъ е̂сли́бы и̑ ро́къ певны в пи́смѣ был назначе́ный. за́рав бы дх҃ъ противны старал сѧ то́е мѣ̑сце ѿмѣни́ти и̑ так людеи в бол̾ш8ю своꙋ̑ во́лю и̑ безпеч̾ность привести̑.

Abowiem iesliby y Rok pewny w pismie był naznaczony, [tedy] by zaraz duch *przećiwnika* starał sye to mieysce odmienić, aby tym ludzi *w więtsze niebezpeczęstwo, y w mieszkanie swowolne* przywiodł.

На боці: [1]) е̂клисїѧст а̃і. [2]) вѣк ѡ̃смы. вѣк цр҃ства небесного. [3]) Лоук. к҃а.

На боці: [1]) Ekkles: 11. [2]) Wiek osmy Wiek krolewstwa niebieskiego. [3]) Цитату брак.

іакож вѣдаючи дх҃ъ ан'ти-христов иж мног на часѣх на-лежит. не толко рок ал'бо сто, але около полтори тисячи лѣт в личбѣ ѿ створѣня свѣта. жидов и антихристовых предотечов зѹставичного всѣх православных ѹживаня наѹчил ѹтаити. и лѣта (картка 28 об.) южъ выполняючїи ся ан'тихристова приходѹ ѹтаити.

жидов для того[1]), же ме сїяша ожидают абы вымовкѹ мѣли, ижъ еще его приходѹ не пришли лѣта.

а еретиков також, абы люде не познали же лѣта юж вышли з них антихристови ѡстатнемѹ повстати, а не толко лѣт личбѹ певнѹю ѿ створѣня свѣта погѹбляют[2]). але дни и мѣсяцы, и все [того свѣта мешканє] радибы з новою своею вѣрою а старыми ересми тепер зачали, и всѣх на единѹ вѣрѹ звели, а то все слѹзи для того чинят іакобы рыхлѣй пнѹ мѣсце антихристѹ оному зготовати.

На боцї: [1]) жидове и еретицы длячого личбѹ лѣт зопсовали. [2]) рок ҂афпв. папа григорїй гі. календар ѿмѣнил.

Jakoż wiedząc Duch Antichrystow, że wiele na czaśiech nalezy, nie telko Rok albo sto, ale około połtora tyśiąca lat w liczbie od stworzenia świata, żydow y *sług swoich* Predoteczow z vstawicznego wszytkich Prawosławnych [chrześćijan] vżywania, nauczył [wiąć y] skryć y lata **(картка 28, аркуш знач. Н.)** iuż wypełniaiące sye Antichrystusowego onego ostatniego przyśćia *vmnieyszyc.*

Zydow dlatego[1]) że [Chrystusa gdy przyszedł nie przyięli ale] oczekiwaią [ieszcze] Mesyiasza, y aby wymowkę mieli, iż ieszcze lata przyśćia iego *nie wypełnilisię.* [ktore sye iuż dawno wypełnili, iako pisze[2]): A gdy przyszło wypełnienie lat, posłał Bog Syna swego.]

A heretikow także. aby ludźię nie poznali, że lata iuz *wychodzą* znich antichrystusowi ostatniemu powstać. [Przeto] nietelko lat liczbę pewną od stworzenia świata *zatłumiaią*[3]) [nową wynayduiąc,] ale dni, y mieśiące y wszytkie [starożytne chrześćyanskie konsiliyne Postanowienia] radźiby [zgładzili,] a swoię nową wiarę z starymi herezyami, teraz *zaczynaiąc* [postanowili, O ktorych pisze[4]): Szukaią swoię prawdę postanowić, a

На боцї: [1]) Zydowie y heretice dlaczego liczbę lat zepsowali. [2]) Galat. 4: [3]) Roku 1582. Papa Gregorius 13. kalendarz odmienił. [4]) Do rzym 10. 2. tim 3.

Протож ҳ҃с[1]) в тые остатнїе часы вѣрным своим пи҃лно росказал сѧ стеречи, все што потрѣба было ознаймивши ӕвными реч- **(картка 29, аркуш значений S.)** ми, которых и напростѣишїи видѧчи и слышачи розсудити может. ӕко антихристови през єго предотечов мѣсце, панство, сего свѣта зготовано мѣло быти[2]). и [немало панов и] королов свѣта того до столицы єму пророкованной, [през слуг єго зведени будучи склонити и под'дати сѧ мѣли.] поневаж он остатный [антихристъ] не окажет сѧ аж перше, ведле пророц'ства[3]), до столицы своєи [през слуг своих] сѣм королов [зманити] и прилучити мает. [и што он роскаже тое чинїти будут. з' которїми,] и других трох королов звалчит. [и так барзо мало окаѧнный пановати будет.] абовѣм ҳ҃с на него прийти мает з неба[4]), а

На боцї: 1) матфеи. кд. 2) Цитату брак. 3) данїил. з. апок. ѕі. зі. 4) Їюда. а.

prawdzie Bożey dawno postanowioney niechcą sye poddać, ale ieszcze od niey radźi by[wszystkich [do swoich błędow] na ied- **(картка 28 об.)** ne kupe zwiedli. Ato wszystko słudzy dlatego czynią, aby rychley Panu mieysce [onemu ostatniemu] Antichrystusowi zgotowali.

Przeto Chrystus[1]) w te ostatnie czasy wiernym swoim pilno roskazał sie strzec, [anie wychodzić, z Cerkwie starożytney od prawdy raz zastanowioney,] oznaymiwszy [nam wszystko co było potrzeba. y onego Bożego przećiwnika y sług iego] iawnemi rzeczami [vkazał,] ktore y naprostszy widząc *albo* słysząc *poznać* [go] może, iako *mu słudzy iego* mieysce, [lud] panstwo gotować mieli[2]), y krolow do stolice iemu prorokowaney [za czasu mieli przywodźić]. Gdyż poki wedle proroctwa[3]) do stolice antichrystusowey śiedm krolow nie przyłączą sye, y drugie trzy poki nie będą zwalczone on ostatni nie okaże śie. [A gdy sye on ostatni okaże, y chrystusowe przyśćie będźie. Abowiem Chrystus na *Antichrystusa* [y sług iego] przyść ma z nieba[4]), aby samego y *ze* wszytką iego *Pompą y możnośćią* świata tego **(картка 29)** zwalczył y wiecznym

На боцї: 1) math. 24. 2) Jako poznać antichrystusa po sługach iego. 3) Dani: 8. apok: 16. 17. 4) Judasz 1.

єго̀ самого̀ и̑ зовсѣм єго̀ пан-
ством значити и̑ вѣчным мꙋ̀-
кам ѿда́ти ма́єт. и̑ (картка 29
об.) юж больше збыткꙋ и̑ тира́-
нѣи над цр҇квлю своєю (то
єсть) над правосла́вными
хрстиꙗны чини́ти не допꙋстит.

а̑бо́вѣм бꙋдет вѣда [1]), ка́р'-
зо великаѧ, ꙗка́ѧ ѿ початкꙋ
свѣта не бы́ла а̑нѣ потом бꙋ-
дет. того̀ ча́сꙋ, [в кото́рїи] он
ѡстатнїи а̑н'ти́христъ право-
сла́в'ных хрстїѧн всю́ды мор-
дова́ти бꙋдет. ꙗко хс даючи
за́раз и̑ потѣхи ѡ̑повѣда́ет.
жѐ ѹ̑коро́чены бꙋдꙋт дны̀ тыи
длѧ̀ вы́браных.

А пред [тым] часом даѐ зна́-
ти а̑бы̀ ѿ пре́лести и̑ з'ра́ды
мно́гых моглисмы сѧ ѹ̑стере́-
чи, кото́раѧ давно̀ сѧ зача́в'ши
до́л'го не през єдно́го мѣла
т'рва́ти, и̑ так хи́тро и̑ под-
стꙋпне єслибы можно и̑ навы-
борнѣиших прелсти́ти.

про́то не толко ѡ своєм
прихо́дѣ, кото́рїи єсть вѣр-
ным єго̀ потѣш'ли́вый, час
(картка 30) ѡ̑повѣда́ет. а̑ле и̑
ѿ анти́христовых предоте́чѡв
стере́чи сѧ пилно роска́зꙋє, а̑бы̀
в тые часы̀ нѣм он приидет
ѡ̑шꙋка́ни не бы́ли, и̑ до конца̀
не дотр'вак'ши антїхрїстꙋ сѧ

[1]) Цитату нема.

mękam oddał. y iuż więcey zbytkow, [przesladowania,] y tyranieiey nad cerkwią swoią to iest, nad prawosławnemi Chrześciiany. czynić nie dopuśći.

Abowiem będzie *vtrapienie*[1]) [na prawosławnych] barzo wielkie, iakie od początku świata nie było, ani potym będźie, [to iest,] onego czasu [gdy iuż] on ostatni Antichrystus [okaże sye, y] prawosławnych Chrześćijan [ktorzy mu się niepokłonią] wszędzie mordować *roskaże,* Jako Chrystus daiąc zaraz y poćiechy opowiada: że vmnieyszone będą dni one dla wybranych.

A [co teraz mowi, początek telko boleśćiam iest, y dla tegoż] przed czasem ostatnim daie znać, aby od zrady y oszukania wielu [sług y Predoteczow iego] *Prawosławni* vwarowali sye, ktora zdaleka sie zacząwszy długo nie przez iednego miała trwać. y tak chitrze y podstępnie, iesliby można rzecz y nawybornieysz(y)ch zmamić.

Przeto nie o swym *tak dalece* przyśćiu, ktore iest wiernym iego poćieszli- (картка 29 об.) we, czas opowiada, ale od przedoteczow Antichrystusowych pilno warować sye roskazuie, aby w te czasy nim on przydzie oszukani nie byli, a do konca nie dotrwawszy aby sye Antichry-

На боці: [1]) Math: 24.

не [поклони́ли и҆] не подда́ли. а҆бо́вѣм кто́ сѧ є҆ мꙋ покло́нит въ црствїи нбсном не бꙋдет. ѡ҆ кото́рого настава́нїю знаки̇̀ пе́в'ныи ѡ҆повѣдл вѣрным своим. а҆ то̀ є҆стъ пе́р'шїй, ꙗ҆ко кирил свѧтый пише.

ЗНАК ПЕРШІЙ, АНтіхристова настава́нѧ.

А ты смотри што̀ юж было, и҆ што̀ є҆щѐ ма́ет быти. и҆ пилно стережи́ сѧ. гдыж мо́вит стережѣте сѧ а҆бы вас жа́ден не зра́дил. мно́гїе а҆бовѣм прїйдꙋт, во имени мо́ем, мо́вѧчи, ꙗ҆ є҆стем хс и҆ мнѡгих зведꙋт. а҆то̀ юж было поча́сти то̀ є҆стъ Си- (картка 30 об.) монъ волхвъ, и҆ мена́н'дръ и҆ и҆ные ѡ҆каѧ́н'ные голов'ные є҆ретики. а҆ снат и҆ нн҃ѣ нѣкото́рїе.

ВЫРОЗꙊМѢНѦ.

Ꙗко стыи а҆пслы на о҆нъ час ѡ҆ных ѿщепенцовъ и҆ зводи́телей лю́дꙋ бо́жего за собо́ю, а҆н'ті́христами называ́ли. также и҆ на сей час [всѣх] є҆ретиков и҆ зводи́телей антихристами о҆номꙋ ѡ҆статнемꙋ слꙋжа́чими розꙋмѣй. кото́рїе ѿ є҆диной стой каѳоли́ческой соборной и҆ а҆пслкой црквє гре́ческой ѿстꙋпи́ли, и҆ болше собѣ а҆ нѣжли раз ѹ҆хва́леной правдѣ хсвой вѣрити ка́жꙋт. ѡ҆ кото-

stusowi nie poddali [y wiecznie nie zginęli.] *abowiem kto do konca wytrwa, ten zbawion będzie,* o ktorego nastawaniu Chrystus znaki pewne opowiedział. A tho iest pierwszy, iako Cirillus swięty pisze.

Znak Pierwszy. Antichrystusowego nastawania.

A ty patrz co iuż było, y co ieszcze ma być, y pilno strzeż się, ponieważ mowi: Strzeżćie się, aby was żaden nie zdradźił. Abowiem wi(e)le ich przyidzie w Imieniu moim mowiąc: Ja iestem Chrystus y wiele ich zwiodą. Ato iuż było poczęśći, to iest, Simon **(картка 30)** Magus, Menandr. y drudźi *mizérni* a głowni heretiсy, a snac y dziś są niektorzy.

Wyrozumienie.

Jako święći Apostołowie na on czas, onych odszczepieńcow y zwodźicielow ludu Bożego [od Chrystusa] za sobą, Antichrystusami nazywali. Także y *teraznieyszych* czasow, [odszczepieńcow,] heretikow, a zwodzicielow Antichrystusami onemu ostatniemu służącymi rozumiey, [wszystkich] ktorzy od iedney Swiętey Katholickiey, Soborney, y Apostolskiey Greckiey CERkwie odstąpili, y więcey sobie aniżli raz vchwalo-

рыx ӕ҃в'не ȋѡ҃ан ст҃ыи пи-
шетъ[1]).

дѣти послѣдняѧ годи҆на єст и҆ ӕ҆ко слышасте иж антѵ́христ и҆детъ, и҆ нн҃ѣ мно́гїе антѵ́христы бы́ли. и҆ ѿтолѧ розꙋмѣетъ иж послѣдний (картка 31) час є҆стъ. ѿ нас вы́ш'ли, а҃ле не бы́ли з нас. бо̀ гды́ бы ѿ на́съ бы́ли вж'ды́бы з на́ми бы́ли тръва́ли. а҃ле абы́сѧ показа́ли иж не бы́ли вс҃ѣ з нас.

[ӕ҃ко] и҆ он горды́ си҆мон волхвъ самарі́йскїй[2]) є҆щѐ зра́зꙋ ставши сѧ ѿщепенцем ѿ си́мона петра̀, [и҆ дрꙋгих а҆п҃сломъ] в' пе́ред побѣг до ри́мꙋ мѣнѧчис христом бы́ти, в'весь спо́соб там ѡ҆статнего а҆н'тѵ́христа сам перъвый бꙋ́дꙋчи, и҆ по нем бꙋ́дꙋчих собо́ю во о҃ном рі́мѣ прознаменовал. иж на̀ и҆мѧ̀ си́мона петра̀ мѣл ꙋ҆сѣсти гордый кнѧз свѣта того̀ а҆н'тѵ́христ. што̀ значи́ло и҆ на̀ он час гды̀ х҃с петра̀ само́го назвав сатано́ю, [гды̀ былъ ве́дле свѣта того̀ бовскꙋю спра́вꙋ ѿправова́ти похотѣл].

ney prawdzie Chrystusowey, wierzyć każą. O ktorych Jawniey Jan swięty pisze[1]).

Dźieći ostatnia Godzina iest, y iakośćie słyszeli, iż Antichrystus *przyść ma*, y dziś wiele Antichrystusow było. Y stąd rozumieymy iż **(картка 30 об.)** ostatnia *godźina* iest, od nas wyszli, ale nie byli znas, Abowiem gdyby od nas byli, wżdyby znami byli trwali. Ale aby sye okazali iż nie byli wszyscy z nas.

[A tacy ieszcze na on czas pokazali sye przy Apostolech, o ktorych tu Ciryllus święty wspomina, abowiem] on pyszny [a wielki heretik] Simon magus Samaryski[2]) ieszcze zrazu stawszy sye odszczepieńcem: Simona Piotra [vprzedził,] y do Rzymu bieżał, y tham wmiasto Chrystusa być sye powiedźiał, y wszystek sposob ostatniego Antichrystusa sam pierwszym będąc, y po nim bedących w onym Rzymie sobą *figorował*: że na imię Simona Piotra miało vśieść Harde Książe świata tego Antichrystus, [ktory miał świata tego sprawy sprawować, y o onych rozmyszlać.] co znaczyło y na on czas, gdy y samego Piotra Pan szatanem nazwał, [mowiąc do niego[3]): Idź zamną szatanie, zgorszeniem iesteś mi, abowiem

На боцї: [1]) а҃. ȋѡан. в҃. мнѡго антѵ́христов є҆дїно́мꙋ ѡ҆статнемꙋ слꙋжа́чихъ. [2]) дѣѧн. и҃.

На боцї: [1]) 1. Jan: 2. wiele antichrystow, iednemu ostatniemu służących. [2]) Dźieie. 8. [3]) math: 16.

[которо́рого] х҃с своє́ю покóрою и҆ моли́твою напрáвив, жé сѧ тò в нем не **(картка 31 об.)** вы́полнило. а҃ле в' Сими́онѣ волхвѣ[1]) котóрїй ѡ҆крѹтне был гордый. и҆ з'вѣдши мнѡ́гих к ри́мѣ пред всѣм нáродом высóко казáл' сѧ слѹгам своим носи́ти[2]).

а҃ле пéтрь а҆п҇ль вѣдаючи жè тò є҃сть першїй пред остатним а҆н'ти́христ, и҆ тым по воздѹ́хѹ ношéнїем люд звóдит. молил сѧ б҃ѹ а҆бы̀ є҆гò стлѹмил, котóрого б҃ъ з висóкости поразивши ростр҇ѹтил. даючѝ знати а҆бы́смы сѧ таковых гордых варовáли. и҆ за антихристѡв розѹмѣ́ли, котóрїє сѧ слѹгам своим кáжѹт носи́ти. и҆ в' мѣсто х҃а главóю сѧ ц҃ркви є҆гò называ́ют.

Гдыж пéтрь ст҃ый в' мѣсто х҃а главóю ц҃ркви х҃вой не называ́л' сѧ, а҆бы̀ мѣл бы́ти ц҃ркви тѣла х҃ва дрѹгóю главóю[3]). а҆кóвѣм мѹсѣла б҃ы бы́ти и҃наѧ церкв тѣла петрó

(картка 31) nie myslisz ktore są sprawy boskie, ale człowiecze. y niżey mowi: Jesli kto chce zamną iść, niech śię same(g)o siebie zaprzy, y weźmie krzyż swoy a za mną idźie.]

[Y tak Piotra Swietego] Chrystus pokorą swoią y modlitwą naprawił, że sye w niem *zły skutek zatracenia* nie wypełnil, ale w Simonie Maguśie[1]), ktory okrutnie był hardy [a na złoto y srebro chćiwy:] y wiele ludzij zwiodszy w rzymie, wysoko kazał się sługom swym nośić przed wszytkim narodem[2]).

Ale Piotr Swięty wiedząc że to iuż pierwszy przed ostatnim Antichrystuś, y tym po powietrzu noszeniem lud zwodzi, modlił się bogu aby go stłumił, ktorego bog z wysokośći poraziwszy rostrąćił: daiąc [za czasu] znać abysmy śie takowych *nadentych* warowali, y za Antichrystusy rozumieli, ktorzy sye sługom swym każą nośić, a w miasto chrystusa Głową Cerkwie iego nazywać.

Gdyż Piotr Swięty w miasto **(картка 31 об.)** Chrystusa Głową Cerkwi iego nie nazywał sye, aby miał być Cerkwi ciała Chrystusowego drugą Głową[3]). Abowiem musiałaby byc insza Cer-

---

На боці: [1]) Цитату брак. [2]) Цитату брак. [3]) Є҃динò тѣло цéрьков ѡ҆ двох головах не мóже бы́ти.

На боцї: [1]) Dźieie. 8. [2]) w żywoćie Piotra, y Pawła. [3]) Jedno ćiało Cerkiew O dwu Głowach nie może być.

ва, а̑ и́наѧ цр҃ковъ тѣ- (картка 32) ла хⷭ҇ва. А҃ле хс҃ свою̑ е̑динꙋ а҃ не петро́вꙋ цр҃ковъ дрꙋгꙋю ѿбецаⷧ, на твеⷬдоⷨ и̑ ка̑мен҆номⷨ вꙑⷥна́ню збꙋдова́ти[1]. саⷨ е҃й бꙋдꙋ́чи фꙋдамеⷩтоⷨ и̑ главо́ю[2].

главо́ю [е҃стъ] же́смꙑ тѣлоⷨ е̑го̀. ꙗ҃ко пи̑шеⷮ[3]: Кото́рїй еⷭⷮ главо́ю хс҃, з кото́рого всѐ тѣло.

фꙋдамеⷩтоⷨ и̑ ка́менеⷨ длѧ то́го, же́ сѧ на неⷨ бꙋдꙋ́емо ꙗ҃ко камѣ́нѧ живо́е[4]. А҃ нⷤ сѧ пе́тръ вмѣ̑сто хаа҃ а҃нѣ цр҃кви е̑го̀ дрꙋго́ю главо́ю не мѣновал҃ бꙑ́ти. а҃ле е̑щѐ вели́кꙋю престро́гꙋ ѹ҆мира́ючи в ри́мѣ ѹ҆чиниⷧ. гдꙑ̑ е̑го̀ ꙗ҃ко ха҃ на кресⷮтѣ роз҆пика́ли, проси҃ⷧ а̑бꙑ̀ не таⷦ ꙗ҃къ ха҃ голово́ю кго́рѣ, [а҃ле к землⷨи] ѹ҆крижова́ли. а̑бꙑ̀ е̑го̀ не розꙋмѣⷧ кто̀ дрꙋгоⷢ ха҃ и҃ли к҆ мѣⷭто главꙑ̀ ха҃ бꙑ́ти, а҃лбо цр҃кви хⷭ҇вой двѣ голо̑вѣ мѣ́ти.

На боцї: [1]) матⷮ꙳҃. ѕ҃ї. [2]) саⷨ хс҃ цеⷬкви свое́й глава и̑ фоꙋдамеⷩтъ. [3]) е̑фесе. д҃. [4]) а҃ пеⷮ. в҃.

kiew ciała Piotrowego, a insza Cerkiew ćiała Chrystusowego: ale Chrystus swoię iednę, a nie Piotrową drugą obiecał na twardym y kamiennym wyznaniu zbudować, [mowiąc[1]): A na tym Kamieniu (ktoregośty Pietrze wyznał) zbuduię Cerkiew moię. Przeto] sam Chrystus iest Fudamentem, y Głową Cerkwi swoiey[2]).

Głową [dla tego,] żesmy ćiałem [y członkami] iego, iako pisze[3]): Ktory iest Głową Chrystus, z ktorego wszystko ćiało.

[A] Fudamentem y kamieniem dła tego, że sye na nim buduiemy, [iako pisze Piotr święty] [4]): Do niego przychodząc kamienia żywego, od ludźi wzgardzonego, a od Boga wybranego nazacnieyszego y sami] iako kamienie żywe [buduyćie sye w dom duchowny.] *Przetoż* Piotr święty, ani w miasto Chrystusa [wyietnie], ani Gło- **(картка 32, арк. знач. I)** wą Cerkwi Chrystusowey *nie był*, ale ieszcze y wielką przestregę vmiraiąc w Rzymie vczynił, gdy go [Rzymianie] iako y Chrystusa Krzyżowali, prośił aby nie ku gorze głową iako Chrystusa *powieśili*, aby go kto nie rozumiał drugiego Chrystusa, albo w miasto

На боцї: [1]) math: 16. [2]) Цитату брак. [3]) Jefes: 4. [4]) 1. piotr: 2.

И не тол'ко абы мѣл быти ꙗко (картка 32 об.) Хс главою црkви его, але не хотѣл и на крстѣ ѹмираючи к горѣ головы поднѧти, тол'ко ей ѡбер̂нулъ к земли. ѹказуючи иж ѿ землѣ другаѧ голова в римѣ црkви оной въ ерусалимѣ ѹкрижованной противнаѧ мѣла пов'стати[1]. которую Хс аж в приход свой вторий розтрутитъ.

Абовѣм он естъ единою правдивою[2] и на вѣки живою телесне и видоме всемꙋ тѣлꙋ црkви своей главою[3]. Которїй из мертвых въскрсъ и болше не умираетъ[4]. И ꙗв'не [будучи] в' тѣлѣ всѣх заров'но аплов хиротонисав'ши[5], на малый час ѿишолъ на нбо не зоставуючи жадного вынѧтне, в мѣсто себе головою тол'ко члонками и слугами тѣла црkве своей их зоставилъ[6]. Гдыж сам пришедши з неба на землю, длѧ того стал' сѧ (картка 33, арк. знач. 3.) нашею главою видимымъ чловеком абы жаден ин'шїй чловек на земли и на нбѣ в' каждой владзы не продковалъ[7]. А кто сѧ надымаетъ ꙗко пишетъ и не держит (Хрста) главы ѿ ко-

На боцї: [1]) [сол. в.] [2]) колас. г. рим. ѳ. [3]) рим. ді. [4]) а. корин. еі. [5]) лоук на конци. [6]) а. корин. д. [7]) колас. в. рим ді.

Głowy Chrystusa, albo Cerkwi Chrystusowey dwie głowie mieć.

Y nie telko aby miał iako Chrystus Głową nad Cerkwią iego [Panować,] ale nie chćiał y na krzyżu vmieraiąc, Głowy swey ku gorze podiąć, ale ią obroćił ku źiemi, vkazuiąc, że od źiemie druga Głowa w Rzymie, Cerkwi oney w Jeruzalem vkrzyżowaney przećiwna miała powstać, ktorą [zaś] Chrystus aż w przyśćie swoie wtore rostrąći.

Abowiem on iest [sam] iedną prawdźiwą[1]), y na wieki żywą cielesnie y widomie wszytkiego ćiała Cerkwie swoiey Głową, [iako Jan S. mowi[2]): Cosmy widźieli oczyma swemi, y (картка 32 об.) cosmy oglądali, y rękoma naszymi dotykali sye,] ktory z martwych powstawszy więcey nie vmiera[3]), [iako Bog y człowiek prawdźiwy:] y [tak] iawnie [zmartwychwstawszy] [4]) w ćiele wszystkich rowno Apostołow swoich Chyrotonisawszy[5]), na mały czas odszedł od nich na Niebo, nie zostawuiąc żadnego wyiętnie wmiasto siebie Głową, telko członkami y sługami ciała Cerkwie swoiey ich zostawił. Gdyż sam z nieba na ziemie przyszedszy, dla tego stał

На боцї: [1]) kołas. 3. Rzym 9. [2]) 1. Jan. 1. [3]) 1. kor. 15. [4]) [Chryzostom o wćieleniu.] [5]) Luk. w ostatnim.

то́рои всѐ тѣло, и҆ самъ сѧ чи́нитъ в'мѣсто ха҃ главо́ю церкви хвой то̀ е҆стъ а҆нтихристъ, и҆ ꙗ҆ко си҆монъ во́лхвъ о҆нъ перші́й антихристъ в' ри́мѣ петра̀ ѹ҆передивши в'сю̂ сла́вѹ хвѹ на̀ се́бе хотѣлъ принѧ́ти[1]). а҆ле хс з не́ба е҆го̀ порази́лъ. и҆ о҆статнего антихриста ѹ҆биетъ дхомъ ѹ҆стъ своихъ. которі́и тѹ на земли̂ ха҃ ѹ҆пережа́етъ[2]) и҆ в'семѹ тѣлѹ церкви хсвой голово́ю ѹ҆чинивши сѧ до се́бе людъ всѧ́кѡ згрома́жѹетъ. а҆ в'мѣсто ха҃ себѐ положи́вши и҆ то́е што̀ по сѹдномъ дни бѹдетъ на се́бе взѧвши мо́китъ[3]). ꙗ҆ е҆ди́нъ па́стырь е҆дино̀ и҆ ста̂до нехай бѹдетъ, (картка 33 об.) и҆ то̀ е҆стъ ꙗвъный зна́къ а҆нти́христова дѹха.

sye naszą Głową widomym człowiekiem[1]), aby żaden inszy człowiek na źiemi, y na niebie we wszelakiey władzy nie przodkował. A kto śię nadyma [członkiem będąc, iako pisze[2]): Y nietrzyma (Chrystusa) Głowy od ktorey wszystko ćiało y sam sye czyni w miasto Chrystusa Głową, Cerkwie Chrystusowey, to iest Antychrystus. y] iako Symon Magus, on pierwszy Antychrystus w Rzymie Piotra S. vprzedźiwszy wszystką *władzę* Pana Chrystu- **(картка 33)** sową chćiał na śię porwać, ale go Chrystus z nieba poraźił[3]). także y ostatniego Antichrystusa vbije Duchiem vst swych, ktory tu na źiemi Chystusa vprzedza[4]), y wszystkiemu ćiału Cerkwie Chrystusowey Głową śię vczyniwszy, do siebie lud wszelako zgromadza, a w miasto Chrystusa śiebie położywszy, y to co po sądnym dniu *Chrystus vczyni*, on teraz na się wźiąwszy mowi[5]): Ja ieden Pasterz, iedna owczarnia niech będzie. Ato iest Jawny y pierwszy znak Antichrystusowego Ducha.

На боцї: [1]) ѳеофилактъ к матѳеи. [2]) колас. а҃. [3]) а҃. коринѳ' е҃і.

На боцї: [1]) 1. kor. 4. kołass. 1. Rzym: 14. [2]) kołass. 1. [3]) Theofilakt. w math. [4]) kołas. 1. [5]) 1. kor. 15. zaczało. 160.

ЗНАК ВТОРЫИ.

Вторїй знак послышите ѡ во"нахъ, ӕкоже и єстъ ѹже во"на в месопотамїи персом из греками. Повстанет повѣт на повѣт, и панство на панство. и будут голоды и моры, и трѧсѣнѧ землѣ мѣсцами. а тое все ѹже было. И зас мовит страхи з неба будут, и великие непогоды, не спѣтеж, бо не вѣдаете в которїй часъ гдь прїидетъ.

ВыРОЗУМѢНѦ.

Слышати будете ѡ во"нах не иж бы перед тым во"ны не быва (картка 34, арк. знач. зв) ли, и барзо ӕкъ читаем ѡ панства свѣта того бывали сѧ люде. але же тут мовит, будут во"ны. ӕко бы реклъ, не толко длѧ пан'ства але и длѧ вѣры вашеи во"ны точити будутъ з вами[1]). абы вас могли ѿ неи и ѿ головы ха ѿвести, а под инную ан'тїхристову подбити. а иж тыж и с' самых духовных мѣли такїи повстати, которїи ѿщепивши сѧ южъ не словом божїим ӕко хс и стыи єго, але ӕкъ кнѧжата свѣта того мечем, ӕкъ сами воевати, так тыж и других на розлѧтьє к'рве побужати мѣли,

На боцї: [1]) матдє". кд.

Znak Wtory,

WTory znak, vsłyszyćie o woynach. Jakoż y iest iuż woyna w mesopotamieiey Persom z grekami, powstanie powiat na powiat, y Państwo na Państwo. Y będą głody, y mory, y trzęśienia źiemię mieyscami, a to wszystko iuż było. Y zaś mowi, strachy z nieba **(картка 33 об.)** będą y wielkie niepogody. Nie spićież, abowiem nie wiećie w kthory czas Pan [wasz] przyidźie.

W y r o z u m i e n i e.

SŁyszeć będźiećie o woynach) Nie iżby przed thym woyny nie bywały, y barzo iako czytamy o państwa świata tego bijali sye ludźie, ale że tu mowi będą woyny, iakoby rzekł, nie telko dla Panstwa, ale y dla wiary waszey woyny toczyć będą z wami[1]), aby was mogli od niey, y od Głowy Chrystusa odwieść, a pod iną Antichrystusową podbić, aże też y z samych duchownych mieli tacy powstać, ktorzy odszczepiwszy sye iuż nie słowem Bożym iako [Pan] Chrystus y święci iego, ale iako Kśiążęta świata tego mieczem, iako sami woiować, tak też y drugich na rozlanie krwie pobudzać mieli, co im nie telko nie przy-

На боцї: [1]) math. 26.

што им не то́лко не пристоѧло, а̃ле тыж и̑ заказа́но чини́ти. ꙗ̂ко г̃ь петр̃ꙋ речѐ[1]): Схова́й ме́чъ тво́й в по́хвы, а̂бо́вѣм кто̀ мечем въю́ет ѿ (картка 34 об.) меча̀ зги̑нет. То́еж в прави́лах по всѣх собѡ́рах варо́вано, а̂бы̀ дꙋховныи ꙗ̂къ спра́вами свѣтски́ми в панствах та́кже вой̾ною ба́вити сѧ не смѣ́ли а̂ не то́лко до е́реси ѿщепе́н̾ства, а̃ле и̑ до щи́рои вѣ́ри през кгва́лтъ и̑ во̀йнꙋ а̃бы̀ жадного не притѧга́ли, ꙗ̂ко сам г̃ь мо́вит[2]): е̂сли̑ кто̀ хо́четъ и̑ти̑ за мно́ю неха́й сѧ за́прит само́го себѐ, и̑ возмет крстъ свой, и̑ и̑дет за мно́ю: то̀ е̃стъ, же сам ра́чїй нехай за вѣ́рꙋ ѹмрет, а̂нѣ́жли бы и̑ного до не́и примꙋша́ючи мѣлъ забива́ти.

Чого́ сѧ вс̂ѣ хс̃вы свѧти́телїе пи́лно стерегли̑, леч дх̃ъ а̂н̾тїхристов, е̂дино́го з дꙋховных старшого лео́на тре́тего, би́скꙋпа рімскаг[3]) о̃коло ро́кꙋ хс̃ва, девѧтсотного на̂ то звѣлъ, жѐ на́первѣй заходнїи [вс̂ѣ] (картка 35, арк. знач. зг̃) па́н̾ства ѿ столи́цѣ цѣсарскои константи́нопо́лскои ѿтор̾ва́лъ, гды̑ дрꙋго́го цѣ́сара карꙋлюса вели́ког в рі́мѣ собѣ̂ ѹчини́лъ (ач цѣ́сарѣ правди́вые хрістїѧнскіе[4]), и̑ столи̑ца их в констaнтинопо́ли, ѿд констaнтина

На боцї: [1]) матфе. к̃ѕ. а̂пок. г̃ї. [2]) матфе. ї̃ѕ. [3]) рок. п̃д. [4]) в тꙋрко гре́цыи.

stoi, ale też y zakazano czynić **(картка 34)**. iako Pan do Piotra mowić [raczył :][1]) schoway miecz twoy w pochwy, abowiem kto mieczem woiuie od miecza zginie. Toż w Nomokanoniech po wszystkich Konssylijach warowano: Aby duchowni, iako sprawami w państwach *świata tego*, także woyną bawić syę nie śmieli, a nie telko do herezyiey odszczepieństwa, ale y do wiary szczyrey przez gwałt y woynę aby żadnego nie przyćiągali, iako sam Pan mowić [raczy :][2]) Jesli kto chce iść za mną, niech sye samego śiebie zaprzy, y weźmie Krzyż swoy y *naśladuié* mię: to iest, że sam raczey niech sye [gotuie] za wiarę vmrzeć, aniżliby inego do niey przymuszaiąc miał zabijać.

Czego sye wszyscy [Pana] Chrystusowi *Biskupi* pilnie strzegli, lecz duch Antichrystusow iednego z duchownych starszego Leona trzećiego Biskupa Rzymskiego[3]) około roku pańskiego dźiewięćsetnego na to zwiodł, że na pierwey zachodnie państwa, od **(картка 34 об)** stolice Cesarskiey Konstantinopolskiey oderwał, gdy drugiego Cesarza Karolusa wielkiego w Rzymie sobie vczynił (Acz Cesarze prawdziwe Chrześćijanskie[4]), y stolica ich w Konstantinopolu od KONstantina

На боцї: [1]) Mar: 25. Apok. 13. [2]) Math. 16. [3]) Ruk. 804. [4]) w turko greciy.

великого до маѓмета трвала
тисѧчѹ двѣстѣ и҆ чотыри лѣ-
та) а҆ потом ю҆жъ ѿторвавши
сѧ бискѹпъ рімскій, и҆ цѣсарѧ
на сторонѹ ѿложилъ, взѧвши
на себе не толко столицѹ и҆
кладзѹ цѣсар'скѹю свѣцкѹю,
але и҆ божѹю, и҆ готѹючи сто-
лицѹ, ꙗ҆къ пишетъ[1]) почавши
по тисѧчи лѣт в старом рімѣ
старшемѹ а҆ ѿстатнемѹ кнѧжа-
ти свѣта того, люд ѿ всѣх
краюв землѣ до послѹшенства
своего притѧгает[2]), а҆ ꙗ҆къ пер-
ше на греки, **(картка 35 об.)**
такъ и҆ на иных мечем ѹ҆ста-
вичне воюетъ, и҆ всѣх христїанъ
и҆ всѧкое колѣно а҆бы сѧ мѹ
ꙗ҆ко бгѹ поклонило розмайтыми
практыками ласкою, подарка-
ми, ѿбѣтницами, прозбою
грозбою, караньем, вой'ною, че-
рез послов и҆ слѹг своих ѹ҆рѧдѹ
дѹховного и҆ свѣцкого прико-
дит, хотѧчи а҆бы жаден не-
зосталъ при старожитной вѣ-
рѣ, є҆динакой стой католицкой
и҆ а҆плской цркви грецкой[3]), и҆
ѿ стых патріархов и҆ постано-
венѧ вселенских сьборов грец-
ких всѣ а҆бы ѿстѹпили а҆ на
є҆го рімскіе новые є҆ретицства
полные постановенѧ зезволили.
которих немал што рокъ, и҆на-
чій станови ѿмѣнѧет. а҆ то
є҆стъ знак певный антіхрістово-
го наставанѧ, ꙗ҆ко ниже на
листѣ кѕ и҆ кз ѿка- **(картка**

На боцї: 1) а҆пок. к. 2) ке-
дринъ. 3) [матфе. кд.]

wielkiego do mahmeta trwała
tyśiąc dwieśćie y czterzy lata)
A pothym iuż oderwawszy sye
Biskup rzymski y Cesarza na
stronę odłożył, wźiąwszy na się
nie telko stolicę y władzę Cesarz-
ską świecką, ale y Bożą, y go-
tuiąc stolicę iako pisze[1]) po-
cząwszy po tyśiącu lat w sta-
rym Rzymie starszemu a ostat-
niemu Kśiążęćią świata tego, lud
od wszystkich krain ziemię do
posłuszeństwa swego przyćiąga[2]),
a iako pierwey na Greki, tak y
na inych mieczem vstawicznie
woiuie, y wszystkich Chrześćijan,
y wszelkie kolano aby sye mu
iako Bogu pokłoniło rozmaitemi
praktykami łaską, podarkami o-
bietnicami proźbą groźbą, kara-
niem, woyną przez posłow y
sług swoich vrzędu duchow-
(картка 35) nego, y świeckiego
przywodźi, chcąc aby żaden nie
został przy starożytney wierze
iednakiey świętey Katholickiey y
Apostolskiey Cerkwie greckiey, y
od Swiętych Patryarchow, y po-
stanowienia powszechnych So-
borow Greckich wszyscy aby od-
stąpili, a na iego Rzymskie no-
we Herezyey pełne postanowie-
nia zezwolili, ktore niemal co
rok to inaczey stanowi, [y] od-
mienia. A to iest znak pewny
Antichrystusowego nastawania,
iako niżey na liśćie 23. okazuie
sye: także y tu gdźie Duchowni

На боцї: 1) Apok. 20. 2) ce-
drinus.

36) зѹет сѧ. также и҆ тѹ́тъ гдѣ̀ дѹхѡвные мечем воюют, и҆ длѧ̀ вѣ́ры мордова́ти допѹща́ютъ, а҆ па́нства посѣда́ючи през мѹ́съ и҆ фо́ртелѣ под се́бе всѣх подбива́ютъ, гдыж сты҃ кирил ѡ҆ антѵ́христѣ не ина́чїй повѣда́етъ[1]. є҆днò жè практі́ками и҆ нездержа́нїем пра́вды. а҆ потом кгва́лтомъ всѣх аж до конца̀ зводи́ти бѹде́тъ.

ЗНАК ТРЕТІИ.

Є҆щеж смотрѣ́мо, што̀ за знакѝ ма́ют сѧ показа́ти на дѹховных. избави́тель мо́вил. и҆ тогды згорша́т сѧ мнѡ́гїе, и҆ є҆дин дрѹго́го вы̂дасть, и҆ зненави́дит дрѹгъ дрѹга. и҆ кгды̀ ѹ҆слы́шишъ и҆жъ влады́ки на владык, и҆ клири́ки на клирикѡв, и҆ и҆ных ста́нѹ дѹховного на се́бе повстаючих, и҆ до кро́- (картка 36 об.) ве нахо́дѧчих тогды̂ не трвож сѧ бо тѝ ѡ҆повѣ́жено. Не смо́триж того̀ што́ сѧ тепер дѣет, а҆ле пилнѹй што́ ти перше в пи́смѣ є҆стъ ѡ҆знаймено. и҆ хотѧ́бымъ и҆ а҆з ѹ҆чачѝ тебѐ ги́нѹлъ, а҆ле ты̂ не погибай. при́стоит бовѣмъ ѹ҆ченико́ви лѣпшим и҆ ѡ҆патрънѣ́йшим над ѹ҆чи́телѧ бы́ти. ѡ҆по́слѣд пришедши а҆ першим бы́ти. гдыж и҆ в' є҆динна́дцатѹю годи́нѹ б҃ъ прі́ймѹет. не дивѹй сѧ иж влады́ки є҆дины̀ дрѹгих

На боцї: 1) в' знакѹ ѳ҃.

mieczem woiuią, y dla wiary mordować dopuszczaią, a państwa pośiadaiąc przez mus, y fortele pod śię wszystkich podbijaią, gdyż Cyryllus ś. o Antichrystuśie nie inacy powiada[1], iedno że praktykami, y nie zdźierżeniem prawdy, a potym gwałtem wszystkich aż do końca zwodźić będźie.

(картка 35 об.).

Znak Trzeći.

JEszczeż Patrzmy co za znaki maią sye pokazać na duchownych, Zbawićiel mowił: Y na ten czas wielie ich sye zgorszą, a ieden drugiego wyda, y nienawidźieć będźie ieden drugiego. Y gdy vsłyszysz, iż Biskupi na Biskupow, y Klerykowie na klerykow, y inych stanu duchownego na się powstaiących y do krwie nachodzących, tedy nie trwoż sye, boć pierwey opowiedźiano.

Nie patrz że tego co sye teraz dźieie, ale pilnuy coć pierwey w piśmie iest oznaymiono, a chocay bym y ia ćiebie vcząc ginął, ale ty nie giń, przystoi bowiem vczniowi lepszym y opatrnieyszym być nad vczyciela, w pośliedź pryszedszy a być pierwszym, gdyż y w iedenastą godzinę Bog przyimuie. nie dźiwuy sye że władyki ieden drugiego znienawidzą, abowiem y

На боцї: 1) w znak: 9.

зненавидѧт. Абовѣм и межи апостолми нашолъ сѧ продавца.

Вырозумена.

И (Н)А тот час згоршат сѧ мнѡгіе) На то мало што потреба писати, кгдыж сѧ тое власне теперъ дѣет. иж не толко посполитые, але и духовные згоршившис, длѧ (картка 37, арк. знач. І) покоры и убозства цркве хвы ѿбѣгают. а до гордого и панством ѡбогаченого кнѧжати свѣта тог ѡкаѧн'ныи ѿходѧт. ꙗко Іюда хрістопродавца ѿ ха убогого, не длѧ инои причины до [богоубі"цов] жидовъ, едно длѧ лакомства маетности ѿшолъ. также и тые, Стобливых Патріархѡв, убогіх и покорных слуг хвых ѿступуют[1]). и великих добродѣев своих, ѿ которіх приѧли блсвенство божіе ненавидѧт, а праве выдают на фрасунки. вшак же кгды тое видишъ, розумѣи ꙗко учит кірил сты" не вѣра злаѧ ѿ которои ѡни ѿступуючи гінут але их негодность, на которіх сѧ тые знаки выполнѧют. Ꙗко і юда сты" пишет: иж въ

На боцї: [1]) безумныи мовѧт будем в радѣ сѣдѣти и доходов нашіх постерѣгати.

między apostołmi nalazł sye *wydawca.*

(картка 36, арк. знач. К.)

W y r o z u m i e n i e.

I Na ten czas zgorszą sye ich wiele) Na to mało co potrzeba pisać, gdyż sye to właśnie teraz dźieie, że nie telko pospolici, ale y duchowni zgorszywszy sye, dla pokory y vbostwa Cerkwie Chrystusowey odbiegaią, a do Hardego y Państwem vbogaconego Kśiążęćia świata thego mizerni odchodzą: iako Judasz Chrystusow wydawca od vbogiego Chrystusa, nie dla iney przyczyny do żydow, iedno dla łakomstwa maietnośći odszedł. [Jako też y sami żydowie pokornego y vbogiego Jezusa widząc wzgardźili: mowiąc: Azali nie wiemy że to iest Syn Cieślin[1]). Y ktoż z Kśiążąt vwierzył wen, telko gruby narod, ktory niewie Zakonu przeklęći są.] Tak że y ći od świętobliwych Patryarchow, vbogich, y pokornych sług Pana Chrystusowych odstępuią [2]), y **(картка 36 об.)** wielkich swoych dobrodźieiow od ktorych przyięli błogosławieństwo Boże nienawidzą, a prawie wydaią na

---

На боцї: [1]) [Math. 13. zacz: 56. Jan 7. Zacz. 27.] [2]) Głupi mowią będźiemy w radźie śiedźieć y dochodow naszych przestrzegać.

статнїе часы, бꙋдꙋт насмѣвцы, ведле своей пожадли- (картка 37 об.) вости и нечистости ходѧчи а то сꙋт тыи которїи сѧ ѿ єдности вѣры ѿдѣлѧют, а сꙋт телесни дꙋха немаючи. а вы теды възлюбленые въ стой вашей вѣрѣ, бꙋдꙋйте сѧ дхом стым, нѣчого не ѿстꙋпꙋючи стобливых ѿцев наших патрїархѡв, и до конца зъ ними трвают спасем сѧ.

frasunki. Wszakże gdy to widźisz rozumiey iako vczy Cyryllus święty nie wiara zła od ktorey oni odstępuiąc ginu, ale ich niegodność na ktorych sye te znaki wypełniaią. Jako Judasz święty pisze: ze w ostatnie czasy będą naśmiewce, wedle swey żądze y nie czystośći chodząc, a to są ći ktorzy sye od iednośći wiary oddzielaią, y są cieleśni ducha nie maiąc, a wy tedy namilszy w świętey waszey wierze buduyćie sye duchem świętym, nic nie odstępuiąc świętobliwych Oycow naszych Patryarchow, y do końca z nimi trwaiąc, kto bowiem do końca wytrwa ten zbawion będźie. (картка 37).

ЗНАКЪ ЧЕТВЕРТЫИ.

А не толко на преложоных тот знак єстъ. але и на посполитых, мовит бовѣм. длѧ ровмноженїѧ злости высхне любов межи м(н)ѡгими, может ли кто похвалит сѧ из межи васъ. абы мѣл не ѡблꙋднꙋю любов до ближнего своег азали не словами мнѡго кротъ вѣншꙋет всего, и ѡсмѣхает сѧ лас (картка 38, арк. знач. ІВ) кавым показꙋючи сѧ, а на серци змышлѧет зрадꙋ, и чинит зле мовѧчи добре.

Znak Czwarty.

A nie telko na przełożonych then znak iest, ale y na pospolitych, mowi bowiem: Dla rozmnożenia złośći *zgaśńie* miłość między wielą. możeli śię kto pochwalić y między wami, aby miał nie obłudną miłość do bliźniego swego, azali nie słowami wiele kroć wienszuie wszystkiego [dobrego], y vśmiecha sye łaskawym sye pokazuiąc, a na sercu myśli zdradę, y czyni zle mowiąc dobrze.

Вырозумена.

[И] дла ро^зможенıа неправе^длйвости, згасне милость межи многими) На тое Θеофилакт, ст҃ый пише, же умножат са зазрости, неприазны, погоршенıа, лживыи пророци, которıи сут предотечѣ антıхрıстовы зводачи многи^х, и на всакую ре^ч несправедливо^сти попудливы^х. И дла великои несправедливо^сти и практы^к антıхристовы^х стрвожени, будут люде, такъ [барзо] же и межи своими [власными] не на́де са искра любве, выда^от бов'ѣ^м (картка 38 об.) еде^н другого, а кто буде^т до ко^нца терпливый и моцно стоачи не поклони^т са в таковы^х бѣда^х спасенъ буде^т яко добрый рыцыръ в' во́нѣ, поты ст҃ый Θеофилак^т. А ст҃ыи Патрıархове истин'ныи пастырѣ на^шѣ, Іоаки^м Антиохи^скıй. Іеремıа коста^нтинопол'скıй[1]) ту^т у насъ будучи, ю^ж близ'ко ско^нченıа свѣта. хотачи тую искру любве божеи роспалити в люде^х, Братства церко^вныи е^дного ст҃ого православıа греческого постановили, што ты^ж и наяснѣ^йшıй кро^л полскıй, зверхностю па^нства привиле^ми то умоцнити рачи^л. хотачи абы православ^ные хр^стıане ве-

На боцї: [1]) антїохийскїй былъ ро^к а҃. ф҃п҃ѕ а коста^нтинопо^лскїй а҃. ф҃п҃д.

Wyrozumienie.

DLa rozmnożenia niesprawiedliwośći zgaśnie miłość między wielą) Na to Theofilaktus święty pisze: Ze sye vmnożą zazdrośći: nieprzyiaźni, pogor- **(картка 37 об.)** szenia, łżywi Prorocy, kthorzy są Antichrystusowi Predoteczy, zwodząc [ich] wiele, y na wszelaką rzecz niesprawiedliwośći *swowolni:* Y dla wielkiey niesprawiedliwośći, a Praktyk Antichrystusowych strwożony będźie lud, tak, że y między swemi nie naydźie sye iskra miłośći: wydadzą bowiem ieden drugiego, a kto ćierpliwy będźie do końca, y mocno stoiąc nie pokłoni sye w takowych biadach, zbawion będzie iako dobry Rycerz w woynie, poty święty Theofilaktus. A święći [zaś] Patryarchowie, prawdźiwi Pasterze naszy, Ioachim Antiochiyski y Jeremijasz Konstantinopolski[1]) tu v nas będąc, iuż blisko skończenia świata chcąc te iskre Bożey miłośći rospaliwszy w ludziach [zatrzymać,] Bratstwa Cerkiewne iednego świętego prawosławija Greckiego postanowili: Co też y Naiaśnieyszy Krol Polski, zwierzchnośćią Państwa Prywileymi tho vmocnić raczył, **(картка 38)** chcąc aby Prawosławni Chrześćiianie wedle nabo-

На боцї: [1]) antiochiyski był roku. 1585. a konstantinopolski 1589.

длѧг набоженства своег к милости правдивой. ѥден кождый з ближним своим, в щирости и повин- (картка 39) ности своеи христиѧнской сходѧчис розмышлѧли един о другом милост выполнѧючи, а гнѣв божий влагаючи. Але того фундаменту милости хвои, наварзѣй дїѧвол ненавидит, и перше злых духовных, добру противных (а нѣк которых там же виписных) взбудил на тое воевати. а потом и посполитых много зводит абы сѧ тому противили, што нам росказано конечно любити, мовѧчи[1]) братство, възлюбѣте, Бга бойте сѧ, црѧ чтѣте. То ѥсть Бу намилшаѧ реч жити братству вкупѣ, зашто нам обецалъ дати и живот вѣчный.

а иж втом не инше што видим толко прешкоду шатанскую, тым барзѣй звѧзком милости хрїстовой себе звѧзуймо, кгдыжъ ѧко далѣй пишетъ конецъ свѣта близко. (картка 39 об.).

ЗНАК ПѦТЫИ.

Маешъ тыж и тотъ знакъ, иж будет оповѣдано Еѵглїе по всей земли. на свѣдоцтво всѣм народом, и тогды прийдет конецъ. Ѧкоже видим иж мало не къвес свѣт науки христовы наполнен ѥ(с)тъ.

На боцѣ: 1) а пѣтръ в.

żenstwa swego, w miłośći prawdźiwey, ieden każdy bliźnim swym, w szczyrośći i powinnośći swoiey Chrześćijanskiey, schodząc sye rozmyszlali ieden o drugim miłość pełniąc, a gniew Boży błagaiąc: Ale tego nabarźiey fudamentu miłośći Pana Chrystusowey Dijabeł nienawidźi, y napierwey złych Duchownych dobremu przećiwnych, a niektorych *w tymże Bratstwie świętobliwym będących* wzbudźił na to walczyć. A potym y pospolitych wiele zwodźi, aby sie temu przeciwili co nam roskazano koniecznie miłować, mowiąc[1]). Bratstwo miłuyćie, Boga sye boyćie, Krolowi cześć wyrządzayćie: Abowiem to iest rzecz namilsza [Panu] Bogu żyć Bratstwu w kupie, za co nam obiecał dać y żywot wieczny.

A iż w tym nie inego co widźim, telko przeszkodę szatańską, tym ba- (картка 38 об.) rźiey związkiem miłośći Chrystusowey siebie zwięzuymy, gdyż iako daley pisze koniec świata blisko.

Znak Piąty.

MAsz też y ten znak, iż będźie opowiedźiana Ewanyelia po wszystkiey źiemi, na świadectwo wszystkim narodom: y na ten czas przyidzie dokonczenie. Iakoż widźimy, iż mało nie wszystek świat nauki Chrystusowey napełnion iest.

На боцѣ: 1) 1. Piotr. 2.

Выроꙁꙋмѣнѧ.

Єщѐ нѣм сѧ было выполнило тисѧча лѣт ѿ вочловеченѧ хва. проповѣло сѧ Єѵглїе немал всемꙋ свѣтꙋ, почавши ѿ Єросолима всѣм погано м[1]) а наболше през сѣм вселенских собѡров в грецїи за монархѡв. х. бꙋдꙋчих на которых всего свѣта хрстїан розмайтыми народы, правда Єѵгльской пропоѣди з обꙗсненьем вѣры, єдностайне згодливе застановлена єсть, и дꙋхом стым ꙋмоцнена. и запеча- (картка 40. арк. знак. ІД) тована. а ѿтам тола повсѣм свѣтѣ на свѣдоцство всѣм народом оповѣжено.

там бовѣм въ єдиной стой кадолической, то єсть собѡрной и апльской црькви греческой. обꙗснена єсть и ꙋмоцнена правда. там были собѡры вселенскїе всего свѣта хрстїаном там и сам папѣж римскїй на собѡр єждал. там правила и в'весь законъ церковный постановлено и ꙋмоцнено. ѿ тамтолѧ всѣ доскона ле принѧли Єѵглїе и вѣрꙋ там всѧкого еретика осꙋжено и ѿ цркве ѿлꙋчено. там всего свѣта хрстїаны а на-

---

На боції: [1]) дѣѧн. в. лꙋк, в остат.

Wyrozumienie.

IEszcze nim sye było wypełniło tyćiąc lat, od *narodzenia Pana Jezusowego* przepowiedźiana iest Ewanyelija niemal **(картка 39)** wszystkiemu światu: Począwszy od Jeruzalem wszystkim poganom[1]) a nawięcey przez Siedm powszechnych Soborow w Grecyiey za Monarchow Chrześćijańskich będących, na ktorych [od] wszystkich [części] świata Chrześćijany rozmaitemi narody prawda Ewanyelskiey przepowiedźi z obijaśnieniem wiary, [y ze wszystkimi świątośćiami y Ceremonijami] iednostaynie zgodliwie zastanowiona iest, y Duchem świętym vmocniona, y zapieczętowana, a ztamtąd po wszytkim świećie na świadecstwo wszytkim narodom opowiedźiana.

Tam bowiem w Iedney świętey Katholickiey, to iest, Soborney y Apostolskiey Cerkwi Greckiey obiaśniona iest y vmocniona [Ewanyelska] prawda, tam były Sobory powszechne wszytkiego świata Chrześćijanom, tam y sam Papież Rzymski na Sobor ieżdżał, tam Kanony **(картка 39 об.)** y wszystek Zakon Cerkiewny postanowiono y vmocniono. Z tamtąd wszyscy doskonale przyięli Ewanyelię y wiarę. Tam wszelakiego heretika osądzono, y od Cerkwie

---

На боції: [1]) Dźieie 2. Dźieie 2. Luk: w ostatnim.

болше дх҃ом стым слово бж҃ее сѣм крот ве́дле пророкѡв пробо́вано и҆ сполерова́но. ꙗ҆ко пи҆шет[1]) словеса̀ гсдна словеса́ чи҆ста сре́бро роспа́лено и҆ вы́пробовано ѿ землѣ ѡ҆чище́но сѣм (картка 40 об.) крот пробо́ваной[2]) вѣ́ры гре́ческаг правосла́віѧ всѣ стые мꙋ́ченицы кров своѭ̂ да́ли вы́лꙗти, даючи̂ ѡ҆ нюй свѣдо́цство всѣм пога́ном на́ свѣтѣ.

в то̀ седмй собѡ́ры вселе́нскими ꙋ҆моцне́ной пра́вдѣ кто̀ вы́тръвает спасе́нъ бꙋ̂детъ ꙗ҆ко пи҆шет[3]) а̂ кто̀ ѿстꙋпи́лъ, и҆лѝ в чом нарꙋ́шил вѣчне поги҆нет. кгдыж застанови́ло сѧ коне́чное и҆ доскона́лое всѣм ѿповѣда́ньє. и҆ не потре́ба причинѧ́ти ꙋ҆йимова́ти и҆лѝ ѿмѣнѧ́ти. а̂бы̀ што̀ новое над ꙋ҆хва́лꙋ седмѝ вселенских собо́рѡв мѣло сѧ проповѣда́ти. абовѣм [што̀ и҆начѐ но́во станови́ти и҆ проповѣда́ти.] то̀ юж кꙋ нарꙋше́ню и҆ зопсо́ваню бꙋ̂детъ, а҃ не поча́ток про́повѣди и҆ вѣ́рѣ, а҃ле и҆ все́й тва́ри коне́цъ прі́йде. и҆ не мо́вит (картка 41. знач. И) за́раз бꙋ̂де а҃ле прі́йдет. в чом на́пер вѣ̀ па́пѣж ри́мскі̀ всѣ собо́ры зрꙋ́шил гдыж ша́тан ꙗ҆ко сѧ рекло́ ѡн старый смок розвѧзан

На боці: [1]) ѱал. а҃і. і҃с навин. ѕ҃. [2]) прип сол. ѳ҃. зах. г҃ и҆ д҃. [3]) г҃. і̂здра. в҃.

odłączono. Tam *wszystkimi* Chrześćiiany, a więcey duchem Swiętym słowo Boże siedmkroć wedle Prorokow[1]) probowano y wypolerowano iako pisze:[2]) Słowa Pańskie, słowa czyste, śrzebro rospalone y wypolerowane od źiemię śiedmkroć oczyszczone. [Dla tey śiedmkroć] *polerowaney* wiary Greckiego Prawosławija wszyscy święći Męczenicy Krew swoię dali wylać, świadectwo daiąc o niey wszystkim poganom na świećie.

W tey [tedy] Siedmią powszechnemi Sobory vmocnioney prawdźie, kto wytrwa zbawion będźie, iako [pięńknie a prawie wyraźnie od persony boskiey Ezdrasz] *mowi*[3]). [Nie lękay sye o Matko Synow (Cerkwi Chrześćijańska) poszlę tobie na po- **(картка 40 арк. знач. L)** moc sług moich, Ezayasza y Ieremijasza Prorokow, przez ktorych radę poświęciłem y zgotował Drzew dwanaśćie (Swiętych Apostołow) rozmaitych owocow, y źrzodeł telkoż mlekiem y miodem opływaiących : y gor Siedm (Soborow) barzo wielkich, rodzących Roże, (śiedm Swiątośći) y śliczne kwiaty (Ceremoniey) ktoremi vweselę Syny twoie]. Kto [tedy tey śiedmkroć probowaney radośći] odstąpił, albo w czym naruszył, *zbawion być nie może, poniewaž zastanowie-*

На боці: [1]) Przypowie: 9. Zach. 3. y 5. [2]) Jezu nau 9. Psalm 11. [3]) 3. ksieg: 2.

бꙋ́дꙋчи своим фортелем да́вным
го́рдостю ѿного звѣл которі́й
ꙗко адам в раи почал прев мѣрꙋ
ꙗко б҃ъ над всѣх сѧ выноси́ти
и ѿщепившис новы́и е҄реси по́л-
ные змышлениꙗ станови́ти. рос-
казꙋючи их всѣм дер'жа́ти. абы
зтлꙋмил ѿное в грецы́и дх҃ом
ст҃ым всѣх згодли́вое поста-
новение и проповѣдание. на́пер-
вѣй бовѣм в ри́мѣ вы́з'нание вѣ́-
ры собѡ́ръное ници́н'ское взрꙋ-
шилъ, а потом кро́въ сн҃а бо́-
жого ке́лих ново́го тестаме́н'тꙋ,
спасение ѿнѧл, офѣ́рꙋ доскона́-
лꙋю поки́нꙋл, и в мно́гих ре́чах
збавенных дꙋ́хови ст҃мꙋ, и пер-
шим ст҃ым ѿцем. спроти́вил сѧ
и до конъца́ сѧ спротив'лѧетъ.

nie skuteczne wszystkimi zgodliwe stało sye y wszędźie iest opowiedźiane, y nie może przyczyniać vymować odmieniać, aby co nowego albo inaczey przepowiadać, nad vchwałę śiedmi powszechnych Soborow, ponieważ [to w przeklęstwie] ku naruszeniu y zepsowaniu iest, y nie początek przepowiedźi y wierze, ale raczey wszystkiemu stworzeniu koniec przydźie: y nie mowi, zaraz będźie **(картка 40 об.)** ale [zatym] przydźie, [gdy sye naruszenie stanie] W czym napierwey Rzymski Papież [ieden po drugim onego] *Soborowego postanowienia* [y duchem świętym zmocnienia okazał sye wzruszyćielem. Gdyż szatan iako sye rzekło, on stary Smok rozwiązan będąc, swoim fortelem dawnim Hardośćią onego zwiodł, ktory iako Iadam w Raiu począł przez miarę iako Bog nad wszytko sye wynośić, y odszczepiwszy sye [swoie] nowe herezyeiy pełne zmyszlenia stanowić, roskazuiąc [ie] wszytkim trzymać: aby [tym] zatłumił one w grecyiey Duchem Swiętym wszystkich zgodliwe *zastanowieńie,* y przepowiadanie, napierwey bowiem w Rzymie wyznanie wiary Soborne Niceńskie wzruszył. A potym krew Syna Bożego Kielich nowego Testamentu, zbawienie ludźiom odiął. Ofiiarę doskonałą porzoćił: y w wielu rzeczach zbawiennych, Duchowi Swiętemu y pierwszym Oycom **(картка 41)**

Знакъ шестый

А далѣй што будетⷮ, мовитⷮ потомⷨ. кгды ѡбачите ѡбридливость спустошенїѧ, ѡповѣданую данїиломъ пророкомⷨ стоѧчую на мѣсци ст҃омⷨ, кто читаетⷮ нехай зрозумѣваетъ.

Вырозумѣнѧ.

Мѣсце ст҃ое [на всемⷨ свѣтѣ выборнѣйшее,] розумѣй їерⷭлїм ꙗко [матⷮѳеи] пишетⷮ [1]), [же єсть] ст҃ое мѣсто бж҃їе. а кирⷧ їерⷭлимский мовитⷮ [2]) же єсть навышшаѧ цр҃ковⷡ апⷧⷭкаѧ Розумѣйтыжⷤ [на кождомⷨ мѣсци] в цр҃кви хрⷭтїанⷩско в олⷧтари престолⷧ мѣсце ст҃ое. на которомⷨ [сщ҃енⷩницы] посвѧчуютⷮ хлѣбⷠ и вино офѣрованое в тѣло и кровⷡ хв҃у. Абовѣмⷨ в цр҃квахⷯ хрⷭтїанⷩских двѣ мѣⷭца маютⷮ в олтари быти [3]), жертовникⷦ (картка 42, знач. Ив҃) и престолⷧ. то єсть, офѣрованѧ єдно, а посвѧченѧ другое. ꙗко то всюды оу православныхⷯ [ѡбачишъ] ѳисїастїрїѡнⷩ, то єсть жертовникⷦ, на которомⷨ (ꙗко ведле Арона офѣровницы

На боцї: 1) маѳ҃. кз҃. зачⷱ рг҃і. 2) в катехⷯ глⷧ ѕ҃і 3) [в олⷧтарі двѣ мѣсца]

Swiętym sprzećiwił sye, y dokońca sye sprzećiwia.

Znak Szosty.

A daley co będzie, mowi potym: Gdy vyżrzycie Obrzydliwość spustoszenia, opowiedźaną Danielem Prorokiem, stoiącą na mieyscu świętym, kto czyta niechay zrozumiewa.

Wyrozumienie.

Mleysce święte rozumiey Jeruzalem, iako pisze [1]): Swięte Miasto Boże: Y naywysza Cerkiew Apostolska, iako Cyryllus święty, [w Katechysmie, w 16. Rozdźiale] *wspomina* [2]). Rozumiey też Prestoł *w domu Bożym* być mieysce Swięte, [toiest, Maiestat w Ołtarzu,] na ktorym [Maiestaćie] poświącaią chleb y wino ofiarowane **(картка 41 об.)** w ćiało y krew [Pana] Chrystusową. Dwie bowiem w Cerkwiach Chrześćijańskich mieysca maią być w ołtarzu, *Thysiastiryon*, y *Jerion*, to iest ofiarowania iedno, a poświącenia drugie, iako wszędźie w prawosławnych [Chrzesćijańskich Cerkwiach] są w ołtarzu [Thysiastirya], Zertowniki, to iest, mieysca ofiarowania, na ktorych (iako

---

Na boцї: 1) Math. 27. zacza. 113. 2) w Kate: 16.

бараⷩки живы́е ѻ҆фѣ́рꙋючи колóли, кроⷡ вылива́ючи[1]) таⷦ тепéръ) вéдле мéлхиседéка хлѣⷠ живы́й в мѣ́сто х҃а покóрноⷢ бара́н҆ка на ѻ҆фѣ́рꙋ б҃ꙋ принóсѧчи кóлюⷮ и҆ зарѣ́зꙋюⷮ[2]). винò з водóю в кéлиⷯ новóго тестаменⷩтꙋ влива́ючи, принóсѧⷮ ѿфѣрóвницы ѹ҆ставичⷱнꙋю и҆ б҃ꙋ ми́лꙋю ѻ҆фѣ́рꙋ веⷣле прⷪрóка[3]) на всѧ́коⷨ мѣ́сци к домꙋ̂ бóжеⷨ. и҆ таⷦ пéрше ѻ҆фѣ́рꙋючи на жертóвникꙋ переносѧⷮ ѻ҃ное на престоⷧ мѣ́сце ст҃ое, гдѐ тѣ́ло и҆ кроⷡ х҃ва и҆стоⷮне бываеⷮ.

Ѡ҆бридли́воⷭⷮ спꙋстошéⷩѧ (ꙗ҆ко ѳеѡфила́ктъ[4]) **(картка 42 об.)** мóвиⷮ трꙋⷫ є҆́стъ ч҃лка мертвóго тò є҆́стъ тѣ́ло спꙋстошéⷩное беⷥ дꙋшѣ́ и҆ крóве є҆́стъ меⷬтвòе и҆ ѻ҆пꙋстѣ́лое и҆ нѣчóго не справꙋю́чее) гдыⷤ тоⷮ ѿгó быⷧ з рíмꙋ вы́шеⷣши і҆ерⷭлиⷨ спꙋстóшиⷧ,[5]) трꙋ̂па своéго в оⷧтарꙋ̂ на мѣ́сци ст҃оⷨ постáвиⷧ и҆ жи́дове баⷧваⷩ трꙋ̂па чловéчого ѻ҆бридли́востю называ́ли, и҆ ꙗ҆́ко баⷧвохваⷧствоⷨ бри́дили сѧ.

Розꙋмѣ̀ тыⷤ ѻ҆бридли́вость спꙋстошéнѧ гды̂ к҆цеⷬкваⷯ хрⷭтїѧⷩскиⷯ бꙋдꙋⷮ спꙋстошены и҆ вы́вержены з олтáра ѳисіастíрнѧ,

На боцї: [1]) І҆са̀ н҃г. [2]) І҆ѡⷩ ѳі заⷢ ѯ҃а. [3]) малаⷯ. а҃. [4]) [Ѳеѡфилаⷦⷮ. на҆ маѳ гⷧ к҃д заⷱ. ч҃ѳ]. [5]) титꙋⷭ веспесиѧⷩ, збꙋриⷧ і҆ерꙋсалиⷨ.

wedle Arona ofiarownicy, Baranki żywe ofiaruiąc, y krew wyliwaiąc, kłoli[1]), tak teraz) wedle Melchysedeka, Chleb żywy w miasto Chrystusa pokornego Baranka Bogu na Ofiarę przynosząc kolą *albo* zarzynaią[2]), wino z wodą w Kelich Nowego testamentu wliwaią, przynosąc ofiarownicy vstawiczną y [Panu] Bogu miłą ofiarę, wedle Proroka[3]) na każdym mieyscu *w Cerkwiach Chrześćijańskich*: Y tak pierwey ofiaruiąc na Zertowniku, przenoszą, one na *Jerion*, mieysce *święcenia*, gdzie [sye poświąca y] bywa istotnie ćiało y krew pana Chrystusowa. **(картка 42).**

Obrzydliwość spustoszenia, iako Theofiilaktus mowi, Trup iest człowieka martwego (to iest, ciała spustoszone, bez dusze y krwie iest martwe y opuśćiałe, y nic nie sprawuiące) gdyż then co był z Rzymu wyszedszy Jeruzalem spustoszył[4]), Trupa swego w Ołtarzu na mieyscu świętym postanowił. Y żydowie bałwan trupa człowieczego obrzydliwośćią nazywali, y iako bałwochwalstwem brzydźili sye.

Rozumiey też obrzydliwość spustoszenia, gdy w Cerkwiach chrześćiańskich będą spustoszone y wyrzocone Thysiastirya z ołta-

На боцї: [1]) Izaiasz. 53. [2]) Jan 16. Zacz. 16. [3]) małach. 1. [4]) Titus wespesian zburzył Jeruzalem.

[то̀ є̃стъ жертóвники.][1]) и҃ ôфѣра живо закалáема х̂лѣбом и вином ôфѣровати сѧ не б̂ꙋдет. толко в олтарй на мѣ́сци посвѧченѧ ôбридли́вость спꙋстошенѧ трꙋ́пови подóбнаѧ стоѧти б̂ꙋдет а̀ тóе ѩ̃ко хризостом [с̃ты̀] мóвит, а̂н- (картка 43) знач. Иг̃) тіхристъ пред прихóдом ôꙋчи́нит, ижвсю́ды (жертóвники) и҃ правди́вꙋю ѿфѣрꙋ вы́гладит.[2]) своі балвал на стом мѣ́сци постáвившии.

и҃ ю̃ж таковóе спꙋстошенє́ вы́сланые ѿ нéго лжи́вые пророцы зачинáют и҃ ѿтолѧ познавáемо, жѐ юж близко дн̃ь пáнскїй. а̀бовѣм гды̂ была спꙋстошóна ôстатнѧѧ ôфѣра вседнéвнаѧ в црк̃ви соломóново̀ постановлѐннаѧ. ô котóром спꙋстошéню тáкже ко є̂vглии мóвит, и҃ даніил пророк, зáрав ꙋстáло и҃ доко́нчилос ролевство юдское и҃ костел розметан. так тыж гды̂ б̂ꙋдет спꙋстóшена тепéрѣшнѧѧ ст̃лѧ ѿфѣра, котóраѧ не в костéлѣ соломóновом ӑле по всем свѣ́тѣ в црк̃вах гд̃них постановлéна є̃стъ, на тот час и҃ свѣт сѧ доко́нчит.

и҃ што̀ бы̂ло в фикгꙋ́рѣ (картка 43 об.) ôфѣры костéла соломóнового, тóе сѧ доскональѣ выпо́лнит в сáмо̀ и҃стности и҃ в рéчи выразно̀. и҃ юж

На боцї: [1]) жертóвников є̂ретїцы̀ нѣ мáютъ. [2]) [на є̂пистóлꙋ а̃ до коринтов г̃л в̃і з̃ч р̃н].

rza[1]), y ofiara żywo zakłota chleb z winem ofiarować sye nie będźie: telko w ołtarzu na mieyscu poświącenia obrzydliwość spustoszenia trupowi podobna stać będźie. Ato iako Chryzostom mowi, Antichrystus przed przyśćiem [Pana Chrystusowym] vczyni, że wszędzie Zertowniki prawdźiwą o- **(картка 42 об.)** ofiarę wygładzi, swoy bałwan na to mieysce postanowiwszy.

Y iuż takowe spustoszenie wysłani od niego łżywi Prorocy zaczynaią, y stąd poznawamy że iuż blisko dźień Pański. Abowiem gdy była spustoszona ostatnia ofiara powszechna w *Kośćiele* Salomonowem postanowiona, o ktorym spustoszeniu także w Ewanyeliey mowi, y Daniel Prorok, zaraz vstało y dokończyło sye Krolewstwo Judskie, y Kośćioł rozrzocon. Tak też gdy będźie spustoszona teraznieysza święta ofiara, ktora nie w Kośćiele Salomonowym, ale powszystkim świećie w Cerkwiach Pańskich postanowiona iest, na ten czas y świat sye dokończy.

Y co było w Figurze ofiary Kośćioła Salomonowego, to sye doskonaley wypełni w samey isności, y w rzeczy wyraźney, y iuż to zaczynaią posłańcy An-

На боцї: [1]) Thisiastirya hereticy ni maią.

то̀ зачина́ютⷮ посла́нцы а̂нті́христовы сн҃а беⷥзако́н'ного, а҃ле е̂щѐ не коне́цъ, а҃жъ саⷨ прі́йде иⷥ ниⷨ сѧ доскона́ле вы́полнитⷮ ѡ̂бридливоⷭⷮ вседне́вного сп8стошеⷩѧ. по́ти ѳео̂филактъ и̑ ст҃ы̀ златоу́ⷭтыи̇. а̂ не то́лко и҃нде всюды а҃ле и̑ к на́вышше́ црк҃ви а̂плⷭко̀ въ і̂ерлⷭмѣ ѡ̂фѣр8 правди́в8ю сп8стошитⷮ, а̂ свою̀ ѡ̂брнд̇ли́воⷭⷮ на мѣ́сци ст҃оⷨ поста́витⷮ. ꙗ҃ко пи̑шетⷮ, гди̑ ѹ̂зритѐ ѡ̂бридли́вость сп8стошеⷩѧ стоѧ́ч8ю на мѣ́сци ст҃ⷨ. тогды̑ которїи в і̂юде́н неха̀ бѣжатⷮ на го́ры.

Про́то не сл8́шне а̂лекса̂ⷩдеръ па̂па рі̂ⷨского косте́ла запа́днего взгоⷬдиⷡши хлѣⷠ живы́й доскона́л8ю (картка 44 знач. И҃Д) хв҃8 ѿфѣр8 ѡ̂прѣ́сноⷦ в олтар8 на мѣ́сци ст҃оⷨ поста́виⷧ, кото́рїй еⷭⷮ хлѣ̂боⷨ зло́сти ꙗ̂ко б҃ъ до лю́д8 жидо́вского мо́витⷮ[1]) сѣⷨ дн҃і̀ б8́дете и҃сти ѡ̂прѣ́сноки хлѣⷠ зло́сти чого́ [хрiⷭті́ѧноⷨ] и̑ прави́ла апл҃ⷭкїе[2]) и̑ ѿческие бороѧ́тⷮ.

а̂бовѣⷨ ꙗ̂ка́ѧ еⷭⷮ ро́зноⷭⷮ ме́жи чл҃коⷨ и̑ тр8поⷨ, така́ѧ е̂стъ ро́ⷥность ме́жи хлѣ̂боⷨ и̑ ѡ̂прѣ́сноком. бо ꙗ̂ко т҃ѣло беⷥ дшѣ

На боцї: [1]) [ѡ̂прѣ́снокъ хлѣⷠ зло́сти, е҃ мо̀. ѕ҃і]. [2]) а̂плⷭлїе о҃. в лаодикїи л҃з. л҃д.

tichrystusowi, Syna Bezzakonnego, ale ieszcze nie ko- (**картка 43**) niec, aż sam przydźie, y z nim sye doskonale wypełni Obrzydliwość powszechnego spustoszenia, poty Theofilaktus y święty Złotousty: Y nie telko indźiey wszędźie, ale y w nawyszey Cerkwi Apostolskiey w Jeruzalem ofiarę prawdźiwą spustoszy, a swoię Obrzydliwość, na mieyscu świętym postanowi, iako pisze[1]): Gdy vyżrzyćie obrzydliwość spustoszenia stoiącą na mieyscu świętym, na ten czas ktorzy w Judskiey źiemi niech bieżą na gory.

Przeto nie słusznie Alexander Papież Kośćioła Rzymskiego zachodniego, wzgardźiwszy chleb żywy doskonałą Chrystusową ofiarę, Przaśnik w Ołtarzu na mieyscu świętym postanowił, ktory iest Chlebem złośći, iako [pisze w Piątych Kśięgach Moyzeszowych]: Mowi Pan do ludu żydowskiego, Siedm dni będźiećie ieść Przaśniki Chleb złośći. Czego y Nowokanony Apostolskie[2]), y (**картка 43 об.**) świętych Oycow zakazuią, [aby w namnieyszey rzeczy z Przaśnikami y Wielkąnocą Zydowską nie mieć ani czynić społeczności].

Abowiem iaka iest rozność między człowiekiem y trupem, taka iest rozność między Chlebem y Przaśnikiem: Bo iako ćiało

На боцї: [1]) [math. 24]. [2]) Apost. 70. w laodiky 38. 37. 39.

розȣ́мнои, та́кже и тѣсто безъ квасȣ и со́ли ест ме́ртво. а ква́съ зас и сол в тѣ́стѣ значит дшȣ розȣ́мнȣ́ю в тѣ́лѣ. іако сам хс, квас всѐ замѣшене оживѧ́ючій ȣ̓подобилъ до живота́ вѣ́ч-ного мо́вѧчи[1]). подо́бно ест црство нбсное ква́сȣ.

так тыж и сол вмѣсто ро́-зȣмȣ в дшн покладает. мо́вѧ-чи[2]). Сло́во ва́ше со́лiю нехаͣ бȣдет ростворено то̀ ест (картка 44 об.) ро́зȣм. и на дрȣгом мѣ́с-цы мо́вит[3]). Сло̀во гнило́е неха̀ не выхо́дит из ȣстъ ва́ших, ро-зȣмѣ̀ сло́во гнило́е, ро́зȣмом со́ли неосо́леное. так же и о-прѣ́сно к несо́ленꙑ̀. естъ іако згнилꙑ̀[4]). Ѿ чом григо́рій назиѧнзкій во вто́ром сло́вѣ на па́схȣ на двох мѣсцех вспоми-нает мо́вѧчи[5]). опрѣ́снок згни-ло́е египетское тѣсто а хлѣб квасныꙑ̀ живȣ́щій ест.

про́то не мо́жемо хлѣбъ и опрѣ́снок за едно розȣмѣти, анѣ едным именем называ́ти. абовѣм гдѣ мо́вишъ хлѣб ро-зȣмѣ́ет сѧ хлѣбъ доскона́лый з ква́сом и со́лю. іако тыж гдѣ мо́вишъ члкъ, з дȣше́ю и роз-зȣмомъ, але гды́бысь опрѣ́снок хотѣл хлѣбом назва́ти, мȣ́сишъ ѡбіаснѣ́не прида́ти. мо́вѧчи,

На боці: [1]) мат. гл. аі. зач. нг. [лȣк г]. [2]) Солȣн. д. [3]) ефес д зч скз. [4]) [ѡпрѣснокъ згніло́е тѣсто]. [5]) стих лм̃з.

[człowiecze] bez dusze rozumney, tak y ćiasto bez kwasu y soli iest martwe, a Kwas y Sol w ćiaśćie, znaczy duszę rozumną w ćiele, iako sam [Pan] Chrystus[3]), Kwasu wszystko zamieszanie ożywiaiącemu vpodobał żywot wieczny mowiąc: Podobne iest Krolewstwo Niebieskie Kwasu.

Także y Sol w miasto rozumney dusze pokłada, [albo raczey Rozum dusze Solą mianuie], mowiąc[2]): Słowo wasze Solą niech będźie rostworzone, to iest, rozumem. Y na drugim mieyscu mowi[3]): Slowo gniłe niech nie wychodźi z ust waszych, rozumiey słowo gniłe, rozumem so- **(картка 44 знач. М)** li nie osolone: Także y Przaśnik nie solony iest iako zgniły, o czym Gregorius Nazyanzenus we wtorym Kazaniu [ktore czynił] na Pasche, na dwu mieyscach wspomina mowiąc[4]): Przaśnik zgniłe Egipskie ćiasto, a Kwas chlebny ożywiaiący iest.

Przeto nie możemy chleb y przaśnik za iedno rozumieć, ani iednym imieniem nazywać[5]): Abowiem gdy mowisz chleb rozumie syę chleb doskonały z Kwasem y z Solą, iako też gdy mowisz człowiek, [rozumie sye doskonały człowiek] z duszą, y z rozumem: ale gdy byś przaśnik chlebem chćiał nazwać, musisz

На боці: [1]) math. 11. Zacz. 53. [2]) Tess. 4. [3]) efes 4 217. [4]) wirsz 147. [5]) Chleb y przasnik, nie iedno.

(картка 45 знач. К.) хлѣб, прѣсный, ꙗко и члка мертвого называючи мовишъ, члк мертвый. албо тыж единым власным именем назовешъ трꙋпъ. так теж опрѣснокъ.

Ꙗвне теды [и] писмо стое хлѣб и ѡпрѣсноки роздѣлает, Абовѣм мовит рꙋвоам до жоны своей[1]) возми в рꙋцѣ твои члкꙋ божомꙋ, хлѣб и ѡпрѣсноки. и на дрꙋгом мѣсци, также роздѣлꙗючи пишет[2]): и хлѣб един з оливою, и опрѣснок един ѿ коша. и на третем мѣсци пише[3]); хлѣбы квашеные нехай бꙋдꙋт печены сперворо(д)ных жит гсни.

надто [и сам] бгъ не без причины росказал ѡпрѣсноки ѿ хлѣба роздѣлꙗти на каждый рок, ѿ оного часꙋ ꙗко жиды вывел з египтꙋ. и ѡпрѣснок хлѣб злости[4]) самое прикрое едене сем дний исти росказал[5]), абы през **(картка 45 об.)** оные вспоминали ѡбридливост спꙋстошенꙗ, и неволю египетскꙋю. А през кров баранковꙋ, высвобожене з оной неволѣ.

А то ѡбое ꙗко баранок высвобожениꙗ, также и ѡпрѣснокъ злости въ египтѣ початок своѝ взꙗли, на он часъ кгды повсюм египтѣ и по берегах морских множество великое трꙋпов без

На боцї: 1) г. црствъ д. 2) в. мо. вї. 3) г. мо. кг. 4) опрѣснокъ хлѣб злости. 5) е. мо се ѕї.

boiaśnienie przydać, mowiąc, chleb, przaśny: iako y człowieka martwego nazywaiąc mowisz, Człowiek, martwy, albo theż iednym własnym imieniem nazowiesz, Trup: tak też, Przaśnik.

Jawnie thedy Pismo Swięte, Chleb y Przaśnik rozdźiela. Abowiem mowi Roboam do Zony swoiey[1]), weźmi w ręce twoie człowiekowi Bożemu Chleb, y Przaśniki. Y na drugim mieyscu także rozdźielaiąc pisze[2]): Y chleb ieden z oliwą, y Przaśnik ieden od Kosza. Y na trzećim mieyscu pisze[3]). Chleby kwaszone niech będą pieczone z pierworodnych żyt Panu.

Nadto, nie bez przyczyny Bog [wszechmogący] roskazał Przaśniki od chleba [przez śiedm dni] rozdźielać na każdy Rok, [począwszy] od onego czasu gdy Zydow wywiodł z Egiptu, y roskazał Przaśniki chleb złośći[4]) same pr(z)ykre iedzenie przez śiedm dni iadać[5]), aby przez nie wspominali Obrzydliwość spustoszenia y niewolą Egipską, a przez krew Barankową wyswobodzenie z oney niewoley. **(картка 45).**

A to oboie, iako Baranek wyswobodzenia, także y Przaśnik złośći w Egipćie, początek swoy wźięli, na on czas gdy po wszystkim Egipćie, y po brzegach Mor-

На боцї: 1) 3. krolewskie. 14. 2) 2. moys. 12. 3) 3. moys. 23. 4) Przaśnik chleb złośći. 5) 5. moy: 16.

кро́ве и҃ бе з вы́лѧнѧ кро́ве бы҃ло. и҃ ста́ла сѧ вели́каѧ ѡ҃бридли́вость сп8стошенѧ́. што̀ жидом прѣ́сностю тѣста роска́зано на па́мѧтк8 чини́ти ꙗ҃ко ѡ҃ том широ́ко пи҃ше[1]). кото́рое ѡ҃нѝ ꙗко бре́мѧ нево́лѣ на рамена́ своѝ взѧвши (впе́ред кро́въ высвобоженѧ збара́нка вы́лѧвши и҃ само́го зъшвши) шли҃ з'е҃ги́пт8.

и҃ што́ сѧ в е҃гиптѣ на он ча́съ зача҃ло, то́е сѧ в пѐрвы̀ приход х҃въ вы (картка 46 знач. К҃в) пол'нило, а҃вовѣм бара́нок значил х҃а, а҃ кров е҃гѐ значи́ла кров х҃в8 и҃ ꙗ҃къ на он час кото́рого до́м8 поро́ги кро́вю баран'ковою не пома́зано, там перворо́дных заби́вано. также и҃ т8т ктѐ кро́вю с҃на б҃жого поро́гов ѹ҃стѣ до́м8 своего не пома҃же. д҃ша е҃гѐ перворо́днаа в нюм жи́ва бы́ти не мо́же. ꙗ҃ко речѐ[2]) Ктѐ не пи҃ет кро́ве мое́и живота́ в собѣ́ не ма́ет.

А҃ опрѣ́сн ок значил ѡ҃бридли́вость сп8стошенѧ́, [и҃] нево́лю Е҃ги́петск8ю. ꙗ҃ко и҃ нево́лѧ Е҃ги́петскаа значи́ла д҃шам вѣ́чн8ю нево́лю.

прото́ х҃с не в мѣсто ѡ҃прѣ́снока мертво́го тѣста кото́рїй значит неволю, а҃ле в мѣсто живо́го бара́нка къто́рїй значил вы·

skich mnożstwo wielkie trupow, bez kwie y bez wylania krwie było: Y stała sye wielka Obrzydliwość spustoszenia, co żydom przaśniną ćiasta roskazano na pamiątkię czynić, iako O tym [w Księgach Moyzeszowych] szyroko pisze[1]): Kthore oni iako brzemię niewoley na Ramiąna swoie wźiąwszy (wprzod Krew wyswobodzenia z Baranka wylawszy, y samego ziadszy) szlj z Egiptu.

Y co sye w Egipcie na on czas zaczęło, to sye w pierwsze przyśćie [Pana] Jezusowe wypełniło: Abowiem Baranek znaczył [Pana] Chrzystusa, a Krew iego znaczyła, Krew [Pana] Chrzystusową: Y iako na on czas, ktorego Domu Progi Krwią Barankową nie pomazano, tam pier- (картка 45 об.) worodne zabijano: Także y tu, Kto krwią Syna Bożego Progow Vst Domu swego nie pomaże, Dusza iego pierworodna w nim żywa być nie może, iako [Pan] mowi[2]): Kto nie pije Krwie moiey Zywota w sobie nie ma.

A Przaśnik znaczył Obrzydliwość spustoszenia Niewolią Egipską, iako y niewola Egipska znaczyła [w ćiemnośćiach] duszam wieczną niewolą.

Przeto [pan] Chrzystus nie w miasto Przaśnika martwego ćiasta ktory znaczył Niewolą ale w miasto żywego Baranka,

---

На боцї: 1) в҃. мѡ̀сѐ в҃ї. и҃ д҃ї. 2) і҃оан. ѕ҃. зач. к҃г.

На боцї: 1) 2. moy. 12. y 14. 2) Jan. 6. zacz. 23.

свобоже́ⷩе пришо́лъ мова́чи[1]), А҆́зъ є҆́стеⷨ хлѣⷠ живоⷮныѝ, ко́торый зышо́лъеⷨ з не́ба. (картка 46 об.) и҆ ꙗ҆́ко пе́рше люⷣ і҆илⷭкїй з є҆ги́птꙋ таⷦ и҆ тꙋⷮ дш҃ѣ ѿ про́пасти вы́свободиⷧ. бꙋ́дꙋчи праⷡди́выⷨ б҃гоⷨ стаⷧ сѧ доскона́лыⷨ чл҃коⷨ, и҆ ꙗ҆́ко поко́рныѝ бара́ноⷦ а҆бы̀ всѣⷯ вѣ́рныⷯ высвободиⷧ преⷡ кроⷡ и҆ тѣ́ло своѐ да̀л' сѧ заколо́ти ѹ҆чини́ⷡши саⷨ собо́ю є҆ди́ⷩ раⷥ ѡ҆фѣ́рꙋ за всѣⷯ збаве́ⷩе, а҆ наⷨ о҆нꙋ́ю живо́тныⷨ хлѣ́бомъ и҆ виноⷨ на вѣⷱнꙋю па́мѧⷮ. по́ты аⷤ зно́вꙋ прѝде росказа́лъ ѡ҆фѣровати.

А҆ ꙗ҆́ко неⷡ о҆прѣ́сноккꙋ а҆́ле в хлѣ́бѣ. а҆нѣ в ст҃о о҆прѣ́сноковъ, а҆́ле за три̑ дн҃и преⷣ ст҃оⷨ жидоⷡскиⷨ подаⷧ наⷨ х҃с о҆фѣ́роваⷮи и҆ ѹ҆жива́ти тѣ́ло своѐ. Свѣⷣчаⷮ ѡ҆ тоⷨ всѣ̂ є҆ѵⷢлі́стове, а҆по́столове и҆ ст҃ыи ѿц҃е́ве. а҆бо-в҃ѣм' мо́виⷮ маⷮѳе́ѝ[2]): вѣ́дате́ жѐ по двоⷯ днеⷯ па̑сха бꙋ̑деⷮ и҆ проⷱ҃. А҆ гды̑ ѣ́ли взѧⷧ і҆с а҆́ртоⷩ, то̀ є҆́стъ хлѣ̂бъ (картка 47 знач. К҃г) доскона́лы̀. и҆ бл҃свиⷧ и҆ ламаⷧ даю́чи̑ ѹ҆чн҃икѡⷨ, и҆ мо́виⷧ. прїи́мѣ́те и҆ ѣ́жте, то̀ є҆́стъ тѣ́ло моѐ. Лоⷰ҃ка пи̑шеⷮ[3]). и҆ приближи́лоⷭ ст҃о ѡ҆пр̑ѣс'ноковъ, кото́рого называ́но паⷭха, и҆ проⷱ҃. и҆ взѧⷧ і҆с хлѣⷠ бл҃годариⷡ и҆ ламаⷧ и҆ даⷡ иⷨ. Ма̑рко мо́виⷮ[4]), бы̑ла

На боцї: [1]) і҆оаⷩ. ѕ҃. заⷱ. к҃г. [2]) маⷴ. к҃ѕ. [3]) лоⷰⷦ. к҃в. [4]) маⷬ. д҃ї.

ktory znaczył wyswobodzenie przyszedł, mowiąc[1]): Ja iestem Chleb żywiący, kthory zszedłem z Nieba. A iako pierwey lud Izraelski z Egiptu, tak y tu dusze od przepaśći wyswobodźił: będąc [bowiem] prawdźiwym Bogiem sstał sye doskonałym człowiekiem, y iako pokorny Baranek, aby wy- **(картка 46)** swobodźił wszystkich wiernych, przez świętą Krew y ciało swoie dał sye zakłoć, vczyniwszy sam sobą ieden raz ofiarę za wszystkich zbawienie, y nam oneż żywiącym Chlebem y Winem na wieczną pamiątkę, poty aż znowu przydźie roskazał ofiarować.

A iako nie w Przaśniku, ale w Chlebie: Ani w święto Przaśnikow, ale za trzy dni przed świętem Zydowskim podał nam [Pan] Jezus ofiarować, y vżywać ćiało swoie: świadczą o tym wszyscy Ewanyelistowie, Apostołowie, y święći Oycowie. Abowiem mowi Matheusz [święty[2])]: Wiećie że po dwu dniu Pascha będźie, etc. A gdy iedli, wziął Jezus Arton, to iest, chleb doskonały, y błogosławił y łamał daiąc vczniom, y mowił: Bierćie a iedzćie to iest ćiało moie. Łukasz [święty] mowi[3]): Y przybliżyło sye Swięto Przaśnikow, ktore nazywano Pa- **(картка 46 об.)** scha, [nie mowi, iuż było przyszło, ale przybliżyło sye], etc.

На боцї: [1]) Jan. 6. zacz. 23. [2]) Math 26. [3]) Luk. 14.

пасха и опрѣсноки по двох днех и шукали архиерейи и книжники, абы его зрадою поимавши убити и мовили жебы не в сто, и проч. Кзял Іс хлѣб и благословив, Іоан мовит1) пред стом пасхи, вѣдаючи Іс, иж пришов час его, и проч, и гдѣ вечера была, и проч. Омочил хлѣб и дал Іюдѣ Симону Искариотскому.

Прото злѣ еретици повѣдают, абы Хс опрѣсноком, [и] в жидовское опрѣсночне сто тѣло своѣ и кров мѣв давати, поневаж опрѣсноков в чет- (картка 47 об.) верток гды Хс вечеру новую чинил еще не было, анѣ их росказовал готовати, а жидом аж в суботу з[их] стом припадали опрѣсноки. в которую Хс, [юж] в гробѣ быв положен. іако пишет2). А жидове поневаж был пяток абы не зостали тѣла на крестѣ в суботу, быв бовѣм великдень той суботы, просили пилата абы им голени перебивши познимали. а так нѣм пришла субота сто опрѣсноков, Хса юж в гробѣ положено.

Не старого тѣды тѣня, але новог досконалого тестаменту досконалый хлѣб Гь нам дав. Іако златоуст пишет3). там

На боці: 1) іоан. гі. 2) іоан ді. 3) до кор. бесѣд. аі. и ні.

Y wźiął Pan Jezus chleb, dzięki czynił, łamał y dawał im. Marek [święty] mowi1): [A] była Pascha y przaśniki po dwu dniu, y szukali *Arcybiskupowie, y Szkrybowie* [iako] by go zdradą poimawszy vbić, y mowili żeby nie w święto, etc. Wźiął Jezus Chleb, y błogosławił. Jan [święty] mowi2): przed świętem Paschy wiedząc Jezus że przyszedł czas iego etc. Gdy wieczerża była, etc. Omoczył chłeb y dał Judaszowi Simonowi skaryotskiemu.

Przeto źle hereticy powiadaią, aby Chrystus Przaśnikiem, w żydowskie przaśniczne święto, ćiało swoię y krew miał dawać, ponieważ przaśnikow we czwartek gdy *Pan* wieczerzę nową czynił iestcze nie było, ani ich roskazował gotować. A żydom aż w Sobotę z świętem przypadały przaśniki, w ktorą Pan Je- (картка 47) zus w grobie był położon, iako pisze3): A Zydowie ponieważ był piątek aby nie zostały ciała na Krzyżu w Sobotę, był bowiem Welikden tey soboty, prośili Pilata, aby im Golenie przebiwszy zięli, a tak nim Sobota przyszła święto przaśnikow, Chrystusa iuż w Grobie położono.

Nie starego tedy ćienia, ale Nowego [doskonałego testamentu], doskonały Chleb Pan nam podał, iako Chryzostom [Swięty]

На боці: 1) marek. 14. 2) Jan. 13. 3) Jan. 19.

скрнѧ, а̂ тꙋт бцͣа. там баранок а̂ тꙋ хс҃. там ѻ̂прѣснок а̂ тꙋ хлѣб.

А̂бовѣм ѻ̂прѣснок которїи є̑стъ без квасꙋ и̂ соли не може́т быти ѻ̂фѣ́рою[1]). ꙗ̆ко пи̂шет[2]). всѧкаѧ (картка 48) ѻ̂фѣра солю нехай бꙋдет ѿсолена.

доскона́лым тедꙑ хлѣбом квас и̂ сол в собѣ маючим ѻ̂фѣ́рꙋемо, гдыж и̂ хр҃а досконалым быти вызнава́емо. А ꙗ̆ко жидовской неволѣ бридимо сѧ ѻ̂прѣсноков. так тыж потоплѧ́емо а̂полинарѝстов є̂ретиков, которїи мовѧт же сн҃ъ бж҃їй не был досконалый чл҃къ, и̂ дш҃ѣ розꙋ́мной не потребовалъ толко самꙋю матерїю, тѣло сꙋптелное взѧв, а̂ в мѣсто дш҃ѣ бозство было. прото хлѣб недосконалый без квасꙋ и̂ соли ѹ̂чн҃ком своим росказал приноси́ти, толко мꙋкꙋ [сꙋпте́лно] замѣшавши самꙋю матерїю мовѧчи, же квас и̂ сол в хлѣбѣ, значит дш҃ꙋ розꙋмнꙋю в тѣлѣ. и̂ єсть грꙋбость. а̂ле мает быти сꙋптелное тѣло бж҃їе. которꙋю є̂рес на (картка 48 об.) четвертом вселенском собѡрѣ в халкедонѣ проклѧто.

А̂ што є̂ретїцы ѹ̂порные повѣдают абы хс мѣлъ [нам] дати ѻ̂прѣснок што лꙋка пи̂шет[3]). и̂ пришол днь ѻ̂прѣсно-

На боці: 1) без соли не ѻ̂фѣра. 2) мар. ѳ҃. [зач. мв]. 3) Luk: 22.

mowi[1]). Tam Skrzynia, a tu Bogorodźica: tam Baranek, a tu Chrystus: tam przaśnik, a tu Chleb.

Abowiem Przaśnik, kthory iest bez Kwasu y Soli nie może być ofiarą[2]), iako [Marek Swięty] *mowi*[3]): Wszelka Ofiara Solą niechay będzie osolona.

Doskonałym tedy chlebem Kwas y Sol w sobie maiącym ofiaruiemy, poniewaz y Chrystusa doskonałym [człowiekiem] być wyznawamy: A (картка 47 об.) iako Zydowskiey niewoley brzydźimy sye przaśnikow, tak też potępiamy Apolinarystow Heretikow, ktorzy mowią, że Syn Boży nie był doskonały człowiek, y Dusze rozumney nie potrzebował, thelko samę materyę ćialo suptelne wźiął, a w miasto Dusze Bostwo było, przeto chleb nie doskonały, bez Kwasu y Soli [na ofiarę] vczniom swoim kazał przynośić, telko mąkę zamieszawszy samą materyę, mowiąc: Ze Kwas y Sol w chlebie znaczy duszę rozumną w ćiele, y iest grubość, ale ma być suptelne ćiało Boże. Ktorą Herezyę w Chałkiedonie na czwartym Zborze powszechnym przeklęto.

A co vporni Hereticy powiadaią aby Chrystus miał w przaśniku [ćiało y krew swoię] dawać, [biorąc sobie dowod] co

На боці: 1) Do kor: homilia 11. y 18. 2) Bez soli nie ofiara 3) marek 9.

кѡв в которїй час пристоѧло ѻффѣровати пасхꙋ, [тѣды] то чтыри днѝ пред стом ѻпрѣсноковъ называли, в которыѝ готовали на ста баранка. ꙗко тꙋт лꙋка зарав мовит. к которїй час пристоѧло ѻффѣровати пасхꙋ, то ѥстъ баранка. взѧвши ѿ стада готовати а не ѻпрѣсноки ѣсти. аковѣм не моглѝ перъше ѣсти ѻпрѣсноков поки не ѣли баранка. Ꙗко ѿ том в книгах мѡѷсеовых широко пише[1]). з оных тѣды чотырох днїй ѥдиного споминает лꙋка. к которїй готовано баранка, а не стых семѝ в которїи ѻпрѣс **(картка 49 знач. Л.)** поки ѣли. Аковѣм за чтыри днѝ перед ст м жидове баранка ѿ стада взѧвши хо- вали а чтырнадцатог днѧ кꙋ вечерови зарѣзовали. которого им гь Бъ юж теперъ ѻффѣровати анѣ ꙋживати не допꙋщает. поневаж през него стало с доскона- лое высвобоже нѥ. а сам бꙋдꙋчи ѻффѣрою ѝ ѻффѣровником, роскаал нам не ведле арона, але ведле мелхиседека хлѣб ѝ вино ѡ҆уставичне ѻффѣровати.

Łukasz [święty] *mowi*[1]): Y przyszedł dźień przaśnikow, w ktory czas przystało ofiarować paschę. **(картка 48 знач. N.)** [Niech wiedzą, że] to one czterzy dni przed świętem przaśnikow nazywali [żydowie] w ktore gotowali na święto Baranka: iako tu zaraz Lukasz [święty] mowi: W ktory czas przystało ofiarować Paschę, to iest, Baranka wźiąwszy od stada gotować, a nie Przaśniki ieść, abowiem nie mogli pierwey ieść przaśnikow, poki nie iedli Baranka, [ktorego za iedne noc ziadali, a przaśniki śiedm dni muszą iadać], iako o tym szyroko w Księgach Moyzeszowych pisze[2]): z onych tedy czterech dni, iednego wspomina Lukasz [święty], w ktore Baranka gotowali: anie z tych śiedmi w ktore Przaśniki iadali, abowiem za czterzy dni przed świętem [roskazuie] Zydom [Zakon, aby] Baranka od stada wziąwszy g o t o w a l i, a czternastego dnia ku wieczorowi zarzynali, ktorego im teraz *Pan Jezus* nie dopuszcza na ofiarę zarzynać, ani ieść, ponieważ przezeń stało sye wyswobodzenie [skuteczne][3]), a sam bę- **(картка 48 об.)** dąc ofiarą, y ofiarownikiem, roskazał nam, nie wedle Arona, ale wedle Melchisedeka Chleb y wino vstawicznie ofiarować.

На боції: [1]) л҃ мѡ. в҃ї.

На боції: [1]) Luk. 22. [2]) 2. moy. 12. [3]) [Dlaczego żydowie baranka nie rzeżą].

Але ѹпорныи жидове великого звѣтѧжцу г҃а н҃шего і҃с х҃а видѧчи ѹбогого взгордили. и оному сѧ противѧчи, опрѣсноки обридливости египетскои неволѣ и до сегѡ днѧ жрут, нѣчого на офѣру не колючи [1]). которим антіхристовы предотечи сут помочникамн. которіи сѧ стара (картка 49 об.) ют доскона(л)ую офѣру х҃ву всюды выгладити. а их обридливост неволѣ египетъскои, принѧвъши вмѣсто ѡнои на мѣсци ст҃ом постановити. з оными веспол мѣсце готуючи кнѧжати свѣта того ѡстатнему, мовѧчи. же нашъ еден мает быти. и всѣх на волность свѣта того зобрати. которого и жидове мают принѧти. Поневаж он взѧвши и ѹвелбивши их обридлівость египетскои неволѣ из иным набоженством костел соломонов старого закону длѧ ѡшуканѧ им збудовати покусит сѧ о чом в знаку д҃ пішет.

Знакъ Семый.

А если кто змовит вам овде х҃с албо онтам не вѣрте, ненавист братнѧѧ подает мѣсце

На боцї: [1]) длѧтого рѣжутъ баранъка а ѡпрѣсъноки ѣдѧтъ же сут в неволи дїѧволскои. х҃ву волность згордивши.

Lecz vporni Żydowie wielkiego Zwiećiężce Pana naszego Jezusa Chrystusa widząc [pokornego y] vbogiego wzgardzili, a onemu sye sprzećiwiaiąc, Prząśniki obrzydliwośći [y] Egipskiey niewoli y po dźiś dźień żrzą, nic na ofiarę nie koląc [ani zarzynaiąc] [1]) : ktorym Antichrystusowi Predoteczy są pomocnikami, ktorzy sye staraią doskonałą ofiarę Pana Chrystvsową wszędzie wygładźić, a ich Obrzydliwość niewoli Egipskiey przyiąwszy, w miasto oney na mieyscu świętym postanowić, z onemi wespoł mieysce gotuiąc Kśiążęćia świata tego ostatniemu, mowiąc: Ze nasz ieden ma być y wszytkich na wolność świata tego, [tu na świećie zebrać], ktorego y Zydowie maią przyiąc, ponieważ on *przyiąwszy* y vwielbiwszy ich obrzydliwość (**картка 49**) Egipskiey niewoley, y z inym Zydowskim nabożeństwem, starego zakonu Kośćioł Salamonow, dla oszukania im *chcąc* zbuduwać, (!) iako Cyryllus S. w znaku dźiewiątym mowi.

Znak Siodmy.

A iesli kto zmowi wam, owdzie Chrystus, albo ono tam, nie wierzcie. Nienawiść bratna po-

---

На боцї: [1]) baranka nie rzeżą, a przaśniki iedzą są w niewoli dyabelskie chrystusową wzgadziwszy.

ȣжѐ а тїхристови. (картка 50) перше бовѣм готȣет дїѧвол ѿщепенства и роврȣхи межи людми, абы тым латвѣй принѧт был гды прїдет.

Нехаж же то не бȣдет абы кто з тȣтошных ѡбывателей албо з иншиx слȣг бжїих приступив до ворога хва. ѡ том [Апслъ] павел, ꙗвный показал знак мовѧчи. иж если перше не бȣдет ѿщепенство и окажет сѧ члкъ безаконный, снъ затраченїѧ спротивлѧючїй сѧ и виносѧчїй сѧ над всѧкого называемого Бга, албо божницȣ. так иж сѧдет в церкви бжей, оказȣючи сѧ же есть Бгом, азали непамѧтаете, ꙗком вам мовив еще ȣ вас живучи. и тепер вѣдаете што [его] задержȣет. але ѡкажет сѧ гды его час прїйдет. ȣже бовѣм таемнїца ѿправȣет сѧ неправости. толко тот которїй задержȣет (картка 50 об.) аж поки зпосродкȣ выникнет. и тогды ѿкрїет сѧ безаконник. которого гь ȣбїет духом ȣстъ своих, и изгладит ѡказанїем приходȣ своего того) которого приход есть ведле справ шатанских вовсѧкой потȣжности и знаках и чȣдах фалшивых. и вовсѧкой зрадѣ и несправедливости в затраченых. тое павел мовил.

daie iuż mieysce Antichrystusowi, pierwey bowiem gotuie Diabeł odszepeństwa, y *trwogi* między ludźmi, aby tym łatwiey przyiętym był, gdy przyidźie.

Niechżeto nie będźie, aby kto z tutesznich obywatelow, albo z inszych sług Bożych przystąpił do nieprzyiaciela Chrystusowego. O tym pistąć (sic!) Paweł [S.] iawny pokazał znak mowiąc: [Abowiem] ieśli pierwey nie przyidzie odstąpienie, y okaże sye człowiek *Zakonu gwałtownik*, Syn zatracenia, sprzećiwiaiący sye, y (картка 49 об.) wynoszący sye nad wszalakiego ktorego nazywaią Bogiem, albo Bożnicę, tak iż w Cerkwi Bożey [iako Bog ma] śiedzieć, pokazuiąc śiebie że Bog iest, azali nie pamiętacie iakom wam mowił ieszcze v was *będąc*, Y teraz co zatrzymawa wiecie, że będźie odkryty swego czasu, bo taiemnica nieprawośći iuż *sye sprawuie*, telko trzymaiący teraz, aż poki z pośrodku wyniknie, y na ten czas *okaże sye* Bezzakonnik, ktorego Pan zabije duchem vst swych, y zgładźi okazaniem przyśćia swego (tego) ktore(g)o przyśćie iest wedle sprawy szatańskiey, we wszelakiey potężnośći, y znamionach, y cudach fałszywych, y we wszelakiey zdradźie niesprawiedliwośći w zatraconych, to Paweł mowił.

А҆ ны҃нѣ ѹ҆жѐ є҆́стъ, ѿщепе́н-ство. Ѿстȣпи́ли лю̑де ѿ пра́вои вѣ́ры. и҆̑ є҆̑дины̀ сн҃о ѿчеє вызна-ва́ютъ[1]), а҆̑ дрȣгі́є х҃а ѿ небы́тно-сти на бы́тность приведе́на смѣютъ мо́вити. И҆́ пе́р҆ше ꙗвны были геретикωве, а҆̑ тепер и҆х пол҆на цр҃квъ таѧ́чих сѧ. Ѿстȣ-пи́ли чл҃цы ѿ пра́вды, и҆̑ че́шȣт слȣхи при пра́вными слова́ми, и҆̑ вс҃ѣ слȣ́хаютъ вдѧ́чне а҆̑ргȣ-ме́нтωв. и҆̑ в҆с҃ѣ дадȣ́тсѧ намо́-вити. Ѿда́ли- (картка 51) ли сѧ лю̑де ѿ справ до́брых и҆̑ бо́л҆-ше зезволѧ́ютъ на довнѣма́н҆-ное а҆̑ нѣ́жли похва́лѧютъ самȣ́ю и҆̑стот҃ȣ.

Adźiś iuz iest odszczepieństwo, odstąpili ludzie od prawey wiary: Y iedni Synu oycowskie wyznawaią, [Syna Oycem czynią][1]) a drudzy chrystusa od niebytnośći na bytność *przy-* (картка 50) *sposobionego* śmieią mowić. Y pierwey iawni byli heretycy, a teraz ich pełna Cerkiew taiących sye, odstąpili ludźie od prawdy, y czeszą słuchy przyprawnemi słowy, y wszyscy słuchaią wdźięcznie Argumentow, y wszyscy dadzą sye namowić oddalili sye ludźie od spraw dobrych, y więcey zezwalaią na *mniemanie*, a nieżli pochwalaią samę istotę.

ѿ҃тож юж є҃стъ ѿщепе́нство а҆̑ ма́емо ѡ҆̑чекива́ти и҆̑ во́рога. и҆̑ юж пома́лȣ ма́лȣ высыла́єт пред собо́ю передое́жджωв, а҆̑бы̀ на гото́вое прише́дши ѡ҆̑станок полови́л.

Стережи́с тогды̑ чл҃че, из-моцнѧ̀ твою̑ дш҃ȣ. Ѿто сѧ цр҃ков ѡ҆̑свѣдча́є пред живым бг҃ом нж ѹ҆перед ѡ҆̑повѣда́єт ѡ҆̑ а҆нті-хрі́стѣ нѣ́жли прі́йдет. и҆̑ є҆слѝ и҆̑ прї то́бѣ бȣ̑дет. зда́сть ми сѧ лѣ́п҆ше вперед вѣ́дати [ѡ҆̑ том] изм҆оцнити сѧ.

Otoż iuż iest odszczepieństwo, mamy tedy oczekiwać y nieprzyiaćiela, y iuż pomału mału wysyła przed sobą [swoich] *Predoteczow* aby na gotowe przyszedszy ostatek połowił.

Strzeż że sye tedy człowiecze, y zmacniay twoię duszę, oto sye Cerkiew oświadcza przed żywym Bogiem, że wprzod opowiada o Antichrystuśie nim przyidzie: a iesli y przy tobie będzie, zda mi sye lepiey wprzod wiedzieć y vmocnić sye. (картка 50 об.).

Вырозꙋмѣнѧ.

W y r o z u m i e n i e.

Пе́рше гот҃ȣєт дїѧ́волъ ѿще-пе́нство) знак па́певнѣ́шїй,

PIerwey gotuie Dyiabeł odszczepieństwo) Znak napewniey-

На боці: [1]) Є҆ретїцы сн҃а и҆́спȣщателем паракли́тȣ повѣ-да́ютъ и҆̑ тым сн҃а ѿцем чи́нѧт.

На боці: [1]) Hereticy syna wypuszczaiącym parakleta powiadaią y tym syna oycem czynią.

повѣдает а̂нтíхрïстовы кѹпы ѿщепенство. которое сѧ на он час значнѣ́ зача́ло, гды̑ ѿ стои восточнои со- (картка 51 об.) борнои и̑ аплꙍкои цркве [правосла́вïѧ] гре́ческого дѹховные рímского косте́ла ѿстѹпивши. розыр'ва́ли хртiа́нскѹю свѣта того̀ мона́рхïю, и̑ ѿдѣ ли́вши сѧ сами̑ ѡ̑со́бно. ꙗ̑ко сѧ рекло̀, при знакѹ́ вто́ром. И̑ затым всѣ̑ црковные постановлѣ́нѧ [и̑] кано́ны седми̑ вселе́нских собо́рѡв псѹю́чи свои ро́сказы и̑ постановлѣ́нѧ поча́ли станови́ти и̑ всѣм ѹ̑дава́ти. ꙗ̑кож и̑ само́е и̑стинное вызнане вѣ́ры, то̀ е̑стъ вѣ́рѹю въ е̂дино́го Ба. над ѹ̑хва́лѹ и̑ постале́нѧ [всѣх] семи̑ стых вселе́нских собо́рѡв. фо́рмос Па̂па в рымѣ спомочника́ми свои́ми зопсова́ти[1]), а̑ и̑схоже́нiе стомѹ дхѹ и̑ ѿ сна приложи́ти смѣл повѣда́ючи же̑ снъ бжïй, и̑ всѣ̑ стыи вселе́нскïи собѡ̑ры недоскона́ле рекли̑, кото́рïй ѿ ѿца похо́- (картка 52 знач. ЛД.) дит[2]). потре́ба приложи́ти и̑ ѿ сна и̑ ѹ̑чинил ѿцем сна стомѹ дхѹ. Ѡ̑чом сты́ кирил мо́вит: ѿстѹпи́ли лю́де ѿ пра́вои вѣ́ри, и̑ е̂дины̀ сно ѿчее вызнава́ют, сна ѿцм чи́нѧт[3]). што̀ е̑стъ наи̑болшее е̂рети́чество и̑ пе́рвое

На боцї: [1]) рок. ѱчд. а̂ посе́мом собо́рѣ во сто лѣт ники-фор ха́ртофила́ѯ. [2]) îѡан. еi. [3]) Сна дрѹгим ѿцем, а̂ дха ѿце́ви внѹком.

szy powiada Antichrystusowy kupy odszczepieństwo, [o ktorym w piewszym Znaku zmianka była iako Jan[1]) święty mowi: Od nas wyszli, ale nie byli z nas: Abowiem gdyby od nas byli, wżdyby z nami byli trwali]. Ktore sye znaczne *stało*, na on czas, gdy od [Jedney] świętey Katholickiey y Apostolskiey Cerkwie Greckiey odstąpili, Duchowni Rzymskiego Kośćioła rozerwawszy Chrześćijańską świata tego monarchyię sami osobno oddźielili sye, oczym [dostateczniey] przy wtorym znaku mowiło sye, y za [takowym oderwaniem sye], wszystkie Cerkiewne postanowienia Kanony Siedmi powszechnych Soborow psuiąc, swoie postanowienia y roskazowania poczęli stanowić, y [do] wszystkich vdawać: Jakoż y same istotne wyznanie wia- (картка 51) ry, to iest, Wierzę w Jednego Boga, Formos Papież w Rzymie z pomocnikami swemi[2]), nad vchwałę y postanowienie powszechnych Soborow zepsować, a pochodzenie Duchowi świętemu y od Syna przyłożyć śmiał: Powiadaiąc że Syn Boży, y wszyscy święći, powszechne Sobory nie doskonale wyrzekli [o pochodzeniu świętego Ducha]: kthory odoyca pochodźi[3]) potrzeba

На боцї: [1]) [1. Jan. 2.] [2]) Rok 794. a po śiodmym zborze we sto lat. Niceforus chartofilax. [3]) Jan. 1.

ѿстꙋпленїе. Абовѣм мнѣманем и аргꙋментꙑ себѣ и инꙑх заводѧт. а што писмо свѣдчит, и самаѧ правда сн҃ъ бж҃їй ѡ исхоженїи ст҃ого дх҃а реклъ[1]), на том непереставаѫт. але ѹчинили два начатки дх҃ови ст҃омꙋ, то єстъ ѿ двох персон трєтє бꙑти повѣдаѫт ѡкаѧнныи. нерозꙋмѣючи же ѧко єдно єст божества жрꙋдло и єдин Бг҃ъ, также и ѿ єдиной персоны двѣ бꙑтност своѫ маѫт. Абовѣм сам ѿц҃ъ пред всѣми вѣки сн҃а родитъ. и дх҃а ст҃го [сам] **(картка 52 об.)** испꙋщаєт. єдин бовѣм єстъ. ѧкъ сн҃ꙋ родител, также и дх҃ꙋ ст҃омꙋ испꙋщатель. а сн҃ъ зас иж сѧ неназꙑваєт родител. анѣ испꙋщател[2]). Протѡ дх҃а ст҃го не родит анѣ ис'пꙋщаєт. ѧкъ тꙑж и дх҃ъ ст҃ꙑ сн҃а неродит, анѣ сѧ ѿц҃ем назꙑваєт. єденъ бовѣм Бг҃ъ єстъ и єден сн҃ꙋ родитель, и дꙋхꙋ свѧтомꙋ ис'пꙋщатель. и ѿ єдиной персоны двѣ. то єстъ ѿ єдиного ѿц҃а сн҃ъ и дх҃ъ ст҃ꙑ. Ѧвне нам Іѡан предотеча свѣдчит, кгдꙑ крстилъ Хр҃а во Иѡрдани[3]). и тогдꙑ праве значне Бг҃ъ єдин трома персонами ѧк сѧ дѣлит показалсѧ. што и до нн҃ѣ бг҃оѧвленїе црков назꙑваєт истин[4]). Абовѣм першои

На боцї: [1]) Іѡанъ. єї. [2]) [Єдин сн҃ꙋ родител, и єдин дх҃ꙋ ст҃омꙋ испꙋщател]. [3]) Іѡан а зач. г. [4]) того свѧта єретїцꙑ не свѧтѧт.

przyłożyć y od Syna, y [przyłożywszy] vczynił Oycem Syna świętemu Duchowi, o czym tu Cyryllus święty mowi: Odstąpili ludźie od prawdźiwey wiary, y iedni Synu oycowskie wyznawaią, Syna Oycem czynią[1]), co iest nawiętsza herezya, y pierwsze od vchwały Soborow świętych odstąpienie: abowiem mniemaniem y Argumentami śiebie y innych zawodzą, a co pismo świadczy, y sama prawda Syn Boży o pochodzeniu Swiętego Ducha powiedźieć [raczył[2]). Ktory od Oyca pochodźi, oni] na tym nie przestaią, **(картка 51 об.)** ale vczynili dwa początki Duchowi Swiętemu, to iest, od dwu Person trzeći być powiadaią *mizerni*, nie rozumieiąc że, iako iedno iest Bostwa zrźodło, y ieden Bog: także y od iedney Persony dwie bytność swoię maią. Abowiem Sam Oyćiec przed wszystkimi wieki Syna rodźi, a Ducha świętego wypuszcza: Jeden bowiem iest, iako Syna Rodzący, także y Ducha świętego wypuszczaiący: a Syn zaś, że sye nienazywa rodzący, ani wypuszczaiący, [to iest, aby miał rodźić, Parakleta albo wypuszczać], przeto Parakleta S. nie rodźi ani wypuszcza, iako też y Duch święty Syna nie ro-

На боцї: [1]) [Syna drugim Oycem a ducha oycowi Wnąkiem vczynili]. [2]) Jan. 1. zacz: 3.

персо́ны Ѿц҃евской го́лос з не́ба бы̑лъ слы̑шан, то̀ е҃стъ сн҃ъ мо̀ възлюбле́нны̀ ѡ̑ нем же бла- (картка 53 знач. М.) говолих. а̑ сн҃ъ вто́рая персо́на на земли̑ во і̑ерда́нꙋ рѣцѣ́ стоял, ѡ̑ которо́м свѣдчил Ѿце́вскі́й го́лос. то̀ е̑ст сн҃ъ мо̀. а̑ дх҃ъ с҃тъі̀ тре́тяа персо́на, во виде́ніи го́лꙋба, ѿ о́ногож Ѿц҃а и̑сходя́чі́й зыйшо́лъ и̑ на сн҃ѣ ѡпочива́ет.

Жа́ден те́ды не мо́жет и̑начѐ ꙗ̑снѣ̀йшого свѣдо́цъства показа́ти, ꙗ̑ко т̑ꙋ е҃стъ ꙗв'но. иж ѿ едино́й персо́ны двѣ̑ сꙋт. Тіо̀ (!) е̑ретіцы́ зопачи́вши ѿ двох г҃ю бы́ти повѣда́ют[1]).

а҃ле нш҃е прав'ди́вое вызнание жа́ден дх҃ъ проти́вны̀ зва́лчити не мо́же, бо́смы го́лос б҃а Ѿц҃а

На боці: 1) што̀ е̑ретицы̀ зопачи́ли.

dźi, ani sye Oycem nazywa[1]). Jeden bowiem Bog iest, y ieden Syna rodzący, a Ducha świętego wypuszczaiący, y od iedney persony są dwie, to iest, od iednego Oyca Syn y Duch święty, iawnie nam Jan S. Predotecza opowiedźiał: Abowiem gdy Krzćił Pana Jezusa **(картка 52 знич. О.)** w Jordanu[2]), w ten czas prawie znacznie Bog ieden, trzema personami iako sye dzieli okazał: co y teraz Bohoiawlenye Cerkiew nazywa y święci iako nawiętsze y nazacnieysze święto[3]): Abowiem pierwszey Persony Oycowskiey, Głos z Nieba był słyszan: To iest Syn moy namilszy w ktorymem zezwolił. A Syn wtora Persona na ziemi w Jordan rzece stał, o ktorym [to] świadczył Oycowski Głos: To iest Syn moy. A Duch święty trzećia Persona, w widzeniu Gołąbia, od onegoż Oyca wychodzący zszedł, y na Synie opoczywa [albo trwa].

Zaden tedy nie może inacey iaśnieyszego świadectwa pokazać, iako tu iest iaśnie: że od iedney porsony dwie są, co Hereticy *opak wywrociwszy*, ode dwu trzećią być powiadaią[4]).

Wszakże nasze prawdźiwe wyznanie żaden duch przećiwny zwalczyć nie może, abowiem

На боці: 1) [iako duch syna nie rodzi także y syn ducha od siebie nie wywodzi]. 2) Jan 1. 3) Tego Heretycy nie święcą. 4) Heretycy zopaczyli.

слы́шали. а҆ сн҃а и҆ ст҃го д҆ꙋха ѿ о́ногож само́го ѿц҃а т҃ꙋ на землѝ ви́дѣли. Сн҃а б҃а во чл҃чствѣ на і҆ѡрда́ни рѣ́цѣ стоѧ́чого. А҆ д҃ха ст҃го б҃а к'виде́ніи го́лꙋба на не́го ѿ ѿц҃а и҆сҳо́дѧчого и҆ на нем пре- (картка 53 об.) быва́ючего.

та́ѧ правосла́вная вѣ́ра ѡ҆ тр҃цы ст҃ѡ̀ ѿ о́ног ча́сꙋ нам сѧ показа́ла. А҆бовѣм борони́л сѧ і҆ѡан не хотѧчѝ х҃а крстíти. кото́ромꙋ х҃с ре́къ: да́й по́ко̀ нн҃ѣ бовѣм так при́сто̀но е҆́стъ нам вы́полнити всѧ́кꙋю пра́вдꙋ то̀ е҆́стъ, иж показа́ти и҆ пода́ти ѿ тро̀йци ст҃ѡ̀ пра́вди́вꙋю вѣ́рꙋ на тот час слꙋ́шъне бы́ло, и҆ показа́ло сѧ ꙗ҆́вне. иж ꙗ҆́ко є҆дин б҃ъ е҆́стъ во трѡх персо́нах та́кже ѿ є҆дино́й персо́ны двѣ сꙋт [1]) то̀ е҆́стъ ѿ є҆дино́го и҆ само́го ѿц҃а сн҃ъ сѧ ро́дит. а҆ д҃хъ ст҃ый поҳо́дит. а҆ на сн҃ѣ пребыва́ет. ѡ҆ чом і҆ѡан [2]) зо всѣми свѧты́ми свѣдчит, А҆бовѣм и҆са́іѧ так пи́шет [3]). и҆ вы́дет ро́жчка ѿ ко́рене и҆есео́ва и҆ цвѣт зацвитет и҆ ѡ҆починет на нем д҃хъ бж҃ій прев ро́жчкꙋ, бц҃ꙋ. а҆ прев цвѣт, сн҃а бж҃его повѣда́ет. а҆ (картка 54) прев д҃ха бж҃его параклй та, сѣм д҃хѡв, то̀ е҆́стъ, сѣм да́рѡв д҃ха ст҃ого в со́бѣ ма́ючого ѡ҆зна̀мꙋет.

słyszeliśmy głos (картка 52 об.) Boga Oyca, a Syna y świętego ducha od onegoż samego Oyca tu na źiemi widźieli: Syna Boga w człowieczeństwie, w Jordan Rzece stoiącego: A ducha świętego Bǫga w widzeniu Gołąbia nań od Oyca schodzącego, y na nim *trwaiącego*.

Ta [tedy] Prawosławna wiara o TRoycy Swiętey od onego czasu nam sye pokazała: abowiem zbraniał sye Jan nie chcąc [Pana] Chrystusa Krzćić, ktoremu [Pan] Chrystus mowił: Day pokoy, dźiś abowiem tak, słusznie iest nam wypełnić wszelaką prawdę, to iest, iż pokazać y podać, o Troycy Swiętey prawdźiwą wiarę na ten czas słucznie było, y pokazało sye iawnie: Ze iako ieden Bog iest w Trzech Personach, także od iędney Persony dwie są[1]), to iest, od iednego y samego Oyca Syn sye rodźi, a Duch święty pochodźi, y na Synie przebywa: A o tym Jan [Swięty Krzćićiel][2]) y z (картка 53) *inemi* Swiętemi Prorokami świadczy, abowiem tak *mowi* Izayasz: Wynidzie Rożdżka od Korzenia Jesse, y Kwiat zakwitnie, y opoczynie na nim Duch Boży. Przez Rożdżkię Bogorodźicę, a przez Kwiat Syna Bożego powiada, a przez Ducha Bożego,

---

На боції: [1]) є҆дин б҃ъ и҆ ѿ є҆дно́й персо́ны двѣ. [2]) і҆ѡан. зач. г. [3]) і҆са. а҃і. параклит на сн҃ѣ ѡ҆почива́етъ.

На боції: [1]) Jeden Bog y od iednej persony dwie. [2]) Jan. 1. [3]) Jzayasz 11 Paraklet na Synie opoczywa.

Абовѣм не един дх҃ъ, а҃ле сѣм дх҃ов ісаіа вспоминает, досконалаѧ бовѣмъ Тройци ст҃ой Персона параклит ст҃ы. которій ѿ ѿц҃а и зышол на него. Ако тотже пророк ѿ персоны сн҃овнеи мовит.

дх҃ъ господен на мнѣ, длѧ которого помазал мѧ и радость проповѣдати убогим послал мѧ улѣчити сокрушен'ных срдцем и еще тотже пророкъ[1]) и евглістъ ѿ персоны ѿц҃а мовит[2]).

положу дх҃ъ мо на нем, и суд поганом ѡповѣсть.

іавне повѣдают жѐ іако сн҃ъ ѿ ѿца, также духу ст҃ы ѿ ѿц҃а на сн҃ѣ е҃стъ и на нем прекывает. которого сн҃ъ ѿ ѿц҃а и нам дает.

А іако в старом законѣ пісмо (картка 54 об.) свѣдчит. иж в роздѣленію персон не роздѣлного бозства не иншій порѧдок едно ѿ едной персоны двѣ сут. также и вноком тестаментѣ свѣдчит Лука ст҃ый, пишучи[3]) ѡто іа пошлю обѣтницу, ѿц҃а моего на вас. абы сѣдѣте в мѣстѣ іерсалимѣ.

На боцї: [1]) тотже з҃л. [2]) маѳ. в҃і. [3]) лоук в остатнем.

Paraklita, Siedm Duchow, tho iest, Siedm darow Ducha świętego w sobie maiącego oznaymuie.

Abowiem nie ieden Duch, ale śiedm Duchow Izayasz wspomina, doskonała bowiem Troyce Swiętey Persona Paraklit święty, ktory od Oyca zszedł nań. Jako tenże Prorok od Persony Synowskiey mowi[1]):

Duch Pański na mnie, dla ktorego pomazał mię, y Radość przepowiadać vbogim posłał mię, vzdrowić skruszone Sercem. Y ieszcze ten że Prorok [Izayasz] y Ewanyelista [Mateusz] od Persony Oycowskiey mowi[2]):

Położę Duch moy na niem, y Sąd Poganom opowie. **(картка 53 об.)**.

Jawnie powiadaią, że iako Syn od Oyca, także Duch święty od Oyca na Synie iest, y naniem *trwa*, ktorego Syn od Oyca y nam daie.

A iako w starym Zakonie pismo świadczy, że w rozdźieleniu Person nie rozdźielnego Bostwa, nie inszy porządek, telko od iedney Persony dwie są, *iako* w nowym Testamenćie świadczy Łukasz Swięty *mowiąc*[3]). Oto ia poszlę obietnicę Oyca mego na was, a wy śiedźćie w mieśćie Jeruzalem.

На боцї: [1]) Izaja. 61. [2]) math. 18. [3]) Lukasz w ostatnim.

котóрꙋю ѡ҆бѣ́ⷮницꙋ ѿцеⷡскꙋю, тò є҆́сть, дх҃а ст҃го сн҃ъ взѧ̀вши ѿ ѿц҃а и҆ послаⷧ. Ꙗ҆ко
пéтръ ст҃ы̀ оⷠꙗ҆снѧ́еⷮ. до людѐ мóвѧчи[1]) на оⷩ чаⷭ гды̑ дх҃ъ ст҃ы̀ на а҆п҇лы зышоⷧ. ѡ҆ сн҃ꙋ бж҃оⷨ мóвѧчи[2]). Правицею бóжїєю поⷣнеⷭ сѧ, а҆ ѡбѣ́ⷮницꙋ ст҃го дх҃а принѧ̀ⷧ ѿ ѿц҃а, и҆ вы́лѧⷧ. тò штò вы̑ нн҃ѣ видитє и҆ слы́шитє.

Ꙗ҆в҆нє тыи двѣ̑ мѣ́сца ꙋ҆ка́зꙋюⷮ, жѐ двѣ̑ персóнѣ ѿ є҆динóи, тò є҆́сть ѿ ѿц҃а сн҃ъ и҆ дх҃ъ ст҃ы̀. сн҃ъ сѧ рóдиⷮ, а҆ дх҃ъ ст҃ы похóдиⷮ. и҆ ѿ ѿц҃а **(картка 55)** нà наⷭ сѧ и҆зливаеⷮ. Ꙗ҆ко
пáвеⷧ ст҃ы̀[3]) до ти҆та в остаⷮнеⷨ мóвиⷮ. б҃ъ ѿц҃ъ збавéⷩными наⷭ ꙋ҆чїниⷧ, преⷥ ѡ҆мытьѐ ѿрожéнїѧ и҆ ѿновлéнїѧ дх҃а ст҃го. котóрого вы́ⷧлѧⷧ на наⷭ оⷠфи҆те і҆҃с хреⷭтоⷨ збави́телеⷨ нш҃иⷨ[4]).
[Тóеⷤ и҆ саⷨ] иⷥбави́тель мóвиⷮ[5]), Є҆слѝ мѧ любитє роскáзанье моѐ ховáти бꙋдетє, а҆ ꙗ҆ ꙋ҆прошꙋ ѿц҃а, и҆ и҆ного ꙋ҆тѣши́телѧ дáсть ваⷨ, а҆бы̀ быⷧ з вáми нá вѣки дх҃ъ и҆стин҆ны̀. ꙗ҆҃ко бы рéклъ, ꙗ҆҃ко менѐ сн҃а своеⷢ ѿц҃ъ даⷧ ваⷨ. тоⷮже и҆ дх҃а ст҃го потѣши́телѧ дáсть ваⷨ.

Ktorą obietnicę Oycowską, to iest Dusza (sic) świętego, Syn wźiąwszy od oyca y posłał, iako
Piotr Swięty obijaśnia do ludźi mowiąc[1]), na on czas gdy Duch święty na Swięte Apostoły zszedł o Synu Bożym mowiąc[2]). Prawicą [tedy] Bożą podniosł sye, a Obietnicę Swiętego Ducha przyiął od oyca, y wylał, to co wy dźiś widźićie y słyszyćie. **(картка 54)**.

Jawnie te dwie mieysca vkazuią, że dwie Personie od iedney są, to iest, od Oyca Syn y Duch Swięty, Syn sye rodzi, a Duch Swięty pochodźi, y od Oyca na nas sye wyliwa iako
Paweł Swięty[3]) do Titusa w ostatnim mowi: Bog Oyciec zbawiennemi nas vczynił, przez omyćie odrodzenia y odnowienia Ducha S. ktorego wylał na nas okwićie, Jezusem Chrysusem Zbawicielem naszym, co y sam
Zbawićiel mowi: [4]) Jesli mię miłuiecie, roskazanie moie chować będziećie, a ia vproszę Oyca y inego Pocieszyćiela da wam, aby był z wami na wieki Duch prawdźiwy. Jakoby rzekł, iako mnie Syna swego Oycięc dał wam, tenże y Ducha świętego Pocieszyćiela da wam.

На боці: [1]) пéтръ. [2]) дѣѧⷩ. ѕ҃. [3]) Пáвелъ. [4]) [ꙗ҆къ сн҃ъ д҆ꙋхоⷨ. таⷦ дх҃ъ сн҃оⷨ наⷨ сѧ даеⷮ. а҆ ѻ҆ба сꙋⷮ ѿ є҆динóго ѿц҃а]. [5]) і҆ѡаⷩ. д҃і.

На боці: [1]) Piotr. [2]) Dźieie 6. [3]) Paweł. [4]) Jan 14.

ꙗвне ѿ єдиного двох оукâзуе. И дале тамже мовит[1]).

Слово которое слышалисте не єстъ моє. але которій мѧ послал ѿцъ то мовилем вам оу вас будучи, а потѣшител дхъ стый которого пошлет ѿцъ въ имѧ моє (картка 55 об.) тот вас наоучит всему.

Оуказует ту[2]) иж ꙗко снъ єстъ дхом стым посланый ѿ ѿца. так тыж и дхъ стый во имѧ сновское посылает сѧ ѿ ѿца. снъ и дхъ ѡба сут ѿ єдиного ѿца, ѿ єдиной вины, албо каузы.

Але тоут речет папѣжник же дха стго и снъ ꙗко и ѿцъ посылает, тѐды и ѿ сна походит.

Ѿповѣжму [иж] Не походит. абовѣм посылает єго снъ не ѿ себе самого ꙗкъ ѿцъ, але ѿ ѿца ѿ которого походит[3]). Ꙗко пишет[4]).

А гды прийдет оутѣшитель которого ꙗ вам пошлю ѿ ѿца, дух истинный который ѿ ѿца походит. тотъ свѣдчит ѡ мнѣ.

Посылает але ѿ ѿца то єстъ зезволѧет. Ꙗко пишет

На боці: 1) тот же. 2) ісаѧ. ми [послание розумѣй зезволение бо єдна их волѧ]. 3) [перше походит тож сѧ посылаетъ]. 4) іѡан. єі.

Jawnie od iednego dwu [być] vkazuie, y daley tamże mowi[5]): (картка 54 об.).

Słowo kthore słyszeliśćie nie iest moie, ale ktory mię posłał Oyćiec: to mowiłem wam v was będąc, ą Poćieszyćiel Duch Swięty, kthorego poszle Oyćiec w imię moię, ten was nauczy wszystkiemu.

Vkazuie tu[2]), że iako Syn iest duchem Swiętym posłany od Oyca tak, też y Duch Swięty w imię Synowskie posyła sye od Oyca. Syn y Duch oba są od iednego Oyca, od iedney *przyczyny* albo Kauzy.

Ale tu rzecze Papieżnik, że Ducha świętego Syn iako y Oyćiec posyła, tedy y od Syna pochodźi.

Odpowiedz mu: Nie pochodźi. Abowiem [od Oyca pierwey pochodźi, toż sye od Syna posyła]: y Syn go posyła nie od śiebie samego iako Oyćiec, ale od Oyca od ktorego pochodźi, iako sam *powiedźieć* [raczył:][3]) (картка 55).

A gdy przyidźie poćieszyćiel, ktorego ia wam poszlę od Oyca, Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodzi, ten świadczy o mnie.

Posyła [tedy], ale od Oyca, to iest, zezwala, [gdyż] iako pisze

На боці: 1) tamże. 2) Jzaia. 48. 3) Jan. 15.

Ѳеѡфилакть[1] [стый] йншее є́сть рожéніе, а иншее похожéніе, й йшее посланьè. а тò все (картка 56) ѿ єдинóго ѿца йдет, й гды бы тогò, потрéба [была] жè й ѿ сна походит азáбы не доложил сам снъ бóжїй, мóвячи. которі ѿ ѿца й ѿ мéне похóдит. Але ıáкъ мáемъ вѣрити тáкже й наоучил нас снъ бжїй. иж дхъ сты ѿ єдинòго ѿца похóдит. мóвит бовѣм[2]).

Дхъ йстинный котóрїй ѿ ѿца похóдит, тóтъ свѣдчит ѡ мнѣ.

Тоéи тéды наѹки сна бжет, ѡ похожéнїю дха стого всѣ стыи держáли ся.

й на собóрѣ пéршом ницен ском, и втóром костантинопóлском [вселенском] оу вызнаню вѣри так положúли.

а на трéтем собóрѣ вселéнском во ефéсѣ, гдé келестина пáпѹ рімсвого проклялли[3]). тáкъ застановили мóвячи[4]). єсли ктò до вызнаня вѣры в никéи стыми ѿци злóженои прилóжит (картка 56 об.) штò

На боцї: [1]) Ѳеофилакт на іѡан гл еі. йншее похожéніе а йнъшее послане. [2]) іѡан, еі. [3]) прав. а. й д. [4]) прав. з.

Theofilaktus[1]), insze iest Rodzenie, a insze Pochodzenie, y insze posyłanie, a to wszystko od iednego Oyca idźie: Y gdyby tego potrzeba, żeby miał y od Syna pochodźić, a zaby nie dołożył sam Syn Boży mowiąc: Ktory od Oyca y odemnie pochodźi, [iako kiedy y vczył w śię wierzyć co potrzeba było dołożył mowiąc[2]): Wierzćie w Boga, y w mię wierzćie: tak też y tu], iako mamy wierzyć [o pochodzeniu Ducha świętego] tak nas nauczył Syn Boży, że duch święty od iednego [y samego] Oyca pochodźi, mowi bowiem[3]):

Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodźi, ten świadczy o mnie. **(картка 55 об.)**

Tey tedy nauki Syna Bożogo (!) o pochodzeniu Ducha świętego, wszyscy święci trzymali sye.

Y na Zborze [powszechnym] pierwszym Nicenskim, y na wtorym Konstantinopolskim o wyznaniu wiary tak położyli, [Ktory od Oyca pochodźi]. a

Na trzećim powszechnym Zborze w Efeźie, gdźie Celestina [Heretika] Papieża Rzymskiego przeklęli[4]), [a o wyznaniu wiary, to iest, Wierzę w iednego Boga], tak *vmocnili* mowiąc[5]): Jesli kto do wyznania wiary w Nicenie

На боцї: [1]) Theofila: na iana: 15 Insze pochodzenie a insze posyłanie. [2]) [Jan. 14]. [3]) Jan. 15. [4]) In aktis. Kan. 1. 4. [5]) Kanon. 7.

на розорванье и̑ зопсованє нехаⷣ бѹдет проклят.

Прото жаден ѿ ст҃ых не смѣл так ꙗкъ папѣж прикладати и̑ обꙗснѧти што раз добре ѡбꙗснено и̑ ѹмоцнено.

Пишет бовѣм Григорїй назианскїй[1]) хотѣл бым мовит почтити с҃на над дх҃а ꙗко с҃на, а̑ле ми недопѹщает кр҃щенїе превышаючее мѧ дх҃ом. сла̑ва бовѣм ѿц҃ѹ ѿ которого ест с҃нъ и̑ дх҃ъ. Тотже

назыанзенѹс на пентикостїю починаючи казанє. мовмо ѿ дх҃ѹ дышѹщем, мовит[2]). дх҃ъ ст҃ый ѿ ѿц҃а походит. Ꙗко сам х҃с повѣл, едина бовѣм вина а̑лбо казѹа и̑ початок ѿц҃ъ, а̑ с҃нъ и̑ дх҃ъ ѻба сѹт ѿ ѿц҃а.

Кирил ї̑ерслимскїй пише[3]). вѣдаемо с҃на которїй нам ѡ̑бецал зослати ѿ ѿц҃а паракли̑та. вѣдаемо д̑ѹха, мовѧчого в пророцѣх (картка 57 знач. N.) и̑ въ пѧтдесѧтый дн҃ь на а̑пслы з'шол в' виденїю ѡ̑гнистых ꙗ̑зыкѡв, т҃ѹ въ ї̑ерслмѣ в найвыш'шо а̑плско церкви и̑ нижше въ то же главѣ мовит.

Є̑дин б҃ъ ѿц҃ъ є̑дин г҃ь є̑динородный с҃нъ его. є̑дин дх҃ъ

świętymi Oycy złożoney przyłoży co, na rozerwanie y zepsowanie, niech będźie przeklętym.

Przeto żaden od Swiętych nie śmiał tak iako Papież przykładać, y źle obiaśniać, co raz dobrze obiaśniono y vmocniono.

pisze bowiem Gregorius Nazyanzenus[1]): Chćiał bym mowi poczcić Syna nad Ducha iako Syna, ale mi nie dopuszcza **(картка 56 знач. P.)** Krzczenie przewyszaiące mię Duchem, sława bowiem Oycu od ktorego iest Syn y Duch. Tenze

Nazyańzemus na Pentikostiu, poczynaiąc Kazanie[2]): Mowmy o Duchu dyszącym, [gdzie] mowi: Duch Swięty od Oyca pochodźi, iako sam Chrystus powiedział, Jedna bowiem *przyczyna*, to iest, Kauza y Początek Oyćiec, a Syn y Duch, oba są od Oyca.

Cyryllus [S. Patryarcha] Jerozolimski pisze[3]): Wiemy Syna, kthory nam obiecał zesłać od Oyca Paraklita, wiemy Ducha mowiącego w Prorocych, y w dźień Piędźiesiątny zszedł na Apostoły w widzeniu ognistych Językow, tu w Jeruzalem w naywyszey Apostolskiey Cerkwi. y niżey w tymże Rozdźiale mowi[4]).

Jeden Bog Oyćiec, y Jeden Pan Jednorodzony Syn iego ie·

На боцї: [1]) [Григорїй назианскїй] на кр҃щнїе. во в҃ словѣ. стих. н҃д. [2]) тотже богслов. [3]) кирил ї̑ерслим в катех. роз ѕ҃ї.

На боцї: [1]) In theofa: we wtorym kazaniu wiersz 54. [2]) Tenże theolog. [3]) Cyryllus w Katech Kap. 16. [4]) [Tenże].

стыи параклит и то досыт нам вѣдати. а прироженне албо ипостаси, не барзо сѧ пытати. єслй бовѣм ѡ чом писано мовмо а ѡ чом не писано не смѣемо.

Кирил алеѯандрійский в писанню своим до Єремиꙗша ѡ стой трци так мовит[1]). Рекль гь гды прійдет потѣшител которого ꙗ вам пошлю ѿ ѡца, дух правды которій ѿ ѡца походит. и тот свѣдчит ѡ мнѣ. розумѣешли мовит, иж ѡто ꙗко свой ѡбецует нам послати, власный ѿ ѡца дух. а дух называет сѧ походѧчій которій ѿ ѡца походит. так нам ѹстанови (картка 57 об.) новил снъ.

В животѣ [зле] стго андреꙗ апсла, вызнанне вѣри пишут. въ ахаи духовные до всѣх по свѣтѣ хрстиꙗн, надешъ в гисторіꙗх церковных, и в полских книгах, што выдал скарга животы стых, тыми словы[2]). Покой вам всѣм которіи вѣрите во трци єдиного бга, досконалог правдивого ѡца нерожденного. правдивого сна єдинородного правдивого духа стго. ѿ ѡца исходѧщого ив снѣ пребываючого, там нижей пишет, тоеи вѣри наѹчилисмы сѧ ѿ стго андреꙗ апсла хсвого.

На боцї: [1]) кирил алеѯан. [2]) мцсл ноемвра ѡстатнег днє.

den Duch Swięty Paraklet, y to dośić nam wiedźieć: a Natury, albo hypostasiey nie *wiele* wypytywać, iesli bowiem o czym pisano mowmy, a o czym nie pisano nie śmieymy.

Cyryllus Alexandryski w pisaniu swoim do JEremijasza o Swiętey Troycy tak mowi[1]): Rzekł Pan: Gdy przydźie poćieszyćiel, ktorego ia wam poszlę od Oyca, Duch prawdźiwy, ktory od oyca pochodźi, y ten świadczy o mnie. Rozumieszli [co] mowi: Iż oto iako swoy obiecuie nam posłać własny od Oyca Duch: A duch nazywa sye pochodzący, ktory od Oyca pochodźi, tak nam vstanowił Syn.

W żywoćie Swiętego Jędrzeia Apostoła, wyznanie wiary piszą w Achaiey *wszystkie Cerkwi*, do wszystkich na świecie Chrześćijan, naydźiesz w Historyach Cerkiewnych, y w polskich Księgach, co wydał Skarga Zywoty Swiętych, Temi słowy[2]): Pokoy wam wszystkim ktory wierzy- (картка 57) ćie w Troycy iednego Boga, doskonałego prawdźiwego Oyca nie rodzonego, Prawdźiwego Syna Jednorodnego, Prawdźiwego ducha świętego, od Oyca pochodzącego, y w Synie przebywaiącego: [y] tam [trocha] niżey piszą: tey wiarę nauczylismy sye od świętego Andrzeia Apostoła Pana Chrystusowego.

На боцї: [1]) Ciryll. alexandry. [2]) Mieśiąca Noembra ostat: Dnia.

[Йꙋст] иⷩ сты҃ѝ мч҃ниⷦ пишꙋчи ѡ̀ вѣрѣ мо́виⷮ1) є҃стъ а̂бовѣⷨ ѿцъ нероⷤде́ны̀ ѿ кото́рого сн҃ъ сѧ ро́диⷮ. а̂ дꙋ̂хъ [свѧты́й] похо́дитъ.

Діони́сїй А̂реопайта оу҃чеⷩ па̀вла ст҃го а̂пⷭла мо́виⷮ2). ѡ̂ бо́жеѐ и҃стности непостижи́мы̀ є҃стъ ро́зꙋⷨ, а̂бовѣⷨ **(картка 58 знач. Н҃в.)** и҃стность само́и троⷪци што̀ є҃стъ жа́деⷩ незрозꙋмѣ́е нѣ́кгды. а̂ роⷥдѣле́нїе кото́рое в' и̂по́стасеⷯ сла́вимои бы́тности, то̀ є҃стъ сн҃а кото́ріи ѿ ѿца̀ невимо́ⷡне свѣ́тлость. а̂ ст҃го дх҃а кото́рій ѿ ѿца̀ невымо́ⷡне похоже́нїе и̂ ни́жеѐ мо́виⷮ3).

жрꙋⷣло є̆стъ ѿцъ, а̂ сн҃ъ и̂ дх҃ъ ѡ҃ба сꙋⷮ ѿ є̂дино́го боⷥства. а̂ ꙗ̂ко сꙋⷮ а̂нѣ мо́вити, а̂нѣ помы́слити немо́же. тоⷮ сты҃ѝ и̂ а̂пⷭлѡⷨ ро́ⷡвны̀ зовсѣми є̂дна́ко мо́виⷮ, иⷤ [не ѿ двоⷯ пеⷬсо́нъ тре́тѧѧ], ꙗ̂ко проклѧты́е є̂ретицѝ выкерта́юⷮ, а҃ле ѿ є̂дино́и персо́ны дв̂ѣ сꙋⷮ.

Златоꙋ́сты̀ ст҃ы̀ мо́виⷮ4), вѣ́даю иⷤ ѿцъ сн҃а родиⷮ, а̂ ꙗ̂ковыⷨ спо́собоⷨ не розꙋмѣю, кѣ́даю иⷤ и̂ дх҃ъ ст҃ы̀ ѿ него а̂ ꙗ̂ковыⷨ спо́собоⷨ не розꙋмѣ́ю.

На боцї: 1) ѡ̂ выⷥнаⷩю вѣры. гⷧ. а҃. 2) дїони́сїй ѡ̂ бжⷭтвѣ гⷧ. в҃. 3) тоⷮже. 4) хризостоⷨ во а҃ ка́заⷩю на еⷡномїѧны.

Justin święty Męczenik pisząc o wierze mowi¹): Jest abowiem Oyćiec nierodzony, od kthorego Syn sye rodźi, a Duch pochodźi.

Dionizyusz Areopaita, vczeń Pawła świętego Apostoła, mowi²): O Bożey isnośći, nie dośćigniony iest rozum: abowiem Istność samey Troyce [Swiętey] co iest, żaden nie zrozumie nigdy: Y rozdźielenie ktore w *Personach nachwalebnieyszey* bytnośći to iest, Syna kthory od Oyca nie wymownie światłość, y świętego Ducha ktory od Oyca [tak- **(картка 57 об.)** że nie wymownie *światłość*. Y niżey [w teyże kapitule] mowi³).

Zrzodło iest Oyćiec, a Syn y Duch oba są od iednego Bostwa: A iako są [o tym] ani mowic, ani pomyślic nie może. Ten święty, y Apostołom rowny ze wszystkimi świętemi iednako mowi. Ze [iako od Jednego Bostwa, także y] od Jedney Persony dwie są, a nie odedwu iedna, iako heretícy przeklęći wywracaią.

Złatousty Swięty mowi⁴): Wiem że Oyćiec Syna rodźi, a iakowym sposobem nie rozumiem: Wiem że y Duch od niego, a iakowym sposobem nie rozumiem.

На боцї: 1) [Justinus] O wyznaniu wiary kap. 1. 2) Dionizyu o bozstwie kap. 2. 3) Tenze. 4) Chryzost. w 1. Kazaniu na ewnomijany.

иⷡ дрꙋгоⷨ ка́занюⷨ[1]), кото́ромꙋ наⷣпиⷭ ѿ дх҃ꙋ (картка 58 об.) ст҃оⷨ [мовиⷮ], иⷥбави́тел ѡбꙗ̂снѧ́еⷮ гды̂ пріи́деⷮ параклиⷮ, дх҃ъ пра́вы̀ кото́рıи ѿ ѡ҆ца̀ похо́диⷮ пи̂с҆мо мо́виⷮ и҃нде ѿ б҃а. а̂ тꙋ ѿ ѡц҃а. таⷦ бовѣⷨ саⷨ и̂ о со́вѣ мо́виⷧ ꙗ̂мъ ѿ ѡца̀ вы̀шоⷧ. то́еⷤ и̂ ѡ ст҃оⷨ дх҃ꙋ мо́виⷮ, кото́рій ѿ ѡца̀ похо́диⷮ не мо́виⷮ ро́диⷮ сѧ. што бовѣⷨ не пи́сано не сл҃ꙋшне мꙋдрова́ти.

сн҃ъ ѿ ѡца̀ ро́диⷮ сѧ а̂ дх҃ъ похо́диⷮ

и̂ на тре́теⷨ мѣ́сци мо́виⷮ [2]) сн҃ъ дх҃а ст҃го водо́ю называ́еⷮ. а̂ ѡц҃ъ мо́виⷮ. мене о̂пꙋсти́ли, жроⷣло воды̂ живо́и. жро́дло бо́вѣⷨ дх҃оки ст҃о́мꙋ ѡц҃ъ, про́тоⷤ и̂ ѿ ѡц҃а́ похо́диⷮ. называ́еⷮ сѧ бовѣⷨ дх҃ъ бо́жій, и̂ дх҃ъ кото́рїи ѿ б҃а ѡца̀, и̂ дх҃ъ кото́рій ѿ ѡца̀ и̂сходи́тъ.

ви́дишъ иⷤ е̂дино бо́зство и̂ е̂ди́но жро́дло. з кото́рого дв҃ѣ живы́е рѣ́ки выш҆- (картка 59. Нг҃.) ли. ѿ е̂дино́го ѡц҃а сн҃ъ роⷣнѣ, а̂ дх҃ъ ст҃ы̀ и̂схоⷣнѣ, Ви́дишъ ꙗ̂ко сꙋⷮ тые проклѧ́ти, кото́ріе мѣ́нѧⷮ дв҃ѣ жроⷣлѣ бж҃ества́ быти, и̂ ѿдвоⷯ дх҃ови ст҃о́мꙋ походи́ти.

На боці: [1]) тоⷮже. [2]) тотъже. [златоуⷭ в бе́сѣдаⷯ на̂ то] а̂ то̀ мо́виⷧ ѿ дх҃ꙋ. іѡаⷩ. глаⷡ. з҃.

Y w drugim Kazaniu, ktoremu nadpis: O duchu świętym[5]]. I zbawićiel obiaśnia:. Gdy przydźie Paraklit Duch prawdźiwy, ktory od Oyca pochodzi, pismo mowi indziey od Boga, a tu od Oyca, tak bowiem sam y o sobie mowił: Jam **(картка 58)** od Oyca wyszedł, tož y o Swiętym duchu mowi: Ktory od Oyca pochodzi, nie mowi rodźi sye, co bowiem nie pisano niesłusznie mudrować.

Syn od [Jednego] Oyca rodzi sye, y duch święty [od iednego] pochodźi.

Y na trzećim mieyscu [w Homiliiach] mowi[2]): Syn ducha świętego wodą żywą nazywa, a Oyćiec mowi: Mnie opuśćili Zrzodło wody żywey, Zrzodło bowiem duchowi świętemu Oyćiec, przetoż y od Oyca pochodzi, nazywa sye bowiem Duch Boży, y duch ktory od Boga Oyca, y duch ktory od Oyca pochodźi.

Widźisz że iedno Bostwo, iedno Zrzodło, z ktorego dwie żywo rzyce wyszły, od iednego Oyca, Syn sye rodząc, a duch święty pochodząc. Widźisz iako są ći przeklęći, kthorzy mienią dwie żrzodłe Bostwa być, y od dwu duchowi świętemu pochodźić, [ponieważ Oyciec y Syn, dwie są Personie a nie iedna]: **(картка 58 об.)**

На боці: [1]) Tenże: [2]) Tenże na to. A to mowi o duchu. Jan. zacz. 27.

Θеофилактъ ст҃ый пишет [1]), мовит Хс҃, которого я пошлю ѿ Ѿц҃а. инде мовит писмо Ѿц҃ъ пошле Дх҃а. а тут мовит, я пошлю. тегды то мовячи, нѣчого иного не значит, едно ровность показуе, абы ся нерозумѣл быти противным Ѿцеви. и яко [тыж] ѿ единой бытности посылает Дх҃а, для того приложил ѿ Ѿц҃а. абовѣм мовит пошлю его сам але ѿ Ѿц҃а. то есть, же и Ѿц҃ъ зезволил послати. абовѣм не ѿ себе вывожу Дх҃а, але ѿ Ѿц҃а мною дает ся.

Ту явне Θеофилактъ ст҃ый боронит абы мѣл Дх҃ъ ст҃ый ѿ С҃на (картка 59 об.) походити, Яко тыж и

Дамаскин ст҃ый пишет [2]), Дх҃а ст҃го ѿ Ѿц҃а мовимо, и Дх҃ом Ѿцевским мѣнуемо. а ѿ С҃на Дх҃а немовимо, толко Дх҃ом С҃новским мѣнуемо.

видишъ, хотя Дх҃ом Хв҃ым для едности их бозства называемо, але ѿ него Дх҃у ст҃ому исходити немовимо. абысмы многих богов и много Ѿцев в бозствѣ, или испущателей не учинили, штобы было великое блюзнѣрство. Яко пишет [3])

На боцї: [1]) Θеѡфилак на евглїе їѡана еї. [2]) дамас гл аї. [3]) кирел алеѯан ѡ трци единого Бг҃а пишет.

Teofilaktus [na słowa Pana Jezusuwe tak] pisze[1]): Mowił Chrystus Ktorego ia poszlę od Oyca, indźiey mowi pismo Oyćiec poszle ducha, a tu mowi ia poszlę, thedy tho mowiąc nic inego nie znaczy, telko rowność pokazuie, aby sye nie rozumiał być przećiwnym Oycowi: A iako od iedney bytnośći posyła ducha, dla tego przyłożył od Oyca, mowi bowiem poszlę go sam, ale od Oyca, to iest, że y Oyćiec zezwolił posłać, abowiem nie od śiebie wywodzę Ducha, ale od Oyca mną daie sye.

Tu iawnie Theofilaktus broni, aby miał duch święty od Syna pochodźić: iako też y

Damascenus Swięty pisze [2]): Ducha swiętego od Oyca mowimy: y duchem Oycowskim mianuiemy, a od Syna Ducha nie mowimy telko duchem Synowskim mianuiemy, **(картка 59).**

Widźisz, chocay duchem Chrystusowym dla iednośći ich Bostwa nazywamy, ale od niego duchowi świętemu pochodźić nie mowimy, abysmy [person iako Sabeliusz w iedne nie sliwali, ani dwu początkow, y] wiele Bogow Oycow, wypuszczaiących nie vczynili, coby było wielkie bluznierstwo, iako pisze[3])

На боцї: [1]) Theofilak na ewanel v Jana 15. [2]) Dama. 11. [3]) Cyryllus o Troycy Jednego Boga.

кирил с҃ты̀ а̂лекѯандрі́йскі́й змежи трех а̂бовѣм персон бовских, е̂дина̀ вса́ким спо́собом без поча́тку называ́етт са, ко- то́рай е̃стъ ѿц҃ъ. а̂ и́ные двѣ, сн҃ъ и̑ дух с҃ты̀ о̃бѣ ѿ ѿц҃а состо́ат са. ач не е̂диным спо́собом а̂бовѣм сн҃ъ са ро́дит а̂ ду҃хъ с҃ты̀ и̑сходи́т. а̃ле и̑ надто. о̃в'са ро́дит. а̂ ѡв и̑сходи́т не (картка 60 знач. Nд҃.) иж бы так, ꙗ̃къ ѿ ѿц҃а сн҃ъ и̑зы̀шол ро́днѣ. также и̑ ду҃хъ с҃ты̀ мѣл ѿ сн҃а походи́ти. а̂бы́смы пе́р- вое положи́ли. и̑ вто́рое, и̑ тре́- тее. ѿведи́ са таково́го блюзнѣрства, и̑ мнѡгобжі́а пога́нского. кото́рых нб҃о, и̑ крон и̑ зевсъ. ѿц҃ы и̑ сн҃ове и̑ вну- ко́ве. а̃ле нам е̂дин ѡбом персо́- нам причи́ною извазком ѿц҃ъ. и̑ кнему возво́дат са кото́рїи ѿ него. ꙗ̃ко и̑

а̂пс҃лъ оучит 1), оу нас е̂дин б҃ъ ѿц҃ъ ѿ кото́рого всѐ.

и̑ вдругом мо́вит 2). а̂бовѣм из него и̑ ним и̑ в нем, всѐ, то- му сла̂ва.

Ї̑оустин с҃ты̀ мученик и̑ вели́кій філосѡфъ пи̑шет 3). По- невуж ѿ свое́и и̑сности ѿц҃ъ сн҃а ро́дил ѿтое́иж ду҃ха с҃то́го произведѐ.

На боцї: 1) а҃. кор. и҃. 2) рим зач р҃з. 3) и̑устин ѡ вызнанню вѣры глав. а҃.

Cyryllus święty Alexandryski zmiędzy trzech abowiem Person Boskich, iedna wszelakim sposobem bez początku nazywa sye, ktora iest Oyćiec, a ine dwie, Syn y Duch święty obie od Oyca *sstały sye*, acz nie iednym sposobem, abowiem Syn sye rodźi, a duch święty pochodźi, ale y nadto, ow sye rodźi, a ow pochodźi, nie iżby tak iako od Oyca Syn wyszedł rodnie, także y duch święty miał pochodźić od Syna, abysmy pierwsze położyli, y wtore, y trzećie, *odstąp* takowego bluźnierstwa, Politheyiey Pogańskiey, (**картка 59 об.**) ktorych Niebo, y Kron, y Zews, Oycowie, y Synowie, y wnękowie, ale nam ieden obudwom personam Przyczyną y związkiem Oyćiec, y do niego przywodzą sye ktorzy od niego. iako y

Apostoł vczy[1]). V nas Jeden Bog Oyćiec od ktorego wszystko.

Y na drugim [mieyscu] mowi[2]). Abowiem Zniego, y Nim, y Wnim wszystko, *ktoremu* chwała.

Justin świety męczenik, y wielki Filosof y Theolog pisze[3]): Ponieważ od swey istnośći Oyćiec Syna rodzi, od teyże y ducha swiętego wywodzi. [Y niżey w theyże kapitule mowi: Toż tedy rozumienie y o Swiętym Duchu trzymamy, że iako Syn, także y Duch od Oyca, telkoż roznym

На боцї: 1) 1. korin. 8. 2) do Rzym. zacz. 107. 3) Justin. O wyznaniu wiary kap. 1.

Ѳаданасий с҃тый вызнаваетъ[1]) дх҃ъ с҃тый завжды е҃стъ, и҆ ѡ҆номꙋ божескенномꙋ быти и҆ ѿ ѿц҃а давати сѧ и҆ и҆схо- (картка 60 об.) -дити вѣрꙋемъ.

Василий великий[2]) боронитъ похожение дх҃ꙋ и҆ ѿ сн҃а. и҆ [ѡвшемъ] мовитъ не бꙋдетъ юж створитель а҃ле створѣнье. ꙗ҆ бовѣмъ з ѿцемъ е҆го вѣдаю. а҆ не ѿц҃емъ называю. а з сн҃омъ принѧлемъ е҆го, а҆ не сн҃омъ мѣнꙋю а҃ле которꙋю до ѿц҃а присвойтостъ маетъ розꙋмѣю. поневажъ ѿ ѿца и҆сходитъ.

На боцї: [1]) а҆ѳанаси посланиѧ в҃ к҃ сарапїѡ҆нꙋ. [2]) василїй на а́рїѧ и҆ на савелїѧ.

sposobem bytnośći, ow bowiem swiatłość z swiatłośći, rodźi sye, a ow tak że swiatłość z swiatłośći, nie rodzeniem ale pochodzeniem wychodźi]. (**картка 60 знач. О.**).

Athanazyusz święty wyznawa[1]): Duch Swięty zawżdy iest, ktorego Boskiego być, y od Oyca dawać sye y pochodźić wierzymy.

Bazyli Wielki[2]) broni pochodzenie Duchowi [świętemu] y od Syna, y [iesli co będzie od Oyca y od Syna trzećiego] to stworzenie anie stworzyćiel będźie, iako mowi [przećiw Aryusza, y Sabeliusza pisząc temi słowy: Abyś nie rozdźielił od Oyca y od Syna Ducha świętego, niechże cię zawśćiągnie podanie: Pan tak nauczył, Apostołowie przepowiadali, Oycowie zachowali, Męczenicy vmocnili, dośić miey na tym, abyś tak mowił iakoś sye nauczył, y nie mow tak mudruiąc: nie rodzony iest albo rodzony, iesli nierodzony, to Oyćiec, iesli rodzony to Syn, a iesli nie iakiego co od nich tedy stworzenie], ia bowiem onego z oycem wiem a nie Oyca go mowię, y z Synem przyiąłem go, a nie nazywam Sy- (**картка 60 об.**) nem, ale ktorą do Oyca ma

На боцї: [1]) Atanazi w epistole. 2. do Sarapiona. [2]) Bazyliusz na Ariusza y na Sabeliusza.

а҆ на ко҆нцꙋ сло́ва того̀ пи́шет[1]), а҆ле въ и҆сти́нꙋ сн҃ъ ѿ бг҃а. и҆ дх҃ъ ѿ бг҃а. понева́ж и҆ сн҃ъ ѿ ѿц҃а̀ и҆зы́де. и҆ дх҃ъ ст҃ы́й ѿ ѿц҃а̀ и҆схо́дит. сн҃ъ ро́днѣ, а҆ дх҃ъ ст҃ы́й и҆схо́днѣ.

Маѯи́м ст҃ы́й пи́шет[2]). є҆ди́н добротли́вый, є҆ди́но́го сн҃а ро́дитель, и҆ дх҃а ст҃го жрꙋ́дло.

Ѳеѡдори́т блаже́нный[3]) злові́рными называ́ет мо́вячих дх҃ъ ст҃ы́й и҆ ѿ сн҃а похо́дит. где мо́вит є҆́сть те́ды дх҃ъ сн҃ов, поне́важ вкꙋ́пѣ є҆дно́й и҆стности з ни́м (картка 61. знач. О.) ѿ ѿц҃а и҆схо́дит, є҆сли́ кто̀ так є҆го̀ вызнава́ет. ꙗ҆ко бл҃гочести́вый го́лос прїи́мꙋймо. а҆ є҆сли́ речет кто̀ иж ѿ сн҃а а҆лбо сн҃ом бы́тност свою̀ ма́ет. ꙗ҆к сромо́тный и҆ нечести́вый ѿтве́рзмо. вѣ́рꙋймо бг҃ꙋ мо́вячомꙋ. дх҃ъ кото́рий ѿ ѿц҃а и҆схо́дит[4]). на́дто.

Дама́с [ст҃ы́й] па́па, в ли́стѣ свое́м до па́влина пи́шет[5]). Є҆сли́ кто̀ не речет дꙋ́хꙋ ст҃о́мꙋ ѿ ѿц҃а бы́ти во и҆́стинꙋ и҆ во пра́вдꙋ, ꙗ҆ко и҆ сн҃ꙋ ѿ бж҃ственой и҆стности, и҆ бг҃ꙋ

На боці: [1]) [тож]. [2]) маѯим гл҃ ді. [3]) Ѳеодори́тъ. [4]) Бо́льше хв҃и нѣ́жли а҆ргꙋме́нтѡм вѣ́рити ма́ємо. [5]) дама́с в зꙋпо́лных правілѣх.

Przyswoitość rozumiem, ponieważ od Oyca pochodzi.

A na końcu tego Kazania pisze: prawdźiwie Syn od Boga, y Duch od Boga, ponieważ y Syn od Oyca wyszedł, y Duch święty od Oyca pochodźi, Syn sye rodźi, a Duch swięty pochodźi.

Maxim święty pisze[1]): Jeden dobrotliwy, iednego Syna rodzący, y Duchowi świętemu źrżodło.

Theodorytus Błogosławiony[2]) złowiernemi nazywa, ktorzy mowią aby duch święty od Syna pochodził, [y tak pisze] mowiąc: Jest tedy Duch Synow, ponieważ wkupie iedney istnośći z nim od Oyca pochodźi, y iesli go kto tak wyznawa, iako pobożny głos przymuymy, a iesli kto mowi, iż od Syna albo Synem bytność swoię ma, iako sromotny y nie vczćiwy odrzoćmy, wierzmy Bogu mowiącemu: Duch ktory od oyca pochodźi[3]). Nadto **(kartka 61)**.

Damazus Papież w Liśćie swoim do Pawlina pisząc [mowi][4]): Jesli kto nie mowi duchowi świętemu od Oyca być istotnie y prawdźiwie, iako y Synowi od Boskiey istnośći y Bogu Bo-

---

На боцї: [1]) Maxim kap. 14. [2]) Theodorytus we wtorey kapit. o początku pisze to. [3]) Więcey chrystusowi a niżli argumentom wierzyć potrzeba. [4]) damazus w zupełnych Nomokanoniech.

бжїѧ слóва нехà бꙋдет прóклѧт[1]).

Так бовѣм и на соборѣх вселéнских всѣми стыми проклѧто такóго котóрїй бы смѣл штò до вызнаня вѣры прилож̀ити [или] ѿнѧти, или ѿмѣнїти а иж [тò] фóрмос папа рымскїй смѣл ꙋчинити и довызнаня вѣры в рымѣ похожéнїе дхꙋ стóмꙋ и ѿ сна прилож̀ити (картка 61 об.) ѿ всѣх тéды клѧтвà на нем ест. и на тых котóрїе з нимъ зезволѧют и сно ѿчее непрїстòйне повѣдают, и ѿщепивши сѧ, ꙋставичне против правды стго дха бóрꙋт[2]). котóрїй грѣх ни всїй вѣк ниввꙋдꙋщїй не естъ ѿпꙋщóный. Гсди Їсе змилꙋй сѧ над ними дай имъ ꙋзнанѧ.

żemu słowu niech będźie przeklęty.

Jako też y na Soborach powszechnych wszystkimi świętemi przeklęto takiego, ktoryby śmiał co do wyznania wiary przyłożyć, odiąć, albo odmienić, a iż Formos Papież Rzymski śmiał vczynić, do wyznania wiary w Rzymie pochodzenie duchowi ś. y od Syna przyłożyć, od wszystkich tedy klątwa na nim iest, y na tych ktorzy z nim zezwalaią, a Synu oycowskie nie przystoynie powiadaią, y odszczepiwszy sye vstawicznie przećiw prawdy świętego ducha *vpor wiodą*[1]), kthory Grzech ani na tym świećie, ani na onym nie iest odpuszczony, Panie Jezu Chryste zmiłuy sye nad nimi, day im vznanie. (**картка 61 об.**).

ЗНАКЪ ѾСМЫИ.

Хс правдивый бжїй единорóдный снъ. юже не прїйдет ѿ землѣ. если кто прїйдет в пꙋстынѧх [при]видéнїѧ покáзꙋзꙋючи не выходи. ѿвде хс, албо ѿно там, не вѣр надол и нá землю несмотри юж, абовѣм з нéба прїйдет владка, не сам един ıако пéрше, але з мнѡгими аггелкїми тмáми ѡкрꙋжáем. анѣ тихо ıако дóждъ на рꙋно,

Znak Osmy.

Chrystus prawdźiwy Boży Jednorodzony Syn iuż nie przydzie od ziemie, iesli kto przydzie w pustyniach widzenia pokazuiąc nie wychodź, y mowiąc: Owdźie Chrystus, albo ono tam nie wierz, na doł y na ziemię iuż nie patrz, abowiem z Nieba przydźie Władarz, nie sam ieden iako pierwey, ale z wielkimi mnostwy Anyelskimi okrążony, ani

На боцї: [1]) [нишее дꙋх а нишее дыхáнїе їѡн. гл. лг]. [2]) мат. вї. [зач. мз.].

На боцї: [1]) math. 12.

а҃ле ꙗ҆́къ блискавица выхо́диⷮ ѿ всхоⷣ сл҃нца а҆ ѹ҆ка́- (картка 62) зѹеⷮ сѧ на за́падѣ, таⷦ бѹдеⷮ и҆ прихоⷩ сн҃а чл҃чого. и҆ заⷭ мо́виⷮ, ѡ҆ба́чаⷮ сн҃а чл҃чого на о́болоцѣⷯ идѹ́чого, з мо́цѹ иⷥ сла́вою вели́кою. и҆ по́шлеⷮ а҆гг҃лъ своиⷯ з вели́киⷨ го́лосоⷨ, и҆ да́лѣ҆.

А҃ле ꙗ҆́къ пе́рше гды сѧ хотѣⷧ въчлове́чити иⷥ па́ⷩны сѧ народи́ти ѡ҆жида́емы̀ б҃ъ. дїѧ́воⷧ ѹ҆пе́реⷣ ѡ҆бри́диⷧ хи́тро спра́вѹ звеⷣши люⷣ баⷧвохваⷧство́ⷨ. лжи́выми бога́ми кото́рїе сѧ роди́ли, и҆ и́ныⷯ роди́ли. а҆бы̀ сфа́ⷧшеⷨ ѹ҆переди́ⷡши невѣ́рнѹ ѹ҆чиниⷧ пра́ⷡдѹ.

таⷦже и҆ дрѹгі́й раⷥ, иⷤ ма́еⷮ прїйтѝ х҃с праⷡди́вы̀ поⷣпо́рѹ дїѧ́воⷧ себѣ̂ взѧ́ⷡши глѹ́пыⷯ проти́ⷡникѡⷡ ѡ҆чекива́нїе, а҆ на̀колше ѿ тыⷯ, кото́рїе ѿ жидоⷡства. Приведеⷮ ꙗ҆ко́гоⷭ чл҃ка ко́ⷧхва в чо́рнокни́жствѣ и҆ к чароваⷩю и҆ в' кѹкгла́ⷬствѣ всѐ злѡ̀е ѹ҆мѣю́чоⷢ, (картка 62 об.) хвата́ючого себѣ̂ преложе́ⷩство. Ри́мского цр҃ства. а҆ фаⷧши́ве х҃оⷨ назовеⷮ сѧ и҆ хвⷭыⷨ на́ⷥвискоⷨ жидѡⷡ зрадиⷮ кото́рїи сѧ е҆го̀ сподѣва́юⷮ а҆бы̀ з ни́ми ме́шкаⷧ; а҆ посторо́ⷩниⷯ спра́вами воⷧше́бными и҆ кѹкгла́ⷬскими поⷣстѹ́пѹючи.

też cicho iako deszcz na Runo ale iako Błyskawica [oświecaiąc, abowiem sam mowi: Jako kiedy Błyskawica] wychodźi od wschodu Słonca, a vkazuie sye na zachodźie, tak będzie Y przyśćie Syna Człowieczego. Y zaś mowi: Obaczą Syna człowieczego na obłokach idącego, z mocą y chwałą wielką, y poszle Anyoły swoie z wielkim głosem y daley.

Ale iako pierwey gdy sye *miał* człowiekiem stać, a z Panny sye narodźić oczekiwaiący Bog, dyiabeł w przod chytrze ohidźił sprawę, **(картка 62)** zwiodszy lud bałwochwalstwem, łżywymi Bogami ktore sye rodźili, y inszych rodźili, aby z chwałszem vprzedziwszy, nie wierną vczynił prawdę.

Tak też y drugi raz, że ma przyść Chrystus prawdziwy, *przyczynę* Diabeł sobie wźiąwszy, głupiech przećiwnikow oczekiwanie, a nawięcey od tych ktorzy od Zydowstwa. Przywiedźie [tedy] iakiegoś człowieka wieszczka, w Czarnokśieżstwie y w czarowaniu, y w kuglarzstwie wszystko złe vmieiętnego, chwytaiącego sobie Przełożeństwo Rzymskiego Panstwa, a fałszywie Chrystusem nazowie sye, y Chrystusowym nazwiskiem Zydow zwiedźie ktorzy sye go spodźiewaią, aby z nimi mieszkał: a postronnich sprawami *Praktekarzskimi* y kuglarzskimi podstępuiąc.

ВЫРОЗУМѢНЯ.

Овде х҃с албо ѡнó там невѣрь тот знак ѡ҃смы з пéрвым сѧ згаждáет и óного ѡбѧснѧет, у-кáзуючи нам зводителѧ ꙗвне котóрый мѣл на римском пан-ствѣ усѣсти. панством т҃у на земли ѡбогатити сѧ, и к'мѣсто х҃а назвáвши сѧ всѣх до сéбе ѿ цр҃кве зводити. будóванием, и пышными мурами. мѣстъ и костéлов свѣтлых, и достат-ком маéтносте и слáвою свѣта тогò прелщáючи. в чом нас х҃с упоминáет мóвѧчи¹). (картка 63) єсли будут вам мóвити, ѡ҃вде є҃стъ х҃с в пустыни, тò є҃стъ, к пустóш'ных и дочáсных рéчах, не выходѣте ѿтколѧ невыходити, ѿ єдинóи с҃тои собѡрнои цр҃кве, ѿ старожитнои, и неподозрѣнои вѣры. ѿраз застанóвленои и дх҃ом с҃тым змóцненои прáвды. за новыми є҃ресми и ѿщепéнствы невыхо-дѣте. и єсли рекут вам ѡ҃вде х҃с в будóванѧх не имѣте вѣ-ры. не сподѣвà сѧ прáвды х҃вы гдè будóванием и свѣта сегò могутством поставлѧют сѧ. нá-дол и нá землю несмотри юж. з нéба ковѣм владка прійдет. а ктó сѧ т҃у на земли над всѣх подносит, духа антíхристова є҃стъ стережис.

На боцї: ¹) маѳ. кд.

Wyrozumienie.

OWdźie Chrystus, albo ono tam nie wierz) Ten Znak osmy z pierwszym sye znakiem **(картка 62 об.)** zgadza y onego obiaśnia, vkazuiąc nam iawnie zwodźiciela, ktory miał na państwach *ziemskich* vśieść, y państwem tu na źiemi bogaćić sye, y w miasto Chrystusa nazwawszy sye, wszytkich do śiebie od Cerkwie Chrystusowey zwodźić, budowaniem y pysznemi murami miast, [Zamkow] y świetnych Kośćiołow, y dostatkiem maiętnośći y sławą świata tego zwodząc, w czym nas Pan Chrystus vpomina mowiąc¹): Jesli będą wam mowić owdźie iest Chrystus w Pustyniach, to iest, w pustosznych y doczesnych rzeczach, nie wychodźcie, skąd niewychodzić: od iedney świętey [Katolickiey] Soborney [y Apostolskiey] Cerkwie [Greckiey] od starożytney y nie podeźrzaney wiary, od raz zastanowioney, y duchem świętym zmocnioney prawdy, za nowymi herezyiami y odszczepieństwy nie wychodźćie, y gdy wam mowić będą: Owdźie Chrystus w budowaniach, nie wierzćie. Nie spodźieway sye **(картка 63)** prawdy Chrystusowey, gdźie budowaniem, y potężnośćią świata tego stawią sye: Nadoł y na źiemię nie patrz iuż, z Nieba

На боцї: ¹) Math. 24.

Абовѣм перед хвым прихо́дом пе́ршим вѣдаючи ша́тан, иж сн҃ъ бж҃ій, мѣл сѧ чл҃ком ста́ти. звѣл был на́род (картка 63 об.) людскій на болвохвалство абы тым всѣх б҃у ѡбри́дил и х҃а оуперединвши всѣх ѿ б҃а ѿвѣл. х҃с правди́вый пришедши ста́лсѧ предсѧ чл҃ком. всѣ балва́ны выгладил, и люд допознанѧ б҃а прївѣл [1]). в кото́ром члчнствѣ зно́вѹ зас з не́ба прїйтѝ ма́ет всѣх сѹди́ти. Але ша́тан и ѡ том вѣдаючи, иж х҃с правди́вый сн҃ъ чл҃чїй дрѹгій раз прїйтѝ ма́ет. з невымовными ро́скошми и цр҃стком нбсным, всѣх своих хотѧчѝ сн҃ми цр҃ства оучинити. и на вѣчные ро́скоши посади́ти, зно́вѹ х҃а оупережа́ет и высыла́ет юж не бездѹшные болваны. але чл҃ки живыи лже хрсты, кътóрїе х҃ѹ подобѧчѝ сѧ. бо́лше собѣ анѣжли х҃ви вѣрити ка́жѹт. и през оных люд х҃въ до антїхрїста ѿво́дит. всѧ́ким спо́собом стара́ючис (картка 64) абы всѣ оному ѡста́тнемѹ лжѐ х҃ѹ, ѧко истинномѹ х҃ѹ поклони́ли сѧ. кото́рїй вмѣсто х҃а бы́ти сам назва́л сѧ. и вчїни́вши сѧ кнѧжа́тем свѣта того̀, и ѡбогативши́с т҃ѹ на земли панством

На боці: [1]) а҃ корин. и҃.

bowiem Władarz przydzie, a ktho sye tu na źiemi nad wszystkich podnośi, ducha Antichrystusowego iest strzeż sye[1])

Abowiem przed Chrystusowym przyśćiem pierwszym, wiedząc Szatan, że Syn Boży miał sye człowiekiem stać, zwiodł był narod ludzki na Bałwochwalstwo aby tym wszystkich Bogu ohidźił, a Chrystusa vprzedźiwszy wszystkich od Boga odwiodł, Chrystus prawdźiwy iednak przyszedszy stał sye człowiekiem, wszystkie bałwany wygładźił, y lud do poznania Boga przywiodł[2]): w ktorym człowieczeństwie znowu zaś przyść ma wszystkich sądźić, ale szatan y o tym wiedząc, że Chrystus Bog prawdźiwy Syn człowieczy drugi raz ma przyść, z niewymownemi roskoszami y Krolestwem Niebieskim, chcąc wszystkich swoich Synmi Krolewstwa **(картка 63 об.)** vczynić, y wiecznych roskoszy *domieśćić*, znowu Chrystusa vprzydza, y wysyła, [lud od Boga odwodząc] iuż nie bezduszne bałwany, [ktore są wyniszczone], ale człowieki żywe Chrystus y łżywe, ktorzy Chrystusowi podobiąc sye, więcey sobie aniźli Chrystusowi wierzyć każą, y przez onych lud [Pana] Chrystusow do Antichrystusa odwodźi, wszelakim sposobem staraiąc sye, aby wszyscy onemu ostatniemu Łżechrystuso-

На боці: [1]) [kolas. 2. zacz. 255. [2]) 1. kor. 8.

и҆ всего̀ свѣта ѡ҆пекꙋномъ на-звавши сѧ, взѧвши на себе бж҃їю и҆ свѣцкꙋю владзꙋ, на всю̑ вселенъ нꙋю послѡвъ высылаетъ [1]) всѣхъ кролꙋвъ до себе и҆ до своей столицы згромажаючи. а҆бы ѡ҆ное мѣсто е҆го̀ вавилонъ великое зовсемъ на розлаъне кро́ве гото́во было. кото̀рое вавилонъ, х҃съ и҆стинъ ный з своимъ кролевъ-ствомъ потлꙋмитъ. ѡ҆ чомъ читай во ѡ҆бꙗвлѣніи ст҃го і҆ѡа́на [2]).

[А҆] ꙗ҆къ пре́дъ х҃совымъ прихо́-домъ пе́ршимъ, на́дъ всѣхъ бовъва-нѡвъ бы́лъ е҆де́нъ на́йболшїй бо́въ-ва́нъ в̾вавило́нѣ при кро́лю навходоносо́рѣ [3]). кото́ромꙋ кро́лъ всѣмъ росказа́лъ (картка 64 об.) кла́нѧти сѧ· гдꙑ в трꙋ́бы и҆ ѡ҆рга́ны с пи́щки и҆грано. кото́рый тогдꙑ̀ спра́вою бж҃їею пре́въ тро́хъ младе́нцѡвъ звѣтѧ-жо́нъ є҆́стъ [4]).

Та́къ и҆ тепе́рѣшнимъ мнѡ́гимъ лжѐ хр҃стомъ, е҆ди́нъ є҆́стъ на́вы-шїй лжѐ х҃съ. ѻ҆но́мꙋ ѡ҆ста́тнемꙋ а҆нъті́христꙋ предоте́ча. кото́-

На боці: [1]) а҆по́к. ѕ҃і. [2]) а҆по́к. з҃і. [3]) дані́л. г҃л. г. [4]) [на́вхо-доносоръ при своемъ бовва́нѣ, а а҆нті́христъ при своей ѡ҆бридли́вости прославлѧетъ сѧ].

wi, iako prawdźiwemu Chrystusowi pokłonili sye, ktory wmiasto Chrystusa być sam nazwał sye, a vczyniwszy sye Kśiażęćiem świata tego, y obogaćiwszy sye tu na źiemi Państwem, y wszystkiego świata Opiekunem nazwawszy sye, wźiąwszy na sye Bożą y świeckę władzę, na wszystek świat posłow wysyła[1]), wszystkich Krolow do śiebie y do swey Stolice zgromadzaiąc, aby ono miasto iego Babilon wielkie, ze wszystkim na rozlanie krwie gotowe było[2]), ktore Babilon **(картка 64 знач. R.)** [y Łżechrystusa onego] Chrystus prawdźiwy swoim Krolestwem potłumi, o czym czytay w obiawieniu S. Jana[3]).

[Abowiem] iako przed pierwszym przyśćiem Pana Chrystusowym, nad wszystkie Bałwany był ieden nawiętszy Bałwan w Babilonie przy Krolu Nabuchodonozorze[4]), ktoremu [iako Bogu] aby sye wszyscy kłaniali, Krol roskazał. gdy w Trąby Piszczki y Organy grano, ktory na on czas sprawą Bożą przez trzech młodźieńcow zwiećiężon iest.

Także y teraznieyszym mnogim łżechrystom, ieden iest nawysszy łżechrystus, onemu ostatniemu Antichrystu Predotecza,

На боці: [1]) Apok: 16. [2]) [Apok: 17]. [3]) Apok. 17. [4]) Daniel 3. [5]) Apok. 11.

рій ѿсѣд столицꙋ встаром вавилонѣ. а ꙗко тꙋ нижеи Кирил стыи пишет в старом рімѣ. Которого хс истинныи през своих оугодникѡв Енохa и Илію[1]. фалшивцем пред всѣми оуказавши дꙋхомъ оустъ своихъ оубиетъ.

ЗНАКЪ ДЕВѦТЫИ.

А прійдет прехреченный антіхристъ тым способом гды выполнѧт сѧ лѣта Римског панства, и близко юж бꙋдет конецъ всего свѣта. Тогды повстанꙋт де- (картка 65 знач. П.) сѧт кролев римских на розных мѣсцех, а единого часꙋ панꙋючих. то пак по тых единадцатыи антіхристъ. кꙋкглѧрскою злою хитростю порвет владзꙋ римскꙋю[2]. Трех теды пред ним крꙋлюючих зголдꙋет дрꙋгих седми маючи под собою.

з сперwꙋ спокойным, и бачным и розꙋмным чистым и милосердным, облꙋдне бꙋдет сѧ показовати. а знаками и чꙋдами фалшивыми подстꙋпки кꙋкглѧрскими, жидѡв ѡшꙋкавши до щадкꙋ. ꙗкобы влас-

На боцї: [1]) апок. аї]. [2]) в рімѣ повстанет антихристъ и до ерслїма подет ꙗко тїтꙋс которій был фікгꙋрою его. Θеѡфїлакт на маѳ. кд.

khtory ośiadł Stolicę w starym Babilonie, a iako tu niżey Cyryllus święty pisze w starym Rzymie, kthorego Chrystus prawdźiwy przez swoich Vhodnikow Jenocha y Heliasza, fałszywcem vkazawszy przed wszystkimi Duchem vst swoich vbije, [gdy do Jeruzalem przydźie]. **(картка 64 об.).**

Znak dźiewiąty.

A Przydźie wprzod mianowany Antichrystus tym sposobem: Gdy sye wypełnią lata Rzymskiego Pańśtwa y blisko iuż będźie koniec wszystkiego świata, na ten czas powstaną dźiesięć Krolow Rzymskich, na roznych mieyscach a iednego czasu panuiących tedy po tych iedenasty Antichrystus kuglarską złą chitrośćią porwie władze Rzymską[1]. Trzech tedy przed nim Kroluiących zhołduie, drugich śiedmi maiąc pod sobą.

Spierwu spokoynym, y bacznym y rozumnym, czystym, y miłosierdnym obłudnie będźie sye pokazywać a znakomi y cudami fałszywymi, [y] podstępki kuglarzskimi Zydow oszukawszy doszczędu, iako by własny Chry-

На боцї: [1]) w Rzymie Antichrystus powstanie y do Jeruzalem poydźie, iako titus ktory był figurą iego. theofi. in mat. 24.

ні́ хс, кото́рого ѡни́ ѡчеки-ва́ют. а на ѡста́тку ѿмѣни́т сѧ злосли́вы́ сро́кгостѧми, и прав лама́нем. иж бу́дет переходи́ти всѣх пе́рше его́ бывших неспра-ведли́вих, и безе́цных, и бу́дет оубі́йцею и при́крим, немило-се́рдным и розмайтым до всѣх а ѡ- (картка 65 об.) -собли́ве на нас хртіѧн храп ма́ючи.

на по́лчварта лѣта так бу-дет [ѡкрутне] збытковати. аж кто́рым з не́ба сла́вным прихо́дом единоро́дного сна бо́жого гна нш҃его іс хра правдивого потлу-мит сѧ. кото́рій оубивши духомъ оустъ своих родству ѡгненно-му ѿда́сть его́.

Того́ оучимо́ не пло́нно мо́-вѧчи, але ѿ стго писма́ зби-ра́ючи. Але на́болшей сего́ днѧ чи́таног про́роцства данііилова перенѧ́вши. Ако́ж и архангелъ гавріил повѣлъ так мо́вѧчи.

звѣр четве́рты́, панство че-тве́ртое бу́дет на земълй. ко-то́рое бу́детъ превыша́ти всѣ па́нства. А то́ заисте рі́мъ-ского косте́ла оучи́телѣ сут вы-да́вцами.

Пе́рвое бовѣм сла́вное было панство Асирі́йское. А вто́рое ми́дское ве́спол (картка 66) з пе́рским. А пото́м тре́тее маке-донское. Четве́ртое нн҃ѣ црство рі́мское.

А потом зас гавріил выкла-да́ючи мо́вил. Де́сѧт рог его́ Де́сѧт кро́лев повста́нет. и по нем пов'ста́нет другій, кото́рій

stus ktorego oni oczekiwaią. a na ostatku odmieni sye złośliwy, srogośćią y Praw łamaniem, [tak] że będzie przewyszać wszystkich przed **(картка 65)** nim będących niesprawiedliwych, a bezecnych: y będzie *mężoboycą*, y Przykrym, niemiłośiernym, y rozmaitym do wszystkich, a osobliwie na nas Chrześćijan chrap maiąc.

Na połczwarta lata thak będźie zbytkować, aż wtorym z nieba sławnym przyśćiem Jednorodzonego Syna Bożego Pana naszego Jezusa Chrystusa prawdźiwego potłumion będźie, ktorego vbiwszy Duchem vst swych, Rodzaiowi ognistemu go odda.

[A] tego vczymy nie płonno mowiąc, ale [od] świętego pisma zbiraiąc, a nawięcey od dźisieyszego dnia czytanego Proroctwa Danielowego przeiąwszy. Jakoż y Archanioł Gabryel powiedźiał tak mowiąc:

Zwierz Czwarty, Państwo czwarte będźie na źiemi, ktore będźie przewyszszać wszystkie Państwa: A tego zaiste Rzymskiego Kośćioła Vczyćiele są *podawcami*. **(картка 65 об.)**.

Pierwsze bowiem, sławne było Państwo Asyryskie. A wtore Miedskie, wespoł z Perskim. A potym trzećie Macedońskie. Czwarte dziśia Państwo Rzymskie.

A potym zaś Gabryel, wykładaiąc mowił: Dźieśięć Rogow iego, dźieśięć Krolow powstanie: a ponim powstanie drugi, ktory

передет всѣх перших злостю[1]). не толко мовит десяти, але и всѣх которіе пред ним были, и трох кролев зголдует. Вѣдати пристоит, иж змежи тых десяти трох згола звалчит, же само осмъ будет пановати. И слова будет мовити блюзнѣрскіе против навышшого беззаконникъ.

ВЫРОЗУМѢНЯ.

Двоякій способ о наставаню антіхріста на панствѣ римском кирил стый от пророчества зобравши нам оповѣдает. Первый от которого часу антіхристоко пан- (картка 66 об.) ство в римѣ мѣлос зачати. яко мовит. Гды ся выполнят лѣта римского панства. немовит гды збурено будет, але гды ся выполнят лѣта. то есть кгды юж римом цѣсарѣ не будут владати, яко нинѣ видим иж не владнут.

Не розумѣйже абы римское панство антіхрист перше мѣлъ збур(и)ти. а потом его моцу доставши на нем усѣсти. гдыж не моглибы ся так прудко где инде на таковую моцъ здобыти. понеж сам остатній едно полчварта лѣта будет. [але за часу его предо-

---

На боці: [1]) остатній теперѣшнихъ злостю перейде.

przechodzić będźie wszystkich pierwszych złośćią[1]), nietelko mowi dźiesięći, ale y wszystkich ktorzy przed nim byli, y trzech Krolow zhołduie. Wiedźieć [thedy] przystoi, iż z między tych dźieśięći, trzech zgoła zwalczy, że samo osmy będźie Panować. Y słowa bluźnierskie mowić będźie przećiw nawyszszego Bezzakonnik.

Wyrozumienie.

DWoiaki sposob o nastawaniu Antichrystusa na Państwie Rzymskim Cyryllus Swię- (картка 66) ty zebrawszy od Proroctwa nam powiada. Pierwszy, Od ktorego czasu Antichrystusowe Państwo w Rzymie miało sye zacząć, iako mowi: Gdy sye wypełnią lata Rzymskiego Państwa, nie mowi gdy zburzono będźie; ale gdy sye wypełnią lata, to iest, gdy iuż Rzymem Cesarze nie bedą władnąć, iako dźiś widźim że nie władną [iako pierwey].

Nie rozumieyże aby Rzymskie pańswo Antichrystus pierwey miał zburzyć, a potym go mocą dostawszy, na nim miał vśieść gdyż [iako widźim], nie mogłby sye thak prędko *w inych stronach* na takową moc zdobić, [aby mogł tak wielkie Państwo zburzyć], *ku temu* sam on ostatni

---

На боці: [1]) Ostatni teraznieyszych złośćią przeydźie.

те́чѣ], в рі́мѣ. па́нство и̑ вла́дзȣ цѣса́рскȣю ѿсѣ́дши, є̑мȣ мѣ́ли па́нства примножа́ючи мѣсце готова́ти. кото́рїи то̀ антї́христовы предоте́чѣ и̑ єго̀ вла́дза. ꙗко Златоу́стый пи̑шет мо́вѧчи[1]). гды́ (картка 67) сѧ зопсȣ̑ет ри́мскаѧ вла́дза, тогды̑ антї́христово зачне́т сѧ владарство. ꙗвне в рі́мѣ ѿ того́ сѧ ча́сȣ поча́ла. гды̑ вла́дза цѣ́саре́ рымских в рі́мѣ ѹ̑ста́ла. и̑ гды̑ чл҃къ дȣхо́вный. би́скȣп рі́мскїй, бо́жїю и̑ свѣцкȣ́ю вла́дзȣ почал держа́ти.

[Д҃] дрȣ́гїй спо́сȣбъ ѹ̑ка́зȣет нам зачим ѿстатнего антї́хрїста на о́нȣ́ столи́цы рі́мскȣ́ сподѣва́тис ма́ем. Ꙗко мо́вит. тогды̑ повста́нет де́сѧт кро́люв рімских. то́ є̑сть гды̑ де́сѧт кро́лѡв на ровных мѣ̑сцех бȣ́дȣчих до римского є̑динадцатого па́нства в є̑дин час прислȣша́ти бȣдȣт. тогды̑ в рі́мѣ на том є̑динадцатом римском панствѣ, юж ѿ̑статнего антї́хріста ско́ро сподѣва́ти сѧ ма́ем.

а̑бовѣм сед̑ми̑ кро́люв до послȣшенства свое́и ры́мскои столи́цѣ, през слȣг (картка 67 об.) своих за ча̑сȣ а̑нтї́христъ доброволне и̑ без во́ны позыска́ти мает. а̑ трѿх зас во́но́ю и̑ мо́цȣ

На боцї: [1]) в҃ ѳесол. в҃.

iedno połczwarta lata [panować będźie na gotowe Panstwo pokornie wstąpi, ktore] Państwo y władzę Cesarzską ośiadszy Predoteczy iego, onemu zaczasu gotować mieli, każdy co raz przymnażaiąc, ktora to iego władza w Rzymie [na ten sye czas poczęła] (**картка 66 об.**) iako y Chrysostom [Swięty] mowi[1]): Gdy sye zepsuie Rzymska władza, na ten czas Antichrystusowe zacznie sye Władarstwo, iawnie w Rzymie od tego czasu poczęła sye, gdy w Rzymie władza Cesarzow Rzymskich vstała, [to iest], że człowiek duchowny Biskup Rzymski, Bożą y świecką władzę *na się porwał*.

Drugi sposob vkazuie nam, zaczym ostatniego Antichrystusa na oney stolicy Rzymskiey spodziewać sye mamy, iako mowi: Na ten czas powstanie dźieśięć Krolow Rzymskich, to iest, gdy dźieśięć Krolow na roznych mieyscach będących, do Rzymskiego iedenastego Państwa w ieden czas przysłuszać będą, w ten czas na tym iedenastym Panstwie w Rzymie iuż ostatniego Antichrystusa zaraz spodźiewać sye mamy.

Abowiem śiedm Krolow do posłuszeństwa swoiey Rzymskiey Stolice przez sług swoich za czasu Antichrystus dobrowolnie y bez woyny pozy- (**картка 67**) skać ma. A trzech zaś woyną y

На боцї: [1]) 2. thess. 2.

з о́ными седмѝ кро́лми доста́нет. ꙗ̑ко сѧ при роздѣлѣ четве́ртом вспоманꙋло. кото́рїи трѝ зае́дно рі́мским панством личи́ти сѧ могꙋт. поневаж за пово́дом ѝ про́мыслѡм рі́мскои столи́цы звѣтѧжени ма́ют бы́ти. а̂ длѧ то́го ѝ самоо́смым[1]) антїхрі́стъ на панствѣ рі́мском сидѧчѝ мо́жет сѧ назва́ти, ꙗ̑ко самоо́смы̀ дꙋх лꙋка́вы̀. седмѝ лютѣ̀шиx прїймꙋет ѝ прихо́дит до члка. ѝ быва́ет оу҆ члка о̂ного лесть послѣ́днѧѧ го́ръше пе́ръвои[2]).

ЗНАКЪ ДЕСѦТЫИ.

Не ѿ кро́лѡв о̂де́ржит панство але кꙋгла́рством по́рвет вла́дꙋ[3]). а̂ кто́ж то̀ е҆сть а̃лбо (картка 68) ѿ ꙗ̑ково́и спра́вы повѣж нам ѿ па̂в'ле. кото́рого (мо́вит) е҆́стъ прихо́д ве́дле спра́вы шата́нскои. всеѭ̑ мо́цꙋ ѝ знака́ми ѝ чꙋ́дами фал'ши́выми.

То́е под при́повѣстю оу҆ка́зꙋет. иж шата́н на́чине собѣ оу҆чи́нит. ѝ през о̃ного сам о̂со́бою бꙋдет справова́ти вѣ́дают бовѣм иж по сꙋдѣ не бꙋдет мѣти бо́лше поко́ю. [ѝ] юж не през слꙋг своих ꙗ̑къ звык, але сам собо́ю. бꙋ-

---

На боцї: [1]) длѧ чо́го само ѡ̃смый. [2]) златоу҆́стѝ в бе́сѣдах. [3]) З дꙋхо́вных бꙋдет ан'тї́христъ.

mocą z onemi śiedmią Krolmi dostanie. iako sye przy rozdźiale czwartym wspomniało, ktorzy trzey [Krolowie] za iedno Rzymskim Państwem liczyć sye mogą, ponieważ przywodem y rozmyszlaniem Rzymskiey Stolice, źwiećiężeni być maią, a dla tego y sam osmym[1]) na państwie Rzymskim śiedząc Antichrystus nazwać sye może, iako samoosmy zły duch, [ktory] śiedmi gorszych do śiebie przymuie y przychodźi do człowieka, y bywa człowieka onego *zdrada* poślednieysza gorsza pierwszey[2]).

Znak Dźieśiąty.

NIe od Krolow otrzyma Państwo, ale kuglarstwem porwie władzę[3]). A ktoż to *będźie*, albo od iakiey sprawy, powiedz nam o Pawle: Ktorego [mowi] iest przyśćie wedle sprawy sza- **(картка 67 об.)** tańskiey, wszelaką mocą y znakami, y cudami fałszywemi.

To [tedy] pod przypowieśćią vkazuie, że Szatan naczynie sobie vczyni, y przez onego sam osobą [swoią] będźie sprawować: Wiedząc bowiem że po sądźie nie będźie mieć więcey pokoiu, [przeto] iuż nie przez sług swo-

---

На боцї: [1]) Dlaczego samo osmy. [2]) Chryzostom w homilijach. [3]) Z duchownych bendźie antichryst.

детъ вáлчити оуприймѣ всѧкими знакáми и чꙋдами фальшивыми. Ѡц҃ъ бовѣмъ фáлшꙋ, и фалшивые спрáвы кꙋглѧрством справꙋет. иж мнѡгіе бꙋдꙋт мнѣмáти же̑ видѧт мертвых взбꙋ́женых а ѡни невстáли. и хрóмых хóдѧчих и слѣпых прозирáючих а оувдоровлѣне не бꙋдет.

И зас мóвит. спротивлѧючїй сѧ и вынóсѧчїй сѧ над всѧког (картка 68 об.) б҃а, ал҃бо божницꙋ.

над всѧкого б҃а. то̑ е҃стъ, чи́м сѧ б҃ъ почитáет не нави́дѣти бꙋдет антихрист.

а иж мóвит в цéркви бж҃ей емꙋ сѣсти. в которо̑ ц҃ркви взбꙋ́реной (ıа мóвлю) в жидовско̑, а не в то̑ в которо̑ тепер е҃стем длѧ чóгож то̑ мóвлю, абысмы сѧ невдáли самí себѣ выдавáти поневаж бовѣм до жидѡв прийдет, ıáкобы х҃с. и ѿ жидѡв принѧт бы́ти схóчет; и абы их тым бóлше зрáдил, чстнꙋю ц҃рков оучи́нит подаючи мнѣмане ıáко бы он был с поколѣнѧ дв҃д. хотѧчи соломóновꙋ ц҃рквъ збꙋдовáти.

А прийдет антíхрист тогды, гды к жидовско̑ ц҃ркви камен на кáмени не зостáнет вéдле слѡв х҃вых. гды албо стáрѣвши

ich iako zwykł, ale sam sobą będzie walczyć vprzymiey, wszelakimi znakami, y cudami fałszywemi, Oyćiec bowiem fałszu, y fałszywe sprawy kuglarstwem sprawuie, iż wiele ich będą mniewać, że widzą martwych wzbudzonych, a oni nie powstali: y chromych chodzących, y ślepych widzących, a vzdrowienia nie będzie.

Y zaś mowi: Sprzećiwiaiący sye y wynoszący sye, nad wszelakiego nazwanego Boga. Albo Bożnicę.

Nad wszelakiego Boga, to iest, czym sye Bog poczyta nienawidźieć będźie Antichrystus.

A co mowi: że ma vśieść w Cer- **(картка 68 знач. S.)** kwi Bożey. w ktorey Cerkwi? wzburzoney (ia mowię) w żydowskiey, a nie w tey, w ktorey teraz iestem, dla czegoż to mowię? abysmy sye nie zdali sami śiebie wydawać. Ponieważ bowiem do żydow przydźie[1]), iakoby Chrystus, y od żydow przyiętym być zechce, y aby ich tym więcey zdradźił, *nabożny* Kośćioł vczyni, podaiąc mniemanie, iakoby on był z pokolenia Dawidowego, chcąc Salamonow Kośćioł zbudować.

A przydźie Antichrystus na ten czas gdy w Zydowskim Kośćiele kamień na kamieniu nie zostanie, wedle słow [Pana] Chry-

На боці: [1]) od zapadni do wschodnice rowie (sic) przyidźie.

сѧ розвалитсѧ. албо длѧ закладанѧ ѳундаментѹ ров- **(картка 69 знач. Р.)** копаетсѧ. албо инакшими ӕковыми способами всѣ камѣне розметано бѹдет. не мнѣю тѹ покритѧ верхнего, але стѣны и всѣ вн̂ѹтрь црквное, гдѣ были херовими. тогды он прийдет. всѧкими знаками и чѹдами фалшивыми. перебачаючи всѣ балваны.

stusowych, gdy albo starzawszy sye rozwali sye, albo dla zakładania fudamentow roskopana będźie, albo inakszym iakowym sposobem, wszystko kamienie rozmiotane będźie, nie mianuię tu przykryćia wierzchniego, ale śćiany, y wszystko co wnątrz Kośćioła, gdźie były Cherubiny, na ten czas on przydzie, wszelakimi znakami, y **(картка 68 об.)** Cudami fałszywemi, przebaczaiąc wszelakie Bałwany.

[А] сперворкѹ людскость, албо милосердїе наздрадѣ маючи а опослѣд окрѹтность и безчеловечїе покажет. а наболше на стых бжїих мовит бовѣм. Смотрилем а но рог тот чинит воинѹ из стыми. и зас на иншом мѣсци. бѹдет час фрасонливый. и фрасѹнок ӕковый не бывал от того часѹ ӕкь на земли люди аж до того часѹ.

Z pierwotku ludzkość albo miłośierdźie na zdradźie maiąc, a opośledz okrutność y nie ludzkość pokaże, a nawięcey na Swiętych Bożych mowi bowiem: Patrzałem a oto Rog ten czynił woynę z Swiętemi. Y zaś na inszym mieyscu mowi: Będzie czas frasunliwy, y frasunek, iaki nie bywał, od tego czasu iako na źiemi ludźie, aż do tego czasu.

Вырозумѣнѧ.

Не от кролюв отдержит панство то есть не от оных седми албо **(картка 69 об.)** десѧти кролов бѹдеть посажон на панствѣ рїмскомь, албо над ихь панством. которїи его во всем слѹхати бѹдѹт. але кѹглѧрством нѣѧким, которїмь в рай шатан звѣл адама. тымже и он подгорнет их под свою владзѹ. обецѹючи их ӕко богами тѹ на свѣтѣ починити, абы самого того комѹ обецѹет, из его пан-

W y r o z u m i e n i e.

NIe od Krolow otrzyma Państwo. To iest, nie od onych śiedmi, albo dźieśięći Krolow będźie wsadzon, na Państwo Rzymskie albo na ich Państwo, ktorzy go zewszystkim posłuszni będą, ale Kuglarzstwem nie iakim, kto- **(картка 69)** rym w Raiu Szatan zwiodł Adama tymże y on, podgarnie ich pod swoię władzę, obiecuiąc ich iako Bogami tu na świećie poczynić, aby [iedno] samego tego komu obie-

ствоⷨ поⷣ своюͦ мо́цѣ ѝ вла́дзȣ поⷣгорнȣти.

Ѧ҃ иⷤ на рі́ⷨское па́ⷩство, ꙗ̂ко нн҃ѣ ви́диⷨ [1]). не кро́леве цѣсара ѿбира́юⷮ. а҃лбо постановлѧюⷮ, а҃ле дȣхѡ́ⷡные дȣхѡ́ⷡныⷯ на мона́ⷬхію рі́мскȣю, на паⷩство свѣта того̀ прекладаютⷮ. Которіє бж҃ію ѝ свѣц҆кȣю вла́дзȣ҃ в рі́мѣ на се́бе порваⷡши. ѝ о́нȣю поⷡсеⷨ свѣтѣ роⷥширáючи додержаⷮ. ѝ подадȣⷮ о̆номȣ ѿстаⷮнемȣ кнѧжа́ти свѣта того̀ (картка 70) аⷩті́христȣ. Ꙗ҆ко кириⷧ ст҃ы̀ в декѧ̂томъ знакȣ̀ пи҃шеⷮ, мо́вѧчи. Ѧ҃то зайсте рімского косте́ла оу҆чи́телѣ сȣⷮ выда́ⷡцами.

Ѧ҃ иⷤ сѧ мѣⷧ аⷩті́христъ таⷦ оⷩ о̂стаⷮній ꙗ̂к҆ ѝ тепе́рѣшнїи ѐго̀ предоте́чѣ [2]) поⷣнести̑ ѝ вывыс҆сити сѧ наⷣ всѧ́кого называ́емого б҃а. [йли боⷤни́цȣ, не мо́виⷮ зго́ла наⷣ б҃а, кото́рій еⷭⷮ ѐдиⷩ йстин҆ны̀ б҃ъ. а҃ле наⷣ всѧ́коⷢ называ́емого б҃а.] то̀ е҃стъ наⷣ всѣ кро́лѣ зе́мныи мѣлсѧ поⷣнести̑, кото́рій назва́ⷩныи ӑ не власныи сȣⷮ бого́ве.

Й҃ тыⷤ наⷣ вс҃ѣ ст҃ыи бо́жіи мѣⷧ сѧ вывисити [3]) то̀ е҃стъ иⷯ де́крета [лама́ти,] ѝ внѣво́што ѿборочати. а̂ своиⷯ вымыслѡⷡ ро́зказы заповѣ́сть держа́ти. Й҃ наⷣ боⷤни́цȣ [4]). то̀ е҃стъ, Ꙗ҆ко златоу҆сты̀ мо́виⷮ. не ꙗ҃кобы до баⷧвохваⷧства (картка 70 об.) приведеⷮ лю́ди,

На боцї: [1]) знаⷦ а҃. [2]) в҃. [3]) г҃. [4]) д҃.

cuie, wespoły z Państwem iego pod swoię moc y władzą podgarnął.

A iż na Rzymskie Państwo iako dźiś widźimy[1]) nie Krolowie Cesarza obiraią, albo stanowią, ale duchowni duchownych, na Monarchią Rzymską na Państwo świata tego przekładaią, ktorzy Bożą y świecką władzę w Rzymie na śię foremnie porwawszy, y onę powszystkim świećie rozszyrzaiąc dotrzymaią, i podadzą onemu ostatniemu Książęcią świata tego Antichrystu, iako Cyryllus święty w Dźiewiątym znaku pisze mowiąc: A tego zaiste Rzymskiego Kośćioła Vczyćiele są *podawcami:*

A iż miał Antichrystus tak on ostatni[2]) iako y teraznieyszy iego Predoteczy[3]), podnieść sye y wywyszszać nad **(картка 69 об.)** wszelakiego nazwanego Boga to iest, nad wszystkie Krole ziemskie miał sye podnieść, ktorzy nazwani, a nie własni są Bogowie.

Y też nad wszystkie święte Boże miał sye wywyszyć, [albo raczey ich wzgardźić,] to iest, [postanowienia ich, y] Dekreta [Kanonow przez nie duchem świętym zmocnione] wniewecz obracać miał, a swoie wymysły, [iako Hyppolitus święty pisze], gwałtownie] roskaże [wszędzie]

На боцї: [1]) Znak I. [2]) 2. [3]) [2. thess. 2].

але собѣ самому кланяти ся, и роскажет себе в мѣсто Ба почитати. и так з великою пумпою и потужностю прийдет до Іюдеи. Яко ту ниже взнаку единадцатомъ Кv̈рилъ стыи пишет.

ЗНАК ЄДИНЯЦЯТЫИ.

Срокгїй ѕвѣр змій великїй. людми незвѣтяжоны, готовыи пожерти. о котором мног бысмы мѣли мовити з божественнаго писма, але теперъ для покоры на том мѣймо досыт.

Для тогож вѣдаючи [с]противного [великость] а милуючи блговѣрных мовил, гь¹). на тот час будучїи во Іюдеи нехай бѣжат на горы, а если ся чует кто моцным быти абы зборол шатана нехай достоит. не ослабляю бовѣм цркоевных жилъ и овшем нехай (картка 71) мовит. и ктож нас розлучит от любве божеи и далѣ. але страшливыи нехай вѣдают. а иншїи застановимо ся.

Будет бовѣм тогды фрасунок великій, яковыи не бывал спочатку свѣта. и потом не

На боцї: ¹) гды придет до Іерслима.

trzymać. Y nad Bożnicę, to iest, iako Złotousty [święty] mowi, nie iakoby do Bałwochwalstwa przywiedźie lud, ale sobie samemu kłaniać sye roskaże, y siebie w miasto Boga poczytać: y tak z wielką nadętośćią, y potężnośćią, przydzie do Judskiey ziemię, iako tu niżey w Jedennastym Znaku Cyryllus święty pisze. **(картка 70).**

Znak Jede[n]nasty

SRogi Zwierz, *Smok* wielki, ludzmi nie źwiećiężony, gotowy pożrzyć, o ktorym wiele bysmy mieli mowić z Bozskiego pisma, ale teraz dla pokory na tym mieymy dośić.

Dla tegoż wiedząc *Przeciwnika*, a miłuiąc prawowiernych, mowił Pan¹): Na ten czas będąc w Judskiey źiemi, niech bieżą na Gory: A iesli sye kto czuie mocnym być aby *zmogł* Szatana, niech dostoi, abowiem nie osłabiewam Cerkiewnych żył, y owszem niech mowi: Y ktoż nas rozłączy od miłośći Bożey, etc. Ale *lękliwi* niech wiedzą, a inszy zastanowimy sye.

Będźie bowiem na ten czas frasunek wielki, iaki nie był z początku świata, y potym nie

---

На боцї: ¹) gdy przydźie do Jeruzalem.

бꙋдеⷮ. а҃ле хвалю б҃а, жѐ велико ⷭⷮ фрасꙋ́ⷩкꙋ на малы̀ чаⷭ ѿпи́сꙋеⷮ. мо́виⷮ бовѣⷨ, дла̑ выбраныⷯ скоро́чены бꙋдꙋⷮ дн҄ѣ тые.

Ꙗ бꙋдеⷮ аⷩтіхриⷭⷮ пановàти тоⷧко по́лчкарⷮта л҄ѣта. непрⷪроꙋкꙋю, а҃ле ѿ даніи́ла прⷪо́рока мо́клю. таⷦ пи̑шеⷮ. да́стса в рꙋ́кꙋ е̑го̀ до вре́мене и̑ времен̑ꙋ и̑ поⷧ вре́мене.

вре́ма тоⷢдѣ̑ е̑стъ роⷦ е̑диⷩ, в кото́ріи ꙋ̆росте ⷮ прихоⷣ е̑го. а̑ двѣ вре́мени дрꙋ́гіи лѣтà зло́сти е̇го̀ и̑ таⷦ сꙋⷮ три̑ лѣта а̑ поⷧ рокꙋ е҃стъ ше́ⷭть мⷭціи. И̑ злⷭ на и́ⷩшоⷨ мѣ́ⷭци мо́виⷧ, то́тже даніиⷧ[1]. и̑ закла́ⷡ са живыⷨ (картка 71 об.) е̑го̀ на́ вѣки. ꙗ̑ко въ вре́ма и̑ во времен̑ꙋ и̑ поⷧвре́мене бѣдꙋ́ бꙋдꙋⷮ нѣ́которіе мѣ́ти, и̑ да́лѣ. днѡⷡ ти́сачадвѣстѣ и̑ деваⷮсоⷮ. щасли́вы̀ кото́ріи перете́рпиⷮ, и̑ дождеⷮ дніи ти́сача три́ста триⷣцаⷮ па́того. Дла то́гоⷤ при́стоиⷮ таитиⷭ и̑ ꙋ̆бѣгати. а҃за́ли не во́ⷥмеⷮ коⷩцà мѣⷭто і̑лⷭкое до того̀ дна̑, в кото́рі̀ сн҃ъ чл҃чіи прі̀де.

Ктоⷤ щасли́вы̀, кото́ріи дла х҃а вдаⷱне мꙋки пріи́меⷮ тогды̑, наⷣ всѣⷯ бовѣⷨ мꙋ́чеником ⷡ таⷦ ми са ви́диⷮ тогдашніи мꙋ́ченики бꙋдꙋⷮ. о҃ные бовѣⷨ што́ пе́ръвѣе были злюⷣмѝ самы́ми во̀н̑ꙋ точи́ли. а̑ кото́рые при аⷩті́христѣ, иⷥ самыⷨ ша́таноⷨ очеви̑сте по-

На боцѝ: [1] [даніиⷧ в҃і.].

będźie. Ale chwalę Boga, że wielkość frasunku na mały czas opisuie, mowi bo- **(картка 70 об.)** wiem: Dla wybranych skrocone będą dni te.

A będźie Antichrystus Panować, telko połczwarta lata, nie prorokuię, ale od Proroka Daniela mowię, tak [bowiem] pisze: Dasye w ręce iego do czasu, y czasow, y połczasu.

Czas tedy iest Rok ieden, w ktory vrośćie przyśćie iego. A dwa Roki, drugie [dwie] lecie Praw gwałcenia iego, y tak są trzy lata: A poł roku, iest sześć Mieśięcy. Y zaś na inszym mieyscu mowi tenże Daniel: Y zaklął sye żywym iego na wieki, iż w czasie, y w czasiech, y połczasu biady będą nie ktorzy *ćierpieć*, etc. Dniow tyśiąc dwieśćie y dżiewiędzieśiąt szczęśliwy ktory *przetrwa*, y doczeka do dnia tyśiąc trzysta trzydzieśći piątego. Dla tegoż *słusznie* kryć sye y vbiegać a zali nie weźmie końca miasto Izraelskie do tego dnia, w ktory przydźie Syn człowieczy. **(картка 71).**

[A] ktoż szczęśliwy: ktory dla Chrystusa vdźięcznie męki *podeymie* na ten czas, nad wszystkich bowiem męczenikow tak mi sye zda *one* męczenicy będą, abowiem one co pierwey byli, z ludźmi samymi woynę toczyli, a ktorzy przy Antichrystuśie, y z samym Szatanem oczewiśćie

бо́рꙋт сѧ. Также тыж ѻ̃ные да́вные кро́лѣ пренаслѣдꙋючи то́лко ѹбива́ли, а̂ мертвых (картка 72) не воскр̃шáлъ. а̂ тꙋт и̂ зра́дою примꙋше́не зло́е и̂ так их предстит измамит е̂сли̂ зможет и̂ навыборнѣ̀ших залéдвѣ бовѣм тогды̂ ктò помы́слит а̂бы̀ х̃е мѣлъ штò бо́лше ѹчини́ти над него.

ꙗковóюж мóцꙋ тóе справꙋет. е̂сли́бы б̃ъ нехотѣл тéды бы е̂мꙋ̂ не ѹстꙋ́повал.

а̂ле тѧ ѹпевнѧ́ет и̂ пе́рше сего а̃пслъ мо́вѧчи[1]). Й длѧтóгож пошлет б̃ъ таковым справꙋ фа́лшꙋ. а̂ штóжто пошлет, мóвѧчи. допꙋстит томꙋ̂ бы́ти. не и́жбы сѧ тым вы́мовили, а̃ле а̂бы́ сѧ ѿсꙋди́ли невѣ́рꙋючи правдѣ. тò е̃стъ правди́вомꙋ х̃ꙋ.

А̂ ѹстꙋпил е̂мꙋ̂ б̃ъ и̂ вчас пренаслѣдованѧ. не ижбы и̂ тогды̂ не мог борони́ти, а̃ле длѧ вы́тръванѧ мꙋк вéдле звы́гчаю коронꙋет своих мꙋченикѡв. вéсполъ з свóими пророѡ́- (картка 72 об.) ки и̂ а̂пслы. а̂бы̀ малы̀ час потéрпѣвши вѣчно и̂ небéсное принѧ́ли црство. ô чом данiил мóвит, ѿного ча́сꙋ зба́влени бꙋдꙋт лю́ди твои всѣ, написанные в кни̂гах а̂ пéвне живóтных. и̂ мнѿго к земли̂ ѿ землѣ бꙋ́дꙋчих спѧт, котó-

На боці: [1]) [длѧ чóго б̃ъ допꙋща́етъ зра́дꙋ] в̃. зач. в̃.

pobiją sye: *Abowiém* one dawne Krole przesladuiąc telko zabijali, a martwych nie wskrzeszali, a tu [y strachem], y zdradą złe przymuszenie będźie, tak iż oszuka y zmami iesli zmoże y nawybornieyszych, zaledwie bowiem na ten czas kto pomyśli aby Chrystus miał co więcey vczynić nad niego.

[Y będą mowić,] Jakaż mocą to sprawuie: Jesliby Bog niechćiał, tedyby mu nie vstąpił.

Ale ćię vpewnia y pierwey tego Apostoł mowiąc[1]): Y dla tegoż poszle takowym Bog sprawę fałszu: A coż to poszlę? mowi, dopuśći temu być, nie iżby sye tym wymowili, ale aby (картка 71 об.) sye osądźili, że nie wierzyli prawdźie, to iest, prawdźiwemu Chrystusowi, [ale zezwalali na nieprawdę, to iest, Antichrystusowi].

A vstąpił mu Bog, y czasu przenasladowania, nie iżby y na ten czas nie mogł bronić, ale [aby] dla wytrwania mąk wedle zwyczaiu korunował swoich męczenikow, wespoł z swemi Proroki y Apostoły, aby mały czas wyćierpiawszy, wieczne y Niebieskie przyięli Krolestwo. o czym Daniel mowi: Onego czasu zbawieni bedą ludźie twoie wszyscy, napisane w Księgach, a pewnie żywota. Y wiele w źiemi z źiemie będących spi, ktorzy pow-

На боцї: [1]) 2. thess. 3.

рыє повстáнꙋт в жи́знь вѣчнꙋю. а̂ тыє на га̂нбꙋ вѣчнꙋю и̂ сромо́тꙋ. и̂ о̂ныє свѣтѧт сѧ ꙗ̂къ свѣти́лници крꙋгѡв небе́сных. а̂ и́ныє ѿ справед'ли́вых ꙗ̂къ ѕвѣвды на́ вѣки.

Вырозꙋмѣнѧ.

На тот час, бꙋдꙋчїи въ і̂юдеи нехаи бѣжат на горы) Котóрїє мꙋк не могꙋт терпѣти; рáдит им Хс тогды на час ѿꙋстꙋпáти. а̂бы соблазнивши сѧ а̂лбо побоѧвши сѧ вѣчнє не поги́бли.

а̂ котóрїє стáлыє над всѣх мꙋчеников пе́рших (картка 73 знач. Є.) зацнѣйшими бꙋдꙋт, в тот час за Ха мꙋки поднáвши. а̂бовѣм не спрóстым члком а̂лє з самым дїѧволомъ побі́ют сѧ. не тóлко и̂ ѿ страхѡв и̂ мꙋк а̂лє котóрїє и̂ ѿ зрáды их незостáнꙋт звѣтѧжени. и̂ ꙗ̂ко мѣло мнóго их погорши́ти сѧ длѧ пре́лести, мóвѧчи. И̂ Хс не што̀ бóлшє чинив. и̂ є̂сли́ бы сѧ то̀ неподобáло Бꙋ непопꙋсти́л'бы не вѣдаючи небожáта справ бжїих, жѐ то̀ чинит длѧ причи́нъ пе́вных. то̀ є̂сть злы́и иж не вѣрили прáвдѣ посылáєт и̂мъ пре́лесть, а̂бы слꙋшънє ѡ̂сꙋди́вши сѧ поги́бли. жѐ нек прáвдѣ, а̂лє к фáл'шꙋ пристáли. а̂ добрїи зас а̂бы сѧ в'вѣрѣ спробовáли и̂ до кон'ца статечнє вытр'вавши божꙋю заплáтꙋ собѣ заслꙋжи́ли.

staną do żywota wiecznego, a ci na hańbę wieczną y sromotę, y one świećić sye [będą] iako światła krągow Niebieskich, a ine z między sprawiedliwych iako Gwiadzy (sic) na wieki. **(картка 72 знач. Т.).**

Wyrozumienie.

NAten czas będące w *Judskiej źiemi* niech bieżą na Gory) Ktorzy mąk nie mogą ćierpieć, radźi im [Pan] Chrystus na ten czas vstąpić, aby zgorszywszy sye y zląkszy sye wiecznie nie zginęli.

A ktorzy sstali, nad wszystkich męczenikow pierwszych zacnieyszymi będą w ten czas za [Pana] Chrystusa męki podiąwszy. Abowiem nie sprostym człowiekiem, ale z samym Diabłem pobiją sye. [Y] nie telko od strachow y mąk, ale ktorzy [y od pochlebstwa, y zawiedźienia] ich niezostaną żwięciężeni. Y iako wiele ich miało sye zgorszyć dla zdrady, mowiąc: y Chrystus nie więcey co czynił, y iesli by sye to nie podobało Bogu nie dopuśćiłby, nie wiedząc niebożęta spraw Bożych, że to czyni dla przyczyn pewnych, to iest, zli iż nie wierzyli prawdźie, posłał im **(картка 72 об.)** zdradę, aby słusznie osądzeni będąc zginęli, ponieważ nie k prawdzie, ale k fałszu przystali. A dobrzy zaś aby sye w wierze sprobowali, y do konca

котóрꙋю сꙋдіѧ̀ пришéдъши всѣм (картка 73 об.) зáраз платити ꙃ҃ꙋде. Пóты сꙋт знакѝ ѽ антіхристѣ ст҃го кѵ̈ріла. Дáлѣ̀ в роздѣлѣх ѥгò ѹ̑чит, а̑бы̀ и̑ сам кóждый̀ пи̑лно вырозꙋмѣвал и̑ ѝномꙋ ѿповѣдáлъ.

РОЗДѢЛЪ ПѦТЫИ.

Пилно кóждого оупоминáет православного христіѧнѝна, а̑бы тыми знакáми вышше пѝсаными ѿ антіхристѣ. ѻ̑упевнѝвши сѧ, и̑ сам ѥ̑щѐ бо̑лше с тогò порозꙋмѣвши ѻ̑упевнѧв сѧ, и̑ кóждомꙋ ѿповѣдал. а̑бы жа̑денъ не пріѝмѝлъ лжѝвого. ꙗ̑къ правдѝвого.

И̑ ѥ̑щѐ [тéды] ѻ̑упéвни сѧ сам человéче. ма̑ешъ бовѣм знакѝ антіхрїстовы. и̑ не тóлко сам ѥ̑дин памѧтáй тóе, а̑ле и̑ всѣм без зáвѣсти повѣда̀ ѥ̑сли̑ дѣ́ти мáешъ рóдные тò зáраз наꙋчáй их. и̑ ѥ̑сли̑ когò ѹ̑чѝти ꙃ҃ꙋдешъ, тò нáпервѣ̀ в том ѹ̑пéвни ѥ̑гò, а̑бы̀ лжѝвого не прї̀мил ꙗ̑къ прав̓дѝвого. (картка 74) Таѥ́мница бовѣм ѹ̑жѐ справꙋѥт сѧ безакóн̓ства. страшат мѧ во̀ны посторо̑ннїи. страшат мѧ, ѿщепенства цр҃кóвныи. срáшит мѧ ненáвисть брáтнѧѧ. а̑бы̑ то ѿ чом мóвимо при нас сѧ незбыло̀, ѥ̑днáк̓ же припоѧсꙋ̑ѝмо сѧ. и̑ тóлкѡ ѿ антí-хрїстѣ.

Жда̑ѣмож тéды и̑ ѿчекива́ймо пн҃а, з нéба прихóдѧчого на оболóкох. трꙋ́бы а̑гг҃лскіи тогды̑ затрꙋ́бѧт. а̑ котóріе длѧ

statecznie wytrwawszy, więtszą zapłatę sobie zasłużyli, kthorą Sędźia sprawiedliwy przyszedszy, wszystkim *iednego czasu* płaćić będźie. Poty są znaki o Antichryśćie świętego Cyrylla. A daley w rozdźialech iego vczy, aby y sam każdy wyrozumiewał, y inemu opowiadał.

Rozdźiał Piąty.

Pilno każdego Chrześćianina prawosławnego vpomina, aby tymi znakami wysze pisanemi o Antichryśćie, vpewniwszy sie y sam ieszcze więcey z tego porozumiawszy vpewniał sye, y każdemu opowiadał, aby żaden nieprzyiął łżywego za prawdźiwego.

I Ieszcze vpewniay sye sam człowiecze, masz bowiem znaki Antichrystusowe, y nie tel· **(картка 73)** ko sam ieden tho pamiętay, ale y wszystkim bez zadrośći powiaday, iesli masz dźieći rodzone, tedy zaraz nauczay ich, y iesli kogo vczyć będźiesz, tedy napierwey w tym vpewni go, aby fałszywego nie przyiął iako prawdźiwego. taiemnica bowiem iuż sprawuie sye Bezzakońśtwa. Straszą mię woyny postronne, straszą mię odszczepieństwa Cerkiewne, straszy mie nienawiść bratnia, aby to o czym mowimy przy nas sye niestało. Jednakże przypasuymy sye. Y telko o Antichrystuśie.

Czekaymyż tedy y *spodźiewaymy* sye pana z Nieba przychodzącego na obłokoch, trąby Anielskie w ten czas zatrąbią,

ха помер'ли пер'ше повстанȣт. звѣтѧвство ȣприймости прий'мȣючи абы над чловеки почтени были поневаж над члка тер'пливости принѧли. абовѣм Павел апсл пишет[1]). мовѧчи. Ижъ сам гь в росказанье голосȣ архангеловогo, и в трȣбѣ божо зыйде з неба. а мертвыи ѡ хѣ встанȣт пер'ше потомже мы живы (картка 74 об.) и оставленыи веспол з ними въсхитим сѧ на оболоцѣх. наспотыканїе на воздȣхȣ. и так зав'жды з господем бȣдемо.

Вѣдаючи теды тое обое ꙗкъ приход гсднь. так же и до конченіе того свѣта єклисиѧстис. мовил[2]). весели сѧ юноше в молодости своей. и потом, ѿкин гнѣвъ ѿ срдца своего. и проч ѿведи проныр ство ѿ тѣла своего и вспомѧни на створителѧ своего, поки перейдȣт дни злосливые, поки не затмит сѧ слнце. и свѣт и мсць и звѣзды, и все помер'кнет. и бȣдȣт глѧдѣти ꙗкъ в дȣпли. и так приповѣстю всю потемнѣлȣю свѣтлост дȣплем мѣни. аж сѧ розорвет лина сребрнаѧ то єсть, нбо ѕвѣздами сплетеное которое ꙗкъ сребро сѧ видит. и зотрет сѧ андє (картка 75) мій златый. а то злотовидное слнце мѣнит. андосъ бовѣм называет сѧ в крȣгъ

На боці: [1]) [къ солȣн. а. глава. д.]. [2]) єкклес аі и ві.

a ktorzy dla Chrystusa pomarli, pierwey powstaną źwiećieżstwo vprzymoyśći przymuiąc, aby nad ludźie vczczone byli, ponieważ nad ludźie ćierpliwość podięli, abowiem Paweł Apostoł pisze mowiąc: Iż sam Pan w rozkazaniu głosu Ar- (картка 63 об.) chanyoła, y w trąbie Bożey znidźie z Nieba, y martwi dla Chrystusa powstaną pierwiey, a potym my żywi pozostali wespoł z nim pochwyceni będźiem na obłokach spotykaiąc [Pana] na powietrzu, y tak zawżdy będźiem z Panem.

Wiedząc tedy to oboie, iako przyśćie Pańskie, także y dokończenie tego świata Ekklezyastes y mowił[1]): Wesel sye Junosze w młodośći twoiey. A potym: *odwroć* gniew od serca swego, y precz oddal *namiętnośći* ćiała swego, a wspomni na stworzyćiela twego, poki przeydą dni złośliwe, poki sye nie zaćmi Słońce, świat, mieśiąc, y Gwiazdy, y wszystko pomierzknie, y będą patrzyć iako w *ćieniu*, y tak przypowieśćią wszystkę poćiemnałą światłość *ćieniem* mieni, aż sye rozerwie Lina śrebrna, to iest, Niebo Gwiazdami splecione, ktore iako śrebrne sye widzi, y zetrze sye Anthimiey (картка 74) Złoty, a to złotowidne Słońce mieni być, Anthos bowiem nazywa sye Kwiat wkrąg wiele

На боці: [1]) eklesi. 11. 12.

мнѡгїє листо́чки ма́ючїй. и҆ поⷡста́неⷮ криⷦ пта́ства.

и҆ потоⷨ ѡ҆ба́чаⷮ звысо́кости страⷯ по дорога́ⷯ иⷤ ѹ҆зраⷮ тогды̑ сн҃а чловѣ́чого прихо́дачого на о́болоцѣⷯ и҆ бѹ́дѹⷮ нарѣка́ти пла́чѹчи поколѣ́нѧ на поколѣ́нѧ. а҆ кгды̑ х҃с прі́йдеⷮ все ѹ҆тиⷯнеⷮ. и҆ проквитнеⷮ Клѧпышъ. и҆ ѹ҆тоⷡстѣеⷮ ко́никъ, и҆ роⷡсыплеⷮ сѧ кипарисъ. а҆ ꙗ҆къ толⷦко́вники повѣда́юⷮ. Клѧпышъ цвѣⷮ значиⷮ. ко́торїй в зимѹ̀ зеⷨлѧ̀ в со́бѣ скрива́еⷮ. и҆ тогды̑ по зимѣ́ тѣ́ла нш҃ѣ процвитѹⷮ цвѣⷮ нбⷭны́. и҆ ѹ҆тоⷧстѣеⷮ ко́ниⷦ дш҃а крила̀тая ѡ҆боло́кши сѧ в тѣ́ло. и҆ роⷥсыплеⷮ сѧ кипариⷭ. то̀ є҆́сть высо́ко веⷬхїе зако́но престѹпници розоⷢна (картка 75 об.) ны бѹдѹⷮ.

ви́дишли ꙗ҆къ впе́реⷣ о҆повѣда́юⷮ прихоⷣ гⷭднь. ви́дишъ ꙗ҆къ зна́юⷮ голоⷭ пта́ства. ꙗ҆коⷤ дозна́лиⷭмы го́лосѹ. саⷨ бо гь в го́лосѣ а҆рха́нгеловѣ и҆ в трѹбѣ́ бж҃ой зы̀деⷮ з не́ба. а҆́гглъ воⷥгласиⷮ всѣⷨ мо́вячи. встаⷩте на спотыка́нїе гⷭдне, и҆ на стра́шны̀ при́хоⷣ гⷭднь. А҆ двдъ заⷭ мо́виⷮ[1]). бг҃ъ ꙗ҆вно прі́йдеⷮ, бг҃ъ нашъ и҆ незамо́лчиⷮ. ѻ҆гнь преⷣниⷨ роⷥпа́лиⷮ сѧ а҆ о́коло не́го бѹрѧ вели́кая и҆ да́лѣ.

Прі́йдеⷮ ѿ ѻ҆ц҃а, ве́дле пи́сма, кото́рое ны́нѣ чита́еⷮ сѧ, на

На боцї: [1]) [ѱалⷨ. м҃ѳ.].

listeczkow maiący. Y powstanie kryk ptactwa.

A potym obaczą z wysokośći strach po drogach, abowiem, obaczą na ten czas Syna człowieczego przychodzącego na oblokoch, y będą narzekać płacząc pokolenie na pokolenie, a gdy [Pan] Chrystus przydźie, wszystko vćichnie, y zakwitnie *Amigdala*, y ogrubieie Konik y rossypie sye Cyparys, a iako Tłumacze powiadaią, *Amigdala* kwiat znaczy ktorego na źimę źiemia w sobie skrywa, y na ten czas po źimie ćiała nasze zakwitną Kwiat Niebieski, y ogrubieie Konik, Dusza kryłata oblokszy sye w ćiało, y rossypie sye Cyparys, to iest, wysokowierzche Zakonu *gwałtownicy* rozegnani będą.

Widźisz iako wprzod opowiadaią przyśćie Pańskie, widźisz iako znaią **(картка 74 об.)** głos Ptactwa, iakoź doznalismy głosu, sam bowiem Pan w głosie Archanyoła, y w trąbie Bożey znidźie z nieba, Anyoł wołać będźie wszystkim mowiąc, wstańćie na potykanie Pańskie, y na straszne przyśćie Pańskie, abowiem Dawid mowi: Bog iawnie przydźie, Bog nasz, y nie zamielczy, ogień przed nim rospali sye, a około niego *zaburzenie* wielkie, etc.

Przydźie od Oyca, wedle pisma ktore sie dźiś czyta na oblo-

На боцї: [1]) [1. kor. 3.].

ѻ́болоцѣх сн҃ъ. а̂ рѣка́, ѿгни́стаѧ ꙇ҆ечи̂ бу҆детъ пробꙋю́чи чл҃кѡвъ. є҆сли̂ кто̀ золоты́и оу҆чинки ма́етъ свѣтлѣ́йшїи бꙋдꙋтъ а̂ кто̀ соломѧ́ныи ѹ҆чи́нки мѣ́ти бꙋдетъ и̂ не трва́ючии по́йман бꙋдетъ ѿгнем.

а̂ ѻ҆ц҃ъ бꙋдетъ сѣдѣ́ти ма́ю (картка 76) чи ѿде́ждꙋ своѭ̂ ꙗ̂къ снѣг бѣ́лꙋю, а̂ во́лосы голокы̂ є҆го̀ ꙗ̂къ ρ̂ꙋно чи́стоє, а̂ то̀ ве́дле люді́й мо́витъ сѧ. длѧ чо́гож; поневаж є҆стъ кро́лем тых кото́рїе сѧ незма́зали грѣхами. а̂бовѣм мо́витъ. ѹ҆бѣлю̂ грѣхи́ ва́шѣ ꙗ̂къ снѣг, и̂ ꙗ̂къ ꙗ̂ринꙋ. што̀ є҆стъ зна́къ, грѣхѡв ѿпꙋще́нїѧ, и̂ли негрѣшенѧ.

а прі́йдетъ з не́ба на ѡ́болоцѣх и̂ взышо́лъ на ѡ́болоцѣх. сам бо́вѣм мо́вилъ. и̂ ѿглѧда́ютъ сн҃а прихо́дѧчого на ѿболоцѣх нб҃сных ив мо́цꙋ ив сла́вою вели́кою.

Наꙋка.

Ꙗко х҃ва прихо́дꙋ жда́ти, так же анті́христа ѹ҆стави́чне сѧ варова́ти ма̂ем. а̂ є҆сли̂ кто̀ ѿ є҆го̀ ѿкрꙋтности смр҃ть подо̀метъ. х҃с иж ско́ро прійтѝ маетъ. в'перед та- (картка 76 об.) ковых бꙋдетъ корꙋнова́ти. ꙗ̂кож и̂ ѹ҆поминаетъ Кѵ҆рил с҃тый ѿ є҆клесїѧ́ста а̂бы́смы сѧ х҃ꙋ зовсѣм ѻ̂фѣрова́ли, и̂ є҆мꙋ а̂ не собѣ кво́ли жі́ли. а̂бовѣм зарав

koch Syn, y Rzeka ognista ćiec będźie probuiąc człowiekow. Jesli kto złote vczynki ma, świetleysze bedą, a kto słomiane vczynki mieć będzie, y nietrwaiące, *zatrzyman* będźie ogniem.

A Oyćiec będźie śiedźieć, maiąc odźienie swoie iako śnieg białe, a włosy Głowy iego iako Runo czyste, a to sye mowi wedle ludźi, dla czegoż? ponieważ iest Krolem tych, ktorzy sye nie zmazali grzechami, abo (картка 75) wiem mowi: Białe vczynię grzechy wasze iako Snieg, y iako Jarzynę, co iest znak, grzechom odpuszczenia, albo nie grzeszenie.

A przydźie z Nieba na obłokoch, iako też y wszedł na obłokoch, sam bowiem mowi: Y v y ź r z ą Syna człowieczego, przychodzącego na obłokoch Niebieskich, z mocą y z sławą wielką.

Nauka.

[STraszą mię odszczepieństwa, Cerkiewne, aby to o czym mowimy przy nas sye nie stało, iednakże przypasuymy sye) naucza nas y vpomina], abysmy sye vstawicznie przyśćia Pana Chrystusowego spodźiewali, a od Antichrystusowey [zdrady] pilno sye warowali, [także y (картка 75 об.) okrutnośći iego abysmy sye nie lękali ponieważ], ieśli kto od

в҆прихоⷣ [е҆гѡ҆] ѻ҆гнь коⷤдого ѹ҆чи́н҆ки бꙋдеⷮ прꙋкова́ти.

[што҆ ꙗ҆вне ѹ҆казаⷧ тꙋ, иⷤ сѧ е҆ретици́ мы́лѧⷮ,] а҆бы́ тепе́ръ зараⷥ дꙋшѣ беⷥ тѣла в оⷢни́ мѣли сѧ полѧрова́ти. ѡ҆ чоⷨ сѧ ши́рѣ҆ писа́ло, в розъдѣлѣ вто́роⷨ.

iego tyraniey śmierć podeymie, [Pan] Chrystus że skoro przyść ma, wprzod takowych będźie Korunować, iakoż y vpomina Cyryllus Swięty od Ekklesiasta abysmy sye Panu Chrystusowi ze wszystkim ofiarowali, y iemu a nie sobie kwoli żyli, abowiem zaraz w przyśćie [Pana Chrystusowe], Ogień każdego vczynki probować będźie.

[Potłumia też tu Cyryllus święty w rozdźiale Piątym heretikow Oryhenesowey herezyiey nasladuiących ktorzy powiadaią] że dźiś zaraz sama Dusza bez ćiała, skoro [po śmierci każdego człowieka] w ogniu sye poleruie, a [iako to iest przećiw pismu świętemu, y wielkie zmamienie sumienia ludzkiego,] szyrzey sye o tym pisało, w rozdźiale wtorym. (**картка 76 знач. V.**).

РОЗДѢЛ ШЕСТЫИ.

Ꙗ҆́ко пе́ⷡны́ зна́къ хсвъ, ма́еⷮ сѧ ѹ҆каза́ти в приход е҆гѡ҆. то҆ є҆́стъ, крестъ честный понесꙋⷮ пред ниⷨ, а҆бовѣⷨ [и҆҆] с правицы ѿц҃а своє́го въста́вши, ѻ҆ста́тнее звѣ́тѧжство долъго теръпе́нїѧ над не́приѧтелы свои́ми крестоⷨ своиⷨ пока́жеⷮ. кото́рыⷨ ꙗ҆́ко ѻ҆рꙋжїеⷨ ѿ пра́вои сторонꙑ лѣва́ѧ пора́жена бꙋдетъ.

Ꙗ҆ковы́ же҆ є҆́стъ зна́къ прихо́дꙋ е҆гѡ҆, а҆бы́ заⷭ [ꙗ҆къ] несмѣла си́ла проти́в҆ного прихо́дꙋ е҆гѡ҆ подоби́ти сѧ.

И҆ тогды́ мо- (**картка 77 знач. Т.**) виⷮ, ѡ҆ка́жеⷮ сѧ зна́мѧ сн҃а чл҃чеⷢ на́ небѣ

Rozdźiał Szosty.

Jako Pewne Znamię [Pana] Chrystusowe ma sye pokazać, w przyśćie iego, to iest, Krzyż *święty* poniosą przed nim, abowiem z prawice Oyca swego wstawszy, ostatnie zwiećięstwo nad nieprzyiaćioły swemi swey *ćierpliwośći* Krzyżem pokaże, ktorym iako Orężem od Prawey strony lewa porażona będźie.

IAkiyże iest Znak przyśćia iego, aby zaś [iakowym sposobem] nie śmiała moc przećiwne(g)o przyśćiu iego przyformować się.

Y na ten czas mowi: Okaże sye znamię Syna człowieczego na Niebie.

а̑ зна́мѧ праⷡди́вое и҆̑ влаⷭное х҃во є҆́сть крⷭтъ. ꙗ҆́сныи ге́р҆бъ крⷭтныи ѹ҆пережа́еⷮ кро́лѧ. ѹ҆ка́зꙋючи распѧто́го пе́рше. а̑бы ѿ̑глѧда́в҆ши жидова̀, кото́рїи є҆̑го̀ пе́р҆ше проколи҃. и҆̑ стрвожиⷡши сѧ, бꙋдꙋⷮ пла́кати мо́вѧчи. Поколѣⷩе до поколѣⷩе, тоⷮ є҆́сть би́тыи по́ челюсти. о҆́то є҆́сть кото́ромꙋ на лицѐ о҆́ныє плюва́ли. тоⷮ то є҆́сть кото́рого лан҆цꙋха́ми вѧза́ли о҆́ныє проⷣкове н҃шѣ. тоⷮ є҆́сть, кото́рого роспѧ́ли пе́р҆ше ѿ̑смѣѧ́ⷡши. гдѐ мо́жеⷨ ѹ҆тѣка́ти ѿ оⷠли́чности гн҃ѣва твое́го. а̑бовѣⷨ а҆гг҃льскїе во́йска ѿ̑б҆стꙋпѧⷮ иⷯ, иⷤ жа́ⷣныⷨ спо́собоⷨ ѹ҆тѣка́ти не змогꙋⷮ.

стра́ш҆ныи є҆́сть нѐпрїѧтелеⷨ ге́р҆бъ креⷭт҆ныи. а̑ прїѧ́телеⷨ ра́достныи. кото́- **(картка 77 об.)** рїи вѣ́рꙋ свою̑ до не́го простира́ли, а҆́лбо є҆̑го проповѣда́ли, а҆́лбо мꙋкꙋ длѧ не́го поⷣнѧ́ли.

и҆̑ ктоⷤ тоⷢды̑ щасли́выи бꙋ̑деⷮ; тоⷮ кото́рїй прїѧ́телеⷨ хⷭвыⷨ на̀деⷮ сѧ. не пребачиⷮ бовѣⷨ слꙋⷢ своиⷯ кроⷧ таⷦ сла́ⷡныѝ, ма́ючи а҆г҃лѡⷡ геⷬцы́рѡⷡ, иⷥ ѿц҃еⷨ бꙋ́дꙋчи є҆̑дино́и столи́цы. и҆̑ абы́ сѧ не змѣша́ли вы́браныи иⷥ не́прїѧтельми є҆̑го́. пошлеⷮ а҆гг҃лѡⷡ своиⷯ з трꙋбо́ю вели́кою. иⷥберꙋⷮ є҆̑го вы́браныⷯ ѿ чоторѡⷯ вѣ́трѡⷡ. гдыж҆ є҆̑дино́го Ло́та непребачиⷧ. ꙗ҆̑къ мо́жеⷮ мнѡ̑го спраⷡеⷣли́выⷯ пребачити. а҆́ле рече́т҆, прїй-

A Znamię prawdźiwe y własne [Pana] Chrystusowe iest Krzyż, iasny Herb Krzyżowy, vprzedzaiący Krola, y ukazuiąc vKrzyżowanego pierwey, aby oglądawszy Zydowie ktorzy go pierwiey przekłoli a **(картка 67 об.)** strwozywszy sye płakać będą, mowiąc Pokolenie do Pokolenia, Ten to iest, ktorego *poczelustkowano*, Oto iest, ktoremu na Twarz oni plwali, Ten to iest, kthorego Łańcuchami wiązali oni przodkowie naszy, Ten to iest, kthorego pierwey ośmiawszy vkrzyżowali, gdźie możem vćiekać od oblicznośći gniewu iego, abowiem Anyelskie Woyska ostąpią ich że żadnym sposobem vćiekać nie będą moc.

Straszny iest Nieprzyiaćielom Herb Krzyżowy, a Przyiaćielom radosny, kthorzy wiarę swoię do niego *mieli*, albo go przepowiadali, albo męki dla niego podięli.

Y kthoż na ten czas szczęśliwy będzie: ten ktory sye przyiaćielem [Pana] Chrystusowym naydźie, nie przebaczy bowiem sług swoich Krol tak sławny, maiąc Anyolow Hercerzow a z Oycem będąc iedney Stolice: Y aby sye nie zmieszali wybrani y z **(картка 77)** nieprzyiacioły iego poszle Anyołow swoich z Trąbą wielką, y zbiorą wybranych iego od czterzech wiatrow, gdyż iednego Lota nie przebaczył, iako może wiele Sprawiedliwych prze-

дѣте всѝ бл҃венни ѿц҃а моего. ѝ тогды на возах ѡболоковых ѝ аг҃глами зобранни бꙋдꙋт.

А҆ле змо́вит, кто̀ з ме́жи вас оу҆бо́гїй е҆стем. а҆л'бо тогды хо́рїи бꙋ́дꙋ лежа́ти на посте́ли. (картка 78) што̀ мо́вишъ: е҆сли жона̀ оу жорнов не бꙋдет ѡ҆ста́влена, ꙗ҆къ бо́лше нас не преба́чит.

Бꙋдь те́ды пе́вный чл҃че а҆бовѣм сꙋдїѧ ѡ҆со́бами не бракꙋет, а҆нѣ ве́дле сла́вы сꙋ́дит, ѝ не ве́д'ле розмо́вы де́крет ска́жет. не почтит мꙋдрых над грꙋбых. а҆нѣ бога́тыхъ бо́лъше над оу҆бо́гих. е҆сли ѝ на ни́вѣ бꙋ́дешъ возмꙋт тѧ аг҃гли. не мнѣма̀ жѐ влада́ров земных возмꙋт, а҆ тебѐ ѡ҆рача̀ ѡ҆ста́вѧтъ. а҆ле хо́ть слꙋга̀ бꙋ́дешъ, хот оу҆бо́гїй не фрасꙋи сѧ. а҆бовѣм тот кото́рїй сѧ стал слꙋго́ю, слꙋг не преба́чит. е҆сли ѝ хо́рїй на посте́ли бꙋ́дешъ лежа́ти. ꙗ҆ко пи́сано е҆стъ. тогды два̀ бꙋдꙋт на е҆дном ло́жи, е҆дин взѧт бꙋ́дет а҆ дрꙋгїй ѡ҆ставлен. е҆сли ѝ в нево́лю бꙋ́дешъ дан до жер'нов. мꙋж ѝлѝ жона̀, хотѧ̀ ѝ дѣти ма́ешъ, ѝ при (картка 78 об.) жор'нах працꙋ́ешъ, не преба́чит тебѐ, кото́рїй выво́дит ѡ҆кова́н'ных мꙋжством. кото́рїй вывѣл Іо́сифа з нево́лѣ ѝ с темни́цѣ на кроле́вство. ѝ тебе́ вывавит ѿ оу҆ти́сков до ца́рства нбсного. толко мѣ̀ надѣю толко робѝ тол'ко с пил'ностю

baczyć, ale mowić będźie: Przydźćie wszyscy Błogosławieni Oyca mego: y na ten czas nas wośiech powietrznych przez Anyoły zebrane będą.

Ale zmowi kto zmiędzy was, vbogi iestem, albo na ten czas chory będę leżał na łożku. Co mowisz: Jesli niewiasta v Zorn nie będźie ostawiona, iako więcey nas nie przebaczy.

Bądź tedy pewnym człowiecze, abowiem Sędźia osobami nie brakuie, anie wedle sławy sądźi, y nie wedle rozmowy Dekret skazuie, nie poczći więcey mądrych nad grąbych, ani bogatych barźiey nad vbogich, iesli y na Niwie będźiesz, wezmą cię Anyeli, nle mniemay że [telko] Władarzow wezmą, a ćiebie Oracza ostawią, ale chocay sługa bę- (картка 77 об.) dźiesz, chocay vbogi nie frasuy sye, abowiem ten ktory sye sstał sługą sług nie przebaczy, iesli y chory na pośćieli będźiesz leżeć, iako pisano iest: Na ten czas dwa będą na iednvm Lożu, ieden wźięty będźie, a drugi zostanie, iesli y w niewolą będźiesz oddany do Zorn, Mąż, albo Zona, chocay y dźieći masz y przy Zornach pracuiesz, nie przebaczy cię ktory wywiodł okowanych męstwem ktory wywiodł Jozepha z niewoley y z ćiemnice na Krolestwo, y ćiebie *wywiedźie* z dolegliwośći do krolestwa Niebieskiego, telko miey nadźieię,

старасѧ нѣчого бовѣⷨ не згинеⷮ. написана є҃стъ всѧ твоѧ милостынѧ. написана є҃стъ всѧ твоѧ м҃лтва и спѣваⷩе. написано є҃стъ все твое лⷧканѧ. написана є҃стъ всѧ твоѧ вѣрность маⷧжеⷩства. написана є҃стъ всѧ твоѧ воⷥдеⷬжливость и што коⷧвеⷦ ѹчиниⷧесь длѧ б҃а. а межи всѣⷨ тыⷨ, переⷣнѣшую корѹну маеⷮ панѧⷩство и чистость.

Ѡтожъ все тое маешъ ꙗко с҃лнце. а ѧкесѧ того слѹхаⷧ вдѧⷱне и добре. таⷦже заⷭ послѹха не даю- (картка 79) чи сѧ просити и против’ного. написано ти є҃стъ всѧкое вшетечен’ство. написано є҃стъ все твое лакоⷨство все сѹроⷡство, и блюⷥнѣⷬство и чародѣство, и злодѣство, и ѹбійство, и все ѹже написѹеⷮ сѧ н҃нѣ. если по крещенiи тоеⷤ ѹчинишъ пер’шее [бовѣⷨ] ѡчищаеⷮ сѧ.

А҃ кгды прійдеⷮ с҃нъ ч҃лчій в’славѣ своей, и вси а҃гг҃ли з ниⷨ. стережиⷤ сѧ ч҃лче, з’ мнѡгими бовѣⷨ на сѹⷣ прійдешъ. и в’весь нароⷣ ч҃лчій тоⷢды таⷨ станеⷮ. помысль теды, ꙗкъ великѡ є҃стъ племѧ ріⷨское. и ꙗкъ мнѡго и҃ныⷯ повѣтѡⷡ тепеⷬ живѹчиⷯ. и ꙗкъ иⷯ мнѡго преⷣ стоⷨ лѣⷮ помер’ло, помысль коⷧко иⷯ преⷣ тисѧчею лѣⷮ погребено, помысли всѣⷯ которїи ѿ адама, и до н҃нѣшнего д҃не. ꙗкое мнѡго множе-

telko pracuy, telko s pilnośćią staray sye, nic bowiem niezginie, napisana iest wszelka twoia iałmużna, napisana iest wszelaka twoia Modlitwa, y śpiewanie, napisano iest, wszelakie twoie Ałkanie, napisana iest wszystka twoia wierność małżeństwa, napisana iest, wszystka twoia powśćiągliwość, y cokolwiek vczyniłeś dla Boga, a (картка 78) między tym wszystkim przednieyszą Koronę ma Panieństwo, y czystość.

Otoż masz to wszystko iako słońce, a iakoś to słuchał wdźięcznie y dobrze, także zaś słuchay nie daiąc sie prośić y przećiwności: Napisanoć iest wszelakie twoie wszeteczeństwo, napisano iest wszelakie twoie łakomstwo, wszystko twoie surowstwo, y bluźnierzstwo, y czarowanie, y złodźieystwo, y zaboystwo, y wszystko iuż napisuie sye dźiś iesli co po krzćie vczynisz, pierwsze [telko vczynki krzczeniem] oczyszczaią sye.

A gdy przydźie Syn człowieczy w sławie swoiey, y wszyscy Anyeli z nim, strzeż że człowiecze, abowiem *nie sam ieden* na sąd przydźiesz, ale wszystek narod człowieczy na ten czas tam stanie, pomyśl telko iako wielkie iest Plemię rzymskie, y iak wiele inych powiatow teraz *mieszkaiących* y iak ich wiele przed stem lat pomarło, pomyśl wiele ich przed tyśiącem lat pogrzebiono, pomyśl wszy- (картка 78 об.) stkich ktorzy [byli począwszy]

ство́ (картка 79 об.) а҃ле и̑ е̑щѐ то̀ ма̀ло. бо́лше бовѣм ест а҃гглов, девятъ десят и̑ де́вят ѡ҆вецъ ѡ҆нѣх, а̑ ты̑ [то́ ест] всѐ человѣчество е̑дина̀ то́лко. а̑бовѣм ведле великости мѣсцъ, всѣх мнѡ́го и̑ мѐшканцов помыслити пристоит. а̑бовѣм вся̑ земля̑ на кото́рой живем ꙗ҆къ е̑дина̀ то́чка в посредку не́ба, а̑ предся колкое ма́ет множество. а̑ не҃бса небесные, е̑щѐ бо́лше безмѣ́рную ма́ют личбу. а̑бовѣм писано ест, Ти́сяча ти́сячами служат е̑му̑. и̑ тмы̑ тма́ми стоят пред ним. не иж бы то́лко таково́е мно́жство бы̑ло. а҃ле иж пророк вымовити не мо́глъ бо́лше.

od Adama y do dźisieszeygo dnia, iakie wielkie mnostwo, ale y ieszcze tho mało, więcey bowiem iest Anyołow dźiewiędźiesiąt y dźiewięć Owiec onych, a ty, [mowiąc] wszystko człowieczeństwo iedna telko, abowiem wedle wielkośći mieysc wszystkich, wiele y mieszkańcow pomyślić przystoi, wszystka bowiem na kthorey mieszkamy źiemie iako iedna kropia w pośrzodku Nieba, a iednak iako wielkie ma mnostwo, [a Niebo zaś ktore ią ogarnęło, iako nad tho więtsze mnostwo ma], a Niebiosa Niebios ieszcze więtszą y niezmierną maią liczbę, abowiem pisano iest: Tysiące tysiącmi służą mu, y Cmy ćmami stoią przed nim, nie żeby takowe mnostwo było, ale że Prorok wymowić nie mogł więcey.

Н а у к а.

Тогды ся ѡ҆ка́жет зна́мя сы҃на чл҃ческого на небесех) не и́нший ест зна́къ сы҃на чл҃ческого, едно крест честныи, кото́рого на раменах свои́х Х҃с (картка 80) на смр҃ть и̑дучи, з' мѣста и̑несъ на гору гол'го́фу, при кото́ром тыж и̑ титлу е̑го̀ ѿ пилата̀ был написан.

тот знак х҃совъ, тепе́ръ е̑дины з' глупства и̑ упору, з'гор'ди́вши поки́нули. а̑ другие е̑ретици, и̑ зопачив'ши е̑го̀ на бо́лшую Х҃у зелживость на ногах

N a u k a.

NAten czas okaże sye Znamię Syna człowieczego na Niebie) Nie insze iest znamię Syna człowieczego telko Krzyż *święty* ktorego na Ramionach swoich [Pan] Chrystus na śmierć idąc z Miasta, niosł na Gorę Gołgotę: Przy ktorym też y Tituł iego od Piłata był napisan.

To Znamię [Pana] Chrystusowe, iedni z głupstwa y vporu wzgardźiwszy *odrzoćili*, [y brzydzą sye nim]. A drudzy Heretiicy ono zopaczywszy na więtszą, [Pana],

своих носѧт и на землй пишучи ногами топчут.

А хрстіѧне православныи, тое чстное знаменіе гербъ хсвъ принѧвши, на котором были прибиты ноги его, оному сѧ кланѧют[1]. [Ꙗко пишет][2] вывышайте Гда Бга нашего и кланѧйте сѧ подножкови ног его, ꙗко стъ естъ. и против [всѧкои] неправды оного ужываю̀т кладучй на собѣ и вызначаючи што̀ Хс учинил. и што̀ еще́ мает учинити. авовѣм гды ѿ головы на жи̇вот переносим рукою (картка 80 об.) значим, ꙗко Хс з нба пришол в живот прчстои. и народивши сѧ члком всѐ што̀ было потреба длѧ нас на землй и под землею во адѣ и справил.

А што̀ зас ѿ долу на правую руку переносим. значим иж Хс ѿ землѣ на правицу Бга ѿца [своег]

На боці: [1]) не древо але знамѧ почитаемъ. [2]) Псал. чи. Псал. рла.

Chrystusową zelżywość na nogach swych noszą. y na ziemi pisząc nogami depcą.

A Chrześćijanie Prawosławni to święte Znamię Herb [Pana] Chrystusow, na ktorym były przybite święte Nogi iego, [y na kthorym stoiąc vczynil Zbawienie wszytkiemu świątu,] przyiąwszy onemu sye kłaniaią[1]) **(картка 79 об.)** [y z wielkim nabożeństwem Swięći Patryarchowie na swych głowach podnoszą wypełniaiąc ono, co iest dawno przez Ducha świętego napisano:] [2]) Wywyszszayćie Pana Boga naszego, y kłaniayćie sye Podnożkowi Nog iego, abowiem święty iest. [Y na drugim mieyscu mowi [3]): Wnidźmy do mieszkania iego, y kłaianymy sye na mieyscu gdźie stały Nogi iego, przeto onemu kłaniaią sye], przećiw nieprawdy vżywaią go, y na sobie go kładąc wyznaczaią co Pan Chrystus vczynił, y co ieszcze ma vczynić. Abowiem gdy od Głowy na Zywot przenośimy ręką, znaczymy, iako *Syn Boży* z Nieba przyszedł w Zywot *czystey Panny*, y narodźiwszy sye człowiekiem, wszystko co było potrzeba dla nas na źiemi, y pod źiemią w *ćiemnośćiach* sprawił.

A co zaś od dołu na Prawą Rękę przenośimy, znaczymy że [Pan] Chrystus od źiemię na Pra-

---

На боці: [1]) Nie drzewo ale znamię poczytamy. [2]) Psal. 98. [3]) Psal. 131.

вовне́слъ сѧ. а иж єщє не конецъ. але с правицѣ зно́вꙋ из крестом абы ѡ҃сꙋдил лѣвицꙋ прїйти́ мает. про́тѡ с пра́вои на лѣвꙋю сто́ронꙋ [крстъ] конча́ючи покладаем. изначим иж х҃с єщє и҃ справицѣ на лѣвицꙋ. [то єст], на противного антїхриста, и҃ на в'се згромаженє єго прїйти мает. и҃ над всѣми, которіє бꙋдꙋт [тогды] на лѣвици конечноє звѣтѧзство крстом ꙋчинит. ꙗкож и҃ тепе́ръ на лѣвицꙋ. то єсть на противность и҃ неправдꙋ дал нам х҃с знак сво крстъ чстны ꙗкобы меч (картка 81 знач. V.) на не́прїѧтелѧ[1]). Про́тѡ ѿ правицы то єсть, ѿ х҃а пра́вды на лѣвицꙋ, то єсть на проти́вного х҃ви крстъ ѿно́сим.

Але х҃въ проти́вник ꙗкъ вовсем так и҃ в том против х҃ꙋ постꙋпꙋючи и҃ повстаючи з лѣвицѣ проти́вꙋ правицы [то єсть даючи мо́цъ свою на правицꙋ]. и҃ тако́єж ꙗко х҃во, але в'жє не то́є, бо антих҃во, против ѡвер'нꙋвши по своємꙋ на правицꙋ кончи́ти зна́к свой, иле на че-

На боцї: [1]) ψал. н҃д.

wicę BOga Oyca wzniosł sye[1]). A iż ieszcze nie (картка 80 знач. Y.) koniec, ale z Prawice znowu z Krzyżem aby osądził Lewicę przyść ma, przeto z Prawey na Lewą stronę kończąc pokładamy, y znaczym że [Pan] Chrystus ieszcze z Prawice na Lewicę [z Krzyżem] na przeciwnego Antichrystusa y na wszystko zgromadzenie iego przyść ma, [y iako pierwey Krzyżem vbil nieprzyiaćiela, iako pisze[2]). Czyniąc pokoy y ziednał obudwu iednym ćiałem Bogu, Krzyżem, vbił nieprzyiaźń na nim także y czasu ostatniego] nadewszystkimi kthorzy na Lewicy będą konieczne źwiećiężstwo Krzyżem vczyni, iakoż y teraz na Lewicę, to iest, na przećiwnosć y na nieprawdę dał nam [Pan] Chrystus Znamię swoie, Krzyż *święty*, iako miecz na nieprzyiaćiela[3]): Przeto od Prawice, to iest, od Chrystusa Prawdy, na Lewicę, tho iest, na przećiwnego [Panu] Chrystusowi Krzyż wynośim.

Lecy przećiwny [Panu] Chrystusowi, iako we wszystkim, tak y w tym (картка 80 об.) przećiwko Chrystusowi postępuiąc, y powstaiąc z Lewice [Krzyżem] przećiwko Prawice, [to iest, przesladuiący Prawdę:] Y takież iako Chrystusowe, ale iuż nie to bo Antichrystusowe, wspak obroćiw-

На боцї: [1]) [na prawą pierwey]. [2]) Efes 2. zacz. 221]. [3]) Psal. 59.

ѧ̂кѣ дает. Ꙗко ѡ нем пишет мовѧчи[1]), даст им знаменіе на правꙋю рꙋкꙋ их, и на чола их, а што мовит, на правꙋю рꙋкꙋ их, и на чола их. то єстъ, же на своих ѿ которых выш'ли, и ѿ которых вѣрꙋ принѧли валчити [бꙋдꙋт].

РОЗДѢЛ СЕМЫИ.

Ꙗко все ѿцъ сн҃ом исправил так и сꙋдъ остатнюю справꙋ сн҃ом оучинит. и ꙗко не иншаѧ владза ѿ- (картка 81 об.) цєва ѿ сыновъскои, и сынова ѿ ѿцєкъскои, але єднаѧ и таѧжъ.

Прійдет тогды на сꙋд г҃ь всѣх ѿцъ, и і҃с х҃с з ним сѣдѧчій, и дх҃ъ ст҃ы з ним бꙋдꙋчій. трꙋбою аг҃глскою всѣх призовет оучинки кождого носѧчи. Протож єще ли неповинныесмы оуже ѿ сего часꙋ старати сѧ. цили малꙋю казнь, или малое тое ѡсꙋждєніе чл҃че розꙋмѣєшъ. которое при таком множствѣ ꙗв'но бꙋдет, волѣлбы лѣпше мнѡго крот оумерети, а нѣж товаришом грѣхи свои ѡказати. Постараймо сѧ братіѧ абы нас б҃ъ не обвинил. абовѣм б҃ъ не потребꙋет на сꙋдѣ свѣдкѡв. не мов иж'єм в ночи попелнил в'шетечен'ство, ал'бо чаровалъ или иное злое оучи-

---

На боці: 1) апок. г҃і.

szy po swemu na Prawicę, kończyć znak swoy, albo na [samym] czele daie, iako o nim pisze [Ian święty] mowiąc[1]): Da im znamię na Prawą Rękę ich, albo na czoła ich. A co mowi, na prawą rękę, ich, albo na czoła ich, to iest, że na swoich pierwszych od ktorych wyszli y od ktorych [prawą] wiarę przyięli, na tych walczyć ich [nauczy, y sprzećiwiać sye].

Rozdźiał Siodmy.

IAko wszystko Oyćiec Synem sprawił, tak y Sąd ostatnią sprawę Synem odprawi, y iako nie inszą władza Oycowa od Synowskiey, y Synowa od Oycowskiey, ale taż, y iedna iest (картка 81).

PRzydźie tedy na Sąd Pan wszystkich Oyćiec, y Jezus Chrystus z nim śiedzący, y Duch święty z nim będący, Trąbą Anyelską wszystkich przyzowie, vczynki każdego nosząc, przetoż azali iuż nie powinnismy od tego czasu starać sye, a zali małą karność, albo małe to osądzenie człowiecze rozumiesz, kthore przy takim mnostwie iawno będźie, wolał by lepiey wielekroć vmrzeć, anieżli towarzyszom grzechi swoie okazać, postaraymy sye braćia aby nas Bog nie obwinił, abowiem Bog nie potrzebuie na sądźie świadkow, nie mow żem w nocy popełnił wszeteczeństwo, albo czarował, albo inego co złego

---

На боці: 1) Apok. 13.

нив и чл҃къ жадеи не быв там изв власного сумнѣнѧ твоего судити тѧ будет. (картка 82), межи тобою и мысламы твоими пытанѧ и ѿповѣданѧ будет. днѧ оного гдѣ бг҃ъ судити будет скрытым справам людским. самого тогды судїи страшное лице примусит тѧ правду мовити. а хотай быс и не хотѣл мовити онъ объѧвит. и показанный в' своих грѣхах устанешъ. А тое ѡказалъ сам хс҃ судїѧ мовѧчи; ѿцъ бовѣм не судит нѣкому, але в'вес суд дал сн҃ови не ѿдалѧючи себе ѿ владзы, але снм суд чинѧчи. позволением тогды ѿцевским судит сн҃ъ. не иншаѧ бовѣм естъ ѿцев'скаѧ а иншаѧ сыновнаѧ волѧ, але едина и тажъ.

штож теды судїѧ, роскажет ли принести твои учинки, албо нѣт изберут пред него всѣх народов. пристоит бовѣм всѧкому колѣну пред (картка 82 обор.) хом кланѧти сѧ нбсных и земных и подземных. и розлучит их един ѿ другого. ѧкъ пастыръ ѿлучает ѡв'цѣ ѿ козъ. пастух ѧкъ роздѣлѧет смотрихли в' реестръ албо в книги, кое естъ ѡв'ца а кое коза, или звер'ху расуж'дает. азали не вовна ов'цу указует ѧкъ и козу острые космы. також и ты если ѡчистиш' сѧ нн҃ѣ ѿ грѣхов будешъ мѣти чистую вовну, и будет ти незмазанаѧ шата. и мов завжды

vczynił, y człowiek żaden nie był tam, y z własnego sumnienia twego sądźić cie będźie, między tobą y myślami twemi pytanie y odpowiadanie będźie, dnia onego, gdy Bog sądźić będźie skrytym sprawam ludzkim, samego tedy Sędźiego strzaszna twarz przy- (картка 81 об.) muśi ćię prawdę mowić, a chocay byś nie chciał mowić on obiawi, y okazanny w swoich grzechach vstaniesz. A to okazał sam [Pan] Chrystus Sędźia mowiąc: Oyćiec bowiem nie sądźi nikomu, ale wszystek sąd dał Synowi nie oddalaiąc śiebie od władzy, ale Synem Sąd czyniąc: Pozwoleniem thedy Oycowskim sądźi Syn, nie insza bowiem Oycowska a insza Synowska wola, ale iedna y taż.

Coż tedy sędźia roskażeli przynieść twoie vczynki albo nie, y zbiorą przedeń wszystkich narodow, przystoi bowiem wszelakiemu Kolanu przed [Panem] Chrystusem kłaniać sye, Niebieskich, y Ziemskich, y podziemnych, y rozłączy ich ieden od drugiego, iako Pasterz odłącza Owce od Koz. Pasterz iako rozdźiela, patrzyli w Regestr, albo w Księgi ktora iest Owca, a ktora Koza, albo zwierzchu rozsądza, azali nie wełna Owcę vkazuie, iako y Kozę (картка 82) ostre kosmy, także y ty iesli sye oczyśćisz dźiś od grzechow, będźiesz mieć czystą wełnę, y będźieć nie zmazana szata, y mow zawżdy

наг єсмь, и ꙗкъ же сѧ ѡбо-
лочи маю. ѿ ѻдежѣ тєды ѡ-
вєчєи познан бꙋдєшъ. а єсли
сѧ волосатый знайдєшъ ꙗкъ
исав волосами ѻброслꙑ, а глꙋп-
ством пєр'вєнство своє ѹтра-
тилъ, и чєсть продалъ за
малꙋю потравꙋ, на лѣвици
бꙋдєшъ. нє да бгъ абꙑ кто
(картка 83) з вас был ѿтрꙋ-
ченъ ѿ ласки бжєи анѣ длѧ
злых ѹчинъкѡвъ на лѣвици
в'згромажєнїю грѣшных мѣлсѧ
знати. прикрꙑ заправды сꙋд и
страшливꙑ из самои повѣсти
абов'ѣм црство нбноє єстъ, и
ѻгнь вѣчнꙑ наготованнꙑ и
ꙗкъ же речєтє ми можєм сѧ
ѻгнѧ ѹстєрєчи а до црства
нбного вoти.

зна же дорогꙋ. нє потрєба тє-
пєръ иншого нѣчого мовити,
толко што мов'лєно чинити.
то єстъ, лакалъєм [и] далистє
ми ꙗсти. праг'нꙋлєм [и] напой-
листє мѧ. бꙑл'єм посторонній
и в'вєлистє мѧ вдом сво. на-
гым а вꙑстє мѧ приодѣли.
хорым, а вꙑстє мѧ навѣдили.
в тємници бꙑл'єм и пришлистє
до мєнє. тоє єсли бꙋдєшъ чи-
нити, з ним бꙋдєшъ крꙋловати.
а єсли того нє ѹ- (картка 83
об.) чинишъ, ѻсꙋжєн бꙋдєшъ.
и зарав почни тоє чинити, а
моц'но тр'ва в' вѣрѣ. нє так
ꙗко глꙋпыє двцы алє хотѧчи
єлєю кꙋпити, всє ѹчини што
сѧ рєкло вꙑш'шє. нє толко
свѣчꙋ мѣ, алє стара сѧ жєбы
и горѣла. абꙑ сѧ свѣтлост ѡ-

nagi iestem, y iakoż sye oblec mam: od odźienia tedy poznan będźiesz owczego, a iesli sye włosaty naydźiesz iako ISab włosami obrosły, a głupstwem przodkowanie swoie vtraćił, y vczćiwość przedał za *kęs* potrawy, na Lewicy będźiesz: Nie dayże Boże aby kto z was był odtrącon od łaski Bożey, ani dla złych vczynkow na Lewicy w zgromadzeniu Grzesznych miał sye naleść, przykry zaprawde sąd y straszny z samey powieśći, abowiem y Krolewstwo Niebieskie iest, y Ogień wieczny nagotowany, y iakoż rzekniecie mi możemy sye ognia vwarować, a do Krolestwa Niebieskiego wniść.

Wiedz że drogę, nie potrzeba teraz nic inego mowić, telko co iuż mowiono czynić, to iest, Laknąłem, daliśćie mi ieść, pragnąłem napoiliśćie mię, byłem postronnim, y (картка 82 обор.) wwiedliśćie mię w dom swoy, [byłem] Nagim, a wyśćie mię przyodźiali, Chorym, a wyśćie mię nawiedźili, w Ciemnicy byłem, y przyszliśćie do mnie, to iesli będźiesz czynić, z nim będźiesz Krolować, a iesli tego nie vczynisz, osądzon będźiesz. Y zaraz zaczni to czynić, a mocno trway w wierze, nie tak iako głupe Dźiewice, ale chcąc Oleiu kupić wszystko to vczyń co sye wyszszey rzekło, nie telko miey Swiece, ale staray sye aby y gorzała, aby sye światłość okazała spraw

казáла справ твоих дóбрых пред чл҃ки. âбы сѧ тобóю не зол жил х҃с. ѹ҆бериж сѧ ѡ҆вдóб'не в одежѹ непокáлѧнную дѣл дóбрых.

и҆ штос ѿ б҃а ѡ҆дéржал шáфѹй тым бачне и҆ пристó'не. если маéтность. е҆сли [и҆] слóво наѹки звѣрено ти є҆стъ, росправѹ дóбре дѹшам котóрїе слѹхают. е҆сли мóжеш' когò ѿ кривды боронúти пúлно сѧ стараи. и҆ инших мнѡ́го є҆стъ спóсобѡв справ дóбрых тóл'ко âбы з нас жáден не был ѡ҆сѹжен ѿ б҃а и҆ ѿдáлен. и҆ âбысмы з смѣлостю х҃а потка́ли (картка 84) вѣчного крóлѧ. сѹдїю живым и҆ мертвым котóрій за живых и҆ мер'твых ѹ҆мерлъ. Ꙗ҆ко и҆ пáвелъ мóвит нâто бовѣм х҃с и҆ ѹ҆мéръ и҆ ô-жúл, âбы и҆ мер'твыми и҆ живыми владал.

twoich dobrych przed ludźmi, aby sye tobą nie zelżył [Pan] Chrystus, vbierzże sye ozdobnie w odżieżę niepokalaną spraw dobrych.

A coś od Boga otrzymał, szafuy tym bacznie y przystoynie, iesli maiętność. iesli słowo nauki zwierzonoć iest, rosprawuy dobrze duszam ktore słuchaią, iesli możesz od krzywdy kogo bronić pilno sye staray, y inszych wiele iest sposobow spraw dobrych, telko aby z nas żaden nie był osądzon (картка 83) od Boga y oddalon, y abysmy z smiałośćią Pana Chrystusa potykali wiecznego Krola, Sędźiego żywym y martwym, ktory za żywych y martwych vmarł, iako y Paweł święty mowi: Na to bowiem Chrystus y vmarl y ożył, aby y Martwemi, y żywymi władnął.

На тот роздѣл сéмый нѣчого сѧ не писáло, поневаж и҆ сам в сóбѣ мáет звыклѹю наѹкѹ, â штò ѿ х҃ѣ мóвит нижè ѹ҆слышишъ.

Na ten rozdźiał śiodmy nic sye nie pisało, ponieważ y sam w sobie ma zwykłą naukę: A co [o władzy Pana] Chrystusowey [Paweł] mowi, niżey vsłyszysz.

РОЗДѢЛ ѾСМЫИ.

Ꙗ҆ко сѧ мáемъ ѿ двоѧкихъ є҆ретикóвъ варовáти. пéрвъвых котóрїи ѹ҆чат, жè х҃ва владза по д҃ни сѹдъномъ докон'чи́тъ сѧ. âбовѣм б҃гѹ ѿц҃ѹ своéмѹ ѿдáсть своè црство. дрѹгúхъ, котóрїи ѹ҆чáтъ, жè х҃с вернѹвъши сѧ до ѿц҃а нá небо, бóльше ю҆жъ не владáетъ. âле и҆нѹю гóловѹ тѣлѹ црькви своéй ѹ҆чинúвша зоставил. котóрої всю владзѹ свою ѿдáлъ. â сáмъ причи́нъцею

Rozdźiał Osmy.

Iako sye mamy od dwoiakich Heretikow warować, Pierwszych, ktorzy vczą, że [Pana] Chrystusowa władza po dniu Sądnym dokończy sye, abowiem Bogu Oycu swemu odda swoie Krolewstwo. Drugich, ktorzy vczą, że Pan Chrystus wroćiwszy sye do Oyca na Niebo więcey iuż (картка 83 обор.) nie władnie, ale inszą Głowę ćiału Cerkwi swoiey

зосталъ до ѾЦа за нами. [и ꙗко тая дрѹгая ересь надъ першѹю естъ заразъливъшая].

Я гды кого ѹслышишъ мовячи. же црство хсво конецъ бѹдет мѣти, не слѹхай. бо (картка 84 обор.) то естъ ересь змиева, иншая голова ново вынилкая. абовѣм и в галатѣ смѣл нѣкто мовити, иж по скончении того свѣта хс не царествѹет. и еще смѣл мовити. Слово ѿ ѾЦа вышедши, и тоеж зас в воЦа вернѹвши ся болше не пребывает, блюзнячи мовил. не слѹхаючи самого Га которыи мовит. Снъ пребывает во вѣки. И гаврїил ѡповѣдает. и бѹдет царствовати в домѹ їакoвли во вѣки. а црствѹ его не бѹдет конца.

видишъ чого нн҃ѣ еретїци члци ѹчат ѡ хѣ а што Гаврїил архангелъ ѡ вѣчном пребыванїи его ѹказал. комѹ болше вѣровати маешъ если не гаврїилови.

Слѹхай ннѣшнег данїиловa свѣдоцства. видѣлем мовит в видѣнію ночном и ото на оболоцѣх нбсных ꙗкобы снъ (картка 85 знач. Ѹ.) члчий приходит. и дошолъ аж до старого лѣты, и томѹ далас владза, и чсть и царество. и всѣ люде поколѣния [ѿ поганъ] слѹжити емѹ бѹдѹт. а владза его владза вѣчная, которая нѣгды не

vczyniwszy zostawił, ktorey wszystką władzę swoię oddał, a sam został przyczyńcą do Oyca za nami.

A Gdy kogo vsłyszysz mowiąc, że Krolestwo Chrystusowe koniec będźie mieć, nie słuchay, bo to iest Herezyia *Smocza*, insza Głowa nowowynikła, Abowiem y w Gałaćie śmiał niekto mowić: Ze po skończeniu tego świata Chrystus nie *będźie Krolował.* Y ieszcze śmiał mowić: Słowo z Oyca wyszedszy, y toż zaś w Oyca wroćiwszy sye więcey [iuż] nie *trwa*, bluźniąc mowił, nie słuchaiąc samego Pana, ktory mowi: Syn *trwa* na wieki. Y Gabryel opowiada: Y będźie Krolować w Domu IAkubowym na wieki, a Krolestwu iego nie będźie końca.

Widźisz czego dźiś Hereticy człowiecy vczą o Chrystuśie, A co Gabryel Archanyoł o wiecznym prze- (**картка 84 знач. Z**) bywaniu iego vkazał, komu więcey masz wierzyć, azali nie Gabryelowi.

Słuchay dźiśieyszego Danielowego świadectwa: Widźiałem mowi, w widzeniu nocnym, a oto na obłokach Niebieskich iakoby Syn Człowieczy przychodźi, y doszedł aż do starego laty, y temu dała się władza y cześć, y Krolestwo, y wszystkich ludźi Pokolenie służyć mu będą, a władza iego władza wieczna, ktora sye nigdy nie odmieni,

ѿмѣнит сѧ и црство его не зопсꙋет сѧ.

Тое тѣды приймꙋ томꙋ вѣрꙋй, а еретицкое покидай. явне бовѣм слышишъ о безконечном царствѣ.

Маешъ тыж там близко повѣсть оу Даніила ѡ камени, которій ѿ горы без рꙋкъ [ѿтѧт,] то естъ Хс ведле тѣла. и црство его людем иным не бꙋдет ѡставлено.

Также и Двдъ иногды мовит, маестат твой Бе на вѣки вѣчные. а иногды. на початкꙋ ты Гди землю оуфꙋндовал. и потом тые погинꙋт, а ты завжды бꙋдешъ. и потом, ты тотже естес, (картка 85 об.) и лѣта твои неꙋменшат сѧ. а то ѡ снѣ Павелъ повѣдаетъ.

Наꙋка.

Головнѣйших еретиков тꙋ Кирил стый потлꙋмлѧет которіи зле вѣрꙋют ѡ снꙋ бжом. Первых которіе зле розꙋмѣют доброе писмо Апсльское и мовѧт, же Хс по сꙋдном дни здаст свое црство Бгꙋ Ѿцꙋ. против которых и тꙋт и в роздѣлѣ девѧтом пишет.

Дрꙋгих потлꙋмлѧет лютѣйших, которіи смѣют мовити, же Хс вернꙋвши сѧ до Ѿца оуже главою тѣлꙋ црькви своей не пребывает. тꙋю ересь назы-

y Krolestwo iego nie zepsuie sye.

To tedy przymuy, temu wierz, a Heretickie odrzocay, iawnie bowiem słyszysz o bezkoniecznym [Chrystusowym] Krolewstwie.

Masz też tam blisko wiadomość, v Daniela o Kamieniu, ktory od Gory bez Rąk, to iest, Chrystus wedle ćiała, a Krolestwo iego ludźiom inym nie będostawiono.

Także y Dawid czasem mowi: Maiestat twoy Boże na wieki wieczne, a czasem: Na początku ty Pa- **(картка 84 об.)** nie źiemię vfundował, a potym: Te zginą, a ty zawżdy *trwasz* y *daley mowi*: Ty tenże iesteś, y lata twoie nie vmnieyszą sye, a to o Synie Paweł powiedźiał.

Nauka.

[CO] Głownieyszych HEretikow tu Cyryllus Swięty potłumia, ktorzy zle o Synu Bożym wierzą [y vczą]. Pierwszych, ktorzy źle rozumieią dobre pismo Apostolskie, y mowią, że Chrystus po sądnym dniu zda swoie Krolestwo Bogu Oycu, przećiw ktorych y tu, y w Rozdźiale dźiewiątym pisze.

Drugich potłumia *sprośnieyszych*, ktorzy śmieią mowić, że Chrystus wroćiwszy sye do Oyca, iuż Głową Ciała Cerkwie swoiey nie przebywa, *ktorą* Herezyę na-

ва́етъ змиевою и҃ною но́во проник'лою главо́ю. и҃ чи́нит до-во́ды. жѐ х҃с и҃ вла́дза е҃го̀ не то́л'ко ве́дле невиди́мого бо-зства, а҃ле и҃ ве́дле ви́домого ч҃лка пребыва́ет въ вѣ́ки. гдѐ пи҃- (картка 86) шет [1]) ка́мен ѿ горы҃ без' рук то̀ е҃стъ х҃с ве́д'ле т҃ѣла. а҃ цр҃ство е҃го̀ лю̑дем и҃ным не б҃удет ѡ҃ста́влено. и҃ на дру-гом мѣ́сци мо́вит [2]). и҃ б҃удет ц҃рствова́ти в дом҃у і҃а́ковли на́ вѣ́ки. и҃ г҃ь речѐ; С҃нъ пре-быва́етъ во вѣ́ки.

І҃а́кож и҃ до рімлян пи҃шет а҃п҃слъ [3]). На то́е бо х҃с и҃ ѹ҆ме́ръ, и҃ ѡ҃жил, а҃бы мертвы́ми и҃ живы́ми вла́дал. и҃ сам С҃нъ бо́жїй мо́вил [4]) и҃ ѿто і҃а е҃стем з ва́ми по вс҃ѣ часы, до конца̀ вѣку а҃мин. раз бовѣм з'ед'но́-чив'ши сѧ з на́ми нѣ́гды сѧ не ѿдѣлѧ́ет и҃ не ѹ҆мира́ет.

А҃ пред сѧ смѣю́т е҃ретїцы твер'ди́ти, жѐ х҃с ѹ҆ставичне не пребыва́ет. и҃ т҃ѣлу ц҃ркви е҃го̀ и҃ной головы҃ потре́ба, ко-то́рая бы ѹ҆ставичне [не́] тр'ва́-ла. и҃ так мѣзерныи в'зъго́р-дивши живым х҃ом на́ вѣки, правди́вою голово́ю. смер'те́л'-ного ч҃лка всем҃у тѣ́лу косте́-лови (картка 86 об.) голово́ю бы́ти повѣда́ют. ѡ҃ чом писа́ло сѧ к знак҃у пе́р'вом.

На боці: [1]) данїил. в҃. [2]) лоук. а҃. [3]) к рим. дї҃. [4]) маѳ. на концй.

zywa *Smoczą* iną (картка 85) nowowynikłą Głową, y czyni dowody, że Chrystus y władza iego nie telko wedle nie widomego Bostwa, ale y wedle widomego *człowieczeństwa* przebywa na wieki. Gdźie pisze [1]): Kamień od Gory bez Rąk, to iest, Chrystus wedle ćiała, a Krolestwo iego ludźiom inym nie będźie ostawione. Y na drugim mieyscu mowi [2]): Y będźie Krolować w domu Iakobowym na wieki. Y Pan mowi: Syn przebywa na wieki.

Iakoż y do Rzymian pisząc Apostoł [Paweł] mowi [3]). Dla tego bowiem Chrystus y vmarł y ożył, aby martwemi y żywymi władnął. Y sam Syn Boży mowi [4]). Y oto ia iestem z wami po wszystkie czasy, do skończenia wieku Amen. Raz bowiem ziednoczywszy sye z nami nigdy sye nie oddźiela, y nie vmira.

A przedśię śmieią Heretycy twierdźić, że Chrystus vstawicznie nie (картка 85 об.) przebywa, y Ciału Cerkwi iego iney Głowy potrzeba, ktoraby vstawicznie trwała: Y tak mizerni wzgardźiwszy żywym Chrystusem na wieki prawdźiwą Głową, śmiertelnego człowieka wszystkiego ćiała Kośćiołowi Głową być powiadaią, o czym sye pisało w znaku Pierwszym.

На боці: [1]) Daniel. 2. [2]) Luk. 1. [3]) Rzym: 14. [4]) Math: na koncu.

А иж та́къ смерте́лномꙋ ч҃лкꙋ безсмерт'наго х҃а блюзна́чи, бо́л'шꙋю вла́дзꙋ призна́ва́ют мо́вѧчи. ч҃лкъ глава̀ в косте́лѣ нѣ́гды не ѹ҆мира́ет. а̂ х҃с пошол на́ н҃бо и̂ не пребыва́ет ѹ҆ставичне тѣ̀лꙋ ц҃ркви свое́й главо́ю. то́лко причи́нцею нш҃им е҆стъ ѹ҆ б҃а.

на кото́рих же [геретиков] г о́рше гнѣ́ваетсѧ С҃нъ б҃жїй е҆сли̂ на о́ных кътóрїи мо́вѧт, по сꙋдном дни̂ здаст ѿц҃ꙋ всю̂ свою̂ вла́дзꙋ. а҃л'бо на сих котóрїи ѹ҆чат жѐ скóро ѿи̂шол до́ н҃ба всю̃ свою̂ вла́дзꙋ на е̂диногó ч҃лка в з ѧ л, которого и̂ голово́ю тѣ́лꙋ ц҃ркви ѹ҆чинил. а̂ сам сѧ за на́ми причинѧ́ет подо́б'но е̂гò о̂бо́и заро́вно блю́знѧт. против кото́рых пи̂шет с҃ты̀ Златоуст в маргари́тѣ (картка 87) ѡ̂ вочловече́нїи х҃в҃ѣ тыми сло́вы.

Ѡ̂ ѡ̂каѧ́нныи и̂ ѹ҆ломн'ны̀, гды̂ рече́т ти х҃с о҃ного днѧ̂ иж и̂ т̂ѣло твоѐ ѡ̂божил, а̂ ты̂ мо̀ д҃хъ в натꙋ́рꙋ створе́нѧ сторгнꙋл ви́дѣлесь мертво́е а̂ о̂нò во́скресло. ви́дѣлесь ӑно то́еж сопресто́л'но. тò е҃стъ, ве́спꙋл на престо́лѣ е҃стъ) ви́дѣл'ес иж выш'ше всѧ́кого на ча́ла, и̂ па́н'ства и̂ вла́дзы. ꙗ̂ко те́ды не в'стыда́еш'сѧ. н҃ше почита́ет б҃ъ, а̂ мы̀ б҃жее не почита́ем. а҃ле вѣ́даю мо́вит

A iż tak śmiertelnemu człowiekowi nieśmiertelnego Chrystusa bluźniąc większą władzę przyznawaią mowiąc: Człowiek Głowa w Kośćiele nigdy nie vmira, A Chrystus poszedł na Niebo y nie przebywa vstawicznie Ciała Cerkwi swoiey Głową, telko przyczyńcą naszym v Boga iest.

Na ktorychże *barźiey* gniewa sye Syn Boży, iesli na onych ktorzy mowią, [Syn] po sądnym dniu zda Oycu wszytkę swoię władzę: Albo na owych ktorzy vczą, że skoro odszedł do Nieba, wszystkę swoię władzę na (**картка 86**) iednego człowieka *wlał*, tak że go y głową Ciała Cerkwi [swoiey] vczynił, a sam do Oyca za nami przyczynia sye? Podobno go zarowno oboie bluźnią, przećiw ktorych pisze Swięty Złotousty [w Księgach swoich] Margarytarion o wćieleniu Pana Chrystusowym, temi słowy [1]).

O mizerny y vłomny, gdyć rzeknie Chrystus onego dnia, że ia ćiało twoie *Boskie vczynił*, a ty moy Duch w naturę stworzenia stargnąłeś: Widźiałeś martwe. a ono wskrzesło, widźiałeś ali toż soprzestolno, to iest, wespoł iest na *Maiestacie*, widźiałeś że wyszszey wszelakiey *Monarchyey*, y Państwa, y władzy, iakoż sye tedy nie wstydasz, nasze poczyta Bog, a my Bożego nie poczytamy, ale wiem mowi złość Here-

---

На боці: [1]) [Złatousty].

злост ѐретичєскȣю, котораѧ противъ правдѣ воюєт вѣдаємо мовѧт 1) тѣло тоє вознесло сѧ на нбса але нє так далєцє почитано маєт быти. алє абысмы помочника мѣли который за нас Бга молит. протож невстыдливыи ıазыцы, и не накаранаѧ дша. мовѧт и на рынкȣ, сро- (картка 87 обор.) мотѧчи стых не вѣдаю ıакъ. абовѣм самȣю розмовȣ гаɴбы не хочȣ мовити але розȣм ѡбıавлю. ты мовѧт помолисѧ ѡ нас. и берȣт собѣ слово ѿ апслѧ розȣмȣ не ȣзнавши. не мовит ли апслъ, хс ȣмеръ и воскреслъ. который єстъ на правицы бжє. который и приповѣдȣєт ѡ нас. цы мы ли мовѧт тоє вымыслили. ци мы ли бозскиє справы ѡклєвєтали. Павелъ мовит, хга приповѣдȣюща, то ест, молѧчого сѧ. не розȣмѣючи што єсть приповѣданиє 2).

абовѣм великаѧ єсть рознoст межи молбою и приповѣданием. єслибы тоєж было молитис и приповѣдати. не реклъ бы ѡ млтвѣ Павелъ. хочȣ абысте чинили молитвы, молєнїѧ и молбы, блгодарєнїѧ. абовѣм моле- (картка 88) нїє розȣмѣєт сѧ, кгды кто молит [сѧ] Бȣ ѡ ıако речи. а молба зас, гды кто вихвалѧєт Бга. а млтва гды [кто] ѡбєцаєт сѧ.

На боці: 1) [єрєтицы]. 2) [приповѣданьє ѡповѣданьє].

ticką, kthora przećiw prawdźie walczy: Wiemy mowią ćiało to wzniosło sye na Niebiosa, ale nie tak dalece poczytano ma być, ale (картка 86 об.) abysmy pomocnika mieli, ktory za nas Boga modli, przetoż nie wstydliwe Ięzyki nie nakaraney dusze, mowią y na Rynku, sromocąc świętych nie wiem iako, abowiem samę rozmowę *bluźnierstwa* niechcę mowić, ale rozum *opowiem*: Ty mowią modl sye za nami [do Boga, y przymawiay sye dla nas] y biorą sobie słowo od Apostoła rozumu nie vznawszy: Azali nie mowi Apostoł 1), Chrystus vmarł y zmartwych powstał, kthory iest na prawicy Bożey, ktory sye y *opowiada* o nas: Czyli my mowią to wymyślili, czyli my Boskie sprawy obełgali, Paweł mowi Chrystusa *opowiadaiącego* sye o nas, to iest, modlącego sye, nie rozumieiąc co iest opowiadanie.

Abowiem wielka iest rozność między modłą y *opowiedaniem*, iesli by tož było modlić sye y opowiadać sye, nie rzekłby o Modlitwie Paweł, Chcę abyśćie czynili Modlitwy, Modlenia, y Modły, y Dźięki, (картка 87) Abowiem modlenie rozumie sye, gdy sye kto Bogu modli o iakiey rzeczy, a modła zaś gdy kto wychwala Boga, a Modlitwa, gdy w czym obiecuie sye, a dzięki gdy

На боці: 1) [Rzym. 8].

а̂ бл҃годаре́нїе, гды̂ кто̀ за добродѣ̀ства дѧ́куеᵗ бг҃у. а̂ приповѣда́нїе розумѣеᵗ сѧ, гды̀ кто̀ на ѹ҆крив҆жа́ючыхъ ѡ҆̂повѣдуе́ᵗ сѧ бг҃ви, призыва́ючи е̂гѡ̀ на по́м'сту].

а̂ иж прип овѣда́ти не е́стъ то́еж што̀ моли́ти, а҃ле пыта́ти и̂ ѿповѣд прїма́ти. свѣдчиᵗ ѡ̂ том старі́й зако́н мо́вѧчи; речѐ бг҃ъ до І̂лі́и про-ро́ка. што́ ты туᵗ і̂лїа̂. пыта́еᵗ бг҃ъ прорро́ка, и̂ ѿповѣда́еᵗ бг҃у пророк, мо́вѧчи. рев'нуючи ревнова́л'ем по гсдѣ бз҃ѣ вседержи́тели. иж тѧ ѡ̂ста́вили сн҃о́ве і̂и҃левы, олтарѣ̂ твоѝ рос-копа́ли, прор̾о́ки твоѝ поби́ли, и̂ о̂стал ꙗ̂ е̂дин и̂ и҃щуᵗ дш҃у мою̂ в'зѧ́ти. то̀ не бы- (картка 88 обор.) ла модла̀, а҃нѣ молитва. а҃ле пы̂танѧ и̂ ѿповѣд. и̂ о̂повѣдане было̂. ꙗ̂къ же послу́хай Па̂в'ла кото́ри̂` мо́виᵗ [1]) а҃лбосте не чита́ли во прор̾о́цѣх, что̀ мо́виᵗ пи̂смо, ꙗ̂къ приповѣдуеᵗ бг҃ви на і̂и҃лѧ. про́тож розумѣ̂` иж приповѣда́не не е́ст'ъ моле́ніе а̂ле кгвалтъ проро́чїй, кото́рій оповѣда́еᵗ бг҃ви такую сми̂ѣлость.

Поневаж а̂пс҃ли и̂ в'пога́нѣх проповѣдуючи бѣ́ды прі̂ма́ли. ѿ кнѧжаᵗ и̂ пн҃ѡв воло́чени, и̂ ѿ жидѡв пренаслѣдова́ни. ѹ҆чил их всего̀ занедбава́ти, изгна́нїе, фрасунок и̂ сме́рть. и̂ тѣ́шачи их мо́виᵗ [2]),

kto za dobrodźieystwa dziękuie Bogu, a *Opowiadanie* rozumie sye, gdy kto na vkrzywdzaiących opowiada sye Bogu, przyzywaiąc go na pomste.

A iż *opowiadanie* nie iest tož co modlić sye, ale pytać y odpowiedź przymować, świadczy o tym stary Zakon mowiąc: [1]) Rzekł Bog do Eliasza Proroka: Co ty tu Eliaszu, pyta Bog Proroka, y odpowiada Bogu Prorok mowiąc: *Zarćiem żarłem sye* dla Pana Boga wszechmogącego, że ćię opuśćili Synowie Izraelscy, Ołtarze twoie roskopali, Proroki twoie pobili, y zostałem ia ieden y szukaią wźiąć dusze moie. To nie była modła, ani modlitwa, ale pytanie, y odpowiadanie, y opowiadanie było. A iako? posłuchay Pa- **(картка 87 об.)** wła ktory mowi: [2]) Alboście nie czytali w Prorocych, co mowi pismo: iako *opowiada* Bogu na Izraela, przetož rozumiey, že opowiadanie nie iest modlenie, ale gwałt Prorokowi, kthory opowiada Bogu takową śmiałość.

Ponieważ Apostoli w Pogańhstwie przepowiadaiąc biady podeymowali, od Kśiążąt y Panow *włoczenia*, y od Zydow *przenaśladowania*, vczył ich wszystkiego zaniedbywać, wygnanie, frasunki, y śmierć, y ćiesząc ich mowi: [3])

На боцї: [1]) к рим. а҃ї. [2]) к рим. и҃.

На боцї: [1]) [3. krol. 16.]. [2]) Rzym. 11. [3]) Rzym. 8.

ѥслѝ и вы нѣчого не бȣдете мовити на тыхъ которіе васъ крив'дѧтъ. естъ кто ѡ васъ ѡповѣдаетъ, которїй ѿ насъ здѧнїе принѧлъ. кто позвы кладетъ на выбраныхъ бжихъ, Бъ ихъ ѹсправ-(картка 89 знач. Ф.) ведливилъ кто ѡсȣжаетъ. Хс ѹмеръ надто и воскресъ. и естъ на правицы Ба, которїй и приповѣдȣетъ ѡ насъ.

Ѥсли бы молилъ сѧ ѧк'бы сидѣлъ. азали не стоѧтъ которїи сѧ молѧтъ. азали видѣлесь кого ѧко слȣгȣ приповѣдаючи сидѧчого на правицы кнѧзѧ. прото жъ. показȣетъ станъ мовѧчи. которій естъ на правицы Ба, которїй ѡповѣдȣетъ ѡ насъ. ѧкобы мовилъ, не стара́й'те сѧ вы нѣчого ѡ томъ што васъ потыкаетъ. толко пилнȣ'те ѹчити. а добре дѣлати не переставай'те. и не мовте, Ги кол'ко тер'пимъ, гонѧтъ насъ, ненавидѧтъ насъ, маешь тамъ которїй за тебе мовитъ, которій ѡповѣдȣетъ. а ѡповѣдȣетъ Снъ Ѿцȣ не меншій саномъ. але ѧко Снъ з'Ѿцемъ розмовлѧетъ ѡ в'сюмъ што сѧ дѣетъ. [Ѥслѝ вѣрнии (картка 89 обор.) в' насъ з'обижени бываютъ, гонимии ненавидимии. длѧ чого то пребачено бываетъ, показȣетъ Сна которїй ѡповѣдȣетъ. тое бовѣмъ и самъ избавитель мовитъ до жидѡвъ [1]). ал'бо мнѣмаете же ѧ на васъ мовити бȣдȣ, естъ

Jesli y wy nic nie będźiećie mowić na tych ktorzy was krzywdzą, iest kto o was opowiada, ktory od nas *ćiało* przyiął, kto kładźie pozwy na wybrannych Bożych, Bog ich vsprawiedliwił ktho osądza, Chrystus vmarł, nadto y zmartwychwstał, y iest na Prawicy Boga, ktory y *opowiada* o nas.

Iesli by sye modlił iakoby siedźiał, azali nie stoią ktorzy sye mo- (картка 88 знач. Aa) dlą, azali widźiałeś kogo iako sługę *opowiadaiąc* sye śiedzącego na prawicy Kśiążęćia, a przeto pokazuie stan, mowiąc: Ktory iest na prawicy Boga, kthory *opowiada* o nas, iakoby mowił, nie staraycie sye wy nic o tym co was potyka, telko pilnuyćie vczyć, y dobrze czynić nie przestayćie, y nie mowćie, Panie iako ćierpim, gonią nas, nienawidzą nas, masz tam ktory za cię mowi, ktory opowiada. A opowiada Syn Oycu nie mnieyszy stanem, ale iako Syn z Oycem rozmawiaiąc o wszystkim co sye dźieie.

На боці: [1]) [їѡн. е҃.].

котóрїй на вас мóвит мо́сéй[1]), на котóрого вы҇ нáд'кете сѧ].

Менший ли҇ по твóем8 мнѣ'мáню Сн҃ъ, иж ѿповѣд8ет ѿц҃еви, е҇сли҇ ѹ҆слышишъ Б҃а котóрій ѿповѣд8éт сѧ чл҃к8 на невѣ́рных, чим е҇гò ѹ҆чи́нишъ.

Сл8́хаѝ штò мóвит г҃ъ къ ї҆еремéи[2]), Ви́диш' ли штó ми ѹ҆чини́ла нероз8́мна цóрка ї҆ю́дова, ѿстáвила менé, и҇ пош'лà всл'ѣд бг҃ѡв ч8жих. нехаѝ тò чл҃къ ѿповѣдáет бг҃ви. длѧчóгож б҃ъ ѿповѣдáетъ чловéкови. А и́ншїй мóвит[3]) и҇ нн҃ѣ ты҇ чл҃че ю҆д'скій, котóрїй живé- (картка 90) шъ въ ї҆ер҇лмѣ. с8дѝ мéжи мнóю и҇ мéжи виногрáдом моим. штò при́стоѧло ми ѹ҆чини́ти а҇ не ѹ҆чини́л'ем. Тakже и҇ х҃с пóки в тѣлѣ прóмыслъ бж҃їй выпол'нѧл, ї҆ерéй был мóл'бы приносил, и҇ моли́в сѧ ѿц҃8 телéсным прóмыслом. а҇ ѿ тогò час8 ꙗ҆́къ вшóлъ нá нб҃о, тóл'ко сѣдит слáвимым. нѣ мóлит сѧ, нѣ ѡ҆повѣд8ет. А҇ е҇сли҇ ѡ҆повѣд8ет. ꙗ҆́ко Сн҃ъ ѿц҃éви, поневаж и҇ б҃ъ пророк8 ѹ҆кáз8ет сѧ ѡ҆повѣд8ючи. Прóтож па҇вел мóвит, а҇бы ѹ҆казáл' жѐ х҃с не ꙗ҆́ко сщ҃éнник стоит, гóрѣ приносѧчи мл҃твы ѡ҆ собѣ и҇ ѿ людех. а҃ле сѣдит. мóвит бовѣм[4]) таковóго нам при́стоѧло мѣ́ти а҇р'хиерéѧ. котóрїй

На боцї: [1]) [є҃. мо҇. ӣї]. [2]) [ї҆ремє. г҃.]. [3]) ї҆са҇. є҃. [4]) [є҆врем. з҃ гл г҃ї.].

Azali mnieyszy Syn według mniemania twego że opowiada Oycowi, a gdy vsłyszysz Boga ktory sye opowiada człowieku na niewiernych, czym go vczynisz?

Słuchay co mowi Pan do Ieremiasza: Widźisz co mi vczyniła nierozumna Corka Iudska, ostawiła mię, y poszła wślad Bogow cudzych. (картка 88 об.) Niechby to człowiek opowiadał Bogu, dlaczegoż Bog opowiada człowiekowi. A iny mowi:[1]) Y dźiś ty człowiecze Iudski, kthory mieszkasz w Ieruzalem, rozsądź między mną y między winnicą [moią], co mi przystało vczynić a nie vczyniłem. Także y [Pan] Chrystus poki w ćiele *promysł* Boży wypełniał Kapłan był, modły czynił, y modlił sye Oycu ćieleśnym *obmyszlewaniem*: A od tego czasu iako wszedł na Niebo, telko siedźi vwielbiony, ani sye modli, ani opowiada[2]): A iesli opowiada, iako Syn Oycu, ponieważ y Bog Prorokowi vkazuie sye opowiadaiąc. Przetoż Paweł mowi, aby vkazał, że Chrystus nie iako Kapłan stoi, ku gorze podnosząc modlitwy, o sobie y o ludźiach, ale śiedźi. Mowi bowiem: Takiego nam przystało mieć Arcybiskupa, ktory siadł

На боцї: [1]) Izay: 5. [2]) [Nje ieszcze sie modli syn ale iuż wszytko vczynił].

сѣд на правици маестáтꙋ величества на высóкихъ, превы̂ш'ше всѧ́кого начáла и̂ в'лá- (картка 90 обор.) дзы. котóрій нѣ мáет примꙋшéнѧ на кóждый дн҃ь ꙗ̂ко а̂рхіерéй приносúти ô офѣ́рꙋ, ô своих, и̂ ѡ лю̂дских невѣ́домостѧх. тóе бовѣм ꙋ̂чинил є̂дин ра̂з себѐ принес 1).

Длѧ чóгож тéды бѣсꙋют сѧ на бл҃гочéстїе є̂сли нѣмáет мꙋ́сꙋ. а̂ ты̂ м̂ꙋсон є̂гò ведéшъ, котóрый є̂стъ выш'ше всѧ́кого примꙋшéнѧ. а̂ є̂щѐ приводúт Пâвелъ 2). А̂бовѣм х҃с не вшол до ст҃ѣйшого прибытку рꙋкóю ꙋ̂чúне(но)го. кътóрїй был визерꙋнком прав'дúвого. а҃ле в̂ самóе нб҃о ô оказáтис лицꙋ̀ бж҃їю ѿ̂ нас. и̂ не мóвит ѡ̂казóвати сѧ, є̂дин бовѣм ра̂з ѿ̂казал сѧ, а҃ не мнѡ̂го крот. а҃нѣ тыж а̂бы м̂ѣлъ на кóжды̂ час себѐ приносúти, ꙗ̂ко пéр'во-сщ҃éник входѧ́чи в' ст҃áѧ ст҃ых на кóждый рок. А҃ нн҃ѣ х҃с длѧ̂ ѿвер'жéнѧ грѣхꙋ̀ є̂дин ра̂з ô (картка 91) фѣ́рою своéю ѿ̂казáл' сѧ 3). а̂ и̂ншїе і̂ерéи на кóжды̂ дн҃ь стоѧчѝ слꙋ́жат тáкже и̂ офѣ́ры мнóгокрот прїнóсѧт. а҃ле х҃с є̂дин ра̂з за грѣхи̂ принéслъ ѿ̂фѣ́рꙋ, зáвжды сѣдит на правúцы б҃а, ждꙋчѝ аж пóки полóжени бꙋ́дꙋт вóрогове є̂гò под

На боцї: 1) Ра̂з тóлко молил сѧ гды̂ ô̂фѣ́ровал сѧ. 2) ̂є̂врѐ. д҃. 3) Ра̂з ꙋ̂чинил сам а̂ нам роскаʒал зáвжды.

na prawicy Maiestatu *vwielbienia* na *wysokośćiach*, wyszszey wszelakiego początku y władzy, ktory niema przy- (**картка 89**) muszenia na każdy dźień iako Arcybiskup przynośić ofiarę o swoich y o ludzkich niewiadomośćiach, to bowiem vczynił ieden raz śiebie przyniosł 1).

Dla czegoż tedy *szaléiąc* [rzucaią sie] na *dobrą vczćiwość,* ponieważ nie ma musu, a ty go musem wiedźiesz ktory iest wyszszey wszelakiego przymuszenia. Y ieszcze przywodzi Paweł 2): Abowiem Chrystus nie wszedł do świętego Przybytku Ręką vczynionego, kthory był Wizerunkiem prawdźiwemu, ale w same Niebo okazać sye Oblicznośći Bożey *dla* nas, y nie mowi okazywać sye, ieden bowiem raz okazał sye, a nie wielekroć, ani też aby miał na każdy czas śiebie przynośić, iako *Arcybiskup* wchodząc w święte świętych na każdy Rok. A dźiś Chrystus dla odrzocenia grzechu ieden raz ofiarą swoią okazał sye 3), a insze Kapłani, na każdy dźień stoiąc służą, także y ofiary wielekroć przynoszą, ale Chry- (**карт-ка 89 об.**) stus ieden raz za grzechy przyniosł ofiarę, zawżdy śiedźi na prawicy Boga, czekaiąc

---

На боцї: 1) Raz telko modlił sye gdy sye ofiarował. 2) Ebre. 9. 3) Raz vczynił sam, a nam roskazał zawżdy.

но́ги є҆го̀. и҆ гды ѡ҆повѣдꙋєт сѣдит. а҆ длѧ чо́гожъ досажа́єшъ добродѣ́ствꙋ. по́ты сꙋт слова̀ стго хрисосто́ма.

А҆ и҆жъ припоповѣда́нє[1]) нє розꙋмѣєт сѧ причи́на, а҆нѣ млтва, а҆лє ѡ҆повѣда́нє, и҆ скарга, ꙗ҆ко стыи златоуст в' маргарі́тѣ и҆ и́ндє в'сю́ды на а҆плскіє лі́сты єднáко з'годливє пи҆шєт. [про́то злє́] є҆рєтїци вывєртáют по своє вóли бжєствє́нноє писмо̀. которо́є правди́вє вє́дълє грє́ц'кого писъма̀ так сѧ в со́бѣ ма҆єт што̀ Па҆вєлъ о҆ хвом чловє́чєнствѣ пи҆шєт[2]) (картка 91 об.) Про́тож избáвити мо́жєт до кон'ца́, тых кото́рїи прихо́дѧт ним до Ба. зá вжды жив бꙋ́дꙋчи и҆ ѡ҆повѣдáти о҆ них[3]). при том стыи Златоуст об'ꙗ҆снѧ́ючи мо́вит[4]). Ꙗ҆ко и҆ Ѿцъ, такжє и҆ снъ мєртвых воскрєшáєт и҆ кого̀ хо́чєт живы́ми чи́нит. и҆ зáв'жды жив бꙋ́дꙋчи избавлѧ́єт до ко́нца̀, то̀ є҆стъ досконáлє. а҆ значит тꙋт и҆ таємницꙋ нѣꙗ҆кꙋю, иж нє то́л'ко тꙋт а҆лє и҆ там кото́рїи хочꙋт вѣровати в нє́го и҆ прихо́дѧт ним до Ѿца.

На боці: 1) смотри̑. 2) є҆в'рє̀. з. 3) [По грє́цъкꙋ є҆н'тѵнхáнин]. 4) натꙋ́рою чловє́чєю ꙗ҆ко и҆ бовкою з'бавлѧ́єт, во д'вох бо̀ є҆дє́нъ Хс.

aż poki położone będą nieprzyiaćiele iego pod nogi iego. A gdy [sye] opowiada śiedźi, a dlaczegoż *vymuiesz czći* dobrodzieystwu. poty są [własne] słowa Chryzostoma świętego [o Opowiadaniu Pana Chrystusowym].

A Iż *Opowiadanie*[1]) nie rozumie sye *przyczynienie* ani modlenie sye, ale opowiadanie y skarga: iako [tu] Swięty Chrysostom w *Kazaniu* swoim, y indziey wszędźie na Listy Apostolskie pisząc, iednako y zgodliwie *vczy*, [nie tak iako teraz] Hereticy wywracaiąc po swey woley Boskie pismo, ktore prawdźiwie wedle Greckiego [y Słowieńskiego] tak sye w sobie ma, iako Paweł [Swięty] o [Pana] Chrystusowym człowieczeństwie pisze[2]): Przetoż y zbawić może *do szczędu* tych kthorzy przychodzą *przezeń* do Boga, zawżdy żywym będąc, [kie (картка 90) Entichanin yper auton, to iest], y opowiadać o nich. Przytym Chrysostom Swięty objaśnia mowiąc[3]). Iako y Oyćiec także y Syn Martwych Wskrzesza, y kogo chce żywymi czyni, y zawżdy żyw będąc zbawia do końca, to iest, doskonale. A znaczy tu y taiemnice nieiaką, że nie telko tu, ale y tam kthorzy

На боці: 1) Patrz. 2) Ebr. 7. 3) Naturą Człowieczą iako y Boską zbawia, we dwu abowiem ieden Chrystus.

(то̀ ест до повнанѧ и҆стинного во тро̀ци е̂диного б҃а).

То̀ сѹт слова̀ ст҃го а̂пслa Павла и҃ ст҃го златоуст. которїи знакѹ невспомнаю̀т, а̂бы сн҃ъ бж҃їй мѣлъ сѧ за нами причинѧти. ӑле и҃ ѡвшем свѣдчат жѐ до конца̀ вѣкѹ приходѧчих во еднoст до б҃а, причастїем т҃ѣла и҃ крове е̂го̀ **(картка 92)** извавити досконале сам может, не тол'ко ведле бовства, ӑле и҃ ведле чловеченства з' которім з'е̂днoчивши сѧ нѣгды сѧ не ѿдѣлѧет. и҃ е̂ден є̆стъ во е̂диной пер'сонѣ а̂ всѣх извавлѧет. ꙗко пи҃шет [1]), кто̀ и҆сть т҃ѣло моѐ и҃ пиет кров мою̀ ма̂ет живот вѣчныи, и҃ ꙗ̑ е̂го̀ воскр҃шѹ, во послѣдниѝ дн҃ь и҃ е̂ще мовитъ [2]). Кто̀ и҆сть т҃ѣло моѐ и҃ пиетъ кровъ мою̀, въ мънѣ пребываетъ и҃ ꙗ̑ к немъ и҃ е̂щѐ [3]). Єсли не бѹдете и҆сти т҃ѣла сн҃а чл҃чог и҃ пити крове е̂го̀ живота̀ не маете в'собѣ.

Потреба теды вѣдати и҆жъ х҃с бѹдѹчи месітис, [то̀ ест] ходота̀ [4]). и҆ли посредник. [ю̂жѐ] ѹчинил нам вѣчныи поко̀, ꙗко пи҃шет [5]). При̇мает о҃браз ко-

На боці: [1]) і̂ѡн. ѕ҃. к҃г. [2]) [і̂ѡн. д҃і.]. [3]) і̂ѡн. ѕ҃. к҃г. [4]) ꙗко х҃с ходетай былъ. [5]) [златоуст там же ѡ̂ вочловѣченіи хв҃ѣ].

rzy chcą wierzyć weń, y przychodzą przezeń do Oyca. (To iest, do poznania prawdźiwego w Troycy iedinego Boga).

To są słowa Swiętego Pawła, y Swiętego Złotoustego, [kthorzy *tu namniey zmianki nie czynią,*] aby Syn Boży [iako ini Swięći], miał sye za nami do Boga przyczyniać, ale y owszem świadczą [kthorym mamy doskonale wierzyć], że do końca wieku przychodzących w iedność do boga przyięćiem Ciała y Krwie iego zbawić doskonale sam może, nie telko wedle Bostwa, ale y wedle człowie- **(картка 90 об.)** czeństwa, ktore [z Bostwem] złączywszy nigdy sye go nie oddźiela, y ieden iest, w iedney Personie, a wszystkich zbawia iako *mowi*[1]). Ktho ie Ciało moie y pije Krew moie ma żywot wieczny, a ia go wskrzeszę w ostatny dźień. Y ieszcze [do tedoż Pan] mowi: Kto ie ćiało moie, y piie Krew moie we mnie przebywa, a ia w nim. Y ieszcze [tamże mowi[2]). A] Iesli nie będźiećie ieść ćiała Syna człowieczego y pić Krwie iego, żywota nie maćie w sobie.

Potrzeba tedy wiedźieć, iż [Pan] Chrystus [iako Greckim Ięzykiem nazywamy] Mesytis będąc, [co sye na nasz Słowieński rozumie] Chodotay, albo Pośrzed-

На боці: [1]) Jan. 6. 23. [2]) Jan. 6. 23.

тóрїй соⷥдаⷧ в рай, и҆ всѣ́ми доⷠрыми пóстꙋⷫками ѹкрáсиⷧ. и҆ противⷡ рáйского вы́стꙋⷫкꙋ даⷧ є҆мꙋ҃ дóбрыⷯ (картка 92 об.) ѹчиⷩкѡⷡ выпоⷧнѣнье. в рай пóкар'моⷨ преⷧстиⷧ ся быⷧ а҆даⷨ, а҆ тѣло хв҃о пóстоⷨ корꙋнꙋе́ⷮся. в рай пéр'вая вòйна. а҆ на пꙋ́щи втòрое ширⷬмѣⷬство з' дїя́воloⷨ. Приходиⷮ а҆бовѣⷨ иⷥбавитель поновля́ючи тóе створéⷩе. и҆ в'ся́кими дóб'рыми ѹчи́ⷩками корꙋнꙋеⷮ. и҆ в'хóдиⷮ в' посрéдоⷦ еⷣнаⷩе чи́начи [мéжи] бг҃оⷨ и҆ чл҃коⷨ. пришоⷧ ѡ҆бецꙋ́ючи томꙋ҃ свѣ́тꙋ, иⷤ ся понови́ти мáеⷮ ѹпáⷣлый ѻ҆браⷥ. и҆ поⷣвиⷢнꙋⷧ ся и҆ сп҃сеⷩ стáⷧ ся. а҆ не моⷢл'бы тóе ѻ҆бецáти є҆слибы не быⷧ посрéⷣниⷦ. я҆кóгды̑ зáц'ный мꙋⷤ óбецáеⷮ штò мéⷩшемꙋ. не смѣ̑еⷮ ѻ҆бѣ́ⷮницѣ проси́ти мéⷩшій є҆сли̑ не мáеⷮ посреⷣника. Поневаⷤ невиди́мый. быⷧ б҃ъ а҆ свѣⷮ сéй види́мый. даеⷮ посрéⷣника достовѣ́рного. посрéⷣниⷦ бовѣⷨ б҃ꙋ и҆ чл҃коⷨ чл҃къ х҃с. Посрéⷣниⷦ є҆сли̑ (картка 93 знач. X.) нѣ мáеⷮ повиновáⷮства не мóжеⷮ бы́ти посреⷣниⷦ. а҆ поневаⷤ посреⷣниⷦ б҃ꙋ и҆ чл҃коⷨ х҃с, при́сталомꙋ ѹказáтиⷭ срóⷣномꙋ б҃ꙋ, и҆ срóⷣномꙋ чл҃коⷨ, и҆ бы́ти я҆кобы прóмыслъ срéⷣнїй. з'богоⷨ в'кꙋ́пѣ по божествꙋ̑, а҆ с чл҃ки з'еⷣнóчиⷡши ся по человéчествꙋ.

nik[1]), [to iest, ktory między Bogiem y człowiekiem] *Przymierze* vczynił, [nie doczęśne], ale wieczne, [nie wątpliwe, ale doskonałe, niewielekroć iako ini Ofiarownicy, ale to sam sobą ieden raz a wiecznie vczynił, dźiwnym sposobem], iako [Złotousty w onymże Kazaniu o wćieleniu Syna Bożego] *mowi*: Przyiął **(картка 91)** *Postać*, ktorą vczynił w Raiu, y wszelakimi vczćiwemi postępkami ozdobił, y przećiw Rayskiemu występkowi, dał mu dobrych vczynkow wypełnienie. w Raiu pokarmem dał syę był zwieść Adam, a ćiało [Pana] Chrystusowe *dla Postu* Korunuie sye, w Raiu pierwsza woyna, a na puszczy wtore szyrmierstwo z Diiabłem: *Przyszedł* bowiem Zbawićiel [chcąc] odnowić to stworzenie, y wszelakimi *pobożnemi* vczynkami Korunuie go, y wchodźi w pośrzodek ziednoczenie czyniąc Boga z człowiekiem: Przyszedł obiecuiąc temu światu, że sye ma ponowić vpadły Obraz, y dźwignion iest y zbawion, a nie mogłby to obiecać iesliby nie był Pośrzednikiem: Iako gdy mąż zacny obieca co mnieyszemu, nie śmie obietnice prośić mnieyszy iesli nie ma Po(ś)rzednika. [A] ponieważ niewidomy był Bog, a świat ten widomy, daie Pośrzednika *wiernego*, Pośrzednik abowiem Boga, y **(картка 91**

На боці: [1]) [Jako P. Chrystus był Porśrzednik].

об.) ludźi, Człowiek Chrystus. Pośrzednik, [zaś ktory] nie ma spowinowacenia nie może być Pośrzednikiem. A ponieważ *z iednoczeniem* Bogu y ludźiom Pan Chrystus, przystało mu okazać sye rodzonemu być Bogu, y rodzonemu Ludźiom, y być iakoby Przemyslewanie śrzednie, z Bogiem w kupie wedle Bostwa, a z ludźmi ziednoczywszy sye wedle człowieczeństwa.

и҆ што̀ чи́нит, [поневаж] пе́ршє чи́нит и҆ ѹ҆чит а҆ потом поновлѧ҇єт, и҆ стаєтсѧ посре́д'ник, и҆ спорꙋчник, и҆ повѣда́єт ковскїи члкͦм, а҆ чловѣ́ческїи бгви.

Y co czyni? pierwey czyni y vczy, a potym odnawia, y staie sye Pośrzednik y Rekoymia, y powiada Boskie ludźiom, a ludzkie Bogu.

понєваж бовѣм ворог был члчїй род бгви. длѧ выстꙋпкꙋ, не вѣрил ни члкъ бгви, ни҆ бъ члкꙋ а҆бы́ сѧ мѣл поиднáти ѹ҆пáлы̀ крóмѣ посредника. прóтож мóвил людем, вѣрꙋйте иж бꙋдет въскрсеніе, ꙗ҆ томꙋ порꙋка, воз'мꙋ ѿ вас тѣло и҆ ѿдам є҆гò смрти. и҆ єсли є҆гò не воскрешꙋ не вѣрте ми. и҆ зарꙋча́єт людем бга, а҆ бꙋ людѐ. и҆ ꙗ҆ко (картка 93 об.) бы мóвил ѿ мéне члка прїймешъ ꙗ҆ є҆гò понов'лю, ꙗ҆ є҆гò ѹ҆чиню̀ жé сѧ ѿкине прéлести и҆ поз'на́єт правдꙋ. прї̀ми̇ мѧ порꙋкꙋ, а҆бы̀ и҆ ѡни̇ при̇̀мили мѧ за порꙋкꙋ твоéи мóци.

Ponieważ bowiem Nieprzyiaćielem był ludzki Narod Bogu dla występku, nie wierzył ani człowiek Bogu, ani Bog człowiekowi aby sye miał ziednać vpadły bez Pośrzednika. Przetoż mowił do ludźi, wierzćie że będźie Zmartwychwstanie, ia temu Rękoymia, wezmę od was ćiało y oddam go śmierći, a iesli go nie wskrzeszę nie wierzćie mi, y za- **(картка 92 знач. Bb)** ręcza, ludźiom Boga, a Bogu ludźi, y iakoby mowił, odemnie człowieka przymiesz, Ia go odnowię, Ia go vczynię że sye odrzoći zdrady, y pozna prawdę, przyymi mię Rękoymią [za ludźie], aby y oni przyięli mie za Rękoymią twey mocy.

[а҃і] ꙗ҆ко был хс посредник ѹ҆ка́зꙋєт тò писмò и҆ ꙗ҆ко тыж и҆ спорꙋчник є҆стъ и҆ дóсыт ѹ҆-

Iako [Pan] Chrystus był Pośrzednik vkazuie to pismo, y iako też Rękoymią iest, y dośić vczy-

чинител. где з'находим, абысмы ся не показали свои слова кажучи в' цркви. если свои мовлю, на штож мовлю. а если бжіи оповѣдаю, то ѿ духа стго ознамую, прійми тую науку. А иж испоручник есть хс. [яко] Павел сты мовит[1]). Ты еси іерей во вѣки, ведле порядку мелхиседековог. и доложил. А нинѣ лѣпшеи доступисмо служьбы. понеже и лѣпшого тестаменту, испоручник есть хс и ото заручает бга члком, заручает, (картка 94) члка бу. и якъ реклъ поновити нас, и поновляет. и безсмертіем нас почитати, и почитает.

бо гды творил адама, не чинил заруки, анѣ обѣтницѣ. а гды его воздвизает, и што не обецал, то ему дал, яко нбо землю ра и иныи. а што з'порукою ѿбецал, не дал ли. евгліе то есть новы тестаментъ. Поты стый Златоуст.

На боці: [1]) евреи. з.

ićielem, gdźie naydźiemy, abysmy sye nie pokazali swoie słowa każąc w Cerkwi, iesli swoie mowię, dla czegoż mowię? a iesli Boże opowiadam, to od Ducha świętego oznaymuię, przymi tę naukę: A iż iest Rękomią [Pan] Chrystus, Paweł Swięty mowi[1]): Ty iesteś Ierey na wieki wedle porządku Melchysedekowego, y dołożył. A dźiś lepszey dostąpilismy służby, ponieważ y lepszego testamentu Rękoymią iest [Pan] Chrystus, y oto zaręcza Boga Ludźiom, zaręcza *Lud* Bogu: Y iako rzekł odnowić nas, y **(картка 92 об.)** odnawia, y poczćić nas nieśmiertelnośćią, y poczyta.

Abowiem gdy tworzył Adama nie czynił zaręki, ani obietnice: a gdy go wydźwiga, y co nie obiecał to mu dał, iako [to], Niebo, Ziemię, Ray, y ine: A co z zaręką obiecał, azali nie dał, [iako to], Ewanyelię, to iest, Nowy Testament, [ktorego dać koniecznie przez Proroki swoie obiecał, o czym Ieremiasz mowi[2]): Y będźie w ostatnie dni mowi Pan, vczynię Testament nowy. y sam Zbawićiel daiąc Taiemnicę mowi[3]): To iest Krew moia Nowego testamentu. y Paweł S. mowi[4]): Przystąpiliśćie do Gory Syon, y wiele tyśięcy Anyołow y do Cerkwie Pierworodnych, y

На боці: [1]) Do żydow. 7. [2]) [ieremiasz 31. 32. 33]. [3]) [Math: 29.] [4]) [Do żydow 12].

Ви́дишъ жѐ ю҆ж нам сходотал покоѝ вѣчныѝ и҆ новыѝ теста́ментъ подал нам. и҆ ѹ҆чинил є҆дин раз доскона́лоє примирєньє, ме́жи бгом и҆ людми́. а҆ бо́льшє юж [мо́лѧчи сѧ] нє ходота̀ствуєт. сам бовѣм вьсѣх до конца̀ избавити мо́жєт. и҆ про́то нє причи́нца, а҆лє избави́тєл на́шъ є҆стъ.

А҆ што̀ проти́вницы[1]) зопсо-ва́ноє през толковникѝ мѣсцє ѹ҆ і҆ѡа́на стго хвѝ на зелживост приво́дѧт. ꙗ҆ковы (картка 94 об.) і҆ѡан причи́нцєю є҆гѡ̀ написал быти. Кото́роє ве́длє гре́цких зво́дов, так сє власнє в собѣ ма́єт[2]). сыно́вє нє согрѣша́йтє, а҆ є҆(с)ли кто̀ згрѣшит паракли́та (то̀ є҆стъ, ѹ҆тѣши́тєлѧ) ма́ємо ѹ҆ ѡ҆тца і҆с ха пра́вєдника. и҆ то̀ є҆стъ ѡ҆чищє́ниє ѡ҆ грѣсєх ни́ших. ви́дишъ жѐ нє мо́вит, причинѧ́єт сѧ до ѡ҆тца за на́ми длѧ грѣхѡв. а҆лє утѣша́єт нас вєсє́лъ ѡ҆тцєм бу́дучи. гды̀ загрѣхѝ жа́луєм и҆ за них пла́чєм и҆ сам з них нас выбавити мо́жєт. ꙗ҆ко мо́вит, и҆ то̀ є҆стъ ѡ҆чищє́ніє ѡ҆ грѣсєх на́ших. и҆ и́ндє сам мо́вит. Прійдѣтє ко мнѣ вьсѣ працу́ючіи и҆ ѡ҆бтѧ́жєныи грѣха́ми, а҆ ꙗ҆ вас ѹ҆поко́ю.

Ha боці: 1) а҃. 2) а҃. і҆ѡан. в҃.

do Pośrzednika Nowego Testamentu Iezusowego]. poty Swięty Złotousty.

Widźisz że iuż nam ziednał *Przymierze* wieczne, y Nowy testament [iuż] nam podał, y vczynił ieden raz **(картка 93)** doskonały [y wieczny] *Pokoy* między Bogiem y ludźmi, a więcey iuż nie przyczynia sye [do żadnego nam zbawienie iednaiąc], sam bowiem wszystkich do końca zbawić może, y przeto nie przyczyńcą ale zbawićielem naszym iest.

A co Przećiwnicy[1]) zepsowane przez Tłumacze mieysce v Iana Swiętego Chrystusowi na zelżywość przywodzą, iakoby Ian [święty] Przyczyńcą go być napisał, ktore wedle Greckich *Ekzemplarzow* tak sye właśnie w sobie ma[2]). Dźieći nie grzeszćie, a iesli kto zgrzeszy Paraklita (to iest, Poćieszyćiela) mamy v Oyca Iezusa Chrystusa sprawiedliwego, y ten iest oczyszczenie o grzechach naszych. [Przytym Chryzostom Swięty toż mowi: Abyśćie nie mowili że nie grzeszymy, ale gdy zgrzeszy ktho ieden raz, nie trwayćie więcey w grzechach waszych, oczyszći bowiem **(картка 93 об.)** grzechy wasze Iezus Chrystus ktory z Oycem iest]. Widźisz że nie mowi przyczynia sye do Oyca za nami dla grzechow [naszych], ale ćieszy nas gdy za grzechy żałuiemy, y za

Ha боці: 1) 1. 2) Jan. 2.

И҆ єщѐ прыво́дѧⷮ [1]) до́б҆роє
з҆лѐ з҆розꙋмѣ́ⷡши пиⷭмо́ а҆пⷧ҇ъ-
скоє ꙗ҆кобы҆ мѣⷧ и҆ параклиⷮ дх҃ъ
стый, (кото́ры҆ а҆нѣ тѣла нє
принѧⷧ на (картка 95) се́бє) до
ѿц҃а за на́ми причинѧ҆єⷮ сѧ.
што̀ пи҆шєⷮ до рыⷨлѧⷩ, ты́ми сло́-
вы[1]). ѡ҆ што быⷭмы мѣ́ли про-
си́ти ꙗ҆къ при́стоиⷮ нєⷥна́єⷨ. а҆́лє
саⷨ дх҃ъ посрєⷣствꙋ́єⷮ (то̀ є҆стъ
ѡ҆зъна҆мꙋєⷮ) ѡ҆ наⷭ въздыха́-
нїєⷨ нєвымо́ⷡныⷨ. а҆ кото́рїй
выба́дꙋєⷮ срⷣца вѣ́даєⷮ што̀
є҆стъ мꙋдрова́нїє дх҃а иⷤ вє́ⷣлє
б҃а мо́лиⷮ сѧ вєⷣлє ст҃ыⷯ. При
тоⷨ златоꙋⷭⷮ широ́ко пі́шꙋчи
мо́виⷮ ро́ⷥныє дх҃и то̀ є҆стъ да́-
ры ст҃го дꙋха цр҃кви даєⷮ б҃ъ.
мєжи кото́рыми, и҆ тоⷮ даⷬ
дх҃ъ вѣ́домости. ѡ҆ныⷯ ча́сѡⷡ
приходиⷧ на єⷣно́го чловє́ка,
кото́ры҆ в҆ мѣсто в҆сѣⷯ молиⷧ
сѧ. вѣ́даючи ѡ҆тоⷨ, што̀ є҆стъ
цр҃кви́ пожитє́чно. А҆ нн҃ѣ дї-
ѧ́коⷩ тоⷮ ѹ҆рѧⷣ на со́бѣ ма́єⷮ.
Кото́рїй в҆ чаⷭ молє́нїѧ стоѧчи҆
сєрєⷣ цр҃квє ѡ҆ што сѧ ма́єⷨ мо-
ли́ти в҆сѣⷨ ѿповѣ- (картка 95
об.) д҆ꙋєⷮ гды́ сѧ мо́лиⷮ ѡ҆ спс҃е-
нїи дш҃ъ нш҃иⷯ и҆ про́чаѧ. И҆ то́є
то̀ пока́зꙋєⷮ Па́вєⷧ, мо́вѧчи ѡ҆

На боцї: [1]) в҃.. [2]) риⷨ. и҃.

nie płaczemy y sam wespoł z Oycem będąc z nich nas wybawić może, iako [tu] mowi: y ten iest oczyszczenie o grzechach naszych y indźiey sam mowi: Przydźćie do mnie wszyscy pracuiący, y obciążeni (grzechami) a Ia was vspokoię:

Y ieszcze przywodzą [1]) dobre źle zrozumiawszy pismo Apostolskie, iako by miał y Paraklit Duch Swięty (ktory anie ćiała nie przyiął na śię) do Oyca za nami przyczyniać sye, co pisze do Rzymian temi słowy[2]): O co bysmy mieli prośić iako przystoi nie wiemy, ale sam Duch Srzodkuie (tho iest oznaymuie) o nas wzdychaniem niewymownym a ktory wybaduie Serca wie *iakowe* iest mudrowanie Ducha, że wedle (**картка 94)** Boga modli sye, wedle Swietych. Przytym Chryzostom [Swięty] szyroko pisząc mowi: Rozne Duchy, to iest, dary świętego Ducha Cerkwi daie [Pan] Bog, między ktoremi y ten dar, Duch wiadomośći, onych czasow przychodźił na iednego człowieka, ktory wmiasto wszystkich modlił sye, wiedząc o tym co iest Cerkwi pożytecznego, a teraz Dijakon ten vrząd na sobie ma, ktory czasu modlitw stoiąc wpośrzodku Cerkwie o co sye mamy modlić wszystkim opowiada, gdy *wszczyna* [mowiąc]: o zbawieniu Dusz naszych etc. Y to pokazuie Paweł S. mowiąc:

На боцї: [1]) 2. [2]) Rzym. 8.

што бысмы просити мѣли ꙗкъ пристоит незнаем. а҃ле сам дꙋх посредствꙋет ѡ нас, възʼдыха́нии невымо́вными. то̀ е҃стъ гды сѧ мо́литъ дꙋховʼне. Дїꙗ́конъ, за кото́рого моли́твами и҃ на́шъ дꙋхъ невымо́въным [моле́нїемъ] возʼдыха́етъ. а҃пслъ.

А кото́ры выба́дꙋет срдце. златоуст. Видишъ иж не ѡ параклитѣ ѿное мо́вит, а҃ле ѡ срдцꙋ дх҃овном. и҃ е҃сливы не так было те́ды мѣлъ мо́вит а ѡн кото́рый выба́дꙋет дх҃а. а҃ле а҃быс вѣдал иж ѡ чл҃вцѣ дх҃овном мо́вит, кото́ры моле́нїѧ дар ма́ет, и҃ длѧ то́го привел. А҃плъ, кото́ры выба́дꙋет срдца, вѣдает што̀ е҃стъ мꙋдрование дх҃а (то̀ е҃стъ, чл҃вка (картка 96) дх҃овного) иж по бо́зѣ мо́лит сѧ по ст҃ых,

а҃бы сѧ и҃ мы ѿ не́го ѹчи́ли, ѿ што сѧ ма́ем моли́ти.

И е҃щѐ собѣ берꙋт на по́моч[1]) што̀ е҃стъ пи́сано[2]). А вʼсе́ ѿ б҃а, кото́рїй на̑съ собѣ примирив ї҃с хрсто́м. и҃ дал нам слꙋжбꙋ примире́нїѧ. А҃бовѣм б҃ъ был вʼ х҃ѣ свѣт собѣ еднаючи, не причита́ючи им грѣхѡв их и҃ положил вʼнас сло́во примирѧ, вʼмѣсто х҃а. те́ды про́симо ꙗ҃ко б҃гъ през нас про́сит. прѡсим те́ды вʼ мѣсто х҃а, прїмири́те сѧ зʼ б҃гом. При том противницы мо́вѧт поневаж ѿц҃ъ през людѐ послѡв своих про́сит

O cobysmy prośić mieli iakǫ przystoi nie wiemy, ale sam Duch Srzodkuie o nas wzdychaniem niewymownym, [to iest gdy sye modli duchownie Dijakon, za ktorego modlitwami y nasz Duch nie wymownie wzdycha]. Apostoł.

A kthory wybadywa Serca. Złotousty [na to:] Widźisz że nie o Pa- (**картка 94 обор.**) raklićie ono mowi, ale o Sercu duchownym, y iesliby nie tak było, tedy miał mowić, a on ktory wybadywa Ducha, ale abyś wiedźiał że o człowieku duchownym mowi, ktory Modlenia Dar ma, y dla tego przywiodl: Apostoł. [A] ktory wybadywa Serca wie iakowe iest mudrowanie Ducha, tho iest, człowieka duchownego, iż *wedle* Boga modli sye *wedle* świętych.

aby sye y my od niego vczyli o co sye mamy modlić.

Y ieszcze sobie biorą na pomoc[1]) co iest pisano[2]): A wszystko od Boga, ktory nas sobie poiednał Iezusem Chrystusem, y dał nam służbę przymierza, abowiem Bog był w Chrystuśie Swiat sobie iednaiąc, nie przyczytaiąc im grzechow ich, y położył w nas słowo przymierza, w miasto Chrystusa tedy prośimy, iako Bog przez nas prośi, prośimy tedy w miasto Chrystusa poiednay- (**картка 95**) ćie sye z Bogiem. Przytym Przećiwnicy mowią: Ponieważ Oyćiec

На боці: [1]) г҃. [2]) в҃. кор. е҃.

На боцї: [1]) 3. [2]) 2. Kor. 5

нас, тéды и сн҃ъ в' натꙋрѣ людской просит ѡц҃а за нами. Але тò з'лѐ розꙋмѣют, абовѣм єсли х҃с ꙗко и ст҃ыи причиняет ся за нами не єст ѿ них розным. и бꙋдет створенє, а не створител. што єст вели- (картка 96 обор.) коè блюзнѣрство. Але слꙋш'нѣ' так мóвити, и вѣрити мáют; иж ст҃ыи ꙗкъ ѿ х҃а и б҃а нас прóсѧт такжє сѧ и за нами до б҃а мóлѧт. [а] х҃с бꙋдꙋчи рожден а не сотворен. [єден раз] вѣчное примирєнє ꙋчинившн, юж сѧ не мóлит. [ꙗко тꙋ пишет] [1]). Але ст҃ым тот ꙋрѧд з'лецив, и ѡни в' мѣсто х҃а ꙗкъ нас ѿ б҃а, такжє за грѣхи нашѣ х҃а б҃а прóсѧт. а х҃с сам собóю [покоѝ] ꙋчинивши ѡчистит грѣхи нашѣ. ꙗко пишет [2]).

Собóю ѡчѣщéниє ꙋчинил' грѣхѡм ниши, сѣл на правици маєстáтꙋ величєствіѧ на

На боці: [1]) іѡáнъ. ѕі. зач. не. [2]) [єврєм. а]

przez ludźi posły swoie nas prośi, tedy y Syn w naturze ludzkiey prośi Oyca za nami. Ale to źle rozumieią: Abowiem iesli [Pan] Chrystus iako y Swięći [wybrani iego ieszcze] przyczynia sye za nami, [tedy] nie *będźie* od nich roznym, y będźie stworzenie a nie Stworzyćiel, co iest wielkie bluźnierstwo. ale *tak właśnie* mowić y wierzyć maią. [wedle tych iasnych słow Apostolskich]: Iż Swięći [wybrani Boży], iako *w miasto* Chrystusa y Boga nas proszą, także sye y do Boga za nami modlą, [ponieważ Pan Chrystus im to zlećił, iako mowi[1]): W on dźień w imię moie prośić będźiećie: y nie mowię wam że ia będę Oyca prośić za wami. Abowiem Pan] Chrystus, że iest Rodzonym a nie stworzonym[2]), y vczynił Przymierze wieczne [y służbę swoię dokonał, iako rzekł[3]): Wykonało sye, (**картка 95 обор.**) y iuż więcey iako nie służy, także] ani sye modli, ale świętym [sługom swoim] ten vrząd zdał, y oni wmiasto Chrystusa, iako nas od Boga, także y za nami Chrystusa Boga proszą, a Pan Chrystus sam sobą vczyniwszy nam oczyszczenie, [śiadł na Maiestaćie swoim], iako pisze:

[Sam] sobą oczyszczenie vczynił grzechow naszych, Siadł na Prawicy Maiestatu *vwielbienia na*

На боці: [1]) Ian. 16. zacz: 55. [3]) Philip. 2. [3]) ian. 19. 61. [4]) Do żydow 1.

кысо́ких. При том Златоуст широ́ко пи́шучи мо́вит. Не про́сто сѣл а́ле гды нас ѡчи́стил. поневаж въплоти́л ся. и та́м же ни́жѐ мо́вит [1]). собо́ю примирив нас Бу, и всѐ доконал гды вознесл нас крстом свои́мъ [2]) (картка 97 знач.) а ѡповѣдует воскрсние и возне́се́ние на нбса приво́дячи, и сѣл на правици величествія на кысо́ких.

А ꙗко тут так й на другом мѣсци всѐ ѡ вла́дзы пречи́стого вочловече́нія гсдня пи́шучи мо́вит [3]). Воскресил его̀ ѿ мертвых и посадил на прави́ци себѐ на нбсных превы́ш'ше вся́кои мона́рхіи, и вла́дзы, и мо́цы и па́нства, и вся́кого имени именуемого не то́л'ко во вѣцѣ сем а́ле и в при́ш'лом. При том Златоуст.

Не мо́вит спро́ста вы́ш'ше, а́ле высо́кост ѹка́зует [велику́ю). и для того́ превы́ш'ше мо́вит. абовѣм су́т а́гглским си́лам имена̀. и тепе́ръ [ѿ многих] не имено́ва́ны, а тогды будут позна́ны. абовѣмъ не едеными вла́днет. а другими не вла́днет. а́ле всѣми безпло́т'ны- (картка 97 обор.) ми си́лами. А

На боцї: [1]) [филипп в]. [2]) [іѡан. ді. зд.]. [3]) ефес. а. сиі.

wysokośćiach. Przytym Złotousty szyroko pisząc mowi: Nie prosto vśiadł, ale gdy nas oczyśćił, ponieważ wćielił sye. Y tamże niżey mowi: [Sam] sobą poiednał nas z Bogiem, y wszystko dokonał gdy wzniosł nas Krzyżem swym, a opowiada zmartwychwstanie, y na Niebiosa wznieśienie przywodząc: Y śiadł na Prawicy *vwielbienia na wysokośćiach.* **(картка 96 знач. Сс.).**

A iako tu, tak y na drugim mieyscu wszystko o Władzy przenayczystszego Bożego *człowieczeństwa* pisząc [do Ephezow] mowi[1]): Wskrześił go od vmarłych [to iest, Bog człowieczeństwo, z kthorym wespoł iest], y posadźił na Prawicy v śiebie na *niebieśiech,* naywyszey wszelakiey Monarchyey, y Władzy, y Mocy, y Państwa, y wszelakiego imienia mianowanego, nie telko w tym wieku, ale y w przyszłym. Przytym Swięty Chrysostom pisze:

Nie mowi sprosta, *wysoko*, ale [wielką] wysokość vkazuie, y dla tego naywyszszey mowi, abowiem są Anyelskim śiłam imiona, y teraz nie mianowane, a *potym* vznane będą, abowiem nie iednemi władnie a drugimi nie władnie a drugimi nie władnie, ale wszystkimi *Zastępy.* A to abysmy rozumieli po przyię-

На боцї: [1]) Efes. 1. 218.

тое абысмы розумѣли по принятію тѣла, которое для промыслу принял ѡ хѣ мовит Павелъ. Абовѣм пред воплощенієм явно єстъ, иж бъ слово ровно в'сѐ мѣлъ з' ѡцем ведле владзы што й надто нѣ по въплощеніи мает. (апслъ).

Й в'сѐ покорив под ноги єго.

(златоуст) Слышачи теды єго иж сѣдит превыш'ше абыс не м'нѣмал, иж тол'ко поч'тен єстъ. прото ѡбяснѧет, иж й в'ладарем єго оучинил в'сѣм. (апслъ)

Й того дал главу. (златоуст [1]).

Й цркОв силою хвою ровно посадил на оном маєстатѣ. абовѣм гдѐ єстъ глава, там й иное тѣло. (апслъ)

Выш'ше всѣх цркве́й.

(златоуст) Над аггли й архаггли, самого сна дал главою. над в'сѣх видимых й розумных (картка 98) хл. й надъ в'сѣ доброд'ѣ ства, тое оучинилъ найбольшее. жѐ сна оучинилъ главою. (апслъ)

То єст тѣло єго. (златоуст)

А найбол'ше што єст. абыс не м'нѣмал слышачи єго главою [2]) нѣкоторо тол'ко части

На боці: [1]) Чловечее прирожене боским ровно. [2]) глава видомая хс

ćiu ćiała ktore dla *zrządzenia* przyiął, o Chrystu- **(картка 96 б.)** śie mowi Paweł, abowiem przed wćieleniem iawnie iest, że Bog Słowo rowno wszystko miał z Oycem wedle władzy, co y nad tho dziś po wćieleniu ma. Apostoł:

Y wszystko pokorzył pod nogi iego.

Chrysostom: Słysząc go tedy iż śiedźi naywyszszey, abyś nie mniemał że telko vczczon iest, przeto obiaśnia, że go y Władarzem vczynił wszystkim. Apostoł.

Y tego dał Głowę. Złotousty[1]):

Y Cerkiew mocą Chrystusową rowno posadźił na onym maiestaćie, abowiem gdźie iest Głowa, tam y insze ciało. Apostoł.

Wyszey nad wszytkimi Cerkwiami.

Chrysostom: Nad Anyoły y Archanyoły, samego Syna dał Gło- **(картка 97)** wą nad wszystkie widome y rozumne Chrystusa, y nad wszystkie dobrodźieystwa to vczynił nawiętsze, że Syna vczynił Głową. Apostoł:

To iest, Ciało iego. Złotousty:

A nawięcey co iest, abyś nie mniemał słysząc go Głową[2]), niktorey telko części Przełożo-

---

На боці: [1]) Człowiecza natura z bozską rowno. [2]) Głowa widoma Chrystus.

преложе́ным. гдыж телесне мо́кит нам главо́ю. а црков є́стъ доскана́лость (sic) хва. напол'на́єт бовѣм и доскона́лою чи́нит тѣло главу́, ꙗко тыж и на́дто глава̀ доскона́лость єст тѣлу. (апслъ)

Напол'не́нїє напо'ня́ючего в'сє вовсѣх.

Присмотриж ся, ꙗко ти ѹка́зує, жє́ не то́лко ведлє чловече́н'ства є́стъ главо́ю и па́ном в'сему створе́нию, а́лє и створи́телем ведлє бозтва. ꙗко Їωан пишет [1]). Кото́рым ся в'сє ста̂ло, а без не́го нѣчо́го ся не ста́ло, ш'то́ ся ста̂ло. (картка 98 об.) И ωного ωцъ ꙗко пишет ве́д'лє члвчства [2]) дав дѣдичом в'сѣм (ѻног) которим и вѣки сотворил. котори власны сїяниє сла́вы ωчєи, и ѻбраз ипо́стаси є́го̀. и но́сячи в'сє мо́вою мо́ци своє́и. собо́ю ѹчинив ѻцѣщенє грѣхωв наших. сѣл на прави́ци маєста́ту вели́чєстїя на высо́ких. и так бо́лшим зоставши ωт а́гглов ꙗко пресла́вніє над них ωдѣдичив и́мя. Кому бовѣм мо́вил коли ωт ангелωв. снъ мо̀ ты є́стес. ꙗ ннѣ роди́л єм тя. и зас. ꙗ бу́ду є́му ωцем, а ωн мнѣ будет сном. а гды з'но́ву в'во́дит пе́рворо́дного вовселе́нную мо́вит. неха́й покло́нят ся є́му всѣ а́гглы бжїи. а до а́гглωв мо́вит. (тому) кото́рий тво́рит ангелы

На боцї: [1]) Їωа́нъ. а. [2]) Єврем. а.

nym, przeto ćieleśnie mowi nam [iest] Głową, a Cerkiew iest doskonałość Chrystusowa, napełnia bowiem y doskonałą czyni Ciało Głowę, iako też y nadto Głowa doskonałość iest ciału. Apostoł:

Napełnienie napełniaiącego wszystko we wszystkich.

Przypatrz że sye iakoć vkazuie że nie telko wedle człowieczeństwa iest Głową y Panem wszystkiemu stworzeniu, ale y Stworzyćielem wedle Bostwa iako Ian [Swięty] pisze[1]): Ktorym sye wszystko stało, a (**картка 97 об.**) bez niego nic sye nie stało, co sye stało. Y onego Oyćiec iako pisze wedle człowieczeństwa[2]): Dał Dziedźiczem wszystkiemu (onego) ktorym y wieki stworzył, ktory własną Swiatłośćią Sławy Oycowskiey, y Obraz [wyrażony] *isnośći* iego, a nosząc wszystko mową mocy swoiey, sam sobą vczyniwszy oczyszczenie grzechow naszych, śiadł na Prawicy Maiestatu *vwielbienia na wysokośćiach*, y tak więtszym zostawszy nad Anyołow, iako przenasławniey nad nie odźiedźiczył imię. Bo komuż kiedy z Anyołow rzekł: Tyś iest Syn moy, Iam ćiebie dźiś vrodźił? Y zasię, Ia mu będę Oycem: a on mnie będźie synem? A gdy zaśię wprowadza Pierworodzonego we wszystek świat,

На боцї: [1]) Jan. 1. [2]) Ewrey. 1.

свои дх҃и. и҆ слꙋги свои ѿгне- па́лныи. и҆ до сн҃а, Маестатъ (картка 99) твоⷨ҇ б҃е на́ вѣки вѣчныє. скипетро оу҆правле́нїѧ, сцеⷫ҇тро кроле́в'ства твое́го

Ви́диш' величество хв҃ои пло́ти ви́дишъ х҃а всеи тва́ри кро́лѧ и҆ створи́телѧ. ви́дишъ жѐ є҆мꙋ̑ в'сѧ̑ твар со ѿц҃еⷨ и҆ ст҃ыⷨ дх҃оⷨ ро́вно сѣдѧ́чемꙋ на маеста́тѣ покланѧ́єⷮ сѧ. наⷣ в'сѣⷯ бовѣⷨ а҆гг҃лѡⷡ оⷩ є҆стъ. на̑ што ма́єш' тꙋ̑ довоⷣ.

Пе́рвы̀[1]) иⷤ ѿц҃ъ жа́дного а҆гг҃ла не назваⷧ сн҃оⷨ. ꙗ҆ко х҃а называ́єⷮ, в'ла́сныⷨ оу҆рожо́ныⷨ, а҆ не приспосо́бленыⷨ сн҃оⷨ.

Дрꙋгі́и[2]) иⷤ сѧ є҆мꙋ̑ кла́нѧ- юⷮ а҆гг҃ли.

Тре́тѝ[3]) иⷤ а҆гг҃лове сꙋⷮ слꙋ́- зи, а̑ х҃с сн҃оⷨ и҆ бо́гоⷨ.

Четвеⷬ҇тѝ[4]). иⷤ х҃с є҆стъ створи́теⷧ, а̑ а҆гг҃ли є҆го́ ство- рѐнѧ.

На боцї: 1) а҃. 2) в҃. 3) г҃. 4) д҃.

mowi: Niech mu sye pokłonią wszyscy Anyołowie Boży? A do Anyołow mowi (temu) kthory tworzy Anyoły swoie Duchy, a sługi swoie ogniem pałaiące. y do Syna [mowi]: Ma- **(картка 98)** iestat twoy Boże na wieki wieczne Laska prawośći, laska Krolestwa twego.

Widźisz [w iakowey] iest wielebnośći *człowieczeństwo* Boże, widźisz [Pana] Chrystusa wszystkiemu stworzeniu Krola y Stworzyćiela, widźisz że mu wszelakie stworzenie z Oycem, y z Duchem świętym rowno śiedzącemu na Maiestaćie kłania sye. Nad wszystkie bowiem Anyoły on iest, na co tu masz dowody.

Pierwszy[1]), że Oyćiec żadnego Anyoła nie nazwał Synem, iako Chrystusa nazywa własnym vrodzonym a nie przysposobionym Synem. [Ktorego on dźiśia, to iest, wiecznie rodźi. Bo w wiecznośći nie masz czasu przeszłego, ani przyszłego, ale vstawiczne dźiśia].

Drugi[2]), że sye mu kłaniaią wszyscy Anyołowie. **(картка 98 об.)**.

Trzeći[3]), że Anyołowie są słudzy, a Chrystus Synem y Bogiem.

Czwarty [dowod][4]), że Chrystus iest Stworzyćiel, a Anyołowie iego stworzenie, [Bo tu Paweł ś. przywodźi rozmaite pisma,

На боці: 1) 1. 2) 2. 3) 3. 4) 4.

Пѧ́ты̀[1]) иж х҃с сѣдит на правицы бо́жей, а̂ а҃гг҃лове лю̂дем сл̂ȣжат.

Ꙗкож сѧ тȣ̂ не в'стыда́ешъ на̂ дол (картка 99 об.) е̂го̀ стѧга́ючи. гдѣ̂ ег е̂ще́ причи́нцею ходотаем еднчем, моле́бником, о̂фѣро́вником, слȣго́ю своим чи́нишъ. Не хотѧчи́ розȣмѣ́ти жѐ то̀ в'сѐ е̂дины̀м ра́зом доскона́ле сам собо́ю ѹчинил. а̂бы́ сѧ причїнѧ́ючи и̂ молѧчи́ сѧ ѹставичне не о̂фѣ́ровалъ. А̂ле а̂бы̀ сам в'сѣми̂ ꙗ̂къ пан вла̂далъ. ѡ̂ чом пи̂шет[2]). На то́е бовѣм х҃с ѹме́ръ и̂ воскрес, а̂бы̀ мр҃твы́ми и̂ живы́ми вла́дал.

А̂ е̂сли̂ и̂ слы́шишъ, што̀ [ѡ̂ нем] до римлѧн Па̂велъ пи̂шет[3]). и̂ж' ѡ̂ на́съ о̂повѣдȣет. При том златоуст так пи̂шет. Не розȣмѣ̀ тȣ̂ меншость а̂ле то самȣ́ю любов е̂го̀ ѹка́зȣет. а̂бовѣм е̂сли̂ он живот и̂ всемȣ̂ добрȣ̂ жрȣдло. и̂ е̂сли̂ то́еиж силы што̀ и̂ ѿц҃ъ. и̂ мер'твых воскреша́ет, и̂ ѡ̂живлѧ́ет, и̂ и̂ное в'сѐ (картка 100) тво́рит. ꙗ̂к'бы ѡ̂ нас ходота̀ствовал, и̂ли моли́л' сѧ, ꙗ̂къ е̂ретицы̀ мо́вѧт. ꙗ̂ко́е моле́нїе чини́ти ма̂ет то̀. кото́рїй ѡ̂клѧ́нных и̂ ѡ̂сȣ-

На боцї: [1]) є҃. [2]) к рим. ді҃.
[3]) к рим. и҃.

nie o Bogu Oycu, ale o Chrystuśie Panie naszym, ktory tworzy Anyoły swoie Duchy, y ktory na początku źiemię vfundował, y dźiałem rąk iego są Niebiosa].

Piąty [dowod] [1]), że Chrystus śiedźi na Prawicy *Oycowskiey*, a Anyołowie mu służą.

Iakoż sye tu nie wstydasz na doł go *wlokąc*, gdy go ieszcze przyczyńcą swoim iednaczem, ofiarownikiem, Pośrzednikiem, sługą swoim czynisz: nie chcąc rozumiec, że to wszystko iednym razem doskonale sam sobą vczynił, aby sye iuż przyczyniaiąc vstawicznie, y modląc (**картка 99**) sye nie ofiarował, ale aby sam wszystkimi iako Pan władnął, o czym pisze [2]): Na to bowiem Chrystus vmarł, y zmartwych wstał, aby żywymi y martwemi władnął.

A iesli słyszysz co Paweł [Swięty] do Rzymian pisze [3]): Ze [Syn Oycu] opowiadanie czyni o nas, [o czym sye wyszszey wspomniało, tedy] przy tym Chrysostom [święty] tak mowi: Nie rozumie tu [Paweł] mnieyszość, ale telko samę miłość iego vkazuie. Abowiem iesli on żywot, y żrodło wszystkiemu dobremu, y iesli teyże mocy co y Oyćiec, y martwych wskrzesza y ożywia, y insze wszystkie [rzeczy] tworzy, iakby o nas *Pośrzednictwo sprawował* albo sye mod-

На боцї: [1]) 5. [2]) Rzym. 14.
[3]) Rzym. 8.

женыx своє́ю си́лою ѿ ѡ̂сꙋже́нїѧ вы̏свободилъ. и̑ пра́ведными бж҃ми сн҃ми ѻ҆́чини́лъ. и̑ такъ кꙋ на́выш̓шо́ ѻ҆́чти́вости в̓ звѣлъ. и̑ ѡ̂ чо́мъ жа́дной надѣ́и не мѣ́лисмы, то́е в̓ доскона́лость привѣлъ. ꙗ҆́коже, про́шꙋ; гды̑ ѿноє все̓ доконалъ. и̑ є̑стество̀ нш҃е на цр҃ском̓ маеста́тѣ посаженое ѻ҆́ка́зꙋетъ, длѧ̑ малыx и̑ лац̓ныx справ ходота̀ства и̑ли моле́нїѧ потре̑бꙋетъ.

lił, iako Heretycy mowią, iakie modły czynić ma ten, kthory nędznych, y osądzonych swoią mocą z osądzenia wyswobodźił, y sprawiedliwemi Bożymi Synami vczynił: y tak ku naywyszey vczći- **(картка 99 об.)** wośći wzwiodł, y o czym nie mielismy żadney nadźieie, to w doskonałość przywiodł, iakoż, prosze? gdy ono wszystko dokonał, y *naturę* naszę na Krolewskim Maiestaćie posadźił, dla małych y łacnych spraw Pośrzednictwa albo modlenia sye potrzebuie.

Присмотриж сѧ пра́в̓дѣ и̑ ѡ̂бачъ ро́зꙋмъ ст҃го. которы̀и и̑ индє пи̑шет [1]), на то́е што̀ дїѧволъ до х҃а мо́вилъ. є̑сли̑ є̑стесь сн҃ъ бж҃їи р̓ци̑ а̑бы̀ камѣнє то́е хлѣбомъ бы̑ло. и̑ мо́витъ **(картка 100 об.)** златоу́сты̀. ѡ̂ є̑ре́тіче хотѧ̀ дїѧ́вола послꙋ́ха̀. а̑бовѣмъ є̑ретицы̀, гды̑ моли́твы чи́нѧтъ. мо́вѧтъ помоли́ сѧ ѿц҃ꙋ своє́мꙋ. а̑ дїѧ́волъ не мо́витъ помоли́ сѧ. а̑ле є̑сли̑ сн҃ъ є̑си̑ бж҃їи р̓ци̑. бо̀ то̀ ѻ҆́ка́зꙋе власное прирожене, а̑бы̀ сн҃ъ ꙗ҆ко и̑ ѿц҃ъ роска́зовалъ.

Przypatrz że sye [szczyrey] prawdźie, a obacz rozum świętego, ktory [nie telko tu, ale y] indźiey [w trzećim kazaniu o krzczeniu Chrystusowym] pisze: Na to co Dijabeł do [Pana] Chrystusa mowił: Iesli iesteś Syn Boży, rzekni aby kamienie to chlebem było, y mowi Chrysostom [święty]: O Heretiku, chocay Dijabła posłuchay: Abowiem Heretycy gdy modlitwy czynią, mowią: Modl sye Oycu swemu, a Dijabeł nie mowi modl sye, ale iesli Syn iesteś Boży rzekni, bo to vkazuie własne przyrodzenie, aby Syn iako y Oyćiec roskazował. **(картка 100 знач. Dd.)**.

и̑ ни́жей та́м̓же пи̑шетъ. р̓ци̑ ѡ̂ є̑рети́че, мо́витъ ли сн҃ъ ѿц҃е́ви. прошꙋ̑ тѧ допꙋсти́ ми раз̓бо́й-ника повести̑ в̓ ра̀. ци̑ потре́ба

Y niżey tamże pisze [Chryzostom Swięty mowiąc]: Powiedz mi o Heretiku, iesli mowi Syn do Oyca proszę cię dopuść

На боцї: [1]) [Въ г҃ слове̓ на крещенїє в̓ маргаре́тѣ].

было молитвы. ни для чого. поневажъ великая была вѣра разбойникова. анѣ мовит ему помолис. але помяни мя. [прото] великую тЕды ѡдержал ласку. заправды заправды мовлю тебѣ нынѣ будеши со мною в рай.

Слухай же еще на конецъ, ѡ том великомъ архиереи. которій тог- (картка 101 знач. Ц.) ды раз офѣровал ся. а потом в'зышол превыш'ше в'сѣх небесъ и юже бол'ше не офѣрует, анѣ ся молит. яко пишет [1]). Таковóго нам пристояло мѣти архиерея. прподного не злосливого, без змазы, и ѿлученного ѿ грѣшников. и выш'ше небесъ быв. (златоуст)

На самом том сѣдит ѿцевском маестатѣ. а што мовит абы был, тое ѡ плоти его мовит. бо слово Бжїе без вонтпеня завжды выш'ше небесъ ест.

(апслъ Которій не мает прїмушеня на кождый днь, яко первосщенници. перше за свои грѣхи ѡфѣри приносити. а потом ѡ людских. тое бовѣм оучинил еден раз себе принесъ. (златоуст).

ѡповѣдует ровность ег ѿ жидовских ереѡв, не толко же без грѣха естъ. але и способ ин'шїй (картка 101 об.) мѣл

mi Zboicę wwieść do Raiu, była li potrzeba modlitwy? nie. dla czego, Ponieważ wielka była wiara Zboycę onego, [kthory] nie mowi modl sye [za mną], ale wspomni na mię, [wielką dałeś wiarę], wielką weźmi łaskę: Zaprawdę, zaprawdę powiadam ći: Dźiś ze mną będźiesz w raiu.

Słuchayże ieszcze na koniec, o tym wielkim Archyereiu, ktory raz ofiarował sye, a potym wszedł przenaywyszszey wszystkich Niebios, y iuż więcey nie ofiaruie, ani sye modli: o czym [Paweł Swięty do Zydow] pisze [1]): Takiego nam przystało mieć Archyereia *Swiętego, nie winnego,* niepokalanego y odłączonego od grzesznikow, y [ktoryby] wyższey Niebios był. [Przytym S.] Chryzostom [mowi]: **(картка 100 об.).**

Na samym onym śiedźi Oycowskim Maiestaćie. A co mowi aby był, to o ćiele iego mowi, bo słowo Boże bez wątpienia zawżdy iest wyszszey niebios.

Apostoł Ktory nie ma przymuszenia na każdy dźień iako przednieysze Iereie, pierwey za swoie grzechy ofiary przynośić, a potym za ludskie: bo to vczynił ieden raz [samego] śiebie przyniosł. Chrysostom.

Opowiada go roznym być od Zydowskich Iereiow, nie telko że iest bez grzechu, ale że y sposob inszy miał w ofiarowaniu, to

---

На боці: [1]) евреѡ. з.

На боці: [1]) Ebr. 7. [318].

въ офѣрованю. то есть, не за себе офѣровал, абовѣм не мѣл грѣха. але за людскїе грѣхи. А жидовскїе їереи перше о своих грѣхох а потом о людских приношовали офѣры. А слышачи его ар'хїереом не мнѣма его завжды быт архиереом абовѣм тое промыслу справа была. и учинивши тое еден раз а бол'ше сѣлъ на отцевской столици. и уже не пребывает ходотаем. присвоито бовѣм естъ їерею стоячи служити. а што сѣсти, указует. иж един раз офѣру принес. то ест, свое тѣло. и юже сѣдит на престолѣ. Которому служат ан'гели. поты стыи Златоустыи.

Але рекут противници[1]) то уже теперъ їерейства и офѣръ в' церкви христовой не потреба. (картка 102).

iest, nie za śiebie ofiarował, abowiem nie miał grzechu, ale za ludzkie grzechy, a Zydowskie Iereie pierwey za swoie grzechy, a potym za ludzkie sprawowali ofiary: A słysząc go Archyiereiem, nie mniemay go zawżdy być Archyereiem, abowiem to *przeźrzenia* Bożego sprawa była, y v- (**картка 101**) czyniwszy to ieden raz, a więcey iuż siadł na Oycowskiey stolicy, y iuż [więcey] nie przebywa Pośrzednikiem, przyzwoito bowiem iest Iereiu stoiąc służyć, a co śieść, vkazuie że ieden raz Ofiarę przyniosł, to iest, swoie ćiało, y iuż śiedźi na *maiestaćie*, a służą mu Anyeli. poty Swięty złotovsty.

Ale rzekną przećiwnicy, to iuż teraz Iereystwa y ofiar w Cerkwi Pana Chrystusowey ofiarować nie potrzeba.

О ЇЕРЕСТВѢ И ЖЕРТВѢ.

Писано естъ[2]) без в'сякого спору меншїй от бол'шого неха ся благословлѧет. В старом законѣ был аронъ бол'шїй, от которого ведле его порядку в'сѣ їереи благословенство брали. Але мел'хиседек иного порядку котрої был їерей бывшнаг а хру фѣкгурою, тот был над арона далеко бол'шїй. поневаж накол'шїй патрї

O Jereystwie y ofierze.

PIsano iest, że: Bez wszelakiego sproru (sic) mnieyszy od więtszego niechay sye błogosławi. W starym [tedy] Zakonie, był Aron [Jerey] *przednieyszy*, od ktorego wedle iego porządku wszyscy Jereie Błogosławieństwo brali, [y od onego szła Chyrotonija na (**картка 101 об.**) wszystkich do przyśćia Pana Chrystusowego]. Ale Melchysedek inego porządku,

---

На боцї: [1]) [Геретикъ]. [2]) [евърѣ. з].

а́р'ха. аврам е̂мꙋ дал десѧти́ны. кꙋ томꙋ мелхиседе́къ і̂ере́ѡм ꙋставичне во і̂ере́ствѣ своего порѧдкꙋ. мѣл тръва́ти. а̂ а҃ронъ з' своим і̂ере́ством постанов'лен до ча́сꙋ. и̂ не могли̂ ег і̂ере́и вѣчне тр'ва́ти. смр҃ть а҃ронова им закрочи̂ла. про'тѡ х҃с не ве́д'ле а҃роновогo дочасного а҃ле ведле мел'хиседе́ково вѣ́чного порѧдкꙋ. пришол а҃р'хиере̂ вѣчных (картка 102 об.) до́бръ. и̂ ꙗ҃ко сам нѣ́гды не ꙋмира́ет та́кже і̂ере̂ство е̂го̀ ве́дле порѧдкꙋ ме́л'хиседе́ковогo на́ вѣки не ꙋстава́ет. ꙗ҃ко пи̂шет. Ты̂ си̂ і̂ерѐ во вѣ́ки ве́дле порѧ́дкꙋ мелх'иседе́ковогo.

ktory był Jerey Boga *naywyszego* a Figurą Pąnu Chrystusowi, a ten był nad Arona daleko więtszym, ponieważ nawiętszy Patryarcha Abraam iemu dał dźieśięćiny. Ku temu Melchysedek Jereiem vstawicznie w Jereystwie swego porządku miał trwać, a Aron z swym Jereystwem [był] postawion do czasu, y nie mogli iego JEreie wiecznie trwać, [bo] śmierć iego im zakroczyła. Przeto [Pan] Chrystus nie wedle Aronowego docześnego, ale wedle Melchysedekowego wiecznego porządku przyszedł Archyerey wiecznych dobr, y iako sam nigdy nie vmira, także y Jereystwo iego wedle porządku Melchysedekowego na wieki nie vstanie, iako pisze: Tyś iest Jereiem na wieki wedle porządku Melchysedekowego.

Ꙋста́ло те́ды архи̂ере́йство а҃роново ꙗ̂ко доча́сное, а̂ настꙋпи́ло х҃во вѣ́чное. кото́ри̂ з мертвых в'ста́вши своих а̂п҃слѡв на̂ то посвѧтил прев хиротóнїю. то̀ е҃стъ, прев рꙋкоположе́ніе. Ꙗ҃ко пи̂шет [1]). И̂ подне́слъ рꙋ́ки свои̂ и̂ бслвил их. а̂ сам взышол на нб҃о.

Vstało tedy Archyereystwo Aro- (картка 102) nowe [y z ofiarami iego] iako docześne, a nastąpiło [Pana] Chrystusowe wieczne [y z ofiarą iego], kthory zmartwych wstawszy swoich Apostołow na to poświęcił przez Chyrotoniją, to iest, przez Rękopołożenie, iako pisze [Lukasz święty w ostatnim mowiąc]: Y podniosł Ręce swoie y Błogosławił ich, a sam na niebo wszedł.

А̂п҃слѡве зас е̂пскпѡв пости̂ли. ꙗ̂ко пи̂шет [2]). Тогды̂ по́стивши сѧ и̂ моли́вши сѧ и̂ по-

Apostołowie zaś Episkopow poświęcili, iako pisze [w Dźieiach Apostolskich] [1]): Na ten czas

На боцї: [1]) [лꙋк. на конци̂]. [2]) дѣѧн. г҃ї.

На боцї: [1]) Dźieie. 13.

ложи́вши на них ру́ки и̂ посла́ли их.

poszcząc y modląc sye y położywszy na nich Ręce y posłali ich.

А̂ е̂пскпи зас по́повъ. ꙗ̂ко пи̂шет [1]). Дла то́гом тѧ зоста́вил в'кри́тѣ, а̂быс недоко́нча́ное и̂спра́вил. и̂ поста́вил (картка 103) попы̂ по в'сѣх мѣ́стѣх ꙗ̂ком ти роска́зал.

A Episkopi zaś Popow [poświęćili] iako pisze [Paweł święty do Titusa mowiąc] [1]): Dla tegom ćię zostawił w Kryćie, abyś niedokończone [sprawy] dokonał, y postanowił Popy po wszystkich Mieśćiech, iakom ci roskazał.

ото ма́ешъ і̂ере́йство х̃во. кото́рій не пришол зопсова́ти, а̂ле стары̀ за́кон, и̂ е̂го̀ і̂ере́йство, в' новы̀ пра́вди́вшій и̂ вѣ́чны̀ за́кон ѿмѣни́ти. ꙗ̂ко пи̂шет [2]). А̂бовѣм длѧ̂ ѿмѣ́ны і̂ерейства, му́сит тыж бы́ти и̂ за́кону ѿмѣ̂на. то̀ е̃стъ, в' мѣ̂сто і̂ере́ѡв а̃ронова поря́дку, дал нам своих мелхиседе́ковым поря́дкомъ. а̂ в' мѣ̂сто а̃роновых ѡ̂фѣ́ръ бара́нка и̂ кро́ве рос'казал нам тѣ̂ло и̂ кров свою̂ в' хлѣбѣ и̂ в' винѣ̀ ѡ̂фѣ́ровати. мо́вѧчи. то́е чинѣте, то̀ ест ѡ̂фѣ́руйте. на па́мѧтку мою̀. а̃бы ꙗ̂ко пи̂шет [3]). Ѿнѧ́вши пе́р'вое, постанови́в в'то́рое.

Oto masz Jereystwo [Pana] Chrystusowe, ktory nie przyszedł zepsować starego Zakonu, ale [go wypeł- (картка 102 об.) nić, to iest], onego y Iereystwo iego w nowy prawdźiwszy y wieczny Zakon odmienić, iako [do Zydow] pisze: Abowiem dla odmiany Iereystwa, muśi też być y Zakonu odmiana, to iest, że w miasto Iereiow Aronowego porządku, dał nam swoie Melchysedekowym Porządkiem, a w miasto Aronowych ofiar Baranka y K(r)wie, roskazał nam Ciało y Krew swoie w chlebie y w winie ofiarować, mowiąc: To czyńćie, to iest, ofiaruyćie na pamiątkę moie, aby iako pisze: Odiąwszy pierwsze postanowił wtore.

А̂ понева́ж ѿмѣни́ло сѧ пе́рвшее и̂ і̂ере́йство, то̀ и̂ ѡ̂фѣра. бо то́е в' ку́пѣ быва́ет. и̂ ед'но̀ без (картка 103 об.) дру́гого не мо́же бы́ти. А̂бовѣм давно Б̃ъ е̂щѐ жидом през про́ро́ка ѡ̂ том

A ponieważ odmieniło sye pierwsze Iereystwo, tedy y ofiara, bo to w kupie bywa, y iedno bez drugiego nie może być, abowiem dawno Bog ieszcze Zydom przez Proroka [Malachyasza] o

---

На боцї: [1]) тит. а̃. [2]) [до еврѐ. з̃]. [3]) [е̂върѐ. і̃].

На боцї: [1]) Tit. 1.

повѣлъ мо́вѧчи [1]). Нѐ е҃стъ во́лѧ моѧ̀ в' ваc мо́виT г҃ь всѐдеpжи҃тель. и҃ оф҄ѣры не прыı̀мꙋ ѿ рꙋк ва́шиx. а҆бовѣм ѿ в'сходꙋ сл҃нца, и҃ до за́ходꙋ е҆гѡ̀ и҃мѧ̀ моѐ сла́витиc бꙋдеT в' пога́нѣx. [и҃ на ко́ждом мѣ́сци ѳı̈мнѧн прı̈носи́ти сѧ и҃мени҃ моемꙋ и҃ оф҄ѣра чи́стаѧ бꙋдеT. а҆бовѣм великѡ и҃мѧ̀ моѐ в' пога́нѣx].

Мо́вил г҃ь, иж не хо́чеT оу҆жѐ ѡ҆ф҄ѣръ ѿ рꙋк жидовскиx, и҃ наи҃меновал и҃нꙋю о҆ф҄ѣрꙋ собѣ любе́знꙋю тромѧ̀ порѧ́дками написа́вши. иж мѣла быT ме́жы пога́ны. и҃ на ко́ждом мѣсци. и҃ оф҄ѣра чи́стаѧ. и҃ то̀ е҃ст' та́ѧ о҆ф҄ѣра. кото́рꙋю це́р'квъ хреcтı̈ѧ́нскаѧ ѿ поган вы́бранаѧ прино́сиT навсем свѣ́тѣ г҃ꙋ б҃ꙋ. и҃ до (картка 104) кон҆ца̀ вѣ́кꙋ приноси́ти бꙋдеT тѣло и҃ кро́въ г҃а н҃шего і҃с х҃а на па́мѧ̀ткꙋ см҃рти е҆го̀. и҃ то̀е прорó́чеcтво достатечно е҃стъ до оу҆вѣренѧ́. поневаж мо́цно и҃ непревѣ́тѧжено еcт. а҃бовѣм тыx трѡx ре́чıй. в' не́мъ напи́саныx, в' жа́дно̀ и҃но̀ о҆ф҄ѣрѣ кро́мѣ то́еи на̀ти́ сѧ не мо́жеT.

Пеpвое бовѣм не на̀дꙋеT сѧ въ о҆ф҄ѣрѣ г҃сднѐ, кото́раѧ на креcтѣ была. а҃бовѣмъ не ме́жи пога́ны, а҃ле в жидовствѣ. и҃ не навсѧ́кѡм мѣ́сци, а҃ле то́л'ко на ѡ҆́дином на горѣ гол'го́ф҄ѣ. и҃ не в'сѣ́гды, а҃ле е҆ден раз.

На боці: 1) маx. а҃.

tym opowiedźiał mowiąc [1]): Nie iest wola moia w was mowi Pan wszechmogący, y ofiary nie przymę z rąk waszych, **(картка 103)** abowiem od wschodu Słońca y do zachodu iego Imię moię sławić będźie w Poganiech.

Mowił Pan, iż iuż nie chce ofiar z rąk żydowskich, y namianował iną ofiarę sobie *namilszą*, przez trzy *sposoby oznaymiwszy*. [Pierwszy] [2]), że miała być między Pogany. [Wtory] [3]), że na każdym mieyscu. [Trzeći] [4]), że ofiara czysta: A to iest ta ofiara ktorą Cerkiew Chrześćiańska z Pogan wybrana przynośi po wszystkim świećie Panu Bogu, y do końca wieku przynośić będźie Ciało y Krew Pana naszego Iezusa Chrystusa, na pamiątkę śmierći iego. A to Proroctwo dostateczne iest do vwierzenia, ponieważ mocne y nieprzewiećiężone iest: abowiem tych trzech rzeczy w nim napisanych, w żadney iney ofierze kromia tey naleść nie możemy.

Pierwsza bowiem, nie nayduie sye w ofierze Pańskiey, kthora na Krzyżu była: abowiem nie między **(картка 103 об.)** Pogany, ale w żydowstwie. Y nie na wszelakim mieyscu, ale telko na iednym na Gorze Goł-

На боці: 1) Mal: 1. 2) 1. 3) 2. 4) 3.

Нє мо́жє тыⷤ то́є приво-
дити, а҃нѣ до ѻ҇фѣры хва́лы,
и҃ до жа́ⷣнои и҃нои ѻ҇фѣры на́-
шеи в'нѹтрънеи. а҆бовѣⷨ жа́ⷣнаѧ
нє на́йдеⷮ сѧ чи́стаѧ преⷣ лицеⷨ
бж҃і́иⷨ. ꙗ҆́ко пи҃шеⷮ 1). кто́ сѧ
поⷯва́лиⷮ чиⷭ- (картка 104 об.)
то мѣ́ти срⷣ҃це, и҃ли кто̀ смѣ҃еⷮ
чи́стъ бы́ти ѿ грѣхѡⷡ. и҃ єщѐ
и҃ иⷩде пи҃шеⷮ 2). и҃ нб҃о нє єⷭⷮ
чи҃сто, и҃ ѕвѣ́ⷥды нє сѹⷮ чи́сты
преⷣ ниⷨ. и҃ жаⷣныⷨ спо́собоⷨ
тыⷯ слѡⷡ нє мо́жеⷮ розѹмѣ́ти
ѡ҆ жа́ⷣнѡ̀ и҃нѡ̀ ѻ҇фѣрѣ. кро́мѣ
тоє́и. кото́раѧ ѿ вознесе́нїѧ
гⷭдна на нб҃са и҃ до нн҃ѣ в' це́ⷬ-
кви хрⷭтаⷩскѡ̀ наⷡсѧ́коⷨ мѣ́сци
прино́сиⷮ сѧ. ѻ҇фѣра чи́стаѧ
т҃ѣла и҃ кро́ве бара́н'ка бж҃їѧ.
кото́рїи҃ грѣха̀ не ѹ҆чиниⷧ а҃нѣ
сѧ нашоⷧ фа́л'шъ въ ѹ҆стѣⷯ
єго̀.

gośie. Y nie zawżdy, ale ieden raz.

Nie może też tho *przytosować* ani do ofiary chwały, ani do żadney inszey Ofiary naszey wnątrzney, abowiem żadna [insza] nie nayduie sye czysta, przed oblicznośćią Bożą iako pisze 1): Kto sye pochwali czyste mieć Serce, albo kto śmie czystym być od grzechu. Y ieszcze *na drugim mieyscu* pisze 2). Y niebo nie iest czyste, y Gwiazdy nie czyste są przed nim. A [tak] żadnym sposobem tych słow nie może rozumieć o żadney iney ofierze, kromia tey, ktora od wstąpienia Pańskiego na Niebiosa, y po dźiś w Cerkwi Chrześćiiańskiey na każdym mieyscu *ofiaruie sye* ofiara czysta, Ciała y Krwie Baranka Bożego, kthory grzechu nie vczynił, ani sye nalazł fałsz w vściech iego.

[Y ta święta Ofiara nie iest, ani ofiara chwały, ani skruszonego serca, ani modli- **(картка 104 знач. Ее.)** twy, ani iałmużny, abowiem te nie są nowe ofiary, ponieważ były w starym zakonie y w nowym, ale ta iest iedna ofiara nowa, w zakonie starym nigdy nie bywała, to iest, Ciało y krew Pańska, iako sam Pan mowi: Ten Kielich nowy Testament Krwie moiey, ktora sye za was wyliwa, ta Cerkiew Chrześćiiańska zawżdy na każdy dźień Bogu Oycu w ofiarę przynośi, dla przyięćia łaski y miłośierdźia, na pamiątkę śmierći Syna iego na Krzyżu. Wypełnia sye też w tym figora ofiary powszedniey Kośćioła Salomonowego, w ktorym na każdy dźień rano y w wieczor Baranka przynaszano, insze bowiem ofiary nie na każdy dzień ale roznemi czasy przynaszano, a tę ofiarę Pan nasz sam pierwey począł na tayney wieczerzy, abowiem sam był Iereiem y ofiarą, a potym czynić roskazał

На боцї: 1) Приⷱ. к҃. 2) і҆ѡⷡ. еі҃. ке҃.

На боцї: 1) Przypowieśći. 20. 2) Jop. 15. 25.

Apostołom, y po nich prawdziwym Iereiem mowiąc: To czyńćie na pamiatkę moię. Nie telko tedy (картка 104 об.) ieść y pić roskazał, iako Prorocy łżywi mowią, ale wszystko czynić roskazał co sam czynił, y te słowa iako zawżdy Cerkiew vżywa godne są do wszystkiego porządku Wieczerzy Pańskiey, gdy wźiął chleb dzięki czynił y błogosławił a potym łamał y dawał: Y tym co wziął chleb dzięki czynił y błogosławił, ofiarę vczynił, a potym ofiarę przyniosszy łamał y dawał, y to wszystko Apostołom y Iereiom czynić kazał. Iesli bowiem tam telko ieść a pić roskazał, niechże nam powiedzą łżywi Prorocy gdźie poświącać kazał, ponieważ bez znamienia Krzyża ś. albo oświęcenia słowa Pańskiego, ktorym sye wszystko stało taiem(n)ica stać sye nie może[1]): Y tak iesli chcą mieć taiemnicę, muszą wyznać, że Pan tymi słowy. To czyńćie, nie telko ieść y pić roskazał, co iest poślednieyszego, ale y co iest pierwszego poświącać, y ofiarę przynośić. A nauczymy sye temu y od Apostoła, że pierwey potrzeba (картка 105) być ofierze ćiała y krwie Pańskiey a niżli przyymowaniu, abowiem tak mowi [2]): Kielich błogosławieństwa ktorego błogosławimy azali nie społeczność iest Krwie Chrystusowey, y chleb ktorego łamiemy azali nie iest społeczność ćiała Chrystusowego. Y abyś nie rozumiał sprosta pić y łamać bez ofiarowania, iako czynią przećiwnicy, zaraz przywiodł od starego zakonu abyś lepiey zrozumiał: Widźicie mowi Izraela wedle ćiała, azali nie ći ktorzy iedzą ofiarowanie społecznicy są ołtarza, skąd widźisz, że w starym zakonie po ofiarowaniu przymowali to co przynoszono na ołtarz tak też y w nowym testamenćie, po ofiarowaniu Ciała y Krwie Pańskiey vcześnikami bywaią pierwey Iereie, a potym y ini wierni. Y ieszcze tho więcey zrozumiesz, gdy dalsze słowa Apostolskie poymiesz, ktoremi roskazuie, ofiar dijabłu ofiarywanych strzec sye, rozność kładąc między Kielichem ofiary Pań- (картка 105 об.) skiey y Kielichem Ofiary dijabelskiey, między kielichem stołu pańskiego, y kielichem stołu dijabelskiego, dzie tak mowi: Abowiem co ofiaruią poganie, dijabłom ofiaruią a nie Bogowi, nie chcę tedy wąs społecznikami być dijabłom, abowiem nie możećie Kielich Pański pić, y kielich Dijabelski, nie możećie Stołu Pańskiemu vcześnikami być, y stołu dijabelskiego: Y coż iest Kielich y stoł dijabelski? telko pićie y iedzenie Bełwanom (sic) ofiarowane, co Poganie czynili: Y coż iest Kielich Pański? telko ktorego Ierey słowem Pańskim błogosławi, y Bogu w ofiarę przynosi kielich Nowego Testamentu we Krwi Pańskiey w personie wina, coż iest stoł pański? telko pokarm duszewny Ciała Pana naszego Iezusa Chrystusa, Panu Bogu w personie chleba ofiara przynie-

---

На боці: [1]) Timot. 4. [2]) Kor. 10.

šiona, iako też y sam Pan ofiarę przyniosł. Y tey ofiary czystey tego stołu y kielicha Pańskiego Chrześćiianie bywaią **(картка 106)** vcześnikami].

[Й] тую ст҃ую офѣру єще ѿ ап҃слов церковъ хв҃а уживанем принявши ѿправует. Поневажъ не толко што [апостолове] написали, але што и подали, все в цѣлѣ [принявши] заховала. то єсть, обычай [великои] и найвышшей ап҃скои ієрслм- **(картка 105 знач. Ч.)** свои заховуем, абовѣм росказано єсть. яко пишет [1]). И гды проходил, павелъ мѣста и села, росказовал им заховывати обычаи суженыи ѿ ап҃слов и старѣйшин, которіи во ієрслмѣ.

Але противници наболшую вину кладут на црков. ижъ ст҃ые таины лыжкою черплем [а не голою рукою] даем. в чом их глупство Соломон мудрый гамует пишучи [2]). Мудрость бж҃іа (то ест сн҃ъ бж҃ій) збудовал собѣ домъ, (црковъ) и умоцнив стопов сем (вселенских соборов) и заколов свою офѣру и черплет в келиху своем вино. и послал свои слуги, з голосным, ѿповѣданием. призываючи до келиха. кто єсть глупым нехай ся склонит до мене. и которіи розуму потребуют оным мо- **(картка 105 обор.)** вит. прийдѣте и ижте мой хлѣб, и пійте [мое] вино, которое вам черплю.

Te *czystą* Ofiarę ieszcze od Apostołow Cerkiew Chrystusowa [vstawicznym] vżywanie przyiąwszy *ofiaruie*, ponieważ nie telko to co napisali, ale y to [co w używaniu] podali wszystko wcale zachowała, to iest, Obyczay naywyszey Apostolskiey [Cerkwie] Ieruzalimskiey [vżywaniem] zachowywa, *co* iest roskazano iako pisze [1]). A gdy przechadzał Paweł miasta y śioła roskazował im zachowywać Obyczaie sądzone od Apostołow y Starcow ktorzy w Ieruzalem.

Ale przećiwnicy nawiętszą winę na *nas* kładą, że święte Taiemnice Lyżką czyrpiemy y [ludźiom] daiemy w czym ich głupstwo Salomon mądry hamuie pisząc [2]). Mądrość Boża (Syn Boży) zbudował sobie dom (Cerkiew) y vmocnil Słupow śiedm (Powszechnych Soborow) y zakłoł swoię ofiarę, y czyrpie w kielichu swoim wino [y zgotował swoy Stoł] y posłał swoie sługi z opowiadaniem głośnym przyzywa- **(картка 106 об.)** iąc do kielicha mowiąc: ktho iest głupim niech sye skłoni do mnie, y ktorzy rozumu potrzebuią mowi im przydźćie a iedzćie moy Chleb, y piycie wino, kthore wam

На боці: 1) Дѣян. ѕі. 2) Прич. д.

На боці: 1) Dźieie. 16. 2) Przypow 9.

ѡ̂ставте глупство, и̑ будете живи и̑ на́ вѣки бу́дете црстьова́ти. по́ты Соломон му́дрый. вороня́чи цр҃кви х҃вы пи̑шет до глупых кото́ріи не розумѣючи писма з до́брого [цр҃ко́вного] поря́дку насмѣва́ют ся и̑ в'розмайтые ѹпада́ют блуды. [ӑле ѡ̂ста́вивши, тепер то́е на коне́цъ вернѣм ся. ꙗко кѵ̈рилъ ст҃ый зловѣ́рных до конца потлумъля́етъ].

czerpię, ostawćie głupstwo, y żywi będźiećie y na wieki Krolować będźiećie. Poty Salomon mądry pisze do głupich, broniąc Cerkwie Chrystusowey, ktorzy nie wiedząc pisma [Bożego] z dobrego [iey] porządku śmieią sye, [y odszczepiwszy sye] w rozmayte *herezyie* wpadaią, [że odrzoćiwszy od kielicha łyżkę nie mogą, ani dźieći małych, ani ludźi chorych przystoynie Ciała y Krwie Pana Chrystusowey komunikować. Lecz Iereie Boży będąc iego Anyołami to iest, Posłami prawdźiwemi y taiemnic iego szafarzmi, nie iako ćiało y krew prostą, ale iako Boskie y z bostwem ziednoczone rozdawaią, nie nagą ręką, gdyż iest człowieczeństwo bostwem, iako żelazo ogniem ogarnione, maiąc do tey isnośći figurę zakonu starego gdźie **(картка 107)** Ezayiasz mowi [1]): Y puśćił sye do mnie ieden z Serafinow, maiąc w ręku Węgiel goraiący, ktorego wźiął kleszczami od Ołtarza, y dotknął sye vst moich y rzekł, oto odrzocone będą, złośći twoie, y grzechy twoie oczyśći. wedle oney tedy figury zakonu starego, iako węgiel ogniem ogarniony Anyoł kleszczami Ezayiaszowi do vst podawał, także teraz Ciało Chrystusowe Bostwem ogarnione Iereie łyżką ludowi Bożemu do vst daią, dla ich zbawienia y dla grzechow oczyszczenia].

На боці: [1]) Ezayasz. 6.

РОЗЪДѢЛ ДЄВѦТЫИ [1]).

Ѹказꙋєт ѥретикѡв причинꙋ, ꙗко ѡни єдъно малоє слово доброє злѣ зрозꙋмѣвши великїє на нѣмъ ѥреси бꙋдꙋют. а мѣновите ꙗко тоє слокъко (донъдеже) на многѡ мѣсъцехъ в' пис'мѣ значит вѣчъность, а не дочасность.

Ꙗ хочеш' ли вѣдати причинꙋ ономꙋ их шаленствꙋ, которїє ѹчат
противно. иж читают злѣ (картка 106) доброє писмо апостолкоє.
Ꙗковѣмъ пристоит ємꙋ црстковати. аж поки положит всѣх ворогѡв своих поднож-
ком ног своих, и мовѧт, иж болше не бꙋдет кроловати, гды юж подложены бꙋдꙋтъ. ворогове єго под ноги єго, злѣ
а глꙋпє тоє розꙋмѣючи. абовѣм кролюючи предзвѣтѧжством ворогов, ꙗкъ поз'вѣтѧжствѣ не мает кроловати. И єщѐ смѣл мовити.
ꙗкъ єст писано. а гды сѧ подадꙋт ємꙋ в'сѣ, тогды и сам снъ
подаст сѧ ємꙋ которїй подал всѣх. и так ли то ѿ всѣх безбожнѣ'шїи, вы бꙋдꙋчи хво створѣнѧ тръваєте, а хс, которым и вы
и всѐ створѣнѧ сѧ стало погинет блюзнѣръский то єсть голос.
ꙗк'же сѧ ємꙋ подадꙋт в'сѣ. тыє ли, которїє погинꙋт, албо тыє
которїє бꙋдꙋт тръвати. и такли ин'шии которїє сѧ (картка 106
обор.) подадꙋт снꙋ пребывают, а хс подав'ши сѧ ѿцꙋ не пребывает ли. а подастъ сѧ. не ижбы тепер почал ѿцꙋ подавати сѧ
завжды бовѣм всѐ поволи єго чинит. але абы ѹказалъ, иж и
тогды єго послꙋшный бꙋдет. и не с примꙋшенѧ послꙋшенство к нѣмꙋ
мает, але з доброи волѣ подданство чинит. не єст бовѣм слꙋгою,
абы сѧ подал з прїмꙋшенѧ, але сном абы з доброи волѣ из любвѣ
подавал сѧ. Спытаймо их и о тоє, што то єстъ, донъдеже, ал'бо
донелѣже. ꙗк' сѧ то розꙋмѣєт. ꙗ бовѣм тым словом, так'же
в' писмѣ инакше найти постараю сѧ. поневаж смѣли речи. ажъ
поки положит вороги свои подножком ногам своим, оказꙋют тым
ємꙋ конецъ быти. и смѣли ограничити вѣчноє црстко хво и застано- (картка 107) вити словом, не ѹставаючꙋю владзꙋ, тоє тєды
читаємо въ апостолѣ подобно ономꙋ. але пановала смрть ѿ адама аж до мосея [2]). Бестїѧ глꙋпый, ал'бо єдно доты ѹмирали,
а по мосеи юж жаден не ѹмеръ. албо юж по законѣ не была
смрть члкꙋ, але ꙗк'но єстъ иж (донъдеже) тоє слово, часъ не замѣреный значит. Але пев'нѣ тоє так ꙗкъ павелъ оповѣл. он правдивый и чꙋдный мꙋж. иж оный на адама выданый декрет стѣгает
сѧ и на него и на всѣх иншихъ. которїє хотѧ оным адамовым непослꙋшенством незгрѣшили. Ꙗкож инде павелъ мовит. и потѣшаючи

На боці: [1]) В польскім тексті сего розділу нема. [2]) К рим. і.

самы^х себѣ ко́^ж ды́ днь а^ж поки днь называе́^т сѧ. то̀ ꙗвно и^ж за́^в ше ꙗко бовѣ^м почато^к дно^м хвым не пристои^т повѣдати. та^к жене прй (картка 107 обор.) мо́ гды кто̀ мо́ви^т коне́ц црства хва. црство вовѣ^м его̀ црство вѣ^ч ное, та^к е^ст к писмѣ ба^р зо мнѡ^г свѣдо́цства[1]). ѡ бе^з коне́ч но^м й не ѿмѣнно^м црствѣ хво^м, а тепе^р до́сыт ми на то^м, длѧ продо^л жѣ^н ѧ часѹ. а ты ꙗкъ послѹшный томѹ црю кланѧ сѧ, й бѹбѣга ѿ всѧкои ерети́че^с кои ле́^с ти. а кгды да^ст бъ, в чо^м бы́сте вѹ^н тпили часѹ своего, ѡповѣ^м ва^м. а бъ всѣ^х неха заховае́^т, которіе памѧта́ю^т на з наки̇ ско^н ча́ні́ѧ свѣта, й которіе тр вáю^т не^з вѣтѧжены а^н ті́христо^м. ѡто^ж ѡде^р жа^л есь знаки̇ зра́цы которы́ прй тй мае^т. ѡде^р жа^л есь ты^ж ѹказа́ніе пра^в ди́вого и^з бавителѧ хa сходѧчо^г ꙗв не з нба. ѡно^г те́ды фа^л шивого выстерѣга сѧ. а сего̀ пра^в ди́вого ѡжида. наѹчи́л есь сѧ доро́ги, ꙗкбы^с знашо^л сѧ на (картка 108). на прави́ци в днь сѹ^д ны. захова преда́ніе которое е^ст пода́но ѿ хѣ до́брыми ѹчи́^н ками свѣтѧчи. абы^с смѣле ста^в ши пре^д сѹдіею ѡде^р жа^л црстко нбное. которы^м и^з ны^м ве́спн ѿцѹ хвала со сты^м дхо^м нн ѣ й за^в жды й на́ вѣки вѣ^ч ные Амин^ь.

Сѹмма

всѣ^х знакѡ^в а^н ті́хрі́стовы^х.

Тоу^т е^ст ро́зѹ^м[2]). а кто̀ мае^т мѹдр^ст, неха зрахѹе ли^ч бѹ ѕвѣра, абовѣ^м ли^ч ба члча. й лич ба его̀ е^ст. ше́сть со^т ше^с десѧ^т й ше^с. двое тѹ на^м оука́зѹе^т, члка, й ѕвѣра. которіе тою ли́^ч бою назва́ти сѧ мо́гѹ^т.

а ꙗко в гла^в [ѕі пи́ше^т][3]). еще й третѧ^г смо́ка ѹка́зѹе^т. мо́вѧчи. Й видѣле^м и^з ѹстъ смо́ковы^х, и^з ѹст ѕвѣра, и^з

На боці: [1]) ψало^м. рмд. [2]) Апо^к. гі. [3]) Апо^к. ѕі.

Summa

wszystkich znakow Antichrostusowych.

[Ian Swięty pisze mowiąc[1])]. Tu iest rozum, a kto ma mądrość niechay zrachuie liczbę źwierza, abowiem liczba człowiecza, y liczba iego ięst sześćset, sześćdźieśiąt, sześć. Dwu tu nam vkazuie [Ian święty iednego] człowieka, a [drugiego] Zwierza, kto- (**картка 107 об.**) rzy tą liczbą nazwać sye mogą.

A iż nam ieszcze y trzeciego Smoka w [inym] rozdźiale vkazuie, [y wespoł z tymi dwiema złącza) mowiąc[2]). Y widziałem

На боці: [1]) Apok. 13. [2]) Apok: 16.

ѹ́стъ фа^лши́вого пр^оро́ка три̂ нечи́стыи дх҃и, ꙗ̆ко жа́бы вы-хо́дѧчїе. на в҆сю̂ вселе^ннꙋю до кро́лѡ^в згромажа́ючи и^х на во̀ꙋ̂нꙋ. (картка 108 обор.).	z vst Smokowych, y z vst źwierza, y z vst fałszywego Proroka trzy nie czyste duchy, iako żaby wychodzące, na wszystkę źiemię do Krolow, zgromadzaiąc ich na woynę [Przez ktorego to Smoka rozumie sye on stary szatan, to iest, Lucyferus, a iako Pogańscy Filozofowie nazywaią go Tytan Bog podźiemny, a ten czasow ostatnich miał sam sobą wyniść, y mieszkać w iednym widomym człowieku, fałszywym Proroku: przez ktorego to człowieka rozumie sye sam Antichryst: a przez Zwierza rozumie sie lud Antichrystow. Rachuyże sobie te trzy Persony, pismem greckim kthorym y liczbę Grekowie czynią, y Ian święty to obijawienie po grecku pisał, a to inaczey rachować nie możemy iedno iako Iryneusz, Hyppolitus Papież y Męczenik ś. y inych wiele].

Змі́й,	Чл҃къ,	Звѣ́ръ.
Smok,	Człowiek,	Zwierz.
τειτὰν	*παπεῖσκος*	*ἐκκλησία Ἰταλικὰ*
Бг҃ъ по̑зе́мнкі	**Папѣ́жокъ**	**цр҃къ влóскаѧ**
Bog podżiemny	Papieżyk	Kośćioł włoski
ἄντεμος	*ϑεὸς εἰμὶ ἐπὶ γαίης*	*λατεῖνος*
Протúкникъ	**Бг҃ъ е̑стемъ нá земли**	**Латúнникъ**
Przećiwnik	Bog iestem na żiemi	Lacinnik

τ	300	*α*	1	*π*	80	*ϑ*	9	*ε*	5	*λ*	30
ε	5	*ν*	50	*α*	1	*ε*	5	*κ*	20	*α*	1
ι	10	*τ*	300	*π*	80	*ο*	70	*κ*	20	*τ*	300
τ	300	*ε*	5	*ε*	5	*ς*	200	*λ*	30	*ε*	5
α	1	*μ*	40	*ι*	10	*ε*	5	*η*	8	*ι*	10
ν	50	*ο*	70	*ς*	200	*ι*	10	*σ*	200	*ν*	50
	666	*ς*	200	*κ*	20	*μ*	40	*ι*	10	*ο*	70
			666	*ο*	70	*ι*	10	*α*	1	*ς*	200
				ς	200	*ε*	5	*ι*	10		**666**
					666	*π*	80	*τ*	300		
						ι	10	*α*	1		
						γ	3	*λ*	30		
						α	1	*ι*	10		
						ι	10	*κ*	20		
						η	8	*α*	1		
						ς	200		**666**		
							666				

Незвісний твір Клирика Острогского (1599 р.).

Нa дрꙋгїй лѝстъ велебного ѿца ѝпатїа володымерского ѝ берестеского єп̃спа, до ꙗсне ѡсвецоного кн̃ежати костантѝна ѡстровского воеводы кїевского (просѧчи абы гнѣвъ свѡ ег кн 1) мл ѡпꙋстити 2) рачил. а поведаючи 3) иж ѡнѝ влдкве нѣчого в' цр̃кви въсточно не нарꙋшили, толко длѧ непорѧдкꙋ патрїарха ѿстꙋпили) писаны. Сирах. Ꙗко ест красен сѣдинам розсоудок, ѝ старшим розꙋмѣти 4) радоу, вѣнецъ старшым много раличное ѝскоуство, ѝ похвала их страх гн̃ь.

До Читетника.

В домꙋ великом (цр̃кви бж̃ой) чителникꙋ ласкавы 5), не толко начинѧ злотые срѣбръные 6), але деревѧные ѝ глинѧные быти моусѧтъ. бо ꙗко тѣло єдно ест, ѝ члонки мает многїй, (обор.) а всѣ члон'ки єдного 7) тѣла многїе боудꙋчи, єдно 8) ест тѣло. так ѝ цр̃ков б̃а живаго. ачъ многїе члон'ки многїе начинѧ, многїе ремесники маетъ, але хотѧй ѝ найболше живописцов, або малѧров, кгды на єдноу 9) пер'сонꙋ ѝ ѡсобоу глѧдѧчй малюют, всѣ ѡбразы собѣ подобни бывают, так ѝ многих ѡбычай, гды єднои 10) стежки цр̃ковного порѧдкꙋ стерегоут, ѿ всѣх побожности фѣгоура просїавает. Маетъ цр̃ковъ бж̃їа пастыров, мает ловцов, маетъ пергримов 11), мает пръвохꙋдожников, мает бꙋдовничих, мает зем-

---

В крехівськім еґземпляри: 1) Кнѧжацкаѧ. 2) ѿпꙋстити. 3) повѣдаючи. 4) розꙋмѣвати. 5) читателникꙋ любимы. 6) сребрные. 7) ѡдного. 8) ѡдно. 9) ѡднꙋ. 10) ѡднои. 11) пелгримов.

ледѣлцов, мает стрададцов, мает рицеров. Тые всѣ едным1) духом, и в' едно тѣло покрщени2), и не може око роуцѣ мовити, не потребна ты, ани голова ноѕѣ мовити, ничого по тобѣ. але которые члонки здадутсѧ наплохшие3) быти, тые далеко болше потребнѣйшій сут, бо так' Бъ раствори тѣло меншему подал болшую чест, абы не была распрѧ в тѣлѣ, и абы всѣ еднакое в' боудованю тѣла Хва чинили члонки (картка 2).

З межи которых и ѧ единъ, ачъ ѿ всѣх не потребнѣшій, еднакже4) бжіе твореніе, за таким пекным и моцным щитом писма стго повторе ѿповѣдати на лист в' босѣ велебного оца ипатіа володимерского еппа выстоупую. а иж бы так тот 5) еппъ сам, ıак и хто иншій з' стороны. же неслушнаа ест речъ меншому болшого6), а простѣйшому оучоного7) оучити, и строфовати. не рек, и тым не соумнил сѧ. против такого припожсоую брон. Подѧремний безгласен, або ѡсел, человечим8) голосом промовившій, обличает пророку безоумие. С таким оружием иду оуважати и строфовати еппа, оного, и з ним прочих его единомысльников9), нерозсудны и легкомысльный постоупок мѣшанои10) а вихроватой и бурливой згоды. придаю до того стосоване а оуваженье11) порѧдков, въсточной цркви старожитных, с порѧдками римскими, что чителник хрстіанскій читаючи оуважа а с правдою12) переставаи здравствуй, здравствуй, Писан у острогу в школѣ грецко, в рок афчд (картка 2 обор.)

В тимде глав. в.

Твердое ѡснованіе бжіе стоит, маючи печат сію, позна Гь соущіа его. и да ѿступит ѿ неправды всѧк именоуѧ13) имѧ Гне.

Е бзѣ велебныи Гдне ѡче влдка володимерскі.

Великіе а высокіе сумнѣне14) и дшу заходачіе речи великой сталости. а Поважного и розмысльного постоупку, ıак з многих памѧти годных прикладов и бгомысльных писма ст наук обачаемо потребоуют. Великую вовѣм и высоце важноую реч, Поважны и прмдры Архитектон и мужны оу оповѣданю еуглїа воевник павел; ıако моцноую ангиру в' срдцахъ твръдою вѣрою спанѧлых засажаючи,

В крех. егз.: 1) ѡдным 2) по крщеніи 3) на'плохшіе 4) ѡднакже 5) бы такъ тотъ помененый 6) болшаго 7) оучоньшого 8) человѣчим 9) единомысленников 10) мешано 11) стосована оуважена 12) а справдою оуважай и 13) именуай 14) сумнена.

статéчне и̂ преди́вне ва́жныи пóстоупок оу̂мы́слоу бж҃его. в котóром хотѧчи́ б҃ъ дѣдичом ô бѣтницѣ, ѿбфитшей ѿказáти неѿмѣнност рáды свóеи, причинил присѧ́гоу, абы́смо кꙋ тóмꙋ бѣгꙋчи. мóцное потѣшене[1]) мѣли, и̂ заложóноую надѣю ôдрѣжали, котóрꙋю маéмо ıак âн'ґи́рꙋ а҃бо кóтвицꙋ дш҃ѣ, мóцнꙋ и̂ пéвноу, котóраѧ входит аж въ внꙋ́тр'нее (картка 3) завѣсы, Гдѣ̂ прдтча за нас зоставши âрхїерéем водлѣ̂ порѧдкꙋ мелхиседéковаго на вѣки вшол х҃с[2]).

Тотже незвитѧжóныи âрхистратиг стáлости, котóрого и̂ сами́ си́лы нбсныѧ з' о҃ною розлоучи́ти не могꙋт[3]), на колѣна къ ôц҃у г҃а нáшего іс҃ ха҃ оу̂падáючи прóсѧт[4]). А̂бы́смо дх҃ом ѿного мóци оу̂крѣплéни боу́дꙋчи, фꙋдамéн'тъ нш҃ей надѣи не оу̂клонно статечне заховоу́ючи, през такоу́ю стáлост вѣры, и̂ о҃ный при́клад вѣрного о҃ного патрїáрха, и̂ ôц҃а мнóгим нáродом, котóрыи статечне вѣры додръжáвши б҃оу, розсѣѧл в' блсвенствѣ ıак ѕвѣзды́ нбсныѧ, множество́м потомства, ѿчества незéмного А̂враáмова,[5]), ıак гóстѣ â пер'-ґри́мове нá земли, а҃ле лѣпшого нбсного в'зыскоу́ючи достꙋпо-вали[6]). Стáлост скали́стого â ôпочи́стого тверд́ости вызнáнѧ вѣры пéтръ. Поважне на тáблицах срдцъ плотѧ́ных рысоу́ючи, и̂ лѣнѣю ѿ нéй родѧ́чих сѧ добродѣтелїй, вывóдѧчи ѿб'фи́ты` в'стоуп въ вѣчное црство г҃а нш҃его іс҃ ха҃, ôвецꙋет. (картка 3 обор.) Стáлост, ıакъ нѣѧ́кїй фѣлѧр дх҃óвного бꙋдовáнѧ премоу́дрый сирах на свѣтъ выстáвꙋючи мóвит[7]). Срдце ôсновáн'но на сóвѣсти рáзꙋма ıако тын'ковáн'е ваплéное кáменной стѣны, ıако вѧзáн'е и̂ бáл'ки в҃ бꙋдовáню мóцне знѧ́тые, фѣлѧн'е не росторгноут сѧ. Так и̂ срдце розмыслéною рáдою[8]) оу̂моцнéное жадного чáсоу не оу̂лѧ́кнет сѧ. Стáлостю розмы́сльных пóстоуп'ков и̂ моужествéными срдцы, прá-веднїй и̂ придвнїй о҃ный вели́кїе патрїáрси, во днех свóих процвитáли и̂ над слн҃це сїáли. моу́жїе о҃ный добродѣтелми богáтїй, котóрых и̂мена живоут в рóды, и̂ пáмѧт и̂хъ вéдле соломóна и̂ сирáха[9]) с похвáлами, и̂ въ блвéнїих, и̂ кóсти их процвитáют ѿ мѣста своéго ї и̂мѧ их зоставáет на снех прославлéных. Статóчностю оу̂мы́слов, и̂ мóцною (ıако свѣдéц'тво о҃ных вѣдлет пáвел)[10]) вѣ-рою, всѝ ст҃їй звитѧжали кролевства, выконивáли прáвдоу, достоу́-повали ôбѣтницъ. (картка 4) [замыкáли оу̂стá лвом, погаси́ша си́лꙋ ôгни́стꙋю и̂ прочѧ][11]). Стáлост вѣры ест ґроу́н'том рéчїй тыхъ

В крех. еґз.: [1]) потѣшéнıа [2]) по „вшол. х҃с“. маємо ще в крехівській рукописи слова: „І̂ако зерцало на приклад нам зоставꙋет“. [3]) На боці: êфес г҃ [4]) êрем ї [5]) êврéом а҃і. [6]) в҃ петр', а҃ [7]) Сирах к'в, [8]) в крех. еґз.: рáдостю [9]) Сирах м҃ѕ [10]) êврем, аї [11]) Слів, взятих в [ ], не достає в крехівськім еґземплярі.

которыx сѧ сподѣваѥмо и выкштаltтованье невидимыx, чреʙ которое свѣдецтво ѡдерждалли ѿци наши, наm зерцало науки зоставивши, абысмы маючи таk великій ѡболоk ѡбдръжачій насъ свѣдков, тестаментъ иx бгомыслной сталости в срдца свои в'пойвши, статечне в заводѣ заложоного крисоу[1]) (взираючи на начаlника вѣры и съвръшителѧ їса, которыи въ мѣсто предлежащїѧ ѥмꙋ радости, претръпѣвъ крстъ, и ѡ ганбѣ[2]) не дбаl) не ѡуставаючи анѣ ѡслабѣваючи бѣгли. [Бо ѥсли бысте мовиt, снве авраамли были, и ѡучинки авраамли бысте чинили] [3]). Ѩко смѣти боудемо, гдалтом неналежачій собѣ титоуl снвъства, сталыx ѡныx великыx, в мыслаx и постоупкоx[4]) бгомыслныx ѡугроунтованныx и вкорененыx продков нашиx, привлащати, гды ѿ сталости вѣры иx, своими непостоѧнствы, своѥю лег'комысл'ностю (картка 4 об.) вырoдимо сѧ, гды иx прирожоное подобїе[5]) своими ѿмѣнками, своими мѣлкым ѡумыслками, створи своее їстратимо змажемо. [Слава мовиt ѡцеm прпдбїе дѣте, и ѡучтивост Паноm сꙋженїй страхъ] [6]). Ѩкꙋю славоу прпдбїѧ з наc ѿци наши мѣти боудꙋт, гды иx сличной сталости марне зволокаючи сѧ ѡбнажаемо сѧ, гды своими плохими смѣлостми, ѩко ѡблацы безводный, ѿ вѣтръ преносими, и ѕвѣѕды блꙋдачїе, с прибытков и домов иx, на камени сталости ѡуфоундованыx выстоупꙋемо. [Ѥлицы мовиt, духоm бжїиm водаt сѧ, сїй соуt снове бжїй] [7]) Ѩко сѧ маемо называти сынми бжїими, родоm избранныm, црскиm сщенїемъ, ѩзыкоm стыm, гды не доухоm крѣпости, не духоm совѣта, не духоm съмысла не духоm разума и премоудрости бжей. Але леда вѣтромъ слабыx нашиx постоупков, по стихїѧm свѣта сего водѧчи сѧ, ѿ племени и повинова- (картка 5) ства сновъ бжїиx ѡуплываемо[8]). Бо што[9]) за ѡучасництво свѣтоу с темностю; свѣтъ вовѣm до свѣтлости присвоѧетсѧ, и справедливомоу справедливое, и добромоу доброе и нетленномоу нетленное. Ѩкъ маемо стежками ѿц своиx ходити, гды сѧ иx сталости иx великиx розмыслов[10]) и нескваплывыm постоупкаm, не толко многиm и згола всѣm, але еднoмоу[11]) з ниx присмотрити, и поревновати не хочеm[12]). [Испытайте мовиt

На боці: [1]) євр. ві. [2]) В крех. егз.: ѿ срамотѣ [3]) Цитат, взятий в [ ], пропущений в крехівськім егземплярі. [4]) в постоупкахъ [5]) В крех. егз.: подобїе або финоѕомїю [6]) В крех. егз. цитат пропущений [7]) В крех. егз. цитат пропущений [8]) На боці: а петр в, їса аі. [9]) В крех. егз.: Почто. [10]) йхъ великиm розмыслоm ѡдномꙋ. [11]) ѡднoмꙋ. [12]) На боці: Григории нискій.

Писа́нїа, ꙗ^к вы мни́те в ни^х и҆мѣ́ти живо^т вѣ́чный] [1]. А та^к възмѣ́мо собѣ́ на прикла^д а҆ присмотрѣ́мо сѧ оу҆ва́^жномꙋ, и҆ не скваплйвомꙋ вре́чах высо́це ва^жны^х, о҆́ного вели́кого во́жа и҆ кн҃жати на^д лю́до^м, Мѡ́ѷсеа постоу́п'кꙋ. Пре^з чоу́дное [2]) и҆ стра́шное повола́н'е, и҆ на послоу́гꙋ бо́жїю везва́н'е с коупины̀ огне^м пала́ючей [3]). [Мѡ́ѷсе́, мо́йсей ꙗ҆ є҆́сте^м Кото́рый є^ст. гь҃ бъ҃ ѿц҃евъ ва́ши^х, бъ҃ а҆враа́мо^в бъ҃ і҆саа́ковъ, бъ҃ і҆а́ковъ, и҆дѝ къ фарао́нꙋ ц҃рю є҆ги́пе^тскомꙋ] [4]. Што̀ на́то стате^чного и҆ роз'- (картка 5 обор.) соу́дно^г оу҆мы́слоу чл҃къ, ви́дѧчи то̀ жѐ на та́к' вели́кꙋю ре^ч є҆го̀ поволыва́ю^т ѿповѣ́дилъ. [гь҃и а҃ што^м за^ч є^ст, а҆кы^м мѣ^д и҆тѝ къ фарао́нꙋ а҆ выводи́ти люд з' є҆ги́п'та] [5]. Ѿповѣ́дилъ є҆моу̀ го́лосъ бж҃їй, и҆дѝ а҃ боу́дꙋ с тобо́ю, по вто́ре поча^л сѧ вымовлѧ́ти бл҃гоговѣ́н'наѧ дш҃а, не и^ж бы̀ мо́ци бж҃е не оу҆фа^л [6]), а҃ле ро^змы́сло^м своѐ кре́в'кости на та^к вели́коую ре^ч не то́^ргав' сѧ мо́вѧчи. [гь҃и молю тисѧ, ꙗ҆ немаю ꙗ҆зы́ка спосо́бного кꙋ мове́н'ю] [7]. Ѿповѣ́ди^л є҆моу̀ бъ҃, хто̀ да^л оуста̀ чл҃кви, хто̀ ли̂ є҆го̀ чи́ни^т глухы^м и҆ нѣ́мы^м, и҆ди^ж тепе^р, ꙗ҆ напра́влю оу҆ста̀ твой коу вымо́вѣ. По тре́те вымовлѧ́ючисѧ мѡ́ѷси, не ты^м са́мы^м жѐ несмѣ́ле а҃ небез'пе́чне до послу́ги бж҃е то́^ргавъ сѧ, а҃ле и^ж ре^к, кого̀ и҆́н'шого пошлѝ. Таки^м оу҆по́ро^м про^гн'ѣва^л бы^л г҃а. А҃ле длѧ є҆го̀ ста́лости а҆ спанѧлого ср^дца, оу҆чти^л и҆ оу҆титꙋлова^л є҆го̀ бъ҃ та^к. [о҃то да́ле^м тебѐ б҃а фарао́нꙋ. И҆ за́сь. вѣ^м тѧ на^д всѣ^х, знашо́ле^с ла́скꙋ предомно́ю] [8]. и҆ є҆́ще прида́но є҆моу̀ (картка 6) на по́мо^ч А҃арона, до́бромꙋ до́бро^го спосп'ѣ^шника а^бо̀ помо^чника, Бысмы̀ ѿч҃е владѣ́ка втако́е зе^рца́ло ста́лости (а҆ є҆́ще прїда́ючи до того̀ о҆́ные, є҆слѝ бы̀ смо са́ми себѐ ра^зсоужа́ли, не бы́хо^м о҆соуже́ни бы́ли слова̀) ча́сто помышлѧ́ючи свою̀ кре^вко^ст присмотро́ва^ли [10]), не то^ргноу́ли бысмо̀ тако^го кото́рый є^ст на^д си́лꙋ на́шꙋ не то^ргноу́ли бысмо̀ сѧ тако́го, кото́рїй є^ст на^д си́лоу на́шоу, тѧжа́рꙋ двига́ти, и҆ не бы́ли бы́смо те^ж з' о҆́ны^м, кото́рый непорахова́вши сѧ с мае́тностю свое́ю то^ргноу^лсѧ сто^лпъ а҃бо ве́жоу, ко́што^м вели́кы^м, всю̀ маетно^ст є҆го̀ перевы^шша́ючи^м, боудова́ти, в ли^чбѣ. кре́мени бо̀ мо́ви^т [11]). Па́че себѐ не възд'вижѝ. Присмотрѣ́мо сѧ и҆ ѡ́номоу вели́комꙋ бл҃гоговѣ́н'ствꙋ, а҆ ты^м бо́^лшомꙋ и҆ стате́чномꙋ в' мо́лодости лѣ^т, про-

---

1) В крех. єѵ. цитат пропущений. 2) чюдо́вное. На боцї: 3) в҃ мо̀ д҃. 4) В крех. єѵ. сей цитат пропущений. 5) цитат, взятий в [ ], пропущений в крех. єѵ. 6) не дꙋфа^л. 7) в крех. єѵ. цитат пропущений. 8) На боцї: в҃. мо̀ з҃. 9) В крех. єѵ. цитат, взятий [ ], пропущений. 10) На боцї: а҃ ко^р... 11) Сира^х.

ро́ка Іеремеи ро́з'мыслоу не ѿ чл҃ка, але ѿ найвыш'шого, ста҃ сѧ голо҃ такій[1]). В пере҃ нѣжли в' животѣ створиле҃ тѧ. познале҃ тебѣ, и нѣжли вышоле҃ ѿ ма҃ки, ѡсти́ле҃ тѧ. и пр҃рка ме́жи наро́ды да́ле҃ тѧ. (картка 6 об.) што҃ бг҃омы́сл'ностю оукрѣпленаѧ дш҃а злѧ҃ши сѧ та҃ великого преложе́н'ства и оусѹмни́в'ши сѧ спра́вы, крыкноу҃ с пла́че҃. [Ѻ́ й вл҃ко г҃и, ѧ не вмѣю мо́вити, ѧ҆ е́сте҃ дитина҃][2]). Ико бы ре҃ то е҃ ре҃ великаѧ, ва҃наѧ, кото́раѧ мо́й ро́зоу҃, мо́й смыслъ переважа́е҃, кото́рое ѧ҆ подиви́вши сѧ, спроста́ти не могоу! Неполичо́но е́моу того́ пе́вне за ѩко́е непослѹше҃ство и оупо҃, але за та́коую ста́ло҃ и ро́з'мысл'но҃ оучти҃ его́ б҃ъ таки҃. [ѻ то да́ле҃ сло́ва мо́й въ оуста́ твой][3]). И ѿто те́ра҃[4]), а҃бо се́годнѧ постави́ле҃ тѧ на҃ на́роды, и на҃ кроле҃ствы. абы҃ вы́торга҃, и боури҃ роспороша҃, вы́ницща҃, бѹдова҃, и насажа҃. Ѻба́чъмо ѩко ро҃мы́сл'ное, ста́лое а нес҃кваплѝвое послѹше́н'ство до ла́ски бж҃ей и до вы҃шо(го) преложе҃ства приво́ди҃. Спочат҃кѹ мо́ви҃ е́моу б҃ъ, в' животѣ ма҃ки твоее по҃нале҃ тѧ, и ѿсти́ле҃ тѧ и пр҃рка ме́жи наро҃ы (картка 7) да́ле҃ тѧ, а пото҃ да́лей, иже҃ та҃ стате́чного и спанѧ́лого[5]) оумы́слоу, же́ не наска́коуеш' на ре́чи великіе скваплѝве бе҃ро́змыслѹ. Про́то те҃ с та҃ великы҃ а пова́жны҃ твой҃ оумы́сло҃ прекладаю тебѣ на҃ великими а пова́жны҃ ре́чами, не на҃ е́дны҃[6]) мѣсто҃ албо́ повѣто҃, але на҃ кроле́в'ствы, вычища́ти зло́сти и҃ срдѣцъ лю҃скы҃, а што́ бо҃шего даю, слова мо́й въ оуста твой. Ико ѿномоу великомоу Іаковоу патріар'ше[7]). гдѣ ста́лымъ оумы́сло҃ пре҃ цѣлѹю но҃ з' а҃гло҃ бж҃и҃ запа́сы хо́ди҃, и где а҃ ден'ница[8]) надышла. ре҃ а҃глъ, поусти́ мѧ, а ѿнъ мо́ви҃, не пѹщѹ тѧ, по́колѧ мѧ не б҃лвишъ, видѧчи г҃ь б҃ъ стало҃ мо́жного ср҃ца, ре҃ и оучти҃ его́ та҃, поне҃ оукрѣпи҃ сѧ е́сте҃ з' б҃го҃, и҃ лю҃мѝ си́ле҃ бѹдешъ. зда҃ е́моу титоу҃, ю҃ и́мѧ твое не боуде҃ бо́л'ше Іаков҃ а́ле Ійль[9]). Не и҃ бы а҃глъ бж҃ій мо́цю чл҃кѹ немо́щномѹ (картка 7 об.) тле҃номѹ (бо е́ди҃ а҃глъ всемѹ свѣтоу съ проти́воу сто́ѧтеле҃ е҃) спроста́ти не мо҃, то҃ко҃ стате́чности оумы́слоу, и по́стоуп'ко҃ лю҃ски҃ пробоуе҃ б҃ъ. Та҃же и томоу пр҃ркви бж҃емѹ Іеремеи, за стате́чно҃ть спанѧ́лого оумыслоу, и и҃ небе҃стоудне и неле҃комысл'не до послѹгй бж҃е, и на та҃ великѹю ре҃ склони́в'сѧ т'кнѹ҃ш б҃ъ роукою своею оу҃ его́, да҃ в ни҃ слова свой[10]). Што҃ о́ные слова въ оуста́х' пр҃рцъки҃ мо́вили а за не крыча҃, а за

На боці: [1]) Ѥре҃ а҃. [2]) В крех. єѵз. сей цитат пропущений. [3]) В крех. єѵз. цитат пропущений. [4]) теперъ. [5]) ста́лого, [6]) ѿны҃. [7]) На боці: а҃ мѡ҃ л҃в. [8]) В крех. єѵз. зорни́ца. [9]) На боці: Зла҃у҃. [10]) Ієре҃. а҃.

не волаⷯ, а за не ѹпоминаⷯ, а за не грозиⷯ, а за не ѿводиⷯ ѿ смѣлой легкомыс'лности людеи нероⷥмыс'лныⷯ. Ѹжаснисѧ нбо и въстрепещиземле, гл҃етъ гь, ꙗко двѣ лѹкавѣ сътвориша [людїе мой, мене оставиша] [1]) источника водъ живыⷯ и скопаша себѣ кладѧзи съкрѹшеный: Слышъ гѹфе шаленый, которы нѣмаешъ срдца, и которые маючи очи, невидите, ѹши і неслышите. (картка 8) Мене не ѹбоитесте сѧ ли; и ѿ лица моего не раⷥболитесѧ, которїй положиⷧ границоу вѣчноую, морю пѣсокъ, и не порѹшонѹю, которо и вол'ны морскїа двигаючи сѧ не могоутъ перейти, а людемъ тымъ естъ срдце невѣрно, ѿстоупили и пошли, и не мовили в' срдцоу своемъ ѹбоимъ сѧ га ба нашего. Тоу присмотрити сѧ спилностю потреба, и'ж' превеⷥдоушнѹю и нѣмоую реⷱ водѹ мор'скѹю (котораа а'чъ в натоурѣ своей таⷦ естъ непостоан'на, же в'ставичне на едноⷨ [2]) мѣцѹ стоати не можетъ. преⷣ сѧж и таа границѣ своиⷯ положеныⷯ ѿ ба не перескакѹетъ). лег'комыслност люⷣскѹю строфоуетъ слѣпыми глоухими, шалеными беⷥсръдеч'ными, то естъ нестатеⷱного, и не гроунтовного срⷣца называючи. Ꙗко оно и а'ггл бжїй ѹрїилъ [3]) еѕдроу презвитера и пррка, которы не ѹставичностю розѹмѹ своего ѹносѧчисѧ, коусилсѧ шпырати [4]) около речїй бжїиⷯ великыⷯ, строфоваⷧ преⷥ такїйже приклаⷣ мовѧчи. Пришолемъ до нѣкоторой пѹстынѣ, где древа раⷣу ѹчинили (картка 8 обор.) мовѧчи, прїйдѣте ходѣмо, и двигнѣмо войноу на море, же бы ѹтекло преⷣ нами, и'же бысмы собѣ ѹчинили болшїе дѹбравы. Таⷦже и волны мор'скїе раⷣу ѹчинили мовѧчи полнесѣмо войнѹ на лѣсы полскїе [5]) же бысмы звалчивши иⷯ, причинили собѣ болше мѣсца, гды былъ еѕдро соудею наⷣ нами [6]), кого быс правыⷨ а кого быс вин'ныⷨ ѹчиниⷧ, ѿповѣдиⷧ еѕдра, заправды в' порожнюю радоу вдавали сѧ, понеже землѧ дана лѣсоⷨ, а морю мѣсто. ѿповѣдиⷧ а'ггл [7]), добрес осѹдиⷧ, чемоуж себе не ѡсоудишъ, и зась, не послаⷯ пррки, а они течахѹ. не глаⷯ к нимъ и тїи пророчествоваⷯу, слышаⷯ и'же рекоша пророцы [8]), пророчествоуючи въ и'мѧ мое клаⷨство. Понеже оставиша мѧ ѿцы ваши, рече гдь, и идоша по бѕѣⷯ чюжиⷯ, и послоужиша иⷨ, и поклониша сѧ, мене же оставиша, и закоⷩ мой несъхраниша. Сего ради [9]) сїа реⷦ гдь навѣжоу иⷯ чтырма подобен'ствы, меⷱ, на забитe, псы наⷬасторган'е, птахи нбсный, и ѕвѣри земныи (картка 9) ный на расхищен'е, и на пожраⷩе. И если станоутъ

---

[1]) Зачеркнених клямрами слів не достає в крех. єв. [2]) В крех. єв. на ѡⷣноⷨ. [3]) На боці: г ездра д. [4]) В крех. єв.: шпырати. [5]) В крех. єв.: полные. [6]) В крех. єв.: надъ ними. [7]) На боці: ереⷨ кг. [8]) ереⷨ ѕ. [9]) ереⷨ, ві.

мωγсѝ и҆ са́моиа перед мно́ю за людмѝ такѝми, не выслγха́ю и. а҆ за што̀ такі́й гнѣвъ; длѧ̀ мана́сі́й сы́на е҆зикі́йна, а҆ мана́сіѧ што̀ такъ зло́го зброиа; сътво́риа лоγка́вое пред о҆чи́ма гн҃имл. и҆ оу҆чиниа вол'ноγю брыдли́вост, ѿста́вивши зако́н о҆ц҃овъ свои́х, пошол въ слѣдъ чоγжих, и҆ ѿсвѧчал сн҃ы свои̇ въ о҆гни̇. воро́ж'ки, ча́ры, а҆ ѕвѣздо́тчества строѧчи̇. такі́й пожи́ток неро́змы́сл'ност лю́дскаѧ оу҆ ле́г'кое оу҆важе́н'е грани́цъ и҆ доро́г ѿц҃е́в'скых выстоу́пꙋючим прино́сит. до́бре то̀ оу҆ се́бе о҆нъ̀ премоу́дръ̀ оу҆ва́живши, ре́къ[1]). Не забыва́й сказа́нїй ста́рческых, и҆бо̀ и҆ ѿни̇ наγчи́ша сѧ ѿ о҆цовъ свои́х а҆ е҆щ҃е ди́внѣй, ди́внъ̀ о҆нъ̀ е҆́здецъ ѿгне́н'ной колесни́цѣ крыкнꙋл мо́вѧчи І҆лі́а[2]). Нѣсмь а҆́ лѣп'шій ѿ о҆ц҃овъ мои́х, ча́дом бо̀ че́стнаѧ похва́ла, ѿц҃е́в'скаѧ сла́ва. бо̀ где̇ лѣнѣѧ по́стоуп'ков, и҆ зако́новъ ѿцо́вских ѿ сн҃въ не загла́жоуетсѧ, и҆ ѿ ро- жа́ю врожа́й цѣ́ло захо́воуетсѧ, там е҆ст род несме́ртел'нъ̀. То́й и҆ тако̀ лѣнѣй сам найвышій поча́ток вы́налѣз'ши, (картка 9 обор.) и҆ не в леда̀ до́моу а҆́ле оу҆ о҆ном, ѿ кото́ром заѕвѣдчил, оу҆ бл҃ве́нїй ко́удоут о҆ сѣмени твоем, всѣ̀ наро́ды на̀ земли, зоста́вил мо́вѧчи, не скрꙋ́ю ѿ а҆враа́ма слꙋги̇ мое́го, што̀ а҆́ чиню́, вѣм бо̀ ꙗ҆́ко за́по- вѣсть а҆враам сн҃о́мъ свои́м[3]) и҆ до́мови свое́моу. по со́бѣ а҆бы̀ за- хова́ли доро́ги гн҃и, тоу́ю лѣнѣю выпра́воуючи та́иник н҃бный рек, непови́нны соут сн҃ве о҆ц҃ем, а҆́ле о҆ц҃и сн҃ом збира́ти и҆мѣ́нїа то̀ е҆ст дх҃о́вноую ма́етност,наоу́кꙋ, не сн҃о́ве ма́ют ѿц҃е́въ, а҆́ле ѿц҃и сн҃о́въ оу҆чи́ти.

О҆ба́ч'мож е҆́щ҃е стате́чнъ̀ превели́ко̀ поко́рѣ оу҆мы́слъ моу́ж- наго гедео́на, до кото́рого прише́дши а҆́гглъ бж҃ій, поздоро́вил е҆го̀, гдь с тобо́ю моу́жꙋ си́л'нъ̀, ѿповѣ́дѣл е҆́моу геде́ѡн[4]), гн҃и мо́й е҆сли́ж гь межи на́ми, чомоу́ж' пришло̀ на вас[5]) все̇ зло́е, и҆ чомоу́ вы́дал нас в роу́ки мадїа́мчиков. Присмотри́ сѧ вели́кой ста́лости и҆ поко́рѣ, гь бъ е҆го̀ само́го вывышал, е҆моу́ само́моу ла́скоу ѿпо- вѣдал, е҆моу́ поздорове́н'е чинил, а҆ о҆́нъ боѧ́чисѧ вырива́ти, и҆ лѣп'шим над и҆́н'ших сѧ чини́ти. А҆́ле в лич'бѣ, (картка 10) съ всѣ́ми себе̇ кладоу́чи̇. ѿка́зоует. не мо́вил е҆сли̇ гь съ мно́ю е҆дны́м, а҆́ле е҆сли̇ гдь е҆ст с на́ми, ꙗ҆́ко бы̀ ре́къ, а҆́ сам ма́ло спра́влю без и҆́н'ших бра́тїй мое́й. Ви́дѧчи гь стате́чное дрꙋ́голю́б'ство, иж не то́лко сам не смѣет до ре́чей вели́ких, а҆́ле и҆ всѣх оу҆ча́стникамѝ тое́ж ла́ски бж҃ей чинит, мо́вит е҆моу́. [И҆ди́ в мо́ци Твое̇ то́й, вы́бавиш І҆и҃лѧ з роук медїа́мскых][6]). Присмотри́сѧ вели- комꙋ бл҃гоговѣ́н'ства пожи́ткꙋ. ѿн сам о҆ со́бѣ легце розоумѣет. не

На боцї: [1]) сирах. [2]) цар. г҃. [3]) В крех. єв. і҆и҃левым. [4]) На боцї: єрем ѕ҃. [5]) В крех. єв.: на нас. [6]) В крех. єв. сей цитат пропущений.

мо́вит ѿдрежѫ сам є҆дина сла́воу, оу҆чти́вост, и҆ звѣ́рхност и҆ про́дкова́н'є ме́жи всѣми и҆ пред всѣми. а҆ле спо́дного добра́ и҆ пожи́ткѫ всѣм пра́гнет. а҆ гь бъ са́мого є҆го́, тым всѣм и҆ то́ю че́стїю ч'тит. в то̀ мо́ци твоѐ, вы́бавишъ і҆и҃лѧ, в то̀ мо́ци ста́лого оу҆мы́слѫ, и҆ мѫж-ного срдца. кото́рогом в то́бѣ досвѣдчи́л, такі́й пожи́ток ста́лост прино́сит. Не мѣл и҆ на том є҆ще до́сыт оу҆ка́жне оу҆патроу́ючїй[1]) ста́-лый моу́жъ, звмѣвши сѧ вели́кости ре́чи[2]) ѿповѣди́л, гн҃и, чим и҆ ѧ҆ко ѧ҆ ма́ю вы́бавити і҆и҃лѧ, ѧ҆ є҆́стем тысѧчми хоу́жъдшїй (картка 10 об.) в мана́сїй, и҆ на́мен'шїй в до́моу оц҃а моє́го, им є҆го̀ бо́лше вывыша́но, тым сѧ ѿнъ бо́лше пониже́л, и҆ так не смѣлъ по́днѧ́тисѧ тако́й троу́д'ной и҆ вели́кой ре́чи на се́бе бра́ти, аж за до́лгими на-мо́вами, за вели́кыми и҆ преди́вными чоу́дами[3]) спале́н'ємъ без о҆гню̀ о҆фѣ́ры, споуща́нем на роу́но ро́сы, и҆ до́бре намы́сливши сѧ, зале́две намо́вити сѧ дал. И҆ не розоумѣ́ймо, а҆бы всѣ о҆́ные ре́чи презре́нѧ нѣ́какого тае́много бж҃ого кѫ ѿсторо́зѣ, а҆бы́смо ѿных присмотроу́ючисѧ о҆стро́жне и҆ розмы́сл'не постѫповали, и҆ в со́бѣ не замыка́ли. ѩ҆ко и҆ а҆пслъ прев прикла́д ста́рых дѣвъ, нас о҆стерѣга́ет мо́вѧчи[4]). не блоудѣмо ѩ҆ко нѣ́которїе ѿ них поблоуди́ли сѧ, и҆ по-ги́бло их въ є҆де́нъ ден, двадцат и҆ три ти́сѧчи. А҆ о҆ ком то мо́вит о҆ о҆́ных ле́гкомысл'ных и҆зра́илчиков, кото́рые меш'ка́ючи в саттимѣ, ѿстоупи́вши, ѿчи́стого набоже́н'ства, слѫжи́ли въ белфего́рѫ, нокі́е вѣры змышлѧ́ючи. А҆ ѿ о҆ном ста́лом и҆ розмы́сл'ном по́стоуп'кѫ проро́ка данїи́ла, гды (картка 11) вы́смы памѧта́ли, кото́рый мо́вит ѧ҆ да́нилъ, гдым розоумѣл в' кни́гах ли́чбѫ лѣт. ѿ кото́-рых пода́но бы́ло сло́во гн҃е, до прр҃ка і҆ереме́й на выпо́лне́н'є ѿпоу-стѣнїа і҆ерслима, о҆ лѣт, о҆бе́рнѫлем лицѐ своѐ къ гоу боу, а҆бым шоу-кал млтвы и҆ про́збы з го́лодом, въ кре́тици и҆ по́пелѣ. Проро́к бж҃їй вели́кїй моуж помышле́нїй. кото́ромоу тае́мницѣ вели́кїе стра́шных спра́въ прѐзре́нѧ бж҃его ѿкры́ты[5]). Тот моли́твы и҆ мо́лбы пред оу҆ставле́ным часом не смѣл принестѝ бгѫ. аж пр҃ъвѣ́й до́лго на-мышлѧ́ючи сѧ и҆ розсоужда́ючи, ѿба́чил иж промина́ют, о҆, лѣт, збоуре́нѧ і҆ерслимского. оу҆ вели́ком смоутткѫ и҆ жа́лости тръпѣлъ. ѩ҆ко сам свѣд'чит, мно́гїа дни. бо́ѧчисѧ, а҆бы не по поро́жници моли́лсѧ. Не ѿпоусти́л гь бъ нада́ре́мне є҆го̀ тако́го розмы́слѫ. а҆бы таким прикла́дом, и҆ нас наоу́чил и҆ не безросѫ́дне до ре́чѐ вели́ких то́р'гати сѧ, и҆ а҆бы на нас не ѿста́ли ѿ́ные сло́ва[6]). Про́сите и҆ не-прїемле́те, а҆бо́вѣм зле̑ проси́те. до́брал ест ре́чъ, ба проси́ти, а҆ле зла́л гды̀ не по (картка 11 об.) во́ли є҆го̀ про́сит. а҆ гды̀ мо́вит да́-

[1]) В крех. ет3.: оу҆смотрѧ́ючи. [2]) велих речи̑. [3]) нѫждами.
[4]) На боці: а҆ кор, і҃. [5]) златоуст, слов г҃ на і҆ѫде... [6]) І҆а́ков д҃.

нїнъ, былем на молитвѣ, што мужъ гаврїилъ, которогом видѣлъ в' виде́нїй моем летя́чого, дот'кноулъся мнѣ и҆ мо́вилъ, данїиле, тепер и҆з'стоупи́лем напра́вити тобѣ ро́зѹм и҆ ѿповѣдити тобѣ, бо̑ е҆́стесь моужъ помышле́нїй по́ мысли бжо҇, ровмышляниж ѿ сло́вѣ, и҆ розѹмѣ҇ и҆ виде́нїй. ꙗ҆́ко бы рек ї҆жес в ре́чи вели́кой долго намы́шлялъся, и҆ нелегцеважачи з ве́ликым ро́змысл҇ом пристоу́повалъ, ѡ҆то тобѣ бо́жїй таємницѣ ѿкрываю. г҆дꙑ бысмы на того́ моу́жа помышле́нїй а҆бо желанїй памятали (ꙗ҆́ко в ре́чах постѹповалъ в тые дни) ꙗ҆ данїилъ бы́лем в' жа́лю мно́гїє дни, три тыж'днѣ хлѣба помышле́нїа не ядалем, мясо и҆ вино̀ не входи́ло до́ оуст мо́их, а҆нимся о҆лѣем пом҇азовалъ, и҆ за́сь в го́лодѣ ѿболо́кшися оу врє́тищє и҆ оу по́пелѣ, не величаючи подо́бно въ скры́лїа рысъ свои́х, а҆нѣ перфѹрами[1]) намазѹючи ся, старалъ ся и҆ проси́лъ ба ѿ высвобожене бра́тїй своє҇ з нево́лѣ и҆ ѿ напра́воу домѹ бжего (картка 12) ле́пѣ҇ бысмо̀ ре́чи вели́кїє и҆ мы оукажа́ти оумѣли. Присмотрѹючи ся на такїє пилным (стате́чные бгомысл'ных дшъ по́стоупъки) [ѡ҆ком][2]) ꙗ҆́ко до са́мых спситєлных го́лосом бо́жїим оупевне́ных справ, з ро́змыслом вели́кым, вели́кїє и҆ в добродѣтелех роскорене́ные, пова́жные вожѣ, наста́вники и҆ ѿцѣ на́шѣ пристѹповали, тые кото́рые тепер а҆ни̇ за росказа́н'емъ го́лосѹ бжого, а҆ни̇ на ре́чи пе́вные скваплике легкомы́сл'не оудавшися, и҆ поплынѹкши з вѣтром неоуставичности, ровдкое́ным оумыслом, и҆ поша́рпаным сѹмнѣн'ем торгноу́ли ся в так ре́чи ва́жной, и҆ вели́кой, дѹши, сѹмнѣня, збавеня заходячой, старожитност, фѣляр, и҆ фоун'да́мен'тъ, ѿкра́сы, и҆ сла́вы и҆ подпо́ри на́родѹ на́шего. Перемѣни́ти, вынацова́ти, роспо рошити, и҆ па́мяткѹ с'шоумом погѹби́ти, и҆ вы́коренити въ яком с ким зоста́ти в личбѣ, чи́ими ѿзыва́ти ся сна́ми, з'яким сновстка зна́ком (почом бы их ста́лые[3]) ѿные побожные ѿци (картка 12 об.) позна́вши рекли, ѡ҆ко мы и҆ дѣти, а҆ не мо́вили, ѿидѣте ѿ нас, не зна́ем вас) о҆казатис хотят; Бо́ю ся а҆бы така́я безстоудная смѣлост не в'пра́вила кого̀ в личбоу з' сными смѣлыми, и҆ безстоудными дѹхами, кото́рїє смѣле до ре́чи торгают ся, г҆дꙑ ѡ҆но мо́вилъ бъ[4]). Кто̀ и҆дет и҆ прел'стит а҆ха́ва царя; а҆бы пошо́лъ и҆згиноулъ врамедѣ галадстѣ. мо́вило вшлстко нбсное, Так, так, а҆тот так выстѹпивши доух е҆ди́нъ то̀ ест, лѹка́вы, безстоу́дны, мо́вилъ, а҆з пойдоу и҆ прел'щоу е҆го̀, мо́вилъ до не́го бъ. ꙗ҆ким спосо́бом ѿповѣдилъ дѹх в'стѹплю в' е҆го̀ пророки, и҆ боудѹ дѹхом кламливым въ оуста́хъ всѣх проро́ков е҆го̀, мо́вилъ бъ прелестишъ так. Таково ест

[1]) В крех. єѵз.: перфѹми. [2]) В крех. єѵз. пропущено се слово. [3]) В крех. єѵз.: старые. [4]) На боцї: а҆ цар ꙗв.

нерозмыслное безстоудство, без посылана, без росказана само торгаетса, само наскакоует, которые дѹхи тые лѹкавые часто з великою пилностю звыкли в мысл людей легкомыслных вкладати, абы такъ на речи великїе необачне торгнѹвшиса, до (картка 13) гнѣвѹ бжего и до оупадкѹ приходили, яко оных коррея, дадана, и авирона, которїе оупорне а нерозсоудне на речи великїе важачиса, и великїй розрѹх в людех оучинивши. не толко з домами своими грознѹю и страшнѹю казнь отнесли, але и чтырнадцат тысяч, и сѣмсот дш̃ъ з ними · преставаючих в пащекѹ на пожранье землѣ и до дна адова оуправили. А так што к листѣ своем отче єпископе о тот гнѣвъ же са к ней ег ми против вм̃ окражает писати рачишъ, за правды и гнѣвати са (а иле не таким гнѣвом которы яко писмо мовит [1]), гнѣв мѹжѹ правдѹ бжїю несъдѣловаєт) єст оштo. єднакже гнѣвъ такїй не спроста за гнѣвъ посполитый оу добре[2]) людїй оуважаючих, але за оный. ревноуя поревновах по гѣ бз̃ѣ моем, почитанъ быти мает. гдыж не толко тые, которїе выстѹпѹют, але и тые, которые, мовит. апслъ[3]). волю их дѣют, то єст поблажают або не обличают и не оупоминают их. годни смрти соутъ и яко не толко (мовят оучители)[4]) приходити (картка 13 об.) и ревновати добродѣтел, але и тых которые приходят, хвалити, и дивитиса, приносят нам нѣякѹюсь заплатѹ не малѹю. Також и не толко ревновати злобѣ, але и мешкаючих в ней хвалити, приносит мѹкѹ немалѹю, и зас, тот которы падает, або грѣшит, не о своем оупадкѹ прїимоует сѹдъ, але иж иным запинает, або погоршает. Также и которїй стоит не о свое толко добродѣтели коронован бывает. але иж и иных приводит к тоуюж ревност. Того и от самого голосѹ бжего до патрїархи реченого оучимоса, блсвящиа тя блслю. и кленѹщиа прокленоу, и зас прославляющих мя прославлю а оуничижоу. и обезчещѹ. кто з бгом добре, и мы з ним любовне[5]), съ прпбным бо мовит пррокъ, прпбен бѹдеши. Надто, не вѣм якого кроткого, и склонного[6]) срдца такїй легце оуважны поступокъ ваш не розгнѣвит; кого от себе не отопхнет; чїего наспокойнѣйшого оумыслѹ не розярит; хто добре оуважаючи речи (картка 14) в том предсявзятю вашом вам оучастництвовати бѹдет. Касаяй бо са, мовит[7]) [црковни][8]) пеклѣ очерни тса. бывает (теж мовят оучители)[9]) и ярост многажды блгым и правым

---

[1]) На боцї: Іяков а. [2]) В крех. єгз.: оу добрых. [3]) На боцї: рим, а. [4]) Златоуст осау и двѣд слов в. [5]) В крех. єгз.: любезне. [6]) скромного. [7]) На боцї: Сирах гі. [8]) В крех. єгз. сего слова брак. [9]) На боцї: вас вех.

дѣла́нїѡм, слѹга. про́то з дво́х ре́чїй є́дноу ѡ҆бира́ючи, волѧд кж єг мд переста́ти з о҃ными. възненави́дѣхъ црк҃ве лоука́внѹющих, а҆нѣж ли́ з' о҃бым"; ѹ҆вѧза́ют въ со́вѣтех, ꙗ҆́же помышлѧ́ют сло́вы. єст бо҆ (вѣм мо́вит пр҃мдры 1) пѹт, кото́ры здаст сѧ людем прав бы́ти. а҃ле послѣ́днѧѧ є҆го҆ прїи́дѹт въ дно҆ а҃дово, длѧчо́го ѡ҆стерѣга́ет мо́вѧчи[2]) неспѣши́й сѧ ѹ҆сты́ твои́ми, и҆ ср҃дце твое҆ неха҆ не ѹ҆ско́рит изне́сти сло́во, ꙗ҆́ко пред лице́мъ бж҃їим. Бо҆ б҃ъ на́ н҃бѣ высо́ко, а҆ ты́ на́ земли́ низко, є҆сли́ слова таг [ле́даѧко][3]), нерозмысл'не, и҆ рыхло не ка́жет вы́носити, в м҃ кото́рые[4])· самы́й скоу́ток ре́чи по вѣтрѹ сѣ́ючи. ꙗ҆кїй о҃воцъ ста́лости а҆не тростиноу вѣтром колѣблѐмоу пожа́ти; ꙗ҆кой ѿ люде҆ похва́лы и҆ зыч ли́вости, а҆ ѿ б҃а запла́ты, а҆ не помсты мети, (картка 14 обор.) сподѣва́еш сѧ. Хто́ сѧ присмотри́вши посто́уп'кѹ, и҆ почат коу ва́шей спра́вы, и҆ конца є҆е҆ ꙗ҆снѣй нѣжли взер'ца́лѣ тепер зара́з не ѡ҆ба́чит; а҆за сло́вы премоу́драго ѡ҆ного неѧко па́лцем вы́т'кнена, ꙗ҆́кож град стѣ́нами роз'ва́ленъ, так [и҆ спра́ва моу́жа][5]), кото́ры безра́ды и҆ без ро́змыслѹ все҆ тво́рит. а҆за́ то не фѣгѹра ва́шей вла́снаѧ спра́ви, кото́раѧ ѿ всѣх сторо́н стѣна́ми розва́лена, подѣрко́вана, так, же҆, не то́лко жа́дного пе́вногѡ фѹн'даме́н'тѹ стѣны, а҆ни́ ѹ҆моцне́нѧ, а҃ле и҆ на́мнѣйшого вароу́н'коу нѣма́ет. Не ѻ҆стереж о́на о҃ными сло́вы[6]). Не вѣй всѧ́ким вѣтром и҆ не ходи́ всѧ́цѣм поу́тем неподо́бным, ꙗ҆къ чи́нит злостник роздвое́ного ꙗ҆зы́ка, бѹд ѹ҆моцне́нъ в розѹмѣ твое́мъ. и҆ ста́ло неха҆ боу́дет сло́во твое. И҆ зас, кро́мѣ ра́ды нѣчо́го несправоу́й. Ї и҆н'шїй. Рады шоука҆ мно́го в пе́ред, нѣ́ж'ли ма́ешъ што҆ мо́вити, албо҆ спраова́ти[7]), а҆бовѣм нѣма́еш' (картка 15) тако́й мо́цы, назад вернѹ́ти того҆. што҆ вымовиш албо ѹ҆чи́нишъ. Кождо҆ спра́вы конецъ прꙃвѣй ѹ҆смотри́вши поча́ток зачина́й. мо́вит пра́во г҃лющее[8]) и҆ за́сь[9]). хотѧ҆ без личбы боу́дем мѹдри, и҆ все҆ што҆ нале́жит постерега́ти ѹ҆мѣем, предсѧ ч҃лци є҆смо҆, требоу́ем ра́ды бо҆ є҆дин єст б҃ъ въ все҆ доста́точен, и҆ є҆ди́нъ не потребоует ра́ды, Про́то ѻ҆ нем са́мом мо́влено, хто҆ позна́л ѹ҆мы́слъ г҃нь; а҃бо хто пора́дцею є҆моу́ был; а҆ люди, хотѧ҆ и҆ без личбы бѹдем мѹдры, мно́го крот блѹдим, и҆ прирожѐнѧ на́шего кре́в'кост ꙗ҆́вна єст, про́то мо́вит[10]). Лѣ́пше з розмы́слом ѡ҆меш'кание[11]), нѣжли́ без розсѹдкѹ проуд кост. Ꙗ҆ко и҆ г҃дь б҃ъ так ѹ҆ставичне а҆ то҆ все҆ на

---

[1]) прит, д҃ї. [2]) є҆клес, є҃. [3]) В крех. єв.: сего слова не достає. [4]) В крех. єв.: кото́ры. [5]) зачеркнених слів в крех. єв. не достає. [6]) На боцї: Сирах, є҃. [7]) Сирах, л҃к. [8]) златоуст. [9]) б҃гслов. [10]) На боцї: златоуст ѻ҆рал (?) блѹдници. [11]) В крех. єв.: з розмы́сломъ коснѣнїе (сирѣчъ ѡ҆мешканѧ).

прикладъ нашъ, чинити звыклъ, скор на боудован'е, а косенъ на разоренїе. а обачъ иж такъ ест. За шест днїй[1]) сътворилъ Бъ нбо и землю, горы великїе, холмы, пꙋстынѧ, рѣки, источники, море великое и пространное, островы и просто (картка 15 об.) мовѧчи, так великꙋю махиноу, и всю видимꙋю п'строгоу, и ѡздобоу за час малый так справилъ, а гды хотѣлъ едно где мѣсто разорити, ꙗко ѡное плохое мѣстыско[2]) ерихонъ, прѣвѣй з днїй (знак и наꙋкꙋ нескваплйвого постꙋпкꙋ зостакꙋючи) казалъ ѡбходити вколо мѣсто, аж ѡсмого днѧ ѡупали стѣны его. также и нинѣвїю мѣстꙋ[3]) три дни рок[4]) до разоренѧ былъ заложилъ, а потом и того роскаѧвшисѧ, до пророка Їѡны, который неромыслн'не, не ѡумѣючи ѡуважати долло тръпеликости бжей, и не хотѧчи людем в словѣ зостати, жадал рыхло ѡупад'коу мѣстꙋ, голосъ бжїй мовил так[5]). Ты Їѡна скорбиш ѡ тиквѣ, ѡ которой не працовалесь, и не кормил ей, котораѧ ѡв нощъ выросла а ѡв нощи погибла, а ѧ не маюли зжалити сѧ над нинѣвїею мѣстом великым в' котором меш'кают болше дванадцатем[6]) людей або дꙋш (картка 16). Моужїе Ниневи'тстїи, мовит хс[7]), въстанꙋт на сꙋд з народом таким, и ѡсꙋдѧт его, и ѡто болше Їѡны здѣ царица южскаѧ въстанет на соуд з народом тым, и ѡсꙋдѧт его. а ѡто бол'ше Соломона здѣ. На вашъ и против вас гдне ѡтче влдка постоупок и справы не моужїе Ниневи'тстїи дванадцатем[8]), але тмами тем народов, ꙗко на ѡных свѣдчено мовѧчи. Ѡ кръве Авелѧ; до крове захарїи сна варахїина, так и тоу, ѡ початкꙋ кропленїѧ кровїю завѣта вѣчнаго гда нашего Іс ха, и ѡ роженѧ водою и дхом ѡныхъ, праѡцъ и ѡцъ нашых в' црькви въсточной, неподвижимо[9]) стоѧчих лики стых моужей Прквнных Прпдбных, мчнков, ерархов, патрїарховъ, ꙗко пов'стати из вами сꙋдити сѧ (еще съдръзновенїем, ꙗко мовит соломон великым). нѣмают. иж вы не ерихон, ани Нинѣвїю, але град црѧ великаго, сїонъ, црквъ мовлю, ѡ котором ѱалмопѣвца ѡбачивши пророцким здалека ѡкомъ (картка 16 об.) на ꙋмных гоуслѧх, вдарѧет, и гоудет мовѧчи. Ѡснованїѧ[10]) его на горах стых, люкит гдь врата сїонѧ. Преславнаѧ глы[11]) мовлено ѡ тебѣ мѣсто бжее розорѧете и ѡснованїѧ[12]) на горах стых, то ест, на вселен'скых стых великых синодех над горы арара'тскїи выш'ших, ѡумоцненые подкопываете, и покой вѣчный з ѡбопольной

---

[1]) На боці: а Мо лв. [2]) В крех. егз.: мѣстечко. [3]) град. [4]) і рок. [5]) На боці: Їѡна. д. [6]) В крех. егз.: дванадцати темъ. [7]) На боці: мае. вї. [8]) В крех. егз.: дванадцат тем. [9]) непоколѣбимо. [10]) Ѡснованїе. [11]) речи. [12]) ѡснованїе.

млсти ꙋмоцнены̀ границами, и̂ в цѣле ненароушоне (ѡ̂пꙋстивши посторон'ныє сꙋсѣд'ства) в самомъ томъ є̂дномъ кролевствѣ, ѿ мѣш'-ка[1]) монархи по̂лского, и̂ володымера рꙋскаго, за которыхъ тыє народы сидѧчїє в темности, видѣша свѣтъ велїй крщенїа, во̂дше шести сотъ лѣт спокойне захованы̀ зроушаєте, а̂ рогатꙋю нѣѧ-кꙋюс (плащемъ р'комо зверхꙋ покою, а̃ле вноутрънего ровръхꙋ при-критꙋю) монстран'цїю, мнѣманой згоды клѣтите. Въ пророцехъ ѻ̂ный и̂ великїй двыд который свѣдец'твомъ (картка 17) голосꙋ бж҃ого ѡ̂украшонъ, такъ, знашолемъ двда моужа Ієсешка по срдцоу моємꙋ то̂ є̂стъ по срдцоу и̂ мысли бж҃ой, праведный и̂ кроткїй, которого побожности и̂ свѧтобливости за вѣков нашихъ, троудно хто̂ подобно спростати а̂бо̂ зровнати можетъ, который мовитъ; пепелъ, ꙗко хлѣбъ ꙗдохъ, и̂ питїє моє съ плачемъ растварѧхъ, слезами мои-ми, и̂змыю на всѧкꙋ нощъ ложе моє, седмъ кратъ на день мо-литвы нав(ы)шшомꙋ ѿдавалъ, ѡ̂у вретищє сѧ о̂дѣвалъ, постомъ дшꙋ ѡ̂упокорѧлъ, ѿ гласа въздыханїа, хлѣба ꙗсти забывалъ. Такїй ве-ликїй праведник' ѡ̂умыслилъ на срдцоу своємъ речъ добрꙋю, свѧто-бливꙋю, а̂ є̂ще с такъ великою ѡ̂хотою и̂ ревностю, и̂ с такою несы-тою жаждею заприсѧгъ мовѧчи[2]). Не в'стꙋплю в домъ мо̂, а̂ни дамъ сноу ѻ̂чомъ моимъ, а̂ни вѣкомъ моимъ дрѣманїа, и̂ покоа скранїамъ моимъ, доколѣ зна'дꙋ мѣсцє гви, селенїє бꙋ ї̂аковлю. ѿповѣдалетъ (картка 17 об.) є̂моу голосъ бж҃їй[3]), не боудешъ ты бꙋдовати домоу и̂мени моємоу, ажъ снъ твой по тобѣ збоудꙋєтъ, ꙗко бы рекъ, до-брои речи потребꙋєшъ и̂ прагнешъ, и̂ добрес оумыслилъ, а̃ле а̂быся сѧ наоучилъ такъ ты, ꙗкъ и̂ всѣ по тебѣ, и̂ж' великаа речъ великого розмыслꙋ потребоуєтъ. А̂ снъ двдвъ соломонъ, рихло ли збꙋдовалъ тотъ домъ; ледве за килка десѧт лѣт, и̂ то̂ за ѡ̂б'фитымъ выливан'ємъ слезъ и̂ мл҃твами до ба[4]), ледво докончилъ. а̃ле и̂жъ найвышшїй не рꙋ-котворенныхъ, мовитъ пръвомчникъ, храмѣхъ живетъ, мы бо̂ єсмо̂ ведлѣ павла, црькви ба живаго. В мл тедыж ѿче владыка тоую свою̂ а̂р-хи синагогоу згоды, не на таблицахъ срдцъ плотѧныхъ, котораа бы моцнѣй сталистою графѣєю на камени дїѧмен'товомъ вык'шталто-ванѧ в' срдца вѣрныхъ въпойласѧ, а̃ле на пѣскоу легкомысл'ного ѡ̂упороу, оутлыми стѣн'ками лѣпѧчи, за такъ короткїй часъ склѣ-тити ѡ̂у- (картка 18) силоуючисѧ, ꙗкого конца сподѣваєте сѧ, ꙗкой потѣхи сподѣваєтеса[5]), и̂ заплаты.

Ѻ̂стерѣгати бы сѧ ѻ̂ного страшного декретꙋ за таким поступкомъ потреба, горе чады ѿвръгъшаѧсѧ, се глетъ[6]) сътвористе

---

[1]) В крех. егз.: ѿ мешканѧ. [2]) На боці: ѱаломъ, рлв [3]) в' царъ, зї, а̃ паръ(?), з. [4]) На боці: дѣѧнъ, з. [5]) В крех. егз.: ѡ̂жидаєте. [6]) глетъ гсдь.

совѣт не мною, и завѣты[1]) не дꙋхом моим з'стоупаючи до египтꙋ, а мене не пытаючи сѧ, горе творѧщим совѣт глꙋбоче, а не гмъ, горе творѧщим радꙋ потаемне, абы были в темности дѣла ихъ. и абы рекли, хто нас знает, и хто розꙋмѣетъ што мы творим, а за не ѩко глина ган'чар'скаѧ намѣнитсѧ. где бъ мовит бѣда, там юж потѣхи нѣмашъ. недармо Ѿводѧчи Ѿ таких покрытых ночных справ потаемных, сам хс мовитъ, ходѧ въ свѣтѣ непот'кнетсѧ, а ходѧй въ тмѣ, не вѣст, камо идетъ, все бо ѩвлѧемое[2]) свѣт ест, бысмо то памѧтали, свѣтлобысмо свѣтлые справы Ѿправовали, а не так зачинали[3]). Таково ест непостоѧн'ствѡ. (картка 18 обор.) а невдѧчност прирожена людского против бꙋ, иж гды емоу даст што доброго, садитсѧ, того не бꙋдꙋчи вдѧченъ на ин'шее. и за тым и тое тратит што мает, и ба до гнѣвꙋ побꙋжает. Сътворилъ быд бъ члка родо начал'ника нашего в'нетлѣние, або в несказител'ност, на образ и подобен'ство свое, и своего разꙋма сподобив, и словом вымовы над всѣ животные оукрасив, назирателѧ оучиний видомого створенѧ, а таемника оумного, земного нбсного[4]), дховного и телесного, дхъ дал за ласкꙋ, а тѣло абы сѧ не гор'дил, и над дѣлы роукъ своих поставил, невдѧчен был такъ великого добродѣйства члкъ, садивсѧ на ин'шее бол'шое, а втом, и тое што мѣлъ стратил. Аза невласне вмѣ Ѿче владыка таким подобен'ством, невдѧчностю приѡболок'шисѧ и заслонивши очи презор'ством, легце санъ стител'скiй, на которы поволани есте были, нѣкiй нѣкакiйсь собѣ оутворѧючи, зневажили и пастыра своего, въ ꙋбоз'ствѣ, (картка 19) патрiарха боудꙋчого тихого, скромного оуничижили, и нового оутворили, Але бы едно не на ѡвые (ач простый приклад една кже и сам хс, много таких простых, прев нѣкод, прев насѣн'е, прев виноград, прев птахи прикладов, оужива) ѡ вчолах[5]) внѣшнiе байки, вышол такiй конец, которые пастырем своим то ест маткою длѧ ее великое покоры, жѣ жадномоу робачкови не оумѣет Ѿнѧти сѧ, гды згордѧт, i ин'шꙋю сами собѣ маткꙋ почноут чинити, теды былагꙋт троутнѧ, которiй потом ач много шꙋмит. але жадного пожиткꙋ им не оучинит, тол'ко всю працꙋ их выистъ[6]), обачоуютсѧ але невчас. Невдѧченъ был оный нарѡд, поживаючи на поущи маннꙋ з' нба, ѩко писмо мовит, хлѣбъ агглскiй ѣдꙋчи. просил о мѧсо, дал им бъ ведле пожадливости[7]) их, але в передъ такъ прев мѡусеа Ѿказал, даст гь

---

[1]) совѣты. [2]) В крех. еѯ.: ѩвлѧемо Ѿ свѣта. [3]) значили. [4]) В крех. еѯ.: нбсного дочасного несмртелнаго видомого i оумного. [5]) ѡ пчелах. [6]) выссет. [7]) пожаданѧ.

ва́мъ мѧ́со, ꙗ́сти, и҆ боу́дете не ѹ҆ є҆ди́нъ де́нь, а҆нѣ́ ѹ҆ два́, а҆ни́ пѧ́т, а҆ни́ де́сѧт ꙗ́сти мѧ́со, а҆ле а҆ж пойде́т но́здрами ва́шими (картка 19 обор.), и҆ боу́дет въ мръ́зост ва́м, и҆ж є҆сте непокорили сѧ гдѹ, то̀ є҆ст, зневажили добродѣйство є҆го̀, о҆ чо́м проро́к да́вы́д мо́кит, є҆ще по́кармѹ сѹщѹ въ ѹ҆стѣхъ их, и҆ гнѣвъ бжїй в'зышо́л на ни́х, и҆ поби́л мно́гих з них. В мл҇ ѡ҆тче владыка ѡ҆ба́чъ пі́лно, є҆сли́ не ты́м шлѧ́ко́м и҆де́те, невдѧ́чны боу́дѹчи ма́н'ны нбсной, до кото́рой жела́ю́т а҆гг҇ли [бжїй][1]) приникнѹти и҆ не та́кою, кото́рал на́ землю росо́ю па́дала, а҆ле кото́рал ѿ са́мых живоно́сных ре́бръ животода́вца и҆стѣка́ючи, жи́ко́т вѣ́чны́ даро́ѹетъ, и҆ ѿного хлѣ́ба, кото́ры́ са́м о҆ собѣ́ свѣ́дчи́т. ꙗ҆ є҆сте́м хлѣ́бъ сходѧ́чїй з нба́, хто̀ ꙗ҆с́т ѿ хлѣ́ба се́го, жи́в боу́дет въ вѣ́ки. Ꙗ҆ко о҆ные жи́дове до є҆ги́пе́тскых мѧ́с и҆ по́ка́рмовъ, та́к' и҆ в мл҇ до ѡ҆б'цы́х[2]) и҆ незвы́клы́х цереmо́н'ѣй, и҆ набоже́н'ствъ, звѐрхѹ о҆чо́м лю́д'скы́м ѡ҆крашо́ных, срдца и҆ хо́ти свой склонѧ́ете, а҆ле не до́бры́ коне́цъ о҆ны́м принеслѝ тые мѧ́сл, и҆ пожадливости срдцъ и҆хъ а҆ж сѧ о҆бер'ноу́ли в мерзо́ст (картка 20) и́м. Не вѣ́м є҆сли́ и҆ ва́ших, а҆рко́мо ѿцѹкро́ваных потра́в о҆ско́мины, не то́лко ва́м, и҆ на́м, а҆ле и҆ сно́м на́шим на зоубѣ́х не ѡ҆ста́ноу́т, бы є҆смо ты́лко их свѧче́ною водо́ю скропи́ли сѧ. Не вдѧ́чен бы́л на́рѡд о҆ный, кото́ромоу са́м гдь Бъ бы́л застоу́пнико́м и҆ во́же́м, пра́вѧчи и҆ корон́ѧчѝ их, мо́цною прави́цею, и҆ вы́несл́ы́м ра́мене́м ведѹчи в де́нь сто́лпо́м о҆блачны́м, а҆ в ночи́ о҆гни́стымъ, мо́вѧчи, ꙗ҆ боу́дѹ ва́м в' Бъ, и҆ вы боу́дете мнѣ́ в лю́дїе, ле́гце то̀ о҆ни́ ва́жачи, проси́ли чере́з самойла проро́ка[3]), не подо́бала сѧ ре́ч их ле́гкомы́сл'ного пре́дсѧвза́т'ѧ пророкови бжемоу, и҆ моли́лсѧ къ гоу Бѹ, мо́вил Бъ до са́моила, послоу́хай сло́в их, ѡ҆ што̀ мо́вили тебѣ́, бо не тобо́ю згордѣ́ли, а҆ле мно́ю, жѐ бы́м ѧ҆ црствова́л надъ ни́ми, и҆ всѣ̀ спра́вы и҆ порѧ́дки, и҆ пра́ва мой зневажили, А҆ про́то послоу́хай го́лосѹ и҆хъ, о҆дна́кже ѡ҆свѣд'чисѧ, и҆ ѡ҆пов'ѣ́д им в пре́д пра́во кроле́вское, кото́рый боу́дет панова́ти на́д ни́ми, сны их бра́ти боу́детъ, и҆ почини́т возни́цами, (картка 20 обор.) є҆здцами, до ноше́нѧ зброй, до бѣ́ганѧ пере́д воза́ми и҆нших тисѧ́чниками, со́тниками, дроу́гих садо́вниками жен'цами, ремесника́ми, до́чки их почи́нитъ собѣ̀ пека́рка́ми а҆бо̀ кѹхар'ка́ми, по́лѧ, вино́грады мае́тности их бероучи́, бѹде́т дава́ти слоу́гам свои́м и҆ ѿ всѣ́х мае́тностїй их, боу́дет' десѧти́ноу бра́ти, и҆ са́ми боу́дѹт ємѹ̀ за нево́лники и҆ боу́дѹт крыча́ти ѿ лица̀ црѧ

---

[1]) В крех. еѵ҆з. сего слова нема. [2]) В крех. еѵ҆з.: ѡ҆бщих.
[3]) В крех. еѵ҆з. після слова: пророка додані ще слова: гда Бга ѡ҆ кролѧ̀.

их в де́нь ѡп, а̃ле не выслухает их гдь. Што́ж легкомыс'лны̀ въ своем оупорном предсявзя́тю наро́д, не послу́хали самойла а̂нѝ голосу бж҃го, крыкнули, нѣ̀ неха́й боудет кроль над на́ми, и̂ неха́й будемо и̂ мы̀, ıак и̂н'шıе наро́ды, жѐ бы̀ были оу нас поря́дки, жѐ бы̀ было комоу за нас ва́дчити, и̂ застановля́ти ся. О̂ба́чъ, а̂ оувлажа̀ пилне ѡч владыка, е̂слѝ тô не вла́сна ва́ших срдць пожадли́востїй фѣгоура.

Ма́ючи па́стиря и̂ стройтеля о̂ного великого а̂рхїере́я, проникнувшаго н҃бса, І҃са сн҃а бж҃їа, которы̀ в'кшта́лтѣ бж҃ом боудучи, сам себѐ пони́жил, и̂ кшта́лтъ служе́бничїй принял, и̂ кро́вїю свое́ю и̂ о̂фѣрою (картка 21) само́го себе в кончиноу лѣт прине́с'ши, о̂казався лицу бж҃ему за нас, и̂ в'ступивши не вроукотворе́н'ная ст҃ля, а̃ле в са́мое н҃бо, и̂ сѣлъ по пра́вици маеста́тоу, величествїа на висо́кыхъ прибы́тку правди́вого[1]). которо́го спра́вил гдь, а̂ не ч҃лкъ в не́бѣ. Маючи во́жа застоу́п'ника, и̂ о̂боро́н'цу, кроля па́на на́шего, ѡт б҃а нам да́н'ного, и̂ прейзра́ного[2]) на́ земли, тô всѐ легцѐ знева́живши, но́вых пра́въ чоужоземскихъ, незвыклых поря́дков жада́ете, нового а̂рхїерея пра́гнете, нового па́на шука́ете, с кресу грани́цъ ѡ̂цев'ских[3]) выла́моуетеся, и̂ ѿ оучастництва старожи́тной споле́чности вылуча́етеся, намѣстников и̂ въспрїе́мников прстлов а̂пслкых, о̂бража́ючи ся до них их оубо́зством, и̂ непоря́дкамп (ıако в' писа́ню своем ѿч҃е владыка змѣн'коу, иж и̂ в се́бе до́ма ряду нѣма́ет, про́то е̂смо е̂гò ѿступили, чи́нишъ) ѿмѣта́ете ся, ıакую вымо́воу мѣти боудете, е̂ще тô ма́лые причи́ны, поря́дкы, лѣп'шая быва́ет, часом хвороста́ная коучка а̂врла́мова, над мѹ́ры содомскїе, (картка 21 об.), и̂ поусты́ня і̂ѡа́н'нова, над мар'моуровые пала́цы І̂родовы. Дава́ли такоую причи́ну так вла́сне и̂зраилчици, гордячѝ сын'ми самойлевымп жѐ кира́ли посу́лы, и̂ переворочали пра́вдоу, ıак и̂ б҃м ѿче е̃пископе ча́сто с тым на пля́цъ на преложо́ных црквѐ въсто́чной вылѣта́ешъ, зазрячѝ поря́дкам ме́жи и̂н'шїе на́роды, собѣ̀ в' тых з верху блища́чих стро́ях и̂ церемо́нїяхъ. кото́рїе на́мнѣй без фоудаме́н'тоу и̂ ста́лости вѣ́ры и̂ оучи́н'ков до́брых, бò незве́р'хней, а̃ле вноу́тр'ней ѡ̂кра́сы потребоует б҃ъ до спснїа. непомага́ют смакоу́ешъ. подо́бно шоум соу́етной о̂кра́сы свѣта того̀ выбыл змысли в мс о̂ные слова̀. ѿстави ѿ ме́не шоум пѣсней твоих, и̂ ѱалма̀ о̂рга́нъ твоих не оуслышу. А̂лѐ не помогло̀ тô предсявзя́тю ѡ̂ного народу жидо́в'ского ку вымо́вѣ, жѐ дава́ли га́нбоу для посу́лъ сн҃ом самойлевым а и̂ж не оумѣли

---

[1]) В крех. есз.: великого і̂ правди́вого. [2]) і̃ предержавцу. [3]) ѿчистыхъ.

и̂ не моглѝ чини́ти пора́дков. пре́то ốнѝ жада́ли пора́дков лѣ́п'ших ѹ̂ставв люд'ских, ꙗ̂коса им тыѐ пора́дки, ми́мо бж҃їе лю́дскїе ѹ̂ста́вы, (картка 22) заплати́ли, â пра́ве ко́стю в го́р'лѣ ста́ли, Писмо́, âбы́смо са бы́ли чꙋжи́ми прйго́дами кара́ли, свѣ́д'чит. Гдь́ы в'стоу́пил на кроле́в'ство Ровоам сн҃ъ Саломо́новъ, пришлѝ до не́го ốби-ва́тели[1]) кролевства мо́вачи: ѿте́цъ твой ốтагчил âрмо на нас, те́ды ты̂ в'жды̂ тепе́ръ ôблегчѝ нево́лю злꙋ́ю ѿца твое́го, и̂ ꙗ̂рем той тажкїй, кото́рїй вложи́л на нас, â мы боу́демо служи́ти тобѣ̂, ѡ̂нъ легкомы́сл'ною ра́дою нара́дивши са, â теж не мно́го на та-коу́ю реч пре́дса нема́лꙋю, то́лко трй днй намышлал̂й ѿказал до них, ѿте́цъ мо́й ốтажа́л ꙗ̂рем ва́шъ, â а̂ е̂ще приложоу, ѿтец мо́й карал ва́съ ра́нами а̃ а̂ кара́ти вас коу́дꙋ роспрошен'ем вынищенїем. И̂ вам ѿч҃е влдка, ꙗ̂ко вымо́ва та́а перед маеста́том бж҃їим, и̂ тоут пред люд'ми̂, же́ са пора́дками вымовла́ючи, наставниками сво́ими для̂ их простоты̂ ꙗ̂ко писмо мо́вит[2]) коу́истка ô хр҃ѣ, кото́рое ест над всѣ свѣта того́ филосо́фїй, доро́жшее, кото́рое т'мꙋ̂ ѿ все-ле́н'ныа ѿгна́ло, кото́рое свѣт разума привело. Гор'дачѝ âрма̂ хр҃ва до́брого зно́сного, и̂ бре́мени ле́гкого ѿстоупꙋ́ете â ка́рки свой под (картка 22 об.) ѹ̂ста́ви нѣкїись но́во змышле́нїй и̂ до âрма̂ тых, кото́рїе вкладаю́т на лю́де бре́мена тажкїе, â са́ми пръсто́м не хо-тат роу́шити, подкладаете, слу́шне за вымо́вꙋ пойти мает, â што̂ тажшого не досыт на том же̂ са́ми запрагаете са, âбо̀ юж назад троу́дно запраг'ши са âле и̂н'ших ший, (зат'кноувши ѿ ốних слов оу́ши свой, же̂ са́мовластного чл҃ка сътворил б҃ъ, и̂ двѣ̂ доро́ги живота̀ и̂ затраче́н'е положил перед ốчи е̂моу̂, и̂ хр҃с е̂слѝ хто̂ хо́чет мо́вит, â не̂ моу́сит за мно́ю и̂тѝ) в' понево́л'ное âрмо, и̂ в са́мые пра́сы â клю́бы нево́лѣ, сови́тых некезпече́н'ствѣ шрꙋбоу́ете, ꙗ̂кож сама̀ та́а спра́ва ва́ша ѹ̂ всѣх люде̂ нена́висти вам е̂дна́ти нѣма́ет, ꙗ̂ко ѿ вас шамранина[3]) и̂ го́лосы нарѣка́нıа[4]) (сприда́тком ѡ̂бых, ıак да̀ и̂змет са тако́вы ѿ сре́ды ва́шеа сло́въ) бы́ти не мает; што̂ е̂сте в'црквй въсточ'ной злого ѡ̂ба́чили; чим са до не́е ốбража́ете, лю́дїе мой (Ѥ҃ъ мо́вит)[5]) чим вас оскръ́бих, кое̂ ốбрѣто́ша въ мнѣ̂ съгрѣше́нїе, лю́дїе мой что̂ мѝ въздае́те, за ма́н'нꙋ же́л'чъ, за во́дꙋ (картка 23) ѿцет, са́вле, са́вле, что̂ ма̀ гони́ши. Слы́ши н҃бо, и̂ вънноуший зе́мле ꙗ̂ко г҃ь г'летъ, сн҃ы родих, и̂ възвысих, тїиж ѿвръго́шаса мене̂[6]). Ѧ̂ких же̂ пора́дков ѿч҃е влдка ми́мо старо-жи́тные бж҃їе, новых лю́дских пра́гнете; чимже ест до сп҃нїа певнѣ̂йшїй

[1]) В крех. ег'з.: непрїател'ѣ. [2]) На боці: златоуст, сл... к҃. ô непо... стижим... [3]) В крех. ег'з.: шемра́нина. [4]) накараніа. [5]) На боці: Ієрем, к҃. [6]) Іса̃, а҃.

порѧдок ѡ҆ны́. вызнаваем иж толко под єдно́ю ѻсо́бою правди́вы̀ й доскона́лы̀ хс й тѣло вра́но быва́ет. над ѻ҃вы̀; є҆слѝ не снѣсте пло́ти сн҃а чл҃чскаго, й не пїете кро́ви є҆го́ живота̀ не ймаете[1]. Чим певнѣйшїй тен над йстинн8; со́нъ над свѣтло, а҆за̀ не ле́пѣ ꙗ҆ко мо́вит ѹ҆чи́тел вели́кїй[2]), лѣпше мнѣ до́брошбразїе ви́димо надто́е, кото́рое быва́ет сло́вом вымалева́но[3]), й богатство кото́рое в роуках ма́ю, нѣжлй што̂ през ѡ҆нъ ви́жоу. Также й кро́въ сп'сителнаа[4]), кото́р8ю ѹ҆ ѻ҆со́бѣ вина̀ ви́ж8, а҆ то́е троудно вон йс храмины̀ вы́носити, чого̀ в домоу̀ не ма́ешъ. Чим єст важнѣйшїй ва́ши шоу́мные ѡ҆рга́ны, над дхъ съкроуше́н'ный й смире́н'ное срдце. Йстинній бо̂ плокло́нници[5]) (sic) кланѧ́ют сѧ дхом і҆ йстинною, тако́вых (картка 23 обор.) бъ потребоуєт, кото́рїе нѣчо́го сѣно́вно, то̂ єст тѣню нѣ ма́ют, понеж дхъ єст, дхо́вных хо́четъ, ꙗ҆ко й а҆пслъ мо́вит[6]). Є҆слѝ мы̀ дхо́вные ре́чи вам сѣ́али, вели́ко лѝ, є҆слѝ теле́сные ва́ши пожнем. про́то дхо́вные выклада́чи мо́вѧт. Ѱалтыр кра́сенъ съ гоусл'ми, Ѱалтыр єст оум а҆ гоусли мы́сли, а҆ строу́ны па́лцѣ: а҆ ѡ҆рган доу́ма до́браа до Ба, а҆ троуба̀, го́рло, чим лѣп'шїй рѧд; й тѝ к дом ваш, до кото́рого ти́снетсѧ весе́л'є, нижлй в дом пла́ч8, выполнѧ́ючи, а҆ не противѧчи́ сѧ ѻ҆бѣ́тницѣ[7]) А҆мин гл҃ю вам ꙗ҆ко въспла́чете й възрыда́ете вы̀, а҆ свѣт възрадуєтсѧ. Чим лѣп'ше вели́кїе кълага́лища а҆́бо ска́р'бы ѿ йзбытка, над двѣ цѧтѣ 8бо́гои вдо́вы з недостатк8; чим лѣп'ше разорѧ́ти ме́н'шїй жи́тницѣ, богатствъ свѣта того̀, а҆ бо́лшїе боудовати над ѻ҃но. ничо́го не внеслсѝсмо на тот свѣ́т, ꙗ҆вно, иж вы́нести не мо́жемо. Прида́вши. жи́тїе на́ше на нбсех єст: чим лѣп'шїй над ѻ҃ный го́лосъ: а҆вва́со а҆в'ва́со. ѹ҆пада́ти пред чл҃ком тлѣн'ным над ѻ҃во, г8 б8 твоє́м8 поклони́шис, пада́вши[8]). ѡ҆ ймени і҆св҃ѣ всѧ́ко колѣ́но поклонитсѧ, чим є҆́стъ (картка 24) лѣп'шїй титоул лабо на́звыско. Папеж. над ѻ҃вы̀[9]), моужїе бра́тїа. годитсѧ з' млстїю мо́вити до вас ѿ Патрїа́рсѣ. й зас. І҆а́ков родѝ двана́дцатъ патрїархо́въ. ѻ҃вое патрїархъ ймѧ, мает свѣде́ц'тво старожи́тности в' пи́смѣ стом, а҆ ѡ҆ ѻ҃вым, хто̂ ма́ет й ѿко́лѧ ꙗ҆коу́ю вѣ́домост, неха̀ й на́съ просвѣ́тит; чим єст лѣп'шїй порѧ́док ѡ҆вый. Па́па повше́хним всѣ́хъ єст соу́дїею. над ѡ҆вый[10]) є҆дин єст зако-

[1]) На боці: І҆ѡан, ѕ҃. [2]) григор є҃, по слов. [3]) В крех. егз.: вымовлено. [4]) Спсителю. [5]) На боці: Є҆ѵглїе 8чител ѿ самаран. [6]) а҃, кор д҃. [7]) і҆ѡан, ѕ҃і. [8]) В крех. егз.: прида́вши. [9]) На боці: дѣѧн в҃, зач. з҃. [10]) і҆аков, д҃.

нополо́жник и̑ соу́дїа, могі́ї сп҇ти, и̑ погꙋби́ти. чим є҇ст годнѣйшїй порѧдок ѡ̑вы́ї. жа́дныє съ́бо́ры прав не могоут костѐлови римскомꙋ писа́ти. над о̑вый[1]). хотѧ̀ римлѧ̀не на дїа́кон'ство и на презви́тер'ство к'стꙋпꙋ́ючим о̑пꙋщати жо́ны́ росказꙋ́ют, а̑ле мы̑ (то̑ шєсты́ сєно́дъ) цѣлꙋ быти дїа́конскомоу и̑ презвитерскомꙋ съжи́тїю (в маджєнствѣ) повелѣва́єм. а̑то писа́ный пра́вл против костѐлови рымскомꙋ, чим є҇ст порѧдок ѡ̑вы̀ї лѣп'шїй; пова́га би́скꙋпа римского, выш'шл єст над всѣ съ́бо́ры, и̑ жадных розсоудкови не подлѧга́єт. над о̑вый[2]) костѧнти́на гра́да събор о̑но́рїа па́пꙋ римского и̑ се́ргїа костантинопольского, и̑ про́чих скида́єт. а̑то подлѣгает розсꙋдковн синодовомꙋ. (картка 24 обор.) чим єст лѣп'шїй рѧд, роздерто́ю [па́щекою][3]) ꙗ̑ко до со́н'ного ва (насмѣва́єтсѧ І̑лїа) крыча́ти, над о̑вый[4]). Безчи́н'ны́ї во́пль к'црквн непрїꙗ́тел съ ꙋ̑миле́нїєм и̑ вни́ма́нїєм вели́кым, подоба́єт пѣнїє приноси́ти та́йных вѣд'цꙋ Боу, а̑ не крича́ти безчи́н'ным кры́ком прирожѐн'є на крык понꙋжа́ючи. Чим преславнѣ́йше рѧд на высо́кых катѐдрах въпи́ти, и̑ на о̑здо́бных прстлѣх надыма́ти сѧ. над о̑во̀[5]). І̑с ꙋ̑працова́вши с ѿ хо́дꙋ, сѣдѣл так на (голом) и̑сточницѣ, албо о̑во, бы́ло ви́дѣти вели́кого оу̑чи́телѧ о̑ного, на прстлѣ зврѣхꙋ плете́ным хворо́стом, а̑ вноу́трь блгдт'ми, седѧ̀чого ꙗ̑ко црѧ нѣкоєго, кото́рого о̑крꙋжа́ли ꙗ̑ко премоу́дрыє вче́лы[6]) до́брое събра́нїє. Чим є̑стъ лѣп'шїй рѧд, кра́сными и̑ многоцѣн'ными ри́зами краси́ти сѧ, над ѡ̑вы́ї[7]). И̑ бы́л І̑ѡан ѡ̑блечен вла́сы вельблюжими, прида́вши, є̑пспи албо́ презви́теры и̑ дїа́кони ꙋ̑краша́ючїи сѧ свѣтлыми ры́зами, и̑ благоѫханными во́нѧми. по ва́шємꙋ перфꙋ́мами, пома́зꙋючїи сѧ, запреще́нїє да прїймоут. Чим єст лѣпшї рѧд през гвалтъ (картка 25) през мꙋсъ до вѣры, а̑лбо слу́шнѣ мо́вѧчи до послуше́н'ства вам своє́го привороча́ти, над о̑вы́[8]), є̑пспъ кото́рїй боуд вѣрного а̑бо и̑ невѣрного бити бꙋдет, да извръжетсѧ. Прида́вши[9]). дхо́вног пови́н'ност о̑бличи́ти толко, и̑ смѣлост показа́ти, а̑ не о̑рꙋ́жїа подвиза́ти, ни̑щиты похища́ти, ни̑ ко́пїа потрѧса́ти, ни̑ лꙋ́къ натѧга́ти. Чим єст певнѣ-

[1]) ѕ҃ събор прав, гі҃. зрй. [2]) ѕ҃ събор тол на а҃ прав. [3]) В крех. єѵз. сего слова нема. [4]) На боці: ѕ҃ събор прав. о҃є. [5]) і̑ѡан є҃. [6]) В крех. єѵз.: пчелы. [7]) На боці: ѕ҃ събор, прав, ѕ҃і. [8]) стых апсл прав кз҃. [9]) златоуст ѡ̑ о̑зїй, слов, г҃.

шїй звавена радъ, владѣти народы, и пановати кролевствы, надъ овыи [1]), снъ члческїй не пришолъ жебы емѹ слѹжоно, але абы послѹжилъ, придавши [2]). добродѣтелъ ѹчителемъ естъ, ани славы ани чести не искати себѣ, ѿ подсобою бѹдѹчихъ, але збавеня нхъ. а если бы того шоукалъ, не естъ ѹчителъ, але мѹчителъ. Чимъ естъ чтнѣй называтися, петровыми, павловыми, апполосовыми, надъ ово аза роздѣливъ ся хс, аза Павелъ распятъ ся за васъ, придавши. единъ естъ Отцъ и ѹчителъ вашъ на небесехъ, а вы всѣ братїа есте, хотя бокѣмъ много промене, но всѣ едныимъ праведнымъ снцемъ хомъ състоятся. Чимъ естъ пристоупнѣй и ближнѣ до звавеня, петра апсла камень вызнавати. надъ иво [3]). камень же бѣ хс, (картка 25 об.) придавши [4]), то естъ камень ѹкореныи або взгорженый, ѿ васъ боудѹчи, которїйся сталъ головою оуглоу. Чимъ безпечнѣйшїй порядокъ на петрѣ црквъ збѹдованю вѣрити, ане на овымъ вызнаню, ты еси хс снъ ба живаго. Придавши вашихъ же свѣдковъ, не мене на тобѣ, але тебе, петре на мнѣ бѹдоую. Чимъ вамъ порядокъ рымскыхъ стрѹменїй солодшїй, надъ самые жродла сїонскїе обфите (якъ писмо свѣдчитъ [5]). начень ѿ їерслима вколо и до Ирилики, и до конецъ землѣ, на полнячїе еѵглїе хво. Придавши димаса папы римского з листѹ до їеронима ѹ вифлеемѣ мешкаючого. слова. Прошѹ теж надто любви твоей, же якось алеѯандра спол презвитера нашего наѹчилъ на лонѣ грецкомъ такъ и насъ любовъ твоя розрядити рачъ, бо великая ѿмылка простоты ѹ насъ естъ. и прочая, ѿ того латве ѹважити, где естъ жродло и початокъ порядкамъ ѿ въстокъ, (мовитъ ѱаломникъ) снца до западъ, а не ѿ заходѹ на въстокъ, хвално имя гне. Чимъ маете тѣшитися [6]). вылѹчивши ся з малой коупки сїонянъ, а приставши до великой надъ ово. молѣтесъ быти (картка 26) ѿ малыхъ. придавши [7]). веселѣте ся и радѹйте ся, живоущїе в сїонѣ, ѡставши в сїонѣ, и ѡставши въ Їерслимѣ, сти прозовоутся всѣ которїи написаны к животъ к Їерслимѣ. Чимъ естъ лѣпшїй порядокъ, Петра, апсла, ако и што вы ѹсилѹетесъ, папежа римского, вѣрити головою црквй, надъ ово [8]), хс естъ глава тѣлоу црквй, иже естъ начатокъ

---

[1]) На боцї: мар, ї. [2]) златуст на... ефесник... н. [3]) а кор, г. [4]) дѣан, д. [5]) зри лѹк кд, рим. еї. дѣян а. [6]) В крех. егз.: Чимже ся маете тѣшити. [7]) На боцї: Їса, д и, вї. [8]) колас, а, а кор, в ефес, д.

пръворождéнъ изъ мр҃твыхъ, вы́же є̑сте тѣ́ло х҃во, и̑ члóн'ки ѿ чáсти. Придавши. Небыва́мо ю́жъ болше дѣ́ти оу̑момъ, фѣ́ючисѧ, и̑ слонѧ́ючи сѧ въ всѧ́комъ вѣ́трѣ наукъ, в' кламствѣ людскомъ, и̑ в хи́трости наѣздовъ о̑блꙋ́ды, а̑́ле и̑стинъствꙋ́ючи в' млсти, а̑бы́смо взростáли в нéго всѐ рѣ́чи, которы̀ єстъ головà х҃с. Вели́кал смѣ́лостъ и̑ невдѧ́чностъ тыхъ, котóрїе ми́мо такꙋ́ю пéвноую гóловоу, и̑́н'шей шꙋкáютъ, чимъ єстъ важнѣ́йшїй о̑́ный слóва, когó разрѣшúшъ нá земли, бꙋ́детъ разрѣшенъ на н҃бси́, надъ о̑́вые, котóрымъ ѿпꙋстúте грѣхú ѿпꙋстѧтсѧ, а̑ котóрымъ задръжите, задръжатсѧ. Придáвши, о̑́вые кипрїáна стъ слóва[1]. Тымъ тыжъ бы́ли дрꙋгїе а̑п҃слве, (картка 26 обор.) чимъ былъ и̑ пéтръ єднáкой повáги и̑ мóци. Чимъ єстъ важнѣ́йше и̑ лѣ́пше о̑́вые слóва, пáси о̑́вца моѧ, надъ о̑́вые. В котóромъ васъ постáвилъ дх҃ъ ст҃ый пáсти цр҃квъ г҃а и̑ б҃а, и̑ хтò васъ слухáетъ, менѐ слухáетъ. Придáвши. пáвловы оу̑стà, х҃вы ꙋстá. Чимъ єстъ лѣ́п'шїй пéтръ ключаръ нбсны̀, надъ пáвла тáйника албо секрéтара трéтего н҃ба. Чимъ же вамъ старожи́тные закóно положéные порѧдки не подобáли сѧ; чимъ и̑ к чомъ вамъ патрїарховѣ тáкъ далéце вúн'ни; чомоу̑ безъ дáнѧ причúны ихъ ѿстꙋпáете; чомоу̑ ихъ безчестите; чомоу о̑ ни́хъ злòречитѐ; чомоу̑ имъ порꙋгáете сѧ; а̑ за̀ тó пристóитъ; а̑за̀ єстъ призвойто хрстїáномъ, а̑ нá болше дх҃óвнымъ, бóлнымъ хорóбы, оу̑ѧзвенымъ[2]) рáн'ь, в темни́ци затворéнымъ замковъ, смоу́тнымъ въздыхáнїа, причинѧ́ти. А̑ зажъ тó не влáснал призвойтостъ людѐ превротныхъ. клеветникoвъ роздóрниковъ, шепóтниковъ, котóрїе не такъ тѣ́шатсѧ з' своéго щáстѧ, ѧ́къ з людского нещáстѧ и̑ пригóды, и̑ котóрїе з дóбрыхъ рéчїй злы́е, и̑ дóбрыхъ людѐ недóбрыми ницовати, (картка 27) перекорочáти и̑ оу̑давáти звы́кли. Клеветници, ѡ̑бмóвницы[3]), вúдѧчи є̑слѝ ктó пóститъ сѧ, оу̑дáютъ покры́тецъ єстъ, єслѝ ѧстъ[4]), мóвѧтъ о̑бъжирца, є̑слѝ хóдитъ, мóвѧтъ неспокóйны̀, є̑слѝ оу̑є̑динѧ́етсѧ[5]), а̑ сѣдитъ, мóвѧтъ, лѣни́вы̀. є̑слѝ мовчитъ, мóвѧтъ простáкъ, глоу́пый, є̑слѝ мóвитъ, повѣдáютъ, щебетли́въ, велерѣ́чивъ, є̑слѝ дáетъ млстынію, мóвѧтъ т'щеслáвникъ. є̑слѝ не дáетъ, мóвѧтъ скоу́пецъ[6]), а̑ лáкомецъ. є̑слѝ моу́дрый мóвѧтъ гóрды̀, є̑слѝ смирéн'ны̀ ти́хїй, мóвѧтъ понꙋ́рый, сатꙋрновáтый, є̑слѝ весóлы̀, мóвѧтъ роспꙋстны̀, є̑сли до людѐ дар'кїй[7]), а̑ склóн'ны̀ мóвѧтъ похлѣ́бца, є̑слѝ лю́де ни когò нелáскави, мóвѧтъ, злые ѡ̑ немъ ѿ людей гóлосы,

---

[1]) На боцї: Кипрїанъ о̑ простотѣ̀ презвитерстка. [2]) В крех. етз.: оу̑раненнымъ. [3]) ѡ̑бмовъци. [4]) ѣстъ. [5]) оу̑єдинѧетсѧ. [6]) скꙋпы̀. [7]) дерскїй.

лотръ такими и класными тыми словы, люде оумыслꙋ, и срдца завистного, преложоныхъ црькви въсточное щиплютъ. Тыми их безчестятъ, а хотя бы было въсточных духовных до киилкꙋ сотъ, и до килкꙋ тисячей або и темъ, пред ся обкмовцы и посꙋжачи[1]), зависным обкичлем своим жадномꙋ з них, жадной добродетели признати не хотятъ, штo кодле их зависти и покести быти не можетъ и не естъ (картка 27 обор.). Е гдыж и в писме надоуется, же яко такого ни едного праведника, который бы стрсти якой в собе не мелъ, и негды не згрешилъ. (един бо естъ безстрстен, и безгрешенъ, к которого жаднал лестъ не постала въ оустех, а всякій члкъ клямца) такъ тежъ такого неправедника и грешника, который бы чого доброго коли кольвек оучинити немел, немашъ. Але не див клеветником, який корен, такій ветви. а за можетъ едно жродло гор'кꙋю и солодкꙋю водꙋ точити; а за збираютъ от бодачя фиги, або с тернꙋ винные грона; Такъ и прод'кове их посꙋжали, мовячи, виделм Іоанна крестля постячого ся, мовили, беса иматъ, виделм Ха ядоуща и піюща, мовили обжир'ца, и винопійца, виделм Ха дꙋхи нечистые и бесы выгоначого, мовили, о велзевоуле изгонитъ бесы[2]). Лепше въсточ'никомъ злоречен'е относити, нежли злоречити, лепше обкмовиско слышати, нежли о людех мовити. якъ мовитъ единъ оучител[3]) зле слышати лучше, нежли глати зле, лучше (картка 28) оурꙋганіе приймовати, нежли от всех с похвалы веселитися. Беда мовитъ гды доброречити вам боудꙋтъ все члци. Латвал речъ естъ посꙋжати нежли самомꙋ добрым быти. І иншихъ строфовати, мовитъ оучител[3]), Не троуднал естъ речъ и кождомꙋ хто хочетъ латва, але свой розоумъ оуправовати, то естъ моужа побожного, оумъ маючого. Чимже мают въсточные духовные (як мовитъ чиноначалник смеренія, и оубозства их великій оучител[4]) малодꙋшествовати, иж коней не маютъ сребро оуздныхъ; але маютъ слнце быстрейше бегомъ, оу вес днь светячи свою свещоу, не маютъ сребра и злота блескꙋ, але маютъ лунꙋ светячоую, непоез'джаютъ на колесницахъ златокован'ныхъ, и не носятся на лектицахъ[5]), але мают ноги домовоую колесницꙋ, не мают богатства, слугъ, прото чꙋжихъ ногъ до хоженя не оуживаютъ, не сыпляютъ на одрахъ, ал'бо ложкахъ слоневыхъ, але маютъ землю честнейшꙋ над многіе слоны. роскошенъ на ней покой, и скорый сон, и фрасоунков переменение. не (картка 28 обор.) седаютъ под обитем, и под зло-

---

[1]) В крех. еїв.: посꙋжаци. [2]) На боці: а петр в. [3]) вас вел. [4]) вас вел. [5]) В крех. еїв.: лектикахъ.

ти́стым покро́вом. а҃ле маю́т нбо, невымо́вною ѕвѣ́ѕдъ о҆здо́бою о҆у҆кра́шено, е҆сли́ их ѿ гра́да въ град, ѿ прстла на пртлъ перегона́ют, о҆ни́ мо́вят, гнѧ е҆стъ зе́млѧ і҆ и҆спо́днені́е е҆ѧ, е҆сли их стинаютъ, маем і҆ѡа́н'на крстлѧ, е҆сли́ ка́менїем побива́ют, ма́емо прьвомчника сте́фана, е҆сли́ их пила́ми троу́тъ, ѡ҆ни́ мо́вят, ма́емо і҆са́їю пророка, е҆сли́ их вмо́ре в'кида́ют, ѡ҆ни́ мо́вятъ, мае́мо і҆ѡ́ноу пррока, е҆сли́ их до л'вов вкида́ют, ма́емо данїи́ла пророка, е҆сли́ ма́етности и҆х беро́ут, ꙗ҆́кож и҆ збы́тне бероут, о҆ни́ мо́вят, на́ги е҆смо̀ вы́шли ѿ живо́тов ма́ток своихъ, на́ги ѿи́дем зно́воу, их о҆у҆тѣша́ет потѣши́телны́ глас. Блажени плачꙋщїи сѧ нн҃ѣ, ꙗ҆ко въсмѣетесѧ[1]). их о҆у҆тѣша́ет, мꙋдрым бы́ти на змїа. выда́ючи тѣ́ло на заби́т'е, а҆ го́ловоу х҃а хорони́ти[2]). Тебѐ ра́ди оу҆мръщвлѧ́еми е҆смо̀ вес днь, (по вся дни живота нашего) въмѣни́хом сѧ ꙗ҆к о҆вца на заколе́нїе[3]), их ви́димо, а҆то́ли́ ни скръбь а҆ толи́ ни́ тѣснота, а҃ толи ни гоненїе, (картка 29) а҆ то́ли ни го́лод. а҆ то́ли́ ни тѣснота, а҆толи́ ни гоне́нїе, а҆ то́ли ни го́лод, а҆то́ли́ ни нагота̀, а҆ то́ли ни́ бѣда̀, а҆то́ли́ ни́ меч, ве́дле а҆пстла, не мо́жет' розлꙋчи́ти ѿ любвѐ бжїей. а҆то́ли не мо́жетъ ѿдали́ти ѿ за́коноу х҃во́го, а҆то́ли не мо́жет двигнꙋти ѿ о҆снова́нїа а҆пслъ и҆ пророкъ, а҃толи́ не мо́жет з сте́жки зоп'хнꙋти зако́нополо́же́нїа ѿче́скаго, ѿ преда́нїй бгоно́сных ѿцъ, оу҆мѣ́ют в' щастю ѡ҆бфитова́ти. Показꙋет'ся из их премоу́дрых и҆ ѡ҆б'фи́тых, кото́рїе на оу҆весъ свѣт вы́лили наук. оу҆мѣю́т в нещастю, з' а҆пслом лиша́тися, Показꙋетсѧ з' их невымо́вне терпли́востїй и҆ смѣре́нїа. оу҆мѣю́т скръби над ра́дости честнѣйши, и҆ смꙋток над трїоумфы и҆смѣхи пожиточнѣйшїй (з бгосло́вцем)[4]) прекладати. Ꙗ҆́кож ѿче влдка смѣешъ, тым дѣра́вым щи́том, жѐ нѣчо́го е҆сте не ѿмѣни́ли, нѣчо́го не престꙋпи́ли, нѣчо́го не нароу́шили засло́нятис, ꙗ҆́кож ѡ҆ные, кото́рые ꙗ҆снѣй сл҃нца вам промени́ми сво́ими о҆чи ко́лют, цѣ́ло зоста́нꙋт сло́ва[5]): Е҆сли ко́то́рый е҆п́пъ, а҃бо митропо́лит против своего патрїарха дръзнет, розꙋмѣю́чи е҆го̀ бы́ти вин'ным, в пред сꙋда, и҆ събо́рꙋ всѣх е҆пспов. (картка 29 обор.) и҆ ѿстоу́пит ѿ не́го, и҆ не помина́ет и҆мене е҆го̀ по слꙋжбѣ, да и҆звръжет сѧ. И҆х такїй мо́цны привиле порядкꙋ црковного ѿ вас не е҆ст скасо́ваный, а҆ни пошарпа́ны, ꙗ҆́кож шꙋка́ючи поря́дков лѣп'ших, о҆ных грани́цъ вѣ́чне

---

[1]) На боці: ѱалом м҃е. [2]) В крех. ег.: після: хоронити, маємо ще слова: и҆ цѣлы быти ꙗ҆ко голꙋби; статечне при па́нꙋ свое́м трывати, ихъ оутѣшаетъ. [3]) На боці: рим и҃. [4]) григорї, бгослов. [5]) а҃, го, в҃, го събор коста́н въ храм ст҃ых апслъ прав. г҃і, д҃і, є҃і.

в҆ цр҃кви положо́ного пора́д҆коу, ѿ трина́дцати со́тъ лѣт цѣло-
тр҆ва́ючого не нароу́шили есте̑. Єгип҆том и ливїею и пен-да-
по́лїею алеѯандрїйскїй єп҃пъ абы влада́л. и римскїй
єп҃пъ под҆ римом боу́дꙋчими неха̀ владае́т. и антїо-
хїйскїй и про́чїй єп҃пи, сво́ими єпа́р҆хїами да̀ вла-
дѣют [1]). ꙗко ѡвы̏ звѧ́зок поко́ю, и клейнот порѧдкꙋ, ѿ ва́съ не
ест ростръ́ганы̏ и покрꙋшо́ный. Предѣл ра́ди, то̀ ест длѧ̀ гра-
ни́цъ, нихто́ неха̀ змѣн҆ки не чи́нит в҆ цр҃кви и не прїй-
мꙋет чожо́го презвитера, ни̂ єп҃па, и ме́жи пога́ны
боу́дꙋчїе цр҃кви бж҃їе, ѡбы́ча̀ ст҃ых ѿц҃ъ, старожи́тны̏
неха̀ држ̑ат [2]). ꙗкож ѡво ѿ вас не ест нарꙋшо́но, и в нѣвеч
ѡбръ҆нено, Понтїйстїй асистїй и фракїйстїй, и по всѣх
вар҆ва́р҆скых зе́млѧх боу́дꙋчїе єп҃пи, митрополити,
(картка 30) ѿ костантинопо́льского патрїархи, абы по-
ставлѧ́ли сѧ [3]). а зато не нас варварскими землѧ́ми, єщ҃е
в тот час, гды̏ єсмо̀ кр҃ще́нїа не принѧ́ли были, граничачи̂ парафѣи̂
называ́ли. Ꙗко ѿ вас не ест престꙋпле́ни о҃вые карфаге́н҆ского кг҃ го
и рк҃е, і рл҃и канѡны, абы жа́ден с причетников и з҆ пре-
зви́теров, и з҆ ста́нов дꙋхо́вных, ѿ то́го ча́сꙋ в҆ ꙗких же
колвек потре́бахъ, до римского єп҃па не оу́тѣка́лис,
ани̂ до не́го ходи́ли, а єсли̂ бы кото́ры̏ оу́чинил, ѿ
споле́чности мѣл бы́ти вылꙋчон [4]). ꙗкож вы не оу́важите,
и не оу́страшаетес оных сло́въ, же̑ запамѧта́лым и затра-
чо́ным людем здаст сѧ бы́ти мнѣйша пова́га, в҆ афри́-
це поста́вленых єп҃пов ни́жли ры́мскых. ꙗко не гризет, и не
печет вас сꙋмне́н҆е, на̀ о҃вые сло́ва [5]), же̑ него́днаѧ ани̂ мо́жнаѧ
ест реч, тых кото́рїи юж ра́з просвѣще́н҆ными ста́ли
сѧ, и вкоуси́ли да́ра нб҃наго, и причастниками ста́-
лис дх҃а ст҃го, и добра̀ скоштова́ли сло́ва бж҃его и мо́-
ци пришлог вѣкꙋ и ѿпа́ли. абы зно́вꙋ мѣли ѿновлѧ́-
ти сѧ к҆ покаа́нїю. (картка 30 об.) вто́рое роспина́ючи
собѣ сн҃а бж҃їа. Ꙗкож вас жал и плач и страх роуши́ти нѣма́ет,
иж вы сїо́нъ маткꙋ свою, кото́раѧ вас сплоди́ла, и на ло́нѣ пѣстоу-
ючи ꙗк ча́долюби́ваѧ го́лꙋбица выкормила и выховала, ѿпꙋсти́ли [6]),
и выреклисѧ, а в҆ мѣсто ѡно́й звы́клой пѣснечки дамаски́новы.
Радꙋйсѧ сїоне ст҃ы̏ мт҃и цр҃квам бж҃їе жилище ѿ се́ми-
сот лѣт и бо́льше̑, дѣток єи̂, єи̂ кꙋ потѣсѣ спѣва́ной [7]); Тепер плач,

---

[1]) На боці: а҃ събор никеск҆ прав, ѕ҃. [2]) в҃ събор костан прав, в҃. [3]) халкид прав кв҃. [4]) зри кипрїан. [5]) єврем ѕ҃. [6]) В крех. ег.: ѿпꙋстили. [7]) На боці: г҃. єздра, і҃.

рыда́нїе и̂ ко́плъ къздвиза́ете 8) и̂ причина́ете, сїо́нъ матк8 цр҃квъ квили́те, свѣ́щ8 свѣти́лника є̂й ѹ҆гаша́ете, ѡ̂сщє́нїа є̂й запоусто-ша́ете, ѡлта́ръ съкр8ша́ете, ѱалтыр смѣра́ете, пѣснь загл8ша́ете, ра́дост свазуете, кїѡ́тъ но́вого премѣрж перекорочаете, стѡсти из-мѣна́ете, во́лност по блгдтїю 9) свѣщ8 ѹ҆корѧ́ете. велебное и̂мѧ сїон'-ское, ѡ̂безчещаете. Ико́ежъ дръзнове́нїе до Бга и̂ до люде, гды с8мне́н'е вам не допущает (бо не розумѣю а̂бы́сте так 8 великое ѿчаа́нїе ѿпа́вши, с8мнѣне свое ((картка 31) скотски безча́чне по-топ'та́вши, срдцемсѧ колико́лвек в'спомнѣвши на легкомысл'ны ѹ҆чино 3) сво не поукали) мѣти хо́чете, [бо а̂ггелско ест ве́дле ѹ҆-чи́теле на́ших] 4), не грѣши́ти. а̂ дїа́волское згрѣши́вши к' затвер-дѣлости срдца и̂ 8порѣ тр'вати, а̂ не ка́ати сѧ. а̂ члческо из грѣ-ши́вши, пока́атисѧ. Пока́йте сѧ и̂ вы ѿ є̂пспи. въсплачи́те сѧ своего ѿст8пле́нїа. възрыда́йте гражан'ства сїонского, ѿдале́нѧ ѹ҆жалтесѧ, росточи́вши досто́йноую част ѿческаго и̂мѣнїа, посты-дѣтес лиши́вшис изъбилства дховнаго хлѣба. и̂ жела́ющїй насы-ти́ти сѧ ро́жецъ свинскых, различных по́хотѣ богатствъ свѣта того, ѿ Їерслима пра́вды въ є̂рихонъ низпадшїе, и̂ на трїех п8тех роздво́еного и̂ ростро́еного ѹ҆мысл8, левѣ живо повръже́ные 5), наврънѣтес. Прїйдѣтеж къ сїо́н8, и̂ ѿбоймѣте є̂го̀, и̂ дади́те славу в нем мешка́ючом8 Бгу 6). на гороу высо́к8 к'стоупѣте, сїо́н8 блговѣстите. в мо́ци го́лос сво подне́сѣте, ѹ҆тѣша́те, 8тѣша́те (картка 31 об.) лю́дїе мой ѡ̂фѣро́вникы, глет Гь Бъ 7) мо́в'те к' срдци Їерслим8 тѣш'те є̂го̀, ꙗ̂ко напо́лниласѧ поко́ра є̂го. ѹ҆жа-снѣтесѧ и̂ ѹ҆слабѣ'те ѿ оумысл8 своего, ѹ҆пїйте сѧ не вино́мъ, а̂ле дхом покаа́нїа, к'спомина́ючи, иж всѣх мно́зство, кото́рїе во-юют на го́р8 сїѡ́нью, не ѿсто́ятсѧ, не замр8жа́йтеж ѡ̂чїй свои́х, по-зрѣте а̂ ѡ̂бач'те, а̂ ѡ̂стережѣте сѧ сны сїѡ́н'скїе, ꙗ̂ко выда́ете и̂ за неро́змыслъ прода́ете свое достоа́нїе, свое дѣдицтво, свою ѿчи́зноу. к роуки тыє, кото́рїе ѿ ва́шо матисмѣ, ѡ̂ ва́ших вра́дех, ѿ ва́-шихъ досто́ен'ствих, є̂ще за живо́тов ва́ших ме́ч8т жре́бїа. а̂лбо лю́сы. кото́рїе ꙗ̂ко м'ши́ца лабо сара́нча є̂ги́петскаа, тых к8 кон'ц8 накло́неных вѣков, по всѣх немал ча́стехъ свѣта ро́злетѣвши сѧ, по мно́гих кроле́въствах к' срдцах людских гнѣзда́ свои ш'тоучне ѹ҆вива́ючи, ѡ̂вош сво вылѣга́ют, и̂ примножа́ют, и̂ вели́кїе кроле́в'-ства, и̂ высо́кїе пресла́вные до́мы, ꙗ̂к робацтво точа́чи, и̂ (картка 32) и̂ дѣр'коуючи ѿбвала́ют. што не то́лко на посторо́н'ных кро-

1) В крех. єв.: воздаете. 2) под блгдатїю. 3) быст8пок. 4) Зачеркнених слів в крех. єв. недостає. 5) В крех. єв.: поткнен-ные. 6) На боці: Їса̀ м. 7) Їса̀ ко.

ле́к'ствах ꙗ҆сно и҆ зна́чно сѧ ѿказа́ло. (а҆ж з нѣкото́рых моусѣно их ꙗ҆ко ѡ҆сы а҆бо мотылицѣ пре͑ч дымом выкꙋрити) а҆ле и҆ в том пал͑ствѣ но́во а҆ свѣжо их вы́двор'ные а҆ вылѣта́ючїе дꙋмки до тако́го кон͑ца ѹ҆҆хова͑ бе͞, кото́ры͑ бы з' са́мым небе͑зпече́н'ством здоро́вѧ е҆го кроле́в'ское м͞л: побо́жного и҆ свѧтобли́вого, и҆ ѿ мно́гих лѣт пожада́ного па́на на́шего (чого̀ бы всѧ̀ коро́на до сꙋдного дн͞ѧ ѿжа́ловати не могла̀, а҆нѝ да͑ бе͞ заноси͑сѧ) ма́ло не привели́. Пов'ста͑же ѿ тако́го сн͞оу заблꙋже́нѧ, наве͑рнѣте сѧ къ чоу́дномꙋ въстокꙋ свѣта[1]), в'стꙋпѣте въ виногра͑д сїо́н'скїй, кселѣтесѧ в' мѣста а҆рома͑т, събира́йте бг͞оно́сных кры́нъ цвѣты, не мо́к'теж ѿц͞а ма́емо а҆враа́ма, а҆нѝ презо͑рствоу́йте, а҆нѝ го͑рдѣтесѧ, и҆ не по͑дносѣте в' гнѣвѣ ро́га ва́шего, на то́е мало́е дх͞вное ꙋпомина́н'е, не стꙋпа́йте в слѣдъ ѡ҆ных кото́рые мо́вили, кое́ю ѡ҆бластїю сїа твори́ши, ꙗ҆ко смѣе͑т нога̀ бꙋдꙋчи, на͑с ѿчей, (картка 32 об.) е҆п͑по͑в оу҆помина́ти, [си́ле͑н е͑ст б͞ъ и҆ ѿ ка́мене пот͑ство а҆враа́мово зводи́ти][2]), си́ле͑н е͑ст и҆ ма́ло оу҆мнымн дѣ͑тми, велики͑х, и҆ в добродѣтелехъ высо́ких, ст͞ых ѿц͞ев (кото́рых а҆бысте и҆ вы̀ достоу́пили) ѹ҆чи́ти, и҆ невѣстам͑ пр͑мрых ѹ҆чи́телїй ꙗ҆ко́вых тепе͑р ма́ло, наставлѧ́ти. И҆змѣте тако́е лꙋка͑ство спосре͑дкꙋ себѐ, а҆ не спо͑коу́йте сѧ с та́ким зводи́телем хи́трим, кото́ры͑ и҆ мръ͑скых б͞оу и҆ люде͑м ѿвоцо͑в и҆ ѹ҆чи́н'ковъ (ѿ кото́рых е҆слѝ мы̀ мо͑чати боу́дем, теды̀ зе͑млѧ̀ стогна́ти и҆ вола́ти бꙋде͑т) наброи͑л. с кото́рым [нетꙑ͑ко ѹ҆частни͑ствова́тн, а҆ле ве́дле па́вла, а҆нѝ ꙗ҆сти подо́бае͑т. то͑т к то͑ ва́шо͑ е҆́дности вам не то́͑ко][3]) спо͑кова͑л. а҆ле ма́ло не нача͑ствова͑л и҆ пре͑дводи́телем бы͑л. Оу҆ва͑жте͑ж до́броли е͑ст зло́то из ржею мѣшено, не шкодли́въ ли е͑ст мар'ципа́нъ с трꙋти́зною припра́вны͑, добра̀ ли м͑лстын͑я ѿ рꙋкѝ грабле́нїа; прїе́мна ли на ѿфѣрꙋ кровъ свинїа, и҆ сте́рвъ смердѧ́чїй; го͑дно лѝ (картка 33) моу́ры їе͑р͑ли͑мскїе ѿправова́ти, и҆ црко͑в под'носи́ти зоровавелевꙋ, ве́спо͑л съ нава͑томъ. Не е͑ст бо̀ мо́ви͑т ре́чъ го́днаа ва͑м и҆ на͑м боудова́ти до͑м г͞ꙋ б͞ꙋ, чи́стых бо̀ чи́стые дѣла̀ прч͑стый прїймоу́е͑т[4]). Непристо́йнаа е͑ст ре͑ч, з расслабле́ным ѡ҆ мо́цы з' слѣпым ѿ свѣтѣ з разбо́йником ѿ поко́ю и҆ зго́дѣ, з' блоу́дником ѿ чистотѣ, з драпе͑жцею ѿ м͑лстынѣ, з' бе͑зстоу́дным ѿ бл͞говѣн'ствѣ, з' ѡ҆б'жир'цею ѿ по́стѣ, с пѧни́цею ѿ встремежли́вости рокова́ти, и҆ ра́дити сѧ. Оу҆слы́шъте͑ж сн͞ы сїѡ͑нскїе, ма́те͑р свою̀ плачоу́щꙋ, и҆ ро́ждъшꙋю ва͑с гл͞ющꙋ, прїйдѣте и҆ види́те сн͞ы, поне͑ж вдови́ца ѿставле́на е҆смъ. въспи-

---

[1]) В крех. еґз.: слн͞ца. [2]) Зачеркнені слова пропущені в крех. еґземпляри. [3]) В крех. еґз. сих слів недостає. [4]) На боці: те͑м ѕ͞. в͞ е҆з͑рл е͞.

тах вас з ра́достю, а̂ погꙋби́лам вас съ ско́р'бїю, Што́жъ тера́ма́ю чини́ти з ва́ми, а҃ вдови́ца о̂пꙋщо́наа, то́лко и̂дѣ́те [синѡ́ мои̂, а̂ просѣ́те ѿ г҃а мл҃сти. ѡ̂бачте, а̂ ѹ̂зна́йте сѧ, ꙗ̂ко і̂са́вовыми наслѣ́д'никами ста́листе сѧ, стра́тивши прьворо́дства своего доброте, (картка 33 об.) бл҃говенї́а патрїа́рха ѹ̂мно́го і̂и́лѧ ѿпа́ли е̂сте̂, поздрѣвши насадо́внꙋю того̀ свѣ́та красотꙋ̂, Прелести́листеса ꙋмом и̂ дѣ́ѧнїем, и̂ погꙋби́ли пръвозда́ннꙋю бл҃голѣ́пїа доброте, ѡ̂сквръни́листе тѣ́ла свое̂го ша́тꙋ, и̂ ѡ̂каля́ли по ѡ̂́бразꙋ бж҃їе създан'ное, ѡ̂чрьни́л'' е̂сте дш҃е́внѡ̀ свѣт, и̂ ѡ̂каля́ли стра́стными сластми ѹ̂м, разодра́ли е̂сте пръ́вꙋю ѻ̂де́ждꙋ ѿ ѕиждителѧ и̂сти́ннꙋю [1]), сшива́ютсѧ вам' ко́жа́ные ри́зы, и̂ ѡ̂бнажа́ете сѧ б҃го-т'ка́нныа ѡ̂де́жда, ѡ̂бвива́ете сѧ смоко́вным ли́ствїем дѣ́ѧнїй, и̂ ѻ̂дѣва́етес п'строы́ми по́хотми ср҃дцъ ва́ших, пре̂дпочли̂ е̂сте̂ любове́щное и̂ любо стѧжа́телное жи́тїе, ѹ̂краси́ли е̂сте теле́сного во́зва́на свѣ́та того̀ ѡ̂кра́сою, проба́чили е̂сте бл҃гоѻ́бразїе вънꙋ́тр'него чл҃ка, ѹ̂дали́ли сѧ е̂сте̂ дх҃о́вног е̂де́ма, ра̂скїа поро́ды. И̂ н҃нѣ что̀ сътворꙋ ча́да моа́ и̂сча́дїа моа̀ ѻ̂скꙋдѣ́ста ѻ̂́чи мои̂ слеза́ми. смꙋтис ср҃дцѐ мое̂. разсыпа́сѧ (картка 34) по́ земли сла́ва моа, хто̀ мнѣ пора́дит; хто̀ мене̂ потѣ́шит сн҃ве мои̂; поднесся и̂ подвисших сѧ кели́х ѹ̂па́дкоꙋ мое̂го, и̂ хто̀ ꙋлѣ́чит; всѣ̀ приходѧ́чїе и̂ мїна́ючїе пꙋтем, покива́ют голова́ми и̂ позви́здꙋют [2]) голоса́ми, ѡ̂творѧ́ютъ ѹ̂ста̀ и̂ зг'рытаю́т зꙋба́ми, и̂ мо́вѧт. То̀ ли̂ е̂ст ма́ти сїо́нъ, то̀ ли̂ е̂ст коро́на, сла́ва, и̂ потѣ́ха все̂ земли̂, ѡ̂тож ма́емо дн҃ь которогосмо ѻ̂жида́ли, и̂ годи́нꙋ кото́рой е̂смо̀ пра́гнꙋли, тепе́р тоꙋ́ю ѻ̂дръжа́ли е̂смо̀ [и̂ ви́димо] [3]), съ крꙋшѣ́моꙁ е̂й, потоп'чѣ́мо, и̂ потребѣ́мо ѿ зе̂млѧ живоꙋ́щих [4]), ѻ̂́то чстный сн҃ове сїо́ни ѻ̂дѣ́аный пръ́вым зла́том, ѿмѣ́нили сѧ е̂сте в на́чин'е глинѧ́ное, и̂ в робо́тꙋ рꙋк го́нча́ръских, ѡ̂̂то ло́вцѣ полови́ли вас ꙗ̂ко шпа́ков [5]) да́рмо, и̂ ѹ̂мори́ли в' пото́цѣ живо́т мо̀, и̂ вложи́ли на ме́не ка́мен тѧ́жкїй жа́лю. ѻ̂́то ровли́ла сѧ вода́ слев мо́их вы́ш'ше головѡ̀ мое́й, ѻ̂́ко мое̂ погрѧ́зло, померкло, и̂ помкнꙋло сѧ [6]), и̂ не ѻ̂̂твори́тсѧ доко́лѧ не въсїѧ́ет свѣт пра́вды, пред воро́ты мо́ими, доко́лѣ де́нница (картка 34 об.) не ѡ̂̂зрит сѧ к' ср҃дцꙋ моем. Прїйдѣтеж сн҃ове въсто́чнїй въз̂ше́дшемꙋ на н҃бо нб҃сное на въсто́ки, припадѣ́те, сѣдѧ́щемꙋ ѡ̂де́снꙋю ѻ҃ц҃а поклонѣ́те сѧ, вы́слꙋхает вас, ѡ̂брънѣ́тесѧ до не́го, ѻ̂брънетсѧ до вас, просѣ́те, и̂ прїймете, толцѣ́те, и̂ ѿврьзе́т вам двѐрѣ мл҃срдїа, две́рѣ ра́йскїа

[1]) В крех. євз.: і̂стканнꙋю. [2]) В крех. євз.: посви́стꙋют. [3]) Сих слів в крех. євз. недостає. [4]) В крех. євз.: живыхъ. [5]) пташковъ. [6]) помкнꙋло сѧ.

две́рѣ ѻ҆гра́ды цр҇квныѧ. А҆бы́сте ѹ҆воше́дшии в невѣстни(к) нб҇ныѝ, в ложни́цѹ ѻ҆блюбе́н'ца цр҇кве х҇вы, в нерѹкотворе́н'ныѝ прибы́то(к), ѻ҆́воцъ животныѝ прина́ли, и҆ ѿ вѣ́кка з'готова́н'ны(х) до́бръ бо́жщи(м) сѧ є҆гѡ̀, насыти́ли сѧ. Што̂ всѐ за ѹ҆зна́н'е(м) и҆ покаа́нїе(м), а҆ наврънен'е(м) ва́ши(м), и҆ ѿ б҇а послѣ́днее бл҇ове́нїе на(д) перш ее, и҆ ѿ лю́дѐ съви́тѹю прихи́лно(ст) и҆ ласкѹ, и҆ ѿ сво́и(х) ѿве́чо(к) вели́кѹю любо(в), и҆ послѹше́нъство ѿдрѣ́жите.

А҆ є҆́сли не ѹ҆зна́ете сѧ, и҆ не на-
ве́р'нете сѧ, гнѣ(в)
гн҇ь, поѧ(ст) ва(с),
А҆ми(н).

„Relacia, y Vważenie..." друк. в р. 1609.

(картка I ненумерована).

Relacia, y Vważenie
Postępkow niektorych około
Cerkwi Ruskich Wileńskich.
Roku 1608. y 1609. Wilnu wszytkiemu świadomych.

S. Paweł do Ephezow w 4.
Odnowćie się Duchem myśli waszey, y obleczćie nowego człowieka, ktory według Boga stworzony iest w sprawiedliwośći y w świątobliwośći prawdy. Przeto składaiąc kłamstwo, mowćie prawdę każdy do Bliźniego swego, abowiem iestesmy wespoł członkami.

(картка I обор. ненумер.)

S. Jan Złotousty v S. Damascena in
Parallelis Cap: 19.
Potęga prawdy żadney pomocy nie potrzebuie, niechay woyska będą tych co ią załumić vśiłuią, nietylko iey nie zgaszą nigdy, ale iey tym więcey światłośći przydadzą, śmieie się z tych co na nię szturmuią.

S. Iustinus tamże v Damascena.
Swiatłość będąc światłośćią nie może być ćiemnośćią: tak y prawda nasza nigdy nie pokaże się być fałszem: abowiem prawda iest, a nad prawdę nic nie iest mocnieyszego, ktokolwiek mogąc prawdę obwieśćić prawdę tłumi, tego prawie Bog petłumi.

(картка 2., значена в долї А. 2).

Przedmowa do Cżytelnika.

PIsze Arystoteles, iż pod cżas fałsz za rzecž podobną ku wierzeniu y za prawdę (choć na cżas krotki) bywa od wielu pocżytany. Co niskąd inąd nie pochodźi iedno za sposobnym vdaniem ludźi przewrotnych. A tak to vpatruiąc, biorę sobie za pierwszą przycżynę pisania, y wydania na świat scriptu tego. Obawiaiąc się, aby więc prawda potwarnym y kłamliwym vdaniem zatłumiona nie była: albo racžey, aby fałsz szcžery za prawdę v ludźi, obie vszy na każdą powieść skłaniaiących nie był miany. Ku temu oglądaiąc się na tych z ktoremi sprawę mamy, ktorzy chitrość wrodzoną y obłudę swoię, pod cżas dźiećinną prostotą pokrywaiąc płacżą, a za co by ich bito nic nie powiadaią: podcžas złośći dźikiey naturze przyzwoitey naśladuią, biwszy y płakać nie dadzą. Cżego szyroce dowodźić nie trzeba, ponieważ otarło się to iuž nie raz o vszy wszytkich stanow ludźi, y z tego scriptu każdy bacżny łatwie zrozumieć može. Druga przycžyna ktora mię do tego pobudźiła, nie wy- **(картка 2 обор. ненумер.)** powiedźiany žal, y niesłychany w tym państwie despekt pasterza kośćioła Božego Arcybiskupa naszego od osoby błahey, duchem adwersarzow do tego złego vcžynku natchnioney. Cżytamy w Historyi S.[1]) o Lewićie onym starego zakonu: ktory oświadczaiąc žal swoy, z śmierći žony swey obelžywie od Gabaoncžykow synow Belialowych zamordowaney, iž wszedł do domu swego, a porwawszy miecž trup on na dwanaśćie cžęśći rozrąbał y rozesłał po wszytkich granicach Izraelskich: na co wszyscy patrzaiąc z rzewliwośći wołali. Iž prawi takowa rzecž nigdy się ieszcže w Izraelu nie sstała. Jesli się tedy godźiło Lewićie onemu śmierć obelžywą žony swey a despekt swoy tak oświadcžyć, daleko więcey godźiło się nam ten szkarady vcžynek synow prawdźiwie Belialowych iarzmo źwierzchnośći, y przełożeństwa swowolnie z śiebie zdźieraiących do wiadomośći tym pisaniem

---

[1]) Iudicu 19.

wszytkich przywieść, a zatym z Lewitą onym mowić[1]). Iż nigdy tokowa (sic) niecnota, y tak haniebny grzech nie sstał się w tym zacnym Państwie **(картка 3. знач. А 3.)** postanowćież co cżynić maćie, zabiegaiąc za to srogiey pomśćie Bożey, przykład sąśiecki swieży przed ocżyma maiąc. Poyrzemy iedno na Moskwę a vważaymy przycżynę dla ktoreyby tak wielkie vtrapienie, a pewne y rychłe zniszcżenie swoie ponośiła? Niech kto racży z Platonem *fatali periodo regnorum* iey ten vpadek przycżyta, ia temu dalece nie przecżę: aczkolwiek chrześćiańskiemu człowiekowi przystoyniey z Mędrcem rozumieć y mowić, iż *iusticia eleuat gentem, miseros autem facit peccatum.* Iako y on Afrykanus poganin v Cicerona w te słowa mowi. *Nostris vitiis non casu aliquo Rempublicam verbo retinemus re vero ipsa iam pridem amisimus.* Niech kto chce y niewinney krwie rozlaniu braćiey naszey (ktore się tam od nich nie słusznie *contra ius gentium* sstało) przypisuie, y to nie iest od rzecży. Lecż ia osobliwie okrutnemu zamordowaniu pasterza kośćioła Bożego Isidora onego błogosławionego Metropolity Kiowskiego przyznać muszę: ktorego oni pokoy Chrystusow y iedność świętą zalecaiącego zamordowali. Abowiem iesli co bar- **(картка 3 обор. ненумер.)** źiey iako nievszanowanie, a pogotowiu niewinne krwie rozlanie, sług Bożych gniew pański do pomsty pobudza, O cżym sama wiekuista prawda wyświadcża mowiąc, Kto się (prawi) was dotknie, dotknie się zrźenice oka mego, y dawne przykłady w Historyach kośćielnych, tož potwierdzaią. Co Carogrod za wygnaniem S. Złotoustego, także S. Ignacyusa y inych Patryarchow Constantinopolskich vćierpiał: Więc iesli nie rychła ta pomsta, ale dosyć znacżna y pamiętna z niedośćigłych (żadnym dowćipem stworzonym) sądow Bożych na te cżasy nasze zachowana. O cżym tak iest napisano: iż Attingit a fine vsque ad finem fortiter, et disponit omnia suauiter. Ale o tym dosyć do rzecży iuż samey przystępuie. Ty cżytelniku łaskawy cżytay, a zdrowym rozsądkiem wszytko vważay.

(картка 4 ненумер.).

ROZDZIAŁ I.

Skąd rozruchy vrosły, y za czyim powodem.

PEwny vpadek y zniszcżenie w Cerkwi y w ludźiach religiey Graeckiey, y z niskąd inąd po niełasce Bożey nie pochodźi: tylko za wielką ośiębłośćią, ku chwale miłego Boga, ludźi świeckich a osobliwie

---

На боцї: [1]) cap. 20.

Duchownych: a zaniedbaniem nauk y pisma zakonu Bożego. Co oni sami widząc, do tego się częstokroć brali, lecž iž w rozerwaniu od iedności kościoła Bożego, y zatym w niełasce Bozey ich przedsięwźięćie bywało skutku pożądanego mieć nigdy nie mogło. Teraz lepak za tą iednośćią święta niektorzy bogoboyni ludźie, za osobliwym natchnieniem pańskim, a za błogosławieństwem Pastyrzow starszych swoich, vdali się na to aby wzaiem regułę świętego Basilego, według vstaw iego, do kluby przywiedli, y ćwiczenie w naukach młodych ludźi wzbudźili. Mianowićie oćiec Weliamin Rucki, vrodzeniem w domu szlacheckim nauką, pobo- (картка 4 обор. ненум.) žnym žyćiem v wszytkich ludźi zacnych wźięty, na co obrali sobie mieysce w Wilnie Manaster ś. Troyce, gdźie się wiele młodych vcžćiwych ludźi do tego świętego towarzystwa Panu Bogu poślubiło. Będąc w tym Manasterze na ten cžas od Jego M. oyca Metropolity za Archymędrytę podany nieiaki Samowiło Siencžyło Wilencžyk: o ktorego wychowaniu y zachowaniu nižey się pomieni: Temu ich przedsięwźięćiu pobožnemu, przećiwić się szatan przeklęty pocžął: y wzbudźił zewnątrz nieprzyiaćioł iedności ś. ktorzy wszytkimi śiłami iawnie y potaiemnie ono zebranie burzyć vśiłowali. Naostatek y wnętrznych nieprzyiaćioł przepuśćił, z tych ludźi z ktorych racžey pomocy spodźiewać się, a niželi iakiey zdrady obawiać się potrzeba było: To iest wzwysz mianowanego Samoiła Siencžyła Archymędrytę ich własnego, y Bartłomieia Zaskowskiego, protopopę Wilenskiego, ktorzy złośliwą przyiaźń miedzy sobą zawarszy z przycžyn (o ktorych się nižey powie) nietylko to zgromadzenie święte, rosproszyć, ale y ie- (картка 5 знач. B.) dność świętą (wypowiedziawszy starszym swoim posłuszeństwo) rozerwać: y cerkwie przećiwnikom do rąk oddać, zdradźiecko vmyślili byli.

Rozdzial 2.

Co zacž to byli Siencžyło, y Bártłomiey y co ich do tego przedsięwźięćia pobudźiło.

CO się tknie Samoiła Siencžyła, ten iest rodźic z Wilna, wychowania prostego, y swowolnego, co się samym skutkiem pokazało: Bo zaraz po śmierci oyca swego wszytkę maiętnoskę swoię, ktora częśćią puśćizny nań była spadła. Na bruku kurćiansko žyiąc, potyrał, y zatym excesow wiele popełniwszy mężoboystwem ręce swoie pomazał, za co w cžarne Xięgi był opisany, y przez vrząd mieyski banniowany, tułał się potym to sam to tam, a gdy iuž wzaiem z dobrą sławą oycžyznę vtraćił, vdał się do kłobuka y w manasteru Supraslskim cžerncem

został. **(картка 5 обор. ненумер)** Tam nie długo coś przemieszkawszy z Masalskim ktory tam na ten cżas był Archimandrytem, cżernce buntował przećiwko żwierzchnośći oyca Metropolita, począł do wypowiedzenia posłuszeństwa y do spisow pobudźił. Lecż cżerncy obacżywszy się w tym nieprzystoynym swoim postępku, znowu Jego M. oyca Metropolitę, (grzech swoy wyznawszy) przeprośili, y listy one do ręku oddali. A Siencżyło w rychle potym będąc od J. mośći Pana Wilenskiego za iakieś Excesa iako od Patrona tamtego Manastera wygnany, vćiekł się do oyca Metropolita, ktorego on za występki swoie żałuiącego iako dobrotliwy pasterz, do łaski swoiey przyiął, przy ktorym mieszkał cżas nie mały, niemal przez trzy lata, hoynie łaski iego we wszytkich potrzebach swoich doznawaiąc, y vmiał tak maszkarą skromnośći y pokory, rospustne nałogi swoie pokrić, iż wszyscy pomniąc na przeszły żywot iego, dźiwną odmianę w nim, za osobliwą łaską Pańską przyznawali. Temi tedy zmyslonemi postępkami swemi tak się był wkradł w **(картка 6 знач. В. 2)** łaskę wszytkich, a osobliwie oyca Metropolity, że go na stan kapłański poświęćił, a potym Archimandrytą Wileńskim vczynił, y wychowaniem przystoynym opatrzył, rozumieiąc że miał w teyże skromnośći y pokorze na tym przełożeństwie mieszkać. Tam iuż na swobodźie żyiąc, wstecz (lecz z lekka) do onych swoich pirwszych obycżaiow wracać się począł, w skromnośći, żyćiu zakonnicżemu przyzwoitey, iako w szaćiech, tak y w iedzeniu wykracżaiąc: tak że mu onych dochodow, ktoreby skromnemu żyćiu cżernieckiemu dostarcżyć na rok cały mogły, w polroka nic nie zostawało. Iuż mu się też y Jnfuły Assistentia Opacka podobać poczęła, o co się pilnie v Jego mośći Oyca Metropolity iako v tego, ktory to we władzy swoiey ma starał, y łatwie dostąpił v tego, ktory się o ozdobę Cerkwie Bożey stara, nie vpatruiąc co nieporządna godnośći, chćiwość w sercu iego gniezdźiła. Nadto vprośił mu v Jego k. mośći Przywiley na Archymadrystwo y dobra do niego należące, z tym iednak dokładem (iako iest w przy- **(картка 6 обор. ненум.)** wileiu napisano) że miał być iemu iako żwierzchnemu Pasterzowi posłuszny, trwaiąc aż do ostatecżnego żywota swego w iednośći ś. z kośćiołem Rzymskim. Lecż te wszytkie dobrodźieystwa w iad y w trućiznę sobie obracał (o zdradźie y odstempstwie przemyślaiąc) iako skutek sam pokazał, wźiąwszy tego przycżynę y praetext słaby, o ktorym się niżey mowić będźie.

A Bartłomiey Zaskowski, iakowego by był zachowania, sama Relacya Popow Przemyskich na vrzędźie Grodzkim Przemyskim vcżyniona, dosyć znacżnie wyświadcża, ktorąm ia dla wiadomośći wszytkich od słowa do słowa, iako się w sobie ma tu położę. Ad Officium & Acta Przemyslen. Castren. Capitanealia Przemyslien personaliter venientes

Religiosi & Nobiles Demetrius Sidorski Protopopa, alias Namieśnik Ioannes Nicolinski, Theodor tatomir. Demetrius Burda, Namiesnik Dubienski, Petrus Iuriewski, & Thoma Praesbyteri, atque Ignatius Diacon Vicarij, alias Kryłoszanae Ecclesiae Cathedralis Przemyslien. religionis & ritus Graecorum. Requisisti existentes de quodam Popone Bartholo-**(картка 7 знач. В. 3)** meo seu Varcholomeo, qui praeteritis annis Iaroslauia ob scelera cum quadam foemina perpetrata aufugiens nunc Vilnae grassatur, tale testimonium perhibuerunt. Iż ten Bartłomiey malarczyk, będąc rodźic z Haliczą vbogich rodźicow, ktorzy y teraz we Lwowie z zarobku żyią, chował się zaczkiem (Skąd teraz Zaczkowskim abo Saszkowskim nazywa się) przy szkołach Ruskich po rożnych mieśćiech, Potym w Jarosławiu przy Jakowie Srzedźie namiestniku Jarosławskim lat kilka szkołę trzymaiąc zmieszkał y za namową y przywodem tegoż Srzody namiestnika Jarosławskiego, od nieboszczyka sławney pamięći Xiędza Michała Kopysteńskiego, Władyki Przemyskiego bezżennym, poślubiwszy dźiewictwo, popem postawion został. Na vpewnienie wiarę y rękoiemstwo zań tegoż Srzody przyśięgą obudwu potwierdzone. Przy ktorym to Srzedźie w Jarosławiu rok abo kilka zmieszkawszy ten Bartłomiey, popem w dźiewiczym stanie, a potym śiostrę rodzoną tegoż Srzody popa Jarosławskiego pannę, ktora iuż była do Lwowa za mąż **(картка 7 обор. ненум.)** zmowiona, iedno że wespoł z nim przy braćie swym tym to namiestniku Jarosławskim mieszkała zwiodł, że od niego brzemienia dostawszy, y dźiećię straćili, zaczym nie mogąc iuż tam w Jarosławiu z nią mieszkać dłużey, vćiekli oboie do Podteliczа ośm mil od Jarosławia z diocezyey Władyctwa Przemyskiego, y tam v powinnych tey to zwiedźioney kryiomie pokiby ozdrowiała zmieszkawszy, ziechali na Wołyń, a z tamtąd do Wilna, o co nieboszczyk Władyka Przemyski, iako krzywoprzysiężcę y zbrodnika (gdyż bez przyśięgi przezen o zachowaniu dźiewictwa vczynioney) nie zostałby był popem. Abowiem po poświęceniu na kapłaństwo, małżeństwa Kanony kośćielne zabraniaią, tego Bartłomieia popa zbiega wyklął y pomieniony Jakub Srzoda namiestnik Jarosławski rękoymia iego, długo był w nie łasce nieboszczyka władyki o to, także prędko y namiestnistwa Jarosławskiego postradał. A ten Bartłomiey boiąc sie karania ktoreby go było nie minęło wracać się tu y do tego czasu nieśmiał. Qod sic & non aliter **(картка 8 ненумер.)** fieri praenominati recognoscentes sub onere constientiae fideliter, & vere recognouerunt. Act. in Castr. Praemislien. Sabbato post Dominicam exaudi proximo. Anno Dni. 1609. Ten tedy zbrodźień tak szkaradnym vczynkiem, Bogu y ludźiom przemierzłym w tamtych podgorskich kraiach osławiony, zbiegł na Wołyn, y do Jego mośći Oyca Metropolita vdał się, maiąc po sobie wielkie zalecenie od

nieiakiego Hierowskiego na ten cžas Archymandryty zaharowskiego, a słysząc o dobrotliwey naturze Jego M. iako się w ludźiach duchownych, pobożnych, trzeźwich, y vcžonych kochał, zmyślił sobie takowąsz postać, skąd od niego był do dworu łaskawie przyięty, gdźie przez niemały cžas mięszkaiąc nic się takowego po nim nie pokazało, Zatym gdy do Wilna Jego Mość Oćiec Metropolit przyiachał, gdźie Protopopy na ten cžas nie było, a widząc dobre ale zmyślione postępki iego y nie maiąc żadney wiadomośći o zbrodniach tamtych iego vpośledźiwszy w tym starszych y zasłużeńszych duchownych, tego człowieka Pa- **(картка 8 обор. ненум.)** nom Burmistrzom y mieszcžanom zalećiwszy Protopopą go do łaski swey vcžynił, a on zdradźiecžką myśl przy onych szkaradych zbrodniach swoich katowni okrutney godnych taiąc dobrowolnie, (vbespiecžaiąc Jego M. oyca Metropolitę) takowy dał list na się ręką swą własną pisany. Iž miał przy tey ś. iednośći z kośćiołem Rzymskim statecžnie stoiąc, y inych do niey nauką y przykładem swoim wiodąc, być we wszytkim posłusznym Jego mośći Oycu Metropolićie iako Panu y Pastyrzowi swemu, aż do ostatniego żywota swego, w ktorym posłuszeństwie y przychilnośći do iednośći S. iako się ten lis statecžnym być pokazował, sami przećiwnicy wyświadcžyć mogą, ale gdy się iuž one zdrodnie iego (o ktorych žadnego mniemania nie rzekąc doskonałey wiadomośći v nas iescže nie było) pocželi światu wyiawiać cžęśćią przez pisanie, cžęśćią przez powieść ludzką: a osobliwie przez One Xiąszki Antigraph nazwane, od przećiwnikow wydane, w ktorych Autor iakiś bezimienny palcem prawie wytyka iako tych **(картка 9 знач. С.)** vcžynkow iego świadomszy, on też iuž przemysliać o sobie zdradźiecžko pocžął, obawiaiąc się gdy by się to iuž skutecžnie do vszu pasterza doniosło, godnego za to nie odniosł karania, przydał złość do złośći, a przepomniawszy boiaźni B. y ludzkośći dobrodźieia swego nawet y sumnienia własnego odstąpił y zdradźiecko wydał, vdaiąc kłamliwie, Jakoby J. M. oćiec Metropolita miał starożytną Religią, y ceremoniae Grackiego kośćioła wniwecž obracać, prawa y przywilegia ich łamać tym, iž oyca Ruckiego namiestnikiem głownym w tych kraiach postawił, co słusznie vcžynić muśiał dla wielu przycžyn: a osobliwie, iž mu się iuž nie godźiło mieć przełożonym Duchownym takowego, ktory miedzy vcžćiwemi ludźmi meysce był vtraćił. Ci tedy pomienieni ludźie cžego się ważyć nie śmieli? ktorych sumnienie tak wielce zawiedźione było, pierwszego to iest Samoiła Sćižmą chćiwośćią nieporządną godnośći y żyćia swobodnego: Drugiego zaś to iest Bartłomieia, ćiežkim y szkaradym występkiem.

(картка 9 обор. ненумер.).

Rozdział 3.

Sposob y pretext ktorym do tego przedśięwźięćia przystąpili.

Szło im tylko o to iakimby sposobem do tego przystąpić mogli. Sienczyło Archimandryta vdawać pokątnie począł, przed Pany Burmistrzami, y inemi ludźmi, Jakoby iego mość Oćiec Metropolita przemyśliał o zgubie y zniszczeniu Religiey ich Graeckiey, oyca Ruckiego, ktorego sam w czernce postrzygał, y z nim przez kilka lat żył: za Laćinnika y Rzymskiego kośćioła kapłana vdawał, twierdząc iż to przedśięwźięćie iego było, aby Cyrkiew ś. Troyce Jezuitom podał, y Regułę świętego Bazilego w Jezuicką obroćił, y tym zamysłem mieszkanie w manasterze ś. Troyce zakonnikom murował ktore aby do skutku swego nie przychodźiło fortylami rożnemi przeszkadzał, potym niektorych czerncow rozmawiać począł.

Młodź ktora się na ten czas tam na służbę Bożą zgromadzała, rospraszał, a to wstytko (sic) **(картка 10 знач. С. 2.)** tym vmysłem czynił, żeby ono mieysce, ogołoćiwszy, sam tylko według woley swey opanował: a potym przećiwnikom naszym w ręce podał z ktoremi iuż pokątne namowy y vmowy czynił: ich rady y pomocy zażywał. Na koniec tylko ćiałem w manasterze, a tam duszą przemieszkiwał, czego gdy się oćiec Rucki dowiedźiał temu złemu wszelakim sposobem zabiegać począł. A J. mość oćiec Metropolit o tu Sienczyla do śiebie przypozwał, a gdy się nie stawił iako Contumacem przećiwko źwierzchnośći od Boga podaney, y iako buntownika w klątwę włożył. A o kłamliwe y wielce Cerkwi Bożey szkodliwe, tych bogoboynych zakonnikow przed ludźmi vdanie paena talionis z vrzędu degradował, lecz publikacyą tak klątwy iako y tey degradacyey, do czasu pewnego zawieśił, aby się w tym występku swoim upamiętawszy żałował, ale mu to namniey do serca nie weszło, y owszem iako drugi Judasz te wszytkie dobrodźieystwa, y poblażania za nic sobie maiąc, schadzki pokątne z nieprzyiaćielmi stroił, praktyki do rostyr- **(картка 10 обор. ненумер.)** kow y nie znasek s prokuratormi czynił. Czego mu Protopopa Zaszkowski dopomagał, y inszych popow do sedicyi, do wypowiedzenia posłuszeństwa praetextem wzwysz pomienionym pobudzał, nie na napominanie posłańca Jego mośći Oyca Metropolity, ani na to że Oćiec Rucki dobrowolnie ono officyalstwo (co go naywięcey bolało) albo namieśnistwo składał, byleby się pokoy y miłość spolna nie targała. Rzućili się tedy do takowych złych sposobow dnia 10. Decembra, schadzkę potaiemną sobie w nocy w domu

iednego mieszczanina Wileńskiego złożyli, y tam się zszedszy z drugiemi popami y świeckimi ludzmi bractwa Wilenskiego nowey cerkwie, postanowili to naprzod wypowiedźieć sollenniter posłuszeństwo Jego mośći oycu Metropolićie, potym w sequestr y possesyą swoie Cerkwie y skarby pobrać. Szło im tylko o monaster ś. Troyce gdźie oćiec Rucki z czerncami mieszkał, skąd nie mogąc go prawnie y słusznie wyrugować, gwałtem wyrzućić takim sposobem postanowili, w Niedźiele to iest 15. Decembra mieli się wszyscy znisć na iutrznią, y tam we- **(картка 11 знач. С. 3)** dług osobliwego zwyczaiu Na sławosłowiie albo ad laudes, mieli Soborem vbrawszy się wyniść, y oyca Ruckiego z sobą zaćiągnąwszy, w pośrzod cerkwie stanąć, ktorego Archymandryta miał porwawszy gwałtem pospolstwu wydać, mowiąc te słowa (ktore herstom za hasło były dane) Wynidź wen haeretyku nie masz tu co czynić. A tę Coniuracyą swoię stwierdzaiąc szli do Przenieśienia S. Mikoły, tamże na Ewangeligi S. popowie vbrawszy się w stuły poprzyśięgali, a nazaiutrz protestacyą na roczkach Wileńskich, wypowiedaiąc posłuszeństwo Jego M. Oycu Metropolićie vczynili, w ktorą szczyrey potwarzy y fałszu nakładli, a od tego czasu zmianki według zwyczaiu powinnego o Jego mośći Oycu Metropolićie w liturgiey nie czynieli.

Nowy a Abiron y Hon. a przy nich iako pismo mowi[1]), et alii de filiis Israel ducenti quinquaginta viri proneces Synagogae: et qui tempore Concilii per nomina vocabuntur. O tey ich Coniurcyi, gdy się vrząd grodzki dowiedźiał, posłał do vrzędu mieyskiego, aby takim tumultom (ktoreby stąd wielkie były **(картка 11 обор. ненумер.)** vrosły) zabiegał y czerncow vpominał aby się iuż mieli na pieczy, y okazyey żadney do tego nie dawali. Vpomniał y Sienczyła, także y Bartłomieia, aby żadnych tumultow nie wszczynali, bo by pewnie sami ich drzewiey przypłaćić gardłem muśieli. Vrząd mieyski vpomniony, y maiąc o tym z pewney inquisicyey wiadomość przez całą noc z soboty na Niedzielę z ratusza nie schodźili y kilkom Cechom tamże pogotowiu być roskazali, y tak za łaską Pańską te złośliwe rady ich skutku żadnego nie mieli. A że się bractwo pomienione nowey Cerkwie do tey Coniuracyey przyszyło było, te są pewne znaki kilka dni przed tym niektorzy z przednieyszych ich hordy wezwali do domu swego zakonnika iednego bogoboynego S. Troyce, chcąc go poćiągnąć do swey bałamutni, w ktorym przedśięwźięćiu, gdy się im przez disputacyą nie szancowało, pewnym a rychłym zamieszaniem, y krwie na ostatek rozlaniem grożić mu poczęli, na co ow zakonnik, iako baczny nic nie dbaiąc, y owszem do pokoiu, y zgody S. ich vpominaiąc, od nich **(картка 12 ненумер.)**

---

[1]) На боцї: Nume. ca 16.

odszedł, oni zaś drugiego dnia otez się przez pisanie kuśili, na koniec prośili y vpominali, aby przez one kilka dni z Wilna gdźie precž odiachał, a w manastyrze nie był, skąd každy bačžny rozsądźić može, do cžego się te ich traktaty śćiągały. Za tym zesłany z ramienia Jego mośći oyca Metropolity Sienčžyłowi mieszkanie w manasterze wypowiedźiał, y posłuszeństwa iemu oddawać cžerncom y cžernicom, iako iawnemu zdraycy zakazał. Na co on namniey niedbał, hultajow y ludźi swowolnych z przeszkodą vbogich zakonnikow, celi swoiey nawodźił: y gdźie mogł na dobrey sławie wszędźie ich szcžypał y na zdrowie się ich, a osobliwie oyca Ruckiego przegrażał. W tym się Seym przybližał na ktorj się on z pomocnikami swoimi gotował spisy stroiąc, y kogo mogł za sobą fałszem y zdradliwym vdawaniem poćiągał. Częste Kollekty od pospolitego cžłowieka pieniężne wyćiągali. Vniuersały do rožnych powiatow sobie y przedśięwźięćiu swemu podobne rospisowali, ktoremi wiele ludźi a zwłaszcža duchownych, pobuntowali.

(картка 12 обор. ненумерована).

Rozdział 4.

Co na Seymie cžynili.

TAk się przygotowawszy na Seym iachali, gdźie z przećiwnikami naszymi, to iest, z Bractwem Wileńskim, przećiwko J. mośći Oycu Metropolićie wołali iako więc pospolićie zwykli na každym Seymie, iakoby miał cžynić krzywdy następuiąc im na sumnienia, gwałtem do tey iednośći poćiągaiąc, a to wszytko ogulną powieśćią nic szcžegulnego dowodnie pokazać nie mogąc, biegali do Senatorow, w Poselskiey izbie zawsze ich było pełno poważne obmyślawanie o dobru Rzecžypospolitey swemi plotkami turbuiąc. Przypomnieć y o tym nie wadźi, iž po kilka kroć, Ich mość z Panow Senatorow, takže y z koła Poselskiego, pewne osoby po kilka kroć były deputowane, od Pana, aby tego doyrzeli, ktoraby strona słuszność miała, a zatym žeby miedzy nimi Composicyą iaką dla pokoiu pospolitego vcžynili. Tam Jego mośći Oćiec Metropo-**(картка 13 знач. D.)** lita, iasnie dowodźił, iž ta iedność święta z Kośćiołem Rzymskim, nie teraz, ale dawno powszechnym Soborem zawarta była, y od wszytkiego Ruskiego Duchowieństwa Panow, y Szlachty przyięta. Pokazował przywileia, iako wszytkie wolnośći y praerogatywy duchowieństwu Ruskiemu za tą iednośćią świętą, były nadane. Przekładał dowodnie niewinność swoię, w cžym go adwersarze nie wstydliwie zawsze pomawiaią. Na ostatek, prośił aby Synod był na to złożony, na

ktorymby te wszytkie sprawy Duchowne (według dawnego kośćioła Bożego zwyczaiu) pokazane y dowodzone były. Na to oni wszytko słusznie nic nie odpowiedaiąc, na tym nie przestali, Synodu nie chćieli. Y tak dla ich vporu Ich Mość Panowie deputowani, nic nie sprawiwszy odchodźili. Jednak Seymową vchwałą dla pokoiu pospolitego Constitucyą warowano było, aby żadnym sposobem y praetextem oppressyi y przenagabania iedna strona drugiey nie czyniła, ale w pokoiu w Cerkwiach y w dostoieństwach swoich zachowane by- **(картка 13 обор. ненумер.)** ły: pod winą dźieśiąćia tyśięcy złotych, ktoby co na potym przećiw temu vczynił, o co forum na Trybunał, tego dokładaiąc, iż iesliby co ktora strona gwałtem, aboli iakimkolwiek sposobem, od Seymu przeszłęgo drugiey stronie odięła, tedy o to wolne prawemczynienie przed Trybunałem compositi iudicii (to iest gdźie Ich M. Panowie deputaći Duchowni z świeckimi zaśiadaią) zostawili, y tak z tym do domu odiechali. A przed skończeniem Seymu J. M. Oćiec Metropolit obawiaiąc się, aby za złożeniem słusznym y prawnym Sienczyła, Archimandritia Wilenska z iakim niebespieczeństwem nie wakowała, vprośił v J. K. M. przywiley na to Archimandrystwo Oycu Ruckiemu, ktory zaraz z tamtąd do Wilna odiachał maiąc listy J. K. M. do vrzędu mieyskiego, gdźie J. K. M. roskazować raczy, aby te Cerkwie ktore swowolnie Popi niesłusznie z possesiey Jego M. Oyca Metropolita odięli, przywrocone onemu zaś były.

(картка 14 знач. D. 2).

Rozdział 5.

Co do Wilna z Seymu przyiachawszy czynili.

A Tak gdy Oćiec Rucki z Warszawy ieszcze przed skończeniem Seymu do Wilna przyiachał, y wźiąwszy przez Dworzanina J. K. M. w possesyą Manaster ś. Troyce, listy one J. K. M. na vrzędźie oddał, prosząc aby według roskazania J. K. M. exekucya bez odwłoki była czyniona. Panowie Burmistrzowie roczni Lawice Ruskiey, to iest nieiaki Iwan Tupieka, a Izak Kononowicz, będąc teyże hordy bratszczykami, lekce sobie te listy y roskazanie J. K. M. poważyli, bo ie nie vważnie po stole pomykaiąc, swoie iakieś na pargaminie pisane nad nie przekładali: a zatym respons na nie od dnia do dnia odkładali, praktyki stroili, przed pospolstwem ie czytali, obćiążaiąc na Pana, iż zatym wielkie krzywdy ponośili, y tak lud pospolity, wzruszywszy onego dnia, ktorego **(картка 14 обор. ненумер.)** respons dawać mieli, przyść na

ratusz kazali, ktory z wielkim tumultem przyszedł y znieważeniem vrzędu, mieysca J. K. M. Abowiem do iżby Radźieckiey ćisnąć się v drzwi zawiasy wyłamali, y do niey się wdarli, gdźie okrzyk vczyniwszy, cerkwie aby nie były w possesyą Jego mośći oyca Metropolity wydawane, wołali. Et ex procacitate ingenii[1]), ktora iest iako choroba wrodzona motłochu śiła mowili. A Panowie Burmistrzowie o to nic nie dbali, y owszem im w tym pobłażali, nawet śmieli to wyrzec: dał się (prawi) znać Gdansk Krolowi y w Wilnie tož się mu dostać može. Taki to iest duch pokory tey bezecney sekty, we wszem podobny onemu, Donatistow y Circelianow. Prośił oćiec Rucki, aby wzdam te listy były w Xięgi nigrossowane, ale y tego przećiwko słusznośći y prawu pospolitemu zabraniali, y Cerkwi odebrać nie chćieli, y owszem o to oyca Ruckiego do prawa nie należniego, to iest Trybunału świeckiego poćiągać śmieli, cžym y sprawiedliwość święta na ktorą przyśięgli, y wierność swoię przeći- **(картка 15 знач. D. 3)** wko dostoynośći Pańskiey barzo byli naruszyli, o cžym się nižey mowić będźie. A Siencžyło z družyną swoią do Wilna po Seymie przyiachawszy, do buntow y sedycyi się zwykłey rzućili, abowiem pozwał y Jego mość oyca Metropolitę, także y oyca Ruckiego do Trybunału głownego świeckiego, przećiwko prawu w Statućie y w Constitucyi opisanemu[2]), iakoby mu mieli manaster ś. Troyce gwałtem odiąć, a zatym mieli popaść w winę, w Constitucyi Seymu niedawno przeszłego opisaną: Interim na iawne znieważenie starszeństwa od Boga y J. K. M. podanego, nic nie dbaiąc na klątwę Pastyrza swego publice, niezwykłą pompą służbę Bożą, y ine Cerkiewne ceremonie śmiał odprawować, to iest, vbrawszy się w koronę Arcybiskupią y z Pastorałem processye stroił, wszytko lekce sobie ważąc, y owszem hardźie pogrozki krwie rożlaniem stroiąc pospolstwo pobudzał, aby senatory swe, ktorzy buntow im pomagać nie chćieli, nie za Rayce, ale za zd(r)ayce swe mieli. O takowym iego swowoleństwie oćiec Metro- **(картка 15 обор. ненум.)** polit J. K. M. oznaymić nie zaniechał, prosząc aby iakimkolwiek sposobem pohamowana była, K. J. M. iako słusznie y prawnie przekonanego y wyklętego bannitią nań z Kancellaryey wydać y publikować roskazał: iakož była wydana, y publikowana, ale on y na to mało dbał, bowiem gdy termin onych iego pozwow przypadł, stawił się bespiecžnie, iako Legitim(us) actor na poparćie onych przed sądem Trybunalskim koła świeckiego, stanął tamže y oćiec Rucki, z vmocowanym Jego mośći oyca Metropolity, cžyniąc Exceptią od ich sądow, a prosząc aby byli odesłani do koła Duchownego, iako do sądu należnego. Przychodźili też tam Ich mość Xięża Deputaći koła Duchownego, prosząc aby tey sprawy nie

[1]) Tacitus lib. 11. [2]) W Rozdž. 3 art. 32. Const. anno 1609.

sądząc do ich koła Duchownego, przydawszy z pośrzodku śiebie Collegow naznaczonych, odesłali. Lecž Ich mość Panowie Trybunalistowie strony powodowey za omylną instancyą nic się nie oglądaiąc, ani na sprawę mere duchowną, ani na osoby duchowne, mimo iasne prawa w Statućie opisane, Constytu- (картка 16 ненумер) cyą Seymu blisko przeszłego wyraźnemi słowy warowane: gdźie tam tak stoi, tego dokładaiąc, iž iesliby co ktora strona gwałtem abo iakimkolwiek sposobem od Seymu przeszłego, drugiey stronie odięła, tedy to wolnym prawem cžynienie przed Trybunałem Compositi Iudicii, (to iest, gdźie duchowni z świeckimi, a nie tam gdźie rožney religiey ludźie, iako ich mędrkowie te słowa Constytucyi tłumacžą, zaśiadaią) zostawuiemy: Na to mowie wszytko nic nie dbaiąc, przyznawszy v sądu swego forum tę sprawę (stronę obžałowaną in contumatiam wzdawszy) sądźili, dekret taki vcžynili. Naprzod Jego mośći oyca Metropolitę z Jurisdictiey duchowney odsądźili tak w podawaniu Cerkwi y sprawowaniu ich, iako y sądzeniu osob duchownych, a przysądźili ią Patryarsze Constantinopolskiemu y osobom świeckim, to iest Burmistrzom ławice Ruskiey: ktorzy też tamże przypozwali byli J. mość oyca Metropolitę, y oyca Ruckiego, iž mimo ius (iakieś ich) patronatus Cerkiew S. Troyce, y Archimandrytią dźieržą. Winę (картка 16 обор. ненум.) w Constytucyi Seymu przeszłego opisana, to iest dźieśięć tyśięcy złotych na oycu Metropilićie y oycu Ruckim skazali, więc gdźie o forum szło, Constytucyą na stronę odłožywszy zniewažyli, a gdźie o winy, obiema się rękoma chwyćili: Osobliwa sprawiedliwość y vwaženie praw pospolitych. A iž też bratszcžykowie Wileńscy, (ktorych pospolićie Nalewaykami zową) przez iakieś starosty swoie, pozwali byli oyca Ruckiego do tego sądu, o to, iakoby on będąc Xiędzem religiey Rzymskiey, śmiał sobie beneficium Archimandryty v Jego K. M. vprośić. Sąd Trybunalski to wszytko vznawszy za kapłana kośćioła Rzymskiego Oyca Ruckiego osądził, y z tąd wszędźie w dekrećie swym nie oycem (iako Ruś swoich duchownych pospolićie mianuie) ale Xiędzem go nazywaią: co iž iest iawna potwarz, pięćią całych smysłow (iž tak rzekę) dosyć každy može. Ale co śmiesznieysza, Siencžyła w tymže dekrećie swoim, gdźie Jego mośći oycu Metropolićie iurisdictiey žadney nie vznawaią, oycem y Archimandrytem na- (картка 17 знач. E.) zywaią, ktory od niego tę dostoyność y vrząd kapłański otrzymał, skąd z tego zdania swego wywikłać się žadną miarą nie mogą. W tym też dekrećie on zawołany przywiley Patryachy Constantinopolskiego pomienionym bratszcžykom nadany stwierdzaią, w ktorym iawnie poddaie, Metropolitę, Władyki, y duchowieństwo pod ich iurisdictią świecką, za ktorym przywileiem, sądźić od spraw duchownych odłącžać iako nie sposobnych, rozsądkiem swoim ludźie stanu świeckiego,

y obeśćia podłego mogą, iakož się tego nie poiednokroć iuž wažyli. A w tym przywileiu te są własne słowa[1]). Maią też ludźi duchownych y sług Cerkiewnych nieprzystoynie sprawuiących się, vpornych y nieposłusznych przełożeństwu, y o cerkiew Bożą niedbaiących, przez te dźierżawce, y urzędniki Cerkwi Bożych, od Cerkwi odłączać, a inych na to mieysce godnych według Kanonow świętych oycow postanawiać roskazuiem dźierżawcom tego manastera y Cerkwi ś. Troyce mieszczanom miasta Wileńskiego zakonu Graeckiego wzwysz pomie- (**картка 17 обор. ненумер.**) nionym. Tu iuż każdy baczny człowiek zdźiwić się nie pomału muśi, nie tak dalece śmiałośći tych mało vważnych ludźi, ktorzy się o to starszego swego ważyli żądać, iako daleko więcey błahemu rozsądkowi tego Patryarchy, ktorym wielce znieważył stan duchowny, przećiwko iasnym Kanonom Synodow powszechnych, nawet prawu Bożemu, y rozumowi samemu, duchownjch poddaiąc ludźiom świeckim, oyce synom, pastyrze owieczkom. W czym go żaden niewiadomośćią, albo podstępkiem iakim chytrym (iakowego więc zwykli pospolićie ći ludźie zażywać) wymawiać słusznie nie może, ponieważ takową (albo raczey większą) śmiałośćią ważył się w Moskwie będąc vrząd swoy Patryarszy za małą summę pieniędzy z śiebie złożywszy, iurisdictią stolicę Constantinopolskiey wiecznymi czasy w tym tam kraiu zostawić: Skąd teraz Patryarcha się tytułuie ten, co przed tym był tylko Metropolitą, y iuż od tego czasu do Constantinopola w prawach duchownych nie iezdczą. Abowiem wiedźiała to dobrze (**картка 18 знач. E. 2.**) Moskwa, iakowe niebiespieczeństwa źwierzchność ta, tyranowi nie nasyconemu Państwy Chrześćiańskimi, podległa zaćiągała: y dla tego o to się pilnie zawsze wszelakim sposobem starała, aby kiedykolwiek od niey wolna była. Lecz naszy w wolnośćiach swoich, w ktorych opływaią, tak są zaślepieni, że tey niewoley widźieć nie chcą, y tego prawem warować chcą, co iest przećiwne prawu pospolitemu. Dla tey tedy przyczyny, osobliwie starszy duchowni naszy, widząc iako się z nimi ći Patryarchowie obchodźili, właśnie iakoby iaką kupią niemą tarżeli, radźi nie radźi przemyślawać o sobie muśieli, aby przy zbawieniu dusznym, wolnośći duchowney: ktorą im prawo Boże, Kanony oycow śś. y prawo pospolite warowało, ochronili, y tam się vćiekli, gdźie oni oycowie ś. y Patryarchowie w vćiskach swoich apellować zwykli[2]) y pewnego ratunku

---

[1]) На боцї: An. 1587. Jul. 23. [2]) На боцї: Paweł Co(n)stanti. Atha. Alexan. Patryarcha, o czym Historikowie Greccy Sozonomeus lib. 3. cap. 8. Socrates lib. 15 cap. 11. Theod. y Ammianus. S. Złotousty Co(n)stantino. Theophil. Alexand. o czym Theodoretus lib. 4 cap. 6. S. Ignatius Patriarcha Constant. o czym Nicefas Paphlagenus & c.

doznawali, to iest do stolice Piotra ś. y namiestnikow iego, y gdźie im Kanony ś. drogę vkazowały, za to tedy teraz tak wielkie y częste prześladowania ćierpią, alete- (**картка 18 обор. ненумер.**) raz o tym dosyć. Wracaiąc się do przedśięwźięćia swego. Gdy ten sąd Panowie deputaći koła świeckiego temere odprawowali, w tym też Ich mość X. deputaći niechcąc iakiego preiudicium vczynić w tey sprawie sądowi swemu, zaśiadszy sami na mieyscu zwykłym według sposobu w prawie opisanego, tę też sprawę sądźili, y według sprawiedliwośći ś. wyrokiem swoim Cerkwie y manastyr ś. Troyce Jego mośći oycu Metropolićie y oycu Ruckiemu iako Archimandryćie, od niego tam postanowionemu przysądźili. Sienczyła za banita osądźili: z win w Constitucyi opisaney oyca Metropolitę y oyca Ruckiego wyzwolili, na koniec na declaracyą tego wszytkiego do sądu J. K. Mośći odesłali. Za tym dekretem sądu duchownego trybunalskiego mandatami Jego K. mośći tamtę stronę o zły przewod prawa iako v sądu nienależnego J. mość oćiec Metropolit pozwał, ku temu też y Bartłomieia Protopopę, iż gwałtownie a zdradźiecko z posesyey Jego mośći oyca metropolity Pana y pasterza swego z drugimi swo- (**картка 19 знач. E. 3)** wolnemi popy, wszytkie Cerkwie w mieśćie Wileńskim będące odiąć vśiłował. Obchodźiło też to słusznie J. K. mość, iż takowe dekreta z vrażą dostoynośći iego Pańskiey y z vbliżeniem sprawiedliwośći S. wychodźiły, skąd J. K. M. za prośbą Jego mośći oyca Metropolity, wydać z Cancellaryey listy roskazać raczył do vrzędu, aby ża (sic) takimi dekrety execucya żadna sie nie działa.

R o z d z i a l 6.

Co się za przyiachaniem szczęśliwym do Wilna J. K. M. dźiało?

A Gdy termin za szczęśliwym przyiachaniem J. K. mośći do Wilna tych mandatow przypadł, sąd Assesorski (nad ktorym było wiele z Ich M. Panow Senatorow) weyrzawszy w prawa, y w przywileia od przodkow J. K. mośći Metropolitom dawno nadane, y od niego samego confirmowane, y w słuszność sprawy samey. Cerkwie wszytkie y popy oycu Metropoli- (**картка 19 обор. ненум.**) ćie, iako pasterzowi własnemu przysądźili, w ktorego iurisdictiey, aż do tego czasu in quieta possesione byli: A potym w kilka niedźiel przypadł termin za mandaty J. K. m. v tegoż sądu Assesorskiego, tamtey stronie o zły przewod prawa v Trybunału koła świeckiego, ktore iż było miedzy personami duchownemi z oboiey strony, y o rzecz duchowną, naostatek iż on dekret tykał iurisdictiey y dostoynośći Pańskiey, ku temu iż znośił Constitucyą wszytkiey Rzeczypospolitey vchwałą postanowioną, tedy go iako niesłuszny, y nie według prawa pospolitego vczyniony, sąd Assesorski

skasował, y annihilował. Na Sienczyła banicyą wydaną confirmował, y winę dźieśięć tyśięcy na pewnych osobach w Constytucyi z tey miary, opisaną skazał: tamże też y inych o bunty mandatami J. K. mośći od oyca Metropolity przypozwanych według prawa dekretował, mianowićie Protopopę Nowogrodzkiego, ktory także za poduszczeniem tych zdradźiec, y buntownikow Wileńskich wypowiedźiawszy posłuszeństwo Jego mo- **(картка 20 ненумер.)** śći oycu metropolićie, nie zdawszy skarbow ktore miał w ręku swoich, vćiekł do inszey Cerkwie, gdźie z nieiakim Pawłem Czerncem biegunem, y zbrodnikiem wierutnym schadzki stroili, lud pospolity y szlachtę kłamliwym vdaniem swoim przećiwko J. m. Oycu metropolićie buntowali, listy vniwersałowe rospisali, y iako mogąc do sedycyi wzruszali. Bolało to barzo (ale nie słusznie) PP. Trybunalistow, że ich dekreta skasowane były y słali z tym do J. K. mośći, na co takowy respons odnośili. Iż się w sprawy sądowi swemu nie należące temere wdawali, tedy raczey sami przez się dekreta swoie w zneważenie, y skasowanie przywodźili: a J. K. mość będąc naywyższym strożem praw, y wolnośći: niechcąc aby za szczęśliwym Panowaniem iego krzywdę, y bezprawie iakie kto ćierpiał, te dekreta przez się nie ważne, przez sąd Assesorski millitatis deklarował, y na potym iesli by się takowych dekretow ferować ważyli takowegoż też onych vważenia spodźiewali się. Podobieństwo tego daiąc, gdyby Trybunał dekretem **(картка 20 обор. ненумер.)** swoim szlachćica cźći odsądźił, a zaż by to tym samym takowy dekret ostać się mogł, że iest w trybunale ferowany? nihil minus. Daleko mniey ostać się mogą, gdy duchownych degraduią, Biskupow iurisdictiey odsądzaią, (iako się, oni ważyli) czego y sam pomazaniec Boży w ręku swoich nie ma: pogotowiu Sąd Trybunalski, tego się y tykać nie może, ktory persone iego na sobie nośi. W tym J. K. mość chcąc wiedźieć o przyczynach y autorach onych tumultow ktore się pod czas przynieśienia listow iego na ratuszu od pospolstwa sstały, także y po insze czasy. Zesłać raczył Jego mośći Pana Bohdana Chrebtowicza Referendarża y Jego mośći Pana Sękowskiego dworzanina y Sekretarza swego na ratusz, aby tam przełożywszy przed wszytkim vrzędem niektore punkta, ktore były niemałą przyczyną do sedycyi, zlećili im to, aby się pilnie dowiadowali o autorach, a potym y J. K. m. o wszytkim oznaymili, co oni z pilnośćią vczynili, auctores praecipuos tych rozruchow między sobą dwuch naleźli, Iwana Tupiekę, **(картка 21 знач. F.)** a Izaka Kononowicza Raycow rocznych ławice Ruskiey, insze rzeczy ktorych doszli w skrutyniey swoiey in rotulo occluso. J. K. m. odesłali, skąd ći pomienieni Burmistrzowie mandatem przed J. K. m. przez Instigatora byli pozwani, in crimine lesae Maiestatis, A punkta na ktore się powinni byli sprawić, te im były podane, ktore

ia tu położę, aby każdy obacżyć mogł, iż nie dla religiey (iako oni swoie zbrodnie pokrywaiąc śmieią vdawać) ale dla tych przycżyn, ktore swą wolą y rebellią pachną.

Punkt 1. Seditiones tumultus, rebelliones & illiciata conuenticula cżynili.

2. Dekreta, priuilegia Mandata J. K. M, iedne znieważali, a drugie supprimowali.

3. Do Trybunału na znieśienie zwierzchnośći J. K. m. et Priuilegiorum tum & decretorum actiones mouerunt & cassationes eorum obtinuerunt.

4. Fide fragos excommunicatos, & bannitos fouent, ac protegunt.

5. Literas S. R. M. actis ciuilibus Public: ingrossari non premiserunt, Magistratumque ciuilem tunc temporis dishonorarunt **(картка 21 обор. ненум.)**.

6. Daninom y listom K. J. m. przyganili.

7. Mandaty Krola J. m. po roznych niezwykłych mieyscach, z Ratusza one wźiąwszy do wykładu tumultuantibus donośili.

8. Gdańsk K. J. m. exprobrowali, a zatym Wilnem grożili. Ktore wszytkie y inne excessy szerzey na roku declarowane y proponowane były. A mianowićie, iż nieiakiego Poroszka, z tamtego bractwa Wileńskiego buntownika wysłali na granice Moskiewskie, vskarżaiąc się y kłamliwie vdaiąc, iakoby J. K. m. miał następować gwałtem na sumnienia y religią ich. Po tych dowodach od Instigatora wnieśionych, w taiemney radźie cżytany był on rotuł zamkniony Burmistrzow Wileńskich przed J. K. m. Z tych wszytkich dowodow y skrutiniey reos perduellionis & Criminis lesae Maiestatis J. K. m. onych dwuch pomienionych Burmistrzow sprawiedliwym wyrokiem swoim, osądźić racżył: za co acżkolwiek zasłużyli aby byli na gardle karani, wszakoż J. K. m. z dobrotliwey a miłośierney natury swoiey darować ich tym racżył, z urzędu tylko ktory na **(картка 22 знач. F. II.)** sobie po ten cżas niegodnie nośili, degradował et inhabiles na potym do wszytkich inych miesckich vrzędow vcżynił, y od wolnośći miesckiey odsądził. Kosztem własnym coby było lub do ozdoby, lubo do obrony miasta tedo (sic) Wileńskiego, budować roskazał. Naostatek, iż nie byli przycżyną inych tumultow y zdrady, przyśięgą odwieść się mieli.

Rozdzial 7.

O rekuperowaniu Cerkwi swowolnie przez popy odstępne od J. M. Oyca Metropolity odiętych, y co się w tym stało.

ZOstawało tylko, aby te Cerkwie iako własne y sprawiedliwym sądem J. K. m. przysądzone J. m. oycu metropolitowi były do possesiey pierwszey z rąk tych zdradźiec przywrocone. Przeto J. K. m. zesłać raczył Pana Sękowskiego Sekretarza y dworzanina swego, ktory wprzod Cerkiew Soborną, to iest Cathedralną ś. Przeczystey, z **(картка 22 обор. ненумер.)** dworem gdźie zawsze Metropolitowie mieszkali, w sequestr Jego K. m. wźiąwszy, w kilka dni potym iego mośći oycu Metropolićie oddał. Inszych cerkwi odbieranie na inszy czas odłożywszy, dla pewnych przyczyn, a osobliwie dla tego, że snadź on Bartłomiey bywszy Protopopa na to się vsadźił aby iaki tumult przy odbieraniu Cerkwie Przeneśienia ś. Mikołaia, gdźie y sam do tego czasu mieszkał, y skarby cerkiewne chowane były, wszczał: na co się był dobrze przygotował, drzwi zewsząd zatarasowawszy, na pewnych mieyscach prochy (iako się niżey powie) podsadźił y tak hardźie ten bezecny człowiek przy tey Cerkwi ostać myślił, że też onego cudownego obrazu Panny naświętszey (ktory tam na ten czas w skarbie schowany był) wydać Panom Burmistrzom nie dopuśćił aby go Jego Kro. mość z Krolową iey mością y ż Krolewicem v świętey Troyce (gdźie był y dla przysłuchania się nabożeństwu Ruskiemu, a osobliwie dla niego przyiachać raczył) widźieć mogł. Przy tey Cerkwi ś. Przeczystey zastano dwuch **(картка 23 знач. F III.)** popow, Grodźieńskiego y Trockiego, a trzećiego Dyakona, ktory był niedawno od iego mośći oyca Metropolity na ten stan poświęcony, tych tedy iako sprzećiwiaiących się vrzędowi, na ten czas tamże zatrzymano było. A gdy ta Cerkiew ś: Przeczystey iego mośći oycu Metropolićie oddana była, onych też popow y Dyakonika, nie tak dalece dla swowolnego nieposłuszeństwa ich, iako więcey dla nieiakichśi znacznych excessow osadźić vczćiwie do rosprawy duchowney roskazał. Bowiem mianowićie Protopopa Grodźieński był przylicznym szkodcą skarbow cerkwie Grodźieńskiey, za co był wyklęty, a potym y słownie degrarowany, ktorzy gdy się vćiekli z prośbą do iego mośći oyca Metropolity, aby im łaskawie te ich excessa iako od inych zawiedźionym, mianowićie od Protopopy Wileńskiego przebaczyć raczył. Oćiec Metropolit skłonnieyszy do miłośierdźia a niżeli pomsty, słowy oycowskiemi niestateczność ich strofowawszy, to coby im potym v sądu iego zadane było na czas inszy odłożył, y ich wolno wypuśćić **(картка 23 обор. ненумер.)** roskazał, oni dobrowolnie wyznawszy występek swoy posłu-

szeństwo powinne poprzyśięgli, ale obłudnym (iako zwykli) sercem. Bowiem skoro iedno z manastyra ś. Troyce zeszli, natychmiast tam gdźie iest prawie stek wszytkich nieposłusznych y swowolnikow, ktorych stąd słusznie Nalewaykami zowią, vćiekli. Potym dnia 9. Augusta znowu Je. K. M. zesłać raczył tegoż dworzanina swego, ktory insze cerkwie w sequestr swoy wźiąwszy dnia 11. Aug. Jego mośći oycu Metropolićie w pierwszą possesią oddał, skarby wszytkie panom Burmistrzom rewidować y zreiestrować roskazał, ktore na ten czas w Cerkwi przenieśienia ś. Mikołaia do czasu słusznego zchowane były. Tegoż dnia iego mość oćiec Metropolit chcąc widźieć y vczćić obraz Panny naświętszey, y insze rzeczy iesli w swey całośći zostały, szedł do tey cerkwie popołudniu, y tam wszytkiemu się z pilnośćią przypatruiąc, pod ołtarzem ktory iest w przedźiele z przychodu po lewey ręce, znaleźiono baryłkę pełnę prochu rucznicznego ten co tam miał czynić? Sam **(картка 24 ненумер.)** by tylko ten zbrodźien vmiał dobrze powiedźieć ktory go tam vmyślnie podsadźił. Otoli strzegł Pan Bog, iż iako w inszych niezbożnych zamysłach swoich skutku przedśięwźiętego nie dochodzą, tak też y w tym dość nie mogli, wszędźie się ich złość y vpor przemierzły na świat wynurza. Jakoż tym barźiey iuz dostateczniey się wynurzył potomnym czasom, na brzydkie podźiwienie a na ich wieczne pohańbienie. Wołali, skarżyli się że się im krzywda od nas dźieie, ale tego nigdy prawdą dowieść nie mogli, grozili krwie rozlaniem (vpewniaiąc żeby ten ręce swoie poświęćił ktoby Metropolitę zabił) tego iuż dokazali, abowiem rzućili się śmiałością przeklętą na osobę zacną Kapłana Bożego Arcybiskupa y pasterza swego, ieśli nie ręką własną, ale od nich naprawioną, śmiem rzec przenaiętą. Bo tegoż dnia gdy iego mość oćiec Metropolit do domu się swego od iego mośći X. Biskupa Wileńskiego wracał, w rynku przed samym Ratuszem, pod bytność J. K. m. w Wilnie śrzod białego dnia, hayduk ieden maiąc iuż **(картка 24 обор. ненумер.)** dobytą a dobrze zaostrzoną szablę pod delią, skradszy się ćiął na J. m. oyca metropolitę w szyię mu zdrayca godząc. Lecz przeyźrzenie Pańskie osobliwe było, y cudowne, bo przećiąwszy kilko kolec w łańcuchu y kołnierz v sutanny kitayczaney, y v koszule, szyie namniey nie obraźiła tylko śiność na piądź długą krwią nabiegłą od vderzenia zostawila, tamże za iednym podobno albo za drugim ćięćiem, v ręki lewey dwa palca człowiek niezbożny odćiął, a drugie dwa ochromił szkodliwie, oprocz wielkiego palca, ten cały został. Tego okrutnego zboycę gdy zaraz poymano y pytano ieśliby się tego z swey własney woley czyli z naprawy dopuśćił: przyznał że z naprawy, ale tego potym powiedźieć niechćiał, gdy go mistrz pod ratuszem pytał, snadź iż był dobrze na to przygotowany, aby choć do naćięszszych mąk przyszło,

tego nie powiadał. Wszakož že był naprawiony, z tych okoliczności każdy bačžny człowiek doiść łatwie može. Abowiem kilka dni przedtym po nabožeństwie swoim niezbožnym w cerkwi Nalewaykowskiey **(картка 25 знач. G.)** (o cžym Pan iego, przy ktorym na ten cžas był wyświadcžał) iako phanaticus, to tam, to sam tułał się: znać že mu nabožeństwo ono wielką chęć do tey piekielney roboty wzbudźiło. Cžego y po inych znacžnie dochodźimy, ktorzy iedno kolwiek v nich podobnego nabožeństwa zažyli, iž właśnie iako niegdy oni od Katylinowego Sakramentu odchodzą. Druga, že ten złocžyńca (iako tenže Pan iego wyświadcžał) gdy do Wilna przyiachał ledwie kilka szelągow miał przy sobie, a potym znaleźiono przy nim cžerwonych złotych cžternaśćie, a monetą kilkanaśćie złotych, skądže mu proszę takie dostatki przypadły? mam za to, že z oney iałmužny ktora mu się dla dosyć tego vcžynienia od nich dostała. Skąd mu wždam ta zła wola przećiw oycu Metropolićie, ktorego przed tym mało co znał y widał przyszła: albo takowa śmiałość niesłychana chłopu nikcžemnemu do obelženia tak wielkiey osoby przypadła? Dla cžego ći dobrzy ludźie, skoro po tym złym vcžynku z Cerkwie swey wszytko chowali y indźiey przenośili? po- **(картка 25 обор. ненумер.)** spolićie mowią, a dobrze iuristowie, iž fuga facit reum. a naszy, na złodźieiu cžapka gore. Naostatek, skąd owa chluba ich pochodźi, že tego iawnego zbrodnia y łotra za męcžennika y Angioła Božego maią, y vdaią, iž dźiwy iakieś (ktore pewnie ten co go na to złe z nimi podušćił, sprawował) w Cerkwi swey (takim męcženikom przystoyny) widźieli, w ktorey gdy go kat sprawował, modły zań cžynili? Do cžego się owe pogrožki y odpowiedźi od nich vcžynione, mianowićie przez onego Pawelka Cžernca albo racžey wierutnego zbrodnia śćiągaią? žeby się nadto cžego ieszcže więtszego y gorszego na się iego mość oćiec Metropolit spodźiewał, ieśliby się do ich przeklętey Scizmy nie wroćił? Niech się iedno tedy tkną sumnienia swego, y pomnią na to, iž nic niemasz na świećie tak skrytego, co by się potym na iawią wynurzyć nie miało. A zatym niech wiedzą, isz to co oni z światem obelženiem nazywaią, tey zacney osobie Arcybiskupowi wielkiemu, Pasterzowi Kośćioła Božego cžuynemu, ozdobą **(картка 26 ненумер.)** wiecžną y kleynotem niepośledniey szym w domu cney familiey iego zostanie, y niezwiędłą w niebie koronę prawda święta (dla ktorey to wszytko ponośi) zgotuie.

Рукопись Мелетия Смотрицького з р. 1609.

DEMONSTRATIO 1-a:

Quicunque per media, uel opera Diaboli, (qualia Sunt, Rixae, Contentiones, Seditiones, bella, uiolentia, ambitio, tyrannis, Sacrilegium, et aliae turpes ac Diabolicae Circumuentiones), officium pastorale assequitur, is proprie non a Deo, uerum ab eius hoste Diabolo habet suam Missionem. At PP: R: talibus Mediis officium Suum assequitur. Ergo PP: non a Deo Sed propriè ab eius inimico habet Suam missionem.

Propositio Probarum: 1-o ex S: Scriptura:

Vos facitis opera Patris uestri: Vos ex Patre Diabolo estis: et desideria patris uestri uultis facere, ille homicida erat ab initio, et in ueritate non stetit: quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur, quia mendax est et Pater eius[1]).

Qui facit peccatum ex Diabolo est[2]).

Probarum 2-o: Decreto PP:

In Nomine Domini nostri Iesu Christi et Saluatoris — Praepositis sanctis Euangeliis uenerabilis Pontifex (Nicolaus PP:) decernens ait[3]). Si quis per Seditionem uel praesumptionem, aut quolibet ingenio, (ut pote pecuniâ uel gratiâ humana, aut populari seu militari tumultu)[4]) electus aut exordinatus seu inthronicatus fuerit, auctoritate diuina et

---

На боцї: [1]) Ioann, c. 8-o. [2]) 1-a: Ioann, 3-io. [3]) Nicolaus PP: ut habet Gratianus distin: 23-ia: Canone, In Nomine Domini: [4]) Vt habet Platina in uita Nicolai, 2.

SS: Apostolorum Petri et Pauli perpetuò anathemate cum suis authoribus et fautoribus et Sequacibus, à liminibus Sanctae Dei Ecclesiae Separatus abiiciatur, Sicut Antichristus[1]) et inuasor et destructor totius Christianitatis: (non Apostolicus, Sed Apostaticus habeatur) nec aliqua Super hoc ei audientia reseruetur. Sed ab omni **(картка I обор.)** Ecclesiastico gradu in quocunque fuerat prius, Sine retractatione deponatur. Cui quis adhaeserit, uel qualemcunque tanquam Pontifici reuerentiam exhibuerit, aut in aliquo eum defendere praesumpserit, pari Sententia Sit mancipatus. In hâc uita et in futura furorem Sentiet Dei, et cum impiis qui non resurgent in iudicio reputetur. — Obseruatores autem huius nostri Decreti, Omnipotentis Gratia protegat.

Probarum assumptio: 1-o:

Pierwszym Srzodkiem ktory Się Zowie Contentio, abo Swar czartowskim sługam należącym, wszedł na Papiezstwo Bonifacius 3-i, napierwey: O czym w te słowa Historia Swiadczy.

Bonifacius 3-ius,, magna Contentione obtinuit, ut Sedes Romana Caput Ecclesiarum diceretur: quem locum Ecclesia Constantinopolitana Sibi uendicare Conabatur[2]). Id quidem Bonifacius 3-ius, à Phoca Imperatore obtinuit, magna tamen Contentione. Pontificis suasione hoc factum est, ut omnis orbis Ecclesiae Pontifici Romano obedirent, qui retroactis temporibus non ad unguem Seruabatur maxime à Graecis[3]). Et usque ad tempora Phocae Principatum Vrbis Romanae in Imperatoris potestate fuisse, ut caetera omittam, certissimum argumentum est, quod Bonifacius 4-us, Cupiens eo loco, quo Pantheonis templum uiSebatur delubrum in honorem intemeratae Virginis extruere, necesse ei fuerit facultatem aedificandi à Phoca, Imperatore Obtinere: adeo Pontifex (urbis non tam Dominus, quam inquilinus) omni ditione carebat, ut **(картка 2)** ne sacellum quidem unum Sine Imperatoris iussu aedificare potuerit[4]).

Patrz Co zacz był ten Phocas:

Phocas occiso Mauritio eiusque Filiis Romanorum Imperium inuadens, per octo annorum curricula principatum obtinuit: Hic rogante Papa Bonifacio statuit Sedem Romanae Ecclesiae caput esse omnium Ecclesiarum[5]).

На боці: [1]) uide, Quis Antichrist: [2]) Platina in Bonifacii 3-ii uita. Cuspianus: Polidorus Vergilius. [3]) Nauclerus uolum, 2-o: Generat: 21-a: et Aymonius Monachus lib, 4-o: cap, 4-o. [4]) Hieronymus Balbus, libro de Coronat: ad Carolum 5-um. [5]) Paulus Diaconus de Gestis Longobardorum, cap. 37-o.

Probarum II-o.

Drugy srzodek, Gwałt:

o którym Bellaminus iegoż Wierne mancipium w te słowa przed wszytkim światem wysznawa.

Non ignoratis quas Tragoedias in Ecclesia Imperatores[1]) extitarunt (sic!) et quasi haec parua fuissent, addidit Satan Romanos Pontifices contra Pontifices commouere.

Gwałtem Urzędu dostali Ci, o których Historia tak pisze:

Christophorus 1-us Pontificiae dignitatis cupiditate ardens, Leonem postea 5-um dictum, cui familiaris fuerat, cepit[2]): Quod quidem sine magna Seditione et multorum interitu fieri non potuit. Eoque in uincula coniecto, vi et Armis[3]), imo et Meretricum ope pontificatum sibi rapuit[4]). Ubi Leo paulo post animi maerore extinctus est, uidens nimirum a suo domestico, quem omnis generis officiis et dignitatibus ornârat[5]), et ut lupum domi aluerat, eam sibi referri gratiam[6]).

Lecz sprawiedliwość Boża w pomśćie nieomieszkała przeciw Przeciwnikowemu temu Posłańcowi, iak Historia o tym pisze **(обор. (картки 2-ої)**.

Christophorus malis artibus pontificatum adeptus, male amisit. Septimo nam mense dignitate ac merito quidem eiectus, a Sergio (3: dicto), captus in uinculaque coniectus[7]); ubi misere uitam finire coactus est[8]).

Cóż ieszcze więcey Z Vczynkow Mistrza
Swe(g)o Diabła ten Sergius Posłaniec iego Czyni?

Sergius[9]) Christophorum arctiore custodia reuinctum, Formosi (Papae) acta ita improbauit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam Mortuo intulisse contentus, eius cadauer e Sepulcro tractum capitali supplicio, acSi uiueret, affecit, Corpusque ipsum in Tyberim proiecit tanquam Sepultura et honore humano indignum.

На боці: [1]) in Praefatione Controuersiae de Rom: Pontifice. (Є се натяк на твір Беллярміна: Disputationes de controuersiis fidei Christianae T. I, де місто imperatores... читаємо Henricus IV. Henricus V. Otto IV. Fridericus II. aliique nonnulli diuersis temporibus excitarint. (Гляди видане з р. 1600. Coloniae Agrippinae. Praefatio p. 499. [2]) Sigibertus: et Trithemius. [3]) Platina et Panuinius. [4]) Baleus. [5]) Nauclerus. [6]) Platina. [7]) Platina in uita Christophori 1-i: et Sergii 3-ii. [8]) Thritemius, et Ranulphus. [9]) Plat: in Sergio 3-io.

Temu czartowskiemu uczynkowi dziwuiącz
Się, Historik do czytelnika mówi,

Sergius[1]) Formosi factionem persequebatur, quod antea ei impedimento fuerat, quominus pontificatum Consequeretur. Vide quaeso, quantum isti (Papae) degenerauerint a Maioribus suis! Illi nam utpote uiri Sanctissimi dignitatem, ultro oblatam Contemnebant, orationi et doctrinae Christianae uacantes: Hi uero largitione et ambitione pontificatum quaerentes et adepti, posthabito diuino cultu, inimicitias non Secus ac Seuissimi Tyranni[2]) inter SeSe exercebant, Suas uoluptates postea Securius expleturi, cùm nullibi extarent, qui eorum uitia Coercerent.

Stądże do tego przychodziło, yż Merchy iawne publica scorta, były **(картка 3)** im powodem radą swą y pomocą do tych gwałtow, przez ktore miłego Pana Swego Urzędu dostępowali, o czym Historia mówi.

Theodora[3]) nobile eius temporis Romae scortum in turpem libidinem non tantum blanditiis allexit (Ioannem 11-um, postea dictum[4]), sed et impulit. — Eiusdem Theodorae amasiae impulsu, priori Ecclesia (scilicet Bononiensi Episcopatu) Rauennatènsem ambit, eamque impetrat. Paulò post Romanus Pontifex defunctus est. Theodora igitur, quo Saepius eius frueretur Concubitu Suam eum Ecclesiam deserere Romanumque appetere, imò inuadere coegit, ac res ex uotis utrique Successit.

Iednak iak nabył, tak pozbył tego urzędu: W te abowiem słowa o tym Historia mowi[5]).

Guido Tusciae Comes — Marosiae instinctu (meretricis famosae) suum ex Sergio Papa filium (scilicet Ioannem postea 12-um, 13-ium, dictum) ad Pontificiam dignitatem promouere Conantis, impetum facit in Pontificem optime de Se et Romanis meritum (scilicet Ioannem 11-um) ac Pontificem captum, trucidato prius in conspectu fratre eius Petro, in carcerem coniecit: ubi a militibus Guidonis ceruicalibus super os eius impositis suffocatur. In locum eius per seditionem substituitur Ioannes alius, eius nominis 12-us: Sergii Papae ex Marosia Meretrice filius.

На боці: [1]) Plat: in Sergio 3-io: [2]) uid: Papae Tyranni. [3]) Luitprandus ut habent testes ueritatis tomo 2-o: fol. 290. [4]) Ioann: 11-us erat filius Landonis Papae ex adulterio. [5]) Luitpr: libro 3. cap: 12-o: Sigebertus: Blondus: Palmerius: Plat: in Ioanne: 11-o: et alii, ut habent testes ueritatis tomo, 2-o, fol. 295.

Probarum 3-io.

Trzeci Srzodek Okrutny Mord:

(картка 3 обор.) Tenże Ioannes 12-us, będąc Z urzędu Zrzucony tym go okrutnym mordem, iak pisze Historia[1]), znowu dostał.

Leone et Stephano uenenatis poculis sublatis, Ioannes Romanus Marosiae ex Sergio Papa filius ad Romanae Ecclesiae fastigium, unde prius deiectus erat, iterum conscendit.

Ten potym od innych Historików Janem 13-ym nazwany iest. Ktory tak Cnotliwy był z mocy tey promociey uczynku, Że też Historia o nim iawnie te słowa napisała.

Ea illi flagitia obiecta sunt à Congregatis in Concilio (Romano ab Othone imperatore Congregato) quae uix Credibilia etiam in sicario aut pagano[2]).

Abowiem Ciż Zgromadzeni na Concilium, De adulterio dixerunt, quod oculis non uiderant, Sed pro certo scirent uiduam Rayneri et Stephanam Patris Concubinam et Annam uiduam cum nepte sua abusum esse, et sanctum palatium lupanar et prostibulum fecisse. — Benedictum Spiritualem Patrem suum lumine priuasse et mox mortuum esse. Ioannem Cardinalem subdiaconum uirilibus amputatis occidisse: Diaboli in amorem uinum bibisse, omnes tam Clerici quam laici acclamauerunt. In ludo aleae, Iouis, Veneris, Caeterorumque Daemonum auxilium poposcisse dixerunt[3]).

Zaczym nie dziw Że też odtychze Promotorów swoich tak dał gardło[4]): Dum Se cum cuiusdam uiri uxore oblectaret, in tempore adeo à Diabolo est percussus, ut intra dierum octo spatium eodem Sit uulnere mortuus. Sed Eucharistiae uiaticum ipsius instinctu, qui eum percusserat, non percepit.

Wszakże poprawił tegoż uczynku Czartowskiego **(картка 4)** Bonifacius 7-us, który iako pisze Historia, Pontificatum malis artibus adeptus, male et amisit[5]), Prioris Pontificis (Boni) Sanguine Cruentus[6]). Zaczym iako pisze Historia[7]).

Conspirantibus Simul bonis Ciuibus relinquere urbem coactus, pretiosissina quoque è Basilica Petri subtrahens Constantinopolim Confugit:

На боці: [1]) ut habet Catalogus testium ueritatis, tomo 2-o: fol: 292: Praeter alios autores ex Leone Hostiensi libro, 1-o: cap. 18: Chronici Cassinenses: et Luitprando. [2]) Luitpr: lib. 6: cap. 7-o. [3]) Idem libro 6: cap. 8: 9: [4]) Idem, libro 6-o, cap. 11. [5]) Platina: Sabellicus Nauclerus. [6]) Remense Concilium. [7]) Plat: in Bonifacio 4-o. Złodziey PP.

ubi tamdiu substitit, quoad diuenditis, quae Sacrilegio abstulerat magnam uim pecuniarum comparasset: quibus tandem adminiculis occupandae Tyrannidis fretus, urbem repetit. (відступ, почім): Iednak iako robił, taką wziął Zapłatę: abowiem Turpiter uitam finiuit[1]) subitanda morte[2]). Cadauer eius terrae mandari primum non sunt passi Romani: sed proiectum in lateranensi platea, à quouis lanceis et Contis impune transfodiebatur[3]). (відступ) A Słusznie bo Złodziey każdy, a daleko więcey tak wielky inakszego pogrzebu niegodzien, iaky ten był. Na ktore złodzieystwo Sama Historia, taki lament Czyniąc, mowi, Vide quaeso quantum degenerauerint hi Pontifices à Maioribus suis! [4]).

Pontifex Romanus Sacrorum Pater et rex sacra ipsa furto abstulit, et qui uindicare Sacrilegia debuerat, tanti Sacrilegii factus est autor.

Tegoż uczynku robotą Złośliwą, Damasus 2-us, dostał urzędu. Romani Pontificem (scilicet Clementem 2-um) ueneno e medio sustulêre[5]). **(картка 4 обор.)** Scribunt autores uenenum ipsum in hos usus a Stephano paratum, qui ei in pontificatu successit, Damasusque 2-us appellatus est[6]). (відступ) Ale co po wielu, gdyż Sam Grzegorz 7-us, iako pisze Historia[7]), Conciliauerat sibi quendam in Comparabilibus maleficiis asuetum Gerhardum Nomine, qui Subdola familiaritate dicitur Sex Romanos Pontifices intra spatium tredecim annorum ueneno suffocasse.

Dlategoż też Synod Brixensky taki napisał o nim Dekret[8]), Quod sit Inuasor Sedis Romanae, Sacrilegus Monachus, qui malis artibus Sedem occupauit. (відступ) A tak nie dziw, że zdychaiąc wysznał[9]) Se suadente Diabolo Contra humanum genus iram et odium Dei Concitasse.

Zaczym słusznie od Historiey nazwan Titio inferni, głownią piekielną.

Lecz Sixtus 5-us: Grzegorz 14-us: Urban 4-us: Innocentius 9-us, przeszłych lat w krotkim czasie trucizną ustąpiwszy, dziSieyszemu Pawłowi 5-mu iasnie wyświadczaią, yż podziśdzień ten to Czartowski uczynek Mord sztuczną trucizną pokryty iednego po drugim na ten urząd wsadza. Izaż sam trzewik Papiezsky[10]) do pocałowania bezbożnego ludowi Chrzescianskiemu krwią Christusową poświęconemu nagotowany, na ktorym est gemma ne ueneno infici abosculantium ore possit[11]), tegoż Oczewiście nie pokazuie.

На боці: [1]) Platina: ibidem. [2]) Blondus, titulo 3-io: decadis 2-ae. [3]) Antoninus, libro 16, cap. 1-o ex Ioanne de Columna. [4]) Plat: in Bonifac: 7. [5]) Plat: in Clemente 2. [6]) Papież struł Papieża. [7]) Benno Cardinalis et abbas Vspergensis, Anno 1010: Papież struł Szesciu Papieżow. [8]) Albertus Crantzius Saxoniae, lib. 5: cap. 8. [9]) Matthaeus Parisiensis. [10]) Trzewik Papiezsky. [11]) Hasenmuller in Historia Iesuitica.

(картка 5) P r o b a r u m 4-o.

Czwarty Srzodek Czary abo Czarnoksięstwo: przez ktore ważył Się dostać urzędu swego Papa.

Syluester 2-us[1]), Gerebertus antea uocatus, malis artibus (ut aiunt) pontificatum adeptus est. Adolescens enim Monachus, relicto Monasterio, Diabolum Sequutus, cui se totum tradidit. Ambitione et Diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primoquidem Archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem adeptus, pontificatum postremo maiore Conatu, adiuuante Diabolo Consequutus est: hâc tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cùm regnandi cupidus Diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu uicturus esset, respondit humani generis hostis ambigue, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaque pontificatus sui anno quarto in Basilica Sanctae crucis in Hierusalem Romae sacrificaret, fato moriturum Se statim Cognouit: unde Poenitentia Motus et errorem Suum coram populo fassus omnes primò posthabita ambitione et Diabolicis fraudibus, ad bene et Sanctè uiuendum adhortatus est: Deinde enim unumquemque rogauit, ut post mortem truncum Corporis Sui laceri et disiecti quem admodum merebatur bigae Superimponerent eoque loci Sepelirent, quo Sponte ab equis uectum foret[2]). Ferunt itaque equos ipsos ad Lateranensem Basilicam peruenisse, eoque loci Sepultum eius Corpus fuisse.

(картка 5 обор.) Eius Sepulcrum Collisione ossium et Sudore emisso uel humectatione potius, ab eodem tempore dicitur Semper morituri pontificis signum dare: Hanc ob causam, ut Syluestri magister Significaret[3]) cum Pontificibus Successoribus eandem Sibi fore necessitudinem, quae cum Syluestro intercesserat, quem suae mortis monuerat ante obitum.

Ktorego Nagrobek tym distichem skonczon[4]):

„Quisquis ad hunc tumulum denixa lumina uertis,
Omnipotens Domine, dic, miserere Sui".

На боці: [1]) Platina ad Sixtum 4-um, cuius iussu uitas Rom. Pontificum Collegit: Martinus Polonus Archiepiscopus Consentinus Confessioranius PP. Ao 1278. Galfridus Basseus. Benno. Barnus: Supplementum Chronicorum: Petrus Praemostratensis Monachus: Ioannes Stella Venetus: Vincentius Belluacensis: Henricus de Erfordia: A przed tymi wszytkimi poSpolita sława iako pisze Sigibertus, Anno 1150-o będący. [2]) Dobrego miał woznicę. [3]) Barnus. [4]) Onuphrius Annot: in Platinam de Syluestro 2-o.

Owa niedarmo y drugy tych Czasów przedni Rzymsky Scribent wysznał[1]). Fatemur fieri posse, ut Petri successor Diabolicis artibus operam nauet.

Probarum 5-o.

Piąty Srzodek Swiętokupstwo:

Które iako Same Decreta Papiezskie Sądzą, Est maius Crimen quam Haeresis: Imo maius est Crimen quam aliud aliquod Crimen[2]). Omnes Simoniacos ipso facto et iure excomunicatos esse, Suspensos, Separatos, in perpetuum anathematizatos, infames: Crimen Comittentes quod nullâ poenitentia deletur[3]).

Tym tedy uczynkiem tak złosliwym Czartowskim, yż Papa urzędu Swego doszedł, to także iawny dowod ma w Historiey iego, Że Żadna rzecz iasnieyszego mieć nie może. Abowiem tym Sposobem nastąpił Formosus[4]), qui antea iureiurando affirmauerat, Se nunquam postea uel Romam uel ad Episcopatum rediturum, **(картка 6)** ad Pontificatum non ita multó post Largitione potius, quam uirtute Contradicentibus quibusdam assumitur. To krzywoprzysięzstwo y Swiętokupstwo:

Zatym tym że uczynkiem wstąpił Stephan, Largitionibus Papa factus est Stephanus 6-us[5]): qui tanto odio persequutus est Formosi nomen[6]), ut statim eius decreta abrogauerit, res gestas resciderit. Hoc odium ex ambitione Ortum fuit, cum iam eo deuenerant Ecclesiastici, ut non coacti, ut antea, Sed Sponte et Largitionibus pontificium munus obirent[7]). Hinc odium Ortum est, quo etiam in Mortuum Stephanum saeviebat, quod ei antea impedimento fuisset, quominus optata Sede potiretur.

Które okrucieństwo Srogie Historia tak opisuie:

Stephanus tanta rabie deseuiit, ut habito Concilio, Corpus Formosi è tumulo tractum, pontificali habitu Spoliatum, indutumque Seculari Sepulturae laicorum mandauerit, abscissis tamen dexterae eius duobus digitis, quibus in Consecratione Sacerdotes utuntur, in Tyberimque proiectis[8]).

Czym, prawie Synem własnym Oyca mężoboyce wiecznego nie zaprzał Się, lecz potym daley poprawił Się w tymże uczynku nienago-

---

На боцї: [1]) Costerus Iesuita in Enchiridio de Primatu. [2]) Causa 15-a, questio 3: Can. Sanct: in glossa. [3]) Causa 1-a, questio 4-a Can: Conuenientibus: Et Causa 1-a questio 5-a Can: Reperiuntur: Causa 4: questio 5-a Can: Requiritis. [4]) Plat: in uita Formosi: Leo Hostiensis lib. 5-o: cap. 48. in Chronico Cassinensi. [5]) Supplementum Chronicorum. [6]) Platina in uita Stephani 6. [7]) Świętokupstwo Papiezskie. [8]) idem, Platina ibidem.

rzey Ioannes 18-us[1]): qui potentia Crescentii Romani Consulis fretus, quem pecuniâ Corrupisse creditum est, tempore Gregorii 5: per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Constantinopoli ad urbem secum detulerat, ut Constantes ex sua argitione ad maleficium impelli potuissent **(картка 6 об.)** ne dum Crescentius homo auarissimus.

Dlategoż też Smiele o nim Historia taką Conclusią Czyni, Ioannes fur Certè in Pontificatu et latro nec non ut par fuerat per Ostium intrauit[2]).

Tąż dziurą potym Syluester 3-y, Grzegorz 6-y weszli, kupiwszy Sobie ieden u drugiego naprzemianę urząd Papiezsky, O czym Historia mowi:

Benedictus 9-us Ioanni Archipresbytero, qui postea Gregorius 6-us appellatus est pontificium munus — vendidit. Hanc ob rem meritò ab omnibus Benedictus ipse accusatus est, et iudicio diuino damnatus. Constat enim Simulacrum eius admodum Monstruosam post Mortem cuidam apparuisse: interrogatumque, quod illa horrida imago prae Se ferret, cum antea pontifex fuisset? Quia inquit in uita Sine Lege et ratione uixi[3]). Syluestrum Pontificem Creatum, non à Collegio Patrum, Sed Largitione — quidam tradunt: qui quidem pulsus ac merito, cum non per ostium, sed per Posticum intrasset ut Fur et Latro[4]).

Dlategoż też tak zamyka Historia: yż Henricus 2-us habita Synodo Benedictum 9-um, Syluestrum 3-ium, Gregorium 6-um, tanquam tria teterrima Monstra abdicare Se Magistratu Coegit[5]).

Gdzie każdy słysząc takie tituły, y zaż z nich Synow Oyca Maszkar piekielnych nie uzna? Ale to nie dziw, że takim Srzodkiem urzędu Papa dostępował, gdyż iako pisze taż Historia[6]): Eo tum pontificatus deuenerat, **(картка 7)** ut qui plus Largitione non Sanctitate uitae et doctrinâ ualeret: is tantummodo dignitatis gradum oppressis et reiectis bonis obtineret. — Sed hoc parum est, peiora, ni Deus caueat, uisuri aliquando sumus. (відступ) Iakoż prawdziwe iey w tym proroctwo: abowiem do tego Papie przyszło na ostatek, yż iako przez Kardinalstwo do Papiezstwa, tak do Kardinalstwa przez wszeteczne Kupiectwo przyszedł: yż też strach nawet go y czytać, gdy mnie tak wyrzuca na oczy Historia[7]): Non dubitasti Paule (3-ie) ambire purpureum galerum, et cum ter esses à Collegio repudiatus, germana tua Soror, Iulia Fernesia tan-

---

На боці: [1]) Plat: in Ioanne 18: Chronicon Quedliburgense: Stella Venetus et Szaffnaburgensis. [2]) Plat: in Ioanne 18. [3]) Plat: in Benedicto 9-o: Gratianus distinct. 23: Can. In Nomine Domini: in glossa, [4]) Platina in Vita Syluestri 3-ii. [5]) Plat: in Vita Gregorii 6. [6]) idem, in uita Syluestri 3-ii. [7]) Libellus in Paulum 3-um, ut habet Sleidanus. lib. 25.

dem peruicit: Cum enim Copiam Sui non Se facturam esse deinceps minaretur, Alexander 6-us Pontifex offensionem ueritus et iram illius in Cardinalium Coetum te allegit.

Ten Paweł 3-y Concilium Tridenskie odprawował.

P r o b a r u m 6-o.

Z wszetecznego Oszukania Papieża Ioanny:

O ktorym oszukaniu Historia tak pisze:

Anno Domini 854 o: Anno Lotarii 14-o: Successit Leoni 4-o, Ioanna mulier[1]), Sexum mentita uirilem, impraegnata per familiarem Suum[2]). Verum partûs tempus ignorans, cum de Sancto Petro in Lateranum tenderet, angustita inter Colosseum et Sancti Clementis Ecclesiam, et postea mortua ibidem Sepultaque fuit. Propterea Dominus Papa Semper eandem uiam obliquat, scilicet ob detestationem facti[3]). Marmorea statua propter rei perpetuam memoriam erecta est[5]), quam Pius 5-us in Tyberim abiecit ut memoriam Historiae aboleret[5]).

(картка 7 обор.) Hic pendet — — — — — — — — — — —

Foemina cui triplici Phrygiam diademate mitram
Extollebat apex et pontificalis adulter[6])

Haec, quod mulieribus negatum est, Contulit sacros ordines, promouit Episcopos, ministrauit sacramenta, nec irrita sunt eius facta[7]). Multi hanc Historiam propter rei faeditatem omiserunt[8]). Haec ego de illa scripsi, ne omisisse uidear, quod omnes fere affirmant[9]).

Ista meretrix Babylonis mulier Scortationum, iak Ian S. Antichrista nieomylnego Posłanca Czartowskiego zowie (Apoc: 17-o) trzymała papiezstwo lat 2-ie: Miesięcy 5-ie, dni 4-y[10]).

P r o b a r u m 7-o.

Siodmy Srzodek Szybalskiego Oszukania:

o ktorym Z Platiny Marcin Bielsky w Swey Chronice w te słowa pisze[11]):

На боці: [1]) Rodolphus Flauiacensis natus circa A: 930-um. Et Sigebertus A-o 1110: teste Baronio Card: Jesui: Scotus Marianus libro 3-o circa A-m 1080. [2]) Crantzius Decanus in Catalogo Pontificum. [3]) Mart: Pol. Penitentiarius PP: Nicolai 3-ii, Archiepiscopus Consentinus An. 1278. [4]) Antoninus Archiepiscopus Florent: Dominicanus Canonizatus parte Hist. 2-a: tit, 16: cap. 1-o Sect. 4-a. [5]) Hansenmullerus in Historia Iesuitica. [6]) Baptista Mant: Mon: [7]) Baptista Mantuanus, Mon: cap. 3. Alphonsi in... opothesia Tartari. [8]) Cornelius Agrippa, cap. de vita monastica, libro de Vanitate. [9]) Raphael Volaterannus in... Pontif. dica... lib. 22-. [10]) Platina in vita Joann. 8. [11]) Xiąg 2: fol. 185 y L. Valla de Constant. donatione.

Benedictus Anagninus Chytry (który potym Bonifaciusem 8-ym nazwany był) bacząc Celestina 5-o: człowieka prostego, upatrzywszy swoy czas, kazał Się Zakraść chłopcu pod łoże iego, gdzie Sam legał Papież, a w nocy wołać, Iesli Celestinie nie spuscisz Papiezstwa Benedictowi, zbawion nie będziesz, boś go nie godzien. Piszą drudzy, yż rurą przytknąwszy do ucha mowił. Nazaiutrz Papież szedł do Kardinałow, spuscił Papiestwo, a żywot pustelniczy chciał przyiąć. Ale go rzeczony Benedict poymał, y w Więzieniu umorzył, boiąc Się by go ieszcze kto nie namowił na Papiestwo. Sam potym umorzon w Więzieniu od Philippa krola Francuzkiego, y co on nad drugim Czynił, tą miarką mu było odmierzono. Stądże ona pospolita o nim przypowieść. **(картка 8)** Intrauit ut uulpes: Regnauit ut Leo: mortuus ut Canis[1]):

Drugy przykład z tegoż Bielskiego, tamże fol. 186.

Ian 22-y tak wybran na Papiestwo, Gdy były roznice między Kardynały dwie lecie około obierania. Było w ten czas Gwaszkow (bo to dom wielki a zacny we Włoszech) wiele między Kardinały, którzy chcieli aby ieden Z nich byl Papieżem, drudzy temu byli na naodpor: Naostatek dali to na wolą Samemu iednemu Biskupowi Iakubowi w moc, kogo on chce między niemi wybrać, y wybrał Się Sam. (A iako inne Historiae piszą, dawszy mu w rękę płaszcz Papiezsky, aby na kogo włóżył by go, ten był Papieżem. Czego gdy Się każdy Spodziewał od niego, Sam go na Siebie włożywszy, Samego Siebie Papieżem uczynił). A gdy mu tę moc zupełną, dali na to iuż nie mogli inaczey uczynić.

Trzeci przykład szybalstwa:

Fraudes, Machinationes, Dolos, cautelas, HypocriSes, Subtilitates quibus electus est Gregorius 12-us; Christianitatem ludificando, et decipiendo et Collusiones, uersutias, et palliationes describere Chartae et atramentum non sufficiunt[2]).

Z tey tedy iasnie, dowodnie y rzeczywiscie pokazaney y dowiedzioney assumptiey, prawdziwie inferuię, Ergo Papa non a Deo, Sed proprie ab eius hoste Diabolo suam missionem habet.

(Оборот картки осьмої порожний).

(картка 9)

DEMONSTRATIO 2-a.

Quicunque manifeste Seminat et promouet idololatriam, is non est a Deo, Sed ab eius hoste Diabolo habet suam missionem. At talis est PP. Ergo.

На боці: [1]) ut habet Garanza Africanus in Summa Conciliorum de Bonifacio 8. [2]) Theodoricus à Niem. lib. 2-o, de Schismate, cap. 42-o:

Propositio probarum: 1-o Ex S. scriptura.

Cognoscet de Doctrina utrum ex Deo est[1]).

Czworaky Sposob Bałwofałstwa:

Pierwszy nagrubszy, Cum Creatura habetur et adoratur pro Deo Seu Creatore[2]).

Drugy mało Co grubszy, Cùm aequè Colitur Creatura atque ipse Deus, quod certe idololatria est[3]). Idololatriae est omnis generis oratio, quae laudes Continet diuinitatis proprias[4]).

Trzeci tey że wagi, Si imagini exhibetur cultus (latriae) idem qui Deo[5]).

Czwarty, Cum adoratur imago, quae representat id, quod nihil est fallaciter (?) (може: formaliter) et consequenter nec sit[6]).

Probarum Assumptio z Samych że Wyrokow.

Papiezskich y iego Scribentow:

Pierwsze Bałwofalstwo ono nagrubsze: to iest, Vdawanie Stworzenia za Stworzyciela iest, gdy mowią:

Eucharistia non est Creatura, Sed Creator[7]).

Nullus dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christiani fideles latriae cultum, qui Deo debetur Sanctissimo Sacramento in ueneratione exhibent[8]).

Ktorym wyrokom opponuntur Sententiae Patrum:

Vidisti Sacramenta posita Super Altare, et ipsam quidem miratus es creaturam: **(картка 9 обор.)** tamen Creatura solennis est nota[9]). Eum Calicem qui est Creatura, suum Corpus Confirmauit Dominus[10]). O magni Dei figmentum in manibus uestris ferentes[11]).

Vczy przeto Papież onych Swych wyrokow y nad Swego Zachodniego Kościoła zwyczay, gdzie mowi[12]): Panis — dicitur Corpus Christi, Sed improprie, Sub modo, non rei ueritate, Sed Significante mysterio. Vocatur Corpus Christi, idem significat. Y nad powszechney Cerkwie

---

На боці: [1]) Ioann, c. 7-o. [2]) Bell: de Ecclesia Triumphante: lib. 2-o: Cap. 7-o. [3]) idem: ibidem, cap. 24-o. [4]) Greg: Valentianus Iez: lib. de Idololatria. [5]) Bell: lib. 2-o, cap. 24-o De Triumph: Ecclesia. [6]) Idèm ut supra, c. 24-o Wuiek Ies: na list 1-y. Corinth. cap. 8. 4-o. [7]) Turzianus Jos. Contra Sudeelem: et Conc: Trid. de Eucharistia. [8]) Conc. Trid. Sess. 13-ia: cap. 5-o. [9]) Ambr. lib. 4-o, de Sacram: cap. 3-io. [10]) Irenaeus lib. 5-o. [11]) Nazianz: in Carminibus ad Episcopos. [12]) ut habet Gratianus de Consecr. dist. 2-a: Can: Hoc est in Glossa.

uchwałę ktora naucza[1]): In diuina mensa ne humiliter intenti Simus ad propositum Panem et Poculum, Sed attollentes mentem fide intelligamus, Situm in sacra illa mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi.

Wtory Sposob bałwofalstwa oddawanie własney

Czci y chwały Bożey stworzeniu:

Pannę naŚwiętszą zowie Iehową y Jezusem:

O Pierwszym Swiadkiem Są te słowa,

Tetragrammaton, (quod est Deo proprium apud Hebraeos[2]), et quidem maxime proprium ueri Dei est, Iudaeis Jehowa, Graecis *Τετραγράμματον*, nobis, Omnipotens Nomen eius)[3]) est Nomen Sacerrimae Virginis: ne hoc solum, sed et suo modo ineffabile, non solum hominibus, uerum et ipsis Angelis[4]).

O drugim Zaś te słowa są swiadkiem,

Nec praetermitendum est illud Doctissimi Idiotae illustre Encomium, dedit tibi Maria tota Trinitas Nomen ut in Nomine tuo flectatur omne genu, coelestium, terrestrium et infernorum: Non **(картка 10)** tantae virtutis, ut ad eius inuocationem caelum rideat, infernus Conturbetur, et illa spiraculum hominis: quia sublato eius patrocinio peccator diutius uiuere non possit[5]).

Y Zaś, Non defuerunt uiri celebres, qui dixerunt, Deum Regni sui, quod ex iustitia et misericordia Constat, dimidium, hoc est Misericordiam in Mariam transtulisse, Iustitiam retinuisse Sibi[6]).

Stąd że też y owe słowa

Si quis à Filio, qui ad Patris dexteram Sedit, terreatur, quia Iudex est: Matrem adeat, quia medicina est[7]): y tak może przystępować do niey, że też iemu te słowa każe iey mowić,

Iube Filio felix puerpera,
Iure Matris imperà
Redemptori[8]):

Iakoż poprawił tego przykładem tym, o ktorym tak Historia pisze[9]). Christum ad Patris dexteram iratum surrexisse, ut interficeret omnes peccatores terrae, et à Matre sua, ut parceret tantisper, quoad Dominicus et Franciscus ad homines mitterentur, orante: placatum esse. A to iest rowność krolewstwa łaski Mariey Pannie z Bogiem.

На боці: [1]) Conc. 1-um Nicenum. [2]) Vega Jes. in Apocal, 12: Sect, 1: num. 9-o: [3]) Bell: Jes: lib, 1-o: de Christo, c. 7. [4]) Vega ibid. [5]) Vega ibidem, Sect 2-a, numero 6. [6]) Cassander lib, Consultationum, Articulo 25-o. [7]) Holgot in lib, Sapien, lect, 36: in Edit: ueteri. [8]) Dureus Jes: in Vittalierum fol. 352. [9]) Antoninus Histor. par. 3. Tit, 23: c. 3.

Słuchay O krolewstwie przełożenstwa, y O Iedney z Bogiem Synem chwale iey:

Merito Virgo Domina dictatur: Est enim Virgo Domina per Excellentiam et Princeps omnium Creaturarum, ut egregiè expendit Arnoldus Sic Scribens: Maria, lingua Siriaca, Domina dicitur, Christus Dominus: et licet ipsa Se profiteatur Christi ancillam, hoc Seruitutis genus omni regno Sublimius esse intelligit. Constituta quippe est Super **(картка 10 обор.)** omnem creaturam: Et quicunque Iesu Curuat genu, Matri quoque pronus supplicat: Et Filii gloriam cum Matre non tam communem iudico, quam eandem[1]).

Stąd Papa Pius 2-us, w Modlitwie mowi, Pia Dei genitrix — tua potestas nullis Coarctatur finibus[2]).

Stąd y Iego wierni służebnicy,

Matrem suam Omnipotens ille Deus diuinae Maiestatis potestatisque Sociam, quominus licuit, adsciuit. Huic olim coelestium mortaliumque principatum detulit: Ad huius arbitrium (quoad hominum tutela postulat) terras, Maria caelum, naturamque moderatur: Hâc annuente et per hanc diuinos thesauros mortalibus et coelestia dona largitur[3]).

Stąd y w Dobroći ią Bogu Oycu rowna PP.

Dubitant aliqui, An Maria adeo Bona Mater Christi dici debeat, ac bonus est Pater aeternus: Et certè diuersa est admodum generatio et diuersa natura, quam Pater Filio dedit, ab ea, quam Mater dedit. — Et hâc in re excedit aeternus Pater Mariam Matrem. At enim: Si dumtaxat, Filium ab utroque genitum attendamus: In nihilo Pater excedit Matrem, idem enim Filius est ab utroque genitus. Et hâc ratione Mater àdeo bona Maria est, ac aeternus Pater[4]). Cui igitur Beatam Mariam Comparemus? Non Euae, non Sarrae, nec Racheli, nec Hester, nec Lunae, nec Soli: cui igitur? Plane Deo bona omnia continenti[5]).

Stąd nazywana bywa, Dea nata[6]):

Przytym Psalmy Dawydowe, y Hymn: Te Deum laudamus, na chwale Panny naświętszey przełożone: Przytych **(картка 11)** y Modlitwa z Officium abo z godzin P: Mariey według Zwyczaiu braciey Zakonu Kaznodzieyskiego przez X. Adama Piekarskiego, tegoż Zakonu Lectora Theologiey na Polskie przełożone y do druku podane.

На боці: [1]) Vega Ies: in Apoc. 12. cap. Sect. 2 Num 3-io. [2]) ut habet Tursellinus lib. 1-o: Histor. Lauretanae, ca, 26. [3]) Idem Tursellinus in Praefat: ad Papam. [4]) Osorius Iez: in Assump: Virg. tom. 3. Maria tak ovszem dobra iak Bog Ociec. [5]) Idem, tomo 5-o. Dominica 4-a Epiphan. [6]) Noiactius Poeta in Carm: dicato Paulo 3-o: ut habet Tursell: Iez: lib. 1-o c. 14-o.

Dlategoż też w chwale y Ćći wieczney z Bogiem ią złącza gdy Cokolwiek kończąc, w te słowa cześć iey oddawa[1]. Laus Deo, Virginique Matri Mariae, y[2])

Gloria Deo, et Beatae Virgini Mariae, Dominae nostrae, item Iesu Christo: Tu wprzod chwałę Swiętey Pannie, przed Synem Bożym czyni.

Stąd że y przy Zaczynaniu każdey Sprawy mowić Zwykli, Aspirante Deo, Deiparaque, quorum opè maximè nitimur[3]). Maria fauente nihil non prosperé cedit[4]).

Przeciw Czemu Awgustin S:

Quando dixeris, auxilium meum non à Sanctis, Sed à Domino, non solum tibi non succensebunt Sancti, Sed tunc amabunt, tunc magis fauebunt: Si in ipsis Spem tuam posueris, Contristabuntur[5]).

Trzeci Sposób Bałwofalstwa: Oddawanie

Latriey, abo nabożney czci własney Bożskiey Obrazowi. Gdzie mowią, Non inficiamur nos latriae adoratione Christi prae Clarissimam crucem uenerari[6]). Nec solum fatendum est fideles in Ecclesia adoràre Coram imaginibus, ut nonnulli ad Cautelam fortè loquuntur, Sed et adorare Imaginem Sine quouis uolueris scrupulo, et eam illo cultu uenerari, quo **(картка 11 обор.)** et Prototypon eius. Propter quod Si illud habet adorari latriâ, et illá habet adorari latriâ[7]). Illi exhibemus Latriae cultum in quo ponimus Spem Salutis: Sed in Cruce Christi ponimus Spem Salutis[8]): Cantat enim Ecclesia.

O Crux aue Spes unica
Hoc passionis tempore,
Auge piis iusticiam
Reisque dona ueniam[9]).

Ergo Crux Christi adoranda est adoratione Latriae.
Tymże duchem y Wuiek Iezuita[10]).

На боці: [1]) Bell: de triumph: Eccl: in fine: Et Laterna Iez: w Arfie na koncu. [2]) Greg: Valentianus Iez: in fine tractato de Satisfactione. [3]) Tursellinus Ies: in Praefat: Lauretaneae Historiae. [4]) idem, ibidemque. [5]) Tomo, 9-o: de Pastoribus. [6]) Andradius Orthodoxa explic. lib. 9-o et Alex. et alii, ut habet Bell: lib. 2-o, de imag: c. 19-o. [7]) Nauclantius Clugiensis in c. 1. Rom. [8]) Thomas Aqu: Sum: par, 3-ia: qu, 25-a. [9]) ut habet breuiarium Romanum Pii 5-i: in festo inuent: Crucis. [10]) w Apolog. fol. 517.

Papież nie tylko Bałwanow chwalić nie zakazuie, ale owszem tyle Bogow chwali, ile iest Swiętych y Swięcić w Niebie: y ile iest rytych y malowanych Obrazow na ziemi przed nimi Się kłaniaiąc y klękaiąc, a tak żadną miarą Antichristem nie iest.

Rownie y Ociec S: Papież[1]) w podaney Instructiey, iako ma byc odprawowana ta cześć Krzyżowi, Sacerdos Completis orationibus, incipiens solus Antiphonam: Ecce lignum Crucis, in quo salus mundi pependit: Choro respondente, Venite adoremus: Deponit calceamenta et accedit ad adorandum Crucem, ter genua flectens ante deosculationem Crucis. Hoc facto reuertitur et accipit calceamenta. Postmodum Ministri Altaris, deinde alii, ter genibus flexis, ut dictum est, Crucem adorant.

Przeciw temu Ambrosius S: [2]).

Helena Crucem inuenit, Regem adorauit non lignum, Quia hic gentilis est error et uanitas impiorum.

Dlategoż też on Caesar wielky[3]) z Consilium swym **(картка 12)** wszyskim temu zabiegaiąc złemu, tak się protestował: Non nos imagines in Basilicis positas Idola nuncupamus, Sed ne Idola nuncupentur, adorare eas et colere, eisque Seruitium impendere recusamus.

Przeto bez wszelakiey Controuersiey ta Conclusia prawdziwa schodzi, yż Papież nie od Boga, ale własnie od Iego Sprzeciwnika posłanie Swoie ma:

(картка 12 обор.).

DEMONSTRATIO 3-ia.

Quicunque Seminat et promouet blasphemias aduersus Maiestatem Nominis et gloriae unius in Trinitate Dei, et aduersus gloriam omnium eius Sanctorum tam in coelo quam in terris existentium, uidelicet aduersus Catholicam seu Vniuersalem Ecclesiam Dei, is proprie non à Deo, Sed ab eius hoste Diabolo habet Suam missionem:

At talis est Papa: Ergo:

Fundamentum Propositionis:

Simile factum est Regnum caelorum homini qui Seminauit bonum Semen in agro Suo. Cum autem dormirent homines, Venit inimicus eius et SuperSeminauit zizania in medio tritici[4]).

На боці: [1]) Pius, 5-us: in Missali Rom. feria 6: in Parasc. Mag. [2]) De obitu Theodosii Imp. [3]) Carolus M: libro 4-o.: de Imagin: c. 16: Idem habet Greg. M. lib. Epl. 1-o Epistola, 9-a. [4]) Matth: cap. 13.

Ne quis nos Seducat ullo modo: quoniam nisi uenerit discessio primum et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur et extollitur Super omne quod dicitur Deus, aut quod Colitur, ita ut in templo Dei Sedeat, ostendens Se tanquam Sit Deus. Cuius aduentus est secundum operationem Satanae in omni uirtute et Signis, et prodigiis mendacibus[1]).

Probarum Assumptio:

Dwa Sposoby Są zbluźnienia Maiestatu chwały Bożey, ktoremi Antichrist bluzni:

Pierwszy, o ktorym Złotousty S: [2]) Że Sobie wszytkę moc y władzę Bozską przywłaszczy, y będzie Się zwał Bogiem wszytkich, a Bogiem naywiętszym nade wszytkie Bogi. y Drugy, Doctor[3]) acz nie tak stary pisze, Że Się Antichrist wyniesie y nad Samę Troycę przenaSwiętszą. Czego y Daniel potwierdza tymi słowy, **картка 13)** Że przeciwko xiążęcia nad xiążęty powstanie, y przeciwko Bogu będzie mowił wielmożne rzeczy[4]): a iako Ian S: w Obiawieniu pisze, będzie bluznił imię Boże[5]).

Wtory Sposob, o ktorym Wuiek Iezuita pisze[6]), Krótko mowiąc wyniesie Się Antichrist nad Samego Boga nie rzkąc nad starsze swoie y nad wszytkie Swięte, y nad Kosciol powszechny. Co daie znać Danie kiedy mowi, yż nie będzie dbał na Boga Oycow swoich: A iako Ian S: w obiawieniu pisze, będzie bluznił y przybytek Boży, y te, ktorzy mieszkaią na niebie. Przetoż w Iana S: obiawieniu nazwany iest (Antichrist) wielką Nierządnicą, pełną imion bluznierstw.

Dowody yż Papież tym dwoiakim bluznierstwem iest Zmazany z tych przyczyn:

1-a przyczyna, yż Się dopuszcza zwać Bogiem: y Sam Się też Bogiem zowie: ktorego Słowa są:

Constat a Pio Principe Constantino — (me Papam) Deum appellatum esse[7]). Et exiguum est quod Papam pro Deo in terris, potestatem omnem in caelo et in terra habentem, haberi. Potest enim facere illud Totum, quod ad deducendas in Paradysum animas necessarium est, remouens omnia obstacula, quae mundus et Daemon dolose et fraudulenter opponunt[8]). Omnia, excepto peccato, facere potest, quae Deus potest[9]).

На боцї: [1]) 2-a Thessal: cap. 2-o; et Daniel: cap. 8: uersu 11-o et caet. [2]) Hom: in Ioannem, 40-a. [3]) Haymo 2-a Thess. c. 2-o. [4]) Dan: 8-o. [5]) Apoc. c. 13-io. [6]) w Apolog. fol. 514: w Kazaniu o Antichriscie. [7]) Nicolaus PP: dist, 96: Can, Satis. [8]) Bellar: respon: ad Gerson: in Contr: Venet: Consid: 11-a. [9]) Abbas in Can: Licet de Electione.

Stądże dopuscił Się tak witać, na Concilium Lateranenskim: Dominis Deus Papa noster[1]):

Dopuscił y na bramach rowny z Bogiem tituł Sobie napisać, oto ten: Paulo 3-io: Optimo: Maximo in terris Deo[2]). **(картка 13 обор.)**.

Owa y w Xięgach tak Się mianować dopuszcza: Supremum Numen in terris[3]):

Naprzećiw Czemu, wyrok Błog. Grzegorza PP: [4]) Nunquid, cum Se Antichristus ueniens Deum dixerit non friuolum ualde erit? Sed tamen nimis perniciosum. Sin quantitatem Sermonis attendimus, Duae Sunt Syllabae: (Deus). Si enim pondus iniquitatis, uniuersa pernicies.

2-a Przyczyna, yż Się rownym Bogu czyni w tym troiakim maiestacie chwały.

Naprzod yż by y nawystępnieyszy był, Sądzon ni od kogo być nie chce: Powtore, yż o Sobie twierdzi, że żadnemu w Wierze błędowi nie podlega: Po trzecie, yż trzykrotnym pobożnym pokłonem, (niż Się Całuie noga iego od Krolow y Xiążąt et caet.) chwalić Się dopuszcza.

Co wszytko troie Samemu Bogu iest własne:

O czym taky iest Decret:

Si Papa Suae et fraternae salutis negligens deprehenditur, et Secum ducit innumerabiles populos gehennae plagis cum ipso multis in aeternum uapulaturos: Huius culpas hic redarquere praeSumat Mortalium nullus: quod ipse iudicaturus est omnes à Nemine iudicandus[5]). Cum nec posse Deum ab hominibus iudicari manifestum sit[6]).

Przeciwko Czemu iegoż własni służebnicy piszą,

Ecclesia a Ministris non solum exigere rationem, Sed etiam eos deponere et repudiare potest, Si non sunt idonei. Impii autem Nostri Pontifices ab Ecclesia quidem argui et in Ordinem cogi nolunt, **(картка 14)** quasi Domini Sint, non ministri[7]). Multos Antichristos inesse Romanensibus — opera ostendunt. Nam — homo ille, qui dicitur Papa, diuitiis nimium auctus maximo pietatis Christianae detrimento, Omnia Sibi licere more Tyrannorum pessimorum putat rationem actuum Nemini (quasi Sit Deus) reddere uult: id quod soli Deo conuenit, usurpat[8]). Nec Sibi dici aequo animo fert, Cur ita agis? Illud Satyricum inculcat,

---

На боцї: [1]) de Verborum Significatione Can. Cum interim, Extrauagante Ioanne 22-o. [2]) In Porta Tolentini in Italia. [3]) Stapleton in Epistola ante Principia doctrinae. [4]) Greg: Magn. lib. 6. epistola 30-a. [5])Bonif. 8-us: Dist. 40-a. Can. Si Papa. [6]) Nicol. PP. dist. 96. Can. Satis. [7]) Ferus Ordinis Minorum. Com. in Caput 11. Actorum in Princip. [8]) Caesar. Frider. 2-us. Et Archiepiscopus Carisburgensis Colonien; Lincoliensisque, ut habet Arentinus lib. 4-o.

Sic uolo, sic iubeo, Sit pro ratione uoluntas[1]).

Wtorey rzeczy dowod: — Że PP. errare non potest:

Siue pontifex in definiendo studium adhibeat, siue non, modo tamen Controuersiam definiat, infallibiliter certe definiet[2]). Concludendo et asserendo nunquam errat[3]). Eius iudicium, Iudicium Dei reputatur, et Sententia eius et Consistorium, Consistorium Dei[4]).

Stąd że poszły te bezrozumne słowa za Artikuł wiary Papiezskiey Katholickiey,

Omnes Catholici in his duobus inter se Conueniunt. Primum, Pontificem in generali Concilio: Secundum est Pontificem uel solum, uel in suo particulari Concilio aliquod in redubia statuentem, Siue errare possit, Siue non, esse ab omnibus fidelibus obedienter audiendum[5]).

Przeciw czemu pismo S:

Omnis homo mendax[6]):

Obsequium uestrum sit rationale[7]).

przeciw temuż y Skargi ludzkie:

Homo ille, qui dicitur Papa — id quod Soli Deo conuenit, usurpat: Se errare, ullaue mendacii relligione astringi non posse: Credi Sibi impudentissime, Simulque impiosè postulat: **(картка 14 обор.)** fraudes, dolos, Commenta, fucum taceri. Qui Seruus Seruorum est, Dominus Dominorum perinde acsi Deus foret, esse cupit. Ingentia loquitur, quasi enim Deus esset — perditus homo ille, quem Antichristum uocare solent, in cuius fronte Contumeliae Nomen Scriptum est, Deus Sum, errare non possum: in templo Dei Sedet, longe lateque dominatur[8]).

Trzeciey rzeczy dowod — Poklon nabożny z Pocałowaniem Nogi, Z Decretu iego.

Omnes homines, cuiuscunque Sint dignitatis et praeeminentiae, ut primum in Conspectum Papae uenerint, distantibus Spatiis, ter debeant ante illum genua flectere, et eius pedes osculari[9]).

Co Papież Swemu Scribentowi Bibliothekarzowi pochwala, mowiącemu,

Audis Summum Pontificem — Deum appellatum, et habitum pro Deo? Adorauit (Constantinus) uti Deum: Diuinos honores ei, quoad eius potuit, Contulit[10]).

На боці: [1]) Gerochus Gregory 7-i acer defensor, ut Auentinus habet lib. 5-o. [2]) Geogr: Valentianus Iez: Analysi fidei libro 8-o: cap. 3. [3]) Stapl: lib. 8: doctore participiorum, c. 3. [4]) Turrecrem: lib. 2-o: Summa de Ecclesia, c. 26. [5]) Bellar: de Verbo Dei, cap. 2: Sectione, Deinde. [6]) Psal. [7]) Rom. c. 12-o. [8]) Ut Supra Auentinus libro, 7-o. [9]) Extrauag: Can, Solitae de Maiorit: et Obedient. [10]) Aug. Steuchus lib: de Donat: Const: pag. 141.

Skąd iego nasladowcy do tego przyszli, yż[1]) Puluerem, quem equus ipsius albus pedibus calcauit, osculantur, et instar Sanctissimarum relliquiarum Colligunt, domi reponentes, ad Daemonia et morbos propulsandos.

A nie dziw Że to czynią, gdyż ich odpust do tego, od niego dany w te słowa przywodzi[2]): Si quis excomunicatus osculetur calceos Papae, statim absolutus praesumitur.

(картка 15) A to czyni PP: z przykładu Poganskich Tyranow, O czym Polydorus Vergilius pisze[3]), Sumpto exemplo ab Ethnicis, hoc est Diocletiano et Caligula, qui edicto Sanxerunt, uti omnes, Sine generis discrimine, prostrati pedes Sibi exoscularentur.

Co w Papieżu Iegoż Doctor gani:

Papa in Verbis Se dicit Seruum Seruorum, Sed de facto permittit Se adorari[4]), quod Angelus in Apocalypsi refugit[5]). Voluit item Cornelius Centurio pedes Apostoli Petri osculari[6]), Sed Pater mansuetudinis plenus id fieri non est passus, dicens: Surge. — O uocem memorabilem atque Saluturem: O Si nostri Sacerdotes, ita Se homines esse perpenderent, qui Se post hominum memoriam imperiosissimos Dominos praebent, non communes Patres uti fieri deberet. Istud institutum â Romanis (Ethnicis) Pontificibus dixerim. Nam ut Plutarchus testatur: Pedes iis reliqui osculabantur.

O tym brzydkim postępku, gdzie o Antichriscie Sybilla opowiada, mowi, yż Scelerato pede munera dabit. Bo też PP: przez pocałowanie Nogi, Cesarskie y krolewskie Korony daie, xiążece czapki, kardinalskie Birety, Biskupskie infuły daie:

Przyczyny Zbluznienia Maiestatu Christa Pana:

Pierwsza przyczyna: Papa in Natiuitatis Domini benedicit ensem, quem postea donat alicui principi in Signum infinitae Potentiae illi oblatae, iuxta illud, **(картка 15 обор.)** Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra[7]), y zas, Ipsi aerei terreni, inferi Spiritus Siue genii, uerentur ac trepidant coelestem illam (Papae) in terris potestatem, uel inuite, uel reluctantes agnoscunt[8]).

На боці: [1]) Hasenmuler in Hist. Jesuiticâ. [2]) De Priuileg: Can: Cum olim. [3]) lib. 4-o: de inuentione rerum cap. 13-io: Historik Papiezsky. [4]) Ioannes Fabri Praefat: Instit. [5]) Apoc. c. 19-o. [6]) Polyd: Virg: lib. 4-o, ut Supra. [7]) lib. 5-o Ceremon: Pontific. cap. 7-o. [8]) Iustus Lypsi.

Druga przyczyna, Nos iustitiam nostram et Ecclesiae Sponsae nostrae nolumus negligere[1]): przez co czyni Sobie Oblubiennicę Christusową podłożnicą.

Zaczym PP: iest Synem Zatracenia, iako ten, ktory niema kościoła powszechnego Sobie za Matkę, maiąc ią za Oblubiennicę, gdyż, Non habebit Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem. Augustin S: powiedział[2]).

A tak słusznie Sam on, stary Biskup Rzymsky powiedział, yż Nomen Vniuersalis Episcopi est nomen blasphemiae[3]) est Nomen Superbum, quod primus Apostata inuenit[4]), qui dixit, ascendam Super altitudines nubium, Similis ero altissimo[5]). y zas tenże Quis in hoc tam peruerso uocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis Angelorum legionibus Secum socialiter Constitutis, ad culmen Conatus est Singularitatis erumpere: ut et nullis subesse, et Solus omnibus praeesse uideretur[6]).

3-ia Zbluznionego maiestatu P: Christusowego przyczyna ta iest, Że Się Zbawicielem Zwać dopuszcza:

Ecce uenit Leo de tribu Iuda: Te Leo Saluatorem expectauimus[7])

Stąd y dzis sławią y uczą:

Pauci eius (uid: Papae) Sublimitatem et Splendorem capiunt et assequuntur. Potest enim facere illud Totum, quod ad deducendas in Paradysum animas necesarium[8]): y indzie tenże, Data est ei potestas illimitata, — dispensandi, remittendi prout opus fuerit[9]):

Czemu Się własny iegoż Doctor Sprzeciwił, mowiąc[10]), Si Deus habet clauem Autoritatis, quominus absolute remittit: **(картка 16)** Christus Mediator clauem Excellentiae, quominus Satisfecit pro mundi peccatis: Singuli Apostoli, Episcopi, Pastores clauem ministerii, quominus beneficium mortis Christi praedicant: quam quaeso praerogatiuam hîc habebit Petrus prae ceteris Apostolis, quam et ipsius Vicarius prae ceteris Pastoribus, nisi quominus diligentius ministerium exerceant? Sin enim aliquid amplius Sibi arrogant, nonne hoc est Dei autoritatem et ueritatem Christi inuadere?

На боцї: [1]) Bonif: 8-us: de Immunitate, Can. Quoniam. [2]) lib. 4: c. 10-o de Symbolo. [3]) Greg: M: lib. 4-o Epistola 36. [4]) lib. 6. Ep. 24-a. [5]) lib. 4, Ep. 38. [6]) ibidem. [7]) Simon Begnius, Episcopus Modrusiae in Conc. Lateran: ad Leonem: 10-um. [8]) Bell. Consid. 11: Contra Gersonem in Veneta Controuersia. [9]) idem, proposit. 4-a: Controu: Venet. [10]) Durand: dist. 18 quaest. 1-a: art 5: 8: et dist. 19: quaest. 2: Artic. 5: lib. 4-o.

Stąd y Owe niezbożne wyszły taxy[1]):

Parricidium, Matricidium, Fratricidium, Sororicidium, taxatur Turonicis 4-or: ducato, 1-o Similiter uxoricidium. Sed Si occissor petierit licentiam Contrahendi cum alia, tur. 8-o: duc. 2: Et qui maritum in eo facto iuuit, taxa tur. 2: pro uiro et uxore Simul, taxa tur. 6: duc. 2: Absolutio ab actu Cum Monialibus intra et extra Claustrum, aut Cum Consanguineis, et aliis quibusuis ab unoquoque tur. 36: duc. 3. Pro actu Contra Naturam uel cum brutis tur. 90: duc. 12. Absolutio ab adultero pro laico tur. 4-or. In primo gradu affinitatis dispensare taxa tur, 30: duc. 4: In 2-o Consanguinitatis uel affinitatis gradu, dispensatur tantum per Signariam Papae, aut Sede uacante, per Summum poenitentiarium et taxa est tur. 50: duc. 52. Licentia ut Concioni eius interessentes (sic!) certas dies indulgentiarum Consequantur tur. 40-a: duc. 10. et caet.

Na ktorą Oyca Swego S: y podzisdzien nie ustałą niezbożną Złosć, nie dziw yż on Biskup tak żałosny okrzyk uczynić musiał). Habeat iam Roma pudorem, et tam nullius frontis criminum omne genus Catalogum prostituere deSinat. **(картка 16 обор).**

Stąd y owe rozmaite naprzeciw Maiestatu Christa Pana bluznierstwa.

Papam esse Christo Clementiorem, cuius operâ nusquam legatur in Scripturis, aliquem poenis Purgatorii solutum esse, quibus infinitos in dies absoluat Pontificis Misericordia[3]).

y zas, Si Christus in una Sederit Cathedra, et Papa in altera, et hic aliquid ipsi mandaret, ille uero diuersum, Se papae potius quam Christi morem gesturum[4]).

y zas, Soli Domino atque Romano Pontifici seruire ac oboedire non aliter ac Christo ipsi[5]).

y zas, Si mihi Coram Papa causa agenda esset, mallem a meis partibus Iesuitas, quam Christum habere. Illi enim plus quam Christus autoritatis et gratiae in illius oculis et mente obtinent[6]).

На боці: [1]) Taxa Camerae, Seu Cancellariae Apostolicae, edita Lucetiae Anno 1520-o: Cum Priuiligio Parlam: Parisiensis, ex Die Iun: 6: eod. Ann. [2]) Claudius Espenseus in Epistola ad Tit, cap. 1-o. [3]) Erasmus in Epistola ad Timoth: cap. 1-o: Papież Miłosernieyszy niż Christus. [4]) Vide Apologiam Herodoti. [5]) Form: Voti 4: Ies. quam Confirmarunt Paulus 3: et Iulius 3-ius: ut habet Hasenmuller fol. 570. [6]) idem, fol. 204.

y Zas, Subesse Romano Pontifici omnem humanam Creaturam declaramus, dicimus et definimus esse de necessitate salutis[1]).

y Zas, Papa est Rex Regum et Dominus dominantium[2]). Papa est admirabilis, quia uices Dei in terris gerit: inde Papa stupor mundi[3]).

y Zas Papa et Christus faciunt unum Consistorium[4]).

y Zas Papa est Causa causarum, unde non est de eius potestate inquirendum, cum primae causae nulla sit causa[5]).

Stąd Że y owe drugie bluznierstwa.

Francisce Iesu Typice, dux normaque minorum, Sedes nobis perpetue da regni Caelorum[6]).

A o drugim Dominus Christus est Dominus absolutè, Dominicus possessione[7]).

Zas, o pierwszym Beatus Franciscus fuit exem- **(картка 17)** plar omnis perfectionis. Totum Euangelium obseruauit ad literam, mundus ab omni peccato usque ad Quadrantem ultimum, Sanctus ad perfectionis apicem[8]). Per nouissimum et ultimum quadrantem fere omnes intelligunt minuta peccata: quadrans enim est minima moneta[9]), Significans minima peccata[10]).

O tym że w Miescie Francuzskim Blesia, pod Iego Obrazem na drzwiach koscielnych wymalowanym, taki iest podpis: Quaeretur peccatum illius et non reperietur. Y Zas, O Dominiku[11]), Dominus dilexit nos et lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: Dominicus enim charitatis perfectione non uacuus, trinam disciplinam quotidie — ferrea Catena usque ad sanguinis effusionem capiebat: pro suis culpis unam, quae minimae erant, — tertiam proiis qui uersantur in Mundo.

Y Zas[12]), Dominus nascitur super terram mundam, Sed ne nimis laedatur a frigore, à Matre uirgine in prosaepio collocatur. Dominicus natus — egressus è lectulo, quasi iam Carnis delicias abhorreret, Super nudam terram iacere Saepius est repertus. Dominus Comedit agnum paschalem (scilicet tempore Quadragesimae) propter obseruantiam legis: Dominicus — totam quadragesimam pane et aqua peregit — Suis uinum et lacticinia Concedens.

На боці: [1]) Augustus: de Anchora in Summa aurea. [2]) Bonif. 8-us. Can. Unam. S. Eccleisam in Extrauagante. [3]) Glossa in Praemio Clementinorum. [4]) Abbas de Electione Can. Licet. [5]) Baldus. [6]) In lib. conformitum Franc. a Greg. 9-o: Nicolao 3: Bened 12: et allis Confirmato. [7]) Antoninus Histor. part. 3: tit. 23: 24. [8]) Conform: lib. 1-o: Parte 6-a et 13-a. [9]) Bell. lib. de Purg. 1-o: cap. 7. sect. de Sexto. [10]) idem in Indice Script: tomo 1-o: de hoc loco Matthaei. [11]) Antoninus ut supra. [12]) Idem, ibidem.

Stąd że y Owa Niezbożnosć:

Potuisse Deum ex indulgentia non tantum Christum, Sed Thomam Aquinatem ad absolutam pro uniuerso mundo satisfactionem Suscipere[1]): Co iest własne Zrzucenie z Maiestatu Christa Pana, na ktore słusznie **(картка 17 обор.)** Syn tegoż Oyca w te słowa narzekał[2]): Nunc uidemus pluris fieri inter Monachos quid statuerint Benedictus aut Franciscus, quam quid is docuerit, de quo uno uox Patris audita est, Ipsum audite: Illi ferre non possunt, Si quis eleuet Dominici aut Francisci autoritatem: et nos feremus aequo animo Seruos anteponi Domino.

Co też Z dawnych Czasow iegoż Kardynał w te
Słowa przyznawał mu[3]),

Videtur Bone Iesu (inquit Bernardus) Contra te coniurasse uniuersitas Christianorum, et illi in persequutione primi Sunt, qui in Ecclesia tua uidentur primatum obtinere.

Stąd y owa Kacerstwa Pelagianska Nauka[4]):

Mogli Poganie y Narody wszytkie Zbawieni być, w iednego Boga wierząc, a wedle prawa przyrodzonego Cnotliwie żyiąc, a O Troicy y trzech Personach nie wiedząc. Iakoteż y Zydowie mogli Zbawienie mieć, choć Znacznie y wyraznie O Christusie nie wiedzieli, aby był Bogiem tym Co y Ociec.

Co twierdzić, iest Zaiste Z Maiestatu Christa Pana tey chwały Zrzucić, którą Sobie przypiSuie mowiąc ogulnie,

Nikt do Oyca nie przychodzi tylko przez mię[5]). y zas, Kto kolwiek Syna przy, ten ani Oyca ma[6]): Iedna wiara, ieden Bog ieden Pan[7]), ieden Posrzednik Boga y ludzi Iezus Christus[8]). Nie masz w nikim inszim Zbawienia[9]). Dlategoż słusznie **(картка 18)** Augustin S: na przodki tego Bluznierstwa Pelagiany tak uderzył, Quantaelibet uirtutis fuisse antiquos Praedices iustos, non eos Saluos fecit, — nisi fides Mediatoris, qui in remissionem peccatorum Sanguinem fudit. Dicit enim Apostolus Petrus, Credimus per gratiam Domini nostri Iesu Christi saluari Sicut et illi. Hoc uos non uultis inimici gratiae Christi, ut eadem gratia Iesu Christi salui facti Credantur antiqui, quasi hominibus ante legem et in lege Sanguis Christi non fuerit necessarius, euacuantes quod dictum est: Unus enim Deus, Unus et Mediator. etc.[10]).

На боцї: [1]) Gitfordus in Caluino Turcismo pag. 561. [2]) Erasmus in Matthaeum, cap. 10. [3]) Hugo Cardinalis ex Bernardo. [4]) Skarga Iezuita w Kazaniu O Troicy S: przeciw Arr. [5]) Ioann, c. 14-o. [6]) Ioann, c. 2-o. [7]) Ephes. c. 4-o. [8]) Tim, 5-a c. 2-o. [9]) Act: cap. 4-o. [10]) Aug. Contr: duas literas Pelagiani, lib. 5-o: cap. 25-o.

Przyczyny Zbluznionego Maiestatu Boga Ducha S: od Papieża: ktore Się z tych iego pism pokazuią:

Scriptura pendet ab Ecclesia quoad nos[1]):

Haereticae assertio haec, maior est Authoritas Scripturae, quam Ecclesiae[2]):

Si tollamus autoritatem praesentis Ecclesiae et praesentis Concilii (Tridentini) in dubium poterant reuocari omnium Conciliorum decreta, et tota fides Christiana[3]).

Pio Sensu dici potuisse, Scripturas non plus quam Fabulas Aesopi ualere, absque Ecclesiae testimonio[4]).

Samym pismam wierzyć, iest Nic nie wierzyć[5]):

Przeciw czemu iegoż Doctor mowi[6]).

Quod dicitur de approbatione Scripturae per Ecclesiam, non intelligitur niSi de ea, quae erat tempore Apostolorum, qui Spiritu S: repleti erant, uiderant miracula et doctrinam Christi audiuerant: Atque ideo probati erant testes ueritatis Scripturae, Sed qui hanc autoritatem extendere uult ad Ecclesiam, quae postea sequuta est, is Certe Hae- **(картка 18 обор.)** reticus censendus est, cuiuscunque Sit Conditionis. A to Się na tym Pisma S: fundamencie gruntuie,

Duch S: wyda Swiadectwo O mnie[7]):

Stąd Że o Swych decretach tak mowi PP:

Sic omnes Sanctiones Apostolicae Sedis accipiendae Sunt, tanquam ipsius diuinâ uoce Petri firmata[8]). Quas pari pietatis affectu ac reuerentiâ suscipit ac ueneratur Ecclesia: uidelicet iak y pismo Swięte[9]).

Przeciw Czemu Ieronim S:[10]).

Quamuis Sanctus Sit aliquis post Apostolos, quamuis diSertus Sit, non habet autoritatem, quoniam Deus narrat in Scriptura, non uerbo.

Stąd też y owego uczą, yż

Scripturae (Sacrae) Sine traditionibus nec Necessariae, nec Sufficientes ad doctrinam necessariam Siue de fide, Siue de moribus fuissent[11]).

На боці: [1]) Ius. Canon: et Bell: lib. 2-o: de Conc, cap. 52-o. [2]) Eccius in Enchirid: de Autoritate Ecclesiae. [3]) Bell: de Effectu Sacramentorum lib. 1. c. 25. [4]) Hosius Cardin: de autoritate script. lib. 3-io. [5]) Wuiek Iez: w Apolog: fol. 658. [6]) Durandus de Approbatione scripturae lib. 3: dist. 24: quaest, 1-a. Art. 9-o. [7]) Ioann, 15-o. [8]) Agatho PP: dist: 19-a Can, Sic omnes. [9]) Pius 5-us: in Conc. Trident: decr: de Can: lib. 15-o. [10]) in Psal, 86-um. [11]) Bell: de verbo Dei non scripto, lib. 4-o: cap. 3: 4.

Stąd tegoż też słowa smiałe nazbyt,

Nisi habeamus uerbum Dei non Scriptum, nulla nobis erit fides[1]).

Stąd że y te drugiego,

Ecclesiam multò melius habituram fuisse, Si nullum extaret descriptum Euangelium[2]).

Przeciw czemu Gerson powiedział, yż

Reiectio scripturae est praeparatio certissima ad Antichristi Susceptionem[3]).

Stąd y te bluznierstwo:

Scriptura S: potest (ut Cardinalis Cusanus recte dicit) pro temporum ratione aliter atque aliter exponi[4]). Bo ynak iako drugy iego towarzysz **(картка 19)** mowi, Si Scripturam Solam fidei regulam Christus Ecclesiae reliquisset, quid aliud quam Delphicum gladium habemus, quare inquit Aristoteles in Politicis, fabri aerarii faciunt ob inopiam[5]). Protestantes falsó negant scripturam esse ueluti nasum quendam Cereum, in omnem Sensum flexibilem[6]). Quae instar nasi cerei ducetur quo quis uult[7]). Mutato Iudicio Ecclesiae, mutatum est et Dei iudicium[8]).

Stąd że one Antichristianskie nad Pohanskie Tyranstwo gorsze słowa:

Sententia Pastoris etiam iniqua tenenda et timenda est[9]).

Co oboie nie na Boży ale na Czartowsky Kosciol należeć, ieden z Doctorow koscielnych powiedział mowiąc, Christi Ecclesia Sedula et cauta depositorum apud se dogmatum Custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat uerba, non apponit superflua. y drugy rownie

---

На боці: [1]) idem ibidem, cap. 4-o. [2]) Hosius Card: in Petri Confessione. [3]) Gerson Accad. Paris: Cancel. [4]) Duraeus Ios: Contra Vittalerum, fol. 45-o. [5]) Turrianus Jos: Contra Sadeclem, pag. 99-a. [6]) Melchior Canus locorum Theolog. lib. 3: cap. 2-o. [7]) Salmeron Ies. Comm. in Epistolam Pauli in genere disput: 8. Sect. 3. [8]) Cusan: Card. Epistola 2-a et 3: ad Bohemos. [9]) Bell: in responsione ad Gers: in Veneta Contrauersia: Lyrinensis, cap. 32-o.

Patientia aSinina est, non curare quod ei imponatur aurum uel lutum[1]). Facere malum quouis iubente magistro, Constat non esse obedientiam Sed inobedientiam, inquit Bernardus: Et Gregorius, Cauete (inquit) ne plus quam expedit Subditi Sitis, ne Praepositorum uitia ueneremini[2]).

Stąd y te bluzniestwo na S-e: Ewanielisty:

Verum prius Matri, quam aliis Christus apparuerit? Responsio: quia sic: Quod probatur, — Primo: Mater Super omnes doluit, Super omnes Consolari debuit: Sed Negligentes Euangelistae non faciunt mentionem de hâc apparitione[3]).

Non nego Apostolos in Scribendo errare potuise[4]).

Papież wynosi Się nad wszytkie Swięte:
Którego głos o swey Zwierzchnosci.

Maior est Papae auctoritas, quam Sanctorum Omnium[5]):

Papa statuere potest Contra Epistolas Pauli[6]): Est enim Maior Paulo[7]). Maior omnibus autoribus ueteris testamenti, et ideo potest Contra Vetus Testamentum dispensare[8]). Maioris est in Ecclesia Christi authoritatis, quam fuerit Aaron[9]).

Stąd że y Owo,

Franciscus Plus fuit quam Ioannes Baptista: Ioannes enim uerbum de Paenitentia accepit a Domino: Franciscus autem a Domino et Papa, quod plus est. Melior Apostolis, quia illi nauem tantum et alia reliquerunt, non tamen uestimentum, quod in dorso habebant. Franciscus autem non solum omnium terrenorum facultati abrenunciauit: Sed et Pannos et Foemoralia reiecit. Quod de nullo alio Sancto legimus. Vnde benè Christo poterat dicere: Reliqui omnia, et Sequutus Sum te[10]).

Agios Paulus per istum itur ad Christum:
Agios Dominicus facilius itur per istum:

На боцї: [1]) Poraldus Episcopus Tomo 1-o: de Beatitud. [2]) idem, tomo 1-o de iustitia, cap. 5-o. [3]) Gabr. Baralet. Dominicanus Sermone in die resur: fol. 145-o in 4-o impresso Anno 1507: Parisiis. [4]) Giffordus in Caluino Turcismo lib. 1-o: cap. 6. [5]) Antoninus in Summa. [6]) Carolus Ruisius Consol. 109. num. 1. vol. 5. [7]) Antonin: de Rosel: tract. de Conciliis. [8]) Glossa de Translat: Episc: ad can. Quanto. [9]) Bell: de Clericis lib. 1-o. c. 28: Sect: His igitur. [10]) Libro Conformitatum Franciscan.

Nec mireris de scriptura huiusmodi, quia doctrina Pauli Sicut et caeterorum Apostolum erat doctrina inducens ad fidem: Doctrina Dominici ad Obseruationem Consiliorum, et ideo facilius per ipsum itur ad Christum[1]).

Tegoż Ducha są y Regulę Iezuitską zalecaiące słowa, o ktorey mowią.

Noster Decalogus est Regula Votorum ab Ignatio Loiola tradita, imo Decalogi Legibus praestantior: quod in Decalogo tantum Sint Mandatoria: in nostra autem Regula plura sunt quam lex exigit, nempe Consilia[2]).

(картка 20).

yż Się Papież nad wszytko Duchowienstwo bluzniersko wyniosł:

Omnis Ordinaria Iurisdictio Episcoporum descendit Immediatè a Papa, et est in eo, et ab eo in alios deriuatur[3]). Quae autoritas non tribuitur ei ab Apostolis: Non a Concilio Generali: non à Cardinalibus. Est Simul Episcopus, Archiepiscopus, Patriarcha et Papa[4]). Hinc inSignis titulus Romano Episcopo proprius. Uniuersalis Ecclesiae Episcopus[5]).

Przeciw czemu pismo Boże:

Iak mię Ociec posłał, tak ia też Was posyłam[6]):
Przeciw temuż y pismo S: Oycow[7]):

Petro Cura totius Ecclesiae et principatus committitur: et tamen Uniuersalis Apostolus non uocatur: Et Vir Sanctissimus ConSacerdos meus Ioannes uocari Uniuersalis Episcopus Conatur: Exclamare Compellor ac dicere: O tempora! O mores! Nunquid ego hâc in re piissime Domine propriam causam defendo? Et Magis causam Omnipotentis Dei, quam causam Uniuersalis Ecclesiae? Quid est iste qui Contra statuta Euangelica[8]), Contra Canonum Decreta[9]), Nouum Sibi usurpare Nomen praeSumit? — Sed absit à Cordibus Christianorum Nomen istud blas-

---

На боці: [1]) Anton: Hist: part. 3: tit. 23-io. [2]) Crusius Ies: in explicationibus Regularum Loiolae. [3]) Bell: de Rom. Pont. et de Clericis. [4]) ibidem in Indice libri de Summo Pontifice. [5]) idem, ibidem, lib. 2-o: cap. 35-o. [6]) Ioann, 20. [7]) Greg: Magn: lib. 4: Epistola 32-a. [8]) Matt, 23-o. [9]) Conc: Nicaen: Can: 6: Grat: dist: 65: Can: Mos Antiqu: Et Cart. 3: Can 26: Primae Sedis apud Gratianum.

phemiae: in quo Omnium Sacerdotum Honor adimitur, dum ab uno sibi dementer arrogatur.

A słusznie dementer, abo bezrozumnie: gdyż

Caeteri Apostoli cum Petro pari Consortio honorem et potestatem acceperunt[1]). Zaczym

Vbicunque fuerit Episcopus, Siue Romae, Siue Eugubii, Siue Constantinopoli, Siue Rhegii, Siue Alexandriae, Siue Thebis, **(картка 20 обор.)** eiusdem meriti est, et eiusdem Sacerdotii: Omnes Apostolorum Successores sunt[2]).

Stąd u Papieża Powaga Conciliorum Za nic:

Pontifex est absolute Supra Concilium generale, et nullum in terris supra se iudicium agnoscit: Contraria Sententia non est toleranda![3]). Si totus mundus Sententiaret in aliquo negotio Contra Papam, uidetur, quod Sententiae Papae standum Sit[4]).

Stąd Zaraz y te słowa,

Concilia suo modo utilia, non tamen absolutè[5]).

Co wszytko yzaż nie wywraca tey godności od Christa Pana Duchowienstwu daney[6]): Powiedz Kosciołowi:

Abo y tego iegoż własnego Decreta, Si autoritates quereretur, Orbis maior est Vrbe (Roma)[7]).

Przeciw temu bluznierskiemu wywyszeniu skargi:

Audiui Saepe à Doctissimis uiris, omnique uirtute praeditis omnium malorum Seminarium esse Summum, uidelicet, Pontificem Concilio Uniuersali obedire nolle[8]).

Na toż Się w Papieżu y Graekowie skarzą:

Solam causam Contiuuati Schismatis esse eam, quod Episcopus Romanus nollet subjici oecumenico Concilio[9]).

Zaczym powszechney Apostasiey nieomylne niebezpieczenstwo, gdyż,

Vniuersa Ecclesia à statu Suo corruit, quando is, qui est Vniuersalis cadit[10]): nullus iam Episcopus in ueritate inuenitur[11]).

На боці: [1]) Anacl: dist: 21. Can: In nouo Testamento apud Gratianum. [2]) Hier. dist, 93: Can. Legimus apud Gratianum. [3]) Bell. lib. 2-o de Conc. Cap. 14. [4]) Antoninus in Summa. et caet. [5]) Bell: de Conc. libro 1: cap. 10. [6]) Matt: 18. [7]) Gratian: dist. 93-ia: Can. Legimus. [8]) Ortonius in Epistola ad Lectorem, quae habetur in fascic. rerum expetendarum. [9]) Nilus Archiep. Thess: lib. 1. de Primatu R. P. [10]) Greg: Magn: lib. 4-o: Epistola 32-a. [11]) idem epistola 35-a.

Dlategoż słusznie Concilium niektore tak iako pisze Samże potym Papież, taky Decret ferowało,

Haec est ueritas fidei Catholicae, Generale Concilium esse Supra omnem aliam potestatem in terris. — Qui Se his autoritatibus opponit, pertinaciter Haereticus est[1]). Pontifex nisi Subjiciatur autoritati Concilii, Non est Filius (Matris Ecclesiae)[2]). **(картка 21).**

Ktorym yż Sie iawnie Sprzeciwia Papież dzisieyszy, Zapomniawszy też Swego Antecessora tych słow[3]): Contra statuta Patrum aliquid Condere, aut mutare, nec nostrae Sedis potest autoritas.

Stąd y wszytkich Duchownego Stanu ludzi Zbluznienie y zniewaga:

Tollerandum est iugum, quod a Sancta Sede imponitur, licet intolerabile uideatur[4]). Id, Quod Papa approbat, uel reprobat, nos approbare uel reprobare debemus[5]). Verum (на горі: prawdę, на боці: idem) quoque Contra Papam dicere, est Contra Inramentum Episcoporum[6]).

Naprzeciw Czemu, iegoż Sie skarzą asseclae[7]):

Ipsa Christiana Religio, à Cuius origine Christus finem imposuit Caeremoniis, nunc hoc Canonum iure plus habet, quàm unquam olim habuerunt Iudaei, quorum pondere addito, ipsum leue ac Suaue Christi iugum Nunc redditum sit Omnium grauissimum. Coguntur que Christiani plus ex Canonum Praescripto, quam ex ipso, uiuere Euangelio. Non sunt hae leges et Canones à Deo nec ad Deum, Sed à Corrupta hominum natura ingenioque perfecta ad questum et auaritiam excogitata.

yż Papież bluzni Swięte Swieckiego stanu:

Sicut aurum excellit plumbum, Sic dignitas Papae excellit Imperatorem. Et Sicut Sol dicitur Pater Planetarum et dominus, ita Papa est omnium dignitatum[8]). Terra maior est Septies Luna, Sol autem maior est octies lunâ: Sequitur dignitatem Pontificis Romano 47-ies (!) Maiorem esse regali dignitate[9]):

На боці: [1]) Aeneas Syluius de gestis Conc: Basiliensis, Concl: 1-a et 3-ia. [2]) ibidem lib. 2-o cap. 14-o. [3]) Zosimus PP: ut habet Cusanus lib. 2-o, de Concord: Cathol: cap. 18 et 20-o. [4]) Gratian: dist, 19-a: tit. in Canonem: In memoriam. [5]) ibidem in glossa Can: Si Romanorum. [6]) Aeneas Syl: postea Pius 2-us: Epistola ad Moguntinum Capitulum. [7]) Cornelius Agrippa, de Vanitate Scientiarum, cap. 92-o. [8]) Innocentius 3-ius. lib. 3: decretal: Tit. 33: Can. Solitae. [9]) ibidem in Glossa.

Stądże nie mniey bluznierskie słowa iego pochlebcow, Ecclesiastici tam longè sunt Super (картка 21 обор.) Principes, quam anima Super Corpus[1]). Sacerdos praestat Regi, quantum homo bestiae[2]): Taką uczciwość Pomazańcom Bożym Papież wyrządza: O ktorych pierwszi Chrzescianie tak trzymali mowiąc, Colimus Imperatorem ut hominem à Deo minorem[3]). Nullum esse Supra Imperatorem praeter Solum Deum, qui fecit Imperatorem[4]). Ipsum Super terram Parem non habere[5]):

Starzy zas Oycowie S: iak Cesarzow Czcili:

Ego indignus pietatis nostrae famulus. Ego haec dominis meis loquens, quid Sum nisi puluis et uermis? — Ad hoc enim potestas Super omnes homines Dominorum meorum pietati caelitus data est, ut qui bona appetunt, adiuuentur. Exolui, quod debui: Imperatori oboedientiam praebui, atque Deo quod Sensi minimè tacui[6]).

Stąd y owe zbluznienie Swietskich Swiętych:

Nos, nos imperia, regna, principatus, et quidquid mortales habere possunt, auferre ei dare possumus[7]). Deponere Imperatorem, transferre imperium de Oriente in Occidentem[8]).

Przeciw Czemu, decret Swięty Starych Oycow,
w prawież Papiezskim:

Iesus Christus, Sic actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit, ut Deo militans minime Se Secularibus negotiis implicaret: ac uicissim ne ille rebus Diuinis praesidere uideretur, qui esset Secularibus negotiis implicatus[9]). Cum ergo partes istae Sint distinctae (scilicet Sacerdotium et Imperium), est hic argumentum, quod imperium Non habetur à Papa. Et quod PP: non habet utrumque gladium. Nam exercitus facit Imperatorem, et Imperium à Solo Deo habetur. Alioquin Si ab ipso haberetur, licite appellaretur in temporalibus ad ipsum: quod prohibet Alexander (Papa): Et dicit quod (картка 22) illa non Contingunt Suam iurisdictionem: et quod Ecclesiae soluunt tributum imperatori[10]).

На боці: [1]) Bell: de Laicis, cap. 18. [2]) Orzechouius in Chymera. [3]) Tertillianus ad Scupulam. [4]) Optatus Contra: Parmenianum lib. 3. [5]) Chrysost: Hom: 2-a ad populum Antioch. [5]) Greg: Magn: lib. 2: Epistola 61-a. [7]) Greg. 7-us, ut habet Platina in uita eius. [8]) Dist. 10-a in Glossa, Can. Quoniam. [9]) Cyprianus Iuliano Episcopo, ut habet Gratian: dist: 10-a: Can. Quoniam. [10]) ibidem in glossa.

Na co też y Bernard S: Z narzekaniem uskarża Sie:

Plánum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu et tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis: Si utrumque Similiter habere uoles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus Sic[1]): Ipsi regnauerunt non ex me principes extiterunt, et non Cognoui eos, Iam Si regnare Sine Deo iuuat, habe gloriam Sed non apud Deum[2]). (Ergo apud Diabolum).

Nad Całowanie Nog Papiezskich, y Masztalerzmi Cesarze, Krole, y Xiążęta czyni:

Quando Papa ascendit equum, maior princeps, qui praesens adest, Et Si esset Imperator Stapham equi Papae tenere debet, et deinde equum ducere per frenum aliquantulum. Quod si ita placeat Papae, ut non equo Sed Sella uehatur, tunc Imperator uel Rex, Si quis adsit, debet ipsam sellam Humeris Suis Sustinere[3]).

Dla ktorych y inszich Papiezskich bluznierstw przysłowie urosło, Si quis alteri malum precari uult, precetur ut Papa fiat,[4])

y zas, Fieri non potest ut (ad Paparum salutem) Sufficiat residua, quae est apud Deum misericordia?[5]).

Ergo PP: nie od Boga ale od Iego Sprzeciwnika własne swe posłanie ma.

(картка 22 обор.).

DEMONSTRATIO 4-a.

Quicunque est Archihereticus, uel Princeps Herese$\omega\nu$ et earum defensor et Propagator, is non à Deó Sed propriè ab eius hoste Diabolo habet Suam missionem:

Sed talis est Papa R: Ergo:

Propositionis ius, Z nauki pozna, iesli z Boga iest[6]).

Probatio assumptionis:

Dwoiaky Sposob RozSiewania Haeretictwa:

Pierwszy, Haeretikami Są y ci, ktorzy błędy te, ktore są dawno w Kosciele, w onych starych Haeretikach potępione, Za Ewanielią obieraią y udawaią: a prawie Znowu Z piekła wskrzeszaią[7]).

На боці: [1]) Bernardus lib. 2: Considerat: ad Eugenium Papam. [2]) Oseae, c. 8-o uersu, 4-o. [3]) Ceremonia Pontifical: lib. 1-o Sect, 3: cap. 2-o et 3-io: fol 264. [4]) Petrarcha. [5]) Platina in Vita Marcellini. [6]) Ioann, 4. [7]) Wuiek in Apolog. fol. 551.

Drugy: Obacz, Że to iest własna nieuczonych a niestatecznych ludzi, (iakowi są Haereticy wszyscy) psować nie tylko pisma trudne, ale y insze lacne wykładami falszywemi na swe y innych wiele ludzi Zatracenie[1]).

A ten trzeći Sposob z Błog(o): Apostoła Pawła: Będzie czas, gdy zdrowey nauki nie Scierpią, ale według Swych pożądliwośći nagromadzą Sobie Vczycielow maiąc Swierzbiące uszy: a od prawdyć słuchanie odwrocą, a ku basniom Się obrocą[2]).

Haeretictwo Walentinianow: Papież (остатне слово перечеркнене).

Cùm ex Scripturis (Haeretici Valentiniani) arguuntur, in accuSationem conuertuntur ipsarum, quaSi — non Sint ex autoritate, et quia non possit ex his inueniri Veritas **(картка 23)**, qui nesciant Traditionem[3]). Non enim per literas traditam illam, Sed per uiuam uocem, ob quam Causam et Paulum dixisse[4]): Sapientiam autem loquimur inter perfectos, Sapientiam autem non mundi huius.

Tegoż y Papież uczy:

Że tylko słowem Bożym iest Co napisano, nie to Co tez ustnie podano, Diabeł to tak uczy[5]).

y Zas, Scripturas Sine Traditionibus non esse Sufficientes[6]) (uid: ku wszelkiey prawdy okazaniu.

Haeretictwo Eustatianow:

Scripsit Athanasius ad Eustachium Contra eos qui Iubent Credere quod ipsi dicunt, et Non perspicero deceat ne an non deceat. Istorum Haeresim, ait cunctas Haereses renouare et cunctas Superare. Iubent isti, inquit, accipere Simpliciter quae dicuntur, ut nemo exquirat, quod in iis, aut decens aut indecens Sit: Non expendam, quid utile, quid proposito Consentaneum, quid Mysterio dignum, quid cum Veritate concordans? Haec Athanasius[7]).

На боцї: [1]) Tenze, na list 2: Piotr: cap. 3: vers. 16 w Bibliey. [2]) 2-o: Tim, 4-o. [3]) Irenaeus libro, 3: cap. 2. [4]) 1-o. Cor: 2-o. [5]) Paulinus Iez: w Missiey, fol. 26. [6]) Bell: de Verbo non scripto. lib. 4: cap. 4-o. [7]) Turrianus Jes: in Epistola ante Greg: Valentiani: Contra Vbiquistas Arianistas.

Tegoż uczy y Papież:

Romanus Pontifex est Summus Ecclesiae Iudex, Cuius interpretatio est Sensus Spiritus S: [1]) Qui errare non potest, Siue in definiendo studium adhibeat, Siue non[2]). Ita ut non quid, Sed quis loquatur, fidelis populus debeat attendere: Ordinarius Pastor Ecclesiae audiendus est, non examinandus[3]). Papa Siue errare possit, Siue non: est ab omnibus fidelibus obedienter audiendus[4]). Etiam Si Dei uerbo Contraria praecipiat, tamen ei Simpliciter Obediendum. Quia Papa est uiua lex Dei, uiuum Verbum Dei, Cui omnes Sub poena aeternae damnationis obedire, necesse habentur[5]) Et si immemor Suae Salutis Sit, nemo illi dicere potest, Cur hoc facias? [6])

(картка 23 обор.).

Haeretictwo Pelagianow:

Fidem Catholicorum in Humano fundari testimonio, est Pelagianum:

Tegoż uczy y Papież:

Omnes Sanctiones Apostolicae Sedis accipiendae Sunt, tanquam ipsius diuina uoce Petri firmatae[7]). Id quod PP: approbat uel reprobat, nos approbare uel reprobare debemus[8]). Et quod opus est Lectione Bibliorum, cum nobis Sint salutaria Ecclesiae praecepta, quae uicem Bibliorum apud Catholicos obtinere debent[9]). Haeretici Semper Haeretica in nos urgent Biblia: Nos Biblia habemus Pontificem Romanum, quem Sequentes, errare et decipi non possumus. Hic Seipsum interpretari potest, Biblia autem nequaquam. Ideo tutius illius Decretis, quam huius obscuritatibus confidere possumus[10]). Ille est lex Dei uiua, Cui magis quàm literae Bibliorum est Credendum[11]).

//

Haeretictwo Manichaeow: Rozmaite:

Pierwsze: Cum (Manichaei) ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communione Se temperant, ut interdum tutius lateant. Ore indigno Christi Corpus

---

На боці: [1]) Bell: lib. 3-io: de Verbo Dei, cap. 4: et 5-o. [2]) Greg: Valent: Iez: Analit: fidei lib. 8: cap. 3. [3]) Stapleton lib. 1-o: de doctrina: Princ: c. 5-o. [4]) Bell: lib. 4-o: de Rom. Pont: cap. 2: Sect. Deinde. [5]) Fabricius Ies. [6]) Bonifacius, 8-us: dist: 40-a. Can. Si papa. [7]) Agatho PP: dist, 39-a: Can, Sic omnes. [8]) in Glossa: Canone, Si Romanorum. [9]) Hoffeus Ies. [10]) Fabricius Ies: Papież Biblia pewnieysza, niż pisana. [11]) Idem Fabr: et Torrensis Iesuita.

accipiunt, Sanguinem autem redemptionis nŏstrae Haurire omnino declinant: Quod ideo uestram uolumus Scire Sanctitatem, ut uobis huiuscemodi homines, et ab his manifestentur indiciis: et quorum deprehensa fuerit Sacrilega Simulatio, Notati et proditi á Sanctorum Societate Sacerdotali autoritate pellantur[1]). — Rogamus uos fratres ut obseruetis eos, qui dispensationes et offendicula propter doctrinam, quam didicistis, faciunt, et declinate ab illis[2]).

Tož Zachowuie y Papież:

Licet Christus suis discipulis administrauerit Sub utraque specie (картка 24) Panis et uini hoc uenerabile Sacramentum: Et Similiter licet in primitiua Ecclesia huiusmodi Sacramentum reciperetur à fidelibus Sub Vtraque Specie: Postea à Conficientibus Sub utraque, et à Laicis tantummodo Sub Specie panis Suscipiatur[3]).

Wtore Haeretictwo Manichaeow: Vobis per fabulam in escis omnibus Christus ligatus apponitur: adhuc ligandus nostris uisceribus, soluendus ructatibus[4]):

Tegož uczy y Papież:

Ore et corde profiteor: Non solum Sacramentum, Sed et uerum Corpus et Sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse in altari: et Sensualiter, non solum Sacramentum Sed iu ueritate manibus Sacerdotum tractari, Frangi et fidelium dentibus afferi[5]). Verè et proprie manducari etiam et Corpore, et transmitti ad stomachum[6]). Et Si mus, uel Canis Consecratam Hostiam manducet, Substantia Corporis Christi non desinit esse sub Speciebus. Quamdiu Species illae manent[7]). Etiam in Cloaca[8]). Potest à Mure Comedi, et euomi[9]).

Przeciw Czemu Swiętych Zdanie:

Christus esca mentis non uentris[10]). Vt quid paras dentes et uentrem? Crede et manducasti[11]).

На боці: [1]) Leo Magn. Serm. 4. Quadragesimae. [2]) Rom. c. 16-o. [3]) Conc. Constant: Sess: 3-ia. [4]) Aug: Contra Faustum Manich: lib. 20: c. 53. [5]) Nicol. PP: de Consecrat: dist. 2: Can: Ego Berengarius. [6]) Bell: de Euchar. lib. 1: c. 11: Idem habet Missale Rom. Oratione post Communionem Corpus tuum. [7]) Thomas Aqu: Parte 3: Summae, quaest: 8. art. 3. [8]) Bonauentura in 4-o Sententiarum: dist. 13: quaestio 1: lit. E. [9]) Fortalitium fidei lib. 3. [10]) Cyprianus. [11]) Aug: ut habet Gratian: de Consecr: dist. 2: Can. Vt quid.

Trzecie Manichaeow Haeretictwo:

Auditores qui appellantur apud eos, et Carnibus uescuntur, — et Si uoluerint, Vxores habent: quorum nihil faciunt qui uocantur Electi. — Sacerdotes[1]).

Toż Haeretictwo wskrzesił Papież:

Melius est Scortari et uri, quam post unam forni- (картка 24 об.) cationem uotum caelibatus uiolando, ad Nuptias transire[2]). Sacerdos Si fornicetur, aut domi Concubinam foueat, — grauius peccat Si Contrahat Matrimonium. Nullo modo permittendum est Coniugium Sacerdotibus, quia non desunt rationes aliae Seruandae Castitatis[3]).

Stąd że y Owo bezecne Iezuitskie Zdanie:

Si quis desideret habere pollutionem ob finem bonum: ut Ob Sanitatem, aut leuandas tentationes Carnis, quibus interdum affligitur, Non est peccatum[4]).

Stąd takaż Czystość Xiężey Rzymskiey:

Nunquid Compelli potest Clericus Concubínam abiurare? Videtur quod non. Videtur quod hoc Crimen Meretricii Ecclesia sub dissimulatione tránsire debet. Si non castè, tamen cautè[5]):

Stądże ostrzegaiąc tey Swey Zmysloney Czystości, takowe głosy są wydane:

Quamuis tactus et oscula Sint praeludia Incontinentiae in laicis, Secus tamen est in clericis. Nam Clericus praeSumitur ista facere pro charitate et bono zelo[6]). Si Clericus amplectatur mulierem, (laicus) interpretabitur, quòd causa benedicendi eam hoc faciat[7]).

Haeretictwo Eutichianow:

Corpus Christi esse posse ubique Simul, uel esse posse in Infinitis locis simul, immensitatem plane diuinam requirit: et Eutichianorum Haeresis est[8]).

На боці: [1]) Aug: Epistola 74-a. [2]) Bell: de Monachatu lib. 2: cap. 34-o. [3]) Costerus Ies: Enchir: tract: de Coelibatu. [4]) Tolletus Card: Ies: lib. 5-o: Instruct: cap. 13. [5]) Constitution: Othonis de Concubinis Clericorum remouendis: Canone, Licet ad profugendum in glossa: [6]) Petrus Romanus(?) in Glossa, Extra de immunitate Ecclesiae. [7]) Gratianus, causa 11-a: quaestio 3: Can, Absit in glossa. [8]) Bell; lib. de Notis Ecclesiae: cap. 9-o: et de Christo, lib. 3. cap. 18.

Papież tegoż Vczy:

Ciało Christusowe — Może być Zaraz nie na iednym mieyscu, to iest, na roznych mieyscach[1]).

Owa, Esse ubique, ubicunque Sunt Hostiae Consecratae[2]).

Haeretictwo Marcionitow:

(картка 25).

Haeretictwo Marcionitow:

Dat etiam (Marcion) permissionem Mulieribus ut Baptismum dent[3]).

Tegoż y gorszego uczy Papież:

Mulier in Conuentu quamuis docta et Sancta docere uel aliquos baptisare non praeSumat, Nisi necessitate Cogente[4]). Non reiteretur Baptisma quod a Pagano administratur[5]). Neo rebaptizari debent, baptisati à Iudeo[6]).

Zaczym Znieważone iest ono pisma Swiętego,

Nikt Sobie nie bierze urzędu, aż będzie wezwan iako Aaron[7]), y zas, Nie dawaycie Swiętego Psom: (iakowi Są Poganie y Zydzi)[8]). Ponieważ Non priuatio Sed Contemptus baptismi damnat[9]) y Canon, Mulier baptizare non praeSumat[10]):

Haeretictwo Priscillianitow:

Priscillianistae Sentiebant, licere Sibi aliquando Mentiri[11]).

Tegoż uczy y Papież:

Aliquando licet uti aequiuocatione et decipere audientem: Non Semper, Sed quando Iudex Contra iustitiam petit iuramentum, licet uti aequiuocatione et iurare secundum Suam mentem Contra mentem Iudicis. Vt puta querenti Iudici, Fecisti ne illud? Respondeat non feci: Intelligendo Inter Se, ut dicam tibi, uel hoc tempore: uel quid simile. Et si uir uxorem petat, an Sit adultera? ista potest dicere non sum, quamuis uerum fuerit, intelligendo, ut tibi reuellem. Sic qui Cogitur

---

На боцї: [1]) Wuiek Iez: w Bibliey na Iana, c. 20, u. 19. [2]) Bell: de Christo, lib. 3: c. 18. [3]) Epiphan: Haeresi, 42-a. [4]) Dist. 4-a: de ConSecrat: Can. Mulier. [5]) ibidem Titulo, Can. Romanus. [6]) ibidem, Nicol: PP: Can: A quodam Iudaeo. [7]) Hebr. 5. [8]) Matt, 5-o. [9]) Bernard: Epistola 77-a. [10]) Conc. Cartag. 4-um: Can. 500. [11]) Sixtus Senensis lib. 3-io.

iurare, in Sponsam accepturum alteram, intelligendo, Si postea placùerit[1]).

Taką Haereticką Iaskinią wlazł Grzegorz 7, na Papiezstwo, ktory iako pisze Iezuita iego, Tempore Magni Schismatis, antèquam Pontifex Crearetur, iurauit publico et **(картка 25 обор.)** Solenni ritu SeSe abdicaturum Pontificia potestate: Postea enim Pontifex electus noluit Pontificatum deponere[2]). A tak prawdziwie o iego stolicy powiedziano zdawna, Romam Scholam esse, in quo licet mentiri, fallere, iurare, peierare[3]):

Yż Papież Nowego y Starego Testamentu pismo gwałc falsziwym wykładem:

Przykazanie Boże pierwsze, pierwszey Tablice:
Będziesz miłował P: Boga twego Z całego Serca twego, Z całey dusze twoiey, Z całey mysli twoiey, y Ze wszytkich Sił twoich[4]).

Co tak Augustin S: wykłada:

Cum ait toto Corde, tota mente, tota anima, et omnibus uiribus, nullam tibi reliquit partem uacantem[5]).

Papież toż tak wykłada:

Quantum ad intentionem dilectionis, Non tenemur Sub praecepto Deum plus Omnibus diligere[6]). Hoc praeceptum diligendi Deum doctrinale est, Non obligatorium[7]). Illa uerba ex omnibus uiribus non significant ex omnibus potentiis animae Sed — quod uulgo dicimus, pro uiribus[8]).

Przeciw Czemu teyże Hordy Kyrisnik
taky Krzyk czyni.

Absit, ut primum et maximum praeceptum, tam Hyperbolicè nobis traditum esse putemus[9]).

На боці: [1]) Toletus Ies: lib. 4-o: de instruct: Sacerdotum cap. 21-o: 22-o. [2]) Axorius Ies: lib. 5-o: institutionum Moralium, cap. 15-o. [3]) Laurentius Valla. [4]) Matt: c. 22-o: Lucae 10-o. [5]) Aug: de Doctr: Christiana, lib. 1-o: cap. 22. [6]) Tolletus Ies: lib. 4-o: de instruct: Sacerdotum, cap. 9. [7]) Stapleton, lib. 6. de Iustific: c. 10-o. [8]) Bell: De Monachatu, lib. 2. c. 13. Sect: Porro illa etc. [9]) Vega Iez: de Iustific: c. 16: tit. 11-o.

Zgwałcenie Przykazania wtorey Tablice:

A blizniego twego będziesz miłował iako Siebie Samego: Pro iis qui obstinato Sunt animo in malis orandum est. At pro Haereticis ac Schimaticis, Non est publicé orandum[1]).

(картка 26).

Zgwałcenie przykazania: 1-go:

Nie miey Bogow Cudzich przedemną:

Przeciw Czemu yż Papież uczy wyszey Sie pokazało.

Oney wymowki Zniesienie:

Dulia debetur Deo, tanquam Domino: Latria uero nonniSi Deo, tanquam Deo[2]).

Zgwałcenie przykazania 2-ego:

Nie czyń Sobie Obrazu, ani wszelkiego podobienstwa:

Nie będziesz Się im kłaniał, ani ich chwalił, abo czcił.

Imagines Sunt per Se et proprie Colendae[3]) (osculatione, Capitis apertione, geniculatione)[4]) nulla ratione habita ad exemplar. (відступ) y zas drugy.

Commodius est omnia in Ciuitate Lupanaria ingredi, quam abnegare adorationem Imaginis Domini, aus eius Sanctae genitricis[5]).

Przeciw Czemu Grzegorz w.

Quod Sanctorum Imagines adorari uetuisses, omnino laudauimus. Conuocandi sunt dispersi Ecclesiae filii, eisque Scripturae Sacrae et testimoniis ostendendum, quod Omne Manu factum adorare non liceat; quoniam Scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis et illi Soli Seruies. Adorare Imagines omnibus modis deuita[6]).

Zgwałcenie przykazania 3-iego:

Nie będziesz brał Imienia P. Boga twego Nadaremnie:

Si iuraui me soluturum alicui pecuniam qui excomunicatur, non teneor soluere[7]). Ad Haereticorum istorum (scilicet Euangelicorum)

На боці: [1]) Axorius Iez: lib. 9: Institutionum, cap. 13. [2]) Aug: Sup. Exodum: quaest. 94-a. [3]) Bell: lib. 2-o: De Imag: c. 21. [4]) Conc: Trid: Sess. 13. [5]) Theodoretus Abbas in Conc: Nic: 2-o: ut habet Car: M: lib. 3: c. 33: Et Hadrianus 1: Respons: ad Carolum. [6]) Greg. M: lib. 9-o: Epistola 9-a. [7]) Gratianus, causa 15-a: quaest. 6: in glossa.

poenam et odium **(картка 26 обор.)** etiam pertinere, quod fides data illis, Seruanda non Sit: (ut in Concilio Constantiensi factum) Non obstante iuramento. Cum his nullum Commercium nec pacem ullam esse posse Catholico[1]). Sciant omnes, etiamsi quid Speciali rescripto uel pacto ab illis impetratum Sit, non ualere[2]).

Przeciw Czemu Bernardus:

Qui dupliciter iurat, dupliciter reus fit: quia Nomen Domini in uanum assumpsit et proximum dolo cápit[3]).

Zgwałcenie przykazania 4-ego:

Pamiętay abys dzień Niedzielny Swięcił:

Homo tenetur Sub Mortali peccato ad Sanctificandum festum, Sed non tenetur ad bené sanctificandum[4]).

Mos non est improbandus quo Vidua pro dignitate perSonae post Obitum uiri Causa luctûs domi Se continet ad Annum, nec Missam audiat[5]).

Zgwałcenie przykazania 5-ego:

Czci oyca twego y Matkę twoią:

Potest Filius uxorem ducere Se dignam Invitis parentibus, Sine peccato Mortali[6]). Licebit filiis inuitis parentibus ad relligionem (monasticam) transire[7]). Conantibus parentibus, amicis et magistratui aliquem ex Societate ad Comunis uitae Commercium reuocare, In faciem expuendum ac dicendum est: Sinite Mortuos Sepelire Mortuos et vade post me Satana[8]).

Co Sie Sprzeciwia pismu Bożemu ktore mowi,

Nie dasz Synowi twemu Corki Chanaan Za Zonę, ani Corce Za Męża Chanaanczyka[9]). Iesliby przeciwny był Ociec slubowi, y sluby y przySięgi iego nieważne będą[10]).

На боцї: [1]) Iacobus Simonista Episcopus Parensis(?) lib. Institution: c. 46. [2]) Becanus Ies: disp: de fide seruanda Haeret: cap. 10-o: Anno 1607. [3]) De interiori domo, c. 11. [4]) Tolletus Ies: lib. 4-o: Instruct: cap. 24. [5]) Azorius Ies: Instit: lib. 7: cap. 7-o. [6]) Tolletus Ies: lib. 5: Instruct: c. 1-o. [7]) Bell: lib. 2-o: de Monachatu, cap. 36. [8]) Crusius Ies: in Explic: Regulae de deserendis parentibus. [9]) Exod, 34-o. [10]) Deuter: c. 7: Numero 30.

(картка 27).

Sprzeciwia Sie temu y stary decret Papiezsky:

Uxor petatur, et á parentibus propinquioribus SponSetur. Aliter enim praesumpta Non Coniugia, Sed adulteria uel stupra uel fornicationes potiús quam legitima Coniugia esse non dubitaris[1]).

Zaczym gwałći Papież y Owe Przykazanie:

Słudzi bądz że poddani we wszelkiey boiazni Panom (Krolom y innym) nie tylko dobrym y skromnym, ale tez y przykrym: Bo ta iest wola Boża[2]):

Tyrannum Imperatorem Regem Siue Principem Occidere honestum est, quod cuiuis facere impunè permittitur. Quid interim ferro an ueneno perimus? cúm concessa sit dolo et fraude agendi facultas? [3])

Dlategoż y onego Mężaboyce ktory Zabił Krola Franc: Henrika Sam Papież w zgromadzeniu Kardinałow nazwał, Longé maiorem Sancta muliere Iudith[4]).

Przeciw Czemu starzy Chrzescianie:

Christianus, nullius est hostis nedum Imperatoris, quem sciens à Deo Suo Constitui, necesse est ut et ipsum diligat, et reuereatur et honoret, et saluum uelit cum toto Romano Imperio. Colimus ergo Imperatorem Sic quomodo et Nobis licet, et ipsi expedit, ut hominem à Deo Secundum, et quidquid est à Deo Consecutum, Solo Deo Minorem[5]). Iulianus extitit infidelis imperator. Non ne extitit Apostata, iniquus idololatra? Milites Christiani Seruierunt Imperatori infideli. Vbi ueniebatur ad Causam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in coelo erat. Quando uolebat, ut Idola Colerent, ut thurificarent, praeponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem: Ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum aeternum a Domino temporali[6]).

На боцї: [1]) Euaristus PP: Epistola 1: ad Episcopos Afric: Vide causa 32: quaestio 2: Canone Hoc. Sanctum: apud Gratianum. [2]) 1-a Petr. 2-o. [3]) Ioannes Marianna Ies: de Rege 1-o cap. 6-o: et 7-o. [4]) Sixtus PP: 5-us: Orat: in Consist: Patrum habita Pag. 8 et 10: Anno 1589: 2 Septembris. [5]) Tertullianus ad Scapulam. [6]) August: in Psalm: 124.

(картка 27 обор.)

Zgwałcenie Szostego przykazania:

Nie będziesz Zabiiał:

Cum quis motu repentino Correptus, adeo ut non Sit rationis Compos alium occiderit, peccato Mortali liber est[1]). Cum homo profert uerbum Contumeliosum non ex plena deliberatione, non est mortale peccatum. Vel Si adsit plena deliberatio, tamen Si inter personas parui momenti, ut inter mulierculas. Cum homo irâ aliqua, uel alta animi passione non aduertens uerba quae proferebat, protulit blasphemiam, non est peccatum mortale, nisi homo assuetus Sit blasphemiae[2]).

O tego to Iezuity Tolleta pismach papież Grzegorz 13-y, powiedział, y napisał, yż

Tantae tua doctrina, ut tua Scripta, Sicut caeterorum aliorum iudicio et examini Subjici aequum non Sit[3]).

Zgwałcenie przykazania 7-go:

Nie będziesz Cudzołożył:

Etiam Si lege Coelibatus sublatâ, et quaedam peccata et Sacrilegia impedirentur Sacerdotum, tolleranda tamen ipsa lex non est[4]). Melius est Scortari et (sic!) uri (Sacerdotem)[5]) Grauius peccat Si ducat uxorem, quam Si fornicetur, aut domi alat Scortum[6]).

Wyrok temu przeciwny Oycow SS:

Augustinus Basilio aequalis permultis rationibus probauit, Connubia post Votum Contracta non debere dirimi, uelut in Decretalibus 27-a Causa: Quaestione 1-a: Canone, Nuptiarum plane extat, etc[7]).

A drugy przeciw temuż dokłada,

In Concilio Neocaesariensi[8]) Magis punitur Sacerdos qui fornicatur post Votum, quam qui publicè Contrahit[9]).

На боці: [1]) Tolletus Ies. lib. 5: de Instruct. Sacerd: cap. 6. [2]) idem, lib. 4-o: cap. 13. [3]) Greg. 13-ius: Sicut habet Vasquez Iesuita Epistola dedicatioria ante Commentar: in Lucam. [4]) Greg: Valentianus Iez: de Coelibatu, c. ultimo. [5]) Bellarm: ut Supra: [6]) Costerus ut Supra. [7]) Polyd: Virgil, lib. 7-o. Inuentionum, cap. 1-o. [8]) Cassander libro Consultat: Art: 23. [9]) Can. 1-o: ut habet Garanza.

(картка 28).

Zgwałcenie przykazania 8-ego:

Nie będziesz kradł:

Pauperes non faciunt furtum, cum pressi extrema necessitate rem aliquam capiunt[1]). Is qui iusto precio non potest uendere uinum, uel propter iniquitatem Iudicis, uel propter emptorum malitiam, qui Conueniunt inter Se, ut pauci emant ad precium remittendum: tunc possit Minuere mensuram, aut paululum aquae miscere, ac uendere pro puro, et Completa mensura, iusto exigendo precio, dummodo non dicat mendacium: quod Si dicat, Non erit Mortale peccatum[2]). Is, apud quem Haereticus aliquid deposuerit, non tenebitur post manifestam Haeresim, rem depositam illi reddere[3]).

Zgwałcenie dziewiątego przykazania:

Nie mow falsziwego Swiadectwa przeciw blizniemu twemu:

Non peccat (Iudex) Si aliquem damnat Secundum legem, licet ipse eum sciat esse innocentem[4]), Quamuis Sint in hâc quaestione uariae opiniones: tamen Communior et uerior est, quod Iudex licite possit damnare innocentem, quem in priuata Sua Persona Innocentem esse nouit[5]).

Przeciw Czemu Zakon Boży mowi,

Ten ktory usprawiedliwia Złosnika, y ktory Sprawiedliwego potępia, obadwa Są ći obrzydłymi Panu[6]):

A przeciw Onemu Siodmego przykazania Zgwałceniu:

Dwoiaka waga y dwoiaka miara, oboie iest obrzydliwoscią przed Panem[7]).

(картка 28 обор.).

Zwałcenie przykazania 10-ego:

Nie będziesz pożądał wszelkiego, Cokolwiek cudze iest.

Si quis desideret habere pollutionem ob finem bonum, ut ob sanitatem, aut ad leuandas tentationes Carnis, quibus interdum affligitur, non est peccatum[8]).

На боцї: [1]) Maldonat Ies: in Sumul: quaest. 8-a Artic. 3. [2]) Tollet: Ies. instr: Sacer. tract. de 7 pecc: cap. 49-o. [3]) Simancha Episc: Pacensis institut: Catholic: tit. 46: Sect, 73. [4]) Maldonat, Ies: in Sumul: quaest. 7. Art. 3. [5]) Tollet: Ies: lib. 5-o: de Instruct: Sacerd: cap. 56. [6]) Prouerb. 14-o: y Esai 5-o. [7]) Prouerb, 20-o. [8]) Tollet: Ies: lib. 5: Instr: Sacerd: cap. 13.

Przeciw Czemu Zakon Boży:

Iesliby kto miedzy Wami nieczystym był z iakiey nocney przygody, tedy od poranku aż do wieczora nieczystym będzie: wodą Sie omyie.

Czemu Sie y własny Papieżnik Sprzeciwił, mowiąc, Est prorsus peccatum mortale[1]):

Gwałt Sie temuż przykazaniu dzieie, gdy mowią,

Concupiscentia qualis remanet renatis, nullum ex Se uel natura Sua est peccatum[2]).

Przeciw Czemu Apostoł S: odrodzony iuż będąc mowi,

yż Z Zakonu nauczył Sie, być grzechem pożądliwość, ktory mowi, nie pożądasz[3]).

(картка 29).

Opera Supererogationis:

Dicimus opera religionis — opera esse bona et meritoria uitae aeternae, et Conducere ad Satisfaciendum pro peccatis. Addimus posse Monachos facere alios homines operum suorum bonorum participes[4]).

Quid Conferat Cucullus:

Imo eadem gratia descendit Super eum qui habitum religionis assumit, et Super eum qui baptizatur. Inductio Cucullae dat illi plenariam peccatorum remissionem à poena et â culpa[5]).

Quid Conferat Ordo Francisci:

Omnes saluantur, qui moriuntur in Ordine et sub Regula Beati Francisci[6]).

De loco Purgatorii.

Vbi Sit Purgatorium? De hâc quaestione Ecclesia nihil definiuit: Sunt autem multae opiniones. Ibi animas purgari ubi peccauerant, id

---

На боції: [1]) Dominic: Sotus in 4-o: lib. Sententiar: dist. 12: quaest 1: Art. 7. [2]) Bell: lib. 5-o: de amissione gratiae, cap. 7. [3]) Rom. c. 7. [4]) Bell: de Iustificac: lib. 4-o: cap. 7-o: et lib. Iudicii de Concordia mendacii 22. [5]) Bernardinus in Rosario: Thom: Aqu: et Bell: ut Supra. [6]) lib. conformitatum.

est uariis in locis, in Balneis, — in flumine — in aere Caliginoso ubi daemones uersantur[1]).

Przeciw Czemu

Fides Catholicorum Credit primum locum esse Regnum coelorum, Secundum Gehennam: tertium neque Scit, neque in Scripturis sacris esse reperit[2]): (відступ) y zas drugy,

In Antiquis Scriptoribus de Purgatorio fere nulla mentio est, potissimum apud Graecos[3]). (відступ) y zas inszy,

Non anima defuncti est, quae ista dicit, Sed Daemon qui haec (ut audientes decipiat) effingit. Neque enim potest anima à Corpore Separata in his regionibus errare. Iustorum animae in manu Dei sunt, infantium quoque. Peccatorum uero post hunc exitum Continuo abducuntur[4]). (відступ) y inszy,

Sanè Scripturae credendum est et de mortuorum apparitionibus non Curandum[5]).

de Coelibatu Sacerdotum:

Sic dixit Pontifex Pius 2-us: (ціле се речене перечеркнене). Sacerdotibus magnâ ratione Sublatae sunt nuptiae: maiorem restituendae uidentur[6]): Quoniam multi saluarentur in Sacerdotio Coniugato, qui in sterili presbyteratu damnantur[7]).

Naprzeciw wyniosłey pysze Papiezskiey:

Wszelka dusza Zwierzchności wyższej niech będzie poddana[8]).

Na Co Złotousty S: pisze:

Siue Apostolus fueris, Siue Euangelista, Siue Propheta, aut Quisquis tandem, magistratui Subesse debes: Nec enim Subiectio ista pietatem euertit[9]).

De Abolendis Haereticis, Canon Papiezsky:

Omnes aliter Sentientes et docentes, quam praedicat et tenet Romana Ecclesia, esse puniendos Capitis Supplicio[10]).

На боці: [1]) Bell: de Purgatorio, lib. 2. c. 7. [2]) Aug: lib. 5-o: Hypognosticorum. [3]) Alphonsus libro de Haeresibus, Tit: Purgatorium: in Initio. [4]) Chrisostomus in Matt. [5]) Anselmus in Luc. 16. [6]) Plat: in uita Pii 2-a. [7]) Pius 2-us lib. 2-a: Aen. Syl: in actis Conci. Basiliensis. [8]) Rom. 13. [9]) Serm. 23 in caput 13: ad Rom. [10]) Can: ad abolendam de, Haereticis.

yż Cuda ustały:

Nunc operatio Signorum Sublata est omnimo, magis autem reperitura apud eos, qui falsi sunt Christiani. Nunc nullo modo Cognosci potest, quae Sit uera Ecclesia, Nisi per Scripturas[1]).

Nolite fratres mei Signa amare, quae possunt Cum reprobis haberi Communia[2]).

Si fidelis es ut oportet: Si Christum diligis, ut diligendus est, non indiges Signis. Signa enim incredulis dantur).

Posłancy Antichristowi iakiey powagi:

Sicut Christus Pauperes et Idiotas elegit, et Simplices: Sic Antichristus assumit astutos, et diuites[4]).

(картка 30).

Sibyllae prophetia O Antichriscie[5]):

Ἔσσετ᾽ ἄναξ πολιόκρανος, ἔχων πέλας οὔνομα πόντου,
Κόσμον ἐποπτεύων μιαρῷ ποδί, δῶρα ποϱίζων,
Χρυσὸν μὲν πάμπλειστον ἔχων, καὶ ἄργυρον ἐχθρὸν
Πλείονα συλλέξας, καὶ γυμνώσας ἀναλύσει.
Καὶ μαγικῶν ἀδύτων μυστήρια πάντα μεθέξει,
Παῖδα θεὸν δείκνυσιν, ἅπαντα σεβάσματα λύσει,
Κἀξ ἀρχῆς τὰ πλάνης μυστήρια πᾶσιν ἀνοίξει.
Αἴλινος ἔκτοτε καιρὸς, ὅτ᾽ ἄιλινος αὐτὸς ὀλεῖται.
Καί ποτε δῆμος ἐρεῖ. Μέγα δὸν κράτος, ἄστυ, πεσεῖται,
Εἰδὼς εὐθὺ τὸ μέλλον ἐπερχόμενον κακόν ἦμαρ.
Καὶ τότε πενθήσουσιν ὁμοῦ, τὴν σὴν προβλέποντες
Οἰκροτάτην μοῖραν, πατέρες καὶ νήπια τέκνα
Αἴ, αἴ, θρηνήσουσι λυγραῖς παρὰ Θύμβριδος ὄχθαις.

Na Synodzie Florenskim Biskupowie wschodni witaiąc Papieża całowali rękę y twarz Siedzącego[6]): a Gdy go iuż po skleconey Vniey Żegnali, całowali go w rękę (poszło im Na podwyszenie, od twarzy do Nog) y w kolana[7]). Naszi Zas mili Apostatae Pociey y Terlecky, nie tylko do całowania twarzy Papiezskiey niedopuszczeni ale ani do ręki: co Znieważnieysza, ani do Kolona, (sic!) ale ledwie do Nogi. O Czym

На боцї: [1]) Chrysost: in opere mixto in Matt: Hom. 49. [2]) Nazianz. [3]) Chrys: in Ioan, Hom. 23. [4]) Greg. M. lib. 13: in Iob. [5]) lib. 8: Sybyll: Oracul. [6]) w Opisaniu Polskim tego Synodu pag. 13. [7]) Tamże, pag. 413.

Baroniusz w te słowa pisze[1]), Statuta autem die, uidelicet 23: Mensis decembris eiusdem Anni 1595: Sabbato Ieiunii 4-or temporum in aula Constantiniana Palatii Vaticani Coram ipso Summo Pontifiice et S. R. E. Cardinalibus, aliisque diuersi Ordinis diuersarumque dignitatum Insignibus proceribus in publicum auditorium Sunt admissi (uid: Episcopi Russiae Legati) legationis munus, quod obirent **(картка 30 обор.)** publicé expondituri. Tum igitur ingressi, ut á longè Conspicati Sint ipsum Rom: Pontificem, uenerationis ergo prostrauerunt Se in terram: Surgereque Iussi atque accedere ad thronum Pontificis, ad eiusdem pedes eodem humillimo cultu et reuerentia strati, eos sunt deosculati. To witaiąc Czynili:

A zas po przySiędze:

Omnibus denique Solemni ritu ex Sacrorum Canonum praeScripto (Sacrorum Canonum praescriptum nazywa, rozciągac Sie przed Papieżem y Na twarz przed nim upadac, y nogę iego Całować) peractis et absolutis, iterum ad pedes Sanctissimi accesserunt (a tusz li na kolanach, bo tey Swey legaciey y PrzySięgi Sposob odprawowali, klęcząc) eosque deosculati sunt[2]). Otoż masz pokore Christusowego namiestnika.

Potym iesli komu z naszich do iegoż dworu Z pokłonem udać Się zażąda, obawiam Sie by im tam Całowac nie kazano, Czego Sie Czasu niektorego, błazen Posłow Weneckich obawiał, gdy Swych Panow Nogi Papiezskie całuiące, widział, aby iemu do czego lichszego nie przyszło, uciekał.

Definitio Ecclesiae, Secundum Romanenses:

Ecclesia Catholica (extra quam, nulla salus) est coetus fidelium et Congregatio facta ab Episcopis, sub Uno uisibili capite Romano Pontifice[3]). Ecclesia una est non propter Christum, Sed propter Papam, qui eam Conseruat unam[4]). Cui omnem Humanam creaturam omnino Subesse de necessitate Salutis pronunciamus[5]). Cuius Sponsus, est Papa[6]).

На боції: [1]) De Rutenis ad Communionem Sedis Apostolicae receptis Monumentum: Sanctissimo P. N. Clementi 8: Pon. M: Caesar Baronius S. R. E. Protonotarius. ktory Monument iest wydany w Roku 1601: w Mogunciey Z Drukarni Baltasari Lipsii, przy Siodmym tomie Eccl: Annalium od niego Zebranych. pagina, 989 et 990. [2]) Tamże. pag. 994. [3]) Turrianus lib. de Ecclesia et Ordinatione Ministrorum: Bell: libro de Ecclesia: libro 3: cap. 2-o. [4]) Rossensis. [5]) Bonif: 8-us in extrauagante de Maioritate et Obedientia: Can. Unam Sanctam. [6]) Bell: lib. 2: c. 31-o: de Papa.

Przeciw Czemu Oycow SS: Zdania:

Dominus noster Iesus Christus à Deo Patre missus, inquit: Una est Columba mea, perfecta mea: Hoc est, ipsa Sancta Sponsa Catholica Ecclesia. Columba propter masuetudinem ac vitae puritatem: perfecta uero propterea, quod perfectam à Deo accepit gratiam ac Scientiam ab ipso Saluatore per Spiritum S: Ipse igitur Sponsus: Sponsa autem ipsius etiam ipsa placida Columba[1]).

Ecclesia est Tabernaculum à Deo fixum, non ab homine: et e locis in alia loca migrat in perSecutionibus, fugit a Ciuitate in Ciuitatem, Sed non fugit á pietate ad impietatem[2]).

Desponsaui, inquit Ecclesia, Sponsum coelestem per legem, per Prophetas: Alteri Se non potest Ecclesia adiungere[3]).

Fundamentum aliud, inquit Paulus, ponere nemo potest, praeter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Super hoc igitur aedificemus et pro fundamento habeamus, et nullum Sit medium inter nos et Christum: quod Si medium aliquod intercederet, id quam primum aboleamus. etc.: Ipse Caput, nos Corpus. Nunquid esse potest ulla media inter Corpus et Caput distantia?[4]).

Corpus huius Capitis (Christi) Ecclesia est: non quae hoc loco est, Sed quae hoc loco et per totum orbem terrarum, nec ulla quae hoc tempore, Sed ab ipso Abel usque ad eos qui nascituri sunt, usque in finem, et Credituri in Christum, totus populus Sanctorum ad unam Ciuitatem pertinentium, quae Ciuitas Corpus est Christi, Cui Caput est Christus[5]).

(картка 31 обор.) Ecce Roma, Ecce Carthago, Ecce aliae et aliae Ciuitates Filiae Regum Sunt, et delectauerunt Regem suum in honore ipsius, et ex omnibus fit Vna quaedam regina de qua dicitur, Adstitit regina à dextris tuis[6]).

Ecclesia Romana non est Vniuersalis, licet Sit de uniuersitate.

Haec est una felix fidei Petra, quam Petrus ore suo Confessus est[7]). — Super hanc petram Confessionis Petri est aedificatio Ecclesiae[8]).

На боці: [1]) Epiphanius Haeresi, 35. [2]) Chrisost: in Psalm. 14. et 114. [3]) Idem Hom: de Virtute. [4]) Idem in 1-a Corinth: 3-io: Hom, 8-a. [5]) August: in Psal. 90-um. [6]) Idem in psal: 44. [7]) Gratianus: Can. Ecce Dist, 99-a, in Glossa, Hilar: de Trinitate lib. 21. [8]) idem ibidem, lib. 6.

Si Authoritas quereretur: Orbis maior est urbe: (Roma) Vbicunque fuerit Episcopus, Siue Romae, Siue Eugubii, Siue Constantinopoli, Siue Rhegii, Siue Alexandriae, eiusdem meriti est et eiusdem Sacerdotii. Sed dices, quomodo Romae ad testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid nam profers unius urbis Consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercidium in leges Ecclesiae uendicans.

Si unus Episcopus uocatur Vniuersalis, uniuersa Ecclesia Corruit, Si unus uniuersus cadit: Sed absit haec stultitia, absit haec leuitas ab auribus meis[1]).

Sancti ante legem, Sancti Sub lege, Sancti Sub gratia, omnes hi perficientes Corpus Domini in membris Sunt Ecclesiae Constituti et nemo Se unquam uniuersalem uocare uoluit. Quo nomine uocari nullus praesumpsit qui ueraciter sanctus fuit[2]). Nemo decessorum meorum hoc tam profano uocabulo uti Consensit. Et Petrus Vniuersalis Apostolus non uocatur[3]).

Sic ubi audieris eos, qui dicuntur Christiani, non à Domino Iesu Christo, Sed à quoquam alio nuncupari, ut Marcionitas, Valentinianos, Scito non Ecclesiam Christi, Sed Antichristi esse Synagogam[4]).

Sumus Christiani non Petriani[5]).

A Papieżnicy OSobie tak Decretuią:

Iedno iest byc Papieżnikiem od Papieża nazwanym, a byc Chrzescianinem od Christusa abo Katholikiem[6]).

Wierze Kosciol S: Katholicky Rzymsky: kto by tego słowa (Rzymsky) w Hiszpanii nie przydawał w Credzie, bywa palony: **(картка 32)** Papam nullo Sibi iure Summam et uniuersalem in omnes Ecclesias administrationem et potestatem Sumere: neque id ullo fieri Sancti Petri exemplo[7]).

Skąd poznawany bywa Kosciol Prawdziwy:

Secundum Romanenses, (відступ) Tam iest Kosciol Katholicky ten ktory ma to imie, Katholicky Kosciol, Starodawnosć, Szerokosć abo Wielkosć, y rozmaitosć wierzących, Successią Biskupow iednego po drugim, od Apostołow, Sławę Cudow, Swiętnosc, Wielmożnosc, Szczęscie

---

На боці: [1]) Greg: Mag: lib. 6. Epistola, 24. [2]) idem lib. 4-o: Epistola 38. [3]) idem, lib. 4-o: Epistola 36: 37 (?). [4]) Hieron: Contra Lucipherian. [5]) Aug: in Psal. 44. [6]) Wuiek Iez: na Dzieie Apostol, cap. 11. uers: 34. [7]) Zabarella de Electe: Can, Licet.

doczesne, iako Zwycięzstwa, pomnożenie Bogactw, Maiętnosci, etc.: O czym Szyroce Bellarminus: libro 4: de Notis 15. Ecclesiae:

Przeciw Czemu Oycow SS: Zdanie:

Si uides hominem Christianum, statim Considera: Si Confessio eius Conueniat cum Scripturis, uerus est Christianus: Si autem non est quaemadmodum Christus mandauit, falsus est. Indicium Christianitatis non ad nomen retulit, Sed ad Confessionem: quia non solum Nomen Christi Christianum facit, Sed ueritas: quia in nomine Christi multi ambulant, pauci autem in ueritate[1]).

Successio fidei, propriè Successio existimanda est. Nam qui eandem fidei doctrinam profitetur eiusdem quoque Throni particeps est: qui autem Contrariam fidem amplectitur, aduersarius quoque in Throno censeri debet. Atque haec quidem (Successio PerSonarum) Nomen: illa nam (Successio fidei) rem ipsam et ueritatem habet Successionis. Alias, perinde est, ac Si quis Se Successorem dicat, quemadmodum morbum sanitati, et tenebras luci Succedere dicimus[2]).

Vbi sunt tandem qui paupertatem nobis exprobrant, opesque Suas insolenter iactant, qui Ecclesiam multitudine definiunt, gregemque pusillum aspernant: etc. Hi domos habent, nos inquilinium: **(картка 32 об.)** hi templa, nos Deum: Praeterea Dei templa Sumus, uictimae uiuae et spirituales: hi uulgus habent, nos Angelos, hi temeritatem et audaciam, nos fidem, hi minas, nos preces: etc: Hi aurum et argentum, nos repurgatam fidei doctrinam puram[3]).

Non in Numeri multitudine, Sed in Virtutis probitate multitudo Consistit. Elias unus erat, Sed totus mundus non erat dignus, qui rependeretur ipsi: Melior est unus faciens Dei uoluntatem, quam decem millia peccatorum: [4]).

Quaestio inter nos et Donatistas, ubi Sit Ecclesia? quae utique una est, quam maiores nostri Catholicam nominarunt. Quid ergo facturi sumus, in uerbis nostris eam quaesituri? an in uerbis Capitis Sui Domini nostri Iesu Christi? Puto quod in illius potiùs uerbis eam quaerere debemus, quia ueritas est: etc.[5]): Ecclesiam ergo suam demonstrent[6]), Si possunt, non in Sermonibus et rumoribus, non in literis et Conciliis Episcoporum suorum, non in Signis et prodigiis fallacibus, quia etiam

---

На боці: [1]) Chrisost, in Matth. cap. 7-o: et in Acta Apostolorum Hom. 33. tomo, 3. [2]) Greg: Naz: Oratione in laudem Athanasii. [3]) Greg: Naz: Oratione Contr: Arrianos. [4]) Chrysost: Homil. 40: ad popul: Antioch. [5]) Aug: de Verit: Ecclesiae, cap. 2. [6]) idem ibidem cap. 16.

Contra ista uerba Domini cauti redditi sumus: Sed in omnibus Canonicis Sanctorum librorum autoritatibus. Nec ita, ut ea Colligant et Commemorent, quae Obscurè, uel ambigué, uel figuratè dicta sunt, quae quisque sicut uoluerit interpretetur secundum sensum suum. Talia enim rectè intelligi exponique non possunt, niSi prius ea quae apertissime dicta sunt firma fide teneantur etc. Ego ipsam Ecclesiam requiro, ubi sit: quae audiendo uerba Christi et faciendo aedificat Super Petram: etc.: Omissis ergo Morarum tendiculis, ostendat Ecclesiam uel in sola Africa perditis tot gentibus retinendam, uel ex Africa in omnibus gentibus reparandam: et Sic ostendat, ut non dicat, uerum est, quia hoc ego dico, aut illi Episcopi, uel Clerici, uel laici nostri. Aut, quía illa et illa Mirabilia fecit Donatus uel quilibet alius: aut quia homines ad memorias Mortuorum nostrorum orant et exaudiuntur; aut, quia illa et illa ibi Contingunt: aut, quia ille aut illa tale uisum uigilans uidet, aut **(картка 33)** dormiens somniauit. Remoueantur ista uel figmenta mendacium hominum uel portenta fallacium spirituum: ista magis cauere debemus Domino nos admonente[1]). Si aliquis in Haereticorum memoriis orans exauditur, non pro Merito loci, Sed pro merito desiderii sui recipit Siue malum, Siue bonum: etc: Nonne legimus à Deo exauditos non nullos in excelSis Montium Iudeae, qui tamen excelsa Deo displicebant? Exaudiuntur multi et multis modis non solum Christiani Catholici, Sed et Pagani et Iudaei Haeretici, uel á Spiritibus Seductoribus, uel ab ipso Dee, uel ad poenam Malitiae, uel ad solatium Miseriae, uel ad Monitionem querendae salutis aeternae: etc. De uiSis aut fallacibus legant quae scripta sunt, et quia ipse Sathanas transfigurat Se in Angelos lucis[2]), et quia multos Seduxerunt somnia sua[3]). Audiant, et quae nárrent pagani de templis et Diis suis mirabiliter uel facta uel uisa, et tamen Dii gentium daemonia: etc: I n S c r i p t u r i s Sanctis Canonicis Sicut Caput ipsum Christum, ita Corpus eius Ecclesiam debemus agnoscere, non in uariis hominum rumoribus et opinionibus et dictis et factis et uisis inquirere: etc.: Sed utrum ipsi Ecclesiam teneant, Non nisi diuinarum scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea nobis dicimus credere oportere, quod in Ecclesia Christi Sumus, quia ipsam quam tenemus Commendauit Optatus, uel Ambrosius, uel alii innumerabiles nostrae Communionis Episcopi, aut quia nostrorum Collegarum Concilii ipsa praedicata est, aut quia per totum orbem in locis Sanctis tanta mirabilia uel exauditionum uel sanitatum fiunt: etc.: Ipse Dominus Iesus Christus cúm resurrexisset à Mortuis, et discipulo-

---

На боцї: [1]) Matth: cap. 24: u. 24, 25-o, [2]) 2-o Corinth: c. 11. u. 14-o: et. [3]) Eccl: c. 34: u. 7-o.

rum oculis uidendum manibusque tangendum Corpus suum offerret, nequidem tamen fallaciae Se pati arbitrarentur, Magis eos testimonii legis et Prophetarum et Psalmorum Confirmandos esse iudicauit. Haec Sunt Causae nostrae documenta, **(картка 33 обор.)** Haec fundamenta, haec firmamenta:

In Scripturis didicimus Christum, in Scripturis didicimus Ecclesiam: Has Scripturas Communiter habemus, quare non in eis et Christum et Ecclesiam Communiter retinemus? Ecce Scripturae communes: Ecce ubi nouimus Ecclesiam: Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum quem legitis et non uidetis, tamen propter ueritatem scripturarum creditis: quare Ecclesiam negatis quam et legitis et uidetis?[1]).

Eis qui Sunt in Ecclesia Praesbyteris oportet obaudire, his qui Successionem habent ab Apostolis, qui cum Episcopatus Successione Charisma (sic!) ueritatis Certum secundum placitum Patris acceperunt. Reliquos uero: qui absistunt à principali Successione (uid: à ueritate) et quorumque loco Colliguntur Suspectos habere, uel quasi Haereticos et malae Sententiae, uel quasi Scindentes et elatos, aut ut Hypocrytas, questus gratia et uanae gloriae hoc operantes[2]).

Si iustus es, noli numerare turbas hominum incedentes latas uias. Nolli illos attendere, multi sunt. Et quis numerat? Pauci autem per uiam angustam. Vide Contra pauca grana, quantam paleam leues[3]).

Haereses non tam nouitas, quam ueritas Conuincit. Quodcunque aduersus ueritatem Sapit, Hoc erit Haeresis et uetus Consuetudo[4]).

In uno et altero est Ecclesia[5]).

Id uerius, quod prius, id prius, quod ab initio: ab initio, quod ab Apostolis[6]).

Non filii Sanctorum sunt, qui tenent loca eorum: Sed qui exercent opera eorum[7]).

Non habent Haereditatem Petri, qui fidem Petri non habent[8]).

Dicat te quisquam Paganum, tu factis te ostende Christianum. Nam Si te factis non ostendis Christianum, omnes te Christianum uocent: quid tibi prodest nomen ubi res non inueuitur?[9]).

(картка 34) Dixit Christus. Tu es Petrus, et Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, etc.: Super hanc petram, non dixit Super

---

На боцї: [1]) Idem (розум. Augustinus) Epistola 166. [2]) Iren: lib. 4: cap. 43. [3]) Aug: in Psalm 39. [4]) Tertull: de Virginibus uelandis. [5]) Idem, de Poenitentia. [6]) idem, lib. 4-o: Contra Marc: cap. 4. [7]) Hier: Epistola ad Heliodorum. [8]) Ambr: lib. 1-o de Poenit: cap. 6. [9]) August: in 1. Epistola Ioan: tract. 5-o.

Petrum: non enim Super hominem, Sed Super fidem aedificauit Ecclesiam Suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus Filius Dei uiui: — Quid est Super Petram? Hoc est, Super Confessionem, Super Sermones pietatis[1]).

Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in Petra fundata Sit Ecclesia: — Sed Scio me postea Saepissimè Sic exposuisse, quod à Domino dictum est Tu est Petrus et Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, ut Super hanc, intelligeretur, quem Confessus est Petrus dicens, Tu es Christus Filius Dei uiui: Non enim dictum est illi, Tu es Petra, Sed tu es Petrus: Petra autem erat Christus[2]).

На боцї: [1]) Chrysost: Serm: 2: in Pentecost: tomo 3. [2]) Aug: Retract: lib. 2-: cap. 25-o.

ПОКАЗЧИК

А.

Б.

В.

Г.

Ґ.

Д.

Е.

Є.

Ж.

З.

И.

I.

К.

Л.

М.

Н.

О.

П.

Р.

С.

Сьвяте письмо:

I. Старий завіт:

II. Новий завіт:

Т.

У.

Ф.

Х.

Ц.

Ч.

Ю.

Я.

Показчик зладив студ. фільоз.

Филип Мисько.

Publicationen

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Czarnecki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, redigiert von Prof. Michael Hruševśkyj, bis jetzt erschienen Bde I—LXXII (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizierte bis jetzt:

1. Neue Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoi sekcyi) B. I—IV u. VI—IX enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševśkyj (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XIII Jahr., III—IV bis zum J. 1340, VI VII bis zum J. 1569), VIII—IX Verfassung und sozialle Verhältnisse im XIV—XVII Jhrh. Preis I, II u. V B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr., VI u. VII B. 4·50, VIII u. IX B. 4·50. Bd. V. enthält Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh. Preis 2 Kr.
2. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXIV.
3. Juridische Zeitschrift, bis jetzt X Bde, à 2 Kr.
4. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt IX Bde à 3 Kr.
5. Juridische Bibliothek, bis jetzt III B. à 2 u. 3 Kr.

B. Die philologische Section publizierte bis jetzt 9 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoi sekcyi), enthaltend: Bd. I. und IV. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskyj, Preis à 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Literatur, von Michael Dragomanov (erster Theil). Preis à 4 Kr. Bd. V. Die Mundart der Lemken, von I. Verchratśkyj, 6 Kr. B. VI. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde von M. Dykariv. Preis 4 Kr. Bd. VII. Abhandlungen aus der ukrainischen Volkskunde und Literatur von Michael Dragomanov (Zweiter Theil). Preis 5 Kr. Bd. VIII—IX, Die Korrespondenz d. J. Holowaćkyj, Preis 7 Kr.
Ukrainische Bibliothek, Bd. I—III. Sämmtliche Werke von J. v. Fed'kovyč, Bd. I. Gedichte, Preis 6 Kr., B. II. Erzählungen, Preis 4 Kr., Bd. III. Dramatische Werke 1A Theil, Preis 3 Kr., 2 Theil, Preis 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizirte bis jetzt 9 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VIII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratśkyj und Vlad. Levickyj, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevyč. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen de königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV u. V (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Bd. VII (Lustration vom J. 1570). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. III. B. Apokryphe Apostelgeschichten. Bd. IV, Eschatologische Apokryphen (im Druck). Bd. I Preis 4 Kr., Bd. II u. III à 5 Kronen.
3. Kotljarevskyj, Die travestierte Aeneïs, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publiziert:

1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 17 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X u. XII—XIII à 3 Kronen, Bd. V—VI u. XVII à 4 Kr. Bd. XI 6 Kr. Bd. XVI 6 Kr.

2 Materialen zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobrudža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie. Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen, Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, Aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiv, Die Corporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweiter Theil), Bd. V, 6 Kr. Die Huzulen (dritter Theil). Bd. VII. Die Huzulen (vierter Theil) 6 Kr.

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen und Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—26 ukrainisch und deutsch.

Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft in Lemberg, Theaterstr. 1, vorrätig.